

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»
Факультет соціології і права
Кафедра соціології
Кафедра теорії та практики управління
Наукове товариство студентів і аспірантів ФСП
Талліннський технологічний університет
Талліннська школа економіки та бізнес адміністрування
Кафедра міжнародних відносин
Університет Корвінус, Будапешт
Факультет економіки
«Вестон консалтинг», Варшава, Польща
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Інститут соціології НАН України
Відділ методології та методів соціологічних досліджень
Відділ соціології культури та масової комунікації
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
Соціологічний факультет
Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича
Кафедра соціології
Українське відділення студентів політичної науки (IAPSS Ukraine)

«Соціальні та політичні конфігурації модерну: політична влада в Україні та світі»

Тези доповідей

Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції

3-4 червня 2015 рік

Київ 2015

Соціальні та політичні конфігурації модерну: політична влада в Україні та світі: Матеріали IV міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 червня 2015 р.) / Укладачі Г. Дерлуг'ян, А.А. Мельниченко, П.В. Кутуєв, А.О. Мігалуш. – К.: 2015. – 409 с.

Метою конференції є обговорення динаміки трансформацій влади в сучасному світі під кутом зору схеми британо-американського соціолога Майкла Манна, який виокремлював владу політичну, економічну, військову та ідеологічну. Питання про шляхи досягнення інфраструктурної влади, інакше кажучи підвищення ефективності держави та її апарату за одночасного збереження автономії громадянського суспільства та демократичних інституцій, що мають реальне наповнення, є життєво важливими для України. Не менш актуальними є взаємовідношення між проектом національної держави та глобалізацією; запитом на демократію та імперативами капіталізму та імплікаціями впливу капіталізму на національному й на світ-системному рівнях.

Матеріали конференції розраховані на соціологів, політологів, філософів, фахівців з політекономії та державного управління.

The conference aims at discussing the dynamics of power in modern world in terms of Michael Mann's four-dimensional scheme: political, economic, military and ideological power. The task of building infrastructural power coupled with autonomous civil society and substantive democratic practices is as vital for Ukraine as ever.

The issues of interplay between the project of nation-state and globalization; between democratic demands and capitalist imperatives both on national and world-systemic levels also remain acute.

The conference proceedings' target audience are students of sociology, politics, political economy, public administration and philosophy.

ЗМІСТ

КОНЦЕПЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ	13
ТЕЗИ УЧАСНИКІВ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ.....	14
Мельниченко А.А. (м. Київ) Модернізація системи влади як імператив забезпечення сталого розвитку суспільства	14
Злобіна О.Г. (м. Київ) Фрейм страху як чинник формування ставлення населення до влади в умовах суспільної кризи	15
Горбачик А.П. (м. Київ) Довіра - нерівномірно розподілений та дефіцитний ресурс в регіонах сучасної України	22
Georgi Derluguian, Timothy Earle, Will Reno (United Arab Emirates) Taming the chief	23
Георгій Дерлуг'ян, Тімоті Ерл, Вілл Рено (ОАЕ) Приборкати вождя	24
Chris Weston (Poland) "Bob's Your Uncle" and the Continuing Prevalence of Dynastic Politics in the Modern Era	25
Кутуєв П.В. (м. Київ) Соціальна теорія модерну поміж орієнталізмом та орієнтом	28
Якубин А.Л. (г. Київ) К вопросу о политическом и воображении советских коммунистов/УПА (один диалог в Fb)	30
Коротаєв А.В., Исаєв Л.М. (г. Москва, Российская Федерация) Революционная волна 2013–2014 гг.: количественный анализ. Или – что общего между президентом Мурси и президентом Януковичем?	31
Гринин Л.Е. (г. Москва, Российская Федерация) Исторические и геополитические причины социально-политического кризиса на Украине	34
Исаєв Л.М., Коротаєв А.В. (г. Москва, Российская Федерация) Политическая география современной Украины	35
Wojciech Rafałowski (Poland) Measuring changes to the state budget in poland. Demonstration of the method	36
Зоткин А.А. (г. Киев) Трансформация отношений власти: тенденции современности.....	38
Яковлев Д.В. (м. Одеса) Політичний вибір України: альтернативи великого князя та обмеження останнього генсека.....	39
Пиголенко І.В. (м. Київ) Декомунізаційні закони та Комуністична партія України: стан та перспективи	41
Єнін М.Н. (м. Київ) Исторична пам'ять та ідеологія в різних типах суспільства	43
Фінько А.Є. (м. Київ) Звичаєва складова суспільного устрою в процесі модернізації.....	44
Головаха Е.И. (г. Киев) Социальное безумие: двадцать лет спустя	46
Багінський А.В. (м. Київ) Універсальна експертиза у сучасних тенденціях символічного дискурсу	47
Бурлачук В.Ф. (г. Киев) Власть в обществе в условиях вооруженного конфликта.....	48
Богданова О.В. (м. Київ) Гендерна рівність у релігійних інституціях модерних суспільств: неунікна чи недосяжна?	49
Василець О.І. (м. Київ) Проблема інституціоналізації революційного нарративу як питання ефективності трансформаційних перетворень загалом	50
Вольф О.О. (м. Київ) Евтаназія – виклики для політології та соціальної роботи	52
Герчанівський Д.Л. (м. Київ) Ідентифікація держав, що сприяють розвитку у Південній Азії.....	52
Грищенко М.В. (м. Київ) Соціальний протест в публічному просторі міста - просторовий підхід до розгляду протестних рухів на прикладі «Євромайдану»	54

Дегтяр В.С. (м. Київ) Тенденції протестної активності: за рік після Майдану. На основі моніторингу протестних подій в Україні Центром соціальних і трудових досліджень.....	56
Дембицкий С.С. (г. Киев) Геополитические ориентации населения Украины: до и после конфликта с Россией	57
Єрескова Т.В. (м. Київ) Національна гордість як один з викликів радикального модерну ...	58
Заец Д. (г. Москва, Российская Федерация) Украинское необщество: что осталось после модерна.....	60
Зарембо К.В. (м. Київ) Роль громадянського суспільства у створенні ефективних державних інститутів (на прикладі України)	61
Конєва Я.П. (м. Ольштин, Республіка Польща), Селезньова Н.П. (м. Київ) Аналіз самоідентифікації українців у Польщі	63
Корабльова В.М. (м. Київ) Альтернативні вектори модернізації, або чи актуальний нині гуманізм?	64
Коржов Г.О. (м. Красноармійськ) Соціокомунікативні механізми формування європейської ідентичності	66
Купрєва Ю.О. (м. Київ) Дослідження організаційної мережі суспільного руху: де взяти дані?	67
Мацко-Демиденко І.В. (м. Київ) Соціологія у сучасному технічному університеті.....	68
Мовчан У.І. (м. Харків) Power-sharing як альтернатива реформування політичної системи України	70
Нефедов С.А. (г. Екатеринбург, Российская Федерация) «Молодежный бугор» и русская революции 1905-1907 годов	71
Одарич С.В. (м. Київ) Проблема демократизації комунікацій бюрократичного централізму	72
Онищук В.М. (м. Одеса) Соціальні кластери протестного періоду	74
Осин В.В. (г. Днепропетровск) Академия и политический режим: неопатримониальная наука в Украине (и Молдове).....	75
Пелин А.В. (г. Ужгород) Морфология социально-политических моделей и сценариев	77
Пихорович В.Д. (г. Киев) Нищета политической экономии	78
Руденко М.А. (г. Москва, Российская Федерация) Опыт умеренного исламизма в Марокко.....	79
Середа Ю.В. (м. Київ) Особенности отношений между происхождением, образованием и статусом в Украине: результаты моделирования методом SEM	81
Степаненко В.П. (м. Київ) Влада, соціальне знання та громадянське суспільство: конфігурація взаємин у кризовій трансформації	82
Судаков В.И. (г. Киев) Идентификация конфликтогенных факторов воспроизводства социальных неравенств как проблема теории социальной политики.....	83
Суська О.О. (м. Київ) Партиципаторна журналістика як втілення сучасних можливостей трансформації медіакомунікацій	84
Шульга О.М. (м. Київ) Українське суспільство: між прагненням до змін та символічними анклавом	86
Щириця Т.В. (м. Київ) Цінності політичного життя	87
Юзва Л.Л. (м. Київ) Ціннісна карта в промовах, що змінили світ: контент-аналітичні розвідки.....	88
Яковлева Л.І. (м. Одеса) «Розпорядники» влади: три обґрунтування легітимності публічного управління	92
СЕКЦІЯ 1. ВЛАДА: ПОЛІТИЧНА, ІДЕОЛОГІЧНА, ЕКОНОМІЧНА ТА ВІЙСЬКОВА	
Авксентьєва Т.Г. (м. Харків) Суспільне порозуміння в Україні як фактор політичної стабільності: виклики та перспективи	94

Бариш Л.В. (м. Київ) Етичний кодекс як механізм ефективного очищення (люстрації) влади.....	95
Безугла А.С. (м. Київ) Динаміка споживацьких практик та управління ними у сфері інтернет-торгівлі	96
Божок О.І. (м. Київ) Особливості адміністративної субкультури в умовах люстраційного процесу в Україні.....	98
Бортнійчук К.Г. (м Київ) Виклик інформаційним суспільством	99
Буданова О.Б. (м. Харків) Сутність та роль політичної інтернет-солідарності	101
Васильченко А.Д. (м. Київ) Теорія рис – засіб характеризування особливості політичного лідера.....	102
Віскушенко Б.Р. (м. Київ) Вплив електронного урядування на формування довіри громадян до органів державної влади	103
Голь Н.В. (м. Київ) Механізми політичного маніпулювання	104
Грабчук С.М. (м. Київ) Застосування маніпулятивних інструментів росії в Криму	105
Грицаненко М.О. (м. Київ) Аналіз технологічних та соціальних змін майбутнього соціуму за твором Р.Бреденбері «451 за Фаренгейтом».....	106
Гусак О.В. (м. Київ) Сталий розвиток як нагальна необхідність сьогодення	107
Демарьов О.Г. (м. Київ) «Управління» словом або роль держави в розвитку галузі книговидання	108
Дзюба О.В. (м. Київ) Електронне врядування, як інструмент модернізації державної влади	109
Димитров В.Ю. (м. Київ) Виклики сучасності та ефективність управління	111
Дмитренко Н.О. (м. Київ) Стан та перспективи розвитку державної комунікативної політики України	112
Д’якова М.О. (м. Київ) Маніпуляція суспільною свідомістю як інструмент інформаційної війни	114
Ефименко Д.В. (г. Киев) Технологический облик современного общества и его проблемы.....	115
Замачковська Г.В. (м. Київ) Проблеми легітимності політичної влади в сучасній Україні.....	116
Зінчук В.О. (м. Київ) Феномен сегрегації у системі державної служби України.....	118
Ісхакова Н.Г. (м. Київ) Довіра як чинник політичної мобілізації суспільства в умовах демократії	119
Іщенко А.М. (м. Київ) Розумне управління майбутнім: від форсайту до соціальної інженерії	121
Кадикало О.М (м. Київ) Деформація правосвідомості та шляхи її подолання	122
Карпенко В.В. (м. Київ) Електронне врядування як система прямої електоральної демократії	123
Катран Л.В. (м. Київ) Ідейний зміст політичного режиму Кадафі: відголоски минулого у сучасності	125
Качараба Н.П. (м. Київ) Інформація як головний фактор, що формує свідомість громадян.....	126
Кисіль В.В. (м. Київ) Електронне врядування як рятувальник економічного стану України	127
Кожедуб О.В. (м. Київ) Політична влада в Україні та система її реформування	128
Кожемякіна О.В. (м. Київ) Актуальність проблеми інформаційної політики в Україні та шляхи її вдосконалення	129
Коломієць Т.В. (м. Київ) Консцієнтальна зброя як механізм реалізації символічної влади.....	130
Кондратович К.М. (м. Київ) Політика і ЗМІ: маніпуляції громадською думкою	132
Краснокутська С.А. (м. Київ) Сталий розвиток: поміж економікою та політикою	133

Красько А.М. (м. Київ) Бачення суспільного розвитку з позиції утопії та антиутопії.....	134
Кучмій К.О. (м. Київ) Визначення політичної активності населення в Україні	136
Магеррамова А.Н. (м. Київ) Політична еліта України	137
Майстренко Н.В. (м. Київ) Проблеми розвитку системи електронного урядування в Україні	138
Мельнікова О.М. (м. Київ) Ідеологічна влада від сталінського тоталітаризму до сьогодення	139
Неділько Л.В. (м. Київ) Роль соціоінженерних технологій у становленні громадянського суспільства в Україні	140
Нерсисян Г.А. (м. Київ) Сталий розвиток як темпоральна управлінська парадигма епохи модерну.....	142
Нечаєва Я.О. (м. Київ) Комунікативні технології як джерело інформаційної влади в українському соціумі	143
Огій К.С. (м. Київ) Взаємодія влади та ЗМІ	144
Огоренко Р.А., Легунцова О.В. (м. Київ) Плюси и минусы введения глобального електронного документооборота.....	145
Олефіренко Д.В. (м. Київ) ЗМІ як засіб маніпулятивного впливу влади	147
Пинский Д.В. (г. Киев) Власть социона	148
Поліщук І.В. (м. Київ) Особливості жіночої політичної участі в Україні	149
Решетіло І.М. (м. Київ) Глобалізація як тенденція розвитку людства	150
Романюк Л.В. (м. Київ) Становлення цінностей як соціокультурних і особистісних конструкцій	151
Руденко Т.П. (м. Київ) Політична й економічна влада в сучасній Україні та політичний плюралізм як можливість доступу до державної влади	153
Сакун Є.С. (м. Київ) Інформаційна влада в українському соціумі	154
Стецюра К.О. (м. Київ) Осмислення медіа та соціальних змін у контексті філософії техніки М. Гайдеггера	155
Телешун Я.С. (м. Київ) Міфотворчість у діяльності фінансово-політичних груп в Україні	157
Ткачук Ю.В. (м. Київ) Порівняння соціуму майбутнього в творах Оруела і Хакслі	158
Томиліна К.Ф.Г. (м. Київ) Особливості гендерної диференціації в структурі політичної влади	159
Трофімчук А.С. (м. Київ) Особливості трансформації інституту державної служби України.....	160
Трояновська Л.В. (м. Київ) Актуальність поглядів Н. Макіавеллі в сучасному українському політичному просторі	162
Ужвій М.В. (м. Київ) Образ політичного лідера як еталон суспільного діяча	164
Холін В.В. (м. Київ) Використання експертного оцінювання при визначенні державної таємниці	165
Хоменко Т.Ю. (м. Київ) Ресурси та види влади в сучасному суспільстві	166
Чабаненко О.І. (м. Київ) Аналіз декомунізації в Україні	167
Чирков О.С. (м. Київ) Електронне врядування як інструмент модернізації	168
Яремчук Т.Д. (м. Киев) Політична реклама як особливий вид комунікації та впливу на поведінку громадян	169

СЕКЦІЯ 2. СОЦІАЛЬНА ТА ПОЛІТИЧНА ТЕОРІЯ МОДЕРНУ: ВІД КОНЦЕПЦІЙ ДО ПОЛІТИКИ

Kateryna Zagorodnya (Khmelnitsky, Ukraine) Youth mobility as a tool of creating a new social theory	171
Башилова В.П. (м. Київ) Постмодерн: соціально-політична реальність в Україні	172

Березін О.Б. (м. Київ) Фемінізм в сучасній Україні	173
Білецька О.С. (м. Київ) Еволюція релігійних практик в контексті модерних трансформацій	174
Бова В.А. (м. Київ) Сутність та проблеми глобалізації в рамках модерну	175
Бурлака В.О. (м. Київ) Проблема вибору для України моделі економічного розвитку	176
Власнюк Г.С. (м. Київ) Шляхи впровадження ефективної антикорупційної політики в Україні	187
Георгін Д.А. (м. Київ) Соціальні аспекти сучасних засобів зв'язку у контексті модернізації суспільної практики	179
Діденко Г.С. (м. Київ) Євроінтеграція України: екологічний аспект	180
Дмитренко О.М. (м. Київ) Розвиток агропромислового бізнесу України в умовах євроінтеграції	181
Довгань Б.М. (м. Київ) Національна самосвідомість як рушій розвитку вітчизняної економіки.....	183
Дубовик Н.А. (м. Київ) Політична модернізація сучасного українського суспільства	184
Ершова М.А. (г. Киев) Гендерная политика Украины в условиях европейской интеграции	185
Железняк Р.В. (м. Київ) Опитування громадської думки як метод прикладної політології.....	186
Жогов Р.Ю., Поднос В.С. (г. Киев) Влияние глобализации на процесс информатизации в Украине	187
Зінченко В.С. (м. Київ) Цінності модерну та постмодерну: порівняльна та історична динаміка	189
Карлашевич І.А. (м. Київ) Влада і глобалізація.....	190
Карпеко К.М. (м. Київ)) Глобалізаційні процеси в сучасному світі.....	190
Корнілова В.В. (м. Київ) Основоположні цінності Євроатлантичної спільноти та їхнє значення для України	192
Кравець О.О. (м. Київ) Необхідність технічних (супутникових) взаємодій як об'єктивна потреба нової динаміки перемов.....	194
Крячко В.І. (м. Київ) Опціональна імпактивність етнорелігійних маркероконструктів сигніфікативного поля католицизму у контексті політичного аспекту екуменізму	195
Ларченко М.Л. (м. Київ) Міжетнічна толерантність в контексті викликів глобалізації	196
Ленко Т.О. (м. Київ) Проблеми становлення правової держави і громадянського суспільства в Україні	197
Леонюк П.В. (м. Київ) Сучасні держави за умов глобалізації	199
Ліповська С.О. (м. Київ) Влада естетичного у модерному суспільстві	200
Ліфер М.О. (м. Київ) Вплив глобалізаційних процесів на механізм державної влади	201
Лобачова О.О. (м. Київ) Питання меншин в Україні: правові аспекти та реалії сприйняття	202
Лобода Б.О. (м. Київ) Значення регіональної політики держави та проблеми сепаратизму.....	204
Луцька К.О. (м. Київ) Від індустріального до постіндустріального суспільства: особливості розвитку теоретичних концептів	205
Майструк Н.О. (м. Київ) Транснаціоналізація влади за доби глобалізації	206
Макуха М.О. (м. Київ) Культурно-аксіологічні аспекти модерну та постмодерну.....	208
Максимів С.Б. (м. Київ) Системна соціологія як вихід із сукупності інформаційного потоку в сучасному суспільстві	209
Масєнкова Н.О. (м. Київ) Децентралізація: передумови, сутність та переваги	210
Мельнікова О.М. (м. Київ) Економічна влада та її прояви в Україні	211
Михайлова О.Ю. (м. Київ) Модерний концепт політичної нації у постмодерну добу	212

Мініна І.М. (м.Київ) Іслам як домінуючий фактор впливу на політику та суспільство арабських країн	213
Міщенко А.П. (м. Київ) Шлях розвитку України: між Вашингтонським та Пекінським консенсусами	214
Момот М.Р. (м. Київ) Місце України в сучасних глобалізаційних процесах	215
Мурашко Н.О. (м. Київ) Західний модерн: вища стадія модернізації чи один зі шляхів розвитку?	217
Навроцький В.Б., Шевченко А.Р. (м. Київ) Основні суспільно-політичні чинники економічної кризи в Україні	217
Наконечна Ю.В. (м. Київ) Наслідки глобалізації: феномен інформаційного тероризму в Україні.....	219
Настояща К.В. (м. Київ) Форми нової релігійності: маскуваність під соціоцентричність чи повернення до первісного магізму	220
Омельянець В.В. (м. Київ) Чому за часів свободи та модерну люди прагнуть до обмежень фундаменталістських практик	222
Петрик Я.О. (м. Київ) Модернізація державної влади в умовах глобалізації	223
Пітроченко І.М. (м. Київ) Національна ідентифікація в контексті релігії	224
Подгурська І.О. (м. Київ) Проблеми та перспективи формування екологічної політики в Україні	225
Попов А.О. (м. Київ) До проблеми джерел кризи сучасного суспільства: спроба теоретичного осмислення модернізму та постмодернізму	227
Проскін В.В. (м. Київ) Релігія та соціально-політичні інституції: поміж ліберальною демократією та фундаменталізмом	228
Прухницька О.В. (м. Київ) Модерн та криза його ідеологічних форм	229
Пустова В.В. (м. Київ) Зміна державного устрою Японії.....	230
Рашидов С.Ф. (г. Киев) Конфликтогенный потенциал исламской идентичности: украинские реалии	231
Сахно А.Е. (м. Київ) Сучасні інтерпретації праці П. Сорокіна «соціологія революції»	232
Сачук В.С. (м. Київ) Цінності доби модерну та постмодерну: конфлікт та взаємопроникнення	233
Свециньська Є.С. (м. Київ) Глобалізація та влада: перспективи сучасних зрушень	235
Сліпенко О.П. (м. Київ) Виклики глобалізації	236
Соколова О.К. (м. Київ) Еволюція функцій держави в умовах глобалізації.....	237
Судакова В.М. (м. Київ) Проблема ідентифікації конфліктогенних детермінант соціальних взаємодій в полікультурних суспільствах	238
Сухорукова О.Є.(м. Київ) Чи є насправді «ідеологічна криза» в суспільстві модерну.....	240
Тертичний О.В. (м. Київ) Євролідерство як історична місія України.....	241
Труш М.С. (м. Київ) Проблеми і перспективи соціокультурної інтеграції в умовах глобалізації: український аспект	243
Федюшина Д.М. (м. Київ) Релігійні організації як чинник формування громадянського суспільства в Україні.....	244
Цветкович М.Р. (м. Київ) Маніпулювання свідомістю як один із методів політичного впливу	246
Шульга С.Н. (г. Киев) Мирровая Система, перспективы 21 века и новые риски. Свобода или внешний закон.....	247
Шуляк М.С. (м. Київ) Проблема нерівності та корупції у суспільстві модерну.....	249
Шуляк Є.В. (м. Київ) Постановня мегасуспільства як новітньої форми суспільної організації.....	250
Южаков М.А. (м. Київ) Глобалізація та “глобальне правління”.....	251
Яблонський О.О. (м. Київ) Національна держава в епоху глобалізації	252

Ядрихінський В.С. (м. Київ) Волонтерство як ознака відродження національної гідності.....	253
СЕКЦІЯ 3. МОДЕРН ТА СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ВІД ТРИУМФУ ДО ЗАНЕПАДУ?	
Андрєєва Д.О. (м. Київ) Волонтерський рух доби військового конфлікту в Україні.....	255
Андрук М.М. (м. Київ) Особливості гібридної війни в Україні	256
Аніпченко С.М. (м. Харків) Парадокс суспільства модерну на прикладі аналізу сімей трудових мігрантів України	257
Бакуменко Р.И. (г. Одеса) Национальная идея в условиях социально-политических изменений украинского социума	258
Балюк Р.В. (м. Київ) Синкретизм традиції та новаторства в постмодерному суспільстві.....	259
Баханов О.Ю. (м. Київ) Волонтерський рух в Україні: стратегія соціально-педагогічної роботи з молоддю в зоні АТО	261
Бичко Г.О., Смірнова В.О. (м. Київ) Рецидивна злочинність як крайня форма вираження правового нігілізму в українському суспільстві	262
Борсук Н.М. (м. Київ) Трансформації особистості при переході від доби модерну до постмодерну: проблеми і перспективи	263
Браїлко Д.С. (м. Київ) Вплив засобів масової інформації на політичну культуру суспільства.....	265
Булавін Д.Г. (м. Київ) Соціальна держава як показник соціальної відповідальності влади.....	266
Гавлицький М.В. (м. Київ) Як Україна та її союзники змогли б подолати войовничу Імперію	267
Герасименко М.О. (м. Київ) Волонтерський рух в Україні - альтернатива неефективній державній владі?	268
Герлянд А.М. (м. Київ) Модернізаційні процеси в комунікаційних системах українського суспільства з розвитком технологій	270
Глей Д.А. (м. Київ) Проблема тероризму на Сході України: військова політика та соціальні настрої	271
Гузь В.В. (м. Київ) Соціальні проблеми переселенців в умовах військового конфлікту	272
Гурова А.А. (м. Київ) Перспективи використання груп само- и взаємодопомоги для підтримки вимушених переселенців из зони АТО	273
Гусак Ю.Е. (м. Київ) Проблема абсентеїзму в сучасному суспільстві	274
Демченко О.В. (м. Київ) Розбудова держави соціального добробуту в сучасній Україні: реальність чи популізм	275
Дух Д.В., Царик Є.В. (м. Київ) Роль волонтерського руху в добу військового конфлікту в Україні.....	276
Єфіменко В.В. (м. Київ) Держава загального добробуту. Переваги та недоліки	277
Калюжная Е.В. (г. Киев) Современная архитектура как объект изучения социологии	279
Кіщук Т.О. (м. Київ) Чому соціальна реклама не є дієвим механізмом соціальної політики в умовах воєнного конфлікту в Україні?	280
Клименко І.В. (м. Київ) Соціальна робота з літніми людьми.....	281
Коваль А.М. (м. Київ) Волонтерський рух в умовах сучасної України.....	282
Ковтиха В.В. (м. Київ) Відповідальне батьківство як завдання модерної держави ХХІст.....	283
Коцеруба А.С., Смілянець Є.Я. (м. Київ) Виклики, що постають перед соціальною державою	284
Куцак В.В. (м. Київ) Волонтерська діяльність в зоні АТО.....	285
Ладовір Т.В. (м. Київ) Перспективи держави загального добробуту у ХХІ столітті	286
Лапіна В.В. (м. Харків) Суперечності цінностей модерну та постмодерну в процесах глобальної трансформації рекламних практик	288

Лихошерстная О.Ю. (м. Київ) Волонтерское движение: вера в людей и добро.....	290
Логінов І.В. (м. Київ) Волонтерський рух допомоги українським військовослужбовцям...	291
Макарова Л.С.(м. Київ) Революція у тактичній медицині зусиллями волонтерів	292
Мєлєхова М.О. (м. Київ) Волонтерство: у пошуках сенсу буття	293
Мисливець К.С. (м. Київ) Волонтерський рух: українські та світові практики	294
Мігалуш А.О. (м. Київ) Громадські організації та об'єднання як помічники держави в реабілітації і підтримці військових, що повернулися з зони АТО	295
Морозова А.В. (м. Київ) Недержавна допомога потребуючим в Україні за доби військового конфлікту	296
Найдич В.Р. (м. Київ) Волонтерство як поклик душі	297
Остапенко С.О. (м. Київ) Проблема взаємодії у мобільності та зв'язках Заходу і Сходу України – одна з причин збройного конфлікту сьогодення	298
Переслєгін А.О.(м. Київ) Волонтерський рух в Україні: виклики та завдання доби військового конфлікту	299
Письменна М.О. (м. Київ) Основні проблеми на шляху реформування українського суспільства	301
Попович М.В. (м. Київ) Міжкласові конфлікти	302
Сірий Є.В. (м. Київ) Дієвість України в співіснуванні з «новою» сучасністю ризику	303
Скляренко Є.О. (м. Київ) Особливості української “наздогінної” модернізації	304
Стефанишина Ю.І. (м. Київ) Військовий конфлікт на території України: соціальні проблеми, соціальна політика та соціальна робота	305
Тимченко І.О. (м. Київ) Цінності модерну та постмодерну: трансформації та переходи від змінного до вічного	307
Тищенко В.О (м. Київ) Волонтерський рух в Україні: до і під час війни	309
Трохименко О.Є. (м. Київ) Волонтерський рух допомоги військовим.....	310
Туранська О.С. (м. Київ) Причини виникнення та поширення волонтерського руху в Україні.....	311
Хміль Г.В. (м. Київ) Волонтерські ініціативи в умовах військового конфлікту	312
Христенко С.К. (м. Київ) Біженці як соціальна проблема в контексті безпеки сучасних держав.....	313
Цюркало Т.І. (м. Київ) Реформування інституту соціальної роботи як інструмента соціальної політики в сучасних умовах.....	314
Шевель І.П. (м. Київ) «Новий конфлікт» та сучасне глобальне значення в концепції конфлікту Е. Тоффлера.....	315
Шедяков В.Є. (м. Київ) Від децентрації культури та знань до балансу у владі та управлінні	316
Шемшур Я.С. (г. Киев) Возможности использования современных информационных технологий в моделировании будущего	318
Шепель М.О. (м. Київ) Військовий конфлікт як база для поєднання зусиль волонтерів всього світу	319
Шинкевич А.О. (м. Київ) Соціальна робота з біженцями та вимушеними переселенцями.....	320
Яновська О.В. (м. Київ) Інституалізація волонтерського руху в Україні: безпековий вимір	321
 СЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА ТА ПОЛІТЕКОНОМІЯ МОДЕРНОЇ СВІТ-СИСТЕМИ: НАЦІОНАЛЬНІ ДЕРЖАВИ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ	
Балінченко С.П. (м. Чернівці) Механізми подолання тотальності: інтеграція vs. диференціація	323
Бєлоконова О.Ю (м. Київ) Причини виникнення сепаратизму та фактори, які сприяють його розвитку.....	324

Білан А.М. (м. Київ) Влада в Україні: динаміка чотирьох вимірів Майкла Манна.....	325
Браге К.С. (м. Київ) Причини розвитку сепаратизму: роль регіональної політики.....	326
Брожко О.О. (м. Київ) Економічна глобалізація як фактор прояву кризи світового господарського порядку	327
Бушук Д.А. (м. Київ) «Кухонні дебати» між Р. Ніксоном і М. Хрущовим 1959 р. як епізод культурно-ідеологічного протистояння в умовах холодної війни	329
Вдовенко Я.Ю. (м. Київ) Регіоналізм та проблеми регіональної ідентичності.....	331
Вишняк А.В. (м. Київ) Проблема сепаратизму в Україні	332
Відякіна К.Р. (м. Київ) Світова практика правового регулювання порядку фінансування політичних партій	333
Візниця І.Ю. (м. Київ) Контент-аналіз в політичних дослідженнях.....	334
Войтенко А.Л. (м. Київ) Співвідношення економічного процвітання та політичного режиму.....	335
Воробйов В.О. (м. Київ) Інтернет-війна як засіб інформаційної влади.....	337
Голотенко Ю.І. (м. Київ) Неолібералізм як різновид традиційної ліберальної політики.....	338
Данилов А.В. (м. Київ) Перехідний період українського суспільства: на розпутті між єдністю та сепаратизмом.....	339
Доліч Д.О. (м. Київ) Політичні партії сьогодні та завтра: світові практики США та Китаю. Проекція на українську політичну систему.....	340
Дьяконов В.С. (м. Київ) Аналіз та оцінка ефективності методів політичного впливу на виборців та на населення України в цілому.....	341
Журавель А.А. (м. Київ) Причини сепаратизму в Україні.....	342
Завертаний Т.Л. (м. Київ) Використання стратегій ненасильницької боротьби Джина Шарпа.....	344
Захарчук Н.К. (м. Київ) Політика пам'яті, історична наука та політичні зміни	345
Звінська Т.С. (м. Київ) Порівняння політичного режиму Франції при правлінні президентів Шарля де Голля та Франсуа Олланда	346
Казьмірова О.М. (м. Київ) Соціально-економічні фактори кризи в Україні.....	347
Киричок Л.В. (м. Київ) Політика пам'яті як метод ідеологічної маніпуляції.....	348
Кірічок О.А. (м. Київ) Історія, пам'ять та політика в реаліях сучасної України.....	349
Кірюшкін Р.О. (м. Київ) Політика пам'яті, історична наука та політичні зміни.....	350
Клименко Н.І. (м. Київ) Соціально-політичні причини розпаду СРСР.....	352
Коломієць А.О. (м. Київ) Неолібералізм та його ідеологічні альтернативи на прикладі пенсійної реформи.....	354
Колюх В.В. (м. Київ) Конституційний процес в Україні: перезавантаження	355
Коренева А.М. (м. Київ) Трансформація общественної морали в умовах глобалізації.....	357
Корилук В.В. (м. Київ) Проблеми інтеграції України в світову спільноту.....	358
Кропліс В.Л. (м. Київ) Ідеологічна генеалогія неолібералізму.....	359
Куцик К.М. (м. Київ) Інноватика політичного постмодерну: реалістичний оптимізм українського політикуму	361
Кушик І.Л. (м. Київ) Роль політичних партій в сучасній Україні	362
Легеза Н.В. (м. Київ) Розвиток системи політичних партій Російської Федерації.....	363
Литвинко М.В. (м. Київ) Модель мережевого управління в Україні	364
Логвиненко Ю.М. (м. Київ) Сепаратистський рух в Україні: фактори сприяння та запобігання.....	365
Ляшенко О.В. (м. Київ) Система цінностей неолібералізму.....	366
Ляшенко Т.С. (м. Київ) Соціальний та правовий захист молодих сімей в Україні.....	368

Ляшко Д.О. (м. Київ) Регіональна політика та сепаратизм: Україна та світ	369
Мазур К.С. (м. Київ) Сепаратизм в Україні. Причини виникнення та можливі шляхи розв'язання конфліктів.....	370
Мардус Г.О. (м. Київ) Чинники виникнення сепаратистських рухів.....	371
Месь Д.С. (м. Київ) Регіональні конфлікти.....	372
Морозюк Х.Є. (м. Київ) Причини виникнення сепаратизму в Україні та можливі шляхи його подолання.....	374
Онищенко Д.В. (м. Київ) Історична пам'ять і політичний дискурс: особливості взаємодії.....	375
Орлюк Ю.В. (м. Київ) Тенденції розвитку політичних партій в XXI столітті.....	376
Павлюченко А.Ю.(м. Київ) Політика пам'яті: що це таке?.....	377
Пелих А.А. (м. Київ) Політичний екстремізм у соціальних мережах як нова форма політичного протесту.....	378
Петришина А.А. (м. Київ) Сепаратизм як світовий феномен	379
Перехода А.С. (м. Київ) Хвильова природа демократизації за Семюелом Гантінгтоном.....	381
Півторак А.І. (м. Київ) Регіональна політика та сепаратизм: Україна і світ.....	382
Поліник С.А. (м. Київ) Політичні виміри модернізаційних процесів в Україні.....	383
Попович В.О. (м. Київ) Політична свідомість у сучасній Україні.....	385
Порхун І.С. (м. Київ) Перспективи взаємодії політичних сил та інформаційної журналістики в Україні.....	386
Пронин Д.В. (г. Киев) Влияние политики на массовую культуру.....	387
Райчук Д.В. (м. Київ) Факторы консолидации современного украинского общества.....	388
Репік С.І. (м. Київ) Чи є альтернатива ЄС та НАТО?.....	388
Рубан В.О. (м. Київ) Конвергенція громадянського суспільства і держави.....	390
Сацюк Д.С. (м. Київ) Базові принципи неолібералізму.....	391
Северинчик О.П. (м. Київ) До питання збереження національної ідентичності в епоху глобалізованого суспільства.....	392
Семенюк А.А. (м. Київ) Донецький сепаратизм.....	394
Сіренко А.О. (м. Київ) Політика та політична економія європейської інтеграції: ЄС та Україна.....	395
Слушаєнко В.Є. (м. Київ) Політичні партії України: деякі тенденції розвитку.....	396
Тесля А.О. (м. Київ) Політичне лідерство в Україні.....	397
Федорченко С.Л. (м. Київ) Реєстрація власного мітингу.....	398
Хилевич М.В. (м. Київ) Суспільство Подолинського.....	399
Цюпак О.М. (м. Київ) Опитування громадської думки як аналіз політичної ситуації.....	401
Чеботар Д.Ю. (м. Київ) Неолібералізм як напрям політичної економії і філософії.....	402
Черненко І. О. (м. Київ) Лібералізм та неолібералізм як ідеологічні політичні течії, їх ідеї та принципи.....	403
Чижова О.М. (м. Київ) Динаміка трансформації влади в Україні та політична модернізація і політичний прагматизм.....	404
Шаповалова А.И. (г. Киев) Нормативный кризис постбиполярной системы международных отношений и перспективы глобального неолиберального проекта.....	405
Шеремет Я.М. (м. Київ) Вплив ресурсів влади на управління державою.....	406
Юсин М.С. (м. Київ) Політика мультикультуралізму в Європі: нові виклики глобалізації.....	408

КОНЦЕПЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Протягом кількох останніх років поспіль ми спостерігаємо, як від Африки і до Близького Сходу та колоніальна державність, що її вибудовували впродовж XIX і XX сторічч, руйнується, а їй на зміну приходять невеликі, проте динамічні і тривкі харизматичні вождівства, які також обов'язково є комерціалізованими; ми їх звикли йменувати то фундаменталістами, то етноконфесійними угрупованнями, чи повстанцями, очолюваними польовими командирами, або й мафіями.

У Східній Європі, держави якої були харизматично-індустріальними (сталіністськими), зникнення харизматики разом з комуністичною ідеологією спричинило до виникнення «пустого місця», яке одразу було «залатане» корупцією, позаяк за попереднього панування більшовицької харизматичної бюрократії сталінських часів завжди і обов'язково була присутня можливість гепання кулаком по столу, вольового примусу, тобто, порушення формальних бюрократичних приписів. З державної машини витискали надможливе, змушуючи її гарувати на форсажі. Це – тоталітаризм. Постфорсаж створює зворотню тягу: за відсутності історичної цілі воля стає приватною та корисливою. А громаддя радянської індустріальної власності призводить до гігантизму вождівств (олігархів, президентів). У них є все, щоб дозволити собі мільярдерські вибрики. Стабілізація тут – на рівні вертикалі чинів (або відкатів). Держава, звісно, відтворюється, але недолуга, мінімальна по віддачі, у формі нестійкої і сповненої чвар ієрархії відкупників, які платять своїм зверхникам політичною лояльністю та прямими «отстєгиваннями» грошей нагору за право вилучати ренту.

Відтак, існує два варіанти формування влади у такого типу державах: горизонтальна децентралізація вождівств (очевидне розпадання держави) та вертикальна ієрархія вождівств під оболонкою держави. В сучасній Україні існує загроза, що відбувається не процес централізації, а поділ між новими польовими командирами, котрі або створюють силову корупційну вертикаль, або так і залишаються рівносильними угрупованнями-суперниками. За таких умов концепція Чарлза Тіллі, яка акцентує на війні, як двигуні державного будівництва (state-building), перестає працювати та вимагає коригування.

Існує надія на перенесення моделі функціонування бюрократичної держави з ЄС, але які ресурси будуть для цього потрібні? Чи вождівства мають бути подолані і демонтовані, чи ввійти до складу держави у якості певної одиниці і підрозділу (бригади добровольців, губернаторства, бізнес-корпорації), а головне, яка політична сила (президент П.Порошенко?) захоче і буде здатною створити бюрократичне управління? Зрештою, чи може в цьому зіграти роль соціально-політична мобілізація громадян? Адже Ч.Тіллі щодо внутрішнього фактору зростання держав говорив, втім небагато, оскільки його праці розглядають більш ранні віки. Показово, що Іммануїл Валерстайн написав свій 4 том «Модерної світ-системи» саме про соціальні рухи і загрозу революції як про головний чинник формування ліберальної ідеології та ліберальної держави на Заході в XIX столітті.

Метою конференції є обговорення динаміки трансформацій влади в сучасному світі під кутом зору схеми британо-американського соціолога Майкла Манна, який виокремлював владу політичну, економічну, військову та ідеологічну. За умов «неоголошеної комбінованої війни» (Є.Головаха) Російської Федерації проти України постають питання про шляхи досягнення інфраструктурної влади, інакше кажучи підвищення ефективності держави та її апарату за одночасного збереження автономії громадянського суспільства та демократичних інституцій, що мають реальне наповнення. Не менш актуальними є взаємовідношення між проектом національної держави та глобалізацією; запитом на демократію та імперативами капіталізму та імплікаціями впливу капіталізму на національному й на світ-системному рівнях.

*Г.Дерлуг'ян, професор соціології Нью-Йоркського університету в Абу-Дабі,
П.Кутуєв, зав. кафедри соціології ФСП,
А.Мельниченко, декан ФСП.*

ТЕЗИ УЧАСНИКІВ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ

*Мельниченко А.А. (м.Київ)
melnichenko@kpi.ua*

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВЛАДИ ЯК ІМПЕРАТИВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні часто складається враження, що концепція сталого розвитку суспільства (sustainable development of society) і засновані на ній відповідні суспільні практики ризикують ближчим часом відійти у небуття і забуття, так і не продемонструвавши свій теоретичний та емпіричний потенціал модернізації суспільних відносин. Адже основні принципи, а також головні завдання, які формулюються кожні десять років на Конференції ООН зі сталого розвитку мають тенденцію не виконуватися, що було визнано на конференції в Ріо-де-Жанейро у 2012 році. Так, ситуація щодо боротьби з глобальною бідністю, енергетичною залежністю, зменшенням міжнаціональних чи релігійних конфліктів тощо протягом останніх років ускладнилася, а не покращилася. Відтак постає закономірне питання про причини цього, які можна шукати або в «слабкості» теорії, або ж у технологічних, вольових, владних спромогах реалізації її засадничих положень. Чи не найвагомішим чинником колізій, пов'язаних зі складністю втілення принципів концепції сталого розвитку, є уповільнення процесів модернізації влади та владних відносин. Адже, визначальність владної компоненти у суспільному поступі є беззаперечною, враховуючи переконаність Е.Тоффлера в тому, що «влада є невідворотною частиною виробничих відносин, і це – істина всіх економічних систем, капіталістичних, соціалістичних і загалом будь-яких» [Тоффлер Е. *Метаморфози влади*: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – С. 55]. Проте, значних дослідницьких зусиль спочатку буде потребувати вирішення проблеми розуміння сутності самої влади, бо як вважав М. Фуко: «Не вистачить ні Маркса, ні Фрейда щоб допомогти нам пізнати цю настільки загадкову річ, одночасно і зриму, і незриму, наявну і приховану, інвестовану всюди, яку ми називаємо владою. Ні теорія держави, ні традиційний аналіз державних апаратів не вичерпують поля дії і здійснення влади. Перед нами велике невідоме: хто здійснює владу? Де вона здійснюється?» [Фуко М. *Интеллектуалы и власть // Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью.* – М.: *Праксис*, 2002. – С. 75].

Незважаючи на те, що теоретики модернізації постулюють можливість її здійснення в рамках національних проектів (А.Турен, Ш.Ейзенштадт), на наш погляд, результати досліджень досвіду різних держав щодо спроб розбудови суспільств з ознаками сталого розвитку, наштовхують на думку про необхідність здійснення цих спромог у масштабах усієї сучасної світ-системи. Можливо, така думка звучить на кшталт розкритикованого і сприйнятого буквально радянськими марксистами положення Енгельса про неможливість побудови соціалізму в окремо взятій країні, проте на його користь говорить велика кількість аргументів. Так, німецький соціолог Ульріх Бек, розмірковуючи над питанням про детермінанти сучасних глобалізаційних процесів, вказує на неможливість здійснення «старої гри», яка виступає під назвами «національна держава», «національний капіталізм» тощо. При цьому соціолог пропонує послуговуватися поняттям «космополітичної держави», яка за ідейним наповненням частково відтворює зміст концепції сталого розвитку, адже акцентує свою увагу на домінуванні «глобального громадянського суспільства», яке він називає «контрвладою» [Бек У. *Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / У. Бек.* – К. : Ніка-Центр, 2011. – 408 с.].

Для забезпечення сталого (стійкого) розвитку суспільства система політичної влади повинна бути такою, яка б могла адекватно враховувати закономірності суспільного розвитку, збалансовувати інтереси суб'єктів і об'єктів владних відносин, тобто такою, що «забезпечує суспільству можливість стабільного існування, встановлює в суспільній системі порядок, регулює відносини окремого індивідуума з суспільством» [Марков Е.А. *Трансформация смысловых форм понятий «власть» и «властные отношения / Е.А. Марков //*

Среднерусский вестник общественных наук – 2010. - №4. – С.18-22]. Для забезпечення сталого розвитку суспільства влада повинна «способом свого буття передбачати перманентну ініціативу, інновацію, новаторство, пошук. ... Влада як умова і спосіб здійснення дійсного гуманізму та дійсної свободи. Сущих у формі практичної всезагальності» [Новиков Б.В. Творить или вытворяет? Монография / Новиков Б.В. – К.: ЗАО «Мироновская типография», 2010. – С. 469]. Маємо переконання, що такий характер влади міг би забезпечити поступ до реалізації суспільного самоуправління як іманентної характеристики суспільств з ознаками сталого (стійкого) розвитку.

Події, що розгортаються протягом останнього року в Україні не засвідчили особливого просування у питаннях модернізації системи політичної влади. Точніше, на перший погляд для обивателя могло б здатися, що запрошення іноземних фахівців до роботи у центральних органах виконавчої влади, створення Антикорупційного бюро, зменшення витрат на утримання державного апарату etc. є саме тими діями, які можуть досягти модернізаційних успіхів. Проте, дієвість і доцільність цих новацій жодним чином поки-що не підтвердилася. Так, рівень довіри до владних інституцій залишається на критично низькому рівні: за результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 12 березня 2015 року, близько 50% українців не довіряють (сума відповідей «Зовсім не довіряю» і «Скоріше не довіряю») Президентові України, 67% - Верховній Раді України, 65% - Уряду України, 81% - українським судам, 52% - місцевій владі). У свою чергу, найбільшою довірою населення сьогодні володіють інститути громадянського суспільства – волонтери та громадські організації, а також церква. Такий потенціал довіри останніх дає змогу говорити про перспективи формування в Україні дієвої контрвлади, яка «допоможе» модернізувати саму владу або ж стати нею.

Злобіна О.Г. (м. Київ)

ФРЕЙМ СТРАХУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО ВЛАДИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ КРИЗИ

Соціологічний аналіз актуальних суспільних реалій переважно спирається у вітчизняній соціології на емпіричний матеріал масових опитувань, які дають можливість дослідникам реконструювати особливості оцінок, очікувань, орієнтацій населення відносно перебігу соціальних трансформацій. Зважаючи на складність і суперечливість масової свідомості, в якій водночас співіснують полярні оцінки і протилежні ставлення до тих самих суспільних реалій, соціологи насамперед зосереджуються на їх описі та визначенні соціально-групової «прив'язки» різних орієнтацій. Хоча масова свідомість є лише суб'єктивною картиною реальності, її певним «спрощеним» відображенням, перед дослідником виникає проблема виокремлення тих механізмів, за допомогою яких ця реальність структурується. В якості ключового елемента типізації соціальної реальності традиційно розглядають соціальні стереотипи, як схематизовані, стандартизовані, сталі уявлення про соціальний об'єкт. Проте поняття стереотипу, яке добре працює стосовно типізації окремих об'єктів, складно застосовувати щодо багатопланових соціальних явищ та процесів. До таких процесів належить зокрема і процес соціальної інтеграції.

Стан інтегрованості соціуму може бути певним чином оцінений на основі даних масових соціологічних опитувань. Оскільки поняття «соціальна інтеграція» є конструктом другого порядку, пряме внесення його в поле сприйняття і оцінок респондента, який описує реальність в конструктах першого порядку неможливе. Отже, дослідник вдається до процесу операціоналізації, за допомогою якого відбувається «переклад» наукового конструкта на рівень конкретних уявлень респондентів. При цьому реальність типізується на основі сформованої у науковому дискурсі уявлення про те, що може об'єднувати (чи роз'єднувати) людей. Виокремлені таким чином референти репрезентують соціальний процес у його, так би мовити, явній формі, коли фіксуються спільність чи відмінність у соціокультурних чи соціально-політичних орієнтаціях представників різних соціальних груп. В результаті

дослідник отримує певне підтвердження або спростування власних гіпотез, проте частина латентних чинників, які неявно структурують суб'єктивну картину реальності, так і не потрапляють до соціологічного дискурсу. Одним з можливих напрямів вирішення цієї проблеми може стати, на нашу думку, застосування в аналізі масової свідомості поняття фрейму.

Останніми роками соціологічна версія теорії фреймів стала доволі активно залучатися у науковий дискурс, в основному з опертям на доробок таких відомих інтерпретаторів І. Гофмана як Г.Батигін та В.Вахштайн. Для нашого подальшого аналізу ключовими є наступні тези:

- фрейм – це перспектива сприйняття, що створює формальне визначення ситуації;
- як правило, фрейми не усвідомлюються суб'єктом, і спроба їх експлікації та з'ясування призводить до дезорганізації сприйняття.
- поняття фрейму у І.Гофмана близьке до поняття ментальної схеми (Ф. Бартлет), яка визначає реакцію індивіда на ситуацію або до поняття глибинної структури (Хомський), що об'єднує одним сенсом все різноманіття можливих висловлювань про предмет;
- фрейм - це водночас і «матриця можливих подій» і «схема інтерпретації» подій, присутня в будь-якому сприйнятті [1; 2]

Очевидно у прямому розумінні за Гофманом поняття фрейму застосовується як конструкт для опису індивідуальної свідомості та поведінки. Проте досить швидко в соціологічних дослідженнях постає питання про можливість його переосмислення. Зокрема В.Ядов з колегами здійснили спробу розширити контекст Гофмана і застосувати концепт фрейму стосовно діяльності суб'єкта в широкому соціальному просторі [3]. Але ця спроба також здійснювалася скоріше у площині індивідуального актора, хоча поведінка його і тлумачилася радше у макросоціальному контексті.

Водночас у соціально філософському дискурсі сфера застосування концепту розширюється досить радикально. З його допомогою Н.Розов, наприклад, концептуалізує специфіку російського менталітету. При цьому під фреймом автор розуміє гранично широкі ментальні схеми, такі як «своє і чуже» або «вищі ідеали і користь (вигода)», які є універсальними для всіх етносів і націй, культур і цивілізацій [4].

Використання концепту для характеристики масової свідомості спочатку здійснюється скоріше у технологічному ключі. Фрейми використовуються як стійкі формули комунікативного управління, які задають напрямок розвитку масової свідомості. Проте згодом з'являються і суто соціологічні дослідження, в яких фрейм розглядається, з одного боку, як елемент «образу світу» окремого індивіда, а з іншого, як базисна світоглядна універсалія, що визначає різні характеристики соціальної поведінки. Наприклад, В.Немировський здійснив дослідження фрейму смерті у масовій свідомості, спираючись виключно на результати масових соціологічних опитувань. Найбільш важливим в методологічному плані видається специфіка застосованого автором підходу, який ґрунтується на поєднанні двох рівнів аналізу – соціальних стереотипів, які репрезентують масову свідомість, та неусвідомлюваних уявлень, які пов'язані з реальною поведінкою, але продукуються на рівні масового несвідомого. Відповідно фрейм розглядається як складний ієрархічний феномен, який не лише явно, а й латентно присутній на рівні масової свідомості [5].

Як же торкнутися цієї латентності? Як виявити ці неявні але діючі перспективи сприйняття? Якщо фрейм уже теоретично заданий дослідником, як наприклад фрейм смерті у Немировського, можна рухатися від якісника до кількісника, від виявлення характерних фреймів до фіксації найбільш поширених типів у масовій свідомості. Але дослідження таких межових екзистенційних фреймів не надто допоможе у розумінні процесів соціальної інтеграції. З іншого боку, такі універсальні фрейми, як «свої-чужі» чи «ідеали-вигода» як раз дуже добре відрефлексовані і зазвичай застосовуються в аналізі.

Теоретично дослідник має опертися на щось латентне, тобто спробувати відрефлексувати невідрефлексоване. Що ж може стати таким базисом? На нашу думку, таке підґрунтя може забезпечити звернення до дослідження емоційної складової масової свідомості, насамперед тому, що однією з основних соціальних функцій емоцій є структурування соціальних ситуацій і визначення позиції індивіда в соціальному середовищі.

Загалом в соціології широко застосовують масові емоційні психологічні стани як індикатори для оцінки соціальної ситуації. Зокрема можна навести такі звичні для соціологічного дискурсу поняття як задоволеність (незадоволеність), яке визначається як психічний стан людини, в якому відображається суб'єктивна якісна оцінка перебігу запланованого процесу чи виду діяльності, умов життя, стосунків з іншими людьми тощо. В якості характеристики стану масової свідомості в умовах суспільних трансформацій Є.Головаха та Н.Паніна запропонували використовувати поняття амбівалентності, що також визначається як складний суперечливий емоційний стан, в якому поєднані переживання, зумовлені двоїстим (одночасно позитивним і негативним) ставленням до людей, подій, явищ [6]. Індикаторами стану масової свідомості можуть бути не лише стани, пов'язані з позитивними чи негативними переживаннями, а й стан, для якого характерне блокування емоційно-оцінного ставлення. Йдеться про апатію (байдужість) – стан, який виникає внаслідок дії різноманітних фруструючих соціально-психологічних чинників, наприклад через невідповідність між соціальними очікуваннями та одержаними результатами.

Останнім часом увага до емоцій як об'єкту соціологічних досліджень значно посилилась, особливо з огляду на те, що емоції є важливою спонукальною складовою дії слугують сполучною ланкою між зовнішнім соціальним і внутрішнім індивідуальним світом [7]. Безумовно у масових опитуваннях ми не можемо торкнутися безпосередньо процесу переживання, проте концепт фрейму дозволяє фіксувати як раз ту рамку сприйняття, яку задає та чи інша палітра переживань. Фрейм і є фактично застиглим переживанням, яке задає суб'єкту горизонти сприйняття реальності.

В принципі перевірити гіпотезу про емоційний базис латентного фреймування масової свідомості можна було б на будь-якому матеріалі, але наявна емпірія вивела нас на найбільш досліджену у пострадянській соціології емоцію страху. Дійсно, від початку 90-х і російські і українські соціологи активно зверталися до цього почуття, як типової реакції на ситуацію суспільних трансформацій. Насамперед слід згадати великий проект, присвячений дослідженню катастрофічної свідомості, здійсненого за участю В. Шляпентоха, В. Шубкіна, В. Ядова та ін. [8]. І окремо відзначити фактично засадничу статтю Л.Гудкова, в назві якої страх був прямо позначений як рамка сприйняття [9].

В Україні першими і ключовими стали дослідження Є.Головахи та Н.Паніної. На відміну від авторів «Катастрофічної свідомості...», які позиціонували свій проект як дослідження саме страхів, українські дослідники одразу коректно розвели два різних стани – стурбованості, як усвідомленого ставлення до соціальних проблем, і тривожності, як загального психоемоційного стану [6]. Для фіксації цих станів в соціологічне моніторингове дослідження, яке триває і дотепер, були закладені різні інструменти. Рівень тривожності вимірювався за допомогою шкали Спілберга, а ступінь стурбованості – за допомогою відповідей на пряме запитання про найбільші тривоги та непряме запитання про те, чого люди бояться більше за все.

Аналіз отриманих даних періодично здійснюється, що дає можливість постійно відслідковувати динаміку страхів українців [10]. Проте сама по собі динаміка страхів насамперед фокусує увагу на ключових суспільних проблемах. Свого часу цей показник і задумувався саме з цією метою. Автори «Соціального безумства» констатували на початку моніторингу у 1993 році, що респонденти фактично ігнорували варіант відповіді «люди сьогодні по справжньому нічого не бояться» (його обрали менше одного відсотка опитуваних), і тлумачили це як реакцію людей на поглиблення суспільної кризи. Проте згодом Є.Головаха запропонував тлумачити таку реакцію заперечення відсутності страхів, як

свідчення того, що соціальні страхи можна вважати «універсальним феноменом доби постсоветизму» [11]. Це, до речі також є непрямим підтвердженням того, що сприйняття реальності крізь призму переживання страху можна розглядати як універсальний фрейм. Але ці дані, хоч і відбивають певну проекцію рамки сприйняття реальності респондентами, все ж таки достатньо відрефлексовані. Тому наша головна проблема, вхопити латентність, за допомогою цього інструменту залишається вирішеною лише частково. Можна констатувати, що страх є способом фреймування, але кордони дії фрейму залишаються невідомими. Щоб з'ясувати, чи діє ця рамка в оцінках інших феноменів, звернемося до інших даних, отриманих також в ході моніторингу Інституту соціології.

Від початку 90-х соціологів не перестає цікавити питання про те, що ж може об'єднати українців. Тоді ж в моніторингу Інституту соціології було поставлено питання, центроване на виокремленні чинників можливої консолідації. Крім традиційних маркерів ідентичності, які умовно можна позначити як неявний прообраз фрейму «свої-чужі», до переліку альтернатив увійшли характеристики емоційних станів та переживань (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання «Що, на Вашу думку, об'єднує людей у нашому суспільстві?», 1994, N=1200

Спільні труднощі життя	40.5
Віра в краще майбутнє	38.7
Страх перед майбутнім	37.9
Відчуття втрати нормального життя	37.6
Незадоволеність владою	35.7
Родинні й товариські почуття	26.8
Релігія (віросповідання)	20.3
Прагнення спільно долати труднощі життя в кращій	16.3
Мова спілкування	15.9
Національна належність	10.7
Патріотичні почуття громадянина України	6.6
Політичні погляди	5.0

Одразу видно, що рамка сприйняття формується насамперед через переживання, а такі традиційні чинники соціальної інтеграції як спільна релігія, мова, національність, визнаються респондентами як об'єднувачі значно рідше ніж страх перед майбутнім. Ми зараз не досліджуємо природу такого страху. Насправді фрейм страху досить складний і охоплює широкий комплекс страхів (йдеться не про конкретні побоювання, а саме про страхи в їх екзистенційному сенсі). В.Васютинський, наприклад, виокремив в процесі політико-психологічного аналізу низку ключових страхів сучасної України, серед яких крім страху перед владою виділяв страх змін, страх самостійності, страх відповідальності, страх втрати ідентичності та ін. [12]. Л.Гудков вважав, що соціальні страхи можна розглядати як форму редуції складності і невизначеності, що виникає як реакція на розбіжність уявлень і цінностей приватного життя та інституційних структур. Фактично у нього колективні страхи, не розглядаються в якості актуальних реакцій на події, а скоріше розглядаються як механізм рефреймінгу, який є способом покращення рефлексії, бо дає можливість зменшити ступінь смислового розмаїття і виділити найнеобхідніші для виживання речі [9]. Але, на нашу думку, йдеться саме про універсальний фрейм, в якому з різноманітних страхів акцентований саме страх змін. Це, до речі, підтверджують і результати кореляційного аналізу. Виявилось, що виокремлення страху як можливого чинника, що об'єднує людей, водночас корелювало і з вибором таких індикаторів як «відчуття втрати нормального життя» (0.337**¹) та «незадоволеність владою» (0.293**).

¹ Тут і далі позначка ** означає, що коефіцієнт значимий на рівні 0,01

Фактично спроба з'ясувати емоційне забарвлення можливих чинників об'єднання дало попередні підстави говорити, що одним з латентних фреймів, що визначає стан масової свідомості, можна вважати фрейм страху. Це припущення отримало доволі неочікуване підтвердження, коли в одному з наступних досліджень було здійснено спробу інверсії з метою розглянути ті самі чинники не як об'єднанчі, а як роз'єднуючі. Така процедура дала можливість чіткіше з'ясувати роль кожного з виокремлених компонентів (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання «Що, на Вашу думку, роз'єднує людей у нашому суспільстві?», 1998, N=1200

Труднощі власного життя	48.3
Невіра в краще майбутнє	42.7
Відчуття втрати нормального життя	41.8
Страх перед майбутнім	34,5
Власні сімейні проблеми	23.1
Небажання спільно долати труднощі життя в кращій	18.8
Ставлення до влади	16.4
Політичні погляди	9,7
Ставлення до України як незалежної держави	5.7
Національна належність	4,0
Релігія (віросповідання)	3,7
Мова спілкування	1,4

Як бачимо, і об'єднанчі і роз'єднуючі чинники фактично не відрізняються. Причому найбільш потужним фреймом залишаються труднощі життя, а далі зову розташовані маркери переживань. І знову таки відчуття страху перед майбутнім найтісніше корелює з втратою відчуття нормального життя (0.209**). Водночас фіксується кореляція (0.313**) з переживанням невіри в краще майбутнє, яке внаслідок інверсії позиції «віра в краще майбутнє» стало дотичним до виразу того самого страху змін, про який вже йшлося вище.

Такі фактично дзеркальні результати досить добре підтверджують, що перед нами саме латентні фрейми, які накладаються на реальність навіть при її полярних означеннях.

Загалом ця тенденція до сталого відтворення фреймів переживання в оцінках чинників об'єднання виявилася дуже стійкою і простежується протягом багатьох моніторингових замірів. Причому фрейми емоційного забарвлення мають значно потужніший вплив на формування у масовій свідомості уявлення про чинники соціальної інтеграції ніж фрейм «свій-чужий».

Якщо звернутися до інших фіксацій дії цих фреймів, зокрема фрейму страху, можна побачити, що він є постійним елементом сприйняття реальності у різних контекстах. Так, починаючи з опитування 1998 року, респонденти оцінювали почуття, які найчастіше виникають, у них, коли вони думають про власне життя. Тоді на перше місце учасники опитування поставили страх перед майбутнім (37,1%). І хоча з роками страх зменшувався, але сукупно із відчуттям тривоги ця рамка бачення майбутнього практично завжди характеризувала сприйняття більше половини опитаних. Причому відчуття страху перед майбутнім завжди значимо корелює з індексом тривожності, а отже можна констатувати постійне латентне відтворення фрейму страху у масовій свідомості населення України протягом останніх двадцяти років.

Спробуємо тепер прослідкувати як саме відчуття страху фреймує ставлення населення до влади в умовах суспільної нестабільності. Емпіричною базою слугуватимуть матеріали якісного дослідження, проведеного в усіх регіонах країни у березні-травні 2015 року.²

² Всього було проведено 40 фокус-груп, присвячених аналізу сприйняття населенням сучасної ситуації країни.

Першою і найбільш загальною рамкою сприйняття крізь призму страху є *страх майбутнього*. Цей страх центрується навколо відчуття невизначеності, непевності, незрозумілості того, чого можна очікувати і охоплює як теперішнє – «страшно жити», так і майбутнє – «страх, неуверенность в завтрашнем дне», «боязнь за то, что будет завтра». Причому такий страх не пов'язаний прямо з безпосередніми загрозами, але саме завдяки своїй латентності досить сильно впливає на загальне світосприйняття, провокуючи неспокій у начебто спокійних умовах – *«у нас пока тихо, спокойно..., страшно как пир во время чумы»*.

Важливою складовою є при цьому відчуття некерованості ситуації, що тягне за собою прагнення знайти точку опертя. Реальним суб'єктом, до якого в цьому випадку апелюють люди, є влада. Інші можливі варіації компенсації цього страху, наприклад звернення до релігії – *«религиозные руководители в общинах... говорят, что количество людей, которые приходят к ним, увеличилось. «Як тривога то до бога»* або взагалі до невідомої сили, яка б могла допомогти – *«когда вечером смотришь на детей, вот думаешь: «Боже мой. Ну чтобы не было хуже, чем мне». Только просишь»*, також можливі, але не поширені.

В певному сенсі цей уявний діалог людей з владою нагадує габермасівське протистояння системи і життєвого світу. При цьому відчуття страху фреймує як ставлення до розпаду системи, так і ставлення до її радикального перетворення. З одного боку, населення боїться втратити керманіча – *«его (Порошенко) упрасивал весь Майдан, в Фейсбуке писали: «Пожалуйста, баллотитесь». Вот лично боялась, если он не будет баллотироваться»*. Така позиція підкріплюється страхом нової радикалізації, як з боку самого населення – *«таке враження, що чекають поки народ ще раз піде. Але то вже буде страшно. Не дай бог! То вже буде страшно»*, так і, на думку того ж населення, з боку влади – *«Майдан. Он их сильно... на пугал»*. Фактично є відчуття, що систему наразі не слід чипати, бо це призведе до повного колапсу – *«даже не хочу озвучивать, что может в результате всего этого произойти. 1917 год, только 100 лет спустя»* З іншого боку, життєвий світ у протистояння системі має позбавитися страху – *«как можно чаще менять. Не боятся перевыборов! Не боятся»*.

Сприйняття системи населенням великою мірою пов'язано саме з різноманітними сполученнями у ланцюгу влада – страхи. Взагалі у масовій свідомості сприйняття влади як примусу, основним інструментом якого є страх, є фактично пануючим. Причому проблема, на думку загалу, полягає скоріше не в тому, що люди не бояться влади, а в тому, що влада не боїться людей.

Страх людей перед владою виражений не досить сильно і торкається скоріше побоювань переслідувань на ґрунті переконань, які не співпадають з «провідною лінією». Симпатичні змін в основному фреймують через страх наших сусідів – *«в соседнем государстве бывший КГБ-ист. Видите, что творит?», «боятся все вокруг»,* натомість *«мы в Украине, слава богу, не боимся. Хоть что-то хорошо»*. З іншого боку, ті, хто має відмінну точку зору, боїться переслідувань з боку влади – *«Самое страшное, что он (Порошенко) грозит народу пальцем. Я вам, чтобы даже у вас мысли в голове таких не было»*. Причому цей страх чіпляється за радянське минуле – *«у нас государство немножко напоминает... Вот я что боюсь? Я только слышала про 1937 год, фильмы смотрела... Слово сепаратист. Вот страшно становится, понимаете?»*.

Водночас досить сильно виражено бажання застрахати владу. Насамперед констатується, що влада або нічого не боїться – *«они потеряли страх, никого и ничего не боятся»*, або боїться лише «внутрішніх розбірок» – не чипають мільйонерів *«бо самі мільйонери»*. Особливо сприяє відсутності страху у влади її налаштованість на «бліцкриг» – *«когда чиновнику не страшно, что его завтра выгонят, то начинается с 5-ти% (взяток). А когда он боится, что его завтра уберут, а нужно хапнуть сегодня, потому что завтра жить, то оно вырастает, к сожалению, до 30%»*. Досить парадоксальним виглядає при цьому те, що лякає не лише присутність олігархів при владі, а й їх відсутність – «в

администрации... полуолигархи, которые желают стать олигархами. Не было бы так страшно, если бы там были олигархи. Они бы вынуждены были договариваться».

Головним інструментом впливу на владу у масовій свідомості виступає саме страх. Знову ми стикаємося із владою примусу, коли населення намагається знайти спосіб впливу у застосуванні різноманітних санкцій. Спектр пропозицій при цьому досить великий – від матеріальних обмежень *«не скажу, там, розстрілювати... але, грубо кажучи, лишити без грошей. Це в наш час найгірше покарання, яке може – живий, але без денег»*, до безжалісного фізичного знищення – *«на Грушевського надо 11 виселиц поставить. Одна должна быть всегда свободна»*, *«як кожний зі своїм обов'язком не справився за цей час – під розстріл. От тоді, може, вони будуть бояться більше щось взяти».*

Показово, що ця радикальна лінія впорядкування через страх розповсюджується не лише на владу. Опора на страх для досягнення стабільності розглядається як універсальний рецепт для усього населення. Добре ілюструє це невеличкий реальний діалог:

С.: А вихід такий, що треба хунту, дійсно!

Св.: Мені здається, що на нас треба страх.

В.: Не на нас, а на них! Чого ж на нас? Ми і так боїмося.

Св.: Щоб людина, кожен маленький начальник і просто людина. Щоб один боявся...щоб всі боялися чогось!

На цьому тлі можна констатувати доволі сильну готовність населення до «сильної руки». Влада має продемонструвати силу – *«всех надо было под одну гребенку. Только зашелестели. Ни одного! Жесткость, надо жесткость! Спят на ходу. Наши правители спят на ходу!»*, натомість населення заради відновлення порядку готово з цим миритися – *«мы, в принципе, эту жесткость, наверное, перетерим»*. І це відчуття спирається на досить сталу готовність підкорятися примусу, бо *«люди привыкли жить под страхом»*. При цьому і прихильники демократичних процедур і народного контролю також апелюють до примусу через страх – *«чего бояться тараканы? Тараканы боятся света. Если власть будет контролироваться общественными организациями»* буде отримано бажаний результат.

Водночас величезною проблемою залишається те, що застосування примусу може бути ефективним лише у окремих сферах. Хоча пропонується карати владу за невиконані обіцянки, необхідні кроки, які мають привести до покращення, на думку загалу недостатньо чітко усвідомлюються самою владою. І тут ми знову фіксуємо фрейм страху, який застосовується для оцінки влади. Він повертає нас до нашої вихідної тези про невизначеність суспільної ситуації. Йдеться про страх влади перед майбутнім. Як зазначив один з респондентів, *«они боятся (потому что) не понимают, что будет после реформ. Всё новое страшит»*. При цьому цей страх змін так само виражений і у людей. Вони *«боятся... глобальных перемен. Не то, что там...они и малых боятся. Потому что думают: «ну ладно, оце буде отак, як воно є, аби не хуже»*.

Як бачимо, фрейм страху виступає у сучасних умовах суттєвим чинником у формуванні ставлення населення до влади. Він має багато додаткових варіацій – від страху перед тим, що влада нас ошукає, до страху брати на себе відповідальність, від апокаліптичних страхів можливого ядерного вибуху, до різноманітних конспірологічних загроз, від страху тих, хто не хоче радикалізації, до страху тих, хто до неї прагне. Проведений короткий аналіз дає, на нашу думку, підстави говорити, що на сьогодні цей латентний фрейм є досить потужним і його дія підсилює запит на жорсткість керування.

Література

1. Батыгин Г.С. Континуум фреймов: драматургический реализм Ирвинга Гофмана / Г.С.Батыгин // Социологический журнал. 2001. № 3.
2. Вахштайн В.С. Теория фреймов как инструмент социологического анализа повседневного мира : автореф. дисс. ... канд. социол. наук: 22.00.01 / ГУ – ВШЭ. – М., 2007. – 25с.

3. Ядов В. А. Попытка переосмыслить концепцию фреймов Ирвинга Гофмана / В. А. Ядов // Журн. социологии и соц. антропологии. – 2011. – № 2 (Т. 14). – С. 85–97.
4. Розов Н.С. Динамическая концепция менталитета и изменчивое разнообразие российских габитусов / Н.С.Розов // Идеи и идеалы. №1(3), т.1. 2010. С.60-79
5. Немировский В.Г. Фреймы смерти в массовом сознании сибиряков: структура и динамика (на материалах социологических исследований в Красноярском крае и республике Хакасия в 1995-2010 гг.) / В.Г. Немировский // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. – Выпуск № 2[102]. – 2011. – С.116-125.
6. Головаха Е.И. Социальное безумие: история, теория и современная практика / Е.И. Головаха, Н.В. Панина. - К.: Абрис.– 1994. - 168 с.
7. Горбунова М. Ю. Эмоции как объект социологических исследований: библиографический анализ / М. Ю. Горбунова, Л. А. Фиглин Социологические исследования. – 2010. – № 6. – С. 13-22.
8. Катастрофическое сознание в современном мире в конце XX века / Под ред. В. Шляпентоха, В.Шубкина, В.Ядова. – М.: МОНФ [и др.]. – 1999. – 346 с.
9. Гудков Л. Страх как рамка понимания происходящего / Лев Гудков // Мониторинг общественного мнения. – 1999. – № 6. – С. 48-53.
10. Соболева Н. І. Страх в Україні: аналіз актуальних побоювань у масовій свідомості / Н.Соболева // Українське суспільство 1994-2004. Моніторинг соціальних змін. - К.: ІС НАНУ, 2004. - С.477-492; Соболева Н. На шляху надій та розчарувань: сподівання та страхи сучасних українців / Н.Соболева // Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг : У 2-х т. Т.1. Аналітичні матеріали / К. : ІС НАНУ, За ред. В.Ворони, М.Шульги–2011. – С. 265–276.
11. Головаха Е. И. Исследование социальных феноменов эпохи постсоветизма: методология, теория, типология / Е. И. Головаха // Проблемы розвитку соціологічної теорії. – К., 2001. – С. 13–19.
12. Васютинський В. Сім страхів сучасної України: політико-психологічний аналіз /Вадим Васютинський // «І» незалежний культурологічний часопис. – 2005. – №37. – с.154-167.

Горбачик А.П. (м. Київ)

ДОВІРА - НЕРІВНОМІРНО РОЗПОДІЛЕНИЙ ТА ДЕФІЦИТНИЙ РЕСУРС В РЕГІОНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Соціальний капітал є важливим фактором, що впливає як на стабільність та ефективність демократії так і на економічний розвиток. Однією з важливих складових соціального капіталу є довіра, зокрема довіра політична. Політична довіра включає в себе громадянську участь, інтерес до політики, залученість до політичної активності, впевненість в ефективності функціонування основних політичних інститутів суспільства тощо. У виступі висувається гіпотеза про те, що драматичні відмінності в реакції різних регіонів України на події останнього року значною мірою пов'язані із регіональними особливостями розподілу в українському суспільстві соціального капіталу в цілому та політичної довіри зокрема. Пропонуються певні підходи до порівняльного аналізу таких особливостей. Розгляд виконується на основі даних загальноукраїнського опитування, проведеного в грудні 2013 р.

Методом факторного аналізу на основі відповідей респондентів на питання про ступінь довіри до ряду українських політиків (активних на той час) емпірично виділяється два виміри політичної довіри – довіра до влади та довіра до опозиції.

Розглядається структура, що складається в просторі цих двох вимірів. Зокрема, емпірично виділено (ієрархічний кластерний аналіз, квадрат евклідової відстані, метод Варда) чотири типи респондентів, що мають свою специфіку з точки зору політичної довіри:

- 38% досить визначених симпатиків тогочасної опозиції

- близько 26% тих, хто нейтрально (практично байдуже) ставилися як до влади так і до опозиції на той час
- майже 24% тих, хто не довіряли опозиції та незначною мірою були орієнтовані на тогочасну владу

- близько 10 % таких, що не довіряли ні владі не опозиції

В цілому, аналіз даних грудня 2013 р. демонструє "ухил" в бік довіри саме до опозиції.

Крім того у доповіді розглядається регіональна структура, що склалася на той час в емпірично побудованому просторі політичної довіри. Зокрема емпірично виділяється кластер, що включає Донецьку, Луганську, Херсонську, Миколаївську, Запорізьку, Одеську, Харківську області та республіку Крим.

Співвіднесення цих двох емпірично побудованих структур із історією розвитку подій у регіонах України протягом 2014 р. дозволяє зробити висновок стосовно можливостей розгляду соціального капіталу та, зокрема, політичної довіри як факторів, що мають важливий вплив на розвиток соціальних подій у кризових для суспільства ситуаціях.

Georgi Derluguian (United Arab Emirates), Timothy Earle, Will Reno
TAMING THE CHIEF

Adding human agency to Michael Mann's IEMP structural model of social power, we relate the ideological, economic, and military dimensions to personal chieftaincy. This elemental archaic form endures to our day because it offers to its wielders the versatile combination of despotic control and a 'hand-made' close fit.

Chieftaincies are abundantly found in the peripheries of modern world-system ('sultanistic' regimes, the warlords in 'failed states'), in the interstitial spaces of criminal entrepreneurship and religious sectarianism, but also at the top of capitalist corporations where self-exemption from bureaucratic discipline is the ultimate privilege.

Globalization since the 1970s became in effect the great capitalist escape from the national states at the moment when the New Left movements (and their dissident variety in communist countries) sought greater accountability of the elites.

Yet the limitation of chieftaincy is the chief himself whose strong hands can effectively rule just so many retainers and weaken as the chief ages. Hence the evolutionary repeated invention of states that are bureaucratic machines for generating political power over much greater distances and periods of time.

States historically tamed chieftaincies by incorporating them as the state's internal organs: regular armies, provincial governments, official churches, and economic ministries.

The consequential paradox is that modern states, designed as war machines, grew national and more democratic. The state logic of infrastructural reach allowed various commoners to organize as political forces and collectively lay claims on state power.

The insurgent ideologies, breaking up the hegemonic hold of official ideologies, have been emerging sporadically as the leading source of social power during big crises and revolutions.

Though Mann himself doubts that the historical record of humanity has enough coherence to be evolutionary and at all predictable, Mann's IEMP model leaves no doubt that continued interactions of macro-structures are still fraught with macro-crises.

Social science as modern ideological organization can bolster both the official hegemony and anti-systemic challenges. In a truly historical irony, the evolutionary perspective on social powers yields potentially revolutionary predictions: state power remains the main realistic objective of democratic movements precisely because bureaucracy is the machine of collective power that can 'tame' the latter-day chiefs.

Personalistic chieftaincy would appear then an episode in the evolution of human societies.

But the darker alternative is also possible: despotic chieftaincies emerging at the summits of state machinery reinforced with the new 'big data' technologies in a totalitarian manner.

The stakes in our scholarly discussions thus could be exceedingly high.

ПРИБОРКАТИ ВОЖДЯ

Додавши людського фактора до ІЕМР-моделі (структурна модель соціальної влади, розроблена британсько-американським соціологом Майклом Манном, до якої входять ідеологічне (І), економічне (Е), військове (М) та політичне (Р) значення), ми отримуємо ідеологічний, економічний та військовий виміри особистих вождівств. Ця елементарна архаїчна формула доживає до наших днів, адже пропонує своїм носіям універсальне стійке поєднання деспотизму і «ручного режиму» в управлінні.

Сьогодні вождівства буйно квітнуть на периферії сучасної світ-системи (султаністські режими, польові командири у неспроможних державах), заповнюючи собою лакуни силового підприємництва та релігійного сектантства і, що цікаво, почуваються цілком впевнено на верхівках капіталістичних корпорацій, де саме звільнення від бюрократичного контролю та дисципліни є найвищим привілеєм.

З 1970-х років глобалізація ризикнула на «велику капіталістичну втечу» з національних держав в той самий момент, коли нові ліві рухи (або дисидентські організації в країнах соцтабору) прагнули змусити еліти до більшої відповідальності.

Втім, головні обмеження вождівств - це самі вожді, здатні владарювати сильною рукою на початку свого правління, однак сила і авторитет котрих слабшають з плином часу. Таким чином еволюція змушена заново перевинаходити державу: бюрократичну машину, спроможну підтримувати політичне панування у значно ширших просторово-часових вимірах.

Історично держави справлялися з вождівствами шляхом включення до бюрократичного апарату, інкорпоруючи їх в структури регулярної армії, провінційних адміністрації, офіційних церков та економічних відносин.

Цікавий парадокс полягає в тому, що сучасні держави, виникнувши свого часу у формі військових машин, згодом трансформувались у національні демократії: державницька логіка інфраструктурного панування дозволила «простолюдинам» організовуватись в політичні рухи і колективно претендувати на участь в державній владі.

Повстанські ідеології, що поривають з ідеологічним пануванням офіційного гегемона, виникали і виникатимуть спорадично в якості головного джерела соціальної влади в час великих криз і революцій.

Однак сам Майкл Манн сумнівається, що історичний поступ людства достатньо узгоджений, аби претендувати на злагоджену еволюційність і повну передбачуваність. Його ІЕМР-модель не залишає жодних сумнівів у тому, що продовження взаємодії макро-структур продовжить містити в собі ризик макро-криз.

Сучасна соціальна наука, що існує в формі ідеологічної організації, може підтримувати як офіційні гегемонії, так і анти-системні виклики. Справжня історична іронія полягає в тому, що еволюційний погляд на соціальну реальність дає потенційно революційні прогнози: державна влада залишається головною реалістичною метою демократичних рухів саме тому, що бюрократія є тою машиною колективної влади, що зможе «приручити» новоявлених вождів.

Особисті вождівства таким чином є не більш ніж епізодом в еволюції людських спільнот.

Але можлива і більш загрозлива альтернатива, якщо нові вождівства виникнуть на базі самого держапарату, тоталітарно посиленого технологіями «великих даних».

Таким чином, ставки у наших наукових дискусіях можуть бути надзвичайно високими. *(Пер. з англ. С. Одарич)*

“BOB’S YOUR UNCLE” AND THE CONTINUING PREVALENCE OF DYNASTIC POLITICS IN THE MODERN ERA

The purpose of this paper is to examine the prevalence of dynastic politics in the modern era.

It starts off by considering the 3 largest countries in the world by GDP, namely: the USA, China and Japan, but also extends briefly to considering other countries in Asia, such as India, Pakistan, Bangladesh, Singapore, Taiwan, both parts of Korea and others.

Its findings are, in brief: the USA, notwithstanding its revolutionary tradition, has been run by political dynasties for almost one-quarter of the period since its independence; based on a review conducted of the postwar premierships, it is estimated that dynastic families serving in *premiership roles* in Japan accounted for almost 45 years of the 68-year period since 1947 – *two-thirds* of the period in question; and China, as argued by a number of observers, [Brown, 2014], is run by an increasingly hereditary class.

Similar results are registered for a number of other selected countries in the Asia. Of particular interest is the relationship between political parties and such family dynasties eg the Lees with the Peoples Action Party in Singapore; the Sheikhs with the Awami League in Bangladesh; the Gandhi/Nehrus with the Congress Party in India; and so on.

A further facet is noted with particular reference to the close links between political parties, dynasties and business/financial interests. To borrow from Michael Mann [1986], and to employ his comments on the US political system in terms of campaign contributions and political influence, we can observe the interactions between Political, Economic and Ideological sources of power. This is termed the circuit of cash-politics-business. Similar tendencies can be observed in the context of Japan and, to some extent, China, as dynastic arrangements in the political and business fields have taken root over the last thirty years and have become intertwined.

At this point, the paper then seeks to look at past writers in terms of their views on the operation of ruling elites. In particular, attention is paid to Robert Michels [1962], Francis Fukuyama [2014], Thomas Ferguson [1986 with Joel Rogers; 1995] and Gaetano Mosca [1939].

To sum up the key points drawn from above:

1. People tend to vote for a “thing” rather a person, such that they supposedly vote for a *political party* rather than an individual [Mosca, 1939].

2. But, as per Michels, large organizations, such as *political parties*, will select the individual that the voters will vote for.

3. Ferguson argues that the real choices are determined by the moneyed interests [1995]. This would appear to continue a line pursued by Charles Austin Beard in his work [1913] which argued that the constitution of the United States was heavily influenced by the economic interests of the Founding Fathers rather than “high ideals”.

4. Fukuyama argues that nepotism and reciprocal altruism are default forms of human behaviour. Furthermore, in this vein, blood relatives will be predisposed to transfer accumulated wealth or privileges over to their relatives to ensure their perpetuation.

With particular reference to Fukuyama, such behaviours of nepotism and reciprocal altruism are not learned but are *genetically coded* and emerge *spontaneously* as individuals interact. This *default form* of human sociability is *universal* to all cultures and historical periods in Fukuyama’s view. Institutions – *rules of the game*, as per Douglass North [1999], can restrain or even override such behaviours but, either in their absence or ineffectiveness, they can re emerge and will always revert to such a *default form*.

As noted in the real world examples, such behaviours are prevalent in the fields of politics given there may also exist actual economic incentives to engage in such activities.

In the world of politics, there are additional factors to be considered in attaining election/appointment such as access to networks of supporters and financial backers. In addition, there are also the professional speech writers, pollsters, political strategists and local/regional/state

wide “big men”, who have access to votes. There are also the links to key financial backers and political lobbying groups who will finance the electoral cycle.

Furthermore, there is also name (or brand) recognition. To be associated with an established name is to ensure – fundamental in politics, you register an impression on the (voting) populace.

We might visualize the above in institutional economics` parlance terms of *transaction costs*. For financial backers, the selection of an individual from an already well known family avoids unnecessarily high costs of searching for other candidates, together with the attendant risk and uncertainty.

It can also be imagined that there is a type of *special asset* attached to a family member, as it combines the prospect of a brand value with attendant (and more assured) payoffs, to supporters and the coteries of advisors and others, who have an interest in exploiting its established presence.

Thus, rather than just Fukuyama`s argument of human genetic makeup, transaction costs theory would appear to suggest (in line with Ferguson`s argument) that there are economic incentives in ensuring that *dynastisation* takes place. It is a more economically cost effective (rational?!) choice to seek to ensure dynastic succession rather than opt for uncertainty and unclear economic payoffs by seeking to select another individual to whom to pass both political and economic power. This seems to directly tie in with the Japanese case study examined of parliamentary seat succession from father to son being a more cost effective option for the interested parties/individuals. A similar line of argument is put forward for both the USA and China.

A very brief, and by no means, exhaustive survey of the rest of the world, encompassing Africa, the Middle East, South America and even the Caribbean, reveals similar habits and trends towards these similar ends of *dynastisation*.

The above most assuredly represents a first once over and is by no means a complete and comprehensive survey of this phenomenon but serves as an *aperitif* to stimulate the “taste buds” for further research and reflexion. Political dynasties seem to appear throughout the world in different cultures and countries at different ages, as demonstrated, albeit briefly above. It remains a curious paradox of this day and age, notwithstanding the Age of Enlightenment, the spread of mass participatory democracy and even the sheer pervasiveness of the internet and social media, that deep within the human species, there is still a part of us that remains willing to accept such dynastic arrangements as the *natural* means of our political order. It is as if, notwithstanding the progress in our human condition, as well as overall increases in wealth, health and education, we still seem to wish to revert to the traditions of our ancestors from ancient times and accept dynasties as meeting our wants and expectations in this field. Despite the displacement of monarchs (or in Japan`s instance, a redefinition of its godlike emperor as a constitutional monarch) through either wars of independence or decolonization or severing of links with former occupiers, there remains a trend towards political parties becoming “political vessels” for family interests to fill, and either abetted or otherwise supported by closely linked economic groups, to wield power over us for protracted periods of time. Such has become the state of progress in the human condition of this day and age.

It is noteworthy that *institutions*, such as the press, judiciary and indeed electoral democracy, have not been sufficient to place constraints on this phenomenon. Indeed, such bodies have been neutralized or otherwise coopted such that *dynastisation* is able to pursue its natural course, unworried by their interventions, unlikely as they may be. Indeed, the process of *dynastisation* operates such that the only real limits thereon are the natural term of human life and ability to provide a family heir. Failing this, a separate political dynasty is more than likely to take over. In Japan, as noted, this would appear to be an inherent feature of the political arrangements such that power flows between the top families.

As noted, the conceptual framework would seem to suggest that *dynastisation* confers considerable economic benefits since it reduces the level of *transaction costs* connected with seeking an additional candidate as well as taking advantage of the qualities associated with a *specific asset* that a family member can bring. The choice of Obama over Clinton as the Democratic

Presidential candidate in 2009 may not necessarily detract from that argument given Obama's own qualities of *specific asset* associated with his colour and his background ie from dropout teenage to law professor, and his signaling of his own qualities as senator would have provided his key financial backers, such as the wealthy Pritzker family, as well as his choice of advisors from the Bill Clinton administration, would have reassured them that he posed no significant threat to their interests, as has been substantially borne out by his two terms of office. The current standing of Hilary Clinton in polls suggests her prospects were not entirely dimmed by the rise of Obama.

The prevalence of *dynastisation* therefore points to a congruence of Fukuyama's comments on human behaviours together with *rational* economic motives, as outlined by Ferguson, in an environment where Michels' view of political parties as self-perpetuating oligarchies, proffers an exciting prospect for future research, given the rich number of cases existing in the world of today as well as recent history.

Bibliography:

1. Beard CA, *An Economic Interpretation of the Constitution of the United States*, General Books, USA, 1913
2. Blake R, *The Conservative Party from Peel to Major*, Arrow, UK, 1998
3. Brown K, *The New Emperors: Power and Princelings in China*, IB Taurus, UK, 2014
4. Bush GW, *41: A Portrait of My Father*, Crown, USA, 2014
5. Buzo A, *The Guerilla Dynasty: Politics and Leadership in North Korea*, IB Taurus, UK, 1999
6. Chehabi HE & Linz JL, *Sultanistic Regimes*, J Hopkins Univ Press, USA, 1998
7. Ferguson T & Rogers J, *Right Turn: The Decline of the Democrats and the Future of American Politics*, Hill and Wang, USA, 1986
8. Ferguson T, *Golden Rule: The Investment Theory of Party Competition and the Logic of Money-Driven Political Systems*, Univ of Chicago Press, USA, 1995
9. Fukuyama F, *The Origin of Political Order*, Profile Books, UK, 2011
10. Fukuyama F, *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalisation of Democracy*, Profile, UK, 2014
11. Groenewegen J et al, *Institutional Economics: An Introduction*, Palgrave Macmillan, UK, 2010
12. Johnson S & Kwak J, *13 Bankers: The Wall Street Takeover and the Next Financial Meltdown*, Pantheon, USA, 2010
13. Mann M, *The Sources of Social Power, Volume 1: A History of Power from the beginning to AD 1760*, CUP, USA, 1986, 2012 edn
14. Mann M, *Volume 2: The Rise of Classes and Nation-States, 1760-1914*, CUP, USA, 1993, 2012 edn
15. Mann M, *Volume 3: Global Empires and Revolution, 1890-1945*, CUP, USA, 2012
16. Mann M, *Volume 4: Globalizations, 1945-2011*, CUP, USA, 2013
17. Mann M, *Power in the 21st Century*, Polity Press, UK, 2011
18. Meisel JH ed, *Pareto & Mosca*, Prentice-Hall, USA, 1965
19. Michels R, *Political Parties*, The Free Press, USA, 1962
20. Michels R, *First lectures in Political Sociology (1949)*, Forgotten Books, USA, 2012
21. Mosca G, *The Ruling Class*, McGraw-Hill Book Company, Inc., USA, 1939
22. Mosca G, *A Short History of Political Philosophy*, Crowell, USA, 1972 Translation
23. North DC et al, *Violence and Social Orders*, CUP, USA, 2009
24. North DC et al, *In the Shadow of Violence*, USA, CUP, 2013
25. Pareto V, *The Rise and Fall of Elites*, Transaction Publishers, USA, 2008 edn
26. Schlesinger JA, *Shadow Shoguns: The Rise & Fall of Japan's Postwar Political Machine*, Simon & Schuster, USA, 1997
27. Taggart Murphy R, *Japan and the Shackles of the Past*, Oxford Univ Press, USA, 2014
28. Wright Mills C, *The Power Elite*, OUP, USA, 2000 edn

СОЦІАЛЬНА ТЕОРІЯ МОДЕРНУ ПОМІЖ ОРІЄНТАЛІЗМОМ ТА ОРІЄНТОМ

Пояснюючи чинники піднесення та занепаду як індивідуальних суспільств, так і світу як цілісності, суспільствознавці XIX-XX століть здійснювали інтелектуальний еквівалент «подорожі на Захід», наполегливо аргументуючи, що епоха модерну є нічим іншим, як похідною від піднесення Заходу, що розпочалося впродовж Броделевого тривалого XVI століття та мало своїм вислідом підкорення Решти гегемонії та / або насильницькій владі європейських країн та їхніх «дочірніх» суспільств. Відтак, порівняльно-історичне дослідження суспільств / цивілізацій незрідка зводилося до пошуку чинників динамізму Заходу за одночасної спроби ідентифікації факторів, що блокували аналогічні трансформації на Сході.

Навіть Маркс, запропонувавши енкомій буржуазії та капіталізму у «Маніфесті комуністичної партії», не втримався від орієнталістських ремарок на адресу Китаю та Індії, натомість Вебер, забувши про притаманну йому тверезість суджень та обережність в оцінках, із профетичним запалом сформулював тезу про інституційні переваги Заходу над Сходом. Сьогодні положення про орієнталізм Вебера детально задокументоване та обґрунтоване.

І.Валерстайн, який мав своєю метою реконструювати західну традицію соціальної теорії, відкидаючи пресупозиції як М.Вебера, так і дослідницької програми модернізації та піддаючи ревізії Маркса, не зміг опиратися спокусі євроцентризму і мислення у термінах модернізації. Загальновідомо, що Валерстайновому перу належить смертельний вирок теорії модернізації, але за кілька років потім у вступі до першого тому свого тритомника «Модерна світ-система» він називає зростання цієї історичної системи модернізацією, ба більше, він присвячує свій *magnum opus* аналізу піднесення саме Європейської світ-економіки. Не можна оминати увагою той факт, що переважній більшості західних теорій властиве своєрідне ідеологічне «західництво», яке виявляється у мисленні навіть тих науковців, офіційна позиція яких заперечує євроцентризм. На цьому тлі інтелектуальної гегемонії Заходу, яка також наголошує на тривалій реальній – військово-політичній та / або економічній – гегемонії цієї «уявної спільноти» починає кшталтуватися спільнота дослідників, яких об'єднує переконання у тому, що «Європейське диво» дійсно було дивом, тобто подією, спричиненою, по-перше, не стільки закономірним розвитком, скільки випадковим збігом обставин; по-друге, воно сталося значно пізніше, ніж сакраментальне тривале XVI століття Ф.Броделя та його прибічників.

Прибічники виключності Заходу, як-от Р.Мюнх, незрідка акцентують на таких рисах його культурної програми, як раціоналізм, емпіризм, універсалізм та індивідуалізм; атрибуція цих якостей західній цивілізації заперечує їхню наявність в інших цивілізаціях. Вислідом стає постулат про Захід як джерело динамізму, натомість Решті приписується азійський спосіб виробництва та / або східний деспотизм. Такий впливовий мислитель-євроцентрист, як Д.Ландес (автор двох п'єанів на честь Заходу – «Розкутий Прометей» та «Багатство та злидні народів»), вбачає витoki піднесення Європи у схильності її народів до торгівлі: європейські торговельні кораблі відвідували Шанхай та Кантон, натомість жодна китайська джонка не припливла до Лондона попри наявність технологій, які уможливлювали подорожі на такі далекі відстані. Власне факт далекосяжних подорожей величезного китайського флоту у XV столітті інтерпретується як індикатор відсутності динамізму суспільства імперського Китаю, позаяк ці подорожі було припинено з метою концентрації ресурсів держави на боротьбі з японськими піратами, які вчиняли напади на прибережну зону Китаю. Для євроцентристських дослідників пояснення цих подій є однозначним: правлячим колам Китаю бракувало духу підприємництва та авантюризму і замість розвитку міжнародної торгівлі вони обрали стратегію побудови закритої економіки з усіма негативними наслідками такого типу розвитку. Але Дж.Голдстоун влучно порівнює заборону далекосяжних морських подорожей Китаєм із припиненням США програми подорожей на

Місяць. Чи означало припинення такої діяльності, що США у 1970-х роках перебували у глибокому економічному та технологічному занепаді? Поза всяким сумнівом, ні, просто вартість такої діяльності перевищувала можливі здобутки. Такий самий висновок дотичний Китаю – подорожі до Африки припинилися, а китайські мореплавці не відкрили Новий світ через те, що Китай не мав жодних раціональних мотивів переслідувати такі цілі. Натомість Китай обрав шлях розбудови свого економічного панування в Східній та Південно-Східній Азії, свідченням якого є численні спільноти етнічних китайців, які і сьогодні відіграють ключову роль в економіці країн регіону. Ідеологічні кліше змушують вчених не визнавати наявність у Китаї розвиненої ринкової економіки, нехтуючи при цьому експортно-орієнтовані підприємства з вироблення кераміки доби Мін та інтенсивну внутрішню торгівлю бавовною та бавовняним текстилем.

А.Г.Франк у своєму трактаті «ПереОРІЄНТація: Глобальна економіка в азійську добу» пропонує дослідницьку програму, яка була б чутливою до аномалій, що породжуються орієнталістською / євроцентристською візією. А.Г.Франк віднаходить центр світової системи в Азії, яка, за його іконоборчою версією, зберігала свою економічну гегемонію до початку XIX століття.

Франк у своєму трактаті продовжує демонструвати скептичну поставу щодо реальності капіталізму як соціального факту. Препарувавши Валерстайнів заплутано непослідовний аргумент на користь окремішності капіталізму як стадії суспільства, що досягається у термінах кон'юнктурного аналізу як світ-системний феномен, Франк робить однозначний висновок про його фундаментальну суперечливість. Він також вказує на імпліцитну присутність «континіалістської» інтерпретації історії у дискурсі Валерстайна, що є самозапереченням тези про модерне суспільство як вислід розриву послідовності, який стався у Західній Європі XVI століття. Водночас Франк заперечує факт окремішнього існування капіталізму задля того, аби довести існування рис, які приписуються саме капіталізму впродовж 5000 років існування людських цивілізацій, тобто накопичення капіталу та інтенсивної торгівлі. Центром такої некапіталістичної, але ринкової системи, був, за Франком, упродовж XIV-XIX століть Китай.

Піднесення Заходу, резюмує Франк, відбулось відносно нещодавно, а тому має розглядатись як феномен з нетривалою історією. Думка Броделя про винахід та подальше маніпулювання історією європейцями не відповідає дійсності через наявність історичних досліджень у рамках інших цивілізацій, представники яких часто пропонували набагато відкритіше бачення світу ніж їхні європейські колеги. Врешті-решт, історія Індії, написана середньовічними арабськими істориками, набагато толерантніша до ідентичності «іншого», ніж європейський дискурс навіть XIX століття. Європа має розчинитись у Афроразії або, за висловом А.Тойнбі, у Афразії. Така візія має прийти на зміну інтерпретації світової історії – у тому числі, і незахідної (прикладом може слугувати сприйняття давніх цивілізацій Близького Сходу як предтеч європейської цивілізації) – як прелюдії піднесення Заходу. «ПереОРІЄНТація» Франка силкується похитнути звичний погляд на історію світу як такого, що обертається та обертався навколо Європи і був сформований європейцями. Він обмежує часову перспективу свого аналізу періодом 1400-1800 років та прагне запропонувати глобальний погляд на економічну історію визначеного періоду. Така глобальна перспектива необхідна для осягнення процесів на кшталт «піднесення Заходу», «розвитку капіталізму», «гегемонії Європи», «піднесення та падіння надпотуг», «східноазійського дива». Розвиток внутрішніх структур не генерував жодної з цієї подій; вони мають розглядатись як частина розвитку єдиної світової економічної системи. Європа не мала ніяких конкурентних переваг, які їй зазвичай приписують (тобто раціональності її інституцій, підприємливості, технологій).

За такого підходу європейський модерн втрачає свою унікальність як перший та, водночас, найвищий пункт розвитку модерну. Формування модерну, відтак, можливо досягнути як серію відносно автономних хвиль модернізації, кожна з яких має свою логіку та

жодна з яких (як-от європейська) не може априорі претендувати на довічну гегемонію та взірцевий статус.

Якубин А.Л. (г. Киев)

jacubin@gmail.com

К ВОПРОСУ О ПОЛИТИЧЕСКОМ И ВООБРАЖЕНИИ СОВЕТСКИХ КОММУНИСТОВ/УПА (ОДИН ДИАЛОГ В ФВ)

Последние дебаты об «исторических законах» 9 апреля вновь актуализировали вопросы политики памяти и связанных с ними конструктов воображаемого политического. На тле обсуждения образов памяти/концептуализаций о Второй Мировой войне/Великой Отечественной войне возник фейсбук-диалог между мной и Ириной Жеребкиной (Irina Zherebkina), доктором философских наук, профессором Харьковского национального университета имени В. Каразина, о политическом как таковом и воображении советских коммунистов/УПА полувековой давности [Алексей Якубин. Открытый пост в фейсбуке от 16-18 мая 2015 года. <https://www.facebook.com/profile.php?id=1352542874>].

Предлагаю Вашему вниманию ключевые тезисы-реплики указанного диалога ввиду важности поднятых тем и необходимости их дальнейшего полилогического аргументированного осмысления и продолжения. Реплики приводятся с незначительными грамматическими и текстуальными правками, и сокращениями оригинала.

Irina Zherebkina: Здравствуйте, Алексей. Спасибо за ваше высказывание. Но позвольте задать два простых вопроса - 1) откуда в вашей аргументации в целом такая боязнь конфликта, антагонизма как способа функционирования политического? 2) Нельзя ли сказать, что и коммунисты, и УПА грёзили о грядущем всеобщем благе как социальной справедливости «для всех») (т.е не вопрос о государстве был главным) и не отличались структурно на уровне политического воображаемого и методов мобилизации и что - поэтому - разделяет их всего лишь формальная политика в элементарных стратегиях борьбы за власть?

Я: Irina Zherebkina хорошие вопросы). Для меня политическое - сфера равенства (тут я разделяю взгляд Ханны Арендт), где разные группы/интересы/точки зрения должны быть представлены просто в силу их проявления, их артикуляции, они равны в этом, но различны по смыслам, их объединяет само политическое, как правила равенства, на которые они соглашаются по умолчанию, чтобы быть частью политического (минимальный порог - признания права другого на существование), между ними есть соперничество, но не должно быть насилия/ гегемонии одной группы/интереса/точки зрения, только гегемония политического - правил игры (правят законы, а не люди), и тем более, не должно быть конфликта в стиле да/нет/существует/не существует, именно поэтому политика может помогать регулировать конфликты общественной сферы, которая конфликтна по определению и где насилие/конфликты/даже дискриминация /симпатия/антипатия «правят бал». И в этом роль политики - вносить равенство и останавливать насилие/конфликты, ибо без нее это общественная сфера сделать не может, она слишком конфликтна. Потому попытка гегемонии/доминирования одной силы ведет к разрушению политики, как сферы равенства, правила равенства перестают править, а начинают править люди и в свою очередь это погружает общественную сферу в хаос/войну и т д

Irina Zherebkina: Алексей, я примерно поняла ваш ответ на первый вопрос - спасибо! А вот что вы думаете о совпадении коммунистического политического воображаемого и политического воображаемого УПА - при том, что их обычно делят (типа одни националисты (УПА), другие интернационалисты(коммунисты)). А нынешнее правительство взяло и соединило их - хотя совсем не по тому критерию, который использую я для своего вопроса Вам. Спасибо за соучастие в возможных логических предположениях!

Я: На уровне воображаемого они мыслили не политично - и там и там политическое не было нужно в том значении о котором я говорил - в первом случае - коммунистическом -

политика побеждала социальное и таким образом делала себя не нужной (зачем политика там где царит равенство и устранены общественные конфликты) и в воображении УПА политику побеждало социальное - зачем нам политика если мы установим сожительство по неким этническим (псевдо биологическим) критериям, а все остальные группы изгоним и будем принудительный порядок. Но эта схожесть воображения по отношению к путям политики не должна скрывать различия - в первом случае - по смыслу будущее открывало и оставляло возможность сохранить свою жизнь даже «враждебным социальным элементам» осознавшим и переродившимся социально — например, «красному графу» или миллионеру-коммунисту, или даже «буржуазному националисту», а вот во втором сложно представить такую картину, они были бы просто уничтожены или изгнаны.

[...] Мне представленные предпосылки и выводы кажутся убедительными ибо мы можем посмотреть чем отличается политическое и социальное на примере дополитического - международных отношений - что это как не сфера социального (пусть и немного другого масштаба) и конфликтной анархии? Посему появление политического, возможно, в облике всемирного государства было бы важным шагом к уменьшению мировой конфликтности. У Аренд есть статья о сегрегации афроамериканцев в США и попытках ее преодолеть и в ней она достаточно ясно дает свою трактовку отличного социального и политического, во всяком случае мне эта статья подсказала несколько мысленных ходов. Хотя я далеко не во всем согласен с Аренд во многих нюансах. Думаю тут еще важный вопрос - как и в нашем случае - где должна проходить линия между личным/частным и публичным.

*Коротаяев А.В., Исаев Л.М. (г. Москва, Российская Федерация)
akorotayev@gmail.com*

РЕВОЛЮЦИОННАЯ ВОЛНА 2013–2014 ГГ.: КОЛИЧЕСТВЕННЫЙ АНАЛИЗ.

Или – что общего между президентом Мурси и президентом Януковичем?³

В 2013–2014 гг. мир столкнулся с новой довольно слабой (но при этом и достаточно своеобразной) революционной волной. Волна протестов в Каире, Киеве и Бангкоке привели к падению режимов (в первом и третьем случае при прямом участии военных); волны протестов в Тунисе, Каракесе, Стамбуле – Анкаре и Сараево бросили серьёзный вызов соответствующим режимам, но не привели к их актуальному свержению. Есть ли что-то общее между этими волнами дестабилизации, произошедшими хоть и синхронно в столь далеких на первый взгляд (и географически, и цивилизационно) странах, как, скажем, Венесуэла, Украина и Таиланд? Как выясняется есть. И неожиданно много.

В данном исследовании особое внимание уделяется такому «общему знаменателю» всех событий данной серии, как явление, названное нами «центр-периферийным диссонансом».

Как известно модернизационные процессы, что в современном мире в очень высокой степени коррелирует с процессами вестернизационными [Хантингтон, 2003; Поляков, 1997], в сколько-нибудь крупных странах идут неравномерно в разных их частях. При этом в столицах они обычно идут быстрее, чем на периферии, в результате чего настроения населения столиц совершенно закономерно могут начинаться существенно отличаться от настроения периферии. Предельно упрощая, в столицах модернизирующихся систем обычно преобладают более «либеральные» / «вестернизированные» (в исламских странах – более «секуляристские») настроения, а на периферии – более «консервативные» / менее «вестернизированные» (в исламских странах – более «исламистские»).

В подобной ситуации установление демократии в подобного рода странах систематически ведёт к такой ситуации, когда при проведении демократических выборов к власти приходит партия, пользующаяся поддержкой большинства страны, но не пользующаяся поддержкой большинства населения столиц.

---

³ Исследование осуществлено в рамках Программы фундаментальных исследований НИУ ВШЭ в 2015 г. при поддержке Российского научного фонда (проект № 14-18-03615, руководитель проекта – А. М. Васильев).

В XIX веке одним из самых характерных примеров здесь может служить история Франции 1848–1871 гг. В 1848 г. парижане свергают французскую монархию и 10 декабря того же года во Франции проходят первые в ее истории прямые президентские выборы⁴. К удивлению парижских либералов на выборах тогда победил Шарль Луи Наполеон Бонапарт. Затем всефранцузский референдум 21 декабря 1851 г. увеличивает срок его президентских полномочий с 4 до 10 лет. А ещё один всефранцузский референдум (21 ноября 1852 г.) санкционирует превращение Франции из республики в империю, открывая демократическим путём дорогу к провозглашению 2 декабря 1852 г. Шарля Луи Наполеона Бонапарта Императором Франции Наполеоном III.

3–4 сентября 1870 г. парижане снова свергают французскую монархию и провозглашают республику ещё раз. На последовавших после этого 8 февраля 1871 г. выборах в первую Национальную ассамблею Третьей республики республиканцы побеждают в Париже. Однако в целом по Франции большинство мест в новом парижском парламенте получают консервативные монархические партии [Lejeune, 1994: 8-11], что послужило одним из факторов начала парижского восстания, известного у нас как Парижская коммуна.

Имеются основания утверждать, что подобный фактор центр-периферийного диссонанса сыграл важную роль и в генерировании дестабилизационной волны 2013–2014 гг. Ввиду чего рассмотрим произошедшие в семи рассматриваемых нами странах – Таиланде, Тунисе, Венесуэле, Турции, Боснии и Герцеговине, Египте и Украине – события подробнее.

В Таиланде правившая там до событий 2014 г. партия «Пхья Тхай» (Для Таиланда) на всеобщих выборах 2011 г. получила почти половину голосов избирателей, что позволило ей получить 265 мест в парламенте из 500. Ее главный соперник, Демократическая партия, получила 35% голосов, проведя в парламент только 159 своих депутатов. Однако в Бангкоке «Пхья Тхай» получила только 30% голосов, значительно меньше Демократической партии; в результате, от Бангкока в парламент пошло 23 представителя Демократической партии и только 10 – от «Пхья Тхай» [Elections, 2011]. При этом оппозиция одержала победу почти во всех округах центрального Бангкока. То, что большинство жителей тайской столицы поддерживает оппозицию, а не правящую партию убедительно продемонстрировали и губернаторские выборы 2013 года в Бангкоке, на которых уверенную победу одержал представитель именно оппозиционной Демократической партии – Сухумханд Парибатра, заменивший на посту главы Бангкока Понгсапата Понгчароена [Bangkok Metropolitan... 2013]. Именно Бангкок стал эпицентром начавшейся в ноябре 2013 г. протестной волны, завершившейся в 2014 г. смещением правящего режима военными.

В октябре 2011 г. в Тунисе на выборах в Учредительное собрание достаточно уверенную победу одержала умеренная исламистская партия «ан-Нахда» (Возрождение), которая далеко обогнала своих основных секуляристских соперников, набрав 37% голосов. Однако в столице она получила лишь 29,9% голосов, что является одним из самых низких результатов по стране. Именно в городе Тунисе наблюдались главные события, начавшейся в феврале 2013 г. протестной волны, направленной против исламистов и поставившей под серьезную угрозу выживание правящего умеренно исламистского режима [см.: Исаев, 2013; Долгов, 2014].

В Венесуэле на президентских выборах 2013 г. приемник Уго Чавеса лидер Единой социалистической партии Николас Мадуро набрал больше половины голосов в целом по стране. Однако в Каракасе в принципиально значимых центральных районах за Мадуро проголосовало лишь меньшинство избирателей, большинство же поддержало его соперника – лидера Круглого стола демократического единства Энрике Каприлеса [Consejo National Electoral, 2013]. Именно эти районы Каракаса стали важнейшей базой начавшейся в январе-феврале 2014 г. протестной волны.

---

⁴ Интересно, что следующие, кстати, прошли только в 1965 г.

В Турции в 2011 г. правящая Партия справедливости и развития во главе с Реджепом Тайипом Эрдоганом одержала вполне убедительную победу на парламентских выборах как в целом по стране, так и в Стамбуле. Однако опрос, проведенный исследовательским центром *Pew Research* в марте 2013 г., т.е. за два месяца до начала в Стамбуле на Таксиме мощной протестной волны, показал, что хотя в целом по стране почти две трети турков поддерживало Эрдогана, в Стамбуле он пользовался поддержкой лишь меньшинства его обитателей [Fisher, 2013]⁵.

Ситуацию в Боснии и Герцеговине анализировать особенно трудно из-за чрезвычайно сложной административной системы этой страны. Главой государства здесь является не отдельный человек, а коллективный орган – Президиум, включающий в себя представителей трех основных народов страны – хорватов, сербов и боснийцев-мусульман. С другой стороны, страна делится на хорватско-боснийскую Федерацию Боснии и Герцеговины, Республику Сербскую и де-факто контролируемого последней Округа Брчко [Политические системы... 2009]. Наиболее масштабные протесты 2014 г. в Боснии наблюдались в ее столице, Сараево, но затронули они прежде всего хорватско-мусульманскую Федерацию Боснии и Герцеговины (при этом 73% ее населения составляют именно мусульмане). На этом фоне примечательно, что лидер боснийской общины, Бакир Изетбегович, получил на предыдущих президентских выборах большинство голосов мусульман (боснийцев) в целом по стране, и лишь откровенное меньшинство – в столице [Centralna Izborna... 2010].

В Египте на конституционном референдуме 2012 г. «Братья-мусульмане» (*ал-Ихван ал-муслимун*) в целом по стране смогли добиться одобрения проталкивавшейся ими конституции вполне уверенным (в почти две трети) большинством голосов – 63,8%. Однако в Каире конституцию «Братьев» поддержало лишь меньшинство принявших участие в референдуме – 43,2% [Истифта Миср, 2012]. Через полгода после этого именно Каир стал эпицентром волны протестов, завершившихся 3 июля 2013 г. смещением военными администрации «Братьев мусульман» во главе с президентом Мурси при массовой поддержке жителей Каира [см.: Васильев, Виницкий 2013; Исаев, 2014]. При этом проведенный нами математический анализ результатов президентских выборов мая 2014 года показал, что, скажем, в Среднем Египте «Братьев-мусульман» до сих пор поддерживает абсолютное большинство его обитателей [Коротаев, Исаев 2014].

Сходная ситуация наблюдалась и на Украине. Во втором туре президентских выборов 2010 г. Янукович вышел на первое место, набрав 48,95% голосов [Центральна виборча... 2010]. Однако в Киеве он получил почти в два раза меньший процент голосов. На парламентских выборах 2012 г. Партия регионов получила значительно больше голосов, чем любая другая партия – около 30%. Но те же самые выборы показали, что в Киеве партию власти поддерживало лишь незначительное меньшинство (12,6%) столичных жителей [Центральна виборча... 2012]. Как мы хорошо помним, именно Киев стал в ноябре 2013 г. эпицентром волны протестов, завершившихся в феврале 2014 г. свержением администрации президента Януковича.

Таким образом, можно выделить ещё один предиктор социально-политической дестабилизации для высоко коррумпированных среднеразвитых обществ – то, что мы назвали «центр-периферийным диссонансом».

Проведенный нами количественный тест данной гипотезы с использованием кросс-национальных данных подтвердил, что «центр-периферийный диссонанс» является статистически значимым предиктором социально-политической дестабилизации.

---

⁵ Интересно, что муниципальные выборы 30 марта 2014 г. показали, что партия Эрдогана снова пользуется поддержкой большинства обитателей Стамбула – при этом уровень этой поддержки оказался даже выше, чем в 2011 году, что, по-видимому, отражает усталость многих стамбульцев от таксимовских эксцессов. Парадоксальным образом таксимовские беспорядки привели не к падению, а к восстановлению популярности Эрдогана в Стамбуле – во многом из-за занятой им последовательной жесткой позиции по отношению к попыткам псевдодемократического свержения демократически избранных властей.

ИСТОРИЧЕСКИЕ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРИЧИНЫ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКОГО КРИЗИСА НА УКРАИНЕ

Есть значительное число исследований, интерпретирующих исторический путь Украины, но как советские, так и современные украинские работы сильно идеологизированы. Что же касается современного кризиса, то, естественно, что серьезных научных работ совершенно недостаточно в силу того, что событие еще не завершилось. Относительно исторических причин современного кризиса в настоящее время есть ряд публицистических материалов. Однако глубокой научной интерпретации, к сожалению, нет. Считаем крайне важным перевести изучение исторических корней и причин современного социально-политического кризиса в научную плоскость, что позволит получить более объективные и глубокие результаты.

Проблема социально-политического кризиса на Украине комплексная. Отсюда для анализа современного кризиса необходимо использовать различные методы и достижения различных теорий. Прежде всего, автор пытается использовать историко-генетический метод и историко-сравнительный, чтобы найти исторические и геоисторические причины и корни современного кризиса, при этом сравнивая историю Украины с историей ее ближайших соседей (России, Белоруссии, Польши), определяя также степень влияний последних на политические и иные украинские модели. Нами также использован факторный анализ причин кризиса (из современных исследователей его активно использует, например, С.А. Нефедов). Естественно, что важной теоретико-методологической опорой являются геополитические теории, касающиеся положения государства, расположенного между более могущественными и противостоящими силами. Именно в таком положении Украина оказывалась не раз в своей истории, в таком же положении она оказывается и сегодня. Поскольку стержнем современного кризиса, по нашему мнению, являются слабости и особенности украинского государства, преломляющиеся в социальной структуре общества и несформированности его идеологии, использование политантропологических теорий, например эволюционных типологий государственности от раннего до зрелого государства (Х.Классена и П.Скальника) является весьма продуктивным. Автор также сам является специалистом в теории эволюции государства и его историко-эволюционных типов (Гринин 2009–2011). В настоящее время активно развиваются теории построения государственности в молодых государствах, не имеющих прочных исторических традиций государственности (Fukuyama; Dobbins et al.; Fritz and Menocal). Поскольку Украина не имеет таких прочных традиций, данные исследования позволяют определить, насколько общие черты такого рода обществ подходят к Украине. В меньшей степени, но все же могут быть применены к анализу украинского государственного кризиса и работы, связанные с анализом т.н. слабых государств (*fragile states*).

Важными будут и различные теории демократии (например, R. Barro), но особенно, на наш взгляд, идеи Р. Арона о слабостях демократии в молодых демократиях, остающимися крайне актуальными и сегодня. Исключительно важными являются теории революции (включая и исследования о цветных революциях). Наконец, можно использовать идеи о связи социально-политических кризисов и процесса модернизации обществ. Автор имеет соответствующие теоретические исследования (Grinin 2012), также как и в других описанных аспектах (связи демократии и революции, типологии государственных кризисов и др., например, Гринин Л. Е., Коротаев 2014). В качестве баз данных использовались данные социологических опросов как на Украине, так и в России, а также данные Мирового Банка.

Таким образом, на основе комплекса теоретических подходов, опираясь на скрупулезный анализ исторических фактов, нами были выделены следующие постоянно действующие факторы в истории Украины (тесно связанные между собой), которые негативно сказывались на стабильности ее границ, государственности и идеологии, а также влияли на частую ситуацию разделенности общества: 1. Особенности географического

положения, делавшей длительное время ее территорию легко доступной для нападений врагов, а также особенности заселения этой территории. 2. Украинские территории всегда были и до сих пор остаются полем столкновения военных и геополитических интересов более сильных соседей. Украина также часто оказывалась в положении подвластной территории или младшего союзника, с которым не считались. 3. Уже с XI, но особенно с XVI века украинское общество находится в зоне не только политической, но и культурной борьбы влияний Запада и Востока (Европы и России), что предопределяет постоянные колебания в идеологии и политике украинских элиты и в целом нации. 4. Территория Украины была длительное время разделена. В результате отсутствовал исторический центр, не сложилось единое культурно-политическое ядро государства, не было единой языковой, ментальной и культурной общности нации. Особенности заселения страны дополнительно усилили эти различия. 5. Отсутствие стабильно существующего национального государства. Во всех случаях и попытках образования национального государства имели место чрезвычайность и/или революционность ситуации. 6. Слабые традиции государственности в итоге не создали устоявшейся государственной идеологии. Это предопределило а) слабость позиции руководителя страны, б) соответственно высокую роль и фракционность узкой верхушки общества.

Мы пришли к выводу, что многие на первый взгляд труднообъяснимые особенности внешней и внутренней политики современной Украины в значительной степени связаны с указанными геополитическими и историческими особенностями формирования государства, менталитета и традициями социально-политической психологии. Многие отрицательно воздействующие на стабильность государства геополитические и геокультурные факторы прошлого не утратили своего значения до сих пор. Подробному анализу этих факторов и их роли в разные периоды украинской истории и посвящен доклад, в котором также предлагаются варианты действий, которые могут способствовать сохранению целостности и стабильности Украины.

Список используемых источников:

1. Гринин Л.Е. *Государство и исторический процесс. В трех книгах.* Издание 2-е, испр. и доп. М.: Книжный дом «Либроком», 2009–2011.
2. Гринин Л. Е., Коротаев А. В. Революция vs демократия (революция и контрреволюция в Египте). *Полис* 3: с. 139–158.
3. Grinin L. State and Socio-Political Crises in the Process of Modernization. *Cliodynamics: The Journal of Theoretical and Mathematical History*. 2012. Vol. 3, Is. 1: pp. 124–157.

*Исаев Л.М., Коротаев А.В. (г. Москва, Российская Федерация)
isleonid@yandex.ru*

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГЕОГРАФИЯ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ

В истории последних лет нередко имели место случаи, когда протестное голосование выразилось не столько в «голосовании против», сколько в виде неучастия в выборах. Выявление этой группы граждан требует применения определенных методик для того, чтобы отделить тех, кто решил не участвовать в выборах в знак протеста, от тех, кто воздержался от участия в них по причине элементарной политической пассивности. Одна из этих методик была апробирована нами на примере электоральных циклов в Египте после «арабской весны», а также референдума по вхождению Крыма в состав Российской Федерации.

В нашем прошлом исследовании, посвященном анализу египетского конституционного референдума 2014 г. (Исаев, Коротаев 2014), мы писали о том, что существует корреляция между числом лиц, не принявших участие в референдуме 2014 г., и числом сторонников «Братьев-мусульман» в соответствующей провинции. Ситуация осложнялась тем, что число лиц, не принявших участие в референдуме в той или иной провинции, зависело не только от численности тех ее жителей, кто поддерживал «Братьев», но и от уровня пассивности населения в той или иной провинции. Ввиду этого нами была предложена методика

разделения тех, кто поддерживает «Братьев-мусульман», и пассивных граждан в целях количественной оценки реального уровня поддержки «Братьев» в египетских регионах.

Для начала мы определяли, можно ли вообще оценивать поддержку «Братьев» по проценту не принявших участие в референдуме 2014 г. в соответствующей провинции. Подтверждение данной гипотезы позволяло нам перейти к следующему шагу: проверки наличия корреляции между долей лиц, принявших участие в референдуме конституции военных 2014 г., и процентом проголосовавших в пользу принятия конституции исламистов 2012 г. Соответственно, подтверждение данной гипотезы давало нам надежду ожидать статистически значимой корреляции между процентом не принявших участия в референдуме 2012 г. в поддержку конституции, продавливавшейся «Братьями-мусульманами», и процентом не принявших участия в референдуме 2014 г., который «Братья» призывали бойкотировать.

Из этого следует сделать два важных вывода. Во-первых, корреляция в данном случае несравненно слабее, чем в двух предыдущих. Следовательно, объяснить особенно низкий процент участия избирателей в последнем референдуме в соответствующих провинциях исключительно политической пассивностью их обитателей никак нельзя. Сопоставление корреляций показывает, что за отказом в участии в референдуме 2014 г. в очень высокой степени все-таки стояла именно поддержка «Братьев-мусульман».

С другой стороны, последняя корреляция хоть и является очень слабой, но всё-таки статистически значимой. Это заставляло нас предполагать, что за особо низким уровнем участия в последнем референдуме в некоторых египетских провинциях все же скрывалась не только поддержка «Братьев-мусульман», но в некоторой степени и политическая пассивность жителей соответствующих провинций. Таким образом, фактор политической пассивности наименее развитых районов страны все-таки играл определенную роль.

Из этого вытекала необходимость отделения фактора политической пассивности граждан от доли тех, кто поддерживает «Братьев-мусульман», для чего нами был проведен множественный регрессионный анализ интересующих нас показателей, который позволил нам в заметной степени отделить сторонников исламистов от политически пассивных граждан.

Ввиду успешной апробации данной методики на египетском и крымском материале нами была предпринята попытка применения данной методики к определению доли граждан, выразивших свой протест не путем голосования против, а посредством бойкотирования выборов. В этой связи было бы логичным предположить, что в Украине выражение протеста прежде всего заключалось именно в бойкотировании президентских выборов 2014 г., а не голосовании за оппозиционного кандидата М. Добкина. Апробации данной методики на примере электоральных циклов Украины будет посвящено наше выступление.

Wojciech Rafałowski, Ph.D.

(Institute of Sociology, University of Warsaw, Poland)

rafalowskiw@is.uw.edu.pl

Funding statement: The presented analysis was possible thanks to funding provided by the grant “Contemporary State: Styles of Governance” (no. 4508) awarded by the Polish National Science Centre to prof. Jacek Raciborski.

MEASURING CHANGES TO THE STATE BUDGET IN POLAND. DEMONSTRATION OF THE METHOD

In recent decades the functions of the state have gone far beyond its traditional domain of ensuring the security of its territory and creation and application of the law. In the twentieth century, public spending in developed countries increased from app. 15% of GDP before World War I to almost 50% in the 1990s. The main policy instrument and mode of the state activity are obtaining sources of revenue and managing the spending. The principal role of the authorities is to decide on financing of various domains.

The change of government is expected to lead to a reallocation of budgetary funds. Such changes might be a consequence of various phenomena, e.g. a modification of priorities set by the government or an alteration of the external conditions that necessitated the adjustment of policy priorities. A change in the funding distribution can also be an indicator of the effectiveness of the government demonstrating its strength and willingness to reform the public policy. Regardless of the purpose a scientist might want to use the data on the composition of the state budget and what hypotheses he or she might want to investigate, it is necessary to use a transparent and correct method of measuring changes of state funding distribution.

In the presentation I demonstrate the possible method of synthetic measurement of the changes implemented to the budget. To demonstrate the method I use data on Polish country-level public spending scheme constructed basing on 32 disjoint and relatively stable sections. The sections have fixed law-enforced definitions so their size can be compared in time without any detailed information on the resources dedicated to finance specific investments or budgets of particular state institutions.

The variability of the budget itself can be conceptualized using combinations of two variables: the number of budget yearly compositions compared (two or more than two) and number of budget categories investigated (one or more than one).

Each of the four created combinations implies a different data structure:

1. In the case of studying the variability of one department in two years is sufficient to compare values. This can be done by calculating an absolute difference or a ratio.

2. If the data includes all the shares of sections in the two budgets, the issue is equivalent to the comparison of two distributions of a certain good. Then it is possible to conduct the analysis using traditional indexes of disproportionality of electoral results or electoral volatility measures, such as the Gallagher index.

3. Analysis of the variability of a budget section in the time-series perspective enables treating the sequence of values as a variable such as “funding of a certain category in a set of years”, for which it is possible to calculate the standard measures of dispersion, e.g. variance.

4. When the objective is to analyze the change of the entire set of sections of the budget in a certain time period taking into account all the annual changes of funding, the data set takes the form of a matrix with multiple rows and columns. In this situation there are two possible courses of action. You can take the average value of the Gallagher index values calculated for all possible year pairings or simply compute the average variance obtained for sections of the budget.

The Gallagher index was chosen for the analysis at point 2 after taking into account the extensive discussion by Taagepera and Grofman (2003) who compare the properties of nineteen indexes used in the social sciences to compare distribution of this kind. Their analyzes have led to a conclusion that the best measure of disproportionality is the Gallagher index.

Main results obtained after studying Polish budgets 2001-2013 show a great change in the structure of the state budget in 2004 after Poland has become a member of the European Union. (Although some additional investigation has revealed that this change was partially caused by redefinition of the budget sections.) Also, the data does show that the budgetary expenditure is not immediately and significantly affected after a new governmental coalition comes to power. Neither the Gallagher index values for year pairings of 2001-2002, 2005-2006, 2007-2008 (the budget in the electoral year versus the budget in the year after the election), nor for pairings of 2002-2003, 2006-2007, 2008-2009 (budget for the year after the election, partly inherited from the previous coalition, versus the first original budget of the new coalition) are systematically higher than the values calculated for the other year pairings.

Interesting results were obtained from the juxtaposition of the mean levels of funding of the budget sections for each term of Sejm in comparison to the funding in 2001. It allows to calculate an equivalent of the eta-squared and to measure how much the governing coalition matters for the level of funding of each of the budget sections. The three highest values of eta-squared were obtained for “Education and upbringing”, “Social Welfare, Social Assistance and the remaining

tasks in the field of social policy” and “Mining and quarrying” categories. Changes at the helm of governments do not explain the (small) differences in expenditure on public administration or trade, which shows the low importance of political declarations of attempting to limit expenditure on the maintenance of the state bureaucracy.

References:

1. Taagepera, R., and B. Grofman. 2003. ‘Mapping the indices of seats-votes disproportionality and inter-election volatility’. *Party Politics* 9(6): 659–77.

Зоткин А.А. (г. Киев)

and.zotkin@yandex.ru

ТРАНСФОРМАЦИЯ ОТНОШЕНИЙ ВЛАСТИ: ТЕНДЕНЦИИ СОВРЕМЕННОСТИ

Власть всегда подразумевает отношения подчинения. При этом тенденции развития социальных отношений привели к постепенному росту уровня свобод граждан во многих странах, большему их вовлечению в политические процессы. Во внутренней политике многих государств формы подчинения в силовых или жестко директивных вариантах, будучи результативными лишь в краткосрочной перспективе, постепенно утрачивали свою эффективность и использовались все реже.

Власть всегда нуждается в закреплении и воспроизводстве отношений между подчиняющим и подчиняющимся, доведения их до опривыченного состояния. Институционализируясь, властные отношения обретают не только свои организационные формы, но и переходят в состояние устоявшихся политико-культурных практик, моделей политического поведения, взаимоотношений внутри структур власти и масс-элитных отношений. И здесь сила санкций и страха от угрозы их применения имеет наиболее уязвимую позицию. Власть держится на многих эмоциональных и рациональных «столпах». В этой конструкции подчинения объекта и, что самое главное, признания им своего подчинения, страх применения санкций будет играть очень кратковременную и неуверенную роль.

Непропорциональность распределения власти в любом социальном образовании зиждется, в первую очередь, на основании объективности иерархизации. Однако диспропорции во властных отношениях имеют и субъективные основания. Существование и обоснование иерархизированных социальных систем, свое место в которых занимают и будут занимать "избранные" в том или ином виде, и производная от этого непропорциональность распределения власти являются одним из главнейших интересов элит. Во многом формирование и утверждение тех или иных моделей властных отношений является продуктом деятельности самих правящих элит.

Элитные группы, будучи более инициативными, всегда опережают неэлитные социальные группы. Исходя из конъюнктуры и возможностей поддержания или преобразования сложившейся системы иерархических отношений, элиты стараются сохранить контроль и свою власть над массами. В условиях безоговорочного господства элит в информационном пространстве ценностно-символический мир массового общества постоянно подвергается коррекции. Распространение информационных технологий сопряжено с изменением самого характера властных отношений между подчиняющим и подчиняющимся.

Объект (массы) даже не может ощущать и, тем более, осознавать власть над собой со стороны конкретного субъекта (элиты), но при этом сохраняется их подчинение как результирующий эффект информационного воздействия элит. Переосмысливая логику веберовского определения власти, можно отметить, что в современных условиях элиты не осуществляют власть вопреки воле объекта (масс), поскольку они сами и формируют эту волю, мировоззрение, интересы, цели, предпочтения. В современных условиях сфера власти

не обмежується тільки поведінням, а включає в себе і контроль над цінностями і переконаннями.

Масовим суспільством в сучасному його вигляді стає простіше керувати. Це звучить парадоксально з урахуванням ускладнення самого процесу і технології управління. Однак саме в умовах стрімкої технологізації світу, супроводжуваної колосальним зростанням обсягів інформації і разом з тим «сжаття простору», люди по всьому світу все швидше звільнюються від колишніх рамок соціального контролю, традиційних норм і обмежень. Реальні соціальні мережі поступають місцем віртуальним. Суспільства стають все більш індивідуалістичними, але разом з тим і все більш атомізованими. При всьому багатстві вибору інформації люди стають все більш самотніми і все менш захищеними від її неконтрольованих потоків.

В таких умовах, де встановлюється фон постійної «бесподібною багатодієвості», не можуть бути сформовані стійкі соціальні групи, які могли б артикулювати свої реальні інтереси і здійснити колективні дії для їх захисту. Ідеологія демократії стає найбільш вимогливою, оскільки необхідність використання прямого примусу через директиви, загрози застосування санкцій і т.п. стають занадто витратними і неефективними. Демократія ж використовується як обґрунтування встановлених форм соціально-політичних і соціально-економічних відносин, ні в якій мірі не втрачених своєю ієрархічністю і непропорційністю. Змінюються ситуативні гравці, але незмінною залишається сама логіка існування і функціонування системи влади.

Яковлев Д.В. (м. Одеса)

yakovlevd@onua.edu.ua

ПОЛІТИЧНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: АЛЬТЕРНАТИВИ ВЕЛИКОГО КНЯЗЯ ТА ОБМЕЖЕННЯ ОСТАНЬОГО ГЕНСЕКА

У 988 році київський князь Володимир обрав релігію Візантії. Цей вибір відомий як «Хрещення Русі», його супроводжувала полеміка між представниками мусульман, юдеїв, християн Риму та Візантії. Володимир справді опинився у ситуації вибору, яка включала проблему (необхідність заміни язичницького політеїзму), наявність альтернатив (юдаїзм, іслам, християнство), а головне – усвідомлення Володимиром ситуації вибору та здійснення ним відповідних кроків щодо обрання однієї з *альтернатив*. Вибір Володимира є «взірцевим» з точки зору політичного аналізу. Він мав такі складові: ситуація вибору, наявність *альтернатив* та «диктатора, що вирішує» (за К. Ероу), поєднання емоційних та політичних мотивів, воля до вибору.

У 1988 році Радянський Союз на чолі з М. Горбачовим відмічав 1000-річчя Хрещення Русі. Ця подія стала важливою ознакою змін, одним із переконливих свідчень кризи проекту «радянської людини» та тліну радянської політичної й ідеологічної «матриці». У даному політологічному есе ці дві історичні події (перша з яких легендарна) – Хрещення Русі-України та *перестройка* розглядаються як приклади *ситуації вибору*. Політичний вибір України, як будь-який виклик, потребує *адекватної* відповіді. Тому, представляючи контури вибору Великого князя та останнього генсека, пропоную читачу моделювати ту *ситуацію вибору*, у якій опинився Київ у сучасних політичних умовах.

Вибір остаточного переможця в кращому випадку довільним (якщо послідовність обрання довільним чином), а в гіршому випадку визначається махінаціями того, хто задає послідовність.

У ситуації, коли жоден з претендентів не володіє перевагою, слід ввести ще один критерій вибору. Наприклад, запитати у секретарки, який претендент їй більше подобається. По суті, так чинить будь-яка людина: зіткнувшись з вибором між рівноцінними альтернативами, він приймається за пошуки їх ознак, які можна було б залучити як додаткові критерії оцінки та вибору. Сучасник маркіз Кондорсе шевальє Жан Шарль де

Борда (1733-1799) ще в часи Великої французької революції з'ясував, що ніякого універсального способу виявлення колективних переваг немає і не може бути в принципі. Можна навести безліч розумних правил голосування (правила абсолютного і відносного більшості, правило відсіювання найгірших, правило Борда і т. Д.), Але їх результати можуть бути прямо протилежними: переможець по одному з правил може виявитися найгіршим по іншому. «Суть цієї теореми полягає в тому, що будь колективний вибір, що задовольняє цілком розумним аксіомам, може забезпечити найкращу альтернативу лише в тому випадку, якщо він містить риси примусовості, або диктаторства. Теорема неможливості Ерроу дуже гостро поставила питання про природу економічної науки, а разом з нею і економічної етики. Вона має обмежувальний характер, бо виявляє кордону спроможності економіки ». Ерроу довів: в принципі неможлива виборча система, в якій не порушувалось б, принаймні, одна з цих умов! Причому, дефекти притаманні не якогось конкретного механізму виборів, а будь-якого з них, принципово. «Суть цієї теореми полягає в тому, що будь колективний вибір, що задовольняє цілком розумним аксіомам, може забезпечити найкращу альтернативу лише в тому випадку, якщо він містить риси примусовості, або диктаторства. Теорема неможливості Ерроу дуже гостро поставила питання про природу економічної науки, а разом з нею і економічної етики. Вона має обмежувальний характер, бо виявляє кордону спроможності економіки ». Ерроу довів: в принципі неможлива виборча система, в якій не порушувалось б, принаймні, одна з цих умов! Причому, дефекти притаманні не якогось конкретного механізму виборів, а будь-якого з них, принципово.

Вибір Володимира по суті був диктаторським, але, видається, що як справжній політик, Володимир вдало «маскував» власну ренту. Він відправив посольства в усі країни-претенденти, провів дебати (полеміку) з метою розкрити сутність кожного вчення. Вибір князя не можна оцінити як раціональний відповідно до сучасних уявлень про наукову раціональність. Натомість він *був цілком раціональним* у системі координат середньовічної держави. Слухаючи виступи (полеміку) представників різних релігій князь та його оточення фактично грали в асоціації (така гра називається «китайська рулетка»). Як і будь-який інший вибір, рішення Володимира було складним та базувалось на фрагментарному знанні князівської верхівки про релігії. А отже – вибір князя міг бути й іншим. І вибір Володимира зовсім не означає, що інший вибір неможливий, тому що його вже було зроблено у далекому 988 році. Ситуація «Великого» вибору може виникнути знову. Наскільки відлуння Київського вибору впливало на хід подальшої історії: від відносин з Москвою та Вільнюсом, Варшавою та Мінськом, появи ліній розподілу на Лівий та Правий берег, від політичних та релігійних Уній до політичних та ідеологічних спекуляцій радянського періоду? Відповіді на ці питання слід шукати не лише у минулому. Їх здатна дати сама політична взаємодія сучасності, елементом якої є вибір. Але цей вибір доведеться робити сучасному політичному класу.

У 986 році перед Володимиром Великим постало складне завдання: обрати одну з чотирьох альтернатив. Князь зробив вибір, він *обрав* одну із наявних *альтернатив*. У той час київська еліта відчувала власну долю, поклик до державотворення. Володимир знайшов власну відповідь на головний виклик Середньовіччя: реорганізацію християнського світу в нові імперські системи. Вибір Великим князем Київським грецького християнства став фундаментом православної імперії, головною подією середньовіччя на Сході Європи, долею Сходу.

Михайло Горбачов – останній генеральний секретар ЦК КПРС, перший та останній Президент СРСР, який у 1985 році знайшов, здавалось би, адекватну відповідь на виклик часу – реформувати радянську систему на основі «ленінського курсу» та «соціалізму з людським обличчям». Позиція Горбачова полягала у тому, що одразу після дефектного (реального) комунізму можна побудувати справжній, ленінській комунізм. Але йому довелося рухатись далі. До 1991 року М. Горбачов припинив «Холодну війну», відкрив кордони. Він опинився перед *вибором*, у якого були суттєві *обмежувачі*: здійснювати

ліберальні економічні реформи та рухатись до демократичної політичної системи, або продовжувати модернізацію радянської системи. Генсек вирішив рухатись власним курсом, продовжуючи перебудову, як третій шлях між «реальним комунізмом» та демократією. Актуальність обмежувачів «Перебудови» для сьогодення полягає у тому, що уроки «поразок» останнього генсека не засвоєні ані політичним класом, ані суспільством. М. Горбачов створив модель перетворень, у якій намагався поєднати радянську модель «реального комунізму» із електоральною демократією та свободою слова. Він обрав відразу два шляхи: комунізм та демократію. Радянська школа керівництва вчила, що не можна діяти за принципом «або - або». Ці принципи «*Old school*» проявлялась потім у діяльності Л. Кравчука та Л. Кучми, відчутними вони є й сьогодні.

Конструювання простору вибору – це інтелектуальна гра, яка визначає напрямки розвитку, межі індивідуальних та колективних дій. Крізь призму того чи іншого вибору можна побачити спільну «картину світу», характерну для суспільства у відповідному часі та просторі. Історичні виклики, які не знаходять адекватної відповіді у політичній площині протягом значного часового відрізка утворюють нові небезпечні «лінії розколу» у суспільстві, призводять до збройних протистоянь та військових конфліктів. Перебудова стала Великим епізодом світового політичного процесу. Вона дала чітку та однозначну відповідь на питання: «Чи існує третій шлях?». Поразка перебудови означала, що вибір посткомуністичного політичного класу та суспільства у цілому обмежений власними альтернативами. Він полягає *або* у демократії, *або* у авторитаризмі.

Наостанок сформулюємо декілька запитань, які стосуються політичного вибору України: - чи переможе демократія вже у цей час, або нам належить ще один тоталітарний «спазм»?; - можна погодитись із тим, що середньовічна історія дійсно завершилась у 1493, або й у 1917 році (остаточне завершення «доби феодалізму»), але чи завершилась історія, пов'язана із вибором Києва?; - чи здатне усвідомлення ситуації вибору, її альтернатив та обмежувачів, утворити умови для наступного «Великого вибору», як-от це вже було в історії України у ситуації вибору релігії князем Володимиром, вибору союзників Богданом Хмельницьким й Іваном Мазепою, вибору незалежності Михайлом Грушевським, Симоном Петлюрою, Володимиром Винниченком, вибором моделі пострадянських змін Леонідом Кравчуком й В'ячеславом Чорноволом, Леонідом Кучмою та Петром Порошенком?

Пиголенко І.В. (м. Київ)

pigolenko@gmail.com

ДЕКОМУНІЗАЦІЙНІ ЗАКОНИ ТА КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

За останній рік в Україні, як і в більшості країн світу, відбулися зміни, що торкнулися всіх без винятку сфер життя: економічної, політичної, соціальної тощо. Майже кожен українець відчув «на собі» ці зміни: девальвація національної валюти, підвищення тарифів ЖКГ, введення нових податків, прийняття низки законопроектів та введення в дію нових законів. Зрозуміло, що рухатись вперед без змін неможливо, тому українське суспільство зайняло, так звану, позицію очікування і намагається навчитися жити відповідно до європейських стандартів та правил.

Позачергові вибори до Верховної Ради України 2014 року засвідчили, що українці тією чи іншою мірою, готові до цих змін. Так, вперше за всю історію незалежної України до Парламенту не пройшла Комуністична партія, набравши 3,88% голосів виборців [1]. Це, з однієї сторони, викликано ситуацією в країні, що пов'язана з АР Крим та військовими діями в Луганській та Донецькій областях, населення яких підтримувало Комуністичну партію, з іншої ж, Євромайдан став відправною точкою для зміни поглядів українців.

Сьогодні в країні проголошуються демократичні європейські цінності, побудова демократичної держави, в якій народ є джерелом влади на противагу тоталітарного режиму, який передбачає контроль з боку влади над суспільством та особистістю. Один із аспектів

демократичного режиму – наявність політичного та ідеологічного вибору в законодавчо закріпленій багатопартійній системі. Така політична система передбачає наявність різних за своєю ідеологією та сутністю політичних сил та партій, які беруть участь у виборах, з метою подальшого формування державної влади.

В Законі України «Про політичні партії в Україні» політична партія визначається як «zareєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах» [2]

За минулі роки в Україні сформувалася багатопартійна система. Але, при цьому, процес створення нових партій не припиняється. В єдиному реєстрі політичних партій Міністерства юстиції України на сьогодні налічується 183 партії [3]

Багатопартійність в Україні відбиває весь ідейно-політичний спектр партій, що існує у світі. Партії можна класифікувати за метою, ідеологією, засобам боротьби, відношенням до режиму. Так, відповідно до ідеологічних напрямків, в Україні діють комуністичні, соціалістичні, соціал-демократичні, ліберально-демократичні, націонал-демократичні, націоналістичні партії тощо. В узагальненому вигляді всі партії можна розділити на партії праві, ліві й центристські.

Як свідчать результати соціологічного моніторингу, що проводиться Інститутом соціології НАН України з 1992 року, в Україні існують прихильники різних політичних течій. Так, у 2013 році при виборі однієї з найближчих для опитаних течій, 11,3% виявилися прихильниками комуністичної, 6,3% – соціалістичної, 9,9% – соціал-демократичної, 1,6% – прихильниками зелених, 1,7% – ліберальної, 2,8% – християнсько-демократичної, 9,7% – національно-демократичної, 3,6 – націоналістичної течії. Якщо ж подивитися на динаміку з 1992 по 2013 роки, то кількість прихильників комуністичної течії до 2000-х років поступово зростала, а після 2000-х пішла на спад і останні роки мала певну частку своїх прихильників, що давало можливість Комуністичній партії України триматися при владі – набирати достатню кількість голосів для проходження у Парламент (1992 – 2,9%, 1994 – 10,3%, 1996 – 9,7%, 1998 – 21,9%, 2000 – 15,5%, 2002 – 15,1%, 2004 – 14,4%, 2005 – 7,4%, 2006 – 8,3%, 2008 – 8,0%, 2010 – 7,1%, 2012 – 8,1%, 2013 – 11,3%) [4].

На думку С. Макеєва, «комунізм виконав свою історичну місію – він значно очистив і облагородив риси свого брата-близнюка капіталізму. І привид комунізму вже давно не бродить по Європі – він зачаївся на її далекій периферії: в Росії, Україні, Білорусії, і тут тихо і мирно доживає свої дні. На мою думку, еволюція Компартії України неможлива...» [5].

Слід відзначити, що процес декомунізації в Україні почався за часів розпаду СРСР, стихійно активізувався під час «ленінопаду» в період Революції гідності і «узаконений» прийнятим 9 квітня 2015 Верховною Радою України законопроектом «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» та підписаним Президентом України 15 травня 2015 року. Це, в свою чергу, веде до заборони Комуністичної партії України і поступового її зникнення з політичної арени вже не за результатами виборчих перегонів, а інституційним шляхом.

Таким чином, відповідно до принципів демократичного режиму, до влади може прийти будь-яка політична сила чи партія, але, при цьому, сформувавши більшість, ця партія також буде мати всі важелі на законодавчому рівні заборонити ті чи інші політичні партії. Що нічим не буде відрізняти їх дії від тоталітарних режимів, які передбачають монополію офіційної ідеології, перетворення політичних цінностей і ідеалів в абсолютні та першочергові, нетерпиме ставлення до інших поглядів.

Список використаних джерел:

1. Позачергові вибори народних депутатів України 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp300?PT001F01=910>

2. Закон України "Про політичні партії"[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
3. Реєстр політичних партій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/31094>
4. Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.
5. Трофимова Н., Кравець А. Сенс «українського» комунізму/ Н. Трофимова, Кравець А. // День. – 2001. – №160. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/sens-ukrayinskogo-komunizmu>

Єнін М.Н. (м. Київ)

maximenin@yandex.ru

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА ІДЕОЛОГІЯ В РІЗНИХ ТИПАХ СУСПІЛЬСТВА

Історична пам'ять, яка присутня в соціально-політичному дискурсі будь-якого суспільства, є сукупністю інтерпретацій історичних подій, які використовуються для просування і легітимації інтересів влади або певних соціальних спільнот (класових, етнічних, регіональних, національних та ін.). Конструювання колективних ідентичностей, в тому числі національних та історичних, поєднує політичний режим з подіями минулого, що циркулюють в колективній історичній пам'яті громадян. Ілюстрацією процесу, в якому історична пам'ять виступає передумовою конструювання ідеології національного державотворення, а також є засобом легітимації влади та консолідації народу, є висловлення колишнього голови Інституту національної пам'яті І. Юхновського: «Історичну пам'ять робить влада. Мета історичної пам'яті – консолідація українського народу і створення української політичної нації» [1].

Виявлення зв'язків та місця історичної пам'яті й ідеології в різних типах суспільств – мета даних тез.

В традиційних суспільствах функцію ключового ідеологічного інституту виконувала релігія. Міфологічні ідеї, що входили до складу релігії, відображали реальність в образно-символічній, емоційній та ціннісній формах. Тому простір історичної пам'яті переплітався з простором сакральних знань, міфологічними побудовами, що через зв'язок з подіями минулого пояснювали в той чи інший момент стан суспільства. Дискурси боротьби за владу та виключні права серед правлячих династій часто спирались на історичні хроніки.

Ідеологія та історична пам'ять в модерному суспільстві також займали важливе місце, знаходячись в тісному зв'язку. Політичні ідеології, які дещо потіснили релігійні ідеології зі сфери впливу на суспільство, претендували на науковість, тому їм було властиве переважно раціональне конструювання метанаративів (хоча міфологічні конструкти при цьому повністю не зникли в способах легітимації претензій на істинність). З одного боку, ці ідеології хоч і були спрямовані на майже сакральну за своїм статусом ідею прогресу, але в той же час базувались на конструкціях історичної пам'яті. Історична наука, досліджуючи події окремих народів, ставала важливим засобом легітимації проектів будівництва національних держав та національних ідеологій. Європейський націоналізм ХІХ ст. багато в чому є дітищем історико-філологічних факультетів університетської науки. Відшукуючи національну єдність у минулому, іноді націоналізм ставав на небезпечний шлях еволюції в нацизм, висовуючи за мету обґрунтування месіанських претензій націй на богообраність і особливу роль у світовій історії. Марксизм на основі аналізу чисельних фактів боротьби класів, відкривав закони історії, поєднував в просторово-часовому континуумі минуле, теперішнє і майбутнє, прогнозуючи наближення епохи рівності та справедливості. Конструювання історії та створення міфу про договірне походження держави стало центральною ідеєю ідеології лібералізму, формулюванні політико-правової доктрини.

Занепад класичних ідеологій як великих метатеорій соціального та політичного життя призвів до того, що історична пам'ять перестала бути їх фундаментом. Місце боротьби ідеологій займають маніпулятивні технології, штучно сконструйовані PR-технологіями іміджі та гасла. Історична пам'ять теж стає ситуативною, компонентом технологій маніпуляцій. Ті чи інші її складові легко вилучаються відповідно до викликаних певними обставинами змін. Якщо в рамках модерної історичної пам'яті славне минуле зумовлювало славне теперішнє та майбутнє, то відсутність в сучасній картині світу такого однозначного зв'язку, пріоритет поточних завдань дозволяє підкорити історичну пам'ять швидкоплинним проблемам. Результатом фрагментації ідеологій та історичної пам'яті є складність створення послідовних та загальноприйнятих інтерпретацій минулого. Сучасні рухи звільнення і емансипації різних етнічних та інших груп сприяють розквіту їх історичної пам'яті, ствердженню їх власної ідентичності. Прикладом такого переконструюванні історії є підхід американського археолога Марії Гімбутас, яка доводить існування матріархального устрою в неолітичній Європі, зруйноване в результаті вторгнення кочовиків-індоєвропейців, для яких, навпаки, був властивим патріархат [2]. Згідно з її теорією вторгнення патріархальних індоєвропейців зумовило занепад цивілізації Стародавньої Європи, в якій неолітичні спільноти під керівництвом жінок 5-4 тис. до н.е. досягли значних успіхів в економіці та культурі.

Якщо в класичному модерні розбіжності в галузі історії пригнічувались, то в сучасному плюралістичному соціумі, популярній в деяких західних країнах політики мультикультуралізму, фактично визнається право на співіснування і рівну цінність різних версій історичної пам'яті. Але не все так однозначно. Наслідком фрагментації історичної пам'яті може бути виникнення конфліктів, наслідком чого можуть бути сепаратизм і терористична діяльність. Для України формування офіційного історичного дискурсу є питання особливо болючим, оскільки політична влада зіштовхується з конкуруючими, антагоністичними ідеологічними інтерпретаціями історії. Крім того, Україна стала жертвою використання ідеології «Руського світу», в якій історична пам'ять, як її головне знаряддя, виконувала завдання деконструкції української національної ідентичності соціальних спільнот цілих регіонів. Послаблення значення державної влади, почуття лояльності та багатьох традиційних ідентичностей в умовах глобалізації стає особливо небезпечним для молодих новостворених, але разом з тим регіонально гетерогенних держав.

Список використаних джерел:

1. Яким має бути сучасний підручник з історії України». Круглий стіл з цього питання було організовано Комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти 19 травня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lb.ua/article/society/2010/05/26/46211_yakim_maie_buti_suchasniy.html
2. Гімбутас М. Цивілізація Великої Богини: Мир Древней Европы / Мария Гимбутас; [пер. с англ. М.С. Неклюдовой]. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2006. – 572 с.

Фінько А.Є. (м. Київ)

anton@kcpik.org.ua

ЗВИЧАЄВА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНОГО УСТРОЮ В ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Існує, як відомо, вдосталь підстав для твердження про відносність протиставлення «традиційного» та «модерного» й таким способом збереження чималої ваги в новітніх умовах настанов традиціоналістського гатунку. До цього спричиняється та обставина, що, по-перше, в будь-яких умовах зберігається певна межа щодо можливостей сприйняття та переробки індивідами суспільних інновацій, що спонукає їх до визнання звичаєвих настанов; по-друге, по-друге, буржуазне суспільство виявляє схильність до власної легітимації через апеляцію до домодерних цінностей, продукуючи часом новітні сурогатні традиції і заботони

(за приклад тут може правити історія з «прадавним шотландським кілтом», що, як довів Г.Тревор-Роупер у гобсбаумівському збірнику «Винайдення традиції», насправді був сконструйований підприємцем Т.Ролінсоном на основі гірського поясу з пледом для робітників його металургійного заводу за часів індустріальної модернізації краю); по-третє, традиції та модерні новації часто-густо взаємопов'язуються в соціальному процесі («дифузія»); по-четверте, будь-який соціум потребує певного базового рівня впливу звичаїв з метою збереження механізмів солідарності між поколіннями і т.д.

А проте, з іншого боку, очевидно, що в умовах модерного суспільства ця «дифузність» передбачає, що «світ звичаєвого» не стикаючись із якоюсь тотальною детрадиціоналізацією і залишаючи за собою власну вагому соціальну «нішу», зазнає докорінних трансформацій. Процес модернізації, не зводячи геть нанівець традиціоналістську ірраціоналістичність, відбувається, як це продемонстрував М.Вебер, завдяки «розчаклуванню світу», що передбачає звуження впливу ціннісних настанов магічного кшталту («забобонів») та поширення автономізації індивідів як джерела забезпечення суспільної динаміки.

У цьому контексті в оцінці співвідношення «традиційного» та «модерного» ми вважаємо за можливе екстраполювати на внутрішній устрій будь-якого суспільства, що розвивається, схему «центр-периферія», яку здебільшого застосовують у межах аналізу гео економічних та геополітичних відносин (це особливо притаманно представникам «світ-системного аналізу»). З цього погляду в структурі такого суспільства, що розвивається, можна виокремити певні ключові сегменти – соціальні інституції та сфери з властивими їм нормативними системами, що власне й забезпечують безперервність трансформацій та є відповідальними за них. Для їхнього позначення ми умовно вживатимемо поняття *«центр, ядро або джерело суспільної динамічності»*.

Саме в рамках таких центрових сегментів формується системна логіка того чи іншого соціуму. Відповідно до вимог останньої індивідам, професійним групам, соціальним верствам накладаються певні ментальні властивості, необхідні для відтворення базових параметрів функціонування «ядра». Це робиться через ментальний тренінг у системі освіти; підходи до рекрутування правлячого класу та сегрегації його щодо решти суспільних верств; нормативні образи, поширювані завдяки «культурним індустріям».

«Центру, ядру або джерелу суспільної динамічності» протистоїть консервативна «решта» суспільства, яку ми умовно «зберігаються» усунені в суспільстві, що розвивається, на другий план традиціоналістські настанови, і відбувається згадана вище «дифузія» традицій і модерних новацій. «Ядро» поширює модернізаційний вплив на «оболонку» як на свою периферійну сферу. Однак модерні новації, похідні від «ядра» у рамках останньої стикаються із впливом застиглих традицій, внаслідок чого й спостерігається означена «дифузія».

Якщо в рамках «центру, ядра або джерела суспільної динамічності» утверджується системна логіка, що активістським способом підпорядковує собі соціальні відносини й утверджує бажаний собі тип людини, потрібний для її функціонування й відтворення, то «оболонка», навпаки, накладає «системні обмеження». Завдяки цій периферійній сфері традиціоналістські настанови справляють певний вплив на соціальні відносини, корегуючи й гальмуючи динамічну експансію модерних новацій, що походять від «ядра».

Доти, доки імпульси, поширювані «центром/ядром динамічності», мають переважаючий вплив й активно сприймаються суспільною «оболонкою», модернізаційні процеси зберігають свою вагу. У разі ж послаблення такого чину культурних імпульсів, традиціоналістські домодерні елементи «оболонки» дістають можливість справляти блокувальний вплив на соціальне «ядро». До цього спричиняється саморуйнування просвітницького проекту, викликаного системною неповнотою того типу раціональності, який закладений у його підмурівок.

СОЦИАЛЬНОЕ БЕЗУМИЕ: ДВАДЦАТЬ ЛЕТ СПУСТЯ

«В статье корреспондента из Украины Л.Капелюшного (Известия, 23 ноября 1991 г) высказана твердая уверенность в том, что только в "воспаленных мозгах" политиканов может существовать идея независимости Новороссии, и "нужно обладать особым даром воображения, чтобы представить обезумевшим сразу все население нескольких областей".

Головаха Е.И., Панина Н.В. Социальное безумие: история, теория и современная практика. К., 1994, - С.11.

Кто бы мог вообразить, что цитата, взятая в качестве эпиграфа из книги двадцатилетней давности, окажется пророческой, и сегодня мы вынуждены изучать социальную действительность, которая журналисту времен развала СССР казалась исключительно продуктом «воспаленных мозгов» политиканов. Однако «обезумевшее население нескольких областей» (если социальное безумие понимать как массовую дезориентацию в социальном пространстве и времени в результате разрушения устоявшейся нормативной системы) сегодня является реальным явлением. Суть феномена социального безумия двадцать лет назад мы с Наталией Паниной видели в том, что в ситуации, когда ценностно-нормативная система оказывается разрушенной, человеку уже и приспособляться не к чему, тогда как механизмы социальной адаптации остаются сохранными. Мощный механизм приспособления, присущий социальной природе большинства людей, начинает работать вхолостую. Об этом мы и писали в книге «Социальное безумие», потому что наблюдали массовые феномены неадекватного адаптивного поведения, когда здоровые люди ведут себя как психически больные, пытаются адаптироваться к несуществующим объектам адаптации.

Этот концепт социального безумия, который я сейчас назвал бы «гипонормативным безумием» отражал реалии начала 1990-х в постсоветском пространстве. В сложившихся тогда условиях широкое распространение получили массовые социопатии: общие (свойственные всем дестабилизированным обществам) и специфические (постсоветские). Описывая эти феномены, мы предположили, что долго терпеть такое состояние общества люди не смогут. В Украине массовое недовольство закончилось двумя Майданами, ориентированными на отказ от амбивалентности геополитического выбора и окончательный разрыв с советским прошлым. Иная ситуация сложилась в России, где последовательно восстанавливались нормативные структуры советского и самодержавного имперского прошлого. В результате сформировался конгломерат нормативных структур, поддерживаемый жесткой властной вертикалью, церковью и подконтрольными СМИ. Полноценная адаптация к нормативному конгломерату, объединяющему в идеологии и законодательном поле безнадежно устаревшее имперское прошлое и современные правила взаимоотношений между людьми и государствами, оказалась столь же безнадежным делом, как и социальная адаптация в условиях гипонормативности.

Новый концепт социального безумия, ярким выражением которого стали патологические реакции руководства и большинства населения России на украинский кризис (аннексия территорий, сопровождаемая массовой эйфорией и ксенофобией, готовность воевать с дружественным государством и народом и т.п.), я бы назвал «гипернормативным социальным безумием». Оценка степени опасности социального безумия для России – проблема, касающаяся, прежде всего, российских исследователей и социальных аналитиков. Но учитывая неизбежную и длительную вовлеченность Украины в конфликт, порожденный этой формой социального безумия, следует признать, что существует риск воспроизводства предпосылок формирования феномена гипернормативного безумия, исходя из принципа «бить врага его же оружием». Отдельные элементы гипернормативности можно наблюдать уже сегодня, когда наряду с декларированием современных европейских норм в обществе продолжает культивироваться постсоветская практика пренебрежительного отношения

новой власти к правам и интересам рядовых граждан и возрождается традиционалистские культы силы, единомыслия и авторитарных лидеров прошлого и настоящего. Такого рода проявления социального безумия требуют особого внимания и ответственного отношения социологов, которые в этой ситуации, по моему убеждению, должны быть беспристрастными и ответственными диагностами, предупреждающими общество об угрозе очередного приступа безумия и его социальных последствиях.

Багінський А.В. (м. Київ)

andrei.baginsky@gmail.com

УНІВЕРСАЛЬНА ЕКСПЕРТИЗА У СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЯХ СИМВОЛІЧНОГО ДИСКУРСУ

Сучасна експертиза в світлі зростання об'єму інформації, спрямованої на індивідуальну свідомість, набуває все більшого значення, стаючи окремою галуззю суспільства після-модерну. Виступи різноманітних експертів не лише допомагають зорієнтуватися у вирі подій, але й задають способи інтерпретації дійсності, створюють когнітивні схеми, які згодом використовуються для здобуття теоретичного та повсякденного знання.

З появою ускладнених суспільств, - пишуть Бергер та Лукман, - експерти претендують на всю повноту знання. «Кожна область експертизи визначається прагматичним фактом розподілу праці. Експерт з полювання не претендує на роль експерта з риболовлі, а тому у нього немає передумов конкурувати з останнім.» [Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. – М., 1995. – С.191].

В Україні поява універсальних експертів супроводжується політизацією експертизи. Зрештою, подібними універсальними експертами стають українські політики, які інтерпретують дійсність в бік того чи іншого програмного сюжету своєї політичної сили, а також відповідно до власних уявлень про управління громадською думкою. Надмірна символізація процесів стала ознакою розвитку політичної системи, де відбувалась десинхронізація політичної дії та її смислу. Проплачені мітинги, що створювали символічну видимість підтримки влади, державні нагороди сумнівним особам, надмірна героїзація історичних постатей, що розколювала політичну спільноту – характерні риси символічної політики кінця 2000-х- початку 2010-х.

Вимога нової сакральності, надання нового змісту старим наративам раз у раз проявляється, то у Законі «Про засудження комуністичних режимів», то у відео-сюжетах до 9 травня. В цьому плані, неповоротка державна машина лише реагує на запити суспільства до більш якісної символічної політики.

Звідси зростання кількості та якості експертних середовищ в конкуренції за визначення, а тому й створення, такої соціальної реальності, яка-вона-має-бути-завтра. За всіма законами соціологічного жанру експертна спільнота буде диференціюватись та інтегруватись, створюючи окрему соціальну силу. Що змусить і політиків брати до уваги науково-аналітичний підхід до проблеми напротивагу інтуїтивно-буденному. Але і створювати «пусті знаки», про що писали деконструктивісти в 80-х роках минулого століття.

Не останню роль грає формальний статус експерта, його найменування та титрування. Соціолог вже не сприймається виключно як «людина з анкетною». Політолог коментує внутрішню політику та міжнародні події, а ще може порекомендувати рецепт з приготування риби.

Щодо громадської думки, існування якої піддав сумніву П. Бурд'є [Bourdieu, 1971], то сьогодні вона виступає в символічно-віртуальному полі. Не дарма, наприклад, засоби масової інформації, все частіше згадують сторінку в фейсбуці, як перевірене джерело інформації. Відповідно, потік свідомості, або флейм, що розповсюджується за маловідомими технічними правилами стає останньою інстанцією при легітимізації інформації та навіть наукового знання.

Іншим трендом останніх років стало намагання приєднатися до європейського символічного дискурсу. Сучасні наукові дискусії стосуються пошуку символів, необхідних для консолідації європейської спільноти, подолання суперечностей минулого, знаходження смислів, які мали б цінність та репутацію серед усіх членів ЄС та формували ключеві значення політичного дискурсу, створюючи європейську ідентичність майбутнього [The EU: looking for symbols ... 2013]. Символ «європейського вибору», на який орієнтується масова свідомість останніх років, став орієнтиром для соціально-політичних процесів, розповсюдився на рівні буденної та теоретичної свідомості.

В цьому сенсі, достатньо впливовою стала універсальна експертиза як визначення «європейськості» тих чи явищ та їх порівняння з відповідним еталоном, легітимація політичного дискурсу. Пошук української європейської ідентичності набуває драматичних форм у територіальних втратах, в процесі модернізації економіки та демократизації політики. В цей же час у державах Західної Європи символічний простір інтенсивно, але менш конфліктно ґрунтується на поєднанні традиційних форм символізації (національні міфи) з сучасними символами (бренди території, регіонів, держав).

Конфліктність не останнім чином зумовлена зовнішнім символічно-інформаційним тиском. Сьогодні медіа-дискурс України, за влучним спостереженням Ю. Левенця [Левенець, 2007] зазнає агресії з боку більш потужних світових інформаційних мереж. Подальша універсалізація, політизація віртуалізація та європеїзація експертизи призведе до неочікуваних наслідків. Тому теоретичне занурення в дану проблематику може безпосередньо забезпечити виживання політичної спільноти у турбулентний час.

Бурлачук В.Ф. (з. Киев)

burlachuk-53@mail.ru

ВЛАСТЬ В ОБЩЕСТВЕ В УСЛОВИЯХ ВООРУЖЕННОГО КОНФЛИКТА

В современной политической науке доминируют принципы *субъектного* анализа проблематики власти. Выделяются два уровня анализа: первый – это уровень микрологический, второй – макрологический. На первом уровне изучается субъект, принимающий решения, на втором – система, распределяющая власть. Предполагается, что субъект обладает политическим поведением (сознание, целеполагание, ответственность); система же, в отличие от субъекта, выступает в качестве внеиндивидуального и безличного политического образования. Она упорядочивает отношения между отдельными субъектами (налагает ограничения, поддерживает политическую традицию, перераспределяет властные полномочия и т.п.). Функционирование системы понимается как действие Субъекта с большой буквы, в противном случае ее функционирование было бы иррациональным, что невозможно по определению системы. Переход с микрологического на макрологический уровень политического анализа не предполагает качественного изменения средств познания.

Идеологии понимания власти как субъекта противостоит концепция власти М.Фуко, утверждающая, что власть нельзя локализовать в одной избранной точке социальности, определить как «внешнего врага» и бороться с ним революционными методами. Власть можно противопоставить власти только на макроструктурном уровне, а на микроструктурном – всякий вызов есть лишь эффект общего действия власти.

Предложенные модели исследования власти и субъектная, и реляционная разрабатывались применительно к относительно стабильным обществам, не испытывающим военных угроз и необходимости вооруженной защиты своей территории, когда под угрозой введения чрезвычайного положения могут быть радикально ограничены демократические права граждан.

В условиях войны принципиально меняются механизмы легитимации власти. Власть пользуется доверием не потому, что ей удастся решать текущие проблемы жизнеобеспечения общества, а потому что ей удастся эффективно противостоять врагу. В такие периоды она особенно трепетно начинает относиться к себе. И если до ведения военных действий

существовали легальные способы оппозиции критики власти, то с наступлением вооруженного конфликта происходит ограничение критики власти, поскольку критика воспринимается не как попытка улучшить функционирование государственных структур, а как замаскированные происки врага.

Возникает *фундаментальное противоречие* в определении отношения к власти, когда всякая попытка улучшить механизм власти, связанная с демократизацией, с идеями равноправия, гласности, политического участия, справедливости сталкивается с необходимостью централизации власти и возвращением к деспотической модели власти, когда власть обладала правом над жизнью и смертью своих подданных.

В результате «формула власти» приобретает новое значение. В стабильном обществе мы рассматриваем власть с точки зрения рациональности управления, когда власть должна выступать в качестве эффективного менеджера. Например, концепция Фуко о биовласти, когда власть не может более убивать и калечить, а, напротив, скорее стремится порождать и удерживать жизнь. Такому пониманию власти соответствует и гедонистическая идеология современных западных обществ, телесное существование становится единственно значимой вещью, невозможно представить себе нечто более ценное и достойное заботы. Оно инструмент наслаждения, оно должно быть любой ценой защищено от мира, стремящегося ослабить и уничтожить его. Большинство людей объединены скорее благодаря обольщению, а не администрированию, они выросли и сформировались как искатели и коллекционеры чувственного опыта, а не как производители и солдаты.

История европейских обществ демонстрирует последовательную смену трех типов или моделей власти, которые можно представить в таких формулах «взимание – насилие» (абсолютистско-деспотическая модель власти), «послушание – производство – прибыль» (дисциплинарная модель власти) и «соблазн – потребление» (гедонистическая модель власти, близкая к понятию «биовласть» М.Фуко).

Особенность украинского общества в условиях вооруженного конфликта заключается в том, что при наличии гедонистической морали необходимо противостоять вооруженной агрессии, требующей совершенно другой идеологии, когда сформированные в условиях потребительского общества граждане должны стать героями и солдатами.

Богданова О.В. (м. Київ)

olena.bogdanova@gmail.com

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У РЕЛІГІЙНИХ ІНСТИТУЦІЯХ МОДЕРНИХ СУСПІЛЬСТВ: НЕУНИКНА ЧИ НЕДОСЯЖНА?

Навіть опоненти теорії секуляризації погоджуються з тим, що процеси індустріалізації, розвитку науки та розширення доступності знань у поєднанні з демократичними трансформаціями посприяли відмежуванню релігійних інституцій від політичних, економічних, освітніх та інших. Однак відмежування означало не лише послаблення впливу релігійних інституцій, а й можливість для них зберігати вищу опірність тим змінами, що розгорталися в процесі демократизації. За останнє століття гендерна рівність стала цінністю та невід'ємним елементом поняття демократії в багатьох модернізованих суспільствах, але не в стінах низки релігійних організацій у цих же суспільствах. Понині католицькі та православні церкви залишаються виразно патріархатними в поглядах і практиках. І навіть серед протестантських церков лише деякі визнають право жінок на священнослужительство на рівні з чоловіками.

При цьому, як не парадоксально, статус пастирки протестантської громади зовсім не обов'язково означає, що відповідна жінка має феміністичні погляди, а тим паче пропагує їх. Попри те, що їхній соціальний статус у релігійній громаді здобутий завдяки феміністичним рухам і безпосередньо пов'язаний із феміністичною ідеологією, низка українських пастирок можуть висловлювати виразно негативне сприйняття понять «гендерна рівність» і

«фемінізм» та тяжіти до патріархатного дискурсу, значною мірою відтворюючи домінуючі соціальні цінності й установки, а не виступаючи агентами їх змін⁶.

Лідери й експерти міжурядових організацій та ініціатив воліють не акцентувати увагу на царині релігійного, коли йдеться про питання гендерної рівності, ніби царина сакрального – поза гендерним дискурсом, а релігійні організації – втратили ідеологічну владу. Показово, що в щорічному міжнародному індексі гендерної нерівності (Global Gender Equality Gap), який визначають для близько 140 країн світу на замовлення Світового економічного форуму, взято до уваги чотири царини, а саме – політику, економіку, освіту та здоров'я, – але не релігію, попри те, що чимало модернізованих суспільств понині залишаються доволі релігійними.

Віросповідання багаї, яке зародилося в 19 столітті та продовжує іудео-християнсько-ісламську релігійну традицію, проголошує гендерну рівність однією із ключових цінностей. Однак навіть у цьому віросповіданні лише чоловіки можуть бути обрані до складу його найвищого керівного органу – Всесвітнього дому справедливості, який функціонує з 1963 року[1]. Хоча постулати цього віросповідання значною мірою відповідають цінностям модерну й демократії (важливість науки, освіти, рівності всіх людей, вільних і чесних виборів тощо), віряни багаї не сприймають як протиріччя із принципом гендерної рівності те, що до Всесвітнього дому справедливості можуть бути обрані люди лише чоловічої статі. Попри виразну орієнтованість на демократичні погляди та практики, гендерна рівність сприймається серед багаї в інтерпретації, що виразно суперечить феміністичній теології християнського віросповідання.

У релігіях із найбільшою кількістю прибічників понині домінують патріархатні погляди й практики такою мірою, що різко контрастує з динамікою змін в інших соціальних інституціях демократичних модернізованих суспільств. Що означає така контрастність ситуації? Що гендерна рівність ніколи не стане досяжною у межах домінуючих на сьогодні релігій? Наприклад, хоча би тому, що засновники й автори священних текстів кожної із них – чоловіки? Чи, все ж таки, цінності гендерної рівності, хоч і з певним лагом, але ставатимуть дедалі більш нормативними у стінах релігійних організацій? І чи не опиняться зрештою релігійні організації дедалі більшої кількості суспільств перед вибором: або інкорпорувати ідеї гендерної рівності до своєї релігійної доктрини та практики, або примиритися із суттєвим звуженням кола потенційних і нинішніх вірян через те, що частина із них спрямує духовні пошуки до більш гендерно чутливих (gender sensitive) релігійних громад?

Список використаних джерел:

1. Universal House of Justice Elected [Electronic Resource] / Baha'I World News Service; Baha'I International Community. – 30 April 2013. – Access Mode: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.bahai.org/story/951>

Василець О.І. (м. Київ)

ovasilec@gmail.com

ПРОБЛЕМА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ РЕВОЛЮЦІЙНОГО НАРАТИВУ ЯК ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ЗАГАЛОМ

Наратив як оповідка, як спосіб сприйняття, бачення, і, відповідно, структурування реальності, є водночас і процесом, і результатом, що асоціює його із трансформаційними змінами, що дотичні і до перебігу певних явищ і до зміни позиційованих у них феноменів. Будь-які перетворення у мотиваційному полі взаємодіючих суб'єктів неминуче впливають на комунікаційні аспекти вищезазначеної взаємодії. Звертаючись до аналітики суспільних реалій нашої Батьківщини, ми не можемо не помітити те, як відсутність інституціоналізації

---

⁶ Це було переконливо продемонстровано в пілотному дослідженні Олени Дудко, виконаному в рамках кваліфікаційної роботи «Священнослужительки протестантських громад України: уявлення про гендерні ролі та власний статус у релігійній громаді» 2014 року під керівництвом авторки тез.

зводить нанівець пасіонарний запал революційного нарративу. Гірше того – не інтегровані до державного будівництва герої ідуть оманливими стежками протиправних бунтів [1]. Це свідчить про те, наскільки б, начеб то текстові (вербальні) домовленості й узгодження виходять за межі попередніх намірів, і мають нести відповідальність за смислові виміри ідентичності (Тетяна Власевич-Хоркава, Львівський національний університет імені Івана Франка) Скільки б не повторювався вислів, що у перекладі зі східного ієрогліфу криза позначається як можливість, але менш напруженим ані у житті людини, ані у функціонуванні діючих інституцій цей час не стає. Він потребує особливої відповідальності від кожного з діючих акторів соціальної драми. Згідно із дослідженнями Джека Голдстоуна [2, С.182] ми можемо очікувати революційних перетворень у країнах, де співпадуть п'ять умов, що ведуть до краху режиму: економічна або фіскальна криза, відчуження еліт від правлячого режиму, порушення договірних зобов'язань поміж ними, формування груп населення, збуджених різними питаннями, сприятливі для змін міжнародні обставини, але окремо – я б хотіла виділити появу переконливого нарративу народного спротиву. Поза ним, як на мене, не може відбутися об'єднання різних груп населення, прошарків із відмінними прибутками (як це було під час революційних подій 2013-2014 років), соціальними позиціями щодо конструктивного невдоволення існуючим ладом. Але далі – ми є свідками того, як соціальні особливості, що нівелювалися пасіонарністю нарративу, стають на заваді формуванню дієвих структур перебудови й трансформації. Інституціоналізація передбачає створення прозорих і логічних «правил гри» у які і будуть конвертовані очікування революційних перетворень, що, попри свою пристрасність (захищеність), завжди дають поштовх для творчих змін та трансформацій. Настає час переходу нарративу у дискурс, причому у його широкому розумінні та термінологічному використанні, не як тільки про домовленість у семіотичному, скільки у соціальному, критичному, системному вжитку. Адже інституціоналізація, як оформлення свідомості учасників у форматі суспільної організації, транслуючих (масмедіа, освітянські організації, міжнародна представленість та контакти), що є одним із суттєвіших ознак будь-якого руху соціальної практики не виступає можливою поза практики дискурсу, а без зовнішніх та внутрішніх інституціоналізаційних комплексів суспільство не отримає очікуваних змін. З приводу того, як культурні конотації можуть впливати, в залежності від загально практичних контекстів на особистісне ставлення людини до подій, пишуть такі знані співробітники Інституту соціології Нану як, наприклад, Костенко Н. [3]. Не випадково вчені цієї ж установи досліджують умови адаптації індивідууму до кризових умов буття, до того, як змінюється соціальне самопочуття людей, де останнє, як на мене, знаходиться в залежності від того, наскільки зрозумілими (дискурс) та прийнятними (нарратив) стають обставини, що їх оточують. Вже загальним місцем стало ствердження про єдність раціональної складової інтелектуальної діяльності та її емоційної, емпативної частини, що набула назви EQ, тобто інтелекту емоційному, якому вже ніхто з дослідників не відмовляє ані у значущості, ані у впливові. Однак, лишаючись на рівні співчуття ми не можемо у повному обсязі розгорнути принципи демократії, адже кожен відчуває із властивим йому психологічним профілем (профайлінгом), відтак, для рівності комунікативних можливостей ми потребуємо саме дискурсивного спілкування, а воно, у свою чергу, має засадничі підвалини соціальної інституціоналізації, комплексів та структур, що витримували б логічне порівняння, преференції доведень та сурово обумовлені правила гри. Тільки за таких умов можливо ставити питання про ефективність як про співвідношення витрат та результатів і трансформацій – як набуття нової якості.

Список використаних джерел:

1. Вести. Репортер. – 15-21 мая 2015., – С.20-21
2. Джек А.Голдстоун. Революции. Очень краткое введение/пер. с англ.А.Яковлева. – М.:Изд-во Института Гайдара, 2015. – 192 с.
3. Костенко Н. З приводу спостереження за примхами культури // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2014. – № 4. – С. 113–132

ЕВТАНАЗІЯ – ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Евтаназія – один із суспільних феноменів, який є неоднозначним і таким, що має пряме відношення до політичної і соціальної культури суспільства. Оскільки вона торкається майже кожної родини, евтаназія має значне суспільно-політичне та економічне значення. Вивчення політологічних і соціологічних аспектів евтаназії важливе з огляду не тільки на можливе використання посилів і альянсів на неї під час передвиборчої кампанії. Евтаназія може розглядатися як один із інструментів вирішення актуальних питань соціальної політики, зокрема, браку коштів на підтримуюче лікування невиліковно хворих громадян. Тому питання евтаназії (активної чи пасивної її форми) швидко переходить в площину галузевого державного управління. Противажилом евтаназії вважається паліативна та хоспісна допомога – підхід, спрямований на забезпечення максимально можливої якості життя невиліковно хворих і членів їхніх родин.

Одним із важливих аспектів у відношенні до евтаназії стає комунікація, а саме формування суспільної думки про цю проблему. Це ставить перед сферою охорони здоров'я та соціального захисту нові виклики, адже формується дилема: держава мовчазно підтримує евтаназію (переважно, пасивну її форму, коли по суті не здійснює заходів щодо полегшення стану людини в кінці її життя), а медична та пацієнтська спільнота – переважно, протидіє їй.

У випадку, коли громадські (професійні) об'єднання медичних працівників не зможуть ефективно комунікувати на цю тему – вони ризикують стати «козлом відпущення», а держава й дедалі не розвиватиме паліативну та хоспісну допомогу. На цьому підґрунті ініціативи громадянського суспільства актуалізуватимуть питання прав пацієнтів і це стає фактором консолідації організацій третього сектору, який, у тому числі, починає контролювати владу та впливати на державні рішення у сфері охорони здоров'я. Особливо гостро у цій боротьбі інтересів стоятиме питання стосовно дитячої евтаназії.

На міжнародному рівні характерним прикладом громадянської активності щодо протидії евтаназії є рух «Ще не померлі» (Not Dead Yet UK, NDYUK), який набув поширення в Великій Британії. Він полягає на тому, що представники руху – особи з інвалідністю – звертаються до депутатів парламенту підписати хартію про те, що вони підтримуватимуть паліативну допомогу та послуги, які сприяють незалежному життю й взагалі надаватимуть законодавчу підтримку ініціативам, які сприяють невиліковно хворим. Саме фахівці із соціальної роботи, однією з функцій яких є представництво інтересів уразливих груп населення, відіграватимуть велику роль у ініціюванні та просуванні таких кампаній і рухів.

Тому очікуємо, що партії, які відстоюють соціальну охорону здоров'я, будуть приділяти увагу громадським ініціативам і проблемі евтаназії, але це питання, так само, як і питання одностатевих відносин, не буде широко обговорюватися в суспільстві та комунікації і формування громадської думки в цьому полі дедалі в більшій мірі будуть залежати від пацієнтських неурядових організацій.

Інші виклики для соціальних працівників - заходи з профілактики психологічних і соціальних криз на індивідуальному рівні, розвиток у громадах програм такої допомоги та формування відповідної соціальної політики на міжнародному рівні.

Герчанівський Д.Л. (м. Київ)

gerchanovskiy@gmail.com

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ДЕРЖАВ, ЩО СПРИЯЮТЬ РОЗВИТКУ У ПІВДЕННІЙ АЗІЇ

У сучасній соціологічній думці термін «держава, що сприяє розвитку» використовується для позначення відносно широкої групи країн, де держава відіграла ключову роль на тому чи іншому етапі їх розвитку. Така стратегія базується на запереченні (нео)ліберального принципу *laissez – faire*, натомість активній державній регуляції економічної сфери [1, С. 42-43].

Сам термін «держава, що сприяє розвитку» («the developmental state») був запроваджений у науковий обіг у 1982 році американським соціологом Ч.Джонсоном у роботі «Міністерство зовнішньої торгівлі і промисловості Японії та Японське диво». В класичній формі, як вона була сформульована такими впливовими теоретиками як Ч.Джонсон [6], Р.Уейд [8], А.Амсен [2], концепція держави, що сприяє розвитку являє собою синтез особливостей розвитку держав Східної Азії, на основі чого створюється ідеальний тип такої держави. Класичній перелік держав, які ідентифікуються як такі, що сприяють розвитку зазвичай включає Японію, Південну Корею і Тайвань.

Країни же Південної Азії – Малайзія, Індонезія, Таїланд і Філіппіни, значно рідше описуються як приклади держав, що сприяють розвитку, багато в чому через те, що вони виявилися не здатними на стільки ж ефективно розвинути свою промисловість, хоча також досягли значного економічного зростання приблизно в той же час, як і держави «Великої Трійки» – Японія, Південна Корея і Тайвань. Причинами невдачі, деякою мірою, стали менш автономна державна бюрократія і неконтрольована корупція [7, С. 11]. Ці держави як такі, що сприяють розвитку ідентифікували Р.-Ф.Донер, Б.-К.Ричи, Д.Слейтер [3], Ш.Хаяси [4], Дж.-С. Джомо [6].

Р.-Ф.Донер, Б.-К.Ричи та Д.Слейтер у своїй статті «Систематична вразливість та генеза держав, що сприяють розвитку: Північно-Схід і Південно-Східна Азія в порівняльній перспективі» намагаються ідентифікувати політичні витоки держав, що сприяють розвитку. Таким державам, на думку авторів, притаманні бюрократичні структури веберівської природи, але ці структури виходять далеко за межі веберівської дефініції, налагоджуючи зв'язки з приватними суб'єктами гоподарювання. В той же час, вони відрізняються від клієнтських бюрократично-підприємницьких відносин у тому, що вони будуються у певній галузі, учасники приватного сектора, як правило, включені до офіційних асоціацій, і, нарешті, така взаємодія зазвичай будується відносно прозоро і відповідно до чітких правил [3].

У Південній Кореї, Тайвані та Сінгапурі подібні установи були спрямовані вирішення завдань системної уразливості на трьох етапах: урбанізації та імпортозаміщенні; побудові експортно-орієнтованої політики та промисловій модернізації. Після Другої світової війни, всі ці три країни побоювалися інтервенції і народного невдоволення і ні одна з них не мала експортних ресурсів для наповнення державного бюджету. Модернізація потребувала на появу інститутів, здатних до ефективного планування розвитку та ефективного його впровадження через державні та напівгромадські організації. Це, в свою чергу, могло привести до зниження заробітної плати, що неминуче викликало б масові невдоволення. Замість цього держави спромоглися реалізувати підвищення продуктивності і розвиток високотехнологічного виробництва. Таїланд, Індонезія, Малайзія і Філіппіни ніколи не стикалися з подібним рівнем системної вразливості, яка б змусила правлячі еліти шукати девелопменталістські стратегії. Відсутність зовнішньої загрози і побоювання недоотримання доходу дозволили елітам нехтувати інституціональним будівництвом, що і призвело до зниження конкурентоспроможності цих держав на світовому ринку [3].

Ш.Хаяши, Ph.D. політології і міжнародних досліджень в Університеті Уоріка (Великобританія) у своїй роботі «Держави, що сприяє розвитку в епоху глобалізації: по той бік моделі політичної економії Північно-Східної Азії» акцентує увагу на критиці держави, що сприяє розвитку. Полеміка щодо ефективності цієї стратегії, як зазначає Ш.Хаяши, ведеться з двох позицій. Неоліберальна візія ставить під сумнів ефективність самої моделі держави, що сприяє розвитку. Відповідно до цієї точки зору, держава не була вагомим фактором розвитку у Східній Азії і прийняття подібної стратегії промислової політики буде мати згубні наслідки для країн, що розвиваються. Прибічники іншої позиції визнають, що значний розвиток дійсно було досягнуто за допомогою девелопменталістської стратегії в минулому в успішних країнах Східної Азії, але стверджують, що ця модель більше не є

життєздатною, оскільки могла існувати виключно під час холодної війни і не може функціонувати в сучасному міжнародному політичному та економічному кліматі [4].

Авторка активно полемізує із прибічниками останньої позиції, показуючи життєздатність такої моделі розвитку, апелюючи до того, що держави, що сприяють розвитку існують не тільки в Північно-Східній, але і в Південно-Східній Азії. Ш.Хаяши постулює, що модель держави, що сприяє розвитку, як і раніше, являє собою ефективну стратегію модернізації і може бути реалізованою і поза межами Східної Азії [4].

Дж.-С. Джомо в своїй статті «Держави, що сприяють розвитку у Південно-Східній Азії в порівнянні з перспективами Східної Азії» акцентується на тому, що південно-азійські держави, що сприяють розвитку — Малайзія, Індонезія, Таїланд — мають відмінні від держав, що сприяють розвитку першої хвилі державні інституції та проводять іншу промислову політику в порівнянні з першим поколінням таких країн. Їм притаманна сильніша залежність від політики Світового Банку та від руху іноземного капіталу, а також значно більш розвинені неринкові форми кланового капіталізму [6].

Така необдуманна і погано скерована фінансова лібералізація в Південно-Східній Азії, на думку автора, призвела до фінансових криз 1997-98 років. Однак, не зважаючи на такий відносно слабший та менш вдалий досвід державної регуляції з досить суперечливими наслідками, автор переконливо доводить, що ці країни не досягли б навіть таких результатів без дисциплінованого державного втручання, в першу чергу в сфері промислової політики [6].

Таким чином досвід побудови держави, що сприяє розвитку у Південній Азії може стати плідним матеріалом для аналізу можливих девелопменталіських стратегій з метою винайдення потенційних шляхів розвитку для нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Кутуєв П. В. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм / Павло Кутуєв. – К. : Сталь, 2005. – 500 с.
2. Amsden A. Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialisation / Alice Hoffenberg Amsden. – Oxford: Oxford University Press, 1989. –379 p.
3. Doner R. Systematic Vulnerability and the Origins of Developmental States: Northeast and Southeast Asia in Comparative Perspective / Richard F. Doner, Bryan K. Ritchie, Dan Slater //International Organisation. – 2005. – №. 59. – P. 327-361.
4. Hayashi S. The developmental state in the era of globalization: beyond the Northeast Asian model of political economy /Shigeo Hayashi//The Pacific Review. – 2010. – № 23(1). – P. 45-69.
5. Johnson C. MITI and Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925–1975 / Chalmers A. Johnson. – Stanford: Stanford University Press, 1982. – 393 p.
6. Jomo K. S. Developmental States: Relevancy Redundancy or Reconfiguration / Kwame Sundaram Jomo. – New York: Nova Science, 2004. – 239 p.
7. Routley L. Developmental States: a Review of the Literature / Laura Routley // ESID Working Paper. – 2012. –№ 3. – P. 1-60.
8. Wade R. Governing the Market: Economic Theory and the Role of Government in East Asian Industrialization [Електронний ресурс]: Режим доступу – <http://faculty.washington.edu/swhiting/pols502/Wade.pdf>

Грищенко М.В. (м. Київ)

СОЦІАЛЬНИЙ ПРОТЕСТ В ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ МІСТА - ПРОСТОРОВИЙ ПІДХІД ДО РОЗГЛЯДУ ПРОТЕСТНИХ РУХІВ НА ПРИКЛАДІ «ЄВРОМАЙДАНУ»

Сучасне суспільство переживає складні процеси постійних соціальних змін, ці зміни породжують нові виклики як для суспільства, так і для дослідників, що прагнуть зафіксувати цей драматичний процес. Виходячи із розуміння того, що суспільство – це складне динамічне утворення, що постійно трансформується під впливом зовнішніх і внутрішніх сил.

Особливого загострення та прояву ці процес набувають саме в умовах сучасного міста. Дослідження соціальної взаємодії в публічному просторі міста набуває дедалі більшої актуальності для сучасної України, через буремні події соціальних протестів, що мали свій початок в листопаді в місті Києві, та залишаються актуалізованими і сьогодні. Таким чином, українські соціологи, постають перед завданням дослідження соціальної реальності в таких «екстремальних умовах» – в умовах швидких трансформацій, загострення конфлікту та поглиблення кризи. Постає питання в необхідності адекватних методів дослідження, що відповідали б вимогам оперативності, економності та можливості фіксації цих соціальних процесів та тенденцій соціальних змін. В доповіді я звертаюсь до значення просторового обумовлення політичних рухів в соціологічному дослідженні політичних процесів. Я звертаюсь до розгляду значення міського простору, його ролі та практик споживання простору підчас аналізу політичних мітингів.

Так, під «публічним простором міста» я розумію відкритий для різноманітних соціальних груп (в ідеалізованому тлумаченні для всіх) простір, заснований на свободі доступу та пересування, передбачений для перебування людей, що забезпечує «комунікацію незнайомих» на основі забезпечення анонімності зустрічі. Окрім того, публічний простір забезпечує створення комунікаційного простору, де громадянин може реалізувати своє право на участь в політичному, соціальному, релігійному житті громади.

Таким чином від самого початку існування міст публічний простір відіграв важливу політичну та комунікаційну роль – саме тут (на давньогрецькій агорі, римському форумі) громадянин мав можливість висловити свою думку відносно розвитку спільноти, він міг побачити та почути інших, а також презентувати себе. В процесі трансформації міст відбулася і трансформація публічного простору та способів соціальної взаємодії в ньому. Проте політична функція лигається актуальною і сьогодні. Особливого значення набуває простір міста для проведення політичних заходів – мітингів, протестів, ходи, тощо. Так, в першу чергу публічний простір міста є простором владної боротьби, як в фізичному так і символічному вимірі – контроль простору визначає можливість визначати діяльність та практики перебування в ньому, презентації ідей та обмеження доступу небажаних груп. Така боротьба відбувається між владними структурами та протестуючими під час мітингу. З цієї точки зору визначальними є рівень центральності місця та його близькість власне до владних інституцій. Символічно окреслені як центральні площі – є предметом найбільш запеклої боротьби, бо саме центральні місця дають можливість бути помітними, а отже і значущими для більш широкої аудиторії, а отже впливати на владні структури. Саме тому основним бажаним Майданчиком політичної боротьби за доступ до простору підчас Євромайдану був Майдан незалежності – як центральна площа державного значення, а також урядовий квартал – як місця найбільш близького розташування та впливу на функціонування владних інституцій. Важливим є не лише територіальна «центральність» місця, потужне символічне значення в політичному житті Києва має не лише Майдан Незалежності (як центральна площа; площа із символічною назвою; площа «революції на граніті» та площа «Помаранчевої революції»), а й парк Тараса Шевченка – як основного оспівувача незалежності України; Софіївська площа – місце проголошення УНР та визначна святиня українського народу; Європейська площа – як площа із символічною назвою для «Євромайдану», тощо. І нарешті публічний простір міста відіграє свого роду роль медіа між протестуючими та владою, протестуючими та спільнотою, протестуючими та опонентами за через дискурс із центральної сцени Майдану (як офіційна позиція), візуальні та аудіо візуальні документи, представлені в просторі (у вигляді плакатів, графіті, лозунгів, демонстрацій фільмів, артоб'єктів, тощо).

Відповідно до особливостей просторової обумовленості протестів та необхідності їх емпіричного дослідження, в своїй доповіді я пропоную розглядати просторовий контекст в структурному та темпоральному вимірі. Відповідно структурний вимір передбачає такі 6 підрівнів аналізу: 1) фізичний вимір (передбачає аналіз фізичної структури та рівень доступу

до них, а також фізично територіальне окреслення протесту, наприклад наявність барикад, просторових обмежень, шляхів, різного роду конструкцій); 2) владно символічний вимір (передбачає символічне значення простору перебігу протесту, рівень владного контролю над простором (хто контролює офіційно, формально, реально), група домінування в просторі, групи, що представлені в просторі, ідентифікація простору, образ та ідентичність протестуючих, рівень доступу на символічному рівні, наявність практик ініціація та практики «входу»); 3) нормативний вимір (передбачає наявність правил та норм доступу та перебування); 4) Діяльнісний рівень (передбачає розгляд практик перебування в просторі, практик само презентації протестуючих та своїх вимог, практик означення простору як свого, практики «окупування» простору); 5) Функціональний вимір (передбачає поділ функціональний поділ території (наприклад, споживання їжі, інформцентр, культурні осередки, проживання, адміністрування тощо); 6) Комунікативний вимір (передбачає розгляд практик взаємодії, інформування та дискурсу в просторі та відповідно і осередків її концентрації).

Відповідно до представленої схеми аналізу просторової обумовленості протесту під час доповіді я звертаюсь до аналізу протестного руху в м. Києві, що мав місце з листопада 2013 по серпень 2014 року – Євромайдану. Методом збору первинної соціологічної інформації є включне спостереження та візуальні методи фіксації. Для аналізу отриманих даних передбачено застосування порівняльного методу, що дає можливість зафіксувати зміни структурного виміру простору протягом часу відповідно до контексту розвитку конфліктної ситуації.

Отже, аналіз просторового обумовлення протесту дає можливість соціологу зафіксувати контекст протесту, а також отримати оперативну інформацію про перебіг конфлікту для подальшої розробки більш фундаментального дослідження.

Дегтяр В.С. (м. Київ)

degtyar.valeks@gmail.com

ТЕНДЕНЦІ ПРОТЕСТНОЇ АКТИВНОСТІ: ЗА РІК ПІСЛЯ МАЙДАНУ. НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ ПРОТЕСТНИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНИХ І ТРУДОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перед початком майдану – масової мобілізації проти режиму Януковича – протестна активність суспільства була доволі високою і зростала. Найчастішим типом протестів у 2012 і 2013 р. до до початку майдану 21 листопада були протести соціально-економічної тематики. Події майдану суттєво змінили переважний фокус уваги в тематиках протестів. Відповідно, дотепер переважають ідеологічні та політичні виступи.

За часи майдану протестна активність зросла в рази і, що найбільш цікаво, через рік після початку майдану ця активність, хоча зменшилася порівняно з самим майданом, але залишилася надзвичайно високою. Загальні показники протестної активності в серпні-жовтні 2014 р. втричі перевищують протестну активність серпня-жовтня 2013 р. перед початком майдану. Є всі підстави вважати, що цей високий рівень активності зберігається зараз, при цьому найбільше переважає ідеологічна і політична тематика мобілізацій. Власне, боротьба патріотичного табору проти сепаратистів та ідеологічних опонентів на певний час затьмарила прогресивні гасла, що висувалися майданом раніше, такі як вимоги законності, захисту громадянських прав, очищення влади і розвитку демократичного контролю.

Попри вплив зовнішньої інтервенції у розпалення конфлікту на сході України, цей конфлікт мав і суттєві внутрішні причини. Майдан, попри деякі популярні медіа-репрезентації, насправді був переважно мирним, тобто більшість протестних дій табору майдану були діями конвенційної, ненасильницької тактики. Тим не менш, тодішня влада одразу сприйняла майдан як загрозу для свого існування й вдавалася до спроб його жорсткого придушення, але цим лише провокувала його радикалізацію. Події майдану посунули вище планку допустимого насилля з боку громадськості у протестних мобілізаціях,

що стало одним з факторів радикалізації суспільно-політичної обстановки, в т.ч. і на сході країни. Водночас антимайдан, який розгорнув бурхливу активність після втечі Януковича, а потім, на жаль, великою своєю частиною переріс у підтримку сепаратизму, дещо частіше, в порівнянні з майданом, використовував конфронтаційні і насильницькі тактики. Щоправда, антимайдан так само одразу зазнавав більше репресій з боку держави й тиску з боку патріотичної мобілізації, ніж майдан, що парадоксально поєднувалося з періодом розгубленості і поширеної тактичної слабкості силових структур. Таким чином факторами радикалізації антимайдану та сепаратистського руху стали як раніші дії майдану і розгортання патріотичної мобілізації, так і непослідовні дії силового апарату держави: які подекуди були повною бездіяльністю, а деколи були й надто грубими.

До майдану найчастішими були протести соціально-економічної тематики. Ідеологічні та політичні протести витіснили такі протести, але останнім часом соціально-економічні протести знову зростають, при цьому абсолютна кількість протестів через соціально-економічні проблеми є не нижчою, ніж до майдану. Це може свідчити про новий виток накопичення загального протестного потенціалу, що з часом неодмінно виллється в нову потужну хвилю суспільно-політичної напруги.

Досвід майдану показав, що під час великих протестів в Україні рідко чітко артикулюються соціально-економічні вимоги, а суспільна критика політизується та ідеологізується. Соціально-економічні протести переважно проводять різні групи акторів, при цьому вони часто не пов'язані з жодними політичними партіями чи іншими протестними організаціями. Навіть так цим протестам в часи громадянського і військового спокою вдається переважати за частотою над протестами політичної, ідеологічної тематики чи боротьбою за громадянські права. Це свідчить про те, що саме такий тип протестів є базою тої вибухової енергії, що формує практичну готовність громадян протестувати.

Однак, енергія соціально-економічного невдоволення, схоже, ефективно направляється в русло політичної та ідеологічної боротьби, що часто працює на самопідсилення та відводить громадян досить далеко від безпосередньої демократичної роботи над вирішенням чітких соціально-економічних проблем.

З огляду на триваючий високий рівень протестної активності, що суттєво зріс після майдану, і враховуючи тенденцію до відновлення зростання соціально-економічних протестів, резонно стверджувати, що наступний майдан є неминучим. Не варто, однак, очікувати, що в ньому соціально-економічна тематика переважатиме. Скоріше, за досвідом, переважатиме знов-таки політична та ідеологічна тематика і боротьба за громадянські права (відновлена боротьба проти міліцейського свавілля та інш.). Час найбільшого ризику розгортання нового майдану варто очікувати близько 2017 р.

Дембицкий С.С. (г. Киев)

e_forge@me.com

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ: ДО И ПОСЛЕ КОНФЛИКТА С РОССИЕЙ⁷

Важной чертой отношения населения Украины к дальнейшему пути развития является его амбивалентность и двойственность. Часть респондентов (особенно велика ее доля была в 2012 году) одинаково положительно относятся как к союзу с Россией и Белоруссией, так и к вступлению в Евросоюз. Кроме того, есть немалая часть неопределившихся. Именно эта группа людей (амбивалентные и неопределившиеся) наиболее интересна с точки зрения того, к какой из категорий в конечном счете их следует отнести – с восточными ориентациями, с западными или оставить в своей.

Ориентировочный баланс сил в 2012 году можно назвать "13/10/10": на 13 человек с

---

⁷ Анализ проведен на основании данных социологического мониторингового исследования «Украинское общество» (Институт социологии НАН Украины). С полной версией анализа можно ознакомиться по следующему адресу: http://soc-research.info/blog/index_files/geopolitics2014.html

восточными ориентациями приходилось порядка 10 человек с западными ориентациями и 10 человек, ориентации которых окончательно не определены либо являются амбивалентными. В 2013 году это соотношение составило "18/16/10", а в 2014 – "15/37/10". Таким образом, окончательная позиция амбивалентных и неопределившихся могла быть существенным фактором в 2012 и 2013 годах, но перестала быть таковым после конфликта с Россией.

Вместе с тем, я попробую более однозначно распределить группу неопределившихся и амбивалентных респондентов на основании их отношения к вступлению Украины в НАТО, которое также, на мой взгляд, выступает индикатором геополитического выбора.

Если респондент позитивно оценивает такую перспективу, то он будет отнесен к евроинтеграционной группе. Если же негативно, – к группе интеграции с Россией и Беларуссией. Если ему было трудно сформировать мнение и здесь, он будет оставлен в амбивалентно-неопределившейся категории.

В результате проведенного анализа получилось, что в 2012 году 12,96% из амбивалентно-неопределившейся группы (в 2013 – 7,23%, в 2014 – 3,76%) отходит к группе с восточными ориентациями, 4,00% (в 2013 году – 2,11%, в 2014 – 1,57%) - к группе с западными ориентациями. Оставшиеся 12,26% в 2012 (в 2013 – 12,69%, в 2014 – 9,37%) группу не меняют.

В итоге получается следующая ситуация по годам (табл. 1). Дополнительно для определения неоднородности общества по этому параметру рассчитан индекс качественной вариации (IQV).

Таблица 1

Динамика геополитических ориентаций населения Украины за 2012-2014 года

Геополитические ориентации	Год		
	2012	2013	2014
Россия и Белоруссия	50,03	46,36	28,98
Европа	34,65	37,90	56,61
Амбивалентно-неопределенные	12,26	12,69	9,36
Негативистские	3,06	3,06	5,04
IQV	0,82	0,83	0,78

Произошло то, что в конце 2013 – начале 2014 года казалось мне маловероятным (даже в период «евроймайдана») – количество сторонников евроинтеграции значительно превысило количество сторонников союза с Россией и Беларуссией. Фактически скачок в геополитических настроениях составил почти 20%. С другой стороны следует отметить и то, что количество респондентов, которые поддерживают восточный вектор развития, остается достаточно большим (особенно в контексте острого противостояния с Российской Федерацией). Группа же амбивалентно-неопределившихся показывает достаточно высокую стабильность. То же самое можно сказать и про группу негативистов. Что касается неоднородности общества в целом, то она уменьшилась.

Єрескова Т.В. (м. Київ)

t_ereskova@mail.ru

НАЦІОНАЛЬНА ГОРДІСТЬ ЯК ОДИН З ВИКЛИКІВ РАДИКАЛЬНОГО МОДЕРНУ

Актуальність проблеми пов'язана зі становленням відкритого, рефлексивного соціуму, і відповідно, новою роллю людини як само організованого актора, якому приходится мати справу з інституціональними ризиками, проблемою адаптації своєї самоідентифікації до розривів сучасного суспільного розвитку, до викликів радикального модерну (за Е.Гідденсом). Говорячи про характер радикального модерного соціального порядку у 21 ст., перш за все, необхідно відмітити його динамізм (неймовірну швидкість усіх процесів у

суспільстві). При чому мова йде не про формаційні зміни, й не про зміни структур та їх функцій, а про темпи зміни соціальних практик, зразках поведінки людей, їх мислення та знань. Радикальний модерн глобалізує соціальний простір, на якому відбуваються зміни, так як практично усі регіону світу соціально й інформаційно втягнуті у взаємодію один з одним. Глобалізація активно впливає на локальні соціуми, виступає однією з причин відродження місцевої культурної ідентичності. Як зазначав Е.Гідденс, «місцевий націоналізм оживає у відповідь на глобалізаційні тенденції».

Проблема національної гордості (як одного з «викликів» радикального модерну) витікає з сучасного розуміння нації, яка виступає не як родове етнокультурне співтовариство, а як «нація громадян» (за Ю. Габермасом) і в цьому випадку значну роль починає грати необхідність регулювання етнонаціональних відносин, що склалися, між членами багатонаціонального співтовариства. Кажучи про національну гордість, необхідно враховувати не тільки весь комплекс уявлень людини про свою етнонаціональну ідентичність, але і його національну самосвідомість, тобто власне усвідомлення людиною приналежності до цієї нації, усвідомлення інтересів, цінностей, орієнтирів і настанов по відношенню до інших етнонаціональних спільнот, що проживають у межах однієї держави. Свідомість національної спільноти, яка визначає зміст поняття «національна самосвідомість», на наш погляд, не може бути нічим іншим, як усвідомленням громадянами себе членами *єдиної нації*. У єдину націю громадяни об'єднуються не тільки об'єктивними зв'язками, але і зв'язками, заснованими на національній самосвідомості в широкому значенні цього слова, що включає поважне ставлення до інших етнонаціональних спільнот. Тому життєвість, активність єдиної нації значною мірою визначається характером і рівнем розвитку національної самосвідомості її членів.

Національна гордість є складовою національної самосвідомості людини і виступає важливим компонентом формування національної ідентичності. Під *національною гордістю* ми розуміємо самовизначення етнонаціонального «ми» і водночас усвідомлену реальну включеність кожної особистості в громадянсько-національне суспільство та в структури національної держави [1, с. 105].

На формування та прояв почуття національної гордості сучасного українця (під «українцями» ми розуміємо громадян України) впливають деякі особливості. По-перше, це існуючі «старі» стереотипи щодо розуміння поняття «національна гордість». Радянська ідеологія створила цілу низку негативних, деформованих стереотипів щодо розуміння поняття «національна гордість», які впливають на стосунки між різними етнічними спільнотами (ці стереотипи дуже живучі і сьогодні ними керується ще значна частина населення). По-друге, почуття національної гордості здебільшого проявляється як емоційний стан (у сучасних українців почуття національної гордості проявляється і активізується періодично, залежно або від досягнень України, які мають позитивний резонанс у зовнішньому світі, або під тиском зовнішньої загрози) По-третє, зведення почуття національної гордості тільки до етнічної гордості (фіксування уваги лише на ознаках власного етносу). По-четверте, «регіональність» національної гордості, а саме існуючі теорії «шаленого» почуття національної гордості представників західних регіонів України і повної індеферентності до всього українського, національного представників східних регіонів. В умовах сучасної української дійсності почуття національної гордості людини може набути різних проявів. Проте на сьогоднішній день, на жаль, спостерігається переважання у суспільстві емоційного рівня прояву національної гордості, що свідчить про не зовсім зрілу, усвідомлену природу почуття національної гордості. А саме, є розуміння значення ролі, місця України в світі, є розуміння належності до певної території, з її самобутністю, і лише на початковій стадії більш свідомо природа формування почуття національної гордості (усвідомлення себе громадянином України, свідоме розуміння труднощів і перспектив розвитку України, розуміння і підтримка національних інтересів, прояв активної життєвої позиції) [2].

Це може бути пов'язано з певною біполярністю сприйняття соціальної реальності членами сучасного українського соціуму: з одного боку, соціально-економічне становище населення в країні не сприяє проявам глибокого почуття національної гордості, з іншого, політична ситуація в країні обумовлює формування певних «ідеологічних» тенденцій в проявах національної гордості як культурної форми національної самосвідомості.

Список використаних джерел:

1. Антонюк О.В. Міжетнополітологічний словник [Текст] / О.В. Антонюк, В.І. Волобуєв, М.Ф. Головатий та ін. – К.: МАУП, 2005. – 288 с.
2. Єрескова Т.В. Національна гордість як індикатор глибини усвідомлення належності до нації / Т.В. Єрескова // С.В. Адамович / Соборність України: ідеї, досягнення, проблеми. Діалог між Галичиною і Донбасом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-211015.html?page=5>

Заец Д. (г. Москва, Російська Федерація)

dmitrizaiets@gmail.com

УКРАИНСКОЕ НЕОБЩЕСТВО: ЧТО ОСТАЛОСЬ ПОСЛЕ МОДЕРНА

Модерн в Украине закончился – он умело деинсталлирован из общественной жизни. Именно это делает страну «необществом», в котором возникают те формы социальной организации, которые привычно именуется традиционными или домодерными.

Основная причина распада современных форм социальности в потери управляемости процессами политических, экономических и культурных изменений. В условиях глубокого кризиса государственных институтов, на повестку дня вновь возвращается дружба, понятая как социальная и производственная ценность.

Умерщвление социально-экономической инфраструктуры компенсируют межличностные связи и желание людей быть вместе. Горизонтальные социальные связи, альтернативные социальным структурам современного общества инициативы производят сегодня в украинском необществе ткань коммуникации, скроенную из взаимопомощи и свободного обмена ресурсами.

«Сообщество» сегодня становится одним из ключевых слов. Сообщество питается энергией дружбы, которая, по мнению Виктора Мизиано, возникает не напрямую, как это было в 90-ые, но комплементарно, «как дополнение, поскольку субъект задумался по преимуществу о самом себе». В Украине складывается общество, в котором человек может добиться чего-то только при условии, когда он действует не индивидуально, но стремится опираться на коллектив. Когда в стране человеку приходится надеяться только на себя или помощь сообщества, тогда он живёт в плохом государстве. Современное общество должно обеспечить обобществленное выполнение жизненных функций по умолчанию. Поэтому в Украине нет общества в современном смысле, в нём высок запрос на чувство общности.

Все идет к единению, сближению. На смену модерну приходит новая модель социальных отношений. Мы уходим от примата индивидуализма, происходит секуляризация собственности. Мы приходим к модели, завязанной на открытости Другому и доступе к имуществу.

Основа модерна – владение имуществом и личные границы – оказались поколеблены. Нейтральное отношение к собственности – это самое заметное следствие рецессии государственных институтов. Совместное пользование, свободный обмен ресурсами на горизонтальном уровне, из кармана в карман – это тренд созидательной силы, который приведет к интегральной культуре, которая будет максимально открыта к новому эмоциональному опыту, коллективным действиям.

Сообщества, объединенные вокруг общей травмы, мобилизуются и живут порывом, очень сильными эмоциями, поэтому существует проблема переключения этой энергии в более конструктивное русло.

В украинских городах, особенно в Киеве и Львове, большую популярность набирает концепция публичного пространства. Её имплементация в нашем контексте, к сожалению, имеет скорее имитационный характер. Происходит слепое копирование западных образцов городского или ландшафтного дизайна. Публичное пространство – это не дизайнерское решение по проектированию качества среды, а результат развития городского сообщества как субъекта принятия решений.

Местное сообщество – это инструмент улучшения городской среды, а не наоборот. Построение европейского города должно начинаться не с градостроительного проектирования, а с социокультурного – превращения горожан в ответственных собственников города.

Моё любимое определение публичному пространству даёт американский урбанист Дениэл Латорре: «публичным является то пространство в городе, за которое нужно соперничать, потому что оно открыто для всех»[1]. Публичное пространство – это область борьбы за город. Социальное участие, в таком случае, должно преследовать цель изменения базовых принципов управления городом. Метод сообщества – это захват и переосвоения городского пространства, генерирования градостроительных конфликтов.

Какова роль социолога в городе? Его функция заключается в развитии навыка общности в условиях дробления и специализации через коллективные действия жителей. Российский конфликтолог Елена Чернова предлагает построить работу социолога по сборки сообщества по образцу организационно-деятельностной игры Г. Щедровицкого [2] – оригинальной практики по развитию мышления и деятельности коллектива, разработанной философом в середине 50х. Главным преимуществом такого подхода к организации местного сообщества является фокус на реконструкции целого и постановки цели развития перед этим целым.

Отечественный и международный опыт организации сообществ [3] подтверждает эффективности ОДИ – без объекта преобразований интеграция жителей невозможна. Без коллективных действий – сообщество умирает.

Возрождение сообщества как реакция на деформацию общественных институтов, ослабление современных форм социальности может сойти на нет без организационной поддержки урбанистов и социологов. Время обживать новую социальность.

Список используемых источников:

1. Латорре Д. «Моя задача – сделать город похожим на танец». On-line журнал «Теории и Практики», 29.04.2014. – Режим доступа: <http://theoryandpractice.ru/posts/8901-latorre-interview>
2. Щедровицкий Г.П. Организационно-деятельностная игра. Сборник текстов (2) /Итз архива Г.П. Щедровицкого. Т.9 (2). – М. : Наследие ММК, 2005. – 320 с.
3. Междисциплинарный проект «Сага о городе. Трансформация общественных пространств» объединяет органы государственного и муниципального управления, включает экономистов и социологов (Леонтьевский Центр и ЦНСИ), архитекторов, дизайнеров, градостроителей (независимая платформа «Открытая лаборатория город» (О.Л.Г.) и целый ряд организаций и специалистов, занимающихся городской средой. <http://saga.leontief-centre.ru/>

Зарембо К.В. (м. Київ)

Kateryna.zarembo@gmail.com

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СТВОРЕННІ ЕФЕКТИВНИХ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Для України як держави характерною рисою є сильне громадянське суспільство. Три революції, які сталися на її теренах за останні двадцять п'ять років – Революція на граніті, Помаранчева революція та Революція гідності – відбулися саме завдяки зусиллям громадянського суспільства. Парламент VII скликання також відобразив місце і роль

громадянського суспільства в Україні: практично кожна політична партія, яка претендувала на місце в парламенті, боролася за те, щоб відомі громадські активісти балотувалися за її списками. Окремою потужною ознакою громадянського суспільства є волонтерський рух, який охопив значну частина населення України: за даними GfK Ukraine, до подій Євромайдану волонтерством займалися 14% населення України, тоді як за 2013-2014 роки цей показник виріс до 23% [1].

За даними Legatum Prosperity Index 2014, який оцінює різні показники добробуту у 142 країнах світу, найкращим показником в Україні є соціальний капітал (40-е місце) [2]. Для порівняння: Молдова за цим самим показником опинилася на 102-му місці, Грузія – на 139-му. Цей показник може слугувати ілюстрацією провідного українського історика сучасності Ярослава Грицака про те, що українська нація вже сформувалася. Нагадаємо, що, згідно моделі Тараса Кузьо, держави пострадянського простору проходять через чотири виміри трансформації, а саме будуть державу (державні інститути), націю, ринкову економіку та демократію [3]. Якщо взяти до уваги, що мається на увазі саме політична, а не етнічна нація, можна зробити припущення, що сильне громадянське суспільство – це головний здобуток української держави постколоніальної доби.

В українському контексті політична наука отримує цікавий *емпіричний випадок для верифікації гіпотез щодо того, наскільки сильне громадянське суспільство впливає на формування дієздатних державних інститутів* (від яких, у свою чергу, залежить встановлення ринкової економіки та демократії). Важливо підкреслити, що, попри високі показники соціального капіталу, за даними того самого Legatum Prosperity Index 2014 Україна має найгірший показник саме з урядування – 121-е місце.

У своїй статті «Місіонери Токвіля», опублікованій у 2000 році, Омар Енкарнасьйон висуває гіпотезу, що «підтримка громадянського суспільства в контексті нерозвиненості політичних систем, перезавантаженості нещодавно виниклих демократичних урядів і високої політизованості населення може мати неочікуваний результат, призводячи до ускладнення, а не до полегшення консолідації демократії» [4]. Іншими словами, тоді як громадянське суспільство є важливою ознакою та складовою демократичного устрою, у державі, де демократія ще не є встановленою, вплив громадянського суспільства не є однозначним. Енкарнасьйон наводить приклади Бразилії та Іспанії: у першій сильне громадянське суспільство не призвели до встановлення демократії, у другій демократична держава постала, незважаючи на слабке і пасивне громадянське суспільство. Для українського випадку особливо цікавим є приклад Бразилії: «Громадянське суспільство сприяло зростанню апатії населення щодо політичної системи. Характерно, що його розширення значною мірою засноване на ганьбленні політичних інститутів і експлуатації колишніх провалів держави і політичного класу» [4].

Очевидно, що в Україні громадянське суспільство є не тільки критиком, але й локомотивом реформ. Такі громадські організації та рухи, як «Чесно», «Реанімаційний пакет реформ», «Сильніші разом» лобюють прийняття реформаційних політичних рішень та інформують громадськість про їхнє виконання. Разом з тим, активність громадського сектору у лобюванні реформ та потужний волонтерський рух, спрямований на підтримку Анти-терористичної операції на Сході України, є радше ознаками слабкості держави, неспроможної виконувати свої функції. При цьому, незважаючи на зусилля громадськості рівень корупції після подій Євромайдану, за даними Transparency International, залишається на рівні попередніх років [5]. Важливим є також спостереження Оксани Форостини про «таємну насолоду спільних поразок», яка, на її думку, властива українцям – тобто певне полегшення, яке, на її думку, українське суспільство отримує від поразок, у тому числі поразок уряду [6].

Наша доповідь є вступом до ширшого дослідження, яке наразі знаходить на початковому етапі. Тому ми поставимо більше запитань, ніж відповідей. У нашій доповіді ми запропонуємо підходи до визначення ролі громадянського суспільства для формування

дієздатних державних інститутів на цьому етапі розвитку української держави та продемонструємо ті емпіричні дані, які вдалося зібрати, для побудови гіпотез у цій проблематиці.

Список використаних джерел:

1. Волонтерський рух в Україні. / GfK Ukraine. – 5 грудня 2014 р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.gfk.com/ua/Documents/Presentations/report_vyshlisky.pdf.
2. Legatum Prosperity Index 2014. Ukraine Country Profile// [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://media.prosperity.com/2014/pdf/country_profiles/UKR.pdf
3. Kuzio T. Transition in Post-Communist States: Triple or Quadruple?/ Taras Kuzio// Politics. – 2001. – Vol 21 (3). – p. 168-177.
4. Енкарнасьон О. Місіонери Токвіля/ Омар Енкарнасьон// І. – №21 Громадянське суспільство. – 2001. – с. 66-78.
5. Transparency International// [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.transparency.org/cpi2014>.
6. Форостина О. Мазох-кафе / Оксана Форостина // Критика. – 24 березня 2015 р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://krytyka.com/ua/community/blogs/mazokh-kafe>

*Конєва Я.П. (м. Ольштин, Республіка Польща)
Селєзньова Н.П. (м. Київ)*

Koniwa@Yandex ua

АНАЛІЗ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ

Українці у Польщі – це корінні мешканці Надсяння, Холмщини, Підляшшя, Лемківщини. Внаслідок акції "Вісла" 1947 р. на північно-західні окраїни цієї держави було депортовано близько 140 тисяч українців. Їх селили в селах та селищах так, щоб в одній громаді їх було не більше 10%. В результаті було розігнано і розпорошено цілі українські села, ліквідовано всю громадську структуру, яка творилася сотнями років. Основної метою акції була денаціоналізація. Зокрема у Вармінсько - Мазурське воєводство було переселено найбільше українців від усіх переселених (переселено 56625 українців, що складає 40,6% від усіх переселених) [1]. У 2014 р. в університеті Ольштина було закрито кафедру україністики, яка функціювала там багато років і мала суттєві наукові здобутки.

Соціокультурне та політичне середовище надто швидко змінюється і реалії та трагедії середини ХХ сторіччя мають суттєвий вплив на сьогодення. З метою дослідження такого впливу в травні 2014 року в Польщі (м. Ольштин) ад'юнктом Вармінсько – Мазурського університету, Конєвою Ярославою було проведено соціологічне дослідження серед місцевої молоді. Дослідження проводилось в рамках Національної програми розвитку гуманістики в Польщі, якою керує Міністерство вищої освіти і науки РП. Загалом було опитано 221 респондента. Метою цього дослідження було в'яснити рівень самоідентифікації української молоді.

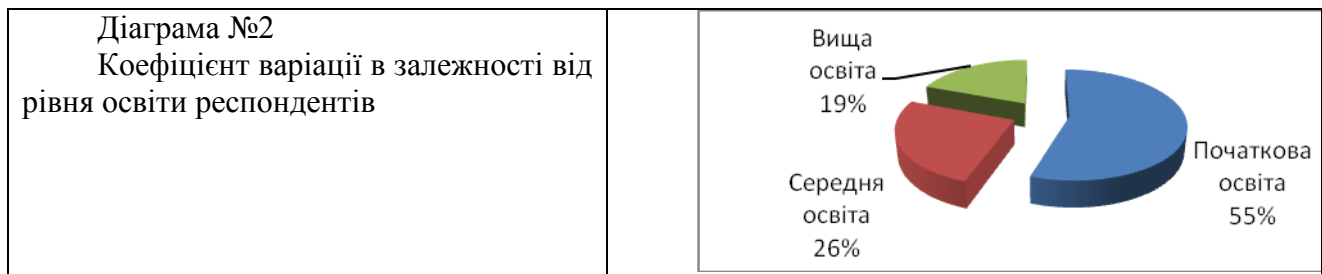
Досить важливим аспектом у збереженні самоідентифікації будь якого народу є його ставлення до вживання рідної мови. Для відтворення вжитку рідної мови необхідно вивчення її підростаючими поколіннями. Отже одним із вимірів самоідентифікації етнічної групи є вживання та вивчення рідної мови перш за все молодшим поколінням. Як видно з діаграми №1 тільки 3% респондентів не вказали необхідність вивчення української мови. Всі інші так чи інакше вважають необхідним вивчення цієї мови, особливо високий відсоток – 30% у початковій школі і дещо нижчий відсоток у вищому навчальному закладі -22%.

Цікавим статистичним показником в даному дослідженні є коефіцієнт варіації

($\text{коефіцієнт варіації} = \frac{\text{середньоквадратичне відхилення}}{\text{середнє значення}} \cdot 100\%$) думок респондентів з

приводу викладання української мови з врахуванням рівня їх освіти. Якщо коефіцієнт варіації не перевищує 30% , то кажуть що вибірка є однорідною за даною ознакою. Чим вищим є цей коефіцієнт, тим більш неоднорідною є вибірка.

Як бачимо, найбільш однотайними з приводу навчання підростаючого покоління українській мові, є люди з вищою освітою. Найменш однотайними з цього приводу є люди з початковою освітою. Загальний показник варіації складає 20,2%, це вказує на те, що всі опитані українці в даному питанні є цілком однотайними. Також дані дослідження показали, що переважна більшість опитаних українців дома спілкується українською мовою. Отже, загалом, дане дослідження засвідчило досить високий рівень самоіндефікації українців Вармінсько - Мазурського воєводства у Польщі.

Список використаних джерел:

1. Misiiо E., Repatriacja czy deportacja. Przesiedlenie Ukraińców z Polski do USSR 1944 – 1946, Archiwum Ukraińskie, Warszawa 1996 – p.9.

Корабльова В.М. (м. Київ)

valery.korabljova@gmail.com

**АЛЬТЕРНАТИВНІ ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ, АБО
ЧИ АКТУАЛЬНИЙ НИНИ ГУМАНІЗМ?**

Руйнування середньовічного суспільства призвело до автономії різних суспільних сфер, послідовної *емансипації політики та економіки*, які перестали витлумачуватися як функції самочинної влади, сфери діяльності, підпорядковані зовнішнім щодо них правилам і регулятивам (і в цьому сенсі А. Сміт постає не стільки анти-Мак'явеллі, як зазначає П. Розанваллон, скільки як спадкоємник започаткованих ним імпульсів – такий собі мета-Мак'явеллі). Відкидання претензій легітимованої релігією спадкової влади було здійснено

двома альтернативними шляхами, істотна розбіжність яких і призвела до суперечливих наслідків модернізації, – *антропологізацією* (ствердження самодостатності людини) та *натуралізацією суспільства* і його окремих царин (світ як соціалізований космос). Центричній будові світу було протиставлено дві альтернативні ідеї: з одного боку, *людиномірною життєсвіту* (поліархічної мережевої структури, що повсякчас перевизначається конвенцією автономних акторів), з іншого – *самодостатніх децентрованих просторів, що управляються начебто об'єктивними законами і закономірностями*. Саме останній підхід набув розвою за доби класичного модерну, у той час як перший вийшов на авансцену у ХХ столітті, у контексті модерної кризи. *Замінниками волі централізованої влади в політичній царині виступила ідеологема суспільної угоди та консенсусу, в економічній – ідея ринку, в суспільній – розмаїті моделі суспільства як цілісності* (особливо виразно ідея нецентрованої саморегуляції проглядається в синергетиці).

У такому ракурсі неправомірним видається підведення модерних зрушень під загальну рамку лібералізму, адже він передбачає *автономію* індивіда, у той час як де-факто відбулося його *перепідпорядкування*. Як слушно зауважує П. Розанваллон, дві протилежні утопії сучасності – це сакралізація волі та піднесення безособового регулювання. Втім, доволі дискусійно виглядає пропонована французьким автором доктрина абсолютного лібералізму, який містить три невід'ємні складові: економічну (ідея ринку), політичну (права людини) та моральну (людина як єдиний суддя власних дій). На наш погляд, радикальний індивід протистоїть безособовому регулюванню, і П. Розанваллон тут неправомірно ототожнює лібералізм та емансипацію. Ідеологема вільного індивіда стала наріжною у сфері моралі та переважною в політиці, у той час як безособове регулювання, квазінатуралізм фундує економіку та соціальну сферу, що збігається із становленням економічної теорії та соціології як ідеологізованих сфер знання, які здійснюють відповідні реїфікаційні процедури.

Показовою в даному контексті є амбівалентність *ідеологеми угоди*, яка по-різному визначається в альтернативних дискурсах, постаючи у своєму політичному витлумаченні («суспільна угода») громадянським актом, ціннісно-раціональною дією, телеологічно зорієнтованою на спільний добробут, а в економічному – цілераціональною дією егоїстичного індивіда, керованого калькулятивним розумом. Омонімія «угод» відбиває конфлікт двох ціннісних систем: солідарної відповідальності індивідів («життя разом» як цінність) і позитивного життєвого балансу атомарного індивіда, який прагне максимізувати власну вигоду (персональна «успішність» як цінність). Базовою пресупозицією другого підходу є спростоване історією припущення, що суспільний добробут складається з суми персональних добробутів: якщо кожний індивід прагнучим особистого процвітання, суспільство в цілому процвітатиме (ідея саморегуляції, «невидимої руки» ринку).

Тут варто зважити на контекст появи зазначених ідей. При створенні ринкової ідеології економіка протиставлялася політиці, логіка торгівлі – логіці могутності, у найбільш радикальному вигляді, мир – війні. Теоретики ринкової економіки протиставляли свої ідеї волюнтаризму влади й силовому розв'язанню конфліктів, адже торгівля завжди потребує миру. *Ринок як альтернативна політична модель* передбачає обмін як гру з ненульовою сумою, коли кожний з агентів виграє від обміну (win – win game). У той час як «чиста» політика репрезентує гру з нульовою сумою, коли «переможець отримує все» (win – lose game, а на практиці часто-густо навіть lose – lose варіант). Саме ідея *економіки як засобу приборкання політики* ґрунтує нещодавні спроби накладання економічних санкцій з боку США і Західної Європи на Іран та Росію, дії РФ у відповідь – показова демонстрація переваги політичних інтересів держави над економічними.

Таким чином, модернізація західноєвропейського суспільства постає гетерогенним процесом, що містить два суперечливі вектори – гуманізаційного й дегуманізаційного штибу, при цьому консуматорне суспільство постає закономірним наслідком модернізації другого типу, що, власне, свідчить про чинну гегемонію економічної раціональності. Однак сьогодні

ця гегемонія підважується можливим поверненням «великої політики», з одного боку, та мережевими соціальними структурами, ґрунтованими на солідарності, з іншого.

Коржов Г.О. (м. Красноармійськ)

korzhovgena@yahoo.com

СОЦІОКОМУНІКАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Незважаючи на вражаючі успіхи інтеграції країн Євросоюзу на інституційному рівні, відчуття приналежності до європейської спільноти серед мешканців країн, що входять до складу ЄС, все ще перебуває на початковій стадії і часто-густо поступається національній ідентичності за рівнем розповсюдженості та вкоріненості. Подібна ситуація може негативним чином позначитись як на ефективності функціонування наднаціональних структур Євросоюзу, так і на поглибленні процесів європейської інтеграції. Подальше просування на цьому шляху може виявитись нестійким або взагалі неможливим без формування близьких і конгруентних культурно-символічних і ціннісно-мотиваційних моделей світосприйняття, які знаходитимуть свій прояв, у тому числі, в певних ідентифікаційних категоріях. Адже рівень підтримки євроінтеграції та інститутів Євросоюзу достатньо тісно пов'язаний із рівнем поширення і силою європейської ідентичності (ЄІ).

В сучасних трактовках ЄІ можна спостерігати дві основні лінії аргументації: *національно-державну* модель, основану на ексклюзиві, виключенні інших, та *пост-національну*, або інклюзивну модель. Наведений теоретичний аналіз проблеми, що ґрунтується на концептуальних моделях К.Дойча, Б.Андерсона та Ю.Габермаса, дозволяє поєднати конструктивні компоненти обох підходів в рамках єдиної моделі, в якій провідна роль у формування та кристалізації ЄІ буде належати соціокомунікативним інструментам.

Карл Дойч визначав народ як групу людей, пов'язаних схожими звичками та засобами комунікації. Значно більш щільна соціальна комунікація всередині народу, ніж із зовнішніми групами, дозволяє створити спільний символічний світ і здійснювати соціальний контроль над своїми членами. Можливості для інтенсивної комунікації виникають на певному етапі соціально-економічного розвитку, внаслідок процесів індустріалізації, урбанізації, формування ринку та появи ЗМІ. Для формування національної ідентичності потрібно вироблення позитивного відчуття солідарності, основаного на ідеї приналежності до більшого цілого. Дана теорія, вперше сформульована ще в 50-х роках ХХ ст., звучить особливо актуально на сучасному постіндустріальному етапі суспільного розвитку, коли особливого значення набули інформаційно-комунікативні технології, завдяки яким і створюється єдиний простір як окремо взятої спільноти, так і людства як глобальної комунікативної спільноти. З неменшим успіхом вона може бути застосована і до проблематики ЄІ. Необхідною передумовою виникнення та розповсюдження останньої має стати формування спільного простору позитивної комунікації між народами Європейського континенту. Вкрай важливу роль у цьому має зіграти публічний дискурс, в якому чільне місце займатиме ціннісний комплекс єдиної європейської культури, оснований на загальних цінностях, ментальності, способах взаємодії. Через засвоєння спільної пам'яті про минуле, символів і цінностей в процесі інтенсивної комунікації виокремлюється спільна національна ідентичність, а пізніше і європейська ідентичність. Формування європейської спільноти можливо тільки за умови виникнення на базі спільного культурного знаменника солідарності горизонтального типу, яка перетинає кордони класових і статусних розподілів і об'єднує людей, незалежно від їх статків, рівня владних повноважень, класової та статусної приналежності тощо. Саме на цю солідарізуючу сутність нації вказував Андерсон, розглядаючи її як уявлену спільноту, існування якої напряду залежить від здатності людей сформувати національну ідентичність. Така уявлена спільнота, за твердженням Андерсона, відзначається певними атрибутами, а саме: а) обмеженістю у просторі, б) суверенністю, незалежністю існування, в) спільним характером. В процесі переходу на більш високий,

наднаціональний рівень інтеграції можливе поступове конструювання солідарності загальноєвропейського рівня. Якщо виникнення спільної серед мешканців Європи ідентичності можливо, то, згідно з логікою теорій Дойча та Андерсона, цей процес відбувався в минулому, триває зараз та продовжуватиметься в майбутньому в двох основних площинах – безпосередньої комунікації та опосередкованого уявленого солідаризування в сфері публічного дискурсу.

На необхідності і можливості виникнення саме такого, нового за рівнем і змістом «солідарного братерства» наголошує видатний німецький філософ Юрген Габермас, один із найяскравіших прихильників постнаціональної моделі європейської політичної ідентичності, заснованої на ідеї «конституційного патріотизму». Цей вид патріотизму, на думку Габермаса, повинен бути заснований на цивільних і космополітичних принципах, а, отже, має бути відкритим для включення Іншого, і при цьому закоріненим в європейській перспективі.

Теорії К.Дойча, Б.Андерсона та Ю.Габермаса можуть бути успішно застосовані для розкриття тих соціокультурних механізмів, які можуть сприяти виникненню більш широко розповсюдженої та стійкої ідентифікації з Європою серед мешканців країн, які як входять до складу ЄС, так і тільки-но прагнуть в майбутньому досягти стандартів повноцінного членства в Євроспільноті. Європейська ідентичність з більшою вірогідністю виникатиме там, де створені структурні та інституційні передумови для інтенсивної та позитивної за змістом комунікації між представниками різних народів, релігійних, мовних, расових і класових спільнот. Повсякденний успішний досвід такої комунікації здатен зробити для виникнення відчуття приналежності до спільної Європи значно більше, ніж абстрактні заклики, агітація та реклама (хоча роль останніх також не слід принижувати). Такого типу комунікація має пронизувати всі сфери життя і починатись з ранніх етапів соціалізації. Надзвичайно важливим також є формування спільного європейського публічного простору, або хоча б його окремих сегментів, в якому центральне місце приділялось би обговоренню актуальних проблем спільного життя різних народів Європейського континенту. Таким чином, ЄІ має стати результатом залучення громадян до більш інтенсивної та плідної безпосередньої, міжособистісної взаємодії зі своїми колегами з інших європейських країн з питань праці, дозвілля, політики, культури тощо. З іншого боку, цей процес буде проходити більш гладко та безболісно за умови політико-ціннісного консенсусу між основними політичними гравцями, їх бажання та волі формувати європейський публічний простір і відповідний порядок денний в ньому, а також потужний і привабливий для різних сегментів населення дискурс Європи як спільного дому для всіх європейських народів.

Купреєва Ю.О. (м. Київ)

iulia_kupreeva@mail.ru

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ СУСПІЛЬНОГО РУХУ: ДЕ ВЗЯТИ ДАНІ?

Вже раніше я неодноразово акцентувала увагу на тому, що в сучасних соціологічних дослідженнях суспільних рухів досить важко обійтись без вивчення міжорганізаційних мережевих взаємодій. Втім, даний метод пропонує досить широкий спектр можливостей, надаючи лише стратегію аналізу, а не напрям перших дослідницьких пошуків. Щоб хоч частково розкрити його багатофункціональність, в даних тезах я спробую навести приклад того, як він може стати в нагоді при багатогранному аналізі одного явища (в нашому випадку – суспільного руху лівого спрямування) на прикладі різних джерел даних.

Згідно взятому мною за основу визначенню, суспільний рух – це «мережа неформальних взаємодій між великою кількістю індивідів, груп або асоціацій, що залучені до політичного або культурного конфлікту, на основі загальної колективної ідентичності» [1]. Тож маємо три основні виміри: постійний або рідкий неформальний обмін між індивідами та організаціями; наявність чи відсутність чітко визначених опонентів; сильна або слабка колективна ідентичність у членів цієї мережі.

Одним із основних джерел даних в нашому випадку може стати моніторинг Центру соціальних і трудових досліджень. Це єдиний в Україні проект, метою якого є створення повної бази всіх протестів, репресій та поступок, що відбуваються на території України. На основі цих даних можна побудувати мережу, де в якості вершини є кожна окрема організація, що брала участь у протестних діях лівого спрямування впродовж року, а зв'язками між вершинами виступає спільна участь хоча б у одній протестній дії.

Дослідження опонентів руху можна так само проводити на основі цієї бази, оскільки в ній присутні змінні «об'єкти незадоволення» та «об'єкти апеляцій або вимог». І тоді до нашої мережі ми включаємо вершини іншого типу, щоб дослідити згуртованість організацій навколо різних опонентів. Втім, оскільки основним джерелом інформації для цього моніторингу виступають повідомлення в ЗМІ, лише цього буде недостатньо.

В нагоді можуть також стати офіційні сторінки організацій в соціальних мережах. Вже зараз існує велика кількість програм, які дозволяють отримати такі дані, як, наприклад, зв'язки з іншими організаціями через підписку/«дружбу», цитування та звернення до окремих людей/організацій, статистика використання хештегів та навіть емоційний контекст, в якому вони були використані. Інформація такого типу досить легко трансформується в дані для мережевого аналізу.

Всі ці дані можна використати в якості спростування/підтвердження всіх трьох рівнів. Побудова мережі підписників може доказати/спростувати єдність соціальної бази та частково стати доказом існування єдиної ідентичності, а хештеги, які використовують організації частіше за все, можуть надати гіпотези щодо основних опонентів.

Звичайно, сконцентрованість лише на веб-інформації може спричинити певний зсув результатів. Тому зазвичай метод дослідження соціальних мереж не обходиться без класичного анкетування, розробленого таким чином, щоб результатом стала матриця даних – міжорганізаційної взаємодії, обміну ресурсами, взаємної ненависті – за вибором дослідника. Але не слід забувати, що опитування не зможе надати динаміку відносин і дані будуть скоріше за все неповні через специфіку людської пам'яті.

Таким чином бачимо, що метод аналізу соціальних мереж може бути придатним не лише для аналізу класичних соціологічних даних (на кшталт опитування), але й активно використовувати результати інших досліджень та новітніх методів збору даних із веб-простору. А детальна розробка програми дослідження (в особливості його джерельної та методологічної бази) може значно збільшити дослідницький потенціал та поглибити знання у обраній сфері.

Список використаних джерел:

1. Diani M. Organizations, Coalitions, and Movements / M. Diani, I. Bison. // Theory and Society. – 2004. – Vol. 33. – №3/4. – P. 281–309.

Мацко-Демиденко І.В. (м. Київ)

ira_rim@bigmir.net

СОЦІОЛОГІЯ У СУЧАСНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Кожен викладач, представляючи курс загальної соціології перед студентською аудиторією гуманітарного чи технічного профілю (останнє, мабуть, трапляється частіше, враховуючи реалії роботи викладача кафедри соціології технічного вузу), розпочинає свій екскурс зі значення науки, яку він має нагоду відкривати для студентів, її ролі, беззаперечної користі для загального розвитку та розширення світогляду, що ніяк не ставиться під сумнів. Однак цікавою може виявитись спроба самих студентів по завершенню вивчення курсу представити свій погляд на роль і значення соціологічної дисципліни у загальноосвітній підготовці майбутніх професіоналів. Даний «соціологічний експеримент» полягав у тому, що студентам було запропоновано виконати таку творчу роботу, як написання есе про роль соціологічної науки. Подальші роздуми, які наводяться нижче, є результатом контент-аналізу есе представників студентства різних факультетів.

Один з аспектів, на якому акцентується увага у студентських есе, виявився досить очікуваним і стосувався того, що соціологія потрібна для загального розвитку, розширення кругозору. Тобто не заперечується той факт, що поняття професіоналізму включає в себе широке коло особистісних та соціальних компетенцій, а не лише технологічні знання і навички («соціологія як кругозір»).

Ще один сюжет, який виразно проступає у творчих роботах, коротко можна сформулювати так: соціологія – це цікавий спосіб дізнатись багато нового про світ, що нас оточує. Соціологія надає актуальні матеріали про нинішнє життя суспільства, що в свою чергу стимулює до обговорення найбільш гострих питань сьогодення («соціологія як пізнання»).

У різних есе підкреслюються специфічні пізнавальні особливості соціологічного знання, яке провокує подивитись на повсякденне життя інакше і побачити в ньому не помітне раніше («соціологія як відкриття»). Найбільш крайні прояви цього можна схарактеризувати як «культурний шок», в тому сенсі, як про це пише П.Бергер. Поява «культурного шоку», мабуть, і повинна поставати як результат вивчення цієї науки. Щоправда, цей аспект відсилає нас також і до так званих «радикальних педагогік». Як зазначає українська дослідниця О.Плахотнік, «радикальні педагогіки мають на меті сформувати у студентства критичний погляд на суспільство і соціальні інституції, навчити бачити нерівності, приховані за науками, здоровим глуздом, традиціями, мораллю тощо. Мета-максимум – мотивувати молодь до такої суспільної діяльності, що змінює суспільство у бік більш справедливого» [1, С.177].

Один з аспектів, на який звертається увага багатьох науковців в контексті зниження інтересу студентів до теоретичних курсів – це масова орієнтація на так зване інструментальне знання, або інакше кажучи, прагнення набути в університеті саме практичних навичок. Часто студенти не вірять в першочерговість і необхідність глибокого вивчення теоретичних основ предмета, мотивуючи це тим, що в майбутній роботі навряд чи знадобляться ґрунтовні знання теорії. На подібне вказується в сюжетах деяких есе, щоправда робиться це з обережністю. Так, зокрема, особливо цікавим і корисним у вивченні соціології студентам видаються знання про технологію проведення соціологічних досліджень. При цьому варто зазначити, що соціологічний інструментарій широко використовується і іншими науками про суспільство (демографія, економіка, політологія, маркетинг і т.д.), тому саме цей розділ соціології здається представникам студентства більш вагомим у професійній підготовці фахівців різних спеціальностей («соціологія як технологія»). В цьому контексті варто зазначити, що орієнтація на «корисне» знання відсилає нас до риторики університету в ринкових умовах, де знання розглядається як товар, який можна купити; «студентство починають прирівнювати до клієнтської спільноти..., навчання дорівнює споживанню, а робота професорсько-викладацького складу поступово перетворюється на “надавання послуг”» [1, С.172].

Наведене вище представляє лише деякі частозгадувані сюжети есе і не є вичерпним в контексті обговорення заявленої теми. Саме такою бачать і хотіли б бачити студенти різних факультетів соціологію. Хочеться сподіватись, що тема сили гуманітарних і соціальних наук, значення їх у формуванні соціальних і особистісних компетенцій як частини професійної культури, а також ролі соціогуманітарної підготовки студентів технічного вузу буде і в подальшому ініціюватись для розгляду, дискусій і викликати неабиякий інтерес, а також бажання викладачів і студентів знайти «цікаву соціологію» і поділись власним досвідом.

Список використаних джерел:

1. Плахотнік О. Радикальні педагогіки в контексті «студентоцентрованої» соціогуманітарної освіти // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2014. - № 4. – С.171-186.

POWER-SHARING ЯК АЛЬТЕРНАТИВА РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

М. Манн виділив чотири джерела влади, але вказував на те, що ці ресурси часом не розділяються. Манн вважає, що це призвело до кризи, а згодом і до колапсу Радянського Союзу. Об'єднання декількох ресурсів влади залишається і в українській політичній системі. Це можна спостерігати крізь призму патрон-клієнтарних відносин, що пронизують всю політичну систему. Подібна система, де «переможець одержує все», веде до гри з нульовою сумою, що приносить більше напруги та поляризації в українському суспільстві. Владні інститути, що функціонують в українській політичній системі незбалансовані. Правляча політична еліта, яка намагалася монополізувати політичне поле, основувала свою політику на розколі країни. Саме тому так важливо знайти рішення цих проблем для України.

Проти політики «гри з нульовою сумою» на пострадянському просторі виступає Т. Кузьо, який визначає, що «для пострадянських країн неможливо застосування політики, яку можна охарактеризувати як «неліберальну» політику по створенню єдиної нації. Ця політика створює міжетнічну напругу, що перешкоджає національній інтеграції» [1, р. 235]. Він вказує, що чим більший ступінь різноманітності, тим більш складний перехід до демократії. Україна є багатоскладовим суспільством, тому застосування класичної моделі демократії, яка характерна для націй-держав, є неможливим. Як зазначає А. Степан, Україна має більше шансів побудувати демократичну політичну спільність, якщо не буде притримуватися жорсткої політики, яка притаманна нації-державі [2, р. 297]. Розколотість, в свою чергу, впливає на непроведення реформ або їх неефективність, причиною чого, на думку Ю. Мацієвського є глибока фрагментація еліт. Замість компромісу та співробітництва «головні політичні гравці віддали перевагу «гри з нульовою сумою», що закінчилася взаємним програшем» [3, с.25].

Патронаж як основний ресурс політичної влади ефективно діє тільки за умов стабільності в країні, але, як зазначають Л. Вей та С. Левітський «правлячі партії, що організовані навколо патронажних мереж, уразливі до будь-якої кризи, яка підриває впевненість еліти в її здатності зберегти владу» [4, р. 871].

Використання змішаної системи може бути можливим рішенням: необхідно знайти таку оптимальну конфігурацію напівпрезидентської моделі, що може нейтралізувати переваги та недоліки як президентської, так і парламентської систем. В напівпрезидентській системі найбільш важливим елементом виступає наявність або відсутність стабільної пропрезидентської більшості та/або парламентської більшості. Спільне здійснення влади (power-sharing) може бути вирішенням такої проблеми. Ключовою ідеєю у структурі спільного здійснення влади (power-sharing) є те, що «дві або більше етно-національних груп повинні спільно управляти державою та приймати рішення на основі консенсусу» [5, р. 203]. Політична еліта в Україні має наступні стимули для переходу до інститутів спільного здійснення влади. По-перше, ситуація громадянського протистояння стає стимулом для кооперації. По-друге, система «переможець одержує все» не може працювати через плюралізм олігархічних груп, де переможця визначити неможливо. Модель спільного здійснення влади створює умови, які забезпечують конкуренцію та змагання. Демократична або недемократична велика конкуренція запобігає великій концентрації влади та розпорошує її. Поєднання олігархічних та опозиційних автономних груп створює межу напівпрезидентської системи, що дає більше можливостей для стримувань та противаг. Таким чином, в умовах кризи політичної системи України power-sharing може стати альтернативним варіантом консолідації еліти та подальшого демократичного переходу.

Список використаних джерел:

1. Kuzio T. Western Multicultural Theory and Practice and its Applicability to the Post-Soviet States / T. Kuzio // Journal of Contemporary European Studies. – 2005. – Vol. 13. – No 2. – pp. 221-237.
2. Stepan A. Ukraine: Improbable Democratic "Nation-State" But Possible Democratic "State-Nation"? / A. Stepan // Post-Soviet Affairs. – 2005. – Vol. 21. – №4. – P. 279-308.
3. Мацневский Ю. Смена, транзит или цикл: динамика политического режима в Украине в 2004-2010 гг./ Ю. Мацневский // Полис. 2010. – № 5. – С. 17-37
4. Levitsky S., Way L. Beyond Patronage: Violent Struggle, Ruling Party Cohesion, and Authoritarian Durability // Perspectives on Politics. – 2012. – Vol.10. – №4. – P.869-882
5. Schneckener U. Making Power-sharing Work: Lessons from Successes and Failures in Ethnic Conflict Regulation / U. Schneckener // Journal of Peace Research. – 2002. – Vol 39. – №2. – P. 203-228

Нефедов С.А. (г. Екатеринбург, Российская Федерация)

«МОЛОДЕЖНЫЙ БУГОР» И РУССКАЯ РЕВОЛЮЦИИ 1905-1907 ГОДОВ

Вопрос об анализе причин массовых волнений, восстаний и революций в последнее время часто связывают с эффектом «молодежного бугра» - значительного роста доли молодежи в общем (или во взрослом) населении. Мысль о том, что численный рост не обеспеченной средствами существования молодежи может нарушить социальную стабильность, высказывалась многими авторами. Известный российский востоковед А.В. Коротаев в своих работах объясняет египетскую революцию 2011 года, главным образом, эффектом «молодежного бугра». С середины 1990-х гг. численность египетской молодежи возросла почти вдвое, и огромное число этих молодых людей были безработными; вдобавок 43% безработных имели высшее образование. Эта безработная и образованная молодежь составляла костяк демонстрантов на площади Тахрир [Коротаев, Зинькина, 2011].

Эффект «молодежного бугра» способен вызвать революцию даже в относительно благополучной стране. Разумеется, этот эффект становится намного более сильным в странах с низким уровнем потребления и высоким экономическим неравенством. «Молодежь играла видную роль в политическом насилии всюду на протяжении истории, и существование “молодежного бугра” было исторически связано с временами политических кризисов, - констатирует Дж. Голдстоун. - Большинство больших революций - Английская революция XVII века, Французская революция XVIII столетия и большинство революций XX века в развивающихся странах – произошли там, имели место «молодежные бугры»» [Goldstone, 2002:10-11).

Под «большими революциями» в данном случае, конечно, имеется в виду и Русская революция начала XX в. Однако вопрос о наличии «молодежного бугра» в России конца XIX–начала XX в. остается неизученным. Л. Е. Гринин, А. В. Коротаев и С. Ю. Малков утверждали, что перед революцией в России имелся «молодежный бугор» [Гринин, Коротаев, Малков, 2009: 338]. Однако Б. Н. Миронов отрицал существование «молодежного бугра», отмечая, что до сих пор не предоставлено никаких доказательств этой гипотезы [Миронов, 2013: 212].

Задачей нашего исследования являлась проверка гипотезы Дж. Голдстоуна, доказательство существования «молодежного бугра» и исследование его динамики в 1885-1910 гг. Для этого необходимо определить долю молодежи (населения в возрасте 15-24 года) ко всему населению и взрослому населению (в возрасте 15 лет и старше) на указанном временном промежутке. За основу вычислений берется распределение населения по возрастам по данным переписи 1897 года, а для соседних лет используется метод передвижки когорт. Итоговые результаты расчетов приведены в табл. 1.

Табл.1. Процент молодежи в возрасте 15-24 лет в Европейской России конца XIX – начала XX в.

Годы	% к всему населению	% к взрослому населению
1885	17,8	29,3
1890	18,0	29,9
1895	18,5	30,7
1900	19,0	30,8
1905	18,8	30,5
1910	18,5	29,9

Как видно из таблицы «молодежный бугор» в России был весьма значительным. Для сравнения можно отметить, что в Египте в 2010 году процент молодежи ко всему населению был равен 19,7, а процент молодежи к взрослому населению - 28,8 [UNPopulation, 2014], то есть меньше, чем в России в 1900 г. Расчеты показывают, что вершина молодежного бугра в России приходится на 1901-1902 гг., когда этот процент достиг 30,9. Затем начался спад, связанный с тем, что в молодежный возраст вступили менее многочисленные когорты, родившиеся в тяжелый для крестьян период 1889-1893 гг. Однако с 1894 г. естественный прирост существенно увеличился, и, если бы не война, то после 1910 г. сформировался бы новый «молодежный бугор».

Список используемых источников:

1. Гринин Л.Е. История, математика и некоторые итоги дискуссии о причинах русской революции //О причинах русской революции/ Отв. ред. Л.Е. Гринин, А.В. Коротаев, С.Ю. Малков. – М.: ЛКИ, 2009. – С. 368-427.
2. Коротаев А.В. Египетская революция 2011 года: социодемографический анализ/ А.В. Коротаев, Ю.В. Зинькина // Историческая психология и социология истории. – 2011. – Т.4. – №2. – С. 5-29.
3. Миронов Б.Н. Страсти по революции/ Б.Н. Миронов. – М.: Весь мир, 2013.
4. Goldstone J. Population and Security: How Demographic Change Can Lead to Violent Conflict/ J. Goldstone // Journal of International Affairs. – 2002. – 56(1) – p.4-22.
5. UN Population Division database. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://esa.un.org/unpd/wpp/unpp/panel_indicators.htm (дата обращения: 15.08.2014).

Одарич С.В. (м. Київ)

odarych@gmail.com

ПРОБЛЕМА ДЕКОНСТРУКЦІЙ КОМУНІКАЦІЙ БЮРОКРАТИЧНОГО ЦЕНТРАЛІЗМУ

Пануюча в наш час технологія управління модерним суспільством – це бюрократичний централізм. Виникає вона внаслідок руйнування Старого Порядку в Європі в ході Наполеонівських війн нового типу, що їх вела новонароджена французька політична нація, згодом об'єднує націю німецьку, потім отримує науково-теоретичне узагальнення у вигляді вчення про «ідеальну бюрократію» в роботах Макса Вебера і протягом XX століття стає пануючою в межах всієї світ-системи, або «світового суспільства», як сказав би критик ліберально-марксистської та веберіанської інтелектуальних традицій функціоналіст Ніклас Луман. Завданням і метою бюрократичного централізму є активна і свідомо підтримка новим автономним індивідом конвекційних рішень політико-адміністративного центру, який теж функціонує у формі соціальної автономії, для уможливлення колективної дії. При цьому технологія бюрократичного централізму цілеспрямовано і послідовно впроваджується в усі сфери соціального: економіку, культуру, освіту, мистецтво тощо. Якщо говорити метафорично, то бюрократії є тими силовими лініями поля владних комунікацій, які

впорядковують та структурують модерне індустріальне суспільство між двома полюсами нормативного диполя, у якому умовний «плюс» - це абсолютний соціальний порядок, а «мінус» - повна аномія, звісно, у формі недосяжного ідеального, такої собі гегелівської діалектики раба та володаря на новий лад, де і раб і володар з об'єктивного зовнішнього світу переміщаються у внутрішній світ суб'єктивності кожного індивіда.

Щоб не вдаватися до культурологічного аналізу «духу та етики», з точки зору епістемології конструктивізму виникнення даної технології соціального управління, як і будь-якої іншої, обумовлюється матеріальними умовами здійснення соціальних комунікацій. Не дивлячись на непринципові розбіжності початкових засновків теоретизування, такі радикальні конструктивісти, наприклад, як Віктор Глушков, Маршалл Маклуен та Ніклас Луман, доходять згоди у тому, що технологія бюрократичного централізму за матеріальні умови виникнення свого функціонування має особливий тип соціальної комунікації, який ґрунтується на використанні механічно відтворюваного машинописного тексту і товарно-грошового, ринкового механізму його створення, розповсюдження і використання. Отже, функція бюрократії формується структурою соціальних комунікацій. Віктор Глушков такий тип соціальних комунікацій називав «паперовою інформатикою». За такого підходу сучасне суспільство виявляється еволюційним продуктом розвитку попередньої культури в найширшому розумінні, а отже – історичним, таким, що містить у собі в знятому вигляді всі без виключення попередні типи соціальних комунікацій та відносин, відтворює партикулярні дискурси традиційних диференціацій, а це ставить під сумнів його модерну природу, що воно так полюбить собі приписувати, керуючись не завжди обґрунтованим пафосом антиісторизму і технократизму. Таким чином бюрократичний централізм лише по новому впорядковує традиційні соціальні відносини з усім багажем попередніх історичних переваг та вад, керуючись, однак, не стільки «волею до влади», скільки будучи системно детермінованим існуючою логістикою соціальних комунікацій, автоматичним, автопоетичним, структурним самовідтворенням себе у ході виконання своєї функції.

Як казав конструктивіст Стаффорд Бір, «якщо щось існує, воно вже застаріло». Однак, поступ не стоїть на місці і нові електронні комунікації, які самим штибом свого функціонування підважують традицію, розмиваючи попередні примусово-вимушені колективістські способи соціальної дії до радикального індивідуалізму і викликаючи до життя ситуативні кооперації, ґрунтовані на дійсно вільному виборі, створюють матеріальні умови для демонтажу обважнілого та неповороткого в сучасних умовах бюрократичного централізму. Чисто технічно нові комунікації, які ставлять під сумнів традиційні автономні ієрархії з їх монополіями на знання-владу, захищені інститутами права, влади, примусу, контролю та нагляду, дозволяють вивести дискусії на тему децентралізації з ідеологічного поля на принципово новий, науковий рівень, адже питання децентралізації - одне з найгостріших питань сучасного політичного порядку денного і дискутується сьогодні по всьому світові.

Питання лише в тому, чи це буде косметичним переформатування технології бюрократичного централізму, чи формуванням нової технології соціального управління, матеріальних умов централізму демократичного, адже облік і контроль, настільки важливі для функціонування останнього, сьогодні можна провадити децентралізовано, не вдаючись до послуг монополю-ієрархічних бюрократичних структур та інституцій. Якщо знову ж таки вдасться до понятійного апарату системно-інформаційних наук, на сьогодні склалися умови для подолання технологічно обумовлених «вузьких місць» бюрократичного способу управління та побудови гетерархічних соціальних систем в довільних масштабах, альтернативних традиційно усталеній фон-нейманівській архітектурі автоматизації системних комунікацій.

СОЦІАЛЬНІ КЛАСТЕРИ ПРОТЕСТНОГО ПЕРІОДУ

У протестах кінця 2013 початку 2014 р. представлені національний і демократичний складники, але база всіх протестів є соціальною. Тут є і радикальний і помірний напрями. Уже появилися нові інтелектуальні, культурні, творчі і майданні кластери. Слово майдан увійшло в наш обіход і без перекладу появилось в лексиці багатьох народів.

В потік протестів залучені різні соціальні верстви й покоління з різних причин: через бідність, через обмеження бізнесу, з моральних міркувань, за ідейним вибором.

Основним носієм психологічної енергії, яка вивела на Майдан сотні тисяч людей, є середній клас, який лише самоутверджує свої достоїнства у нашому суспільстві. До потенційно середніх верств населення в умовах української специфіки варто заохочувати не лише представників малого і середнього бізнесу, а й інтелектуальну еліту – технічну, наукову та творчу інтелігенцію, представників висококваліфікованого робітничого класу, фермерства, військових, професійних управлінців та інших. Тут може йти мова про осіб, що зуміли подолати в собі патерналістські настрої, що вважають відповідальними за свій добробут себе, а не державу. Спонтанна участь середнього класу у революційному процесі, його активність за власною волею, прагнення до реальної пріоритетності у суспільному житті механізмів громадянського суспільства, рішучого викорінення адміністративно-бюрократичного свавілля, до системної вестернізації економіки визначається відповідною ситуацією [1].

Український середній клас уже в процесі свого становлення утверджує себе як одну із визначальних домінант суспільно-трансформованого оновлення країни. Середній клас – це далеко не тільки представники малого та середнього підприємства. Це – всі ті, для кого свобода, порядність і гідність важать набагато більше матеріальних цінностей. Ті, хто любить свою справу, вміє її робити, хоче отримувати за неї гідну винагороду та визнання, але нереалізований, бо є зайвим для системи.

Система останніх років плекала клас найбільш бідніший, маси соціальних низів. Клас для якого основою єства і єдиним вектором прагнень є нижні потреби з піраміди Маслоу. Клас, який в силу щоденної боротьби за їжу, житло і безпеку не в змозі піднятися до того ж, що і олігархи. Цей клас і є несвідомим захисником попередньої системи.

В протестних акціях є чітко виражений генераційний сегмент – покоління студентської молоді. У неї чіткіше сформована мета та її образ, тому вона готова діяти. Європейська мрія стала для неї першою утопією, яку вона, хоче реалізувати у своєму житті. Молодь, що фактично виросла в роки незалежності і є реальним носієм нового світогляду, своєю участю у революції гідності сформувала на її початкових стадіях критичну масу.

Майдан і післямайданні події показують, що молодь зробила свій вибір у напрямку цивілізації - Євросоюзу. Сайт Міносвіти переконує нас, що кількість молодих українців, котрі хочуть навчатися за кордоном, щороку зростає. Експерти Центру дослідження суспільства при МОН України наголошують, що найулюбленішими країнами для українських абітурієнтів в 2012/2013 навчальних роках були Польща, Німеччина, Росія, Чехія, Італія, Іспанія, Франція, Канада та Австрія. Незаперечним лідером серед них є Польща. Втрачають популярність США та Швеція, зменшується кількість бажаючих навчатися в російських вишах. Майдан 2004 р., і Євромайдан 2013-2014 рр. не були б можливі без молоді, сформованої вже в інших суспільних умовах, в іншій системі освіти. За 24 роки незалежності в Україні виросло покоління нерадянських людей, здатних порівнювати життя в розвинутих країнах світу і в своїй. Воно розуміє, що своє життя треба будувати тут, а не їхати й пристосовуватися до укладів життя, побудованих попередніми поколіннями в інших країнах [2].

Але Майдан та революційні події вплинули на темпи дорослішання. Від цього спрямування залежить їхнє майбутнє. Молодь дуже різна, відповідно не однаковий стан

політичної свідомості її в різних регіонах. Соціологи дослідили що, що головною причиною, яка покликала більшість людей вийти на Майдан, стало жорстоке побиття мирних мітингарів уночі 30 листопада 2013 р.. Про це заявили 70 відсотків опитаних майданівців. Серед інших мотивів протестувальники називали відмову Президента від підписання Угоди про асоціацію з ЄС (53%), бажання змінити владу (39%). Заклики опозиції вийти на вулиці стали покликом тільки для 5% респондентів. І така сама кількість опитаних прийшла на Майдан задля того, щоб «помститися владі за все, що вона накоїла». Такі висновки можна зробити з досліджень Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, які спільно з Міжнародним інститутом соціології досліджували «Портрет Майдану-2013», де найбільше було протестантів із вищою освітою - 39,5 %, студентів- 13,2%. 9,4%- люди пенсійного віку [3, С.11].

Поряд з молоддю реальним союзником середнього класу в українських зрушеннях є великий капітал. Нині вже сформований великий капітал почав виходити з тіні і не потребує подальшої опіки чиновництва. Йому необхідні реальна дебіурократизація економіки й суспільства, конструктивні демократичні реформи, легітимні ринкові механізми, соціальна та політична стабільність, цивілізовані зовнішньоекономічні відносини, сприятливі умови інтеграції у функціональні структури світової економіки. Головним тут є застосування механізмів, які забезпечили б легалізацію та прозорість бізнесу, надійний захист приватної власності, утвердження відомого принципу – все, що вигідно підприємству, вигідно і державі. Йдеться про механізми утвердження суспільно відповідної національної буржуазії. З нею не потрібно боротися, на неї можна і слід спиратися і залучити на підтримку державотворення та утвердження демократії, справедливості та ін. [1]

Отже, середній клас, студентська молодь і представники національної буржуазії та великого капіталу – ось ті сили, які забезпечують нездоланність ідей Майдану.

Ситуація показала, що для українців загальне усвідомлення того, що самоорганізація і громадське суспільство є супутниками справедливої правової держави.

Список використаних джерел:

1. Анатомія революції: нотатки вченого Більше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/internal/anatomiya-revoluciyyi-notatki-vchenogo-.html?page=3&items=23>
2. Кириченко І. Україна повертається в Європу Більше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/socium/ukrayina-povertayetsya-v-yevropu-zmini-v-socioekonomichniy-svidomosti-gromadyan-.html>
3. Черненко Г. Лілея на плечі./ Г.Черненко. Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – №47 – 16с.

Осин В.В. (г. Днепропетровск)

bigbrotherow@gmail.com

АКАДЕМИЯ И ПОЛИТИЧЕСКИЙ РЕЖИМ:

НЕОПАТРИМОНИАЛЬНАЯ НАУКА В УКРАИНЕ (И МОЛДОВЕ)

В центре моего внимания находятся практики получения научных степеней различными группами чиновников и других представителей невузовской среды в Украине и Молдове, что позволяет выделить особый и масштабный феномен *неопатримониальной науки*. Ее возникновение обусловлено множеством факторов, но наиболее значимыми я полагаю три взаимосвязанных комплекса обстоятельств. С большой долей условности назовем их историческим, социальным и политическим измерениями. Под “историческим измерением” современной Академии в Украине (и Молдове) я понимаю паттерны власти/знания, происхождение которых можно достаточно уверенно проследить в практиках, сложившихся в бывшем СССР или его отдельных республиках (регионах). “Социальное измерение” связывается с креденциалистским характером подавляющего большинства современных обществ (*credential society*), в том числе и постсоветских. Наконец, “политическое измерение” отсылает к структурирующему воздействию, оказываемому на

академическую жизнь определенным типом существующего в настоящем политического режима.

В целом, *неопатримониальная наука* определяется как система значимых взаимодействий академических исследователей, представителей бизнеса и власти, обусловленная или даже детерминированная в основных чертах сущностными характеристиками неопатримониального политического режима и носящая исключительно перформативный характер получения научной степени (и превращения ее в симулякр). Своеобразие *неопатримониальной науки* заключается (а) в специфическом контингенте (ведущих) акторов, обладающих (б) особым типом (практической) мотивации, основания которой (в) “вписаны” в вотчинный характер должностей, что (г) приводит к формированию научного капитала посредством административных средств управления последним, вследствие чего (д) значение приобретают не подготовка и компетенция, а принадлежность/близость к наиболее успешной в деле политизации бизнеса региональной элите.

Существование *неопатримониальной науки* устанавливается на основании исследования практик получения научной степени председателями областных советов и областных государственных администраций в Украине (1991–2013). Взаимосвязь гендера, науки и политического режима анализируется на примере почти семи тысяч кандидатских и докторских диссертаций по истории, социологии, политологии и государственному управлению в Украине и Молдове (1999–2012).

Неопатримониальная наука не является уникальной и специфической научной практикой постсоветской Академии. Речь идет лишь о частном случае переплетения власти, общества, экономики и знания в современном мире. В западной Академии есть ряд практик, с формальной точки зрения напоминающих *неопатримониальную науку*. Это получение «липовых дипломов» (*diploma mills*), наличие фальшивых (*bogus, scam* и/или *predatory*) журналов (Renandya, 2014), публикация статей за деньги по системе *open access* (Bohannon, 2013), распространенность плагиата (особенно среди чиновников и политиков), о чем свидетельствуют специализированные сайты (*GuttenPlag Wiki, VroniPlag Wiki, Ithenticate...*). Не говоря уже об эксплуатации в науке, т. е. присвоении продуктов, созданных основной массой исследователей, учеными с более высоким статусом, которые таким образом аккумулируют символические выгоды от всей работы первой группы (Knorr-Cetina, 1981). Есть убедительные доказательства того, что существующая исследовательская система построена так, что эксплуатирует работу миллионов молодых ученых в течение нескольких лет, не давая большинству из них возможности получить постоянную, долговременную и стабильную карьеру в науке (Ioannidis, Boyack and Klavans, 2014).

И хотя различные формы обмана в науке с трудом поддаются точному измерению, их масштаб в целом весьма впечатляющ (Голдакр; Бернатосян). Я полагаю, что необходимо рассматривать все подобные практики в качестве частных случаев *перформативной науки*. Это означает ситуацию превалирования сугубо «перформативных ритуалов» получения научных степеней и с ними ассоциируемого научного капитала перед проведением оригинальных и самостоятельных исследований, публичным обсуждением их результатов научным сообществом и т.п.

Список используемых источников:

1. Willy A. R. What are Bogus Journals and Why Should We Avoid Them? /Renandya, Willy A. // *Beyond Words*. – Vol.2, №2 (November). Web. 24 April 2015.
2. Bohannon J. Who’s Afraid of Peer Review? /John Bohannon // *Science*. – Vol. 342. №. 6154. – 2013.
3. Knorr-Cetina K. *The Manufacture of Knowledge. An Essay on the Constructivist and Contextual Nature of Science*/ Karin Knorr-Cetina. – London: Pergamon Press. 1981.
4. John P. A. Estimates of the Continuously Publishing Core in the Scientific Workforce/ Ioannidis John P. A., Boyack, Kevin W., Klavans, Richard. // *PLOS ONE*. –Vol. 9., №7. – 2014.

5. Голдакр Б. Обман в науке/ Бен Голдакр. – М: ЭКСМО, 2010.

6. Бернатосян С. Воровство и обман в науке/ Сергей Бернатосян. – СПб: Эрудит, 1998.

Пелин А.В. (г. Ужгород)

avpelin27@gmail.com

МОРФОЛОГИЯ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ И СЦЕНАРИЕВ

Современная социальная эпоха отличается возрастающим уровнем неопределенности и рисков. Доминирующей чертой современной науки стали концептуальные и эмпирические модели. Это поставило под сомнение логику доказывания. В отличие от теорий, модели не требуют обоснования собственной истинности. Критерием оправданности использования моделей в социально-политических исследованиях, по мнению К. Кларка и Д. Примо, стала их практическая значимость. Использование моделей в качестве аналога теории способствует коннотативности мышления, создавая «полемическую неопределенность» и ряд других проблем, неизвестных классической социальной науке.

Определение модели в качестве аналога реальности невозможно признать достаточным в силу значительных различий между теоретическим и эмпирическим моделированием. Если теоретические модели выступают в роли основополагающих, интеллектуальных и организующих моментов познания, то эмпирические – в роли измеряющих, характеризующих и прогнозирующих. Теоретические модели, не обладающие количественными данными, принадлежащими моделям эмпирическим, способны упрощать и объяснять, но не измерять и наращивать практическую значимость исследований. В этом смысле, теоретическое моделирование социально-политической ситуации выглядит неактуальным и несовременным.

Согласно шведскому исследователю, Тому Ричи (Tom Ritchey), множество фактов не поддаются количественному анализу, так как они содержат социальные, политические и когнитивные измерения. Неопределенности, связанные с такими комплексными проблемами, в принципе, не могут быть упрощены теоретическими моделями и измерены в моделях эмпирических. Принципиальная неполнота объяснения теоретическими моделями и измерения в эмпирическом моделировании требует обращения на уровень морфологического анализа социально-политических моделей.

Общий морфологический анализ - метод для моделирования сложных социальных задач планирования, не подлежащих количественной оценке. В анализе рассматриваются все возможные соотношения между различными социальными, политическими и организационными аспектами проблемы, что позволяет рассчитать все возможные сценарии их развития. Автоматизированный метод общего морфологического анализа апробирован в ШАИО (Шведское Агентство Исследований по Обороне). Метод морфологического моделирования является итеративным. Новые знания и понимание, генерирующиеся в разработке морфологических моделей, являются одним из самых важных преимуществ метода.

Морфологическое моделирование базируется не на принципах классической детерминистской парадигмы, причинном или структурно-функциональном анализе. Для морфологического моделирования социально-политической ситуации достаточно тезауруса используемых понятий, связанных логическими отношениями. Важными моментами морфологического моделирования являются: параметры переменных с определенным диапазоном значений; взаимная согласованность диапазонов значений в пространстве возможных решений и согласованных конфигураций морфологических моделей. Конфигурации заменяют традиционную для классической науки концептуализацию понятий, а верификацию в рамках дихотомии «правда – ложь» заменяется оценками возможных сценариев как лучших или худших. Одни и те же сценарии могут оцениваться различными заинтересованными сторонами по-разному.

В отличие от классического моделирования, морфологическое моделирование всегда уникально и не предоставляет возможности учиться принятию решений методом проб и ошибок. Сопоставление разных переменных с множеством их значений образует морфологическое поле с N-мерным пространством конфигурации. Морфологическое поле представляет собой общую проблему "пространство", и может содержать множество возможных (формальных) решений. Пространство решений и возможных сценариев синтезируется процессом сопоставления и внутренней оценки пар переменных, входящих в кросс-среду матрицы. По отношению к каждой паре рассматриваются суждения о том, в какой степени пара может сосуществовать и представлять собой последовательную связь. Вместо вычисления причинности или вероятности сосуществования переменных происходит оценка их взаимной согласованности.

Цель морфологического моделирования сложных социально-политических ситуаций – не поиск объективной истины, а улучшение некоторых характеристик мира, в котором живут люди. Параметрами морфологических моделей могут выступать научные понятия, а культурные особенности организаций, заказчики, виды деятельности, стратегии сотрудничества, профили сотрудников и мотивация персонала реально существующих организаций.

Пихорович В.Д. (г. Киев)

fanja.new@gmail.com

НИЩЕТА ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЭКОНОМИИ

Политическая экономия как наука возникла практически вместе с возникновением капитализма. Она представляла собой попытку его саморефлексии с одной стороны и его теоретического обоснования — с другой. Это была во всех отношениях революционная наука, поскольку она смело рушила все старые предрассудки насчет общественного устройства, объявляя недействительными освященные веками общественные институты, провозглашая труд единственным оправданием частной собственности, а соответственно, всякого права и морали.

Но, увы, такой революционной политэкономия оставалась очень недолго, до тех пор, пока революционной оставалась буржуазия, то есть, до тех пор, пока она боролась против пережитков феодализма. Но как только буржуазия переставала быть революционной, и практически немедленно меняла свой тон и политэкономия. Из бесстрашной науки-обличительницы и ниспровергательницы она превращалась в наукоподобную охранительницу. Именно в этом смысл так называемой вульгарной политэкономии.

Возрождение интереса к политической экономии означает в первую очередь признание полного банкротства сегодняшнего экономического мейнстрима.

Но значит ли это, что любая критика капитализма будет означать развитие политэкономии? Ведь так называемая политическая экономия социализма, которая отрицала капитализм и представляла собой апологетику социализма, оказалась не более жизнеспособной. При этом, если в лице «Капитала» мы имеем критику политэкономии капитализма, то критика политэкономии социализма существует разве что в самом зачаточном состоянии. Собственно, критика политэкономии социализма возможна только как продолжение критики политэкономии в целом. Не только потому, что социализм не может представлять собой отдельной общественно-экономической формации, но и потому, что суть критики политической экономии не в отрицании капитализма, а в отрицании товарных отношений в целом, а капитализма только в той мере, в какой он есть самая развитая форма товарного хозяйства. Но именно превращение товарного хозяйства в нетоварное до сих пор является для политической экономии неподъемной темой.

Политэкономия знает только превращение всех продуктов человеческого труда и даже самой рабочей силы в товар. Получается нечто вроде «тепловой смерти вселенной» в

термодинамике. И причина такого положения та же самая – незнакомство с диалектикой как методом мышления.

Но это, так сказать, субъективная причина. Не только в смысле нежелания или неспособности овладеть этим методом, но и в том смысле, что представители этой науки не сумели вычленить ту силу, которая на самом деле является субъектом общественного производства. Даже если экономисты и говорят об экономических классах, они пытаются подойти к этому вопросу эмпирически, то есть с точки зрения классификации. Поэтому для них совершенно все равно – говорить о классе рабочих и капиталистов или о так называемом «среднем классе». Все зависит от «основания деления», которое тот или иной исследователь избрал для классификации. Им даже в голову не приходит, что делить людей на классы по уровню дохода, это все равно, что делить их, скажем, по размеру обуви. Что вопрос не в том, как делит общество ученый, а в том, как оно само реально делится, противопоставляя общественные классы друг другу, доводя это противопоставление до антагонизма, который, в свою очередь, и разрешиться может исключительно только через снятие старого основания деления, то есть старого способа производства.

Что же касается самого основания, то оно еще должно «созреть» для того, чтобы не только хотя бы началось это снятие, но и для того, чтобы его можно было отразить в теории. Поэтому и Маркс, и Энгельс, и Ленин говорят об этой категории применительно к политэкономии крайне абстрактно – что товар должен превратиться в нечто противоположное, как выражался Ленин, в «нетовар». Или, допустим, Энгельс говорит о том, что «объективные, чуждые силы, господствовавшие до сих пор над историей, поступают под контроль самих людей». Конечно, в работах классиков марксизма можно найти и другие замечания относительно будущего общества, но все они будут так же абстрактны.

У классиков просто не было того эмпирического материала, который бы позволил говорить более определенно. А их метод представлял собой ничто иное как диалектическую обработку эмпирического материала. Сегодня мы имеем огромный опыт не только реального социализма (важен не только положительный, но и отрицательный его опыт), но и огромное многообразие форм, как их называет М. Бурик, «некапиталистической капиталистичности».

Все это еще только ждет той самой диалектической обработки, которая позволила Марксу создать экономическое учение, позволившее ему преодолеть не только узкие рамки политической экономии, но и поставить на твердую научную почву все обществознание в целом.

Руденко М.А. (г. Москва, Российская Федерация)
masha-rudenko@mail.ru

ОПЫТ УМЕРЕННОГО ИСЛАМИЗМА В МАРОККО

На фоне общей нестабильной ситуации, социально-экономических и политических проблем арабо-мусульманского региона выделяется своеобразный «оазис» стабильности – Королевство Марокко – с нетипичным для современного арабского мира сценарием развития государства и его институтов.

Вероятность кризиса и массовых протестов против правящей элиты в Марокко была велика в силу как общих внешних, так и специфических внутренних факторов (высокий уровень расслоения общества, разницы в доходах, безработицы и неграмотности населения). Тем не менее, при низких гуманитарных показателях, отсутствии демократических свобод, а также типичной для региона коррумпированности государственного аппарата, не произошло предсказываемого повторения событий «Арабской весны». В Марокко функционирует стабильная, эффективная политическая система, с поразительной гибкостью и своевременностью отвечающая на все вызовы современности.

Анализ показал, что стабилизацию режима обеспечивают следующие механизмы, которые выступают в качестве факторов стабильности марокканского режима:

1. Политика по расколу оппозиционных сил (принцип «разделяй и властвуй») и уступки лояльному режиму оппозиции, которые позволяют создать баланс политических сил с управляемой оппозицией и рассеять политическую энергию граждан Марокко по различным партиям и этнокультурным сообществам.

2. Инкорпорирование умеренных исламистов в правительство.

Правящая элита использует гибкие методы взаимодействия с исламскими неправительственными организациями для удержания их в русле контролируемого развития: например, создание условий для участия умеренных исламистов в легальном политическом процессе страны (в первую очередь, в парламентских выборах) в целях обеспечения согласия исламистов с правилами игры и возможности для давления и контроля над ними.

3. Грамотная многопрофильная деятельность королей Хасана II и Мохаммеда VI и их правительств – в том числе, реформирование социально-политической системы страны, которое явилось своевременным ответом на запросы марокканского населения и эффективно способствовало постепенной демократизации и экономическому росту.

Так, за последние десятилетия была принята новая Конституция, поправки к Семейному кодексу, проведена амнистия политических заключенных, ослаблена цензура в СМИ, восстановлены парламентские механизмы.

4. Образовательная политика королевского двора (*махзена*).

Правящая элита инициировала введение обязательных курсов изучения шариата в школах (предполагается, что его будут преподавать в выгодном для власти свете, что позволит укоренить в сознании молодежи установку о нерушимости существующего политического режима), а также субсидировала отделения исламских исследований, коранические школы, проведение международных исламских и межконфессиональных форумов в городах Марокко. Кроме того, возростали объемы теле- и радиопередач на религиозные темы, проводились ставшие традиционными Хасановские чтения в месяце Рамадан, посвященные толкованию Корана и хадисов.

5. Религиозная политика *махзена*.

Король проводит ряд мер по религиозному обеспечению легитимности режима и укреплению позиций официальных духовных инстанций: создание Высшего совета улемов, региональной сети советов (под эгидой монархии собираются лучшие богословы страны) и Высшего института пропаганды веры, в функции которого входит религиозное обеспечение властных мероприятий.

Помимо этого, регулярно проводится строительство мечетей в сочетании с созданием надлежащей исполнительной дисциплины и регулярными кадровыми реформами по подготовке прорежимных имамов: таким образом, поддерживается авторитет короля и не допускается политическая активность в стенах мечетей.

В Марокко наблюдается высокий уровень поддержки короля и лояльность правящему режиму со стороны мусульманской уммы (общины). Таким образом, массовые протесты и процессы политической турбулентности, происходившие в соседних арабских государствах, должны обойти Марокко стороной.

На данном этапе развития авторитет правящей династии Алауитов, допуск умеренных исламистов к легальному политическому процессу, эффективные социально-политические меры, религиозная и образовательная политика королевского двора, а также внешнеполитические вызовы, сплачивают власть с народом, что обеспечивает стабильность политической системы, гармонично совмещающей традиции и новации.

ОСОБЕННОСТИ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРОИСХОЖДЕНИЕМ, ОБРАЗОВАНИЕМ И СТАТУСОМ В УКРАИНЕ: РЕЗУЛЬТАТЫ МОДЕЛИРОВАНИЯ МЕТОДОМ SEM

Имеющиеся исследования социальной мобильности в Украине преимущественно базируются на использовании классовых схем для измерения траекторий перемещений, а также оценке межпоколенной мобильности, в то время как, внутривоколенная мобильность практически не исследуется. В работе предлагается комплексный анализ связей между образованием, происхождением, первым статусом на рынке труда и текущим статусом на основе SEM, что позволяет исследовать как прямые так и косвенные эффекты отдельных факторов социальной мобильности в терминах относительных показателей.

Анализ базируется на данных ISSP 2009 года, международного сравнительного исследования социального неравенства. Общее количество опрошенных по репрезентативной выборке в Украине составляет 2012 респондентов в возрасте от 18 лет. Поскольку предполагалось сравнение статусов родителей и детей уже в начале карьеры, выборка ограничена работающими респондентами старше 29 лет (1156 человек).

Анализ включает расчет стандартных таблиц мобильности по квантилям ISEI родителей и детей, а также первой и текущей работы для оценки абсолютной мобильности, а также расчет корреляционных коэффициентов Пирсона для оценки относительной мобильности. Дополнительно рассчитываются модели структурных уравнений для описания связей между статусами родителей, детей и достигнутым уровнем образования. Анализ выполнен отдельно по полу и по возрастным когортами. Ключевые переменные, характеризующие позицию и происхождение индивида измеряются как ISEI (International Socio-Economic Index of Occupational Status) – Международный социально-экономический индекс профессионального статуса, который варьируется от 16 (самый низкий – низкоквалифицированные работники физического труда) до 88 (самый высокий – управленцы, менеджеры высшего звена).

Согласно результатам исследования показатели относительной мобильности в украинском обществе согласуются с мировыми тенденциями. Так, образование является ключевым фактором социальной мобильности, вместе с тем это не нивелирует влияние происхождения полностью. Независимо от уровня образования, дети с высоким статусом родителей в среднем получают статусы выше на 4-5 позиций из 88 возможных (в измерении ISEI).

Существенные изменения наблюдаются в гендерном аспекте каналов социальной мобильности. Хотя в традиции исследования индивидуальных траекторий перемещений отец долгое время оставался основным референтом предоставления преимуществ в шансах достижения высоких позиций как для мужчин, так и женщин, сейчас позиция матери оказывает большее влияние на траектории социальных перемещений женщин, чем позиция отца.

Следует отметить, что в украинском обществе (для всех возрастных когорт и одинаково для мужчин и женщин) происхождение оказывает существенное влияние именно на начало карьеры. Дети родителей с высоким профессиональным статусом демонстрируют лучшие шансы получить высокий профессиональный статус уже на первом месте работы независимо от уровня образования, если сравнивать с шансами детей родителей с низким профессиональным статусом. Высокообразованные дети родителей с низким статусом, как правило, осуществляют восходящую мобильность по сравнению с родителями, однако они не попадают в топ 20% высоких профессиональных позиций (в измерении ISEI) сразу в начале трудовой карьеры. Сыновья и дочери, имеющие родителей с высоким профессиональным статусом, которые получили высшее образование, приобретают высокие профессиональные позиции (топ 20%) уже на первом месте работы. Такие результаты свидетельствуют о важной роли социальных связей родителей в детерминации старта

карьеру. В умовах трансформаційних змін ключовою проблемою залишається не стільки доступ до вищої освіти як до основного соціального ліфту, скільки нерівність шансів на ринку праці після закінчення інститута/університету.

В таких умовах необхідна ціленаправлена політика по активізації соціальних інститутів (освіти, бізнесу, політики тощо) як соціальних ліфтів, яка повинна бути направлена на послаблення існуючих бар'єрів, зокрема корупції, неналежної якості надаваних знань, неефективної кредитної політики в підприємстві.

Степаненко В.П. (м. Київ)

vikstepa@gmail.com

ВЛАДА, СОЦІАЛЬНЕ ЗНАННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: КОНФІГУРАЦІЯ ВЗАЄМИН У КРИЗОВІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Питання взаємовідносин між соціальною наукою (експертними знаннями) і практичною політикою – як вони були сформульовані критично налаштованими соціологами в 1960-х роках (Р. Мілсом, А. Гоулднером, Г. Маркузе, М. Зейтліном, Р. Фрідріхсом та іншими) – не лише зберегли, а й набули нової гострої актуальності в пост-модерну добу множинності/частковості істин і особливо для суспільств, подібних українському, що переживають складну трансформаційну кризу. Тема усвідомлення своєї суспільної ролі (за дещо епатажним висловом А. Гоулднера, соціологи – “партизани суспільних інтересів”) та професійної відповідальності стає однією з наріжних в сучасному соціологічному дискурсі, починаючи з 1960-1970-х років. Саме в цей період, зокрема в американській соціології, починає активно формуватися традиція методологічної само-рефлексії, особливо в так званій “соціології соціології”, сферами досліджень якої стали, зокрема, взаємостосунки стосунки соціального знання, влади та суспільства. В пост-модерну добу цей дискурс розвивається у тезах “публічної соціології” М. Буравого.

За сучасних умов виразно окреслюються морально-філософські аспекти соціологічного (та більш широко – соціального) знання, вимоги реконцептуалізації його методологічних парадигм у сучасному глобалізованому світі. Коли в соціокультурній парадигмі модерну соціо-економічна система ґрунтувалась на раціональних знаннях, знання були важливим владним ресурсом (аж до взаємообертання, іманентності знання та влади у постановці проблеми М. Фуко), а поширення та використання такого знання – часто засобом соціального контролю, то у постмодерній ситуації демократично-орієнтовані соціальні експерти та інтелектуали частіше вбачають свої функції у продукуванні та розповсюдженні соціального знання, яке демократизує суспільні інституції через надання альтернативності бачень. Формування засад об'єктивно-критичного соціального знання стає і поготів нагальним для України. Ці проблеми особливо загострилися в контексті суспільно-політичних зрушень в країні 2004-2005 та 2013-2014 рр. Викликами теперішньої кризової трансформації та збройного військового конфлікту на території країни є право на критику влади (право на “незручну правду”) з боку соціальних експертів в умовах внутрішньої мобілізації, розмежування поміж об'єктивністю та лояльністю, продукування соціальної експертизи за інформаційного багатоголосся розвинених соціальних мереж, дотримання критеріїв наукової об'єктивності в інформаційному Інтернет-потопі та пропаганді, не лише надання альтернативних стратегій, але й аргументація вибору оптимальних.

Метою цього матеріалу є пропозиція деяких підходів до дослідження взаємин трикутника “влада – соціальне знання – суспільство” з особливим наголосом на такій умові адекватності та оптимальності цих взаємин як публічність влади. Аби позначити теоретико-методологічне поле цих міркувань, окреслимо деякі позиції:

- Суперечливі взаємовідносини соціального знання та влади завжди мали тривалу і не просту історію: частіше з'єднуючись, коли владні структури намагалися підім'яти інші суспільні інституції, поглинути їх, іноді – протистоячи, опонуючи одна одній, але при цьому

виявляли свою взаємозалежність, потребу один в одному: ефективне управління не може не спиратися на певне узагальнення, пояснення прогнозування, яке виробляє соціальне експертне знання, останнє – може потребувати підтримки (матеріальної, ресурсної, символічної, статусної тощо), яку надають владні структури.

- Історичне минуле і сьогодення доводить, що соціальне знання, контрольоване та підкорене владою, або навіть розчинене в ній, послабляє саму цю владу, робить її неефективною за відсутності відстороненої соціально-експертної критики.

- Значення експертного соціального знання зростає, адже в інформаційних умовах “множинності голосів” і розширення поля суспільно-політичного та культурного вибору підвищується соціальна відповідальність експертів як конструкторів, тлумачів та інтерпретаторів, що виробляють та розповсюджують соціальне знання – старовинний ідеал сполучення знання та громадянської доброчесності стає вимогою часу.

- Роль соціального знання, особливо в умовах суспільства, що трансформується, є двоякою: воно сприяє соціальній емансипації, демократизується та демократизує. Водночас, соціальне знання у владному використанні часто слугує як спосіб контролю та маніпуляції з метою збереження та відтворення соціального порядку та існуючої системи влади.

- Криза загострила проблеми взаємовідносин влади із так званим “широким” (або “горизонтальним”) суспільством, а не лише з найактивнішим його сегментом — професійним “громадянським суспільством”, представленим політично-орієнтованими НУО, менеджерами від демократії та мережею неурядових think-tanks. На часі стала потреба у пошуку нових форм, дискурсів та практик оптимальних режимів функціонування влади та порядку прийняття рішень у декларованих режимах відкритості, прозорості та публічності.

Судаков В.И. (г. Киев)

vl_sudakov@ univ.kiev.ua

ИДЕНТИФИКАЦИЯ КОНФЛИКТОГЕННЫХ ФАКТОРОВ ВОСПРОИЗВОДСТВА СОЦИАЛЬНЫХ НЕРАВЕНСТВ КАК ПРОБЛЕМА ТЕОРИИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

Процессы либерализации общественной жизни и рыночных преобразований в постсоветских странах и Украине явились предпосылками формирования качественно новых институциональных механизмов организации, социального контроля и стабилизации социальных отношений. Возникшие новые стимулы развития гражданской активности способствовали также утверждению новых форм социальной интеграции в направлении усиления роли и значимости взаимодействий и социальных коммуникаций конкурентного типа. Однако, важно учитывать, что интегративные свойства конкурентных взаимодействий выражают противоречивый характер конкуренции в значении competition - т.е. как соревновательной коммуникации. Такая соревновательная коммуникация объективно предполагает наличие ряда конфликтогенных факторов, стихийная актуализация которых приводит к возникновению и развитию сложных и драматических по своим последствиям социальных неравенств.

Научная идентификация и типологизация такого рода конфликтогенных факторов является достаточно сложной социологической проблемой. Основные сложности разработки такой типологизации обусловлены тем, что выделяемые факторы как специфические онтологические феномены являются взаимосвязанными. В этой связи представляется важным обратить внимание на пять наиболее значимых типологических явных и латентных конфликтогенных факторов воспроизводства социальных неравенств, которые наиболее характерны для Украины и других постсоветских стран.

1. Декларативный характер базовых конституционных правовых норм относительно трактовки источников власти, основных прав граждан, социальных гарантий и пр., что затрудняет их юридическую квалификацию как норм прямого действия.

2. Незаинтересованность правящей элиты в создании специализированных институциональных механизмов реального разделения властей и поддержание режимов функциональной автономности законодательной, судебной и исполнительной власти.

3. Чрезмерная централизация власти, ведущая к утверждению авторитарных и диктаторских моделей государственного управления, насаждению различных «управленческих вертикалей», поддержки лояльных олигархических кланов, формированию криминализованной бюрократической субкультуры и масштабной коррупции.

4. Консервация полупериферийного и периферийного статуса постсоветских стран, их ресурсная зависимость от постиндустриального Центра, неэффективность предлагаемых программ «догоняющего развития».

5. Несоответствующая идеалам социального государства и социальной справедливости социальной безответственной социальной политика, ведущая к консервации стандартов ресурсного минимализма, поляризации социальной структуры, углублению кризиса рынка труда, систем образования, здравоохранения, усилению социального влияния внестатусных социально-экономических групп (прекариата).

Анализ теоретического аспекта последнего их обозначенных факторов, на наш взгляд, представляется весьма важным, поскольку он связан с научным пониманием проблемы концептуализации взаимосвязи принципов социальной справедливости и социальной ответственности в современной теории социальной политики. На первый взгляд данная проблема является достаточно простой в силу самоочевидности взаимосвязи этих принципов. Однако сама постановка вопроса о социальной справедливости не просто как об абстрактном общественном идеале достижения социального консенсуса, а как о регулятивном принципе социальных отношений предполагает и понимание технологической значимости адекватных этому принципу системы социально ответственных действий, чему и служит проводимая каждой страной социальная политика.

Очевидно, что эффективное решение в современных постсоветских странах важных практических задач укрепления социальной консолидации непосредственно связано с научным изучением и многообразных конфликтогенных факторов воспроизводства социальных неравенств. Интуитивные управленческие реакции и стихийные действия властей в направлении нейтрализации механизмов актуализации этих факторов, а также проводимая социально несправедливая и безответственная социальная политика могут являться лишь дополнительным стимулом развития драматических последствий социальных конфликтов.

Сусська О.О. (м. Київ)

susskaya@bigmir.net

ПАРТИЦИПАТОРНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ВТІЛЕННЯ СУЧАСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ

На тлі тенденції «згорання» часу, який відводить аудиторія контакту із традиційними медіа, народжується новий вид журналістики, яку почали називати «журналістикою співучасті» (від англ. “participate” – брати участь). В даний час інтернет-журналістика або «партиципаторна» журналістика вже не просто онлайн-варіант традиційної журналістики, а особливий вид журналістики, який існує переважно в двох формах: громадянської журналістики (“citizen journalism”) та блогів – особистих онлайн-щоденників (“blogs”). Саме в останніх можна розмістити або «вивисіти» на відповідному сайті створені власноруч матеріали.

Цей різновид співробітництва в журналістських та наукових колах визначається терміном «фольксономія», яка на відміну від руху інформації зверху до низу – «таксономії» (остання ще донедавна активно використовувалась традиційними медіа), дозволяє громадянській журналістиці подавати новини та думки «онлайн», синхронно із перебігом подій. Проте, професійні журналісти, які здебільшого виступають від імені певних великих

спільнот або «всього народу», розглядають можливості зникнення друкованих та інших традиційних медіа з великою долею скепсису. Особливо викликають недовіру матеріали блоггерів, які стосуються жанру так званої «журналістики розслідувань» та верифікації дійсності (перевірки) фактів. За прогнозами Філіпа Мейера (автора книги «Газета, яка щезає»), остання газета, ймовірно, буде прочитаною «останнім читачем» у квітні 2040 року [4], за вісім років до 600-річного «ювілею» винаходу друкарського станка Гутенбергом.

В історії відомий факт, коли вчені (Е. Берк, Ж. Де Местр, ін.) виступили проти руйнування суспільних об'єднань, груп та організацій, тому що це перетворювало б суспільство на масу ізольованих індивідів. Відчутне підсилення концептуалізації визначень інформаційного простору та масової комунікації створило методологічні передумови посилення теоретичних орієнтацій в дослідженнях масової аудиторії [2].

Виникнення фашизму в 20-30-х роках ХХ ст. суттєво змінило зміст теорій масового суспільства. В них посилюються елементи захисту демократичних прав і свобод людини від необмеженого володарювання владної еліти (Х.Арендт, К. Манхейм, Э. Ледерер). Після Другої світової війни посилюється критика економічного, політичного й соціального відчуження (Ч.Міллз, Е.Фромм, Рисмен), досліджується конформізм людини «масового суспільства» (Г.Маркузе із теорією «одномірної людини», Г. Бехманн, Д. Ронфельдт, ін), аудиторія мас-медій та модельована ними «масова свідомість» вивчається як наслідок й, одночасно, продукт розповсюдження стандартизованої «маскультури»

В сучасному медійному світі продовжується формування моделі партиципаторної журналістики, зокрема, як бізнес-моделі. Відповідно ним газетні видавці модифікують свої онлайн версії або ж окремі електронні видання, щоб утримати контингент своїх читачів. Криза газетної індустрії загострилася, починаючи з початку 90-х років минулого століття та продовжується й досі. Як доводять вищенаведені дослідження, навіть в старій Європі, де читання газет і журналів та звертання до традиційних медіа успадковується династійно, більшість молоді щоденні газети вже практично не читають. Почастішали сенсаційні заяви про неправдиву інформацію, що підриває довіру до друкованих та електронних медіа.

У майбутньому медіа створюватимуть щораз більше можливостей для участі громадськості в політиці. Попри те, що процес цей є поступовим і тривалим, міжнародна політика стає чимраз відкритішою і змушена (з огляду на зростаючий вплив релігійних громад) брати до уваги також і морально-етичні аспекти [3, С.16]. А це вже є суто соціально-психологічним наслідком розвитку технологій інформування.

З іншого боку, багато політиків побоюються, що втрата громадськістю інтересу до поточних політичних подій призведе до того, що люди реагуватимуть лише на сенсаційні повідомлення. Дійсно, незаперечним є те, що населення більшості країн присвячує значну увагу міжнародним подіям лише тоді, коли розвиток цих подій загрожує національним інтересам їх держави. Таким чином, саме партиципаторна журналістика, що має найвищий ступінь персоніфікованості може сприяти подальшому розвитку культури самоусвідомлення та створенню замість традиційних медійних аудиторій нових інтерпретаційних спільнот.

Список використаних джерел:

1. Гройс Б. Медиум становится посланием // Неприкосновенный запас. – 2003. – № 6 (32). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2003/6/gr13-pr.html>
2. Луман, Н. Реальность массмедиа/ Н. Луман/ [Пер. с нем. А.Ю.Антоновского]. – М.: Праксис, 2005. – 256 с.
3. Сиберт С., Шрамм У., Питерсон Т. Четыре теории прессы.- М.,1998.
4. Сусская О.А. Гуманизация и персонификация масс-медиа: Гуманизация и персонификация коммуникативного взаимодействия в медиaprостранстве. [Монография] / Сусская О.А. – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, AV Akademikerverlag GmbH &Co. KG, 2013. – 110 с.

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: МІЖ ПРАГНЕННЯМ ДО ЗМІН ТА СИМВОЛІЧНИМИ АНКЛАВАМИ

Протягом усієї новітньої історії українське суспільство було і залишається полем боротьби між «старим» та «новим» символічними універсумами. Ця боротьба, з огляду на фундаментальний рівень, на якому вона відбувається, з огляду на її інтегральність, відбувалася дуже повільно і перейшла в активну та часто навіть криваву форму лише протягом останнього півтора року. Під символічним універсумом ми розуміємо замкнуту смислову систему, що пропонує власну матрицю бачення та інтерпретації об'єктивних (природних), інтерсуб'єктивних (соціальних) і суб'єктивних подій чи явищ, яка задає межі комунікації та інтерпретації. Ці смислові структури є інваріантними для кожного суспільства, оскільки їхнє існування зумовлене як об'єктивними (прагненням соціальної системи до стабільності), так і суб'єктивними факторами (потребою індивіда у інтерпретативній схемі, системі координат, які допомагають йому досягнути соціальний світ).

Процес заміщення «старого» («радянського») символічного універсуму розтягнувся на кілька десятиліть і навіть нині повністю не завершений. Одним з явищ, яке стало результатом цієї незавершеності є поява в українському суспільстві цілих символічних анклавів. Це анклав, де збереглося домінуюче положення старого символічного універсуму, витісненого новим, який втратив своє ексклюзивне право на визначення соціальної реальності і її інтерпретацію для більшості суспільства. Однак у межах конкретного символічного анклаву він зберігає свою особливу роль. Ці символічні анклавні можуть охоплювати як невеликі села, так і цілі регіони. У такому випадку ми говоримо про символічні анклавні не просто як про просторово-символічної сутності, а про просторово-символічної сутності, які живуть у своєму часовому континуумі, який багато в чому не збігається з континуумом домінуючого символічного універсуму. Визначальна роль, культурна гегемонія старого символічного універсуму тут застигає в часі і по-старому створює і відтворює свої смисли та смислові комплекси. При цьому, там існує і своя «каста експертів», відповідальних за генерацію і поширення відповідних смислів.

Символічні анклавні характеризуються особливостями за цілою низкою основних індикаторів, як-то дискурс, мова, інтерпретація історії, само ідентифікація, ціннісні орієнтації, релігійні вірування, політичні та геополітичні преференції, тощо.

Разом з кристалізаціями в дискурсі певних смислових конструктів, стійких схем інтерпретації і відповідних мовних конструктів, в кожному символічному анклавні спостерігаються і релевантні символічні кристалізації в галузі архітектури, пам'ятників, художніх форм і топоніміки. Ці кристалізації грають величезне символічне значення, оскільки акумулюють у собі весь горизонт основних смислів, що входять до складу старої мета-смисловий матриці і будучи засобами їх безпосередньої демонстрації.

У символічному анклавні - в першу чергу в символічному анклавні, де збереглася культурна гегемонія старого універсуму - це найбільш яскраво виражено в пам'ятниках, назвах вулиць, майданів, а також, найчастіше, в особливому стилі архітектури, яка збереглася у ньому. Це тим більш наочно, якщо порівнювати з рештою територіально-символічної частини країни, де домінує новий універсум і з великою часткою ймовірності відбуваються відповідні зміни в символічних кристалізації.

Подібне ми в повній мірі можемо спостерігати в Україні на прикладі цілих регіонів чи їх окремих частин. В першу чергу це стосується АР Крим та великих частин Сходу та Півдня України. Через свою природу символічні анклавні усіма способами протистоять будь-яким спробам суспільних змін.

В силу різкого, проте цілком закономірно загострення боротьби символічних універсумів, яке припало на кінець 2013-початок 2014 років в Україні, місце довготривалого сценарію все більше почав замінювати другий - анігіляція, фізичне усунення з символічного

простору всіх кристалізацій, які відсилають до попереднього універсуму. Найбільш яскравим свідченням цих процесів є так званий «Ленінопад» - серія самовільних демонтажів залишилися в Україні пам'ятників Леніну, які почалися по всій країні. Разом із тим важливо розуміти, що символічні анклавні в Україні реальні і самим лише поваленням пам'ятників чи перейменуванням вулиць існування цих символічних анклавів не припиняється. Символічні репрезентації та кристалізації у вигляді топонімів та візуальних символів є лише верхівкою айсбергу, а процеси асиміляції, розмивання кордонів символічних анклавів потребуватимуть не один рік, ба навіть десятиліття.

Щириця Т.В. (м. Київ)

tvshch@ukr.net

ЦІННОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ

Політичне життя українського сьогодення можна було б характеризувати як багатомірне, мультикультурне і плюралістичне. І така характеристика була б правильною, якби насправді за нею поставали реальні політичні феномени, а не їхні симулякри. Бо актуальне політичне життя вирує через політичні дискусії щодо не тільки мети, яка мала б об'єднувати людей певних політичних преференцій, а й засобів її здійснення. В реальному політичному житті діалектика мети і засобів відбивається в програмних документах. Годі казати, що в українському партійному будівництві різноманітними є тільки назви партій та об'єднань, і в жодному сенсі це не стосується засадничих світоглядних підвалин і теоретичних засад політичних програм. В кращому разі спостерігаємо паліатив електоральних технологій.

Ми болісно переживаємо процеси трансформації і модернізації, не дуже знаємо, куди прямує суспільство. Вербалізація європейських орієнтирів ще не гарантія імплантації європейських цінностей в повсякденне життя – господарче, політичне, етичне, правниче, ідеологічне тощо. Для практики потрібна теорія, яка б допомогла кожному свідомому громадянину пізнати і обґрунтувати цінності і норми, за якими конструюються соціальні взаємини. Подібну теоретичну дискусію пережила німецька громада 60-70-х років ХХ століття, коли провідні політичні партії Німеччини – СДПН, ХДС, ХСС в своїх Програмах принципів (Grundzatsprogramm) основні цінності – свободу, справедливість і солідарність – конкретизували як масштаби і критерії діяльності суспільних акторів.

Треба зауважити, що тема основних цінностей (Grundwerte) досить контроверсійна, що проявляється в суперечностях лібералізму і консерватизму, соціал-демократії і неоконсерватизму, партикуляризму і універсалізму. Витоки такої контроверсійності у теоретико-методологічних засадах трактування справедливості (як одної з Grundwerte) в концепціях Дж.Ролза (найпопулярніша його книга «Теорія справедливості») і Р.Нозіка, які ґрунтуються – відповідно – на деонтології І.Канта і теорії природних прав Дж.Лока.

Сподіваюсь, що українське суспільство – попри політично-програмну невизначеність його сутнісних, змістових, футурологічних вимірів, - все ж прямує шляхом побудови правової, соціальної держави із гарантією основних прав людини. Проте на цьому шляху підступною виявляється відсутність консенсусу щодо субстанційних принципів основних цінностей та наповнення них конкретним соціальним змістом. Науковці-гуманітарії мають сприяти творенню умов для повноцінного дискурсу про аксіологічний горизонт українського суспільства як складової світового співтовариства, націй і культур. Не можна обмежитись теоретичними параметрами проблеми, вкрай необхідним є поширення дискурсивних практик із залученням усіх охочих і тих, що визнає себе компетентним взяти участь в обговореннях і прийнятті рішень. Тобто експертне знання кореспондується із непрофесійним, так би мовити візією стороннього (незаангажованого) спостерігача.

Варто зазначити складність проблеми Grundwerte. Адже вона має кілька вимірів, зокрема: етичний, правовий, економічний, екологічний, освітянський тощо. Так, етичний аспект спирається на розрізнення реального(суцього) й ідеального (належного), через що в

етиці цінності свободи, справедливості і солідарності постають водночас і дескриптивними і прескриптивними; правовий - на ціннісно-нейтральну раціональність правової самореферентної системи; економічний засадничений принципами формальної раціональності та законами вільного розвитку ринку; екологічний реалізується через принцип відповідальності «за і перед буттям» (Г.Йонас); освітянський - його зміст і сенс полягають в інтерсуб'єктивності навчальних програм і виховальних практик. Всі ці теоретичні викладки нічого не вартують без політичної волі їхнього втілення в повсякденних практиках. А з волею пов'язане питання суб'єкта такої політичної волі. М.Шелер сказав би, що потрібний вождь чи герой, а Ю.Габермас – що потрібне розвинене громадянське суспільство. Як відомо і той, і той є видатними етиками Модерну, кантіанцями, тобто прихильниками автономії свободи волі і всезагального права. Різняться культурні коди, в яких були вербалізовані суспільні потреби: М.Шелер – за нарацією «держава для людини», Ю.Габермас – «людина для людини».

Громадська думка українців сьогодні постає як мікс радянського і пострадянського, цінностей патерналізму та індивідуалізму, традицій та інновацій. Це виявляється в усіх сферах людського буття. Так, в політиці і господарстві не відбувається реальна ротація кадрів, в освіті Болонський процес вкрай формалізований, в науці йдуть постійні загрози соціальному пакету науковців і падіння престижу дослідницької діяльності, в медицині найяскравіше виявляється воля до влади (М.Фуко), про судочинство годі й казати.

Завершу виклад своїх ідей важливим методологічним дороговказом М.Вебера, а саме його розрізненням влади і панування. Влада, що нехтує громадянським суспільством чи видає себе за його функціонування, не відповідає ані духові часу, ані потребам загалу. Проте панування, а саме конфігурація інтеракцій свідчить про динамічні процеси осучаснення суспільного, передусім політичного життя. Владна криза Україні народила новий дух у вигляді феноменів Майдану, громадянського суспільства, гідності, волонтерства. Багато хто з політологів послуговується порівнянням, що український народ сучасніший і відповідальніший за своїх лідерів. Тільки усвідомлення правильності такої оцінки надає наснаги працювати спільно, напружено і наполегливо над втіленням одвічної мрії – свободного, справедливого і солідарного суспільства із гарантіями прав людини.

Юзва Л.Л. (м. Київ)

luydmilay@ukr.net

ЦІННІСНА КАРТА В ПРОМОВАХ, ЩО ЗМІНИЛИ СВІТ: КОНТЕНТ-АНАЛІТИЧНІ РОЗВІДКИ

Віднедавна в Україні набув популярності сервіс Eggheado⁸ по розширенню світобачення, на якому доступно 39 курсів в 9 різних категоріях. Один з курсів «21 промова, які змінили світ»⁹ пропонує підбірку промов світових лідерів, науковців та духовників. Вагомою «характеристикою» даних промов є те, що це не лише виголошені саме відомою людиною тексти, а те, що – дані промови справді провокували історичні зрушення в тому чи іншому суспільстві, в тій чи іншій країні, частині світу тощо. Кожна з них стоїть на зламі суспільних трансформацій.

Абсолютна більшість з них до того ж датуються ХХ століттям та стосуються суспільних і соціальних проблем, які переживало світове співтовариство у тому столітті (див. Табл.1).

⁸ <http://eggheado.com/>

⁹ Анонс курсу: «У цьому курсі ви дізнаєтеся про сильних духом людей і події, коли вони змогли своїм словом зачепити серця мільйонів. Ви зрозумієте, що слово - це один з наймогутніших видів зброї. Вас чекає 21 промова, кожна з яких була виголошена сильним лідером і запам'яталася на століття».

Масив промов з курсу «21 промова, які змінили світ»

	Автор промови	Назва промови	Період
	Королева Єлизавета I	"У мене серце і дух короля"	XVI ст.
	Карл I	Промова на ешафоті	XVIII ст.
	Олівер Кромвель	Промова в парламенті	XVIII ст.
	Наполеон Бонапарт	"Солдати моєї старої гвардії!"	XIX ст.
	Авраам Лінкольн	Геттисбергська промова	XIX ст.
	Махатма Ганді	"Індії нема порятунку"	XX ст.
	Володимир Ілліч Ленін	"Що таке Радянська влада?"	XX ст.
	Марія Склодовська-Кюрі	"Про відкриття радію"	ВБ ¹⁰
	Адольф Гітлер	"Мій терпець урвався!"	XX ст.
0	Уїнстон Черчілль	Промова з нагоди формування нового уряду	XX ст.
1	Роберт Опенгеймер	Промова в Лос-Аламосі	XX ст.
2	Джавахарлал Неру	Промова з нагоди проголошення незалежності Індії	XX ст.
3	Джордж Маршалл	"План Маршалла"	XX ст.
4	Джон Кеннеді	Інавгураційна промова	XX ст.
5	Мартін Лютер	"У мене є мрія"	XX ст.
6	Нельсон Мандела	Промова на Рівонійському процесі	XX ст.
7	Голда Меїр	Промова в Кнесеті	XX ст.
8	Рональд Рейган	"Знесіть цю стіну!"	XX ст.
9	Вацлав Гавел	Новорічне звернення	XX ст.
0	Михайло Горбачов	"Я залишаю свою посаду з тривогою, але і з надією"	XX ст.
1	Стів Джобс	"Три історії"	ВБ

Промови 8, 11 та 21 були виголошені науковцями, дослідниками, 6 – духовним пророком нації. Дослідницький інтерес викликали цінності, які транслювались через дані тексти й стали підґрунтям історичних подій, змін у світогляді, на основі яких сьогодні формується суспільство наступного століття.

Застосувавши контент-аналіз на основі пошукового шляху та додатково – seo-аналізу¹¹ для формування категорій, було виявлено низку цінностей різного гатунку (Див. рис. 1).

¹⁰ Відбраковано.

¹¹ <http://advego.ru/text/seo/>

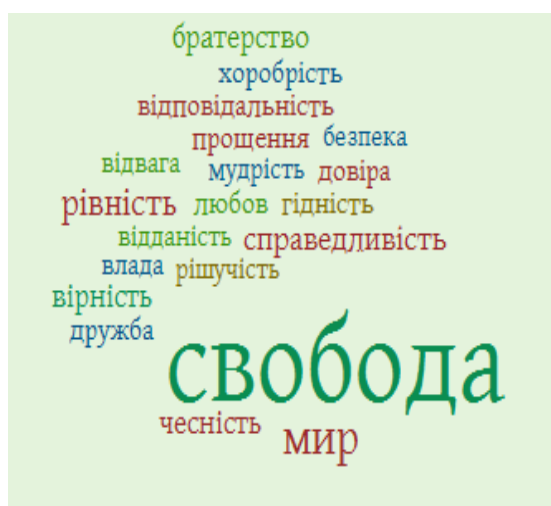
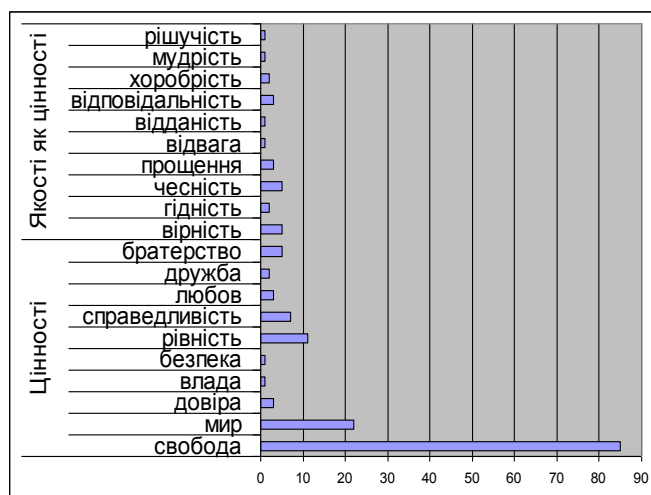
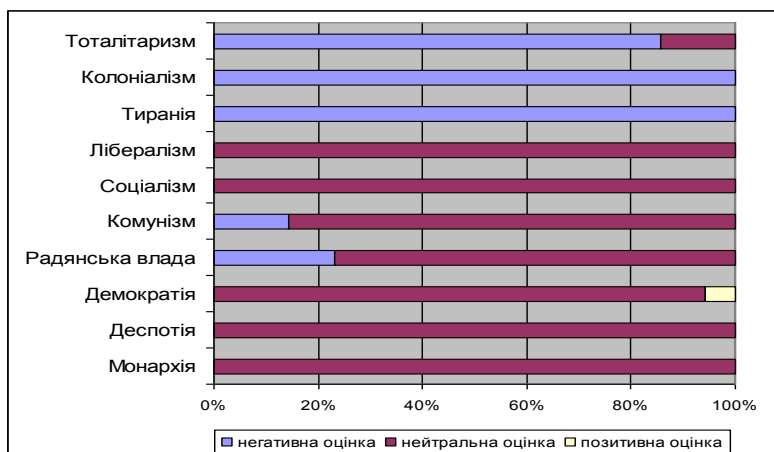

Рис. 1 Групи цінностей, що трансливались через промови та їх частка

Розуміння та аналіз такого картатого набору можливі лише у співставленні з двома іншими категоріями, такими як «Тип правління/ устрій» та «Географія»¹² (в промові)». До того ж в процесі кодування було враховано таку властивість категорій, як модальність¹³ (Див. рис. 2-3).

¹² Мова йде про країни та союзи, які згадуються промовцем.

¹³ Як полюсні кодувалися лише яскраві, експресійні оцінки. Інші відносились до нейтральних.

Рис. 2 Модальність оцінок та частка типів правління, устроїв

Повертаючись до отриманого набору цінностей, варто зазначити, що в переліку наявні дві групи цінностей. Так звані цінності як якості (на кшталт пропонованих у методиці Шварца) та група «загальноновизнаних» цінностей (Див. рис. 4).

Рис. 3 Мапи країн та союзів, трансльованих через промови

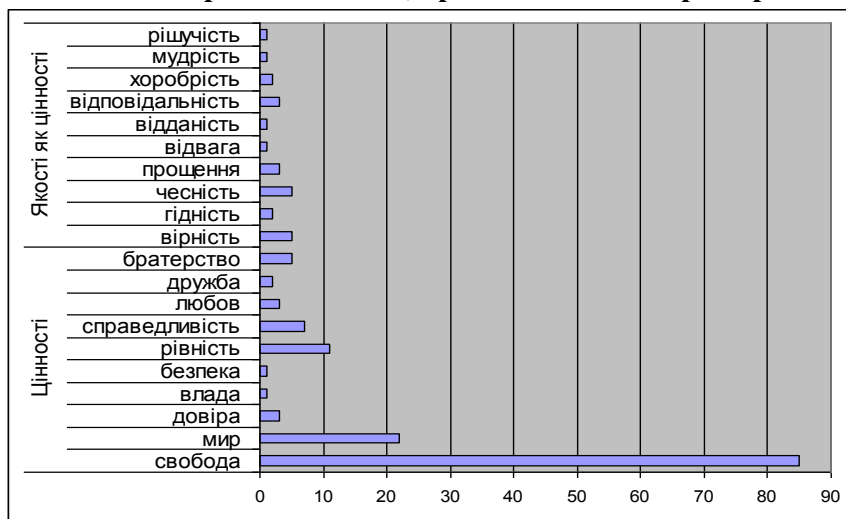

Рис. 4 Групи цінностей, трансльованих через промови

Грунтуючись на міркування Дж.Кекеса [1, с.112] щодо засадничих цінностей лібералізму варто підсумувати, що цінності, виявлені в ході контент-аналізу промов вказують на трансляцію, в найширшому розумінні цього терміну, саме ціннісного набору, характерного для такої течії, як лібералізм. Тож, в даному випадку ілюструється дисонанс ХХ ст., як такого, що було наповнено кривавими війнами, расовою та економічною боротьбою, та закликами до ліберальних ідей – ідей плюралізму та свободи. Хоча, з іншого боку, можна розглядати це не як дисонанс, а як реакцію на стан, що і можна прослідкувати в

багатьох аналізованих текстах. Також, варто зазначити, що виявлені цінності в даному ракурсі відіграють роль рушія соціальної еволюції суспільства.

Список використаних джерел

1. Кекес Д. Зasadничі цінності лібералізму [Електронний ресурс] / Джон Кекес // Лібералізм: ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Ролза – Режим доступу до ресурсу: <http://liberalism.politzone.in.ua/articles.php?id=15&page=1>.
2. Мейжис І. А. Цінності і соціальна еволюція суспільств [Електронний ресурс] / Ірина Альбертівна Мейжис // Наукові праці – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2008/84-71-3.pdf>.

Яковлева Л.І. (м. Одеса)

Yakovleva_liliya@mail.ru

«РОЗПОРЯДНИКИ» ВЛАДИ: ТРИ ОБГРУНТУВАННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Легітимність передбачає спроможність акторів публічного управління створювати та відтворювати переконання, що їх рішення є оптимальними та бажаними для суспільства. З часів М. Вебера, легітимність розуміється як певна процедура самовиправдання влади, яка може спиратись на традицію (традиційне панування), харизму (харизматичне панування) та бюрократію (раціонально-легальне панування).

Процес демократизації публічного управління передбачає раціональне формулювання мети суспільного розвитку, пошук найбільш ефективних засобів її досягнення, калькуляцію витрат та вигід від реалізації певної стратегії, врахування поведінки інших акторів та оцінювання ситуації в цілому. У сучасних умовах, під впливом глобалізації та інформатизації постають нові виклики перед публічним управлінням, вирішення яких потребує звернення до обґрунтування легітимності як основи взаємодії приватного та публічного просторів. У політичній історії виокремлюють різні форми взаємодії між приватним (Res Privata) та публічним (Res Publica) на різних історичних етапах – від архаїчних спільнот, давньогрецьких полісів та Римської імперії до (пост-) сучасного інформаційного суспільства. Зокрема, перше обґрунтування легітимності влади та управління виникає в архаїчну епоху, коли в особі держави виникає «розпорядник» влади, який спирається на сакральний (такий, що причетний до божественної могутності) принцип легітимації. Визначальне право волі правителя потребує додаткового обґрунтування, яке будується у вигляді апеляції до Божого авторитету, походить з божественної могутності і тримається на ній. С. Пролєєв говорить про «сакральність влади культури»: «Приклад Леніна є чи не найнаочнішим: в його особі не лише думка і вчинки конкретної особистості набули якості непогрішності та незаперечної істинності, а й навіть тіло намагається набути Божеської якості нетлінності».

На думку В. Парсонса: «Ідея публічної політики передбачає існування сфери чи сектора життя, що не є приватними або суто індивідуальними, а здійснюються спільно. «Публічний» означає ті аспекти людської діяльності, які вимагають урядового чи соціального втручання або принаймні спільних дій» [1, С. 23]. Легітимація акторів публічного управління – це складний політичний процес, який визначається такими факторами, як довіра громадян, взаємне визнання та забезпечення прав і обов'язків акторів у процесі публічного управління, механізми та форми забезпечення балансу приватних та публічних інтересів, демократизація вертикальної та горизонтальної політичної взаємодії, верховенство права та конституційних засобів прийняття та реалізації владних рішень та впровадження політики. Зміст публічного управління проявляється в організації діяльності соціальних груп та окремих індивідів шляхом об'єднання, узгодження, регулювання, координації і контролю. Громадяни повинні бути впевнені у тому, що існуючий розподіл владних ролей являється максимально ефективним та не створить перешкод на шляху реалізації публічного управління.

Другою формою легітимації державної влади та управління є ствердження її як влади кращих – найліпших людей (аристократія, олігархія). Історично аристократія постає як «кращість» знатності, олігархія ж організована за критерієм не родовитості, а грошей і майна: «Багатство стає джерелом влади лише якщо воно визнано у суспільстві критерієм кращості людини» [2, С. 214]. У сучасних суспільствах перевага кращих залишається одним з елементів обґрунтування і дій системи влади. Відмінність полягає в тому, що основою обґрунтування легітимності публічного управління стала компетенція: «Відколи політика перетворилась на фахову справу (можливість для цього створює лише громадянське суспільство і демократія), відтоді компетентність набула вирішального значення для виправдання на владу» [2, С. 218]. Державним устроєм, право влади якого обґрунтовано довірою людей, служить республіка, а джерелами легітимності акторів публічного управління виступають результати виборчих кампаній, правове поле, рівень довіри у вертикальній взаємодії та управлінській структурі, ідеологічні принципи та ін. Публічна політика (Public Policy) виконує важливі функції підтримання балансу приватних та публічних інтересів і досягнення на цій основі суспільного блага, соціальної справедливості, презентації та артикуляції інтересів окремих індивідів. Публічне управління є особливою соціальною функцією, яка є похідною від суспільних потреб та набуває політичного змісту й відповідних державних форм у модерних суспільствах.

Легітимність акторів публічного управління передбачає наявність сформованого ринку й інституту приватної власності, які забезпечують автономію та імунітет індивідів щодо державного втручання. Актори публічного управління вважаються легітимними, якщо вони здатні підтримувати не лише законність влади, а й віру громадян у ефективність рішень влади, її відповідальність та здатність виконувати демократичні правила політичної гри, а головне – у те, що уряд представляє інтереси суспільства.

Список використаних джерел:

1. Парсонс В. Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс / Пер. з англ. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 549 с.
2. Пролеєв С.В. Метафізика влади : Монографія. – К.: Наук. Думка, 2005. – 440 с.

СЕКЦІЯ 1. ВЛАДА: ПОЛІТИЧНА, ІДЕОЛОГІЧНА, ЕКОНОМІЧНА ТА ВІЙСЬКОВА

Авксентьєва Т.Г. (м. Харків)

tageav@mail.ru

СУСПІЛЬНЕ ПОРОЗУМІННЯ В УКРАЇНІ ЯК ФАКТОР ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Наявність стабільності держави, політичної системи в цілому виступає запорукою соціально комфортного суспільства. Вона відбивається у здатності політичних інститутів швидко давати адекватні відповіді на виклики розвитку. Стабільність як критерій політичного розвитку втілює як вимоги збереження спадковості, так і врахування модернізації.

Стабільність вимірюється функціональними якостями системи, які визначаються у техніко-технологічних особливостях, виборі інституційної моделі. Це „організаційне тіло” ефективної або неефективної (за умов відсутності стабільності) політики. Однак ще з давніх часів політичні філософи як важливу складову виділяли якісний вимір стабільності. Саме в ньому відбивається аксіологічна складова суспільної моделі: цінності, що є пріоритетними для суспільства, засади комунікативної взаємодії в межах політичного простору, вибір ціннісних смислів розвитку. У концентрованому вигляді зміст критерію стабільності у якісному вимірі становить наявність суспільного порозуміння стосовно основних цілей та цінностей розвитку. Для суспільства, що зазіхає на визначення соціально комфортного згода як відносно стратегії політичного управління, так і вагомих його тактичних складових, є необхідною. За такої умови усім членам суспільства забезпечується свобода як безпека, що гарантується законами держави та підтримується тим самим суспільним порозумінням.

Сьогодні, за новітньої історії України, проблема набуття стабільності динамічного типу критично загострилась: втрата контролю влади над певною часткою території держави, наявність громадянського протистояння, прояви соціальних протестів у зв'язку з погіршенням соціально-економічної ситуації. Ці явища свідчать про вкрай небажану якість дестабілізації: непередбачуваність розвитку, коли вплив випадковості у розвитку критично підвищується, а керованість соціальними процесами з боку влади значною мірою втрачена.

За часів набуття незалежності Україна мала велику стабілізуючу основу у наявності суспільного порозуміння. Порозуміння стосувалося антитоталітарних настанов, тому що суспільство втомилося від духовної несвободи радянської моделі, а отже, обрало незалежний демократичний вектор розвитку. Українським громадянам вдалося сформувати ціннісний вектор спільного соціокультурного поля, вони обрали перспективи безпечної, конкурентоспроможної держави. Напружені у соціально-економічному плані 1990-ті роки все ж таки були відзначені прихильністю суспільства до визнання легітимності влади. Цінність для громадян незалежної держави, очікування надбань демократії були для української влади справжньою „золотою акцією” та шансом для виправдання суспільних експектацій, надали часовий проміжок для маневрів. Однак сьогодні політична еліта втратила більшу частку того, що відпочатку мало українське суспільство у плані суспільного синтезу. Відсутність ефективної політики та конструктивних пропозицій суспільству в аксіологічній площині підмінялися застосуванням технологій розколу суспільства. В українських умовах ми спостерігаємо довготривале зниження відповідальності влади. Ефективна реалізація національних інтересів не була пріоритетом політичного керування.

Для українських умов найбільш важливим є подолання негативної традиції (що збереглася у владному просторі з радянських часів) використання управлінської парадигми конфлікту для набуття нібито стабільності, яка насправді не є ні конструктивною, ні тривалою, та звернення до парадигми згоди. Сміслом та ціннісними складовими цієї

парадигми є насамперед соціальна рівновага, реалізація гуманістичного розуміння свободи людини і, зокрема, свободи як справедливості.

Парадигма згоди передбачає наявність суспільної згоди відносно ключових цінностей та цілей розвитку суспільства.

Для України із населенням та потенціалом, що забезпечує її входження до тридцяти найбільш креативних країн світу, саме людиновимірна політика, що спрямована на розвиток цього потенціалу, є завданням входження до інформаційної цивілізації.

Для стабілізації та порозуміння не менш важливими є також формування інформаційного простору, спрямованого на позитивні стрижні суспільного розвитку. Для адаптивності суспільної свідомості під попит стабілізації необхідним є впровадження цілей та цінностей розвитку, що поєднували б людей. Це конструктивні виміри безпеки, праці, власності, свободи, справедливості, сім'ї. Порозуміння будується на спільному духовному стрижні, на позитивних очікуваннях та впевненості у спільних вагомих минулих зверненнях. Інформаційний простір –формується на підґрунті об'єктивної суспільної ситуації. Комунікативні можливості суспільства, як на рівні міжлюдського спілкування, так і на рівні діалогу „влада – суспільство” в українських умовах потребують модернізації не менш інших сфер.

Барини Л.В. (м. Київ)

prima123@gmail.com

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО ОЧИЩЕННЯ (ЛЮСТРАЦІЇ) ВЛАДИ

Корупція є однією з найбільших проблем як серед країн із низьким соціально-економічним розвитком, так і розвинутих країн. Слід зауважити, що рівень корупції у країнах з високим соціально-економічним розвитком, значно менший. Корупція являється явищем глобальним, характеризується стрімкими темпами розвитку, на протигагу методам протидії корупції.

Сьогодні Україну, не зважаючи на всі спроби влади підняти державу на належний світовий рівень, на жаль, не можемо назвати розвинутою державою. Про це свідчать рівень економічного розвитку, соціального, духовно-культурного росту, показники життя у нашій країні.

Однією з основних причини збереження суспільних політичних, економічних, соціальних проблем, як наслідків корупції – є неефективність державного управління, недосконалість його морального аспекту. Про це свідчить і рівень довіри населення до державних інститутів. За даними соціологічного дослідження проведеного у грудні 2015 року Центром Разумкова рівень довіри до влади у порівнянні з результатами дослідження 2014 року суттєво знизився, так, порівняно з груднем 2014 року до березня 2015-го : рейтинг Президента знизився на 11%, рівень довіри до уряду знизився з -18% до -37%, що стосується Верховної Ради – було -26%, стало -40%, найнижчий рівень довіри зберігся до судів – був -72%, зараз -71% [2].

Отже, можемо зробити висновок, що за рік ситуація із довірою громадськості до органів влади не змінилася на краще, а навпаки має негативну тенденцію.

Щоб процес запобігання та боротьби з корупцією мав позитивні результати держава повинна мати чітку ідеологічну зорієнтованість, що дозволить визначити основні заходи щодо запобігання і протидії корупції, сформувати антикорупційну політику держави. Не менш важливим фактором, що визначає успішність протистояння корупційним діям є чітка громадянська позиція, яка характеризувалася б високою правовою культурою та суворим соціальним спостереженням у сфері корупційних схем.

Як один з елементів формування ефективної системи органів публічної влади України вважаємо доцільним розробити люстраційну модель, яка була б побудована за принципами відновлення довіри до публічної влади в Україні (існує Закон України “Про відновлення

довіри до судової влади”), гарантування презумпції невинності, права на захист та яка б не носила дискримінаційний характер.

Подібні моделі очищення влади були успішно застосовані у Польській та Чеській республіках у перехідний період для цих країн. Основним критерієм цих моделей стала перевірка осіб, що займають або претендують на заняття високої державної посади на предмет співпраці з політичною системою радянського союзу та спецслужбами. Визначено форму люстраційної декларації, створено орган, який займається перевіркою поданої інформації, а також встановлено покарання за надання неправдивої інформації [1]. На основі зарубіжного досвіду необхідно оцінити перспективи застосування такого досвіду для України.

Оскільки управління людськими ресурсами є основою ефективності діяльності будь-якої організації, так як людський ресурс є базовим поняттям будь-якого розвитку вважаємо, що підвищення ефективності роботи системи органів публічної влади України та етизація цього процесу залежить саме від методів управління. На нашу думку, особливу увагу серед принципів організації управління людськими ресурсами у сфері публічної влади України необхідно приділити визначенню компетентності державних службовців, а також формуванню системи етико-ціннісних орієнтирів.

На основі принципів ефективної системи очищення (люстрації) влади та ефективних принципів організації управління людськими ресурсами у сфері публічної влади можемо сформулювати підхід до імплементації основоположних тверджень у Етичний кодекс працівника органів публічної влади України. Наявність Етичного Кодексу і його загальне визнання є запорукою протидії та запобігання корупції в органах публічної влади України, так як і розбудови ефективної системи публічної влади в масштабах країни. Підсумовуючи, вважаємо доцільним формулювання етичної Концепції роботи органів публічної влади України, яка є закріпленим механізмом на законодавчому рівні ефективної роботи системи органів публічної влади України.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт / Вищий адміністративний суд України / Експерти з питань люстрації у Польщі та Чехії поділилися досвідом проведення перевірок осіб які займають публічні посади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vasu.gov.ua/mps/ofizustrichi/2014_09_11_lustracija_polshcha_chehiya/;
2. Укрінформ / Українці зневірилися у владі: соціологи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ukraiintsi_znevirisli_u_vladi_sotsiologi_2041821.

Безугла А.С. (м. Київ)

alina_bezyhla7@i.ua

ДИНАМІКА СПОЖИВАЦЬКИХ ПРАКТИК ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ У СФЕРІ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ

У сучасному суспільстві масового споживання звичайні першочергові потреби доповнюються бажаннями. Така тенденція перетворює явище споживання на перманентний довготривалий процес, якому немає кінця. З кожним роком у людства щоразу, з більшою і новою силою нарощуються бажання купувати і накопичувати матеріальні вироби та цінності. На формування споживацької моделі суспільства впливають декілька факторів, а саме: мода, престиж, стратифікація суспільства, економічний рівень розвитку, соціально-історичний і культурний контексти тощо. Явище суспільства масового споживання розглядали такі зарубіжні вчені як: Г. Зіммель, В. Зомбарт, П. Бурдьє, М. Вебер, Ж. Бодрійяр, М. Кастельс, У. Бек, Ф.Фукуяма, П.Штомпка, О. Савельєва, О. Яницький та сучасні українські дослідники – М. Попович, М.Михальченко, В. Андрущенко, О.Добринець, С. Головаха та ін.

Сьогодні, весь цивілізований світ почав масову віртуалізацію життя, зважаючи на новітні інформаційні технології. Суспільна свідомість трансформується під натиском

глобалізації, суцільної модернізації, інформатизації, інноваційних розробок і технологій, однією з яких є сфера Інтернет-торгівлі. Інтернет-торгівля покликана сформуванню бажання та нав'язувати нову модель суспільного попиту, відповідно до якої основою людського існування є накопичення товарів та послуг шляхом використання інформаційних технологій. Отже, Інтернет-торгівля – це складна система взаємозв'язків, яка виробляє комерційні послуги у відповідності із бажаннями людей, у той же час перетворюючи бажання на потреби та збільшуючи їх об'єм.

Інформаційна ера, завдяки якій взяла свій початок Інтернет-торгівля, створює усі умови для її стрімкого підйому. Ключовою перевагою підприємця у сфері Інтернет-торгівлі можна назвати необмежений часовий ресурс але, на жаль, для споживача ця перевага не завжди має позитивне значення. Інформаційний надлишок негативно впливає на людську свідомість та психіку, викликає депресію, розвиток комплексів, психічні розлади. Метою споживацької поведінки є сам процес задоволення потреб: люди проводять десятки годин в Інтернеті у пошуках необхідного товару чи послуги, дане явище стало популярним, модним і повністю відповідає критеріям моделі масового споживацтва у інформаційному суспільстві. На нашу думку, Інтернет-торгівля поєднує у собі інформаційні впливи і технології маніпулювання свідомістю споживача, орієнтуючись на фінансові вигоди від здійснення такого специфічного різновиду підприємницької діяльності. Як приклад можна навести застосування нейромаркетингу, «гру з емоціями людей», використання стереотипів та спеціально розроблених звукових ефектів, які в сукупності впливають на привернення уваги споживача до товару і в результаті підвищують рівень продажів.

Навряд чи хтось заперечить думку, що під впливом інформаційної ери формуються нові моделі споживання, чи не так? А управлінські технології безумовно повинні відповідати змінам у суспільстві задля того, аби регулювати даний процес. Розглянемо проектний підхід як найбільш динамічний, мобільний, гнучкий та здатний до адаптації в умовах мінливого зовнішнього середовища механізм для регуляції умов нової практики суспільного споживання. Проектний підхід застосовують у багатьох сферах, але розглядаючи суспільство споживання, варто зробити акцент на сфері Інтернет-торгівлі (електронної торгівлі як складової електронної комерції).

«Проектний», у цьому сенсі, означає комплексний, повний підхід до розробки технології продажів завдяки безконтактному обміну товарами та послугами, представленими в мережі. Дана матриця передбачає символічне відображення речей, що можуть задовольнити потреби споживача і надати комерційну вигоду менеджерам, які даний проект розробили та запустили на ринок інтрнет-послуг. Комерційна вигода проектного підходу колосальна, адже базуючись на новостворених потребах споживачів, вона стає необхідною і тому незмінною. Її неможливо знищити, доки потреба у даному соціумі не зникне. Великого значення у проектному підході набуває функція прогнозування тому, що завдяки їй утворюються нові продукти, що випереджають час і збільшують комерційну вигоду, так як насамперед займають вільну нішу (сегмент) на ринку продажів. Проектний підхід включає повномасштабний розподіл та регулювання ресурсів, враховуючи часові, технічні та фінансові обмеження. Яскравим прикладом використання проектного підходу є «Будинок якості». Цей управлінський механізм, орієнтований на удосконалення не лише виробничої сфери, але і системи послуг. Він допомагає оцінити потреби та побажання споживача через пряму комунікацію з ним і в результаті аналізу отриманої інформації, допомагає технологічно, технічно, функціонально та естетично покращити інформаційний продукт, яким є звичайний «інтернет-магазин». Отже, зважаючи на всі перераховані вище практики управління, утворені суспільством споживання, потрібним є подальше їх дослідження з метою корегування та удосконалення.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СУБКУЛЬТУРИ В УМОВАХ ЛЮСТРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Адміністративна субкультура – це цілісне утворення в системі корпоративної культури державного управління, що являє собою сукупність специфічних форм і способів функціонування державної служби як професійної діяльності, здійснення яких обумовлюється соціально-історичним контекстом: викликами і умовами, що висувуються громадянським суспільством на етапі його становлення і розвитку; ціннісною сферою буття професійної групи у взаємозв'язку із ціннісними орієнтаціями особистості. Суверенність субкультурних утворень ґрунтується на багатшаровості домінуючої культури, адже субкультури (у класичному їх розумінні як підсистем культури, що відрізняється своїми цінностями, рисами і характеристиками) зазвичай не претендують на преферентність в структурі панівної культури і не протиставляють себе щодо неї.

У сучасному українському суспільстві сфера громадянської культури яскраво представлена різноманітними професійними субкультурами і субкультурами політичних партій та громадських об'єднань і організацій. Сьогодні, на етапі становлення і розвитку громадянської культури, відбувається своєрідний комунікативний розрив соціокультурних зв'язків адміністративної субкультури, що прослідковується щонайменше у двох векторах: по-перше, через декларовану Законом України аполітичність як один з основоположних принципів державної служби; по-друге полягає в усталеному протиставленні чиновницького апарату аксіосфері громадянського суспільства. На нашу думку, саме через стійкий бюрократизм і упередженість щодо дійсного громадянського поступу, приналежність державних службовців вищих категорій до політичних партій і рухів у минулому або «на перспективу» формує кон'юнктурний підхід до управління кар'єрою на державній службі. Саме тому, тимчасова актуальність суспільно-політичних поглядів як певний кон'юнктурний ризик, у соціально-історичному контексті цивілізаційного вибору українського соціуму нівелює компетентнісний вимір функціонування державної служби як професійного інституту.

Затребуваність принципів компетентнісного підходу у прийнятті управлінських рішень відображається у жвавих публічних і наукових дискусіях, об'єктом яких є люстраційний процес. Компетенції і компетентність як базові ціннісні орієнтири суттєвих перетворень інституту державної служби «не вбудовані» в ієрархічну систему люстраційного механізму оновлення влади та суперечать цінностям HR-моделі управління людськими ресурсами, яка впроваджується сьогодні у кадровому управлінні. Люстрація як соціально-політичне явище ґрунтується на положеннях Закону України «Про очищення влади» і створює прецеденти у правовому полі, вирішення яких у судовому порядку, дискредитуватиме українське суспільство в очах світової і вітчизняної спільноти. [1] Зокрема, це відсутність приведення у відповідність люстраційного процесу до норм Закону України «Про державну службу» у статтях про вимоги і обмеження при прийнятті на державну службу, що не відображено також і у проекті нової редакції цього ж закону. [2] На нашу думку, люстрація у тій практичній формі, у якій вона існує сьогодні в Україні, а саме у формі публічних декларацій, є більш ефективною складовою в системі антикорупційної політики держави, але суттєвого оновлення адміністративної влади через механізм люстраційного процесу не відтворює.

У соціокультурному аспекті, люстраційний процес не є досконалим механізмом очищення адміністративної влади, оскільки не визначає інноваційні методики етизації державної служби, впровадження соціоінженерних технологій проектування нового типу професійної свідомості. Люстраційний процес, у аспекті його практичної реалізації сьогодні, ризикує трансформуватися у механізм самозбереження адміністративної субкультури як «збіднілої» у ціннісному вимірі соціокультурної підсистеми управлінської культури

національного «зразка». Механізм субкультурного самозбереження реалізується через політичну сегрегацію на державній службі, яка перетворює «фільтр для очищення влади» на спосіб усунення політично невмотивованих (чи навіть аполітичних) посадовців від виконання службових обов'язків, забезпечуючи тим самим усталеність корпоративних інтересів. Проблема субкультурного самозбереження актуалізується у зв'язку з потребою у інтеграції до соціокультурного простору із домінуючою системою цінностей, продукуючи комплементарний спосіб співіснування субкультур, який забезпечить їм подальше існування і підтвердить їх роль як суб'єкта суспільного діалогу. Адміністративна субкультура та її розвиток у соціокультурному контексті сьогодення відповідає кон'юнктурним тенденціям суспільно-політичної сфери, тому перспективи її інтеграції до аксіосфери громадянського суспільства здебільшого обумовлюються векторами руху інших субкультур.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014 № 1682-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.
2. Проект Закону «Про державну службу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://guds.gov.ua/govservice/control/uk/publish/article?art_id=670376&cat_id=87284.

Бортнійчук К.Г. (м. Київ)

ksuhabort@gmail.com

ВИКЛИК ІНФОРМАЦІЙНИМ СУСУПІЛЬСТВОМ

*Факти річ дурна
Р.Рейган*

Людина 21 століття живе в нову «інформаційну еру», які відрізняється від попередніх епох наявністю великої кількістю інформації, надшвидкою комунікацією та стиранню меж простору і часу. Та чи зміг цей величезний стрибок, з точки зору технічного розвитку, суспільне розуміння оточуючої реальності? Чи відбувся якісний перехід від несвідомого життя до усвідомлення кожного вибору зробленого протягом життя?

Кількість наявного знання у світі росте кожного дня, навіть кожної хвилини, але цей факт не спроможний безпосередньо вплинути на життя окремо взятої людини, бо навіть якщо спробувати присвятити своє життя постійному вивченню актуальної інформації хоча б з однієї вибраної теми все одно залишиться величезні масиви даних, які не були оброблені, тому що не вистачило часу, чи не було можливості дістати доступ до інформації, або завадили інші фактори. І ми сприймаємо як належне, що людина просто в силу своїх фізичних обмежень сприймає тільки маленьку частину наявного знання.

Але коли заходить мова про функціонування держави, її інститутів і безпосередніх політиків ця аксіома чомусь перестає працювати. Люди впевнені, що ті хто знаходиться при владі повинні володіти актуальною інформацією, і просто миттєво на неї реагувати.

Державний апарат оперує узагальненою інформацією, яка ще до того запізнюється у часі. Але інше існування інститутів влади просто не можливе. Як би протікав процес винесення рішень на державному рівні якби до уваги брався увесь об'єм інформації, скільки часу довелося б витратити для опрацювання деталей.

Ті факти, які видаються важливими і вартими увага на індивідуальному макрорівні, втрачають свою важливість при переході на більш узагальнений рівень і це не вада макрорівня, а його особливість і перевага. Просто необхідно усвідомити, що Держава, не існує поза людей і своїх інститутів, і щоб ефективно функціонувати їй необхідно оперувати спрощеними фактами.

Яскравим прикладом спрощених фактів є існування науки статистики: завдяки даним, які збирає ця наука про наявне населення конкретної країни, регіону, або в загальному цілої планети Земля, науковці можуть говорити про такі звичні для нашого сприйняття характеристики суспільства як рівень доходів населення, скільки відсотків бюджету типова сім'я витрачає на продуктивний кошик або який віковий склад населення. Звичайно, вся

інформація має усереднені показники, та саме ця деперсоніфікована та зведена до загального виду інформація уможливує побудування прогнозів розвитку та створення планів на майбутнє. Та чи спроможна статистика відобразити усю багатогранність людського життя – звичайно ні -, але вона і не ставить собі такого завдання. Вона бере і поле свого зору конкретний аспект людського життя, виражений стандартизованими формами, які потім зручно оброблювати.

Завданням держави як раз і є побудова загального плану розвитку для усього населення, і ці плани ніяк не можуть вдовольняти потреби кожного громадянина (хоча декларується що держава прагне максимально до цього наблизитися).

Мало того, що ми стикаємося з такими великими об'ємами інформації, які неможливо обробити людині, цю задачу виконую комп'ютер, так у нас виникає величезна дилема з інтерпретацією даних. Які висновки зробити з того чи іншого знання, як використати його на покращення ситуації в країні, а також найскладнішим викликом виступає те, що практичне втілення конкретної інформації вже не існує поза особою. Рішення на рівні Кабміну несе в собі загальні постулати, але як вони будуть втілені на місцях то вже справа конкретної особи, котрої це рішення стосується.

Факт, закон, законодавче рішення не живуть поза свого соціального контексту, якщо відірвати їх від місця їхнього існування, ми побачимо тільки пустий звук, який не несе в собі ніякого сенсу. Факти, це просто одиниця інформації і смисли цій одиниці інформації надає людина.

І розуміючи усі інформаційні виклики, які стоять перед державою (з її неповороткими механізмами) і суспільством, люди все одно переносять відповідальність за своє життя на державні інститути, відмовляючись нести персональну відповідальність за своє життя. Населення продовжує «терпляче чекати», що їх життя зміниться на краще без їх втручання. Та Держава не може звертати увагу на один конкретний випадок, на конкретну людину – немає ні часу не можливості. Держава не бачить за цифрами і даними людей – саме цей принцип можна проілюструвати вражаючими постановами мирних чиновників, які засиляли на масові розстріли сотні невинних людей. (СРСР, КНР).

Інформація таки спроможна змінити світ, але для цього кожній свідомій людині необхідно впливати на ту державу, в якій ми живемо, щоб створити ту в якій хочемо жити. Бо саме кожен з нас має сили зробити з «абстрактного знання» ті, які зможуть привести наше суспільство на більш вищий рівень розвитку. Нашим завданням наповнити цифри смислом і сенсом, з врахуванням наших реалій на місцях.

Дитина розуміє, що якщо вона не зробить своє домашнє завдання то існує всього два варіанти розвитку подій: а) цей факт залишиться непоміченим для вчителя або б) буде покарання і відповідна оцінка чи звернення до батьків. Третього варіанту, який би передбачав, що зранку домашнє завдання буде виконане кимось іншим не існує.

А ми продовжуємо засинати з думками про те, що інформацію про наші умови життя, про наші потреби, сама без нашої допомоги опиниться в потрібному місці в потрібних час. Влада може нести відповідальність за життя цілої країни, але ні в якому разі не за життя конкретної особи – в неї на це не має ресурсів, таї цілі такої не стоїть. Перетворення факту у цінну інформацію, а також донесення цієї інформації до державних інститутів стає завданням конкретної особи, бо наша країна складається не з усереднених осіб, а окремих індивідуумів, які спроможні приклавши зусилля зрушити бюрократичну машину з мертвого місця.

Список використаних джерел:

1. Дерлугьян Георгий / Адепт Бурдые на Кавказе: Эскизы к биографии в миросистемной перспективе / Авторизованный перевод с английского. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2010. – 560 с.

2. Джеймс Скотт / Благими намереннями государства : Почему и как проваливались проекты улучшения условий человеческой жизни / [Пер. с английского Э.Н.Гусинского, Ю.И.Турчаниновой]. – М.: Университетская книга, 2005. –568 с.

Буданова О.Б. (м. Харків)

a_budanova@mail.ru

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-СОЛІДАРНОСТІ

Дослідження соціальних та комунікаційних аспектів функціонування і розвитку Інтернет набувають все більшої актуальності у зв'язку із все більшим його розвитком і збільшенням аудиторії. Комунікації та отримання інформації через мережу Інтернет набули значних масштабів, проникаючи у різні верстви суспільства вони торкнулися різних сфер життя, у тому числі політичної, що обумовлює необхідність виявлення нових підходів до формування політичної комунікації під впливом процесів інформатизації суспільства.

З огляду на політичну нестабільність, воєнний конфлікт на сході країни, складну зовнішньополітичну ситуацію зростає важливість концепту єдності країни, об'єднання зусиль для протистояння подальшій анексії територій України, а також реалізації ідей Майдану, унаслідок чого все більш усвідомлюється необхідність консолідації, єднання, згуртування сил суспільства, вирішення спільними зусиллями назрілих суспільно-політичних проблем. Саме солідарність, єдність, інтеграція, соборність нації набули оновленого, більш патріотичного змісту у контексті сучасної державницької ідеології. За сучасних суспільно-політичних тенденцій розчарування та зневіра внаслідок зміни політичної влади змінилися на появу нових надій, зростання національних цінностей у великої частини громадянського суспільства. Особливий вплив на це справило саме соціальне оточення, тим самим обумовлюючи зміцнення солідарності, найбільш важливим наслідком чого мало стати збереження, перш за все, громадянського миру та запобігання суспільній конфронтації.

Оскільки в Україні одночасно протікають процеси інформатизації та солідаризації, охоплюючи при цьому все більшу частину суспільства, намітився розвиток нових форм політичного активізму під впливом розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Однією з них слід вважати інтернет-солідарність, яка через реалізацію мобілізаційної, соціалізаційної, інтеграційної, мотиваційної, маніпулятивної функцій політичних комунікацій та функції зворотнього зв'язку, перетворює розрізнених учасників віртуального середовища в активний та згуртований колектив одностайців, здатних діяти та стати активним учасником політичних процесів. При цьому інтернет-користувачі достатньо швидко адаптуються до інтернет-комунікацій, нових форм взаємодії.

Застосування та розвиток політичних інтернет-комунікацій для солідаризації громадянського суспільства в Україні через створення незалежних інформаційно-комунікаційних каналів та ресурсів в мережі Інтернет не лише сприятиме покращенню інформаційно-комунікативних умов для взаємодії політичних акторів із громадянами, а й сприятиме розширенню каналів і масштабів розповсюдження різного роду політичної інформації у горизонтальному вимірі. Особливість політичних інтернет-комунікацій у процесі солідаризації суспільства полягає у тому, що можливості мережі Інтернет значно більші, ніж просто взаємодія політичних акторів із громадянами, вони переходять у площину різних суспільних груп (соціальної, культурної, расової, професійної тощо), до яких себе відносить та чи інша людина. Механізм формування політичної інтернет-солідарності проявляється у тому, що окремі групи та співтовариства у мережі Інтернет через різні напрями взаємодії за допомогою інтернет-комунікацій (обмін політичною інформацією та політичним досвідом, мобілізацію через узгодженість дій, об'єднання, популяризацію політичних ідей та поглядів) солідаризуються. Внаслідок цього формується політична солідарність, яка проявляється в посиленні етнічної національної спільності, розвитку політичної культури та традицій, посиленні політичного активізму, стійкості політичної системи. Через потрібну для суб'єкту політичної інтернет-комунікації реакцію, настрої дії

групи чи співтовариства у мережі Інтернет уможлиблюється та підвищується результативність управління суспільством, контролю над діями, формування потрібної політичної поведінки для досягнення певної мети його політичної діяльності.

Саме політичні інтернет-комунікації стають ефективним засобом солідаризації, вони зміцнюють потенціал мережі Інтернет щодо залучення громадян до політичних процесів та реальних можливостей для позитивних політичних змін. Політичні інтернет-комунікації характеризуються значним потенціалом солідаризації суспільства, зокрема через активізацію міжпоколінної та міжрегіональної взаємодії, долаючи тим самим соціокультурні відміни та єднаючи членів громадянського суспільства на основі узгодження їх інтересів і намагання досягти єдиної мети. Розвиток політичної інтернет-солідарності певним чином дозволить підвищити рівень політичної солідаризації, як необхідної умови розвитку політичного процесу в Україні.

Васильченко А.Д. (м. Київ)

Glorious95@mail.ru

ТЕОРІЯ РИС – ЗАСІБ ХАРАКТЕРИЗУВАННЯ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Складну природу політичного лідерства розкриває ціла низька концепцій, що доповнюють та обмежують одна одну. Якщо сконцентрувати свою увагу на лідерських якостях, які даються з народження, можна довести, що політичний лідер - це особа з певними якостями та сукупністю особливих психологічних рис. Різні теоретики по-своєму виділяли ці характеристики, так і не знайшли компромісу щодо їх переліку. У витоках теорії рис з'явилася харизматична концепція, згідно з якою особа народжується із задатками характеру лідера, а саме лідерство як якість надається кожній із видатних особистостей як благодать, "харизма". Обдарований лідер користується у колективі повною довірою, спонукає до схиляння перед собою, наслідування і захоплення.

"Теорія рис" роз'яснює феномен образу лідера видатними якостями особи – розумом, енергією, фантазією, організаційними здібностями, компетентністю, відповідальністю. Першим автором цієї ідеї був вдатний американський соціолог С. Богардус. Він вважає, що лідера виокремлюють із оточуючих людей, його рівень енергії, розумові здібності і характер. Серед необхідних рис, які важливі для політичного лідера, він називає уміння привернути до себе увагу, відчуття такту, почуття гумору, Для ілюстрації і підтвердження цієї концепції С. Богардус та його послідовники зібрали великий фактичний матеріал. Однак скоро з'ясувалося, що узагальнення особистих рис різних лідерів не дає очікуваного результату, бо чим детальнішим і докладнішим стає список таких рис, тим більше ці якості збігаються із сукупністю соціальних та психологічних рис особи взагалі. Також ігнорування соціальної обумовленості процедури становлення лідера є одним із найслабших місць "теорії рис".

Інші дослідники вважають, що суть політичного лідерства лежить у дбайливому відношенні до потреб громадян і в наданні їм допомоги в задоволенні цих потреб. Лідера розглядають як представника інтересів. Але тут виникає така дилема: або лідер повинен у всьому дотримуватися поглядів виборців, як вони хочуть, навіть тоді, коли це може заперечувати інтересам передовому розквіту країни, або він мусить діяти як самостійний суб'єкт, опираючись на свої думки, приймати незалежні рішення, які можуть не користуватися популярністю.

Здатність лідера задовольняти необхідності тих, хто слідує за ним - такого судження притримуються ті, хто надає перевагу другому погляду. Науковці вважали, що треба бути «людиною-маріонеткою», яка найбільш успішно здатна вибирати орієнтацію на інших людей, виборців. Прибічники керують лідером і дають йому силу. Вони «смикають його за ниточки» й примушують рухатися.

На відміну від неї, ситуаційна теорія лідерства стверджує, що лідерство – це насамперед ситуаційний продукт, що створюється у певній групі. Як визначив Ф. Фільдер,

найбільш сприятливих ситуаціях або, навпаки, у зовсім несприятливих кращих результатів досягне той лідер, який орієнтувався на завдання, а не той, котрий орієнтувався на людей. При гарних умовах навпаки – успішне діятиме лідер, що орієнтувався на людей. Лідер-пожежник свою керівну роль вважає у реагуванні на те, що відбувається у зовнішнім середовищі.

Щоб стати сильним політичним лідером, за яким підуть мільйони, треба використовувати окремі аспекти всіх цих підходів. Адже саме такий лідер мусить мати особливим психологічні якості як особистість, слідуєч " теорії рис ". Також він зобов'язаний чітко реагувати на потреби своїх виборців, послідовників, громадян і вміти спонукати до дій людей, щоб досягти поставлених цілей в необхідний для нього момент.

Віскушенко Б.Р. (м. Київ)

spirit424@gmail.com

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ГРОМАДЯН ДО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Концепція формування в Україні електронного урядування визначила його як нову форму організації діяльності органів державної влади, що забезпечує за рахунок широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій якісно новий рівень оперативності й зручності отримання організаціями та громадянами державних послуг та інформації про результати діяльності державних органів.

Слід зазначити, що електронний уряд, безсумнівно, передбачає формування взаємодії державних органів і громадян. Цей процес є затягнутим і досить складним, оскільки вимагає послідовної роботи, що полягає в оцінці економічної ситуації в країні, а також спроможності громадян використовувати нові інформаційні технології.

У цьому зв'язку видається очевидним, що створення електронного уряду змінює функціонування і самої держави. Однак це не просто питання ефективної роботи державної влади. Головною метою є відносини між громадянами і владою, а також розуміння того, що надання послуг громадянам повинно бути центральним пунктом усього процесу. У рамках проведеної в країні адміністративної реформи держава разом з електронним урядом зобов'язана перетворити свої відносини не тільки усередині системи між відомствами, а й громадянами. Іншими словами, чиновники повинні постійно технічно пристосовуватися до нових очікувань громадян. В Україні, як і в будь-якій іншій розвиненій державі, повинні бути створені такі умови, при яких адміністрація, яка не вміє і не бажає йти назустріч тим, для кого насправді вона створювалася, або втрачає свою легітимність, або просто зобов'язана перейти від реагуючого відношення до проєктивного відношення. Таким чином, представляється, що електронний уряд - це та область, де інтереси держави і окремих громадян не просто перетинаються, але й об'єднуються в електронне інформаційне суспільство.

Слід мати на увазі, що уряд повинен, у свою чергу, розробити певну форму взаємин з основними зацікавленими особами (компаніями, неурядовими організаціями), що поклала в основу інтереси громадянина. Без внеску цих дійових осіб навіть ті проєкти у сфері електронного уряду, які спрямовані на зміну будь-яких внутрішніх процесів, можуть виявитися марними, оскільки громадяни навряд чи стануть користуватися тією системою, яка не враховує їхні потреби.

Державне управління в інформаційному суспільстві при застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій покликане забезпечити відкритість інформації про діяльність державних органів, зменшення часу на узгодження і підвищення оперативності та ефективності прийнятих управлінських рішень, продуктивності праці державних службовців, зниження витрат на утримання державного апарату, а також боротьбу з корупцією.

При цьому важливо пам'ятати, що стрімка інтеграція в інформаційне суспільство не тільки відкриває нові можливості для суспільства, а й веде до появи зловмисників.

Українське суспільство ще не зовсім готове до тотальної інформатизації, більшість користувачів інформаційних технологій не усвідомлюють всієї небезпеки наслідків їх некваліфікованого використання.

У зв'язку з розглянутими питаннями необхідно відзначити, що уряду, щоб знайти підтримку і довіру своїх громадян, необхідно модернізувати характер взаємин з ними, розробляючи різні електронні послуги, такі як інтерактивні опитування, дебати і голосування в режимі он-лайн, які розширюють можливості громадян для їх активної участі в процесі державного управління. Громадяни повинні відчувати, що вони можуть якимось чином керувати в цих процесах. У цьому зв'язку слід зазначити, що так звана інформаційна нерівність, будучи однією з найважливіших проблем, може стати загрозою того, що громадяни, позбавлені доступу до Інтернету, залишаться позаду у русі до інформаційного суспільства.

На закінчення слід підкреслити, що завдяки розвитку електронного урядування державні органи можуть розширити свої можливості щодо задоволення потреб громадян у більш оперативному і ефективному відгуку на їхні запити. Шляхом перенесення безлічі інформаційних ресурсів в Інтернет і надання людям функцій самообслуговування в режимі он-лайн державні службовці можуть і повинні перетворитися на фахівців, що працюють з інформацією. Отримавши в своє розпорядження гнучку платформу інформаційних технологій, електронний уряд має можливість переступити за рамки традиційної бюрократичної системи і створити нові взаємини зі своїми громадянами.

Голь Н.В. (м. Київ)

nataliyagol@ukr.net

МЕХАНІЗМИ ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ

Політичний вплив є одним із найефективніших способів захоплення та утримання влади. Суть політичного впливу – активна зміна мотивів, думок, привержень опонентів, громади та інших політичних суб'єктів на свою користь. Маніпулювання є найбільш важливим інструментом для політичного впливу.

Політичне маніпулювання – цілий комплекс дій (психологічних, ідеологічних, інформаційних і т.д.), що спрямовані на корегування свідомості мас у напрямі, який є вигідним для маніпулятора у боротьбі/ утриманні/захопленні політичної влади. Тобто, політичне маніпулювання це сукупність певних дій, які спрямовані на приховане управління політичним вибором об'єкта маніпулювання.

Механізмом політичного маніпулювання є впровадження в свідомість об'єкта маніпуляції інформації, під виглядом справжньої та достовірної, яка насправді є неправдивою, з метою реалізації прихованих цілей маніпулятора. Для своїх цілей маніпулятор використовує абсолютно всі засоби: від жестів та тону голосу, до звичок та красномовства.

Є два види політичного маніпулювання: міжособове та масове. Простіше, звісно, маніпулювати певним індивідом, аніж масами, адже для впливу на індивіда потрібно знати лише певні його психологічні особливості, а для впливу на маси – потрібні досконалі відомості про загальні властивості та вразливі місця громади, вміння прогнозувати її поведінку.

Одним із найсильніших інструментів маніпулювання є засоби масової інформації (ЗМІ). Саме за допомогою ЗМІ формуються образи, імідж, стереотипи, які впливають на думки та дії об'єктів маніпулювання, шляхом перекручування інформації, замовчування фактів, нав'язування недейсних думок.

До методів маніпулювання також відносять так звану «міфізацію понять» – певні доводи, які реально не доведені та непізнанні, але використовуються для представлення інформації, як «реальні факти», які доводять її «правдивість».

Українська практика показує, що майже всі політичні партії та їх лідери вдаються до певних тактичних методів впливу, які базуються на маніпуляціях. Це пояснюється

відсутністю в них реального плану дій, який дійсно буде впроваджуватись. Отже, передвиборчі програми – це пусті обіцянки націлені лише на миттєву перемогу кандидата або партії, таким чином вони вимушені вдаватися до маніпулювання населенням задля перемоги на виборах, або ж втримання та поширення впливу.

Політичне маніпулювання має багато спільного з політичною демагогією, як формою обдурювання мас, яка основана на спекуляції на реальних проблемах і сподіваннях громадян. В політичному маніпулюванні, так як і в демагогії є перекручування справжньої інформації, давання обіцянок, які не будуть виконані, знаходження неіснуючих ворогів, і «перемога над ними» для поліпшення свого політичного становища і займання в свідомості об'єктів маніпулювання кращих позицій.

Таким чином на сучасному етапі розвитку суспільства питання, щодо захисту від маніпулювання, є дуже актуальним. Захист від маніпулювання поділяють на свідомий та несвідомий. При свідомому захисті людина сама починає відчувати певні незручності, свідомо робить певні дії, які їй робити не дуже хочеться. На несвідомому рівні людині допомагають захисні механізми психіки, які допомагають людині фільтрувати інформацію, яку вона отримує, та протидіяти їй на психологічному рівні. Діють такі психологічні захисні механізми: витіснення, заперечення, раціоналізація, інтелектуалізація.

Протидіяти маніпуляції, можна і на рівні держави: шляхом підвищення політичної культури українського суспільства, вдосконалення виборчого законодавства, та посиленням суспільного контролю за виборами.

Грабчук С.М. (м. Київ)

s.grabchuk@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ РОСІЇ В КРИМУ

В стані існуючої інформаційної війни між Росією та Україною можна покладатися лише на власні інтелектуальні здатності, навички та вміння, та активно їх розвивати задля набуття резистентності до репресивної дії технологій масової маніпуляції суспільною свідомістю. Широкий спектр маніпулятивних інструментів особливо активно використовується на території Криму.

Основна частина населення півострову існує у ретельно створеній квазіреальності, найкращим засобом побудови якої слугує телебачення. Аналітичне мислення при цьому блоковане.

Спостерігається тенденція до наступного подання інформації - висувається теза, яка підкріплюється коментарем певного професора, чим досягається ефект «експертної думки», достовірність джерела передбачає достовірність інформації, меседж є безальтернативним.

Подача лише тих фактів, які підкріплюють висунуту думку, багаторазове її повторення та використання однакових фраз у різних джерелах неминуче призводить до укорінення певної інформації у підсвідомості споживачів. Крім того, Україна часто згадується у неполітичному контексті у негативному забарвленні, що закріплює відповідне до неї ставлення з усіх боків підходу та формує загальне відношення. Певне сформоване уявлення, в свою чергу, знаходячи наступне однотонне підкріплення у новинах, зокрема, призводить до відсутності когнітивного дисонансу, тобто відсутності необхідності у аналітичному мисленні.

Щоденно у новинах на російських каналах величезна увага приділяється проблемам України. Першочерговість подання відповідної інформації та відсоток часу, який вона займає, нівелює проблеми власні, які відсуваються на другий план.

Успішно використаним прийомом перед проведенням референдуму на фоні вимкнення українського радіо та телебачення став вплив на емоції, викликані почуттям страху, гніву до «Правого сектора, що просувається до Криму з метою боротьби з російськомовним населенням», жалості до «розіп'ятих немовлят». Увагу привертають сенсаційні та термінові повідомлення, поширені у соціальних мережах, щодо загрози здоров'ю росіян через

вживання отруєних продуктів харчування відомих українських виробників, призначених для експорту у Росію.

Не обходить активне «промивання мізків», а в цьому випадку, вважаю, навіть чисте формування свідомості, і дітей. Регулярне проведення заходів та уроків, на яких школярам обґрунтовують історичну єдність Криму та Росії, має на меті формування російської громадянської ідентичності школярів, розвиток почуття патріотизму. Патріотичне виховання молодих поколінь – запорука сили держави у майбутньому. Це те, чого, на мою думку, не вистачало Україні в Криму, та те, з чим далекоглядно та активно працює Росія з перших днів впровадження своєї політики.

Успішне та досконале поєднання інструментів маніпуляції, невтомне їх застосування та «промивання мізків» на території Криму призвело до передбачуваних наслідків. В результаті, основна частина населення півострову мислить та говорить стандартними фразами, хизується «мирним небом» та обіцяними перспективами та проявляє фанатизм у нездатності критично мислити, аналізувати, у різкому відкиданні навіть можливості існування думки, яка б перечила сформованим уявленням, та у надмірному використанні державних символів Росії у повсякденному житті.

Протидія репресивному потенціалу технологій масової маніпуляції суспільною свідомістю можлива лише за умови розвитку власних навичок, вмінь критично мислити та інтелектуальних здібностей сучасної людини [1].

Список використаних джерел:

1. Михайличенко Д.Г. Особенности резистентности современного человека репрессивному воздействию технологий массовой манипуляции психикой / Д.Г. Михайличенко // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – №1(182), Вып. 16. – С. 54-56.

Грицаненко М.О. (м. Київ)

nitinum23.ua@gmail.com

АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН МАЙБУТНЬОГО СОЦІУМУ ЗА ТВОРОМ Р.БРЕДЕБЕРІ «451 ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ»

Наша планета невпинно змінюється. Те, що було неможливим декілька років тому, тепер є нормою. Тому на сьогоднішній день, доволі цікаво читати. Корисно читати фантастів, деякі їхні передбачення вже справилились, інші- ні; проте можливо для деяких ще не прийшов час. Можливо те майбутнє, що описали Бредбері, Оруел та Хакслі не таке вже й неможливе чи божевільне, адже всі люди бажають жити в більш-менш спокійному суспільстві, яке незважаючи на його тоталітаризм, є надійним. Таким де не потрібно непокоїтись про завтрашній день, адже про тебе буде думати Великий Брат. Так що ж нас очікує в майбутньому? Як на мене Оруел і Хакслі підійшли до цієї думки більш художньо, віддалено від реальності, а от Бредбері бачив майбутнє. Він найбільш реально оцінює світ, хоч і в гротескному обарвленні.

Бредбері вважає, що фантастика – це “реальність навколо нас, доведена до абсурду” є основною ідеєю “451 по Фаренгейту”.

тому не потрібно ставитися до твору аж занадто серйозно, потрібно вловити саму суть проблеми: чому люди перетворились на тих ким вони є?

Пожежники спалюють книжки, замість того, щоб гасити пожежі.

Людей, котрі ходять пішки, а не їздять на машинах, вважають божевільними. Наслідки катастрофічні. Збіднення кругозору при споживанні тільки консервованої та підготовленої для сприйняття інформації. Наслідки збіднення кругозору, вихолощення людських почуттів при споживанні тільки консервованої, підготовленої для сприйняття інформації, звичці до світу-обманці на стінах телекімнат.

Хоч технічний прогрес і значно полегшив життя людини, та разом з цим практично атрофувався і інстинкт самозбереження. Зате розвинулися інші, наприклад стадні, які

допомагають вижити в новому суспільстві, яке стає не тільки технократичним, а й тоталітарним.

І хоч це і описано в книзі 60-літньої давності, проте тепер ці слова не здаються аж такими утопічними як в минулому столітті. Ми стали рабами своїх власних бажань і звичок. Ми стали стадом. Ми споживаємо другосортні продукти і вважаємо це нормою. Але ж як писав Булгаков: "Не буває 2 сорту, це просто нонсенс". Ми просто звикли до того, що нам диктують, що правильно, а що-ні. Ми стали рабами.

Все стало дуже просто. Ми перестали думати, а почали вірити в те, що говорять в телевізорі, інтернеті. Адже ми не можемо вибрати те, що потрібно. Даних занадто багато і, не зважаючи на те, що існують різного роду соціальні мережі, де ми можемо обмінюватись інформацією, все це – омана, просто ілюзія свободи, адже за іншою стороною монітора та ж людина, яка вже втратила зв'язок з реальністю. Для того щоб відчутти якісь почуття, вона не шукає красиве чи цікаве, вона просто вмикає ТБ чи заходить на якийсь типічний сайт, які, власне, почали гнити відразу після створення. Навіщо видумувати шедевр, якщо людям досить і простої голосної музики, і високого розширення екрану. Ми деградуємо, але нічого з цим не робимо. Лише починаємо жаліти тих хто це робить. Як можна жаліти товстих людей чи збоченців, чи навіть тих самих психів? Їх потрібно вважати хворими, а не видавати закони для їхнього кращого життя. Це в якому світі прийнято, щоб більшість зменшувала права заради меншості?! От цей світ і є світом Бредбері. Адже книги не просто так спалювали, бо було багато різних думок, де кожен міг висловити свою думку.

Брандмейстер Бітті, товариш по службі головного героя пробує обґрунтувати це. Його теорія – це масовізація культури. Універсальна жуйка.

Отже, настав час масової толерантності, де меншість вирішує за більшість. Соціальні мережі, смартфони і тп - це ті самі екрани, люди надають перевагу віртуальному спілкуванню та життю, нехтуючи живим. Люди почнуть дивитись одностороннє кіно, яке не несе послугу та смислового навантаження, а просто шумно і красиво.

Гусак О.В. (м. Київ)

valavanca@gmail.com

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК НАГАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні постійно висуває нові критерії і вимоги до суспільства і людства в цілому. Безліч актуальних проблем пов'язаних з хворобами, екологічними умовами, збройними конфліктами, голодом. Першопричиною всіх бід є людина і тільки людині їх вирішувати.

Коли печерна людина взяла в руки камінь і почала використовувати його як зброю і знаряддя праці, вона суттєво полегшила своє існування і змогла наблизитися до покращення свого добробуту. Наші пращури використовували примітивні знаряддя які згодом все більше покращувалися з накопиченням знань. Наукові пізнання про світ використовувалися для вдосконалення свого впливу на навколишній світ і своє місце в ньому. На теперішній момент наше знаряддя праці це – технології, а предмет праці – наше становище в світі.

Зрозуміло, що вплив людини на біосферу дуже значний. Соціум має величезну силу для зміни світу в якому він перебуває, а велика сила це і велика відповідальність. Проблема полягає в майбутньому в якому становище соціуму стає все більш невизначене. Війни, глобальне потепління, нестача ресурсів, забруднення питної води. В цій ситуації при стрімкому розвитку науки ми не використовуємо всі її можливості для послаблення потенціалу теперішніх і майбутніх небезпек. Уявне вирішення однієї проблеми призводить до появи іншої. Наприклад, вирішення енергетичної проблеми шляхом видобутку сланцевого газу, призведе до появи інших проблем: забруднення підземних вод, можливі землетруси та ін.. Данна ситуація нагадує міфічну битву Геракла з Лернейською гідрою, коли на місці відрубаної голови гідри виростала ще одна. Яскравим прикладом цього являється катастрофа на АЕС "Фукусіма".

На цю проблему звернув увагу ще Вернадський, якому ми завдячуємо не тільки визначенням ноосфери, але і акцентуванням уваги на відповідальність саме діяльності людини, її активності : «В геологічні історії біосфери перед людиною відкривається величезне майбутнє, якщо вона зрозуміє це і не вживатиме свій розум і свою працю на самознищення»[1].

Ще в 1913 році Вернадський охарактеризував зв'язок між геохімічним складом землі і діяльністю людства, а в 1938 році Вернадський писав: "Ми присутні і життєво беремо участь у створенні в біосфері нового геологічного чинника, що перевищує колишні в ній за потужністю. Створення ноосфери з біосфери є природне явище, більш глибоке і могутнє у своїй основі, ніж людська історія..."[2].

Людина є складовим природнього оточення, і такий сильний вплив на ноосферу і її зміни відбиваються змінами і на сам соціум. Потрібно раціонально і обдуманно використовувати сьогоdnішні здобутки людства щоб в подальшому це не призвело до жахливих наслідків. Вирішення цієї проблеми породило концепцію про сталий розвиток. Вона визначає економічні, людські, екологічні сфери впливу для того щоб безпека та якість життя людей не погіршувалася із покоління до покоління. Лише збалансованість, соціальних, технологічних, економічних складових забезпечать вирішення проблем не тільки сьогоdnення, а й проблем які постануть у майбутньому. Поєднання стратегічного і тактичного мислення є обов'язковою умовою за для гармонізації технологічної і соціально складової. Як сформував відомий вітчизняний вчений М. Згуровський: «Сталий розвиток це - процес розвитку держави на основі узгодження і гармонізації екологічної, соціальної та економічної складових із метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь» [3]. Концепцію сталого розвитку в Україні досліджували: В. Волошин, В. Шевчук, О. Царенко, О. Черкас.

Виникає проблема коли потреба в задоволенні сьогоdnішніх потреб загрожують інтересам майбутніх поколінь. Майбутні добробут соціуму і країни залежить від того які суспільні цінності ця країна обирає.

Отже, наше спільне майбутнє залежить від соціально свідомості, суспільних цінностей країни. Зрозуміла необхідність вдосконалення світу і відповідальність за нього. Розуміння причинно-наслідкової залежності, що призводить до усвідомлення розмаїття світу , а особиста приналежність до нього розкриває власні грані особистості що необхідно для подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Суспільство та природа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrbukva.net/print:page,1,56150-Obshestvo-i-priroda.html>
2. Проблема існування людства у світлі теорії Вернадського про ноосферу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lessons.com.ua/problema-isnuvannya-lyudstva-u-svitli-teori%D1%97-vernadskogo-pro-noosferu/3/>
3. Згуровський М. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку / Згуровський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 19(598). – 14 с.

Демар'юв О.Г. (м. Київ)

demariov561@gmail.com

«УПРАВЛІННЯ» СЛОВОМ АБО РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КНИГОВИДАННЯ

Розглядаючи літературу як особливу словесно-образну форму суспільної свідомості, ми, так чи інакше, порушуємо питання: яка її роль для сучасного українського суспільства, дезорієнтованого у культурному сенсі, існуючого у стані невизначеності векторів розвитку соціокультурної сфери? Через знайомі кожному образи література формує у свідомості людини моральні ідеали, моделі поведінки і розкриває людський потенціал щодо форм і способів діяльності, прийнятних до загальнолюдської системи цінностей. Людина починає

мислити себе як людину саме за допомогою літератури. Народ, читаючи, усвідомлює себе як народ [1].

Люди́нотворче призначення літератури не може реалізуватися стихійно і некеровано, інакше темпи духовного розвитку суспільства будуть повільними. Говорячи про літературу в сучасній Україні, потрібно шукати інноваційний управлінський механізм для розвитку галузі книгови́дання, що поєднає у собі інтереси усіх зацікавлених сторін-учасників книжкового ринку: читачів, видавців, письменників і літературознавців, представників бізнесу, громадських організацій, сферу і правове поле діяльності яких регулює саме держава.

Чи справляється держава із завданнями, покладеними на неї суспільством з метою розвитку літератури як виду мистецтва і вищої форми суспільної свідомості, що має визначальний вплив на самоідентифікацію народу й особистості, розвиток духовної і національної культури, формування культурної спадщини, підвищення обізнаності населення і т.д.? Щоб відповісти на це питання, потрібно проаналізувати особливості здійснення державної політики у галузі книгови́дання.

Політика держави щодо управління галуззю книгови́дання повинна бути стратегічно орієнтованою, «вписуватися» у загальний соціокультурний контекст суспільного і державного поступу. Пріоритетом світового рівня сьогодні є Концепція сталого розвитку, яка виходить із розвитку не лише економічної, а й екологічної та соціальної сфер. Зокрема, говорячи про соціальну складову, дана концепція передбачає не просто підвищення рівня життя, а й розвиток інтелектуального, культурного потенціалу населення, де важливу роль відіграє вплив художньої літератури на суспільну свідомість.

Система державного управління у галузі книгови́дання мусить бути реорганізована таким чином, щоб діяльність державних органів відповідала потребам сучасності, при цьому враховувала інтереси майбутніх поколінь; доки цього не буде, концепція сталого розвитку в Україні зможе існувати лише на папері, а літературне мистецтво все більше перетворюється на вигідну, з точки зору прибутковості, діяльність окремих, не зв'язаних між собою спільними прагненнями й цілями, представників книжкової індустрії.

Головним державним органом, що встановлює правила і регулює вектори розвитку галузі книгови́дання є Міністерство культури України, а конкретніше – його структурний підрозділ, що має назву «Управління бібліотек, читання та регіональної політики», але діяльність Міністерства культури України в контексті модернізації системи управління сферою книгови́дання доволі обмежена і не має значного впливу.[2] До того ж, важливі для розвитку літературного мистецтва рішення приймаються не Міністерством, а Кабінетом Міністрів, а пропозиції Міністерства часто залишаються всього лиш пропозиціями через нестачу фінансів на їх реалізацію. Фінансування соціокультурної сфери в Україні, до якої відноситься і літературний «напрямок», відбувається чотирма способами: через бюджет, через цільові держпрограми, з регіональних та місцевих бюджетів, благодійництво та власні кошти. Книги видаються або за власний рахунок самими ж авторами, або завдяки меценатам.

У 1990-х рр. рівень книгови́дання в Україні був чи не найбільшим з-поміж усіх східноєвропейських країн, але за два десятиліття незалежного існування показники погіршились вдвоє, а саме: кількість бібліотек із 25 600 (з бібліотечним фондом у 419 млн примірників) у 1990 році скоротилась до 19 100 (з бібліотечним фондом у 311 млн примірників) у 2013 році; обсяг випуску книжок та брошур із 170 млн примірників у 1990 році впав до 70 млн примірників у 2013 році (у 1999 році - 22 млн примірників).[3] Це пов'язано не лише з погіршенням економічних показників і існуванні несприятливих умов для книжкової індустрії, яка представлена, в основному, недержавними організаціями, а також із розвитком технологій, що дають альтернативні друкованій книзі засоби для читання. Проблема, яка відобразила слабкість державного апарату щодо врегулювання відносин у сфері книгови́дання, полягає у відставанні адміністративних методів від вимог дійсності. Відтак, діяльність Міністерства культури стає суто декларативною, оскільки її результати не в силі вплинути на сферу створення й поширення літератури. Окрім кількох

премій (включаючи премію ім. Т.Г. Шевченка), кількох видавництв, періодичних видань і підтримки, наскільки це можливо, громадських ініціатив у формі проекту під егідою органів державної влади, державні інституції ніяк не представлені в книжковій індустрії.

Неефективна управлінська діяльність державних органів влади вилилась у підвищення соціальної активності недержавних інституцій в сфері літератури. Громадські організації і, перш за все, приватні підприємства перебрали на себе роль держави у підтриманні й розвитку сфери книговидання. На нашу думку, доречним, за існуючого стану сфери книговидання в Україні, буде здійснення кількох кроків. По-перше, формування державної стратегії з розвитку сфери книговидання. По-друге, використання нових і дієвих управлінських підходів щодо створення в суспільстві таких умов, за допомогою яких література стане потужним інструментом для розвитку інтелектуального потенціалу населення, а не засобом збагачення. По-третє, налагодження соціального партнерства між урядовими та неурядовими установами й організаціями, що дозволить якомога точніше сформулювати суспільний запит на актуальну літературу і якомога швидше його задовольнити. По-четверте, спрощення й полегшення вимог до книжкового бізнесу в рамках наявної системи оподаткування, як це вже зробили країни Північної і Західної Європи.

Список використаних джерел:

1. Белинский В. Г. Общее значение слова литература// Собрание сочинений в трёх томах. Т. II.: М., 1948.
2. «Національний звіт про культурну політику в Україні»// Розділ 5.1.:Страсбург, 2007.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Дзюба О.В. (м. Київ)

DzubaOla@i.ua

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Як індустріалізація 300 років тому повністю замінила сільськогосподарський спосіб життя, так і інформаційна хвиля мусить замінити сучасну індустріальну епоху.

Незважаючи на вкрай складне політичне становище України, ми з Вами стоїмо на порозі часу великих змін. Змін, які принесуть за собою у наше життя зовсім новий спосіб мислення та комунікацію один з одним.

І очевидно, що перша з структур, яка зазнає таких колосальних змін – це влада та її вже вкрай застаріла система. Основною проблемою є зворотній зв'язок в системі державного управління. Це комунікація між владою і населенням, ефективна взаємодія державних органів один з одним.

На даний момент ідея «електронної влади» не є міфом чи легендою - це абсолютна реальність. Зокрема лідером у створенні систем електронної влади є саме Естонія. Починаючи з 1994 року Естонія почала поступово вводити ряд законів та реформ для популяризації «електронного» способу взаємодії між громадянами та владою, а саме: у більшості державних структур, де присутній великий документообіг, друкуються лише 15%, в той час як інші 85% зберігаються у електронному вигляді, впровадження електронних підписів, що дозволило звести до мінімуму витрати паперу на друк документів. Але сутність «електронної влади» не у перенесенні документів та відмові від друку, а у тому щоб дозволити населенню мати прямий контакт з його владою, приймати участь у процесі прийняття рішень та висувати пропозиції прямо до органів влади. Ця ідеологія дозволяє мінімізувати колись такі темні та не очевидні схеми, які відбуваються всередині політичного апарату, звести до мінімуму корупцію, збільшити рівень довіри до влади та дозволити громадянам повністю контролювати весь процес насправді демократичним шляхом.

Враховуючи усі переваги «електронної влади» постає вкрай справедливе питання «Чому подібна система досі не введена в експлуатацію у нашій країні?».

Ще в 2013 році більшість громадських організацій об'єдналися та висунули скаргу прямо до прем'єр-міністра з проханням впровадження системи «електронної влади» та почали думати у цьому напрямку. На що громадські організації отримали у відповідь: що для створення подібної системи перш за все потрібно перерахувати усіх відповідальних чиновників за кожний район чи міський центр, забезпечити абсолютно кожного громадянина правом на Інтернет (так сама як громадяни мають право на воду чи світло) та ще багато інших дивних факторів. Можна довго вигадувати інші виправдання, чому це було неможливо зробити, можна сказати, що Естонії було набагато легше вводити нові системи через маленьку кількість населення, можна списувати все на історичні чинники, але факт залишається фактом, що система «електронної влади» у ті часи так і не змогла знайти підтримки зі сторони самої ж влади.

Починаючи з 2014 року і по сьогоднішній день активно проводиться впровадження Е-врядування у тестовому режимі. Як приклад, взаємодія міської ради Вінниці з мешканцями міста за допомогою деяких технологій Microsoft та прийняття нової програми розвитку електронного врядування, яка передбачає створення на сайті міської ради системи опитування щодо актуальних проблем міста, ознайомлення громадян з роботою органів влади. Естафету проекту Е-врядування продовжив мер Львова, Андрій Садовий, який підписав меморандум про співпрацю з компанією Microsoft. Це дало привід для запуску проекту «Панель управління містом», який передбачає інтерактивний туристичний портал та портал міської ради, де влада буде вирішувати проблеми й потреби міста. У березні 2015 року Верховна Рада підтримала законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних», який започаткував розвиток сфери відкритих даних в Україні. Як результат проведення «круглих столів», конференцій, семінарів.

Реалізація Е-врядування дозволить підвищити прозорість та ефективність державної влади. Однак існують певні складнощі, які необхідно вирішувати:

- зміна бізнес процесу і самосвідомості населення;
- створення централізованого органу, який відповідав би за процес впровадження електронного врядування, за команду і результат;
- мотивація політиків сприяти боротьбі з корупцією;
- створення належного рівня інформаційної безпеки.

Рішучі часи вимагають рішучих дій! З появою в Україні 3G-Інтернет підключення та абсолютна зміна політичного апарату, ідея «електронної влади» знов стає реальною. Але це лише ідея, щоб втілити її в життя країні потрібні ініціативні та хоробрі люди, які не бояться піти на ризик заради кращого та прогресивного майбутнього.

Димитров В.Ю. (м. Київ)

Vladislav.Dimitroff@gmail.com

ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ

Унікальність соціально-політичного буття сучасної України полягає в тому, що поруч з традиційними викликами глобального світу, такими, як екологічні проблеми, міжнародний та локальний тероризм, бідність, продовольча, економічна, демографічна та соціальна кризи, міграційні процеси тощо додався новий, трагічний для нашої країни – військова агресія.

Суцільна трансформація людства в глобальному вимірі ще раз підтверджує тезу представника американської феноменологічної соціології П. Бергера про те, що незмінність і стабільність соціальної структури є поняттям відносним, такої стабільності ніколи не існувало, що вкотре примушує шукати нові шляхи виходу з модерних колізій. Але, незважаючи на різноманітність і мозаїчність моделей суспільства, наявності цілого комплексу стратегій уникнення і виходу з них, існують певні технології, які дозволяють виробити свого роду алгоритми, матриці, які базуються на архетипових рисах будь-якого суспільства, і головними тут є питання управління.

В умовах інформаційного суспільства, коли відкривається доступ до будь-якої інформації (декларований П. Друкером та закріплений у вимогах ЮНЕСКО), соціальне знання та пізнання наповнюється новим змістом, що базується як на теоретичних засадах даної гносеологічної процедури, так і на опрацюванні, узагальненні та імплементації практичного досвіду глобального світу, що модернізується, в реальну державну політику нашої країни.

Прикладом такої імплементації може стати дослідження досвіду державного управління саме тих країн, які стали втіленням успішності, ефективності і певною мірою процвітання в сучасному світі. Перш за все це стосується перших економік світу, як західних, так і східних, що, попри значні проблеми, вирвалися далеко вперед на шляху модернізації в усіх провідних сферах соціального буття – економічній, політичній, соціально орієнтованій, культурній. До кола таких країн з повними підставами можна віднести і Японію, де найбільший інтерес для нас представляє система державного та соціального управління.

На питання про те, яке значення може мати дослідження японської моделі для потреб України в умовах суспільних трансформацій, згадаємо слова авторитетного швейцарського дослідника Ж-П. Леманна про те, що Японію не варто сприймати як модель, яку можна копіювати, її варто використовувати як дзеркало, в якому треба бачити власні сильні і слабкі сторони. Відтак, попри величезні розбіжності в історії, економічному устрої, традиціях, ментальності, географічному положенні тощо між Україною і Японією, критичне застосування японського досвіду має на меті декілька обставин. По-перше, в японській моделі використовуються всі теоретичні напрацювання, які притаманні традиційним теоріям управління, застосовується практично весь категоріально-понятійний апарат, незважаючи навіть на його певну екзотичність і нюансованість, викликану японською специфікою, відображені всі теоретичні і соціальні аспекти управління як суспільного інституту і соціальної дії. Окрім того, ефективність застосування японської моделі управління доведена в багатьох країнах, особливо в США, японські теоретики певною мірою перетворилися на «заробітчани», які втілюють свої методи й технології, навчають і консультують в різних країнах світу, часто виступаючи не лише як трансформатори ідей, а й як кризові менеджери. Все це у комплексі й зумовлює необхідність у ретельному аналізі й критичному урахуванні японського позитивного досвіду управління, що в умовах глобалізації стає не лише природним, а й бажаним для оптимізації суспільних процесів в Україні та підвищення ефективності управління ними.

Дмитренко Н.О. (м. Київ)

dmytrenko_nata@mail.ru

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Процес комунікації відіграє важливу роль у сучасному світі, так як жодна людина не може існувати відокремлено як замкнена система. Комунікація у державному управлінні передбачає обмін інформацією між усіма ланками управління та іншими суб'єктами комунікації. Ефективність комунікації забезпечується налагодженням зворотного зв'язку, що полягає у адекватному сприйнятті поданої інформації та виконанням поставлених цілей, що задаються цієї комунікацією.

Сьогодні пріоритетними напрямками розвитку провідних країн є встановлення діалогу між органами публічної влади та інститутами громадянськості: держави, що дотримуються такої комунікативної політики, позиціонують себе як розвинені та демократичні держави, в яких забезпечені права та свободи кожного громадянина. Процес побудови відкритої системи взаємозв'язків між населенням та органами державної влади вимагає вироблення державних стандартів щодо організації інформаційних потоків, створення якісної нормативно-правової бази, яка б чітко окреслювала правові контури процесу комунікації

органів публічної влади та громадськості, а також формування відповідних знань та навиків у всіх суб'єктів комунікації.

Комунікаційна діяльність органів державної влади полягає у реалізації трьох основних напрямків роботи. По-перше, якісне інформування населення, органів державної влади та органів місцевого самоврядування про стан та перспективи впровадження механізмів електронного урядування. По-друге, налагодження ефективної мережевої комунікації між суб'єктами владних повноважень. По-третє, налагодження повноцінної комунікації між органами публічної влади та громадянами, що забезпечує надання громадянам якісних адміністративних послуг та можливість участі громадськості в державному управлінні.

Аналіз нормативно-правової бази в сфері комунікації органів державної влади та громадськості дозволяє констатувати, що сучасний стан комунікативної політики не відповідає світовим стандартам, що успішно впроваджені у розвинених демократичних країнах. В Україні і досі не існує єдиного документу, який містив би положення стосовно комунікації громадськості та органів публічної влади. Окремі норми знаходимо у різноманітних нормативно-правових актах, більшість з яких є лише постановами Кабінету Міністрів, що створює ефект розмитості питань ефективної комунікації між її суб'єктами. Електронне урядування розглядається здебільшого не як відокремлена сфера, а як складова процесу інформатизації суспільства.

В Україні була спроба розробити засади комунікативної політики. Так, Кабінетом Міністрів України було прийнято Розпорядження від 13 січня 2010 року «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про основні засади державної комунікативної політики». Згідно із даним Розпорядженням, Міністерству юстиції необхідно було розробити проект даного закону, що, на жаль, так і не було зроблено.

Головним напрямком розвитку України, згідно із Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», є побудова та розвиток інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей [1]. Також важливою залишається проблема нормативно-правового регулювання використання органами державної влади ІКТ. Однак слід відзначити, що 16 жовтня 2014 року Кабінет Міністрів України створив Раду з питань комунікації, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом уряду, утвореним з метою сприяння забезпеченню діяльності органів виконавчої влади у сфері комунікацій з громадськістю, вироблення єдиної комунікативної політики [2].

4 червня 2014 року було утворено Державне агентство з питань електронного урядування (далі - Агентство), на яке було покладено функції реалізації державної комунікативної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства [3]. Слід зазначити, що раніше не існувало єдиного координуючого органу стосовно державної політики у названих сферах.

З метою виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом розпорядженням КМУ від 17 вересня 2014 року НКРЗІ на своєму засіданні 3 лютого 2015 року розглянула проект Закону України «Про електронні комунікації». Даний проект документу знаходиться на обговоренні між громадянами та заінтересованими державними органами.

Агентством з 21 квітня 2015 року розпочато заходи щодо підготовки проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про національну програму інформатизації». Також на обговоренні залишаються проекти законів України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних» та «Про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних трансакцій». 3 лютого 2015 року Україна долучилась до Європейського вектору розвитку електронного урядування, що сприятиме формуванню єдиного цифрового ринку Європи. Адже однією із вимог в рамках реалізації Угоди про Асоціацію з ЄС Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до вимог та стандартів.

Зрозуміло, що удосконалення державного управління, налагодження якісної та ефективної комунікації між органами державної влади та громадськістю потребує налагодження комунікативної політики держави. Серед основних проблем розвитку сфери інформатизації слід назвати: відсутність загальнодержавної координації та контролю при реалізації національних проєктів інформатизації; відносно низький рівень інформаційної та комп'ютерної грамотності населення і державних службовців, які не сприймають інноваційні нововведення та не розуміють переваг, які вони надають. Вирішення даної проблеми, на наш погляд, лежить у площині обрання державою курсу на активне подолання комп'ютерної неграмотності та відкриття мережі центрів, які б проводили консультації та тренінги стосовно можливостей та переваг електронного урядування.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки"[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
2. Постанова Кабінету міністрів "Про утворення Ради з питань комунікацій"[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/544-2014-п>
3. Постанова Кабінету міністрів "Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України"[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-п>

Д'якова М.О. (м. Київ)

pwinteaks601@gmail.com

МАНІПУЛЯЦІЯ СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Маніпуляція свідомістю людей – одна з найбільш серйозних і актуальних проблем нашого часу. Її гострота пропорційна руйнівним наслідкам маніпулятивних технологій у суспільстві, що проявляються у деструкції прийнятих моральних норм, трансформації цінностей та ідеалів, поширенні насилля, жорстокості тощо. Проблема знаходиться у полі зору різних областей знань – етики, політики, культурології, психології. Саме тому спектр розгляду різних аспектів цієї проблеми настільки широкий: від особливостей впливу на людей масової культури до застосування соціально-інформаційних технологій як засобу маніпуляції суспільною свідомістю.

Кажучи про феномен маніпуляції, розуміють прихований психологічний вплив відправника повідомлення на адресата з метою зміни його поведінки і намірів. Оскільки адресат часто навіть не здогадується про такий вплив, то його поведінка зазвичай не співпадає з особистим бажанням.

Існує два виміри маніпуляції – технічний і власне людський. Технічний вимір стосується інформаційних операцій, що направлені на роботу електронних систем (кібершпіонаж, вірусні атаки тощо). Людський вимір – робота з людським розумом, використання контенту у вигляді інформації, роботи з ціннісними установками, мотивацією, знанням.

Існує ряд базових ознак прихованої маніпуляції, які необхідно прийняти до уваги, говорячи про інформаційну війну, а саме : мова, емоції, сенсаційність, повторення, дроблення, виривання із контексту, тоталітаризм джерела повідомлення, тоталітаризм рішення, змішування інформації та точки зору, прикриття авторитетом, активація стереотипів.

Сенсаційність і терміновість надає можливість створити і підтримувати рівень шуму в інформаційному просторі, це служить певним зниженням психологічного захисту в аудиторії шляхом підвищення її нервозності для відволікання уваги від інших проблем і подій.

Усі можливі інструменти маніпуляції свідомістю активно використовувались протягом 2014 року в інформаційному протистоянні України з Росією, причому Росія вирізнялась

несподіваним підходом до змішання цих інструментів із метою конструювання свого роду альтернативної реальності.

Війна Росії проти України має кілька складових - торговельна війна, інформаційна війна, війна за історію, технологічна війна. Якщо торговельна та технологічна війни призводять до економічних втрат, то інформаційна війна і війна за історію- це втрата національної ідентичності.

Основна причина людських жертв у конфліктах в Україні 2013-2015рр. полягає в боротьбі за історичний спадок Київської Русі, небажання росіян в особі політичної еліти визнати право українців на самовизначення і незалежність, і як наслідок - тривала, цинічна і оскаженіла інформаційна війна.

Використання Росією інструментів маніпуляції свідомістю в інформаційних операціях проти України, та навпаки, призвело до важливого результату – українська аудиторія навчилася не довіряти сліпо джерелам інформації. Критичне ставлення до будь-якої вхідної інформації – це важлива навичка, яка має поки що істеричний і захисно-агресивний характер, але в подальшому сприятиме утворенню пропагандо-стійкого суспільства, що здатне витримати найпотужніші інформаційні атаки.

Це означає, що виграти війну з Росією неможливо на полі справедливості, її можна виграти на полі семантики. Інформаційна війна та консциєнтальна (світоглядна) війна – головні види протистояння України агресії з боку Росії.

Я вбачаю лише один вихід – поступове наближення української громади до вищої справедливості через нову семантичну революцію. Якщо українці хочуть світової, великої і гідної справедливості, то потрібно просто діяти справедливо на усіх рівнях, включаючи інформаційний.

Список використаних джерел:

1. Сладкова О.Б. Манипулирование общественным сознанием в информационном обществе / О.Б. Сладкова // Вестник МГУКИ. – 2005 – Вып 2.

Ефименко Д.В. (г. Киев)

efimenko.dmtr@gmail.com

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ ОБЛИК СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА И ЕГО ПРОБЛЕМЫ

Любая мысль представлена не только системой смыслов, но и комплексом способов их воплощения и разворачивания в общественной практике современности. Особенно актуально это для нашей страны сегодня. При наличии многих вдохновляющих идей и том, что современное общество невозможно представить без технологий и их практического участия в нашей жизни, возникает вопрос экзистенциального вакуума. За последнее столетие человечество сделало значительный вклад в развитие науки, что в свою очередь позволило намного облегчить бытовую жизнь человека и также преуспеть в отрасли производства. Начиная с “промышленно-индустриальной революции” и заканчивая значительным, в рамках времени, прорывом в создании персональных гаджетов, мы достигли успеха в освоении космоса, улучшили корпус производства, преуспели в медицине, агро секторе, образовании, в спорте и многом другом. Обратив внимание на социальные проблемы общества, мы применяем разнообразные технологии для их решения. Переход к информационному обществу в экономическом и социально-культурном плане есть настолько важным, что ради этой цели международное общество объединяется, декларирует программные документы, а также активно участвует в изучении интеграции менее развитых стран в определенных процессах, связанных с глобальными мировыми проблемами. Но все таки как в действительности это влияет на социум? Ярким примером является произведение Рэя Бредбери “451° по Фаренгейту”, будущее которое там описано, предстает перед нами захваченным технологиями как искусственными образованиями, чуждыми людям производственными алгоритмами пространства, которые сделали жизнь людей настолько

стремительной и автоматической, что у последних не хватало ни времени, ни желания на самостоятельные мысли. Отчуждение человека от собственного духовного мира это сегодня не просто определение, а скорее естественное состояние миллионов людей – вопрос в том, насколько эта естественность является исторически неизбежной, а кто находится “у руля техногенного монстра”. С появлением технологий, то и дело встречаются случаи неестественного отбора популяций в природе. Опираясь на понятие трансгуманизма, мы уповаем на более счастливое будущее, цель в котором есть понимание великой роли технологий в трансформациях и улучшение качества материальной, физической и умственной сфер жизни человека. Звучит воодушевляюще, но в результате технологической и информационной революции человечество может очень сильно пострадать. Это отмечал еще великий ученый В. Вернадский. Сегодня эту традицию продолжает наш известный исследователь соотечественник М.Згуровский [1], Развивая традицию экологически ответственного стабильного экономического развития, сочетающего интересы настоящего и будущего страны. Издавна последователями основ коллективных ценностей и культур были представители азиатских народностей. Не случайно и в последовании образцам технологической мысли Запада слаженная работа японских, китайских и корейских команд принесла свои достойные плоды, сделав конкурентноспособными экономики своих стран. Однако Индивидуалистических ценностей – европейцы. Говоря о сегодняшнем дне, стоит заметить, что мы стоим между выбором приоритетов между коллективными и индивидуальными ценностями. Личность с ее правами и свободами по разному трактуется базовыми культурными игроками планеты. Человеку всегда было свойственно обманываться по поводу значимости своего пребывания на Земле, однако особенный соблазн возник с построением модернизационного сообщества, где достижения научно-технической революции формировали уверенность во всемогуществе рационального подхода, в предсказуемости и управляемости как общественно-политической, так и культурной, естественно-научной жизни, причем упоительным казалось равенство или, по крайней мере, возможность, уравнивания этих различных измерений сфер человеческого бытия, что еще больше возбуждало человеческую активность. Впрочем, достаточно скоро, уже В.Вернадский обратил внимание на ответственность человека перед жизнью ноосферы, а уже в наше время, известный отечественный ученый М. Згуровский подчеркнул необходимость учета различных параметров человеческого бытия при построении общества устойчивого развития. Необходимость учета национальных традиций, культурных контекстов, отмечал и социолог, политолог современности Самир Амин. «Единственный возможный путь — это развитие на национальном уровне при поддержке движений на региональном уровне. Такое развитие должно иметь своей целью в первую очередь демонтаж мировой системы (“отсоединение” от неё), а потому уже её восстановление, исходя из новых общественных отношений, с перспективой на преодоление капитализма».

Список використаних джерел:

1. Определение динамических характеристик экономического устройства для административно-территориальных единиц Украины в контексте устойчивого развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://economy.kpi.ua/ru/node/17>

Замачковська Г.В. (м. Київ)

annn_z@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ЛЕГІТИМНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Починаючи розгляд цієї теми, на мою думку, варто з'ясувати сучасне розуміння поняття «легітимність». Легітимність – це відповідність управління державою або об'єднаннями держав, їх органами та організаціями інтересам певного суспільства, його окремих частин, або людства загалом.

Відомо, що ефективність політичного управління залежить від рівня легітимності влади. Державні структури не можуть діяти ефективно без достатнього рівня визнання й

підтримки. Тобто, стан повної легітимності – це процес, якого дуже важко досягти і зберегти. Тільки в суспільстві з усталеними нормами поведінки, розвиненою культурою влади та культурою народу, високим рівнем соціально-економічного та політичного розвитку можна серйозно говорити про легітимність політичної влади, її окремих органів.

В залежності від можливостей політичних суб'єктів надавати перевагу тій чи іншій системі правління, розрізняють різні типи легітимності влади.

З часів М. Вебера розрізняють три моделі легітимності. Традиційна легітимність ґрунтується на звичаях та традиціях, що склалися в певному суспільстві. Для харизматичної легітимності характерним є обожнювання, відданість лідеру, правителю чи вождю за його якості і здібності. Раціональна легітимність заснована на дотриманні встановлених законів та правил усіма структурами суспільства.

Однією з властивостей легітимності є зміна характеру і ступеня підтримки влади, що призводить до її кризи.

Сучасна Україна являє собою зразок перехідного суспільства, що відносно недавно стало на шлях зміцнення демократичних норм і цінностей, але зіткнулося при цьому з гострою кризою легітимності влади і політичного порядку в цілому. На основі останніх подій в країні, пов'язаних з періодом президентства В.Януковича, можна виділити причини, які спричинили таку ситуацію: неспроможність державних органів виконувати свої функції, що виражається у вигляді прихованого насилля над людьми, нездатність влади пристосуватися до швидкої зміни умов розвитку суспільства та різницею між конституційними нормами та їх втілення на практиці. Криза легітимності зачіпає багато сфер суспільства, перешкоджаючи ефективному здійсненню політичної влади, впровадженню інновацій, економічному прогресу тощо. Пошук шляхів подолання кризи легітимності і створення стійкої політичної системи, що стабільно розвивається, – одна з центральних проблем сучасної політичної науки.

Одним із потужних засобів легітимації влади європейських держав є чесні прозорі демократичні вибори, що дають змогу уникнути революційного повалення влади. Це ж робиться і в Україні. Тривалий час цей інструмент легітимності повністю себе виправдовував. Але останні роки все частіше і в більших масштабах настає нове явище, відоме під назвою абсентеїзм, або низький відсоток явки виборців, що є доказом падіння рівня легітимації влади. Яскравим прикладом цього явища були вибори останніх років, які проводились з порушенням як моральних, так і правових норм, супроводжувалися фальсифікаціями, що і слугувало головною причиною індіферентності громадян, їх розчаруванням українським політичним процесом, що прямо ведуть до зниження рівня легітимності влади.

Аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок, що важливим завданням для держави є застосування правильної політики, яка забезпечить підтримку та задоволення населення. Останнім часом велика кількість держав зазнають делегітимацію, що призводить до політичної нестабільності, соціально-економічній кризі, революцій. Як результат – зневіра та розчарування у владі та політиках. Однак є низка заходів для запобігання таких наслідків.

Насамперед, це формування політичної культури, яка б задовольняла вимогам розвиненого громадянського суспільства та відсутності в ній утопічних уявлень. Для цього необхідно розповсюджувати, використовуючи ЗМІ та Інтернет, ідеї свободи й гідності особи, патріотизму, соціальної рівності, заохочувати громадян до аналізування різних явищ в політиці та залучати їх до участі в політичному житті держави. Також вміння зі сторони політиків рахуватися з інтересами і запитами народу, призведе до відновлення легітимності.

Список використаних джерел:

1. Висоцький О. Сутність легітимації політики// Політичний менеджмент. – 2004. – №4 (7). – С.24-34.

ФЕНОМЕН СЕГРЕГАЦІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Українське сьогодні – це час не лише глибокої гуманітарної кризи, порушень міжнародного права та мілітаризованого конфлікту, але й сприятливий період для численних реформ, які безперечно вплинуть не тільки на окремі сфери суспільства: економіки і фінансів, культури і освіти в країні, а і на всю систему державної влади загалом. Одним з першочергових нововведень є системна реформа державної служби як вектор наступних трансформацій управлінського механізму щодо реалізації цілей та завдань держави. Зобов'язання політичної верхівки перед європейською спільнотою, національною елітою і громадськістю якнайшвидше провести реформу державної служби закріплене у Контракті для України з розбудови держави, укладеному між Урядом та Європейською Комісією, а також в Коаліційній Угоді від 21 листопада 2014 року [4].

Станом на сьогодні Нацдержслужбою уже розроблено нову редакцію Закону України «Про державну службу», яка схвально оцінена громадськістю та експертами євроінтеграційних програм. І одним із основоположних пунктів даного закону є твердження про рівний доступ до державної служби незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної приналежності, статі, політичних поглядів, релігійних переконань, місця проживання. Проте, де-факто дану гарантію слід визнати виключно декларативною, адже впродовж усієї історії незалежної України від 1991 року і дотепер у апараті державної служби, зокрема його вищих категорій, можна прослідкувати відтворення різноманітних дискримінаційних процесів, включаючи одну з найгостріших форм утиску – сегрегацію. «Сегрегація — це різновид дискримінації, який полягає у фактичному чи юридичному відокремленні в межах одного суспільства тих суспільних груп, які вирізняються за расовими, гендерними, соціальними, політичними чи іншими ознаками, та в деяких випадках подальшому законодавчому обмеженні їхніх прав».[5, С. 928] Найбільш розповсюдженими є прояви сегрегації за політичною, гендерною, а також корпоративною або так званою «клановою» ознаками. Сегрегація безпосередньо сприяє «укоріненню» тих чи інших соціальних груп у вищих ланках влади і дозволяє сформувати певні закриті «касти», що є безпосередньою передумовою розвитку корупції, монополізації влади та інших деструктивних процесів.

Очевидно те, що про жодну з форм сегрегації де-юре у сучасному суспільстві не може йти мови, але сегрегація де-факто є явищем набагато більш поширеним як у країнах, що розвиваються, так і у взірцевій для багатьох Західній Європі. Українська держава також не є винятком. Аналіз наукових джерел та сучасної суспільно-політичної ситуації дає змогу стверджувати, що на державній службі мають місце такі різновиди сегрегації як трудова, гендерна, політична і навіть «кланова», яка є наслідком недосконалості перебудови системи державного управління у пострадянську добу. Але слід зауважити, що різноманітні прояви тої чи іншої форми сегрегації не в однаковій мірі проявляються у всьому апараті державної служби. З точки зору структурно-функціонального підходу до розуміння державної служби, варто виокремити класифікацію, за якою посади держслужбовців поділяються на керівників, спеціалістів та технічних працівників, отже, прослідковується чітка тенденція, яка полягає в тому, що прояви сегрегації збільшуються пропорційно до рівня заробітної плати та кола повноважень, тобто найбільш високому ризику бути дискримінованими піддаються висококваліфіковані та досвідчені кадри, які претендують на керівні посади, що безпосередньо пов'язані зі здійсненням завдань і функцій державних органів. Така закономірність не тільки не зменшує, але й радикально загострює небезпечність сегрегації на державній службі, адже саме державні службовці першої та другої категорій мають найпотужніший вплив на прийняття ключових рішень.

Іншою формою прояву сегрегації на державній службі є гендерна сегрегація, наявність якої в українських реаліях функціонування чиновницького апарату підтверджують

результати багатьох соціологічних досліджень гендерної нерівності. Так, гендерне представництво на державній службі становить: 86,7% чоловіків і лише 13,3% жінок обіймають посади першої категорії, 74,4% чоловіків і 25,6% жінок – другої категорії та 58,5% чоловіків і 41,5% жінок – третьої категорії. Лише на посадах четвертої категорії представництво жінок і чоловіків наближається до паритетного (51,3% чоловіків і 48,7% жінок).

Подальше розгортання мілітаризованого конфлікту на Сході України та дилетантський підхід до розробки та прийняття законів, які стосуються державного управління, може призвести до подальшого поширення та вкорінення явища сегрегації на державній службі та за її межами.

Список використаних джерел:

1. Про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань: Декларація ООН від 25.11.1981 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція ООН від 18.12.1979 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція РЄ від 04.11.1950 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – №32. – Ст. 2371.
4. Офіційний портал Центру адаптації державної служби до стандартів Європейського союзу. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/>
5. Новий тлумачний словник української мови / уклад.: В.В. Яременко, А.М. Сліпушко. – [вид. 2-ге, випр.; – у 3-х т. – Т.1:А-К.]. – К.:Аконіт, 2008. – 928 с.

Ісхакова Н.Г. (м. Київ)

iskhakova@ukr.net

ДОВІРА ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ

Політична мобілізація населення – це невід’ємна складова процесу демократичної трансформації сучасного суспільства. Теоретики «транзитології» наголошують на важливості політичної мобілізації мас, без якої неможливі системні зміни.

У цьому зв’язку можна згадати динамічну модель переходу до демократії американського політолога Д.Растоу [5]. Вчений виділив основні фази демократизації, особливо наголосивши на ролі суб’єктивних чинників такого переходу. Ці фази розглядаються сучасними політологами як такі, що характерні для всіх перехідних суспільств. Особливу роль вчений відводить завершальній фазі («звикання»), де відбувається політична активізація населення, що сприяє утвердженню нової форми взаємодії громадянського суспільства та держави. Таким чином, закріплюються демократичні політичні інститути та процедури. Мобілізація широких верств важлива не лише на завершальному етапі демократизації, але на початку цього процесу. Дана модель передбачала також наявність основної передумови переходу до демократії – національну єдність, усвідомлення більшістю громадян приналежності до єдиної політичної спільноти.

У ґрунтовному дослідженні “Переходи від авторитарного правління: попередні висновки про невизначені демократії” (1986р.) автори Г.О’Доннел, Ф.Шміттер здійснили порівняльний аналіз перехідних процесів, що відбувалися у країнах Південної Європи та Латинської Америки. Автори дійшли висновку, що політична мобілізація населення є кінцевою стадією переходу до демократії. Це стадія «ресоціалізації», тобто засвоєння громадянами нових політичних норм і цінностей шляхом поступового входження в нову систему політичних відносин [6,с.71].

Однією з найбільш продуманих та логічних щодо пояснення демократичної трансформації суспільств є теорія послідовності окремих фаз Зб.Бжезінського [1]. На думку

вченого, лише на останній фазі досягається політична стабільність в наслідок закріплення демократичної політичної та правової культури.

Отже, політична мобілізація має відіграти завершальну роль у процесі демократизації суспільства. Постає логічне запитання: *як досягти високого рівня політичної мобілізації мас у країнах які прагнуть до демократії?*

Під соціально-політичною мобілізацією слід розуміти процес активізації індивідів та соціальних груп у політиці на постійній основі. Мова йде про асоціативну (колективну) повсякденну політичну діяльність, що передбачає високий рівень участі мас у політиці. В такому разі поняття «політична мобілізація» матиме вужче значення. Під ним можна розуміти процес активізації людей та ресурсів державою, політичними партіями, суспільними рухами, окремими лідерами [4]. Політична мобілізація це процес залучення індивідів і груп до різних форм політичної активності.

На думку вченої Г.М.Заболотної, соціальну базу підтримки владних інститутів влади та їх політико-економічного курсу забезпечує *довіра*, яка безпосередньо вплітається в механізм легітимації владного авторитету. [3, с. 69-70]. Дане твердження підкреслює важливість політичної довіри громадян в період об'єднання задля ефективного та стабільного функціонування цих структур. Крім того, ще у в кінці 1950-х – на початку 1960-х років у праці Г.Алмонда і С.Верби «Громадянська культура» було доведено, що лише довіра більшості громадян до існуючого стану речей є основою громадянської культури, тобто демократизації суспільства.

Політична довіра виступає цементуючою основою демократичних змін. Вона включена у процес формування групових ідентичностей, а відтак і різномірних форм громадських асоціацій. Це сприятиме консолідації суспільства і буде свідчити про наявність в ньому мінімального консенсусу відносно цілей майбутнього розвитку.

Довіра виступає одним із основних чинників політичної мобілізації мас в умовах демократії і забезпечує безперервне функціонування її інституцій. Демократії потрібен фундамент соціальної довіри, а падіння рівня інституційної підтримки з боку громадянського суспільства призведе до фундаментальних змін політичної системи.

Тут неможна не звернути увагу те, що навіть у стабільних демократіях соціологічні дослідження фіксують масову недовіру громадян до органів державної влади. На цей випадок існує цілий ряд правових процедур наприклад, народний розпуск парламенту, народна конституційна та законодавча ініціатива, народні збори громадян, відзив депутата виборцями, крім того є процедури висловлення недовіри уряду з боку парламенту.

Вище зазначене тільки підтверджує взаємозв'язок явищ: політична довіра – консолідація громадян – громадянська активність. Чим вищий рівень асоціативної повсякденної політичної участі громадян, тим вищий показник політичної довіри громадян до політичного режиму в цілому. Тому, коли в американському суспільстві соціологи почали фіксувати зниження рівня політичної мобілізації населення, одразу з'явилися тривожні публікації щодо загрози існуванню демократичного ладу. Так, С.Ліпсет і У.Шнейдер констатували, що народ став висловлюватися усе більш критично із приводу дій (і їхніх результатів) головних інститутів [2, с. 87].

Отже, для країн, які тільки прагнуть до утвердження демократії, величезною проблемою постає виникнення довіри громадян як основи для їх політичної мобілізації. Довіра до політичних лідерів ототожнюється з інституціями, а відтак наявні швидкоплинні змінні настрої та постійні коливання щодо вибору політичного шляху розвитку. Хронічне розчарування та апатії призводять до різкого зниження довіри до самих інститутів політичного режиму: партій, уряду, парламенту, глави держави, державних адміністрацій, ЗМІ тощо.

Список використаних джерел:

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство/ З. Бжезінський. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 204 с.

2. Доган М. Эрозия доверия в развитых демократиях/ М. Доган// Мировая экономика и международные отношения. – 1999. - №5. – С. 85-93.
3. Заболотная Г.М. Феномен доверия и его социальные функции / Г.М.Заболотная // Вестник РУДН, сер. Соц-я. – 2003. – № 1 (4). – С. 67-73.
4. Ильичева Ю.А. Мобилизационные технологии: сущность, предпосылки возникновения, основные инструменты и средства/ Ю.А. Ильичева// Теория СМИ и массовой коммуникации. – 2013. – №2. – С. 129-137.
5. Растоу Д.А. Переходы к демократии: попытка динамической модели/ Д.А. Растоу// Полис. – 1996. - №5. – С.5 – 15.
6. Харитонов О.Г. Генезис демократии (Попытка реконструкции логики транзитологических моделей)/ О.Г. Харитонов // Полис. – 1996. – №5. – С.70-78.

Ищенко А.М. (м. Київ)

kuchma_anna@mail.ru

РОЗУМНЕ УПРАВЛІННЯ МАЙБУТНІМ: ВІД ФОРСАЙТУ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Сучасна управлінська практика постійно розширюється. Процес управління системами будь-якої складності, який в широкому філософському розумінні передбачає взаємодію суб'єктів управлінського процесу, а не тільки односторонній вплив, в сучасних умовах значно ускладнюється. А успіх даного процесу не в останню чергу пов'язаний із спектром інструментів стратегічного прогнозування та планування, який на даний час є достатньо широким і постійно збільшується за рахунок введення в управлінську практику нових складних методів та методик. Виконання функції планування як однієї з найголовніших управлінських функцій в державних масштабах вимагає застосування повного комплексу заходів від суто кількісних (кількісне моделювання, індикаторний аналіз тощо), якісних (поглиблених інтерв'ю, експертних методик тощо), до використання принципово нових кількісно-якісних методів, використання яких дозволяє не тільки робити коротко- та середньострокові прогнози, але і перетворювати оточуючу реальність відповідно до найбільш сприятливих сценаріїв розвитку подій.

Одним з найбільш перспективних методів, що широко застосовується в управлінській практиці, є метод форсайту, який за своєю природою також виконує прогнозну функцію, проте його застосування передбачає не тільки отримання певного знання про стан певних галузей, або сфер життєдіяльності суспільства, але й отримання чіткого бачення щодо основних заходів, які необхідно застосовувати, щоб втілити в життя саме бажані проекти майбутнього. Таким чином, саме метод форсайту поєднує в собі кращі сторони сценарного підходу, а в частині розробки реальних заходів по перетворенню оточуючої реальності тісно перетинається із сферою соціальної інженерії.

Науковій спільності відомо багато прикладів успішно завершених форсайт-проектів. Форсайт виходить з дослідження варіантів можливого майбутнього, які можуть стати реальністю тільки при виконанні певних умов: а саме - правильного визначення переліку сценаріїв розвитку, досягнення узгодженого вибору бажаного сценарію, та своєчасного вживання заходів з його реалізації. Кожна дослідницька група використовує свій набір основних та допоміжних методів в рамках проектів такого типу. Наприклад, у Японії в основному використовується метод Дельфі для виконання технологічного прогнозу, на довгострокову перспективу (30 років). У Великобританії та Німеччині використовується широкий спектр методів, найчастіше це - Дельфі, розробка сценаріїв, технологічна дорожня карта і формування експертних панелей. Не дивлячись на таке різноманіття, процес форсайту майже у всіх випадках можливо звести до наступних етапів: підготовчий етап, мобілізація учасників, власне «передбачення», розробка рекомендацій; здійснення перетворень. Таким чином, правомірним буде зазначити, що саме останній етап безпосередньо стосується предметної області соціальної інженерії. Саме на останній стадії «трансформації»

проявляються ефекти, що виражаються в змінах ресурсних можливостей і пріоритетів, парадигм і стратегій, уявлень про майбутнє соціально-економічної та інноваційної систем, поведінкових моделей і способів життя тощо, тобто тієї сфери, що була об'єктом та предметом форсайту. Говорячи про предметне поле форсайту неможливо не брати до уваги, що останній етап форсайту або соціальна інженерія займаються суспільними змінами, а це надскладний об'єкт, який розвивається згідно до власного цілепокладання, і надто активно в порівнянні, наприклад, із техносферою. Таким чином, працюючи зі складною соціальною реальністю варто пам'ятати деякі обставини, увагу на які звертав ще Е.Дюркгейм: соціальні реальності можуть бути як навмисними (закони, соціальні норми), так і ненавмисними (релігія, влада, гроші, ринок) результатами поведінки людей, і також те, що «соціальні факти» не тільки є результатами діяльності людей, але і мають примусову силу, що змушує всіх підкорятися. Ці примусові сили, що виникають у соціальних групах мають непередбачливий характер, що спостерігається на прикладі натовпу. З іншого боку, такі сили не завжди мають негативний вплив. В практиці форсайту вживається поняття джокерів для позначення подій, які неможливо передбачити. Це можуть бути події, які, здійснившись роблять одномоментні зовнішні руйнування, що вносять серйозні корективи у світові тренди. В Україні такою подією можна назвати аварію на Чорнобилі. Також до джокерів можна віднести радикальні зміни, які спрямовані на поступові внутрішні, але також радикальні зміни, що змінюють хід соціальних подій, і носять рукотворний характер. До таких соціальних джокерів в Україні можна віднести, наприклад, події Євромайдану.

Головне, що повинні пам'ятати науковці та управлінці, що планують використовувати результати форсайту для перетворення майбутнього, це те, що настання бажаного майбутнього завжди носить ймовірнісний, варіативний характер, але твориться воно тими, хто про нього замислюється, майбутнє неможливо спрогнозувати, але потрібно бути готовими до реалізації можливих сценаріїв, і ступінь готовності суспільства до в руках соціальних інженерів, в їх компетентності при розпорядженні інструментами форсайту.

Кадикало О.М (м. Київ)

alyona.kadykalo@mail.ru

ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

В 21 столітті інформаційний тиск на людину досяг апогею, через це – вкрай важливо «виховувати» в людині правову свідомість. В Україні склалася така ситуація, що громадяни з недовірою ставляться до правових систем. Бо такі установи, як міліція, прокуратура, суд – асоціюються у людей з такими поняттями, як корупція та беззаконня. Деформація правосвідомості виражається у розчаруванні, та спотворенням правових норм. В результаті в нашій країні сформувалось суспільство, що зневажливо ставиться до закону, норм права, органів державної влади. В наслідок останніх подій, в Україні розпочався етап формування правової держави, тому вивчення деформацій правосвідомості має велике значення для забезпечення стабільного правопорядку. Великий вклад в формування правосвідомості роблять засоби масової інформації. Згадаємо випуск новин: вбивства, грабунки, хабарництво – ці новини створюють негативний образ правовій системі. Такий потік інформації спотворює уявлення про цінність права і призводить до деформації правосвідомості. Кандидат політичних наук Ю.Калиновський дає таке визначення деформації правосвідомості: «Це спотворена форма правових установ, навичок і звичок»

Деформація правосвідомості – це соціально-правове явище, під час якого формуються певні емоції, погляди, ідеї, які спотворюють дійсність і виражають негативне ставлення до діючого права.

Розрізняють:

Правовий ідеалізм – безпідставне перебільшення можливостей права. Наприклад в період Просвітництва, вважали, що для досягнення гармонії в житті, достатньо запровадити

нові закони. На мою думку правовий ідеалізм панує в Україні. У суспільства утопічні уявлення щодо реформ, які проводить держава.

Правовий інфантилізм – це не сформованість, повна відсутність знань щодо правової діяльності. Це найбільш поширена форма в українському суспільстві. Наприклад в Америці, дітей з дитинства інформують про їх громадянські права, в Україні навіть дорослі люди мають величезні пробіли.

Правовий нігілізм – це негативне ставлення до права, недотримання, заперечення закону і нормативного порядку. Цей вид деформації правової свідомості я відчула в своєму житті, коли побачила в нетверезому стані співробітника ГБДД за кермом автомобіля.

Також, як приклад правового нігілізму є хабарництво. Кожен свідомий громадянин знає, що підкуп посадової особи карається законом, але коли нам потрібно швидко вирішити будь-яку проблему, ми заплющуємо очі на закон.

Правова демагогія – вплив особи або організації на суспільство, в результаті якого формується викривлене уявлення про дійсність. Такий, вплив здійснював Геббельс під час Другої Світової війни. Завдяки, його пропаганді німецький народ був впевнений в тому, що вони є панівною нацією. Також, завдяки впливу пропагандиста, євреїв вважали – ворогами.

Правовий дилетантизм – вільне поводження з законом. В результаті правового дилетантизму формується викривлена правова дійсність. Наприклад, усі знають що водійські права можна придбати, а не отримати офіційно. Або, використання чорного піару – все це впливає на суспільну думку і створює викривлену реальність.

Наша свідомість настільки деформована, що ми спокійно відносимось до будь – яких порушень. Недбале ставлення до законів – це реальність в якій ми живемо.

В Україні переважають дві форми правової деформації – це нігілізм та ідеалізм. Обставини в країні скались так, що навіть попередній гарант держави не дотримувався законів та зневажав права людини. Парадоксально, але поряд з цим фігурує ідеалізм. На мою думку, це через український менталітет. Бо наш народ завжди вірив в зміни на краще.

Усвідомлення правової свідомості громадян, потребує значних змін - це головна умова для створення правової держави. Саме тому, потрібно підвищувати рівень обізнаності громадян, виховувати національні, правові цінності. Суспільство повинно, розуміти закони, їх роль в своєму житті. Рівень правової культури повинні підвищувати не тільки пересічні люди, але й посадові особи, державні службовці. Для того щоб, кожен громадянин держави був залучений до правового життя країни.

Коли людина зможе достеменно зрозуміти механізми влади, вона - зможе керувати нею. Нація, яка осмислює свої дії – це запорука сильної держави. І нам потрібен буде не один рік, щоб виробити імунітет проти явищ, які впливають на нашу самосвідомість. З технічним прогресом, маніпуляція громадською думкою стала найлегшим способом досягнення своїх цілей.

Отже, враховуючи доводи зазначені вище, можу достеменно сказати нам необхідна правова культура, адже це є підґрунтям для розвитку європейської України.

Карпенко В.В. (м. Київ)

vicky.st.cl@gmail.com

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК СИСТЕМА ПРЯМОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Поява Інтернету, як основного каналу масової комунікації, задала новий вектор розвитку політичної практики. На сьогодні, створення електронного врядування («E-Government») стало однією з найактуальніших проблем в галузі вдосконалення державного управління в розвинених країнах світу. В Україні, дане питання все ще залишається відкритим, проте спостерігаються стрімкі кроки у напрямку розвитку даної сфери.

Електронне самоврядування – це один із способів організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної

мережі, що забезпечує функціонування органів влади в режимі он-лайн та робить максимально доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій. В контексті розгляду сфери Е-самоврядування необхідно виділити поняття електронного уряду як єдиної інфраструктури міжвідомчої автоматизованої системи взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами та суб'єктами господарювання [1].

Сьогоднішній досвід відображає складність ситуації взаємозв'язку між політиками і електоратом в Україні, що проявляється у нездоровому нехтуванні потребами та очікуваннями виборців. Як наслідок, формується негативна, «нездорова» соціально-політична ситуація в державі. На думку дослідників, існує кілька шляхів подолання даної проблеми, проте кожен з них є комплексним. Одним з них є запровадження в управлінні державою принципів «належного самоврядування». Реалізація даних правил полягає у небайдужості громадян до подій у країні (participatory); орієнтації на пошук альтернатив (consensus oriented); відповідальності (responsiveness); рівності та справедливості (equity and inclusiveness); підзвітності (accountability); дотриманні закону (rule of law) [2].

Оскільки основними завданнями «доброго врядування» (good governance) є врахування інтересів меншин, досягнення прозорості і зменшення корумпованості державних структур, а також принцип: «почуємо кожного», раціонально застосовувати Е-врядування як інструмент демократизації в сучасному інформаційному суспільстві.

Таким чином, загальні перспективи застосування електронного врядування в Україні на сьогодні значні. Завдяки доступності звітних документів не лише на папері, а й у мережі Інтернет підвищується ефективність боротьби з корупцією. З економічної точки зору, актуальність полягає у можливості он-лайн закупівель та участі в електронних торгах. Надання можливості пересічним громадянам звернення до державної влади, шляхом використання інформаційних технологій забезпечить належний рівень довіри між виборцями та їх представниками у законодавчих органах влади. Крім того, Е-врядування покликане розширити доступ виборців і засобів масової інформації до законотворчої діяльності та знизити витрати державного бюджету при формуванні асоціацій та об'єднань виборців.

Загалом концепції електронної демократії відносяться до теорій, які розглядають комп'ютерні мережі як найважливіший інструмент в роботі демократичної політичної системи. Перспективи даних концепцій полягають в інтерактивності, більш швидких способах передачі інформації, можливості зв'язку великої кількості користувачів один з одним, а також нових можливостях користувачів в регулюванні політичних процесів. Тобто, основною метою електронної демократії є підвищення рівня політичної зацікавленості громадян.

Важливо зазначити, що масова політична участь – лише одна з багатьох ключових функцій політики Е-врядування. Більш важливими функціями для нашої країни є забезпечення сприятливих умов для конкуренції партій та політичного змагання кандидатів, активізація та заохочення громадянського суспільства, а також забезпечення прозорості і підвищення рівня відповідальності в процесі прийняття рішень. Для транзитних суспільств, включаючи Україну, ці функції є навіть більш важливими, ніж рівень масового заохочення.

Отже, електронне врядування має нести цінність для суспільства, відповідати його вимогам. Забезпечення участі громадян у демократичному процесі відбувається лише за умови наявності довіри до уряду, що підкріплюється наданням відкритої та достовірної інформації громадянам. Проте поряд із цим, слід розуміти, що це масштабний, дорогий і довгостроковий проект, який потребує чималих зусиль.

Список використаних джерел:

1. Демкова М. Електронне врядування – запорука прозорості та ефективності влади/ М. Демкова // Практика. –2007. –№ 3. –С. 124-126.
2. What is good governance? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm.

ІДЕЙНИЙ ЗМІСТ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ КАДАФІ: ВІДГОЛОСКИ МИНУЛОГО У СУЧАСНОСТІ

Дана тема була обрана з метою представлення можливого варіанту трансформації політичного режиму, викликаного зміною влади. На прикладі Лівії за часів правління М.Кадафі (1969—2011рр.) можна спостерігати зміну пріоритетів у сфері внутрішньої та зовнішньої політики держави, особливості та специфіку вирішення політичних конфліктів та поступове перетворення політичного режиму на персональну тиранію.

Муамар Кадафі прийшов до влади внаслідок державного перевороту 1969 року під впливом ідей «панарабізму» єгипетського президента Гамалія Абделя Насера. Протягом правління попереднього лідера Лівії М.Ідріса, країна знаходилась під владою політики імпералізму. Кадафі ж, прийшовши до влади, першочерговою метою вважав розвиток Лівії та модернізацію її економіки на основі капіталістичної системи. Проте, намагаючись досягнути поставленої мети, він вступив у конфлікт з інтересами попередньої влади через експропріацію власності колишніх італійських колонізаторів, або, як в 1971 році, націоналізацію активів «British Petroleum». Він також був вимушений прибрати з Лівії американські військові бази. Вражений прикладом єгипетського президента, Кадафі дотримувався сформованого образу «арабського націоналіста з військових». Проте, він перебував при владі набагато більший період часу, ніж його сучасники.

За 41 рік правління Кадафі підтримував радикальні озброєні угруповання різноманітних напрямків – від Ірландської республіканської армії до філіпінської «Абу Саяф», та був уособленням одного з найдеспотичніших і жорстоких режимів 20 століття.

Диктатура диктатурою, але наявні на території країни великі запаси нафти дозволили значно поліпшити добробут лівійців, створивши достатню кількість робочих місць. Важливо не забувати також про те, що таким чином Кадафі вдалося завоювати значну підтримку з боку електорату. Частково його особистий авторитет справляє певний вплив і дотепер, що видно на прикладі Триполі та деяких інших районів. Значна кількість лівійців (особливо похилого віку) й досі пам'ятає, якою була Лівія при М.Ідрісі та якою вона стала за часів правління Кадафі.

Але, не дивлячись на поступове зміцнення зв'язків із Заходом, серед арабських лідерів Кадафі залишався аутсайдером. Він глузував над тими, хто підтримував тісні зв'язки з американцями, та попереджав, що їх влада не така міцна, як може здаватися.

Полковник підкріплював свої слова конкретними діями. Протягом трьох років в Лівії були націоналізовані закордонні банки та нафтові компанії. 15 квітня 1973 року Кадафі проголосив культурну революцію. Він закликав народ взяти до рук владу, скасувавши всі діючі раніше закони. В країні було введено політичну систему, побудовану на принципах шаріату. Задля уникнення міжетнічних конфліктів, Кадафі забезпечив доступ до системи влади вихідцям з еліти всіх впливових лівійських племен, включаючи кіренаїку, до якої належав попередній президент. Таким чином, йому вдалося створити досить дієву структуру політичної влади. Вона полягала в особливій виборчій системі, яка передбачала пряме голосування народних конгресів і народних комітетів. Лівійський лідер забезпечив пропорційний розподіл доходів від націоналізованої нафтової промисловості; створив великий фонд закордонних інвестицій, які давали прибуток від нафтових надприбутків за рахунок капіталовкладень декількох десятків розвинутих країн світу.

За даними ООН, Лівія стала країною з найвищим індексом людського розвитку в Африці: безкоштовна освіта та охорона здоров'я, зростаюча тривалість життя, програми державної фінансової допомоги для придбання житла. Крім цього, Кадафі вдалося розв'язати проблему з забезпеченням основних населених пунктів прісною водою. Більше 25 млрд доларів бюджетних коштів було витрачено на систему видобутку води з гігантської прісноводної лінзи під Сахарою та її транспортування до районів споживання підземними

трубопроводами довжиною близько 4 тис.км. Середня заробітна плата в Лівії на 2010 рік складала приблизно 1050 доларів, більша частина доходів від нафти йшла на соціальні потреби [1].

Але режим М.Кадафі мав і ряд суттєвих недоліків. Негативним моментом життя лівійців був низький рівень свободи слова – існувала жорстока цензура з боку держави. В школах було заборонено вивчення англійської та французької мов. Громадянам не дозволялося спілкування з іноземцями на політичні теми – порушення цього правила загрожувало 3 роками позбавлення волі. Під заборонаю знаходилися будь-які дисидентські рухи та опозиційні партії.

В результаті, його власне перебування при владі також опинилося під загрозою, коли лівійці, які більше 40 років витримували репресії та корупцію, нарешті вчинили революцію.

Список використаних джерел:

1. Факты о ливии до начала военной интервенции [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dokumentika.org/lt/ekonominis-ginklas/fakti-o-livii-do-nachala-voennoy-interventsii>.

Качараба Н.П. (м. Київ)

Natalie.Kacharaba@gmail.com

ІНФОРМАЦІЯ, ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР, ЩО ФОРМУЄ СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН

Актуальність даної теми полягає у тому, що у сучасних умовах стан характеризується переважним використанням комунікативних технологій а саме: Інтернет та телебачення. Впливаючи на політичну свідомість пересічного громадянина у політичній системі відбувається формування іміджу політичного гравця. Завдячуючи активній політичній рекламі та пропаганді, а зумовлене все це тим, що в умовах демократизації у суспільства постає потреба в отриманні інформації про дії уряду чи президента, проте досить часто можна спостерігати, що правдива інформація підмінюється політичним рекламним продуктом. Існує думка, що той хто володіє ЗМІ, володіє і громадською думкою.

В сучасних умовах стрімкого інформаційного потоку найпоширенішим комунікативними засобами є: політична реклама, політичний PR та пропаганда, які проникли у всі сфери суспільно життя. За допомогою різних комунікаційних засобів формується політична культура серед громадян. Інформація швидко розповсюджується та стає головним ресурсом політиків.

Велика кількість інформації стає все більш неконтрольованою і її правдивість у більшості випадків нічим не перевіряється. Викладена недостовірна інформація, заклики, гасла в Інтернет може посіяти паніку та неадекватну реакцію серед людей. І як наслідок все це може призвести до створення нової політичної культури та зміни політичної орієнтації громадян.[1]

Часто подаючи інформацію застосовуються маніпулятивні засоби впливу, створюють ілюзію свободи вибору, але насправді ж обмежуючи її. Вчені дано довели, що при застосуванні різних технологій відбувається тиск на емоційну сторону суспільства. У таких умовах настають сприятливі умови для навіювання думки. [3] Так Г. Блумер, стверджує, що проникнення інформації у суспільство може призвести до дезінтеграції, роз'єднуючи і навіюючи негативні стереотипи, які є найбільш відчутні у період кризи, коли у суспільства невизначеність. У цей час більшість піддається пропаганді і різним засобам маніпулювання. [4]

Проте ЗМІ здійснюють не тільки негативний, але і позитивний вплив на свідомість громадянина, а саме виховання патріотизму серед суспільства, формування культурних цінностей, донесення правдивої інформації тощо. Вчений В. В. Карлова зазначає, що вся інформація несе багаторазово повторюючи цінності та закріплюються у свідомості пересічного громадянина [2].

Отже, в процесі постійного інформаційного потоку в суспільстві формується громадська думка. Все це створюється за допомогою емпіричних знань науки та політики. Новітні інформаційні технології дають можливість швидкого доступу до інформації, але у той час через її велику кількість людина не здатна побачити неправдиву інформацію. Вона стає простором для реалізації різних стратегій цінностей.

Список використаних джерел:

1. Смольц С. Інформаційна війна, як чинник формування суспільного буття / С.В. Смольц // Вісник НТУУ «КПІ». – 2013. – № 4. – С. 25-30
2. Сідельнікова А.О.. Аналіз впливу засобів масової інформації на політичну свідомість громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2014/Politologia/3_165407.doc.htm
3. Попов В. Информология та інформаційна політика. – М., 2006.
4. Блумер, Г. Общество как символическая интеракция – М.: Вид-во МГУ, 1984. – С. 173-179.

Кисіль В.В. (м. Київ)

kysill@mail.ua

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК РЯТУВАЛЬНИК ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ УКРАЇНИ

Програми створення інформаційного суспільства і «електронного уряду», що реалізуються за кордоном, ставлять своєю метою досягнення лідируючих позицій в економіці і соціальному розвитку суспільства. Крім яскраво вираженої соціально-економічної спрямованості, пріоритетні напрями охоплюють правовий розвиток, кадрові питання і вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій та даної інфраструктури. Немало уваги приділяється і створенню багатофункціональних центрів обслуговування населення.

Ще 25 років тому різні країни світу вирішили почати роботу по впровадженню «е-уряду», а на сьогоднішній день існує індекс розвитку електронного врядування – показник, що характеризує рівень розвитку його впровадження у всіх країнах світу. Даний показник розроблюється ООН раз на 2 роки та останні дані з 2014 року показують, що Україна знаходиться на 87 місці зі 193 країн світу. Першість тримають Південна Корея, Австралія та Сінгапур. Що ж визначає даний показник та чим він може допомогти нам для майбутнього країни?

По-перше, електронне врегулювання допомагає зменшити корупцію та максимально контролювати усі грошові обороти. Колишній радник міністра економічного розвитку України Яніка Меріло заявила про створення ICT Competence Center – центр, що буде займатися контролюванням забезпечення е-уряду в Україні. Дійсно, до теперішнього моменту не було керуючого органу, який би контролював дану ідею впровадження та виділені державою кошти витрачалися незрозуміло на які вдосконалення. При створенні даного органу поступово контроль грошей у державі створювався б за допомогою новітніх технологій та суттєво зменшив би корупцію в Україні.

По-друге, Україна має яскравих країн-представників, які використовують дану технологію досить довго та результативно. Так як нам необхідно враховувати менталітет українців, то необхідно використовувати приклади хоча б пострадянських країн, де певні особливості народу все ж таки збігаються.

Україна обрала за приклад Естонію, в якій впровадження е-уряду допомогло збільшити на 20% обізнаність використання інтернетом, впровадження не тільки 3G, а й 4G покриття і найголовніше впровадити єдиний сертифікований центр для банків. На сьогоднішній день Естонія має широко розповсюджений електронний підпис, проводила електронні вибори та розвиває ідею «е-уряду» з кожним днем все активніше й активніше.

В Україні ж в свою чергу у Національній бібліотеці імені Вернадського існує документ: «Ініціативи Президента України Петра Порошенка (електронне урядування)», в якому зображено плани на активне впровадження електронного уряду. Розглядаючи 9 випуск даного документу (за 15-29 квітня), можна побачити, що даний період було відведено на проведення різноманітних наукових конференцій з метою обрання вірного шляху Україні по вдосконаленню державної електронної системи. У планах:

- офіційно ввести електронні акцизні марки;
- впровадити систему онлайн - верифікації громадянина BankID;
- створити виконавчу групу з відкритих даних;
- створити до осені 2015 року єдиного сайту, де можна буде відстежити усі витрати державного органів;
- створити систему медичного інформаційного забезпечення Збройних Сил України;
- створити ряд освітніх впроваджень, для популяризації основ алгоритмізації та програмування і «виховання» перспективних молодих кадрів в розвитку даної сфери.

Електронне держава - це в прямому сенсі держава: спільна робота органів влади та суспільства, яка забезпечує конструктивну критику, але підтримує спільний шлях і бажання держави пропонувати нові послуги більш ефективно і прозоро.

Отже, Україна як електронна держава може і має існувати, тому на сьогоднішній день залишається питання визначення чіткої стратегії для подальшого розвитку е-уряду. Новостворений центр сьогодні збирає банківські структури та ІТ-сфери для отримання міцної команди по реалізації задуму, а команда – вже великий відсоток успіху!

Кожедуб О.В. (м. Київ)

kozedub2000@ukr.net

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА В УКРАЇНІ ТА СИСТЕМА ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Феномен влади ніколи не втрачав і не втратить зацікавленості, як з боку простого народу, так і наукового світу. Зайнявши чільне місце у сфері вивчення політичної науки, влада є основною детермінантою політики. За словами М.Вебера: «Політика – це прагнення влади, її завоювання і утримання в різних великих суспільних колективах». Навіть аполітично налаштовані індивіди не оминають пліток та гучних подій, які відбуваються у державі. «Навіть тоді, коли ми не цікавимося політикою, політика цікавиться нами» (У. Черчіль).

Ми стали свідками того, як за дуже короткий час українські люди стали небайдужими до власного суспільства та його управління. Це підтверджує чисельність громадян прийнявших участь в останніх парламентських та президентських виборах. Велика кількість людей, молодого та похилого віку, почали активно слідкувати за розвитком політичних подій у власній державі. Майже немає таких, які б залишилися байдужими та не долучилися до єдиної ідеї самовизначення та цілісності нації. На якусь мить здавалося, що ми дуже швидко подолаємо усі суспільні негаразди та підемо у напрямку дійсно європейського розвитку. Та яким чином можливо зберегти те позитивне, до чого визрів український народ? Яку владу ми хотіли б залишити в управлінні по-справді гідним на те народом?

Неможливо розцінювати призначення політичної влади однозначно. З одного боку влада є фактором інтеграції суспільства т.б. вирішення конфліктів, підтримання загальносуспільного порядку тощо. З іншого боку, влада являється фактором дезінтеграції суспільства, тому що забезпечує панування одних соціальних груп над іншими. Т.Джеферсон зазначав: «Піклування за людським життям та щастям, а не руйнування його – це первинна та єдина задача гарного уряду». Дійсно, самоціль будь-якої держави – це можливість та добробут громадян.

У Концепції реформування системи влади в Україні Українська Національна Рада зазначила, що «недосконалу систему влади необхідно реформувати». Передбачено наступні кроки зміни системи влади: еволюційний, що по суті є довготривалим та покладатися на

нього небезпечно, маючи вже невдалий досвід; революційний або його ще називають радикальним. На відміну від попереднього, це є швидкий шлях до змін, але чи не постане цей шлях зміною у так званому напрямку «хай гірше, аби інше»; трансформаційний шлях змін системи влади єдино можливий, бо передбачає усвідомлене впровадження нових критеріїв розвитку суспільства. Саме свідомі дії та підвищення рівня загальнополітичної культури громадян сприятиме оновленню влади. Не дивлячись на раціональність даної концепції знову ж зіткаємось з гучними висловами, які поки що залишаються на папері: «Виразити волю народу!», «Забезпечити ефективне управління державою!» та ін.

Україна велика за розмірами країна, тому дуже складно відчуті зміни за короткий проміжок часу, але уже рік усі в очкуванні на «покращення». З одного боку, дехто чекає склавши руки, але дехто працює, фактично, за ідею, дехто вже втомився та шукає кращої долі у іншій державі.

Існуюча ж влада призначена здійснити перехід політичної системи України від не правової до правової держави, забезпечити легітимність влади не тільки на словах, подолати систему домінування певних соціальних верств здійснивши реформу « нової номенклатури », вдосконалити роботу ЗМІ, утвердити громадянське суспільство та багато іншого. Політична влада повинна використовувати не лише примус, а й економічні, соціальні, духовно-інформаційні засоби. До того ж правові й політичні норми є найважливішими засобами її здійснення.

Імперативом національного розвитку України повинна бути сильна дієздатна держава. Відмова від цього призведе до зникнення зі світової арени вагомого геополітичного суб'єкту.

Список використаних джерел:

1. Покликання до політики // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Макс Вебер; Перекл. з нім., післям. та комент. О. Погорілого. – Київ, 1998. – С. 173-191.
2. Согрин В. В. Джефферсон: Человек, мыслитель, политик / Отв. ред. член-корр. АН СССР Н.Н. Болховитинов. Академия наук СССР. – М.: Наука, 1989. – 280 с.

Кожмякіна О.В. (м. Київ)

alexkozehmiakina@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Інформаційно-культурна складова країни - стратегічний компонент держави у ХХІ ст. За словами З. Бжезінського, вона є однією із основних засад могутності та авторитету держави. У "Концепції національної інформаційної політики України" подається наступне визначення національної інформаційної політики: це - "стратегія, напрями і завдання держави у сфері збирання, зберігання, використання та поширення інформації та інформаційних ресурсів у суспільстві".

Інформаційна політика держави - термін, що охоплює не лише внутрішні, а і зовнішні аспекти діяльності держави. Зокрема внутрішньополітичний аспект держави спрямований на забезпечення суспільства інформацією, а також оптимізацію державного управління, а зовнішньополітичний - на просування інтересів країни на світовому ранзі та формування авторитету держави.

Всі цивілізовані держави вважають правильне проведення інформаційної політики основою свого соціально-економічного, політичного і культурного розвитку держави.

Саме паритетна участь країни у світовому інформаційному обміні є одним із ключових показників високорозвинутості держави. Інформаційна політика здійснюється як у межах інформаційного поля держави, так і поза ним. Інформаційна політика України є невід'ємною частиною загальної європейської і світової інформаційної політики. Головною ціллю інформаційної політики постає пришвидшення переходу до нового етапу розвитку України – створення демократичного інформаційного суспільства та інтеграцію нашої країни у світову інформаційну спільноту, саме державну інформаційну політику слід розглядати як потужну

рушійну силу проведення демократичних та соціальних перетворень та нововведень в державі та суспільстві України.

Кожного дня медіа-простір поширює необхідну інформацію, вплив якої на маси помітний не відразу, проте згодом перетворюється на помітні та незворотні процеси. Можливо тому війна в Україні стала саме тим результатом, який поступово нагнітався, в тому числі і у зв'язку з використанням численних інформаційних впливів.

Ще за радянських часів, коли єдиним джерелом інформації були державні ЗМІ, люди налаштовували свої приймачі на хвилю радіо «Свобода» і звідти дізнавалися правду про світ. Прикро, що влада зараз намагається взяти контроль над інформаційним простором, використовуючи радянську методику.

Сучасна інформаційна політика України характеризується різноспрямованістю, непослідовністю та непрозорістю. На ряді парламентських слухань було зазначено, що: «...негативні тенденції в інформаційній сфері України не лише не подолані, а й набули загрозливого характеру для майбутнього країни». Проблема державної інформаційної політики в Україні є досить суттєвою і вимагає негайного вирішення. Інтенсивний процес інформатизації держави неможливий без проведення в Україні відповідних заходів щодо вдосконалення цієї ланки політики в нашій державі.

На вирішення таких питань була спрямована «Державна програма забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003-2006 роки». Проте результат від її проведення виявився недостатнім, це можна підтвердити оцінками експертів-політологів. Причина здебільшого полягає у тому, що більшість повідомлень про Україну надходить до світової спільноти саме з Москви, де в основному зосереджена найбільша кількість провідних у світі засобів масової інформації на пострадянському просторі. Крім того, велику роль, безумовно, відіграє інтенсивна та добре відпрацьована інформаційна політика Росії, спрямована на створення необхідного для неї міжнародного стану України.

Слід наголосити на важливості формування в Україні нової інформаційної реальності з відкритою та прозорою системою, формування нового явища – інформаційного права. Створення демократичного інформаційного суспільства спирається на найновіші інформаційні технології, технології з сфери зв'язку, телекомунікацій та техніки. На жаль, в наш час Україна не має достатньо коштів, засобів та можливостей для розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури. Саме через це Україна потребує залучення капіталів, техніки та технологій розвинених країн.

Є надії, що влада збереже курс на прогресивні перебудови та інновації в інформаційній галузі, у результаті яких Україна матиме змогу посісти гідне місце серед провідних європейських держав та інтегрувати у світову інформаційну спільноту.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк С. Актуальні проблеми державної інформаційної політики в Україні /С. Гнатюк [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/http://www.stc.gov.ua/uk/publish>

Коломієць Т.В. (м. Київ)

Tana_kol@ukr.net

КОНСЦІЄНТАЛЬНА ЗБРОЯ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СИМВОЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Поняття влади – багатогранне і полісемантичне, включає різні аспекти і контексти прояву (економічний, культурний, політичний, ідеологічний, символічний). В період, коли «потреби в спільності, структурі і смислі» (А.Тoffler) вирішуються, переважно, за допомогою нових інформаційних технологій, більш виразніше артикулюється ідея символічної влади не стільки як своєрідного «кола, центр якого знаходиться повсюди і ніде» (Р. Bourdieu), скільки як системоутворюючого чинника соціальної організації, пов'язаного з «монополією легітимного символічного насилля» (Р. Bourdieu).

Символічна влада, завдяки монополізації права на продукування легітимних наративів і метанарративів, здатна приховувати або виопуклювати реальність як шляхом коригування минулого, створюючи його нові версії, співзвучні теперішньому, так і шляхом конструювання майбутнього, ігноруючи реальний стан речей.

Оскільки науковці одні з небагатьох агентів, які, в силу наявності символічного капіталу, мають легітимне право «монополії на офіційну номінацію» і «правильну класифікацію» (P.Bourdieu), видається доречним проаналізувати феномен консцієнтальної зброї як механізму реалізації символічної влади.

Солідаризуючись з Н.В.Громико, зазначимо, що консцієнтальна зброя - це технологія роботи зі свідомістю (з лат. - *conscientia*), націлена на поразку й руйнування певних форм і структур свідомості, а також деяких режимів її функціонування [1]. Найоптимальнішим ареалом її застосування виступають засоби масової комунікації, що часто не стільки відтворюють існуючу соціальну реальність, скільки створюють нову. Метою застосування консцієнтальної зброї є певне «перереформатування» загального рівня свідомості людей в межах певного регіону чи країни, нав'язування нових ціннісних орієнтирів та світоглядних домінант.

Основними її методами є:

а) нівелювання, спотворення і заниження загального рівня інформаційно-комунікативного середовища, у якому перебуває свідомість індивіда, шляхом непомітного вилучення смислоутворюючих символів, нормоутворюючих цінностей, замінюючи їх на спрощені, схематично-стереотипізовані. На фоні цих процесів відбувається руйнація попередньої багатогранної картини світу і творення примітивізованої, вихолощеної (на реалізацію цього процесу спрямована більшість розважальної продукції: від контенту телебачення до Інтернет-ресурсів);

б) вимивання, вилучення із інформаційно-комунікативного простору питань, що вимагають сповільнених режимів роботи теоретичного мислення й націлені на продукування власного знання, що спирається на рефлексію, проблематизування, аналітику. Цей процес відбувається, переважно, за рахунок інформаційного «перегріву» свідомості, пов'язаної зі звичкою до блискавично швидкого отримання інформації із приводу будь-яких питань, а також усвідомленням того, що цю інформацію можна постійно обновляти й перезавантажувати, обмежуючись поверхневими примітивними демо-версіями із приводу подій, що відбуваються. Все це одночасно з відмовою від концептуалізації та ґрунтового аналізу проблем і звиканням з тим, що їх (проблеми) завжди можна «зняти», склавши найзагальніше уявлення про них, але так і не відрефлексувавши, - ці тенденції ведуть до зниження інтелектуального потенціалу суспільства, його дегуманізації та морального зубожіння.

в) поступове руйнування механізмів традиційної самоідентифікації (перш за все, етнонаціональної, культурно-історичної, державно-патріотичної), як самоусвідомлення, самовизначення і самопрезентації народу-нації, шляхом штучного конструювання нових «груп участі».

Останні методики в комплексі з попередніми виявились напрочуд вдалими і дієвими в контексті російсько-українського конфлікту ідентичностей. Українська загальнонаціональна ідентичність в деяких регіонах з огляду на ряд об'єктивних та суб'єктивних причин (не в останню чергу завдяки специфіці реалізації символічної влади на Донбасі і в Криму), виявилась досить крихкою і несформованою у порівнянні з «пострадянською», «новоросійською», та іншими проросійськими ідентичностями. Таким чином, консцієнтальна зброя позбавляє нас екзистенційної системи безпеки, що спирається на потужний потенціал етнонаціональних ідентифікаційних матриць, і уможливорює нашу вразливість перед інформаційним впливом противника.

Трагедія сучасної пересічної людини полягає в тому, що, стикаючись із часто деструктивним впливом інформаційно-комунікаційного середовища, будучи позбавленою

соціальної компетентності, необхідної для адекватної оцінки реального стану речей, вона опиняється практично беззахисною для руйнівного впливу консцієнтальної зброї.

Розвиток критичного мислення, набуття культурно-символічного капіталу, необхідного для прийняття відповідальних рішень, значно послаблює, а подекуди і зовсім унеможлиблює негативні наслідки дії консцієнтальної зброї як механізму реалізації символічної влади.

Список використаних джерел:

1. Громько Н.В. Использование информационных технологий в качестве “консциентального оружия” / Н.В.Громько// Время, вперед! Россия в XXI веке. – Выпуск : N 7\8 (31\32), июль-август 2005.

Кондратович К.М. (м. Київ)

kseni4ka7@gmail.com

ПОЛІТИКА І ЗМІ: МАНІПУЛЯЦІЇ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ

Засоби масової інформації відіграють неабияку роль не тільки в суспільному житті, а й в політичному. ЗМІ називають четвертою владою, оскільки вони можуть впливати на громадську думку, корегувати її, а іноді змінювати. В сучасних умовах розвитку суспільства значення ЗМІ помітно зросло.

Значимість ЗМІ є очевидною. Вони ефективно можуть впливати на духовне життя суспільства, на свідомість широких верств населення. І не завжди цей вплив має у своєму ядрі позитивний заряд. Матеріали ЗМІ можуть сприяти зміні громадської думки на підтримку певних потрібних політичних цілей та ідей, тієї чи іншої політичної партії або окремого політика. У той же час вони можуть переконувати людей прихильно або навпаки недовірливо сприймати ту чи іншу політичну силу.

Залежно від мети впливу на реципієнта інформацію можуть вміщувати у платні та безоплатні носії інформації. Здебільшого та інформація, що задовольняє естетичні, пізнавальні, емоційні чи навчальні потреби осіб є платними, а та інформація, що має на меті прихований або усвідомлений вплив на осіб, це реклама, пропаганда, маніпулювання, зазвичай безоплатна.

Особливістю ЗМІ є активне розповсюдження інформації, оскільки вони звертаються до широкої аудиторії та доступні для багатьох. Саме завдяки цьому інформація перетворюється у зброю, у бомбу сповільненої дії, засіб впливу та маніпуляції свідомістю людей.

Маніпуляція – це спеціальний вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого порушення в іншій людині намірів, що не збігаються з її існуючими бажаннями. Соціолог Герберт Шиллер визначив маніпуляцію, як приховане примушення, програмування думок, намірів, відчуттів, взаємин, установок та поведінки.

Головною метою масової маніпуляції є поширення масових настроїв, формування громадської думки та її корекція. Слід наголосити, що маніпуляція – прихований від реципієнта процес, завжди запланований та усвідомлений комунікантом, але неконтрольований та неусвідомлюваний для адресата процес впливу на нього, який відбувається поза його волею і бажанням.

ЗМІ повністю контролюють потік та поширення інформації, яка впливає на наші політичні уявлення, установки та поведінку, вони здатні скоригувати та перевернути її так, як це вигідно конкретній політичній силі.

Існує безліч способів, якими ЗМІ може вплинути на широкі маси населення. Це: інтерпретування повідомлення або події у вигідному світлі, приховування частин фактів та навмисне акцентування на вигідних якомусь політичному аспектах. Таким чином, увага реципієнта переноситься на другорядне, неважливе порівняно із замовчуваними фактами. Це і редагування повідомлення, додавання власних суджень і коментарів, що є грубим порушенням, бо створюється суб'єктивна інформація, яка не має права на масове поширення, якщо формат ЗМІ цього не передбачає. Це спотворення за допомогою неповного

та одностороннього опису, так званий, фрагментарний спосіб поширення інформації. Це подання неперевіраних відомостей, які видають за чисту правду. І свідомо сфабриковані, штучно створені новини, що подаються як реальні. Також це створення як позитивного, так і негативного іміджу для потрібної політичної сили або особи. Таким чином підкреслюються найліпші (або найгірші) якості іміджованого об'єкта за рахунок замовчування або оприлюднення якогось компромату, загалом йдеться про одностороннє висвітлення фактів.

Як бачимо ЗМІ тримає під контролем поширення інформації, впливаючи нею на аудиторію. Навмисне перекручування фактів свідчить про таємні цілі ЗМІ та політичних сил, приховану пропаганду або маніпуляцію масовою свідомістю. Політики вдало користуються такою масовою зброєю як ЗМІ, використовуючи її задля своїх потреб. Проте неможливо постійно обманювати та вводити народ в оману.

Зачепити за живе, надавити на слабке місце, викликати сильну емоційну реакцію – перший крок до успішного маніпулювання. Якщо ми будемо слідкувати за нашою емоційною реакцією на те чи інше повідомлення, ми зможемо розрізнити, де схитрували та використали засоби впливу. Треба вдумуватися та аналізувати інформацію у повідомленнях і завжди бути на сторожі своїх установок та позицій.

Список використаних джерел:

1. Основи журналістики/ І.Л. Михайлин; вид. 5-е, доповн. і доопр. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 496 с.
2. Г. Шиллер. Манипуляторы сознанием. – М.: Мысль, 1980. – 325 с.

Краснокутська С.А. (м. Київ)

byttich@gmail.com

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ПОМІЖ ЕКОНОМІКОЮ ТА ПОЛІТИКОЮ

Завданням сучасного українського суспільства є вихід України на принципово новий, зростаючий рівень розвитку, запорукою чого є удосконалення, модернізація нації. Модернізована нація повинна забезпечуватись програмою сталого розвитку, який враховує досвід та інтереси майбутніх і минулих поколінь, ставить за мету гармонізувати, збалансувати економічне, соціально-політичне, екологічне і духовне середовище за рахунок забезпечення соціально-економічних перетворень та стабілізації політичного устрою.

Реалізація стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», що ставить на перше місце впровадження європейського стандарту життя та вихід країни на провідні позиції у світі, повинна зробити суспільство більш витривалим, стійким для подолання сучасних криз, розкрити людський потенціал українців.

Висхідна траєкторія сталого розвитку забезпечуватиметься реалізацією такого комплексу програм та реформ, як оновлення влади, забезпечення антикорупційної, судової та правової реформ, реорганізація державного управління, дерегуляція та розвиток підприємства, зміни в системі охорони здоров'я, впровадження програм енергонезалежності та популяризації України, її інтересів у світовому інформаційному просторі [1].

Пріоритетним завданням соціально-економічної політики держави є створення належного ресурсного забезпечення та сприятливих інституціональних умов.

Економічна складова сталого розвитку характеризує напрямки функціональних та структурних перетворень в енергетичній, промисловій, аграрній, житлово-комунальній сферах, що забезпечують перехід від індустріально-аграрної екстенсивної моделі до конкурентноспроможної інтенсивної ринкової економіки, як передумови ліберальної демократії.

У контексті соціальної складової сталого розвитку, основоположними принципами є реалізація права людини на гідне існування у соціально-справедливому середовищі, складання умов для рівного доступу до соціальних благ, забезпечення прав участі у прийнятті рішень, гарантування прозорості та підзвітності у діях влади.

Варто зазначити, що набуття сталого розвитку можливо досягти не лише за допомогою економічних змін, а й за участі політичних перетворень, які мають спрямовувати суспільство на шлях відкритого доступу.

Українська система обмеженого доступу реалізується через вибіркове дотримання законів. Останні складаються неоднозначно та суперечливо - так, що їх можна трактувати як завгодно. Це призводить до того, що держава насправді тримається на певних привілеях, «шантажує» та погрожує кожному, хто прагне обійти систему обмеженого доступу. На таких засадах формуються корупція, протекція як єдиний спосіб захисту від свавілля та отримання доступу до ресурсів або послуг, що є відкритими тільки для привілейованих. За існування системи відкритого доступу людина думає та діє не за принципом «забрати те, що мають привілейовані», а за принципом створення нового разом з суспільством.

Для переходу до відкритого доступу важливим є виконання умови верховенства права над законом. Закони мають підпорядковуватись праву. Правила мають бути логічними, зрозумілими, відповідати принципам життя, передбачати згоду всіх сторін. Потрібна також участь суспільства у контролі такої функції держави, як монополія на застосування сили.

Задля реалізації переходу країни на новий рівень розвитку, потрібне певне узгодження між владою і суспільством, встановлення нових правил гри, нового договору.

Перш за все, політичні еліти і суспільство мають розставити пріоритети, спрямувавши свої зусилля на модернізацію заради забезпечення сталого розвитку.

Також повинні бути переосмислені взаємини держави і суспільства, тобто держава не повинна стояти над суспільством, а бути його інструментом, гарантом безпеки, відкритого доступу.

Важливим є також готовність змінити принципи взаємодії у суспільстві: кооперуючись задля досягнення поставлених цілей, можна досягти більшого.

Як і держава, так і суспільство повинні узгоджувати інтереси більш відкрито і прозоро.

Забезпечення відкритого доступу, дотримання нового договору, забезпечення прозорості і відкритості у взаємовідносинах держави і суспільства мають стати політичною і економічною основою сталого розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Президент України Петро Порошенко. Офіційне інтернет-представництво // Указ президента України № 5/2015 Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" від 12 січня 2015 року [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>

Красько А.М. (м. Київ)

nastua_kr@ukr.net

БАЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ З ПОЗИЦІЇ УТОПІЇ ТА АНТИУТОПІЇ

Загальновідомо, що кожна людина націлена на безперервний рух-розвиток, самовдосконалення, просвітлення, прагнення до кращого життя, об'єднання з однодумцями. Мрійники, борці за свободу та справедливість, революціонери та бунтарі по духу прагнуть, в більшості випадків, до реалізації своїх ідей побудови ідеальних умов життя в державі, які є утопічними. Чому ж утопії не можливі для досягнення?

В основі будь-якої утопії стоїть бажання людини жити краще та боротися за цю ідею, проте людська природа бере своє, утворюючи бажання підкорюватись лідеру, який приведе до високої цілі. Першою спробою практичного втілення в життя ідей побудови держави з досконалим політичним, економічним та соціальним ладом є комунізм. В «Маніфесті комуністичної партії» Карл Маркс та Фрідріх Енгельс зазначали, що комунізм, - це суспільний лад, заснований на суспільній власності знарядь і засобів виробництва, де мірилом свободи людини буде її вільний час [1]. Існування такого ладу зумовлене повною класовою рівністю. Але яка ж рівність, коли диктатура пролетаріату має встановлюватися в усіх сферах життєдіяльності суспільства. При такому розкладі суспільство балансує на

тонкій грані між реальним втіленням успішної держави та міфом-утопією, методами досягнення якої є загальнолюдське прирівнювання та стандартизація. Найпоширенішими методами досягнення комунізму є насадження законів та правил, які повинні призвести до зміни свідомості та перебудови суспільних ідеалів, прирівнювання ідеології до релігії. Проте завжди є люди, які можуть мислити об'єктивно та несхильні йти за натовпом, саме такий прошарок знищують в першу чергу.

Подібні утопії називають ескапістськими, вони охоплюють одразу декілька складових, а саме: час, місце та позачасовий порядок (пов'язаний з вічними цінностями). Об'єднання та прирівнювання людей певної держави, що ставить за мету здобуття «кращого завтра» та яро заперечує існування Бога та релігії загалом – це три основні доктрини ескапістської утопії.

Будь-якій утопічній теорії притаманний футуризм-надія на завтрашній день більше, ніж на сьогоднішній. Віра в те, що вкладені сьогодні сили та ресурси – принесуть в майбутньому матеріальний та соціальний добробут. Можливо «віра в краще» є підсвідомим психологічним механізмом, який вмикається як тільки людина бачить можливість здолання кризи сьогоднішнього дня.

Неможливість становлення даної ідеї та повна її невідповідність до життя, призводить до виникнення полярного поняття-антиутопія. Антиутопія обумовлена марністю революційної боротьби, нездатністю здолати пануючу систему та непереможністю соціального зла. Це суспільство, яке потрапило в приховану пастку: розвиток науки та технологій; задоволення особистих амбіцій диктатора призвели до гнітючого деспотичного режиму. Класичним прикладом антиутопічного строю, як на мене, є фашизм. Перемагає, з точки зору фашиста, завжди найсильніший. Джовані Джентіле вважав, що «фашизм воліє не витратити час на конструювання абстрактних теорій заради самого процесу» [2]. Фашизм, на відміну від комунізму, прагне побудувати «ідеальну державу» набагато жорстокішими методами, не цурається нещадних розправ з інакодумцями та просто «невідповідними» людьми, насаджує владу зброєю та придушенням волі. На даний час ми можемо спостерігати становлення схожого режиму в Росії, коли держава викривлює факти та використовує їх заради маніпуляцій свідомістю людей та становлення єдиного правителя, думка якого є законом для громадян.

Проте, історія нараховує низку прикладів падіння як комуністичного, так і фашистського режиму. Основною причиною є неможливість становлення системи, яка ставить за мету прирівнювання абсолютно різних людей. Різних за вихованням, освітою, життєвими цінностями та соціальною позицією. Подібні ідеї підвищують соціальну напругу, призводять до невірного розподілу фінансів та людських можливостей. Отже, головною причиною є людська природа, яка спонукає долати погані умови, та, перш за все, йти вперед. «Сьогодні ми здатні перетворити наш світ в пекло, або в протилежність пекла,» [3] – сьогоднішній день заперечує та критикує існування таких систем правління, проте, не може здолати велику ідею «кращого майбутнього».

Як висновок можна сказати, що утопічне або антиутопічне суспільство приречене на загибель, як системи, існуючі в крайнощах. Для нормального функціонування суспільства необхідно зберігати баланс в системі державного устрою.

Список використаних джерел:

1. Маркс К. Манифест коммунистической партии/ К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Госполитиздат, 1939. – 84 с.
2. Джентиле Д. Введение в философию/ Д. Джентиле. – СПб.: Алетея, 2000. – 153 с.
3. Маркузе Г. Конец утопии/ Г. Маркузе// Логос. – 2004. – №6. – С. 21-22.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

В світлі останніх подій в Україні постала необхідність об'єктивного аналізу індикаторів політичної активності громадян та перегляду значень цих показників за останнє десятиріччя з метою подальшого формування нових програм та механізмів залучення населення до спільного вирішення суспільних проблем.

Політична активність – діяльність індивідів чи соціальних груп, спрямованої на задоволення інтересів, зміну власного політичного статусу, соціально-економічних умов в державі та політичних інститутів, що реалізується у політичному просторі.

Опрацюванням проблем політичної активності як елементу політичної культури в Україні займаються С. Васильченко, О. Деркач, Н. Хома, О. Чуб та інші. Проте єдиного підходу щодо визначення та моніторингу активності українського населення досі не вироблено.

Тому наразі найбільш популярним залишається вимірювання політичної активності населення країни за допомогою 6 індикаторів Європейського соціального дослідження:

- рівень зацікавленості політикою;
- членство у політичній партії;
- участь у голосуванні на виборах до Парламенту країни;
- звернення до політиків, представників уряду чи місцевої влади;
- робота в політичній партії, русі, організації чи об'єднанні (також носили значки з політичною рекламою, інші атрибути або клеїли листівки);
- участь у санкціонованих мітингах або демонстраціях.

Окрім того існують також субпоказники політичної активності населення:

1. «Залученість». Відображає міру того, наскільки населення країни залучено до політичного життя. Включає субпоказники другого рівня – пізнавальний (представлений індикаторами: споживання інформації про політичні події зі ЗМІ, зацікавленість діяльністю окремих політиків), електоральний (включає: участь у виборах – парламентських, президентських, місцевих) та комунікаційний (характеризує вербальну залученість громадян до політичного процесу, тобто залученість до політичних та ідеологічних комунікацій). Комунікаційний субпоказник представлений наступними індикаторами:

- a. «висловлювання в розмовах» – як часто громадяни говорять про політику, обговорюють політичні проблеми;
- b. агітація й пропаганда власної політичної позиції – чи намагається індивід переконати оточуючих у слушності своїх поглядів;
- c. частота звернення до представників уряду, місцевої влади, політиків;
- d. спілкування з активістами суспільно-політичних партій, рухів.

2. Інший субпоказник першого рівня – «практики». Бувають інституціональні та неінституціональні. Інституціональні практики включають: роботу в партії або в русі, членство в партії, роботу в іншій організації або об'єднанні. Неінституціональні практики представлено такими індикаторами: участь у санкціонованих демонстраціях чи мітингах; розклеювання листівок чи роздавання агіт.матеріалів; грошова підтримка партії чи кандидата під час виборчої кампанії.

3. Останній субпоказник першого рівня – «суб'єктивний». Формується на рівні самооцінки власної політичної активності та залученості.

Активна участь населення у здійсненні державної політики допомагає більш повно представити інтереси різноманітних суспільних груп, покращити якість та легітимність прийнятих рішень, запобігти зловживанню владою та її бюрократизації, налагоджує конструктивне співробітництво між владою та громадянами.

Визначення та дослідження політичної активності за запропонованими індикаторами дозволяє краще зрозуміти рівень політичної активності громадян, визначити реальний рівень

включення в політичне життя та готовність населення України до його змін. Окрім того, опрацювавши дані показники та індикатори можна виявити проблеми, що перешкоджають розвитку політичної культури українців, засвоєнню демократичних цінностей і норм, які є необхідними для сталого розвитку суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Головаха Є. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005–2007–2009 рр. [Текст] / Є. Головаха, А. Горбачик. – К. : ІС НАНУ, 2010. – 118 с.
2. Чуб О. Фактори політичної активності громадян України у виборчому процесі // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006. – № 1 // http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2006_1/visnyk_st_19.pdf.

Магеррамова А.Н. (м. Київ)

mirtaria@mail.ru

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА УКРАЇНИ

Існування еліт у політиці та суспільстві – доведений факт. Але щодо демократичних держав, то там головним є формування саме корисної та результативної еліти для народу, а також вчасне і якісне її оновлення. Теми ролі політичної еліти торкаються постійно, однак особливо активно в перехідні періоди розвитку держави. Саме такий період Україна переживає нині, тому дискусія щодо оновлення політичної еліти в країні є вкрай актуальною. Бо немає сумніву в тому, що рушійною суспільно-політичною силою виступає його політична еліта. Вона має штовхати народ до руху, а також пропонувати суспільству стратегічні програми розвитку.

Для того щоб далі розглядати вищезгадану тему, необхідно дати визначення терміну «політична еліта». Отже це – консолідована соціальна спільнота, яка виступає суб'єктом підготовки найважливіших стратегічних рішень у сфері політики і яка володіє необхідними для цього ресурсами, а також особливими соціальними, психологічними й політичними якостями.

Для того щоб мати вплив на суспільно-політичні процеси та успішно функціонувати політична еліта має позиціонуватися як автономна та легітимна сила. Істинну легітимність не можливо отримати суто формальними процедурами, вона базується на народній довірі, на здатності еліти очолити процес демократизації, та очистити систему політичної організації від кланово-олігархічних вкраплень.

Великі надії Україна з перших років своєї незалежності поклала на «нову» українську еліту і безумовно на політичного лідера нової формації. На лідера з почуттям національної самосвідомості, відчуттям єдності з народом. Іншими словами, на лідера, якого б характеризувало не тільки уміння гарно говорити, а те наскільки він здатен бути захисником національних інтересів, відстоювати їх. Але на ключові посади, починаючи з 1991 року, приходили лідери господарського, економічного типу - підприємці, власники, банкіри.

Дуже влучно з цього приводу висловився Іван Сікора (заступник голови правління з питань маркетингу та розвитку ВІАТ UNITEЛ): "Сучасна політична еліта України - це швидше, не політики, а бізнесмени, які вклали значні ресурси в отримання влади, і намагаються максимально швидко повернути гроші та отримати дивіденди. У переважній більшості випадків українська політична еліта не бачить довгострокової перспективи, а має за найважливіше завдання максимальне вирішення власних чи корпоративних інтересів за час перебування при владі". Нажаль, для багатьох представників владних та політичних структур здобуття влади є більш егоїстичним прагненням, ніж державницько-національним.

Зараз усім слід усвідомлювати, що доля нашої молоді держави буде залежати переважно від того, якою буде нова політична еліта. Які принципи відстоюватиме та як буде нести відповідальність за свої дії. В інтересах політичних партій України є формування нових молодіжних організацій та партій, які ставатимуть дієвою опорою для виникнення

нових політиків. А також слід істотно вплинути на якість еліт, зробивши більш жорсткими правила прийому на державну службу. Це сприятиме вливанню «нової крові» у політику, та приходу у сферу державного управління кращих представників молоді. Отже залучення до реалізації пріоритетних державних проектів молодих людей нового покоління, з високими моральними та духовними цінностями, активною громадською позицією та з високим рівнем професіоналізму є одним з пріоритетним завданням України. Бо саме такі люди зможуть забезпечити розвиток держави на принципах демократії, верховенства закону, поваги до прав і свобод людини, а також гідно вивести Україну на світовий рівень, як рівноправного, розвинутого партнера.

Майстренко Н.В. (м. Київ)

ye-21natasha@ukr.net

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Формування сучасного інформаційного суспільства, викликане стрімким розвитком інформаційних технологій, вимагає рішучих змін у всіх сферах суспільного життя, які має забезпечувати апарат державного управління. Технології стають невід'ємною частиною життєдіяльності кожної людини, суспільства в цілому та держави. Тому, однією з можливостей вдосконалення системи управління з боку владних структур є використання електронного уряду, що допоможе значно підвищити ефективність державних органів вдали.

Завдяки переосмисленню ролі і структури органів влади, питання електронного урядування набуває все більшого значення. Оскільки, впровадження системи електронного урядування є досить поширеним явищем сьогодення, то така тенденція спонукає втілення даної ідеї в життя і в Україні. Дана система досить успішно функціонує в різних країнах світу, в тому числі, в країнах Європейського союзу, чий досвід може перейняти і наша країна.

Поняття електронного уряду є досить новим явищем для сучасного суспільства, проте щороку набуває все більшого значення, поширюючись у всьому світі за рахунок глобалізаційних процесів. Але, поряд з країнами, в яких система електронного урядування вже впроваджена та ефективно працює, для України дане питання залишається відкритим.

Електронний уряд являє собою систему модернізації управління, що здійснюється державними органами влади у відповідності до умов суспільного розвитку та за допомогою участі інформаційно-комунікаційних технологій в процесі державного управління. Впровадження системи електронного урядування дає змогу підвищити ефективність, відкритість та прозорість діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування [1].

Створення системи електронного уряду супроводжується виникненням ряду проблем, до яких відносяться правові, фінансові, організаційні та технологічні. Основні проблеми зосереджені в площині правового та організаційного регулювання процесу надання електронних державних послуг фізичним та юридичним особам. Дана проблема виникає головним чином через відсутність чітких законодавчо визначених умов надання таких послуг, та потребує колегіального вирішення з боку декількох органів влади, до обов'язків яких входить регламентація, систематизація та стандартизація такого роду процесів.

З фінансової точки зору, втілення системи електронного урядування також є проблемним питанням, так як потребує значної кількості матеріальних ресурсів, забезпечення якими з боку держави та бюджетних коштів на разі є неможливим. Неспроможність забезпечення процесу введення електронного урядування коштами державного бюджету пояснюється його дефіцитом, а також переглядом статей видатків, досить велика частка яких спрямована на врегулювання військового конфлікту та інших поточних справ.

Однією з визначальних перешкод на шляху до впровадження «електронного уряду» є низький рівень технологічної підготовленості, зокрема проблема, проблема доступу до мережі Інтернет не лише органів влади, а й з боку фізичних та юридичних осіб, яким надаються послуги. Хоч за останні роки рівень інформаційної культури суспільства має тенденцію до стрімкого зростання, але масове підключення до мережі все ще є нереалізованим. Надзвичайно важливим питанням, що тісно пов'язане з технологічним озброєнням виступає відсутність кваліфікованих державних службовців, які могли б забезпечити ефективне функціонування електронного уряду, також навчання інших службовців навичкам роботи з системою.

Впровадження електронного урядування повинно супроводжуватись комплексним реформуванням системи органів державної влади та місцевого самоврядування. Поруч зі змінами на законодавчому рівні, розвиток даної системи спричинить підвищення ефективності виконання органами владних повноважень, відбудеться зростання якості управлінських та адміністративних процесів, зростання рівня довіри з боку громадян за рахунок відкритості інформації про діяльність органів влади.

В той же час, головним завданням такої системи в Україні постає розвиток державної демократії, що відповідає європейським стандартам якості стосовно надання державних послуг в електронному форматі і базується на принципах прозорості та доступності влади для кожного громадянина та суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Демкова М. Електронне урядування – запорука прозорості та ефективності влади / М. Демкова// Юридичний журнал. – 2007. – №3 (57) – С. 124 – 126.

Мельнікова О.М. (м. Київ)

melnikova_alexandra@i.ua

ІДЕОЛОГІЧНА ВЛАДА ВІД СТАЛІНСЬКОГО ТОТАЛІТАРИЗМУ ДО СЬОГОДЕННЯ

Існують три гілки влади: виконавча, законодавча та судова. Але річ у тім, що окрім цих трьох, є ще один вид влади, найголовніший з них, але не такий відомий. Це влада над владою або ідеологічна влада.

Ідеологічною владою є люди, які дотримуються ідеології, яка стала головною в суспільстві. Це люди, які вірять у неї та здатні захищати її, не дивлячись ні на які речі. Це такі люди, які створюють схожих на себе людей в суспільстві і, по-перше, у трьох інших видах влади. Це люди, що мають вплив на зняття з посад та призначення у законодавчій, виконавчій та судовій владі.

Ідеологічна влада створює і підтримує життєдіяльність системи цінностей у суспільстві. Ідеологічна влада є неофіційною і офіційною. Однак такий розподіл не змінює її суть. Ідеологічна влада, яка є неофіційною може бути набагато сильніша за офіційну.

Візьмемо за приклад владу комуністичної ідеології. Сталін не був ні главою Радянського уряду, ні главою Верховного Суду ні главою Верховної Ради, однак вирішував долі величезної кількості людей, призначав життєвий шлях усі країні. Сталін був головою комуністичної системи. Всіх, хто був не згоден та не був відповідний їй така влада вбивала. НКВД, ЧК, Голодомор, Гулак, колективізація - за всіма цими жахливими речами стояла залізна ідеологія. Авжеж на перших порах, така влада була неофіційною, однак згодом, стає офіційною, коли у Конституції СРСР записується норма про керівну роль КПРС.

Ідеологічна влада має відчутну роль не лише у тоталітарних системах. Вона теж є у демократичних країнах, однак не офіційна.

Зараз ми проживаємо у переломний час переходу суспільства від насильства до свободи. Гуманне відношення до людей, повага їх свобод, дотримання їх прав, справедливості суспільного устрою тепер зазначаються основою ідеології у демократичних

держав. Правда такий процес протікає не дуже рівномірно та гладко у всіх країнах світу, існують багато конфліктів по цьому питанню.

Середній клас виступає як носій ідеології гуманізму в демократичних державах. Середній клас перебуває між елітою та низом суспільства. Середній клас повсякчас існує під тиском влади. Це навіть, правда кажучи, природно, адже спонукає його до створення справедливості у країні. Колись він був дуже маленьким і не відігравав визначальної ролі, однак у результаті науково-технічного та економічного розвитку його кількість неймовірно почала зростати. Він стає найчисельнішою соціальною групою у розвинених країнах. Таким чином, він і виступає як носій сучасної ідеології гуманізму та демократії. Феноменом сучасного середнього класу виступає неформальне здійснення ідеологічної влади у демократичному, сучасному суспільстві. Його конкурентом виступає політична і ділова еліта або істеблішмент. У сучасному світі у демократичних країнах середній клас є високоорганізованим через існування профспілок та політичних партій. Через свою активну участь у парламентських виборах та у політичній діяльності середній клас зміг виставити своїх представників в усі органи влади та замінити порядки у державі. Під цим впливом почала змінюватися і ідеологія еліти.

Середній клас дуже активно пильнує за дотриманням моралі представниками влади. Найменша недовіра у нечесній грі політичного діяча або ж чиновника призводить до його відставки. Візьмемо за приклад колишнього президента Німеччини Крістіана Вульфа. У 2012 році із-за корупційного скандалу, він змушений був піти у відставку. Як він потім пояснював, через те, що почав відчувати «відсутність необхідної довіри широкої більшості населення». Його провина була у тому, що він у 2008 році отримав пільговий кредит на суму 500 тис. євро від дружини свого друга.

В Україні потенційно присутній середній клас. За усіма своїми параметрами він має відповідності до середнього класу Європи, але він жебракує. При заведених порядках він не може мати майбутнього у своїй країні. Зараз, ще він низькоорганізований і не представлений у політичному житті держави. Дії нашого середнього класу відбуваються якимось спонтанно, як виявлення протесту проти несправедливості свого існування.

Феномен Майдану - це стихійне виявлення зародження ідеологічної влади середнього класу у авторитарній країні, яке здійснює прояв у непогодженні з вчинками влади. Це було у 2004 році, коли влада сфальсифікувала результат президентських виборів. Так само було і у 2013 році, коли влада обманула свій народ з підписанням асоціації з Євросоюзом, а потім уночі неймовірно жорстоко та підло побила на Майдані студентів, молодих людей.

Неділько Л.В. (м. Київ)

lido_k@ukr.net

РОЛЬ СОЦІОІНЖЕНЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадська думка - це основна форма виявлення настроїв суспільства. Саме громадська думка, активна громадська позиція, бажання брати участь у суспільному житті є визначальними рисами громадянина. Кожен громадянин має бути зацікавлений у наданій можливості приймати участь у процесі державотворчої розбудови, адже таким чином він може вплинути на соціально-політичне життя країни, «працюючи» на перспективу щодо підвищення якості соціальних, економічних і культурних умов свого існування. В нашій державі повинні існувати «групи тиску», які приймають участь в управлінні. В сучасній Україні існує «мережа» громадських об'єднань і організацій національного рівня, але переважна більшість «середньостатистичних» громадян все ж пасивно проявляють себе, адже в дійсності вони відсторонені від процесу державного управління. Чому ж людина займає таку позицію? Причинами такої поведінки є недовіра до управлінських еліт, невпевненість у власних силах, брак інформації, недостатній рівень розвитку політичної культури у сучасному українському суспільстві. Основна маса громадян просто звикла до

«підданської» поведінки, вони не проявляють ніякої ініціативи. Лише незначний відсоток людей є учасниками громадських організацій. В країнах зі встановленим демократичним режимом держава повинна проявити зацікавленість і ініціативу у розвитку громадського суспільства, адже це сприятиме стабілізації політичної системи. За таких умов великої значущості набуває соціальна інженерія як інструмент формування ефективних інституційних механізмів стимулювання громадської активності.

Під соціальною інженерією розуміють сукупність підходів у прикладних соціальних науках, які зорієнтовані на: зміну поведінки й установок людей; на вирішення соціальних проблем, на адаптацію соціальних інститутів до умов, що змінюються; на збереження соціальної активності [2]. За допомогою соціальної інженерії відбувається постійне отримання інформації про стан об'єкту соціального проектування. Вітчизняний науковець Д. Акімов, визначає, що використовуючи соціоінженерний підхід у розв'язанні даного питання в Україні виникають проблеми, які пов'язані з недостатньою вивченістю соціального змісту трансформаційного процесу українського суспільства, тенденцій розвитку інституційної системи громадського суспільства, технологічних засобів і напрямків стимулювання громадської активності, специфіки принципів соціального проектування нових демократичних інституцій громадянського суспільства, стратегій формування адекватної реаліям перехідного суспільства технологічної моделі соціальної політики як інструмента гармонізації соціальних нерівностей та стимулювання громадської активності [1].

Для того, щоб розробити стратегію стимулювання активності громадян України необхідно дослідити сутність і форми трансформаційних процесів в українському суспільстві у контексті осмислення соціально-історичного досвіду державотворення, формування української національної культури і визначення необхідних умов щодо становлення і розвитку громадянського суспільства, адже саме це і буде платформою для подальших розробок. Українське суспільство під час історично значимих суспільно-політичних подій, зазнає сутнісних перетворень у сфері суспільних і державно-владних відносин, тому соціоінженерні технології, націлені на стимулювання громадської активності є дієвим інструментом соціального проектування громадянської культури у сучасному суспільстві, орієнтованому на євроінтеграційний поступ і налагодження тісних контактів із світовою спільнотою.

Формування громадянської активності включає такі компоненти: формування громадянської компетентності і відповідальності у надбанні позитивного досвіду участі у громадському житті; ставлення громадянина до інститутів влади і політичної системи; вивчення і засвоєння демократичних настанов та цінностей; ставлення громадянина до самого себе і до інших людей; опанування політичного словника (когнітивний компонент політичної культури) [3]. Отже, соціоінженерний підхід до стимулювання активності громадян є обов'язковою умовою в розробці управлінського механізму, здатного забезпечити підтримку впровадження і реалізацію державної політики з розвитку інституціональної системи громадянського суспільства в контексті європейського вибору українського соціуму.

Список використаних джерел:

1. Акімов Д.І. Стимулювання громадянської активності в українському суспільстві як проблема соціоінженерної діяльності – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/7569/152939>
2. Мельниченко А.А. Соціальна інженерія як фактор забезпечення стійкого розвитку соціальних систем – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VKPI_soc_2012_1_16.pdf
3. Остапенко М. Громадянська активність як основа формування громадянського суспільства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26831/14Ostapenko.pdf?sequence=1>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ТЕМПОРАЛЬНА УПРАВЛІНСЬКА ПАРАДИГМА ЕПОХИ МОДЕРНУ

Сталий розвиток є темпоральною управлінською парадигмою у добу модерну. Розвинуті країни вже давно усвідомили, що майбутнє можна побудувати лише на засадах і за принципами сталого розвитку. І якщо провідні країни вже імплементують положення сталого розвитку у всі сфери суспільного життя через державну політику, то для України на сьогодні ця концепція залишається поки лише привабливою західною ідеологемою.

Україна задекларувала рух у напрямі побудови європейського майбутнього. Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачає можливість та необхідність врахування у національній політиці сталого розвитку ідей та методів, закладених у двох ключових програмах ЄС щодо сталого розвитку: Європейська стратегія сталого розвитку «Стала Європа за кращий світ» та Європейська стратегія економічного розвитку на найближчі 10 років «Європа-2020: стратегія розумного, стійкого й всеосяжного росту».

У січні цього року було затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Документ здебільшого має всі ознаки ідеологеми: політична прагматика європейського вектору розвитку зумовлює появу словосполучення сталий розвиток у стратегічних національних документах. Сталий розвиток у цьому документі вочевидь вбирає політичної окраси, є замаскованим політичною доцільністю і випромінює певне емоційне забарвлення щодо перспективи європейського майбутнього країни.

З огляду на обсяг і зміст документ носить більше декларативний характер – є політичним. Нормативний акт містить декларації про необхідність проведення 62 реформ в багатьох сферах суспільного життя. Однак на сьогодні з метою реалізації реальних реформ досі не розроблені конкретні нормативно-правові акти щодо імплементації стратегії сталого розвитку нашої країни у економічній, соціальній і екологічній площинах. Концепція сталого розвитку – імператив для реформування нашої країни.

Сьогодні за привабливою вівіскою в сутності ігнорується сталий розвиток навіть на рівні змісту цього поняття – необхідності дотримання триєдиної моделі суспільного розвитку. Міжнародна спільнота визначилась, що в основі сталого розвитку є три конкретні точки опори, – економіка, соціум і екологія. У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» триєдина модель сталого розвитку відзначається доволі слабо – вона є нечіткою і незбалансованою. Зокрема, екологічна складова представлено дуже мляво, хоча екологічна компонента має бути органічно вплетена в усі сфери суспільного життя. В документі ж вона відображена більше в якості лише декларації про необхідність збереження довкілля. Як свідчить міжнародний досвід, благодатний ґрунт для забезпечення дійсного сталого розвитку можливий лише у разі збалансування саме трьох вимірів сталого розвитку.

Безумовно, розумна державна політика має впроваджуватися на засадах сталого розвитку. Політика як мистецтво управління державою повинна здійснюватися по букві і духу концепції сталого розвитку. На жаль, у нашій країні політика щільно межує із політиканством, що призводить до маскуванню концепції сталого розвитку під політичну доцільність і ситуативну кон'юнктуру.

Міжнародна практика свідчить, що розумність і ефективність державної політики на шляху до сталого розвитку визначається, поряд із індексом сталого розвитку країни, головним чином індексом розвитку людського потенціалу. Сьогодні уряди країн змагається успішністю не за показником ВВП, а за місцем країни у глобальному рейтингу ІРЛП, який відображає тривалість життя людини (екологічний вимір), рівень освіченості (соціальний вимір) і доходи населення (економічний вимір). Цей показник фактично свідчить про реальні, а не декларативні, рухи країни на шляху до сталого розвитку. Україна за цим показником за підсумками минулого року знаходиться на 83 місці в світі. Воно і не дивно:

реформи реальні не проводяться, відтак – країна і не рухається на шляху до сталого розвитку і як наслідок – до покращення реального добробуту громадян, відображенням чого й є показник ІРЛП.

Політична еліта відтворює сьогодні модель несталого і доволі крихкого розвитку. Не дивлячись на Революцію Гідності, нашому політикуму все ще притаманні архаїчні передумови політичного реалізму і стихійності у державному управлінні. Україна повинна сьогодні взяти реальний курс до забезпечення сталого розвитку: ідеологему має замінити реальна збалансована і конкретна національна політика сталого розвитку.

Нечаєва Я.О. (м. Київ)

nechaeva_ya@mail.ru

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

В рамках постіндустріального суспільства відбувається швидкий розвиток інформаційно-комунікативних послуг. Глобальна інформатизація суспільства, впровадження інформаційних технологій зробили важливим питання інформаційної влади. Актуальною є проблема політичного маніпулювання, яким користується правляча політична еліта, нав'язуючи свої стереотипи суспільству через засоби масової інформації. Цей спосіб управління має переваги над силовими, адміністративно-правовими методами, тому що здійснюється непомітно та не потребує значних затрат і жертв для контролю суспільства.

Найменш захищеними є держави, які перебували в умовах тоталітарного управління інформаційними потоками і характеризуються недорозвиненістю інформаційних відносин [1]. До таких держав належить Україна, де інформаційна сфера досить яскраво демонструє слабкий контроль суспільства владою. Хоча створено законодавче підґрунтя для побудови інформаційного суспільства - закони «Про інформацію» та «Про телебачення і радіомовлення». Однак, існують певні фактори, що сповільнюють розвиток інформаційного простору, а саме: зовнішній інформаційний тиск, нерозвиненість системи масових політичних комунікацій.

Домінуючий вплив інформаційного простору України складає телебачення, яке стало не тільки основним, а й для багатьох українців єдиним доступним каналом масової комунікації. Телебачення не тільки підміняє активне політичне життя пасивним переглядом стрічок новин, а й консервує та паралізує інші форми прояву громадянської позиції: різні асоціації й спілки, реальні політичні партії тощо [2].

Для України гострою залишається проблема вибору механізмів для організації відкритого комунікативного дискурсу. Аналіз тенденцій розвитку відносин між владою, ЗМІ й громадськістю свідчить, що застосування ліберально-ринкових інститутів для трансформації тоталітарної моделі не змогло повною мірою забезпечити виконання мас-медіа функції каналу політичної комунікації [3]. Так, для політичних інституцій прес-конференції стали механізмом, який контролює громадську думку. А вплив політичних лідерів на редакторів газет та представників мас-медіа здійснюється і безпосередньо при зустрічах.

Характерною рисою взаємодії влади і мас-медіа в Україні, є участь ЗМІ у виборчих кампаніях. Комунікативні технології використовуються у політиці з метою конфронтації та боротьби за повноваження. Активна участь ЗМІ у виборчому процесі породжує «інформаційні війни» між політичними структурами за владний ресурс. Використання ЗМІ задля маніпулювання політичною думкою громадськості є порушенням засад демократії.

На ряду з іншими процесами у світі спостерігається посилення інформаційних потоків, що є підґрунтям плюралізму та конкуренції інформаційної продукції. В Україні виникла проблема, коли держава не в змозі контролювати всі мережі спілкування у публічній політичній сфері, а суспільство ще не готове впливати на цю сферу. Тоді зростає вплив комунікативних технологій, які використовуються для досягнення політичних цілей

учасників політичної гонки. Великою помилкою було дотримання владою нейтралітету, коли йшлося про боротьбу проукраїнських і антиукраїнських ЗМІ. Наслідком чого є останні події на Сході, адже війна, яку веде Росія в інформаційному просторі почалася з першого дня незалежності й навіть раніше. Інформаційна пропаганда демонструє, що вона може бути зброєю масового ураження. Процесам анексування Криму, військовим діям у Луганській та Донецькій областях сприяла відсутність україномовних ЗМІ та посилення впливу російських мас-медіа, що призвело до зомбування та формування проросійської думки.

Державна інформаційна політика має володіти національною інформаційною самодостатністю та реакційною здатністю. Закон «Про інформацію» зобов'язує державу дбати про інформаційний суверенітет, а закони інформаційних воєн мають стати предметом ретельного вивчення задля перемоги демократії та миру в Україні. Сьогодні не має сумнівів, що інформаційна влада може впливати на свідомість і формування думки громадян. Тому державна інформаційна політика має стати інструментом захисту громадських інтересів, оскільки це питання безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Ковалевський В.О Комунікація – інтеракція – маніпуляція: механізм реалізації сучасної політичної влади / В.О. Ковалевський // Сучасна українська політика. – 2010. – № 19. – С.244-255.
2. Юрченко В.Е. Менеджмент новин у ЗМІ як механізм впровадження комунікативних технологій державними установами/ В.Е. Юрченко// Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – №1(9). – С. 184-188.
3. Костирев А.Г Цілісна комунікація як умова консолідації української нації / Г.А. Костирев // Політичний менеджмент. – 2007. – №5(26). – С. 105-116.

Огіій К.С. (м. Київ)

karina825@ukr.net

ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ ТА ЗМІ

Сучасна політична ситуація в Україні диктує необхідність розробки нової моделі співпраці влади та засобів масової інформації. Останнім часом Україна переживає чи не найтяжчі часи в історії свого існування. Економічні та політичні труднощі, протистояння владних структур, соціальне розшарування суспільства та, особливо, військовий стан у країні вимагають від обох сторін єдності, постійної співпраці на шляху до самоорганізації та розвитку.

Важливість та необхідність якісної та функціональної роботи ЗМІ зростає з кожним днем. Головне, що сьогодні вимагається від українських журналістів – висвітлення правдивої, об'єктивної інформації про те, що відбувається, і не лише в нашій країні, але й як ці події впливають на міжнародну співпрацю.

В нашій країні діють відповідні закони: «Про друковані засоби масової інформації в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», згідно з якими органи влади повинні забезпечувати ЗМІ повною інформацією про свою діяльність; надавати журналістам вільний доступ до інформації, не чинити на них тиску і не втручатися у виробничий процес. У свою чергу, ЗМІ мають право: висвітлювати всі аспекти діяльності органів влади; проводити власні дослідження й аналіз діяльності органів влади, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати.

На жаль, сьогодні ми не можемо говорити про взаємопорозуміння та якісну співпрацю між владою та засобами масової інформації. Перш за все це виявляється у небажаних представників влади йти на контакт із пресою, приховувати або замовчувати деякої інформації, наданні інформації не в повному обсязі або ж перешкодах для її збирання. Особливо це стосується фінансових проблем, судових справ та надзвичайних подій.

Дуже часто держслужбовці відмовляються давати коментарі з приводу важливих питань або ж просто ігнорують цікавість ЗМІ. Але журналіст не може залишати деякі питання не висвітленими для широкої аудиторії, не повідомляти про важливі події. Це змушує працівників ЗМІ власноруч проводити розслідування, подеколи вторгтися у приватне життя, порушувати норми професійної етики. А це в свою чергу тягне ряд негативних наслідків – зменшення довіри до журналістів, погіршення стосунків між владою та ЗМІ.

Хоча в Україні і діє свобода слова, тиск з боку владних структур на діяльність ЗМІ з кожним роком не зменшується. Частішають випадки замовних матеріалів, журналістам спеціально повідомляють «потрібну» інформацію. А за неспівпрацю багатьох журналістів звільняють з роботи, а видання, телеканали, радіостанції закриваються.

Для того, щоб витягти нашу країну з кризи, вийти на новий рівень розвитку, одним із кроків на шляху до цього має стати порозуміння між владою та ЗМІ. Адже обидві ці структури мають вагомий вплив на суспільні зрушення.

Представники влади повинні самі проявляти ініціативу у спілкуванні зі ЗМІ, забезпечувати журналістів необхідною інформацією. Це можливо реалізувати через надсилання прес-релізів до видань та телеканалів, проведення зустрічей та інтерв'ю з представниками влади, прес-конференцій та брифінгів. Такі форми співпраці допоможуть швидше та оперативніше інформувати суспільство про важливі події.

Натомість журналісти, беручись за розгляд того чи іншого питання, мають достатньо розбиратися у тій чи іншій темі, знати до кого саме їм необхідно звернутися за коментарем, орієнтуватися у структурі влади та знати, хто які функції виконує. До того ж журналістам надзвичайно важливо знати закони, які регулюють діяльність ЗМІ, аби попередити можливі негативні наслідки своєї діяльності.

Партнерські стосунки між органами державної влади та ЗМІ є необхідним елементом в розбудові незалежної, демократичної держави. Представники влади та журналісти повинні розуміти, що від їхньої співпраці залежить не лише сучасне, але й майбутнє життя всього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Вершинін М.С. Політична комунікація в інформаційному суспільстві/ М.С. Вершинін. – СПб.: Вид-во Михайлова В.А., 2008. – 253 с.
2. Конституція України. – К., 1996.
3. Пугачов В.П. Введення в політологію: Підручник для студентів вищ. навч. закладів. / В.П.Пугачов, А.І. Соловійов. – 3-е вид., Перероб. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 447 с.

Огоренко Р.А., Легунцова О.В. (м. Київ)

RomaOgo@mail.ru

ПЛЮСЫ И МИНУСЫ ВВЕДЕНИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЭЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБОРОТА

Электронный документооборот в понимании авторов доклада, это база данных жителей, система обработки и этих данных с помощью информационных запросов, сервера, которые хранят базу данных и приложения-клиенты, которые могут быть получены как государственными ведомствами (специфические), так и обычным гражданином (специально созданные всеобщие).

Создание и введение этой базы в эксплуатацию связано, как с материальными трудностями, так и с человеческим фактором. Поскольку в Украине уже существуют такие проекты, но они так и не обрели глобального распространения, то стоит рассмотреть их достоинства, недостатки, а также трудности, которые не позволяют нам претворить их в жизнь.

Как основные достоинства создания глобальной электронной базы данных и электронного документооборота можно выделить: уменьшение вклада человеческого фактора, что сокращает количество недоразумений и ошибок, сокращение расходов на

персонал, ускорение и упрощение взаимодействия государственного аппарата с населением (отсутствие огромных очередей у входа в государственные учреждения), ускорение операций по обработке информации, что позволяет увеличить процент полезного для производства времени, исчезновение неудобств, связанных с излишним бюрократизмом, повсеместный доступ к достоверной информации о гражданах, не требующий письменных подтверждений от множества ведомств, доступ к государственным услугам в любой момент (электронное правительство как часть программы работает 24 часа в сутки), максимальная простота и прозрачность (обслуживает не только специалистов, но и простых граждан), экологичность.

Основная опасность, с которой сопряжено создание глобальной электронной базы данных и электронного документооборота - это возможные сетевые атаки. Перед тем, как запускать систему на государственном уровне, необходимо разработать современную систему безопасности. Кроме того государство должно быть готово к предоставлению рабочих мест работникам бюрократического аппарата, в чьих услугах отпадёт необходимость, а так же разработать правовую базу для контроля за возможностью злоупотребления информацией.

При создании и внедрении данной системы возникают и следующие трудности: затраты на установку системы государственного уровня и обеспечения материально-технической базы могут оказаться непосильными для бюджета страны, однако коллеги в Европе скорее всего будут заинтересованы в инвестициях в данной области. Так же необходимо высококлассное бучение служащих и клиентов государственных учреждений, что подразумевает квалифицированных преподавателей, которых найти непросто.

Может возникнуть недовольство среди населения, неуверенного в конфиденциальности предоставляемой ими информации. Необходимы меры, призванные убедить людей в надёжности и безопасности внедряемых технологий.

Успешный запуск и обеспечение стабильной работы СЭД открывает перед государством следующие перспективы: предотвращение коррупции и другой противозаконной деятельности благодаря изменениям в порядке проведения политических и финансовых операций, что нарушит разработанные злоумышленниками незаконные схемы. СЭД приблизит Украину к соответствию европейским стандартам качества обслуживания и повысит рейтинг страны за границей. Упрощается привлечение граждан к участию в государственной деятельности, благодаря упрощению работы с информацией и сокращению сроков, необходимых на оформление и ведение государственной деятельности. Усовершенствование технологии государственного управления. Развитие экономики, открытая дорога для малого и среднего бизнеса. Усовершенствование законодательства, упрощение отслеживания незаконных действий.

В мире уже работают СЭД разного масштаба, существуют рабочие программные продукты, реализующие такую систему, такие как Documentum, DOCSOpen/DOCSFusion, Lotus Domino.Doc, которые могут служить базой для будущего проэкта.

На данный момент существует и развивается проэкт “Электронное правительство” в Украине и организовано “Державне агентство з питань електронного урядування України”, которое является центральным органом исполнительной власти, деятельность которого направляется и координируется Кабинетом Министров Украины через вице-премьер-министра Украины - Министра регионального развития, строительства и жилищно-коммунального хозяйства и реализует государственную политику в сфере информатизации, электронного управления, формирования и использования национальных электронных информационных ресурсов, развития информационного общества.

ЗМІ ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ ВЛАДИ

У будь-якому сформованому демократичному суспільстві повинен відбуватися діалог між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства. Однак, як показує практика, особливістю політичного дискурсу в перехідному суспільстві є те, що він є одностороннім, тобто не забезпечує повноцінного контакту між комунікантами. У результаті суспільство перетворюється на об'єкт маніпулювання.

Політична маніпуляція є досить нагальною та актуальною темою сьогодення. Із розвитком ЗМІ відбулося колосальне збільшення інтенсивності руху інформаційних потоків. З одного боку, людство має змогу та доступ до широкого спектру джерел інформації, а з іншого - стає заручником маніпулятивних методів та прийомів, реалізованих за допомогою комунікативно-інформаційних засобів (Інтернет, телебачення, радіо, мобільний зв'язок). У наш час ЗМІ можна визначити як один із найголовніших важелів формування громадської думки, і оскільки, володіючи певним спектром інформації, стає можливим створення пріоритетності подій. Як наслідок - відбувається втрата гносеологічних орієнтирів молодого покоління для здійснення вільної та раціональної діяльності. Досить вдало підходить вислів: «Той, хто володіє інформацією, володіє світом». Актуальним прикладом є маніпулювання свідомістю за допомогою засобів масової інформації кримського населення та східних регіонів України (Донецької та Луганської областей), яке опинилося в ізольованому інформаційному просторі внаслідок певних соціальних та політичних перетворень. Інформаційні потоки підпорядковані цілям відповідних суб'єктів та є спотвореними задля досягнення поставленої мети шляхом замовчування одних фактів та оперування іншими.

Маніпулятивні прийоми і технології в політиці в загальному вигляді можна визначити як систему дій, що об'єднує в собі методи, спрямовані на досягнення певного політичного результату. Основа маніпулювання – це соціальний міф або створена фальшива дійсність, яка легко сприймається й перетворює складні, багатофакторні соціальні та політичні процеси в прості, позбавлені доказової бази.

Метою політичного маніпулювання є отримання, реалізація та збереження влади. Найчастіше маніпулятивні технології застосовуються під час виборчої кампанії. Звісно, основним інструментом у цьому процесі є реклама. Створюються певні емоційно-забарвлені образи, лозунги, гасла, передвиборчі турне кандидатів із концертами, промовами, навіть конкретно адресовані листівки виборцям. Все це створює певний емоційний настрій та психологічний клімат [1].

Серед маніпулятивних прийомів можна виділити як чисті так і брудні. Дослідники виділяють ряд методів для досягнення успіху при маніпулюванні свідомістю, а саме: замовчування небажаної інформації, пряме підтасовування фактів, поширення наклепів, рафіновані засоби (навішування ярликів, напівправа і т. д). Основні прийоми політичної маніпуляції полягають у використанні дезінформації – застосування неправдивої інформації в момент прийняття важливого рішення, формуванні відразливого ставлення, використовуючи непривабливі ракурси у роликах на телебаченні, культурні табу – блокування табуваної інформації захисним механізмом від свідомого сприйняття та прийоми сугестії, - використання певних звукових і світлових частот, що впливають на свідомість та підсвідомість [2].

З огляду на політичний стан в Україні, стає нагальною необхідністю підвищення рівня політичної культури суспільства, обізнаності з метою послаблення маніпулятивного впливу влади через засоби масової інформації.

Список використаних джерел:

1. Станкевич Б. Політичні маніпуляції в інформаційній сфері під час проведення виборчих кампаній в Україні/ Б. Станкевич // Вид-во «Львівська політехніка». – 2008. – Вип. 20. – С.124-129

Пинский Д.В. (г. Киев)

sapiens@neverblued.info

ВЛАСТЬ СОЦИОНА

Изучение предельных дифференцирующих параметров общества, информационного метаболизма и интертных отношений составляет предмет соционики — дисциплины, которая уже более тридцати лет развивается на пересечении социологии, психологии, лингвистики и других естественных наук об обществе. Автору принадлежит ряд фундаментальных и прикладных разработок в области соционической антропологии и методики исследования речи. Легитимный источник власти, которым является народ, в рамках доклада рассматривается как объект соционики — социон, система дискретных антропотипов. Определяется соционический тип Президента Украины, прогнозируется развитие государства в контексте имеющихся проблем.

Классические представления о соционе, известные широким кругам интересующихся по работам К. Юнга и А. Аугустинавичюте, значительно развиты и уточнены автором. Дано релевантное соционике понятие информации как психического явления, определён базис аспектной структуры информации, введены понятия источника и условности информации, недостающие для полноты этого базиса. Введено понятие примативности соционической функции, дополняющее базис информационного метаболизма. Обнаружена и изучена взаимосвязь соционических параметров с антропометрическими, набор параметров формально классифицирован в биологической парадигме, введены недостающие понятия природных и производных параметров. Изучены соматические признаки соционических октав и диад, вокальные признаки некоторых типов. Индуктивно установлены некоторые общие физиологические особенности соционических функций. На основе доступных сведений краниологии, палеоантропологии и этологии, через наблюдения и эксперименты выведена общая гипотеза о развитии социона. Спроектирована система графических символов для представления информационных аспектов и соционических типов.

Наиболее многочисленной среди людей является Бета — вторая соционическая квадра. Неудивительно, что смысл власти определяется в информационных аспектах, которые составляют ценности этой квадры. Среди известных политических лидеров нередки статик Беты: логико-сенсорный интроверт (ЛСИ) и сенсорно-логический экстраверт (СЛЭ). Информационный метаболизм у представителей этих типов отличается уверенными (неопсихическими) ментальными (низкопримативными) соционическими функциями, обрабатывающими интровертированное мышление (закон) и экстравертированную сенсорнику (принуждение). Метод анализа соционического типа П.А. Порошенко, предлагаемый автором, основывается на объективных проявлениях информационного метаболизма в речи, примеры которой собраны из интервью. Также исследованы интервью первой леди: и в качестве источника косвенных личных свидетельств, и для проверки интертных отношений. Также учтены соционические признаки внешности Президента. Как результат, можно считать доказанной принадлежность П.А. Порошенко к типу ЛСИ. Для лучшего восприятия, материал подаётся в сравнении с цитатами И.В. Сталина, представителя тождественного соционического типа.

Текст нашего гимна, по традиции, начинается жизнеутверждающе, но, в прямом смысле слов, Украина является не живой сущностью, носителем личности, а совокупностью ресурсов и институций. Законы соционики о свойствах психики, следовательно, не могут быть напрямую применены к целому обществу. Спекуляции об интегральных соционических типах всегда ошибочны, социальные задачи уместнее формулировать в предметном поле институциональной экономики и теории коллективных действий. Важнейшие проблемы современного украинского государства, как известно автору, таковы: система регистрации

имущественных прав, нормы принятия легитимных коллективных решений об управлении общим ресурсом, глобальное правило. Но поскольку экономические проблемы могут решаться в результате политических действий, вполне допустимо рассуждать о желаниях и возможностях отдельных лиц влиять на события в стране, основываясь, в том числе, на знании законов соционики.

Соционика ещё не признана частью «официального» научного мейнстрима и не преподаётся даже психологам, однако чем дальше, тем сложнее становится её игнорировать. Прогресс неизбежен даже для нашего общества, больного врождённой межгрупповой враждебностью на почве социальной идентичности.

Поліщук І.В. (м. Київ)

Iruchka2011@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧОЇ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ В УКРАЇНІ

Для світу матріархальна культура не є новинкою. Так, амазонки та стародавня міфологія показують, що жінка не тільки мала рівні права, а і навпаки, була такою силою, яка могла як постояти за себе, так і бути об'єктом поклоніння. Якщо амазонки комусь можуть здатися далекими і викликають сумніви, то Трипільська культура - це явище, яке утвердило матріархальну систему устрою суспільства на території України. Певні дослідники трактують матріархат трипільців як такий, який не вкладав владу у жіночі руки, а лише гідно розподіляв сфери впливу чоловіка і дружини. Хоча з моєї точки зору зображення на якому дівчина сидить на шикарному троні, а по обидва боки від неї розташовані два чоловіки свідчить про домінуючу роль жіночого начала і культу Богині-матері.

Отже, уже більше як 1000 років в крові нашого народу є передумови для передачі влади в ніжні жіночі руки. Важко заперечувати факти і визнавати, що 5 чоловіків, кожен з яких в більшій чи меншій мірі приклав свою руку до управління державою, зазнали поразки. Можливо, ми опинилися в тому найглухішому куті саме через те, що жодна жінка не мала спроби долучитися до процесів державотворення. Однією з найвпливовіших жінок прем'єр-міністрів була Маргерет Течер. «Залізна леді» очолила уряд Великобританії під час наймасштабнішої за всі післявоєнні роки кризи: зниження рівня виробництва, ріст безробіття і драконівська інфляція. Тим, не менше вона успішно вела свою досить жорстку політику і була обрана на три терміни підряд. За час роботи Маргерет в якості голови уряду відбулися суттєві зрушення в економіці країни, а головне в рівні життя звичайних англійців.

Згідно з дослідженням Американського журналу політології (American Journal of Political Science), жінки є найбільш ефективними законодавцями на Землі. Пропоную проаналізувати основні риси, якими повинен володіти політик і порівняти у представників якої статі ці риси розвинуті краще[1]. За Вебером, найскладнішою для лідера є проблема поєднання в одній душі палкої пристрасті, відповідальності й розсудливості. Почнемо з пристрасті – всі знають, що якщо жінка, полюбить всім серцем, то вона з легкістю і без жодних сумнівів віддає всю себе цьому почуттю. Більше того, зрада коханим, так як і зрада своїм інтересам за жінками помічається набагато рідше, ніж за чоловіками, які дозволяють собі міняти не тільки сім'ї, а і ідеологічні переконання. Відповідальність – це те, чого у кожної поважаючої себе жінки можна навіть позичати. Для прикладу, дівчатка в школі вчаться краще і не через те, що вони від природи розумніші, може навіть навпаки, але саме почуття відповідальності не дозволяє їм отримувати двійки. Саме почуття відповідальності робить із дівчат, матерів-одиначок. Розсудливість і жінка - речі не сумісні, скажуть ті, хто витрачав півзарплатні на норкову шубку для коханки. Але не ті, хто знають, які розсудливі жінки, коли їм доводиться обирати між тим чи витратити гроші на себе чи на свою дитину.

Чому в Україні переважна кількість студентів це студентки, більша половина аспірантів жінки, а в політиці їх кількість вимірюється кількома відсотками? Мабуть, тому, що дехто дійсно вважає їх за гідних конкурентів і навіть не підпускає до політичної арени.

Список використаних джерел:

1. Український жіночий фонд. Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uwf.kiev.ua/news/604>

Решетіло І.М. (м. Київ)

ivanreshetilo@gmail.com

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Ідею глобального суспільства висловлював ще древньогрецький мислитель Діоген, використовуючи поняття космополіт, тобто громадянин світу. Проблема глобалізації в сучасних умовах набуває особливої актуальності, що зумовлено виявленням загальних тенденцій світового розвитку. Про глобалізацію як соціальне вище і про можливі наслідки багато пишуть і говорять, природньо розглядати глобалізацію як нову стадію транснаціоналізації економічного, політичного і культурного життя планети, що виражається у посиленні інтенсивності взаємодії національних спільнот. Суть глобалізації – переміщення сфери впливу з національно-державного рівня на глобальний, за рахунок виходу владних повноважень, дій та інтересів за межі національних кордонів і державних територій сформувати стандартизоване світосприйняття. Тобто, можна сказати, що глобалізація має на меті формування міжнародного правового і культурного інформаційного поля. Влада глобального громадянського суспільства заснована на пріоритеті прав людини на противагу сумнівної само очевидності національної держави.

Глобалізація також має особливе значення у визначенні життя кожного українця зокрема і країни в цілому, оскільки Україна перебуває на етапі формування держави та концепції зовнішньої політики, що має відповідати тенденціям нового світу, забезпечуючи національні та інтернаціональні інтереси. Сьогодні Україна як держава середнього рівня має недостатню структурну силу, щоб істотно впливати на процеси в глобальній системі міжнародних відносин. Світоглядні конфлікти на теренах України, що загострилися в результаті Євромайдану набули глобальних масштабів, тому потребують глобального вирішення, адже країна не може функціонувати як замкнута система.

У світовому суспільстві чітко сформувалися дві тенденції: глобалісти та антиглобалісти. З точки зору антиглобалістів результатом глобалізації в економіці є світова економічна криза, яка є передвісником неминучого світового економічного колапсу, тимчасова затримка якого пов'язана лише з тим, що людство ще не використало всі природні ресурси.

Прихильники антиглобалізму загалом об'єднані ідеєю протистояння політичній владі транснаціональних корпорацій за рахунок суверенітету держав, що проявляється у вигляді торгових договорів та впливу міжнародних економічних організацій. Цей процес, за їх переконанням, шкодить демократії, правам людини, докільню, суспільствам країн, що розвиваються. Нерідко антиглобалісти намагаються перешкодити проведенню важливих зустрічей представників міжнародних політичних, фінансових, економічних та торговельних кругів, а також проводять різноманітні соціальні форуми, де обговорюються важливі питання світового, економічного, політичного та соціального розвитку. У політичній сфері антиглобалісти вбачають лише так звану «вертикальну глобалізацію», що є наслідком впливу одних, більш розвинених соціокультурних регіонів на інші.

На думку прихильників глобалізації, людство має можливість перейти на якісно інший рівень організації шляхом «горизонтальної глобалізації». У політиці глобалізація передбачає послаблення національних держав і сприяє зміні та скороченні їх суверенітету. Спостерігається процес трансформації національних держав у постсучасні. Це відбувається через ряд причин: сучасні держави делегують все більш повноважень впливовим міжнародним організаціям, наприклад, ООН, Всесвітня торговельна організація, Європейський союз, НАТО, МВФ, Світовий Банк тощо. За рахунок легкої міграції людей і

вільного переміщення капіталів за кордон зменшується влада держав відносно своїх громадян. Глобалізація створить нове ідеологічне та міжнародно-правове оформлення людей, об'єднає їх спільною, загальнолюдською метою задля збереження природних ресурсів, збагачення, а також залагодження локальних етнічних, військових, економічних конфліктів. На сьогоднішній день у сфері космополітичної глобалізації працює неурядова організація «Thevenusproject». Створена Жаком Фреско організація займається реалізацією технократичного проекту, спрямованого на досягнення мирної, стійкої цивілізації, що постійно і стабільно розвивається, через перехід до всесвітньої ресурсо-орієнтованої економіки, загальної автоматизації, впровадження всіх останніх наукових досягнень в усі сфери життя людини і застосування наукової методології прийняття рішень. На жаль, реального політичного сприяння з боку жодної розвиненої країни не відчувається.

Є великі надії на те, що будуть проведені заходи, спрямовані на глобалізацію, і таким чином, Україна ввійде в глобальну систему міжнародних відносин.

Романюк Л.В. (м. Київ)

rslv2002@mail.ru

СТАНОВЛЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИХ І ОСОБИСТІСНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Проблема визначення психологічно зорієтованих засад становлення цінностей особистості лежить у площині міждисциплінарного дискурсу та порівняльної теоретико-методологічної рефлексії. Значення феноменологічного, синергетичного, соціально-конструктивістського, герменевтичного, соціально-культурного підходів для досліджуваної проблеми визначається врахуванням багатоаспектності становлення особистості, зокрема ціннісного. Основні зусилля мають бути спрямовані не стільки на вивчення особливостей процесу становлення цінностей, скільки на контексти, механізми конструювання простору їх становлення. Проведений компаративний міждисциплінарний аналіз дозволив розглядати цінності особистості з позиції їх становлення у соціокультурному, персонологічному та життєздійснювальному контекстах, які переплітаються, здійснюючи взаємовплив і утворюючи компоненти становлення цінностей: соціокультурний, психологічний (особистісний) та подієво-вчинковий. Становлення цінностей особистості є водночас лінійним і нелінійним процесом, оскільки визначається ціннісними схемами культури, які зазнають змін у результаті інтерпретації, в процесі їх засвоєння особистістю. Цінність тлумачиться як соціокультурна конструкція, яка стає особистісною (психологічною) в результаті соціальних взаємодій, що не досягається раз і назавжди в якості незмінного статусу, а постійно створюється у комунікативних, інтерактивних, креативних ситуаціях. Такий підхід дозволяє змістити акцент з пошуку єдиної причини становлення цінностей, до опису множинних стратегій їх становлення, множинних шляхів соціальних перетворень у конкретному соціо-культурному просторі.

Цінності становлять перспективу культури особистості, тому предметом дослідження стає особистісна культура чи культура людини у вимірі психології, або індивідуально-психологічна конструкція культури, яка є результатом світоглядного осмислення дійсності у вигляді ціннісно-сислової моделі світу. Теоретичне визначення предмета дослідження дозволило виділити відкриту саморозвивальну систему цінностей особистості в її необхідності, місії, функціях, змісті тощо. Центром цієї системи є людина. Таким чином, університетський (професійний, родинний) простір – це культурні системи, які здійснюють соціалізаційну роботу, транслюючи особистості як суб'єкту розвитку загальну культурну, ціннісно-сислову модель. У цій моделі містяться критерії цілей та інструментів дії, певний нормативний взірєць від університетського, професійного, родинного просторів соціалізації. Особистість як суб'єкт розвитку інтерналізує цей взірєць. Отже, спроба вивчення процесу переходу просторових смислів у цінності особистості привела до висновку, що упізнавання предмету цінності через його особливі надчуттєві якості, які виступають смислами,

переживається людиною як те, без чого система не може забезпечити існування. Мова йде про буття у формі становлення самоорганізованої системи цінностей особистості. Воно переживається як стан «напруженої можливості», що включає тенденцію діяти – силу самоздійснюватися.

Соціокультурний контекст становлення цінностей особистості ґрунтується на уявленнях постструктуралізму, в яких культура розглядається як структура (символ, знак, текст), наповнена смислами, концептами, що створюються людьми у певному контексті, відіграючи роль схеми сприйняття та розуміння реальності. Такі схеми визначають становлення цінностей особистості, зафіксованих у культурі, концептуалізуються, легітимізуються та транслуються різними інституціями. Вони засвоюються через фонові очікування у процесі міжособистісної взаємодії і в будь-який момент відображаються як у суб'єктивному досвіді людини, так і у досвіді соціокультурному. Механізмами становлення цінностей особистості є соціальна ідентифікація, асиміляція й акомодация, особистісна рефлексія, інтеріоризація, інтеракція, креативність, які працюють на засвоєння соціокультурного досвіду, конструюють моделі, що означаються у відповідному соціальному просторі особистості як ціннісно типові або нетипові. Оскільки цінності особистості визначаються культурними схемами, то цінність – це концепт тієї культури, в межах якої вона працює. Таке тлумачення дозволяє розглядати становлення цінностей особистості в психо-соціокультурному (університетському, професійному, родинному) просторі.

Сучасні університетські, родинні та професійні простори є дискурсивними просторами безперервного циркулювання смислів та способів інтерпретації реальності, що створюються та відтворюються у різних проявах культури. Становлення цінностей особистості здійснюється на когнітивно-емотивному, соціокультурному та вчинково-поведінковому рівнях. На останньому рівні створюються, зберігаються і транслуються коди культури, поведінкові схеми. На соціокультурному – описуються зв'язки (їх типи, конфігурації тощо), задані культурою, моделі поведінки, які підтримують ці структури. На когнітивно-емотивному рівні фіксується культурний код, модель світу. Створення смислів, які є змістовим наповненням цінностей, становлення останніх відбувається через механізми інтеріоризації, інтеракції, креативності, рефлексії, ідентифікації. У процесі інтеракції відбувається концептуалізація цінностей шляхом репродуктивної або продуктивної (креативної) інтерпретації, що з одного боку, забезпечують культурну ідентичність, а з іншого боку – сприяють появі нових смислів, а, відповідно, і становленню цінностей у розвитку особистості на шляху до зрілості. Креативний механізм забезпечує створення проінтерпретованої реальності через зв'язок цінностей відкритості до змін з реальними умовами креативного акту, перетворюючи реальність у інтерпретативні схеми, концепти, смисли та інші структури життєвого простору.

Ідея становлення як закономірного (а тому прогресивного) ускладнення системної організації, властива насамперед, відкритим системам. Становлення цінностей розуміється як виникнення, поява значущого в процесі розвитку особистості дорослого, що означає зміни у її власному внутрішньому світі за рахунок зовнішніх впливів і власної діяльності. Цінності часто приймаються від оточення, або, як це спостерігається у випадку їх становлення у зворотньому напрямку, стають особистісними у її відкритості до змін (цінності самостійності й самостимуляції), конструюючи соціокультурний і психологічний простір (прикладом є ситуація, коли людина відмовляється від ідентифікації з родинними цінностями, професійними, які сповідує діюча система, чи цінностями всього культурного простору). Становлення цінностей особистості базується на її життєтворчості, спрямованій на досягнення результату («атрактор цілі»), й окреслюється у вивченні цінностей людини у її взаємодіях, зорієнтованих на це становлення (теорія становлення особистості Г.Оллпорта). Становлення цінностей особистості являє собою процес виникнення новоутворень, поява яких є результатом саморозвитку. Ціннісні новоутворення особистості (у дорослому віці)

об'єднані в понятті ментальної моделі світу особистості як суб'єкта розвитку, показано, що тільки при її істотній, принциповій зміні можна говорити про становлення цінностей у розвитку особистості.

Розвиток особистості є переходом можливості у дійсність через визначення і реалізацію потенціалу розвитку особистості, що відбувається спонтанно в просторі, який пропонує таку реальну можливість. Універсальні цінності відкритості до змін активізують механізми креативності та інтеракції в процесі ціннісного становлення особистості дорослого. Ціннісний фактор відкритості до змін є фундаментальним для розвитку людини, становлення її особистісних цінностей через взаємодію в синергії соціокультурного, зокрема університетського, професійного, родинного просторів. Становлення є одночасно і процесом, і станом, і властивістю відкритих ціннісних систем у просторах, де цінності від смислів генеруються синергією. Кроскультурний аналіз показав становлення цінностей відкритості до змін, коли активізувалися відповідні смисли. Цінності відкритості до змін є основою людського розвитку, що дозволяє розглядати їх в якості причини розвитку. Особливе значення мають дослідження, які доводять, що розвитку особистості безпосередньо сприяє становлення цінностей відкритості до змін.

Руденко Т.П. (м. Київ)

tamararud@ukr.net

ПОЛІТИЧНА Й ЕКОНОМІЧНА ВЛАДА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ДОСТУПУ ДО ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Політична система суспільства тісно пов'язана з середовищем у якому вона функціонує і розвивається, що обумовлює способи реалізації влади в державі.

Україна перебуває на етапі трансформації своєї соціально-політичної системи. Після проголошення незалежності й набуття атрибутів державності Україна перейшла до нового етапу свого політичного розвитку.

Але цей процес відбувається складно, а інколи суперечливо на фоні кризи у політичній, економічній, соціальній, культурній та духовній сферах. Криза в якій опинилася Україна є системною за своїм характером.

Так, значно деградувало державне управління економічною сферою, що разом з іншими чинниками призвело до гіперінфляції в економіці; влада не захищає інтереси народу; простежується неузгоджена діяльність законодавчих та владних структур.

Криза влади проявляється у діяльності всіх владних структур, що спричинює протистояння місцевих рад і виконавчих органів, а брак професійно підготовлених управлінців та політичних лідерів посилює кризові явища.

Знецінено чинники, що гарантують соціальну стабільність. Для соціально незахищених верств населення гостро стає проблема фізичного виживання та пристосування до нових соціальних умов, держава не захищає права та інтереси громадян, що призводить до втрати авторитету влади у населення.

Монополізація засобів масової інформації, корупція, недосконалість судової системи, криза духовності в ідеологічній сфері спричиняють невпевненість людей у своєму майбутньому і відповідно недовіру до влади.

Процес формування ринкової системи в Україні розпочався за відсутності зрілих ринкових структур, досвіду поведінки економічних суб'єктів в процесі становлення ринкових відносин, деградації державного управління економічними процесами, а також стратегії ринкових реформ.

Складна ситуація, що склалася в суспільстві, спричинена серйозними управлінськими помилками може бути вирішена за рахунок розвитку найширших можливостей участі громадян в управлінні суспільством; в ухваленні політичних рішень за участі різних партій, рухів, громад, ініціатив.

Досягнення у сучасному суспільстві таких демократичних цінностей як свобода, справедливість неможливе без урахування різних думок, ідей. Політичний плюралізм передбачає загальне виборче право, парламентську демократію, а також залучення до державної влади різних політичних суб'єктів.

Йдеться про перехід в майбутньому до високорозвиненого громадянського, демократичного, гуманістичного суспільства.

Політичний плюралізм передбачає процес легітимізації різних інтересів, а також механізм регулювання різних конфліктних ситуацій між учасниками політичного процесу, а також можливість доступу до влади всіх соціальних і політичних груп незалежно від їх значущості і сили.

За сучасних умов плюралізм означає розвиток найширших можливостей участі громадян в управлінні суспільством, в прийнятті політичних рішень за участі різних партій та громадських ініціатив.

Стабілізація суспільства можлива з урахуванням думок різних національних і соціальних груп щодо конкретних галузей політики: внутрішньої, зовнішньої, воєнної.

Діяльність влади як засіб вирішення конкретних проблем суспільства, ухвалення відповідних політичних рішень повинна бути спрямована на контроль і примирення різних інтересів у межах держави.

Інститут громадської думки визначено одним з головних елементів функціонування політичної системи суспільства.

Стимульований різноманітними потребами, сучасний громадянин стає чутливим до всіх аспектів буття, в тому числі і політичного, є більш вимогливим до способів здійснення демократії, механізмів взаємозв'язків між владою і суспільством.

Україна має потенціал для побудови демократичної системи де повинна бути створена сильна законодавча і виконавча влада, яка б забезпечувала соціальні гарантії: свободу вибору, свободу слова, вільне пересування. Для цього потрібно враховувати найкращі міжнародні зразки та свій історичний досвід.

Сакун Є.С. (м. Київ)

sakun-95@mail.ru

ІНФОРМАЦІЙНА ВЛАДА В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

В сучасному українському суспільстві однією з найважливіших та найактуальніших проблем є проблема влади. Державна влада є різновидом публічної політичної влади. А так як державна влада є публічною, дуже важливим елементом її функціонування є інформаційна взаємодія з суспільством. В умовах сучасного інформаційно-технологічного прогресу на сьогоднішній день одну з провідних ролей в здійсненні впливів на суспільство відіграє інформаційна влада.

Цей вид влади опосередковано реалізується інформаційними ресурсами та засобами їх поширення. Ними можуть бути заклади науки, освіти, засоби масової інформації (ЗМІ) та ін. У сучасному світі чітко спостерігається тенденція підвищення ролі інформаційних ресурсів як джерела влади. Мова йде в першу чергу про ЗМІ.

В кожній країні є власна історія створення та розвитку взаємовідносин в межах трикутника влада – преса – суспільство. В більшості західних країн інформаційна політика спрямована на якомога вільніші і прозоріші відносини між владою та пресою, в яких виключається зацікавленість останніх в пропагандних чи антипропагандних діях.

В Україні згідно ст. 1 Закону висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого

самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України „Про державну таємницю”, не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес.

Крім інформації незалежних ЗМІ, існує офіційна інформація органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Головним з цих органів є Міністерство інформаційної політики України. Його діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

З огляду на технологічні нововведення, однією з сучасних тенденцій українських ЗМІ (зокрема, електронних) є зворотній зв'язок із масовою аудиторією. Вона дає можливість кожному учаснику взаємодії, який є в першу чергу глядачем чи слухачем не лише відчутти себе рівноправним учасником інформаційно-комунікативного процесу, а й частиною громадянського суспільства, відчутти свою можливість впливу на формування політики держави через ЗМІ та недержавні громадські організації.

Як правило, з метою створення інтерактивності, українські ЗМІ доносять інформацію по телебаченню, радіо чи в інтернет-мережі через інформаційно-розважальні ток-шоу, в який створюється ілюзія присутності або впливу аудиторії на те, що відбувається в прямому ефірі.

Існують випадки, коли інформаційний вплив є головним і найефективнішим способом стабілізувати чи повернути в потрібне русло ситуацію в певному регіоні, а то й цілій країні. Особливо гостро це питання постає в часи інформаційної війни. Ситуацію, що склалася в даний час в східному регіоні України заступник міністра інформаційної політики Тетяна Попова коментує так:

«Рівень довіри населення до інформації прямо пропорційно залежить від географічної близькості. Саме за таким принципом будуються всі інформаційні блоки в ЗМІ.

Нас більше вразить новина, яка сталася в сусідньому районі, ніж землетрус на Ямаїці. Відповідно, рівень довіри до регіональних ЗМІ місцевого населення значно вищий ніж до національних. Тож не випадково терористи на Донбасі спочатку захопили телевежі та місцеві телекомпанії з метою перешкоджання надходженню правдивої інформації про стан у регіоні» [1].

Тетяна Попова наголошує на важливості ведення правильної інформаційної політики; збільшенні ступеню інформування населення щодо подій, що відбуваються та політики, яка по відношенню до них застосовується. Вона висловлює думку, що одним із найбільш дієвих каналів комунікації з населенням в східному регіоні є "сарафанне" радіо та лідери думок. Наступними по значимості є соціальні мережі (Vkontakte, Facebook, Twitter) для молодшого покоління і телебачення для більш старшого. І якщо правильно використати ці всі ресурси, можна значно вплинути на людей та їх думки, переконання, дії.

Список використаних джерел:

1. Попова Т.В. Як виграти інформаційну війну на Донбасі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2014/07/9/7031357/>

Стецюра К.О. (м. Київ)

kateryna.stetsura@gmail.com

ОСМИСЛЕННЯ МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ ТЕХНІКИ М. ГАЙДЕГГЕРА

Теза «медіа є повідомленням», висунута десятки років назад канадським вченим М. Маклюєним, ставить питання про розширення речового розуміння медіа, про пошук їх сутності в іншому смисловому полі, ширшому за їх безпосереднє предметне буття. Вже сьогодні вчені заявляють про медіа як про нову онтологічну умову життя сучасного суспільства [0;2], яка потребує нових методологічних підходів, нової філософії, нового тлумачення. Глибина та різноплановість філософії М. Гайдеггера дозволяє відкрити нові горизонти у вирішенні цього питання - помістити медіа у координати філософії техніки, яка постає у вимірах фундаментальної онтології.

Розуміння медіа як складного інструменту, технічного засобу, який конструює соціокультурну дійсність шляхом виробництва смислів та формування медійного світогляду і картини світу, визначає актуальність гайдеггерівського підходу до їх тлумачення. Вихідним принципом М. Гайдеггера щодо розуміння техніки є усвідомлення культуро- та людинотворчого її значення: «У самому страшному полоні у техніки, однак, ми опиняємося тоді, коли вбачаємо в ній щось нейтральне; таке уявлення, в наші дні особливо поширене, робить нас абсолютно сліпими до її суті» [3, С.221]. Визначавши його як основоположний, вчений задається питанням щодо сутності самої техніки у зв'язку технічного начала із буттям і визначає її у контексті авторського концепту *gestell* (у перекладі з нім. – стійка, каркас, установка).

Введена вченим категорія *gestell* дозволяє висвітлити і сутність медіа у ключі зв'язку їх технічної природи із буттям. З однієї сторони, сутність медіа таким чином розкривається через пізнавальну спрямованість техніки, як таку, яка спонукає людину до постійного прагнення розкривати істину через розкриття «прихованого». З іншої, повертає до діяльнісного аспекту природи людини, «змушує людину поставляти дійсне як *dasein* (таке, що є в наявності)» [3, С.226], орієнтує та закликає людину кинути виклик світу та творити його. *Gestell* підвладний місії розкриття «прихованого», тому медіа закликають людину творити.

У той же час «Яким би чином не володарювала місія розкриття прихованого, неприхованість, в якій так чи інакше виявляє себе все існуюче, таїть у собі ту загрозу, що людина прогледить приховане і перетлумачить його» [3, С.230]. Постає питання – чи здатна людина правильно оцінити заклик буття, озвучений через технічну сутність медіа? Чи будуть зміни, здійснювані людиною з використанням медіа, відповідними істині, суті буття?

М. Гайдеггер зводить дане питання до дуальності природи техніки та переосмислення ролі людини відносно техніки. Техніка направляє людину до відкриття «прихованого»: здатність, яку віднаходить у собі людина, надана їй самим існуванням прихованого; вона (людина) – це те, через що воно (приховане) відкривається; і одним із способів такого відкриття є техніка. Дуальність техніки полягає у тому, що вона є умовою для відкриття прихованого, але недостатньою умовою. Так як людина може її не здійснити. Маючи виключну можливість відрізнити приховане та неприховане, вона не завжди здатна до цього. Людина повинна відкривати істину, а не тлумачити її по-своєму або підмінити її. Звідси маніпулятивність та відчуження як прояв дуальної технічної природи медіа. М. Гайдеггер зазначає, що саме у цьому (невідкриття прихованого і відповідно втрата людиною власної сутності) найбільший ризик, закладений у природі техніки. У контексті пояснення причин такої загрози можна звернутись і до концепту «цікавості», і до ціннісного трактування культури як втрати зв'язку людини із буттям, і до проблеми появи феномену картини світу тощо, але промовляючим із гайдеггерівських праць питанням залишається питання про реалізацію гуманістичного потенціалу техніки.

М. Гайдеггер визначає два доленосних способи розкриття прихованого - виробничо-поставляючий, тобто технічний, і шлях творчий, поетичний. Перший, по іншому визначений нами як діяльнісний, небезпечний тим, що людина шляхом сприйняття перетворених форм інформації у вигляді медіатекстів може бути редукована до людини підконтрольної, маніпульованої, відчуженої. Другий же, може бути трактований, як творчий (відповідно гуманістичний) – такий, який дозволяє віднаходити свої сутнісні якості, себе саму, долаючи можливість відчуження свого Я, потенційну чи явну пасивність та маніпулятивний вплив медіа.

Чи приречено людство «застрягнути» у діяльнісному підході до техніки? Чи приречено бути відчуженим від буття? Чи неминуча втрата здатності відкривати прихованість у бутті? Сучасна експансія медіа, їх динамічне захоплення свідомості людей загострюють поставлені питання, але буття закликає «повернутись» до нього (за М. Гайдеггером), закликає знайти спосіб не втрачати зв'язок людини із істиною, адже «Чим ближче ми підходимо до

небезпеки, тим яскравіше починають світитися шляхи до рятівного, тим більш допитливими ми стаємо. А допитливість є благочестя думки» [3, С.238].

Список використаних джерел:

1. Конев В.А. Медиа реальность и реальность медиа / В.А. Конев // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Философия. Филология». – 2009, №2(6). – С. 3-10.
2. Савчук В. Медиафилософия: формирование дисциплины / В. Савчук // Медиафилософия. Основные проблемы и понятия. Материалы международной научной конференции «Медиа как предмет философии», 16-17 ноября 2007 года. – СПб: СПб филос. общество, 2008. – С.7-39.
3. Хайдеггер М. Вопрос о технике / М. Хайдеггер // Время и бытие. – М.: Печать, 1993. – С.221-238.

Телешун Я.С. (м. Київ)

Teleshun.Iaroslav@gmail.com

МІФОТВОРЧІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО-ПОЛІТИЧНИХ ГРУП В УКРАЇНІ

Початок другого десятиліття ХХІ століття характеризується новими соціально-економічними, політичними викликами на Євразійському просторі. Ряд країн були охоплені економічними кризами, громадянськими та етнічними конфліктами, природними і техногенними катастрофами. Україна не є виключенням. Про це свідчать події на Майдані, які отримали назву «Революцією гідності», подальший громадянський конфлікт і зовнішня інтервенція та затяжна економічна криза. Саме за таких умов, політичне міфотворення набирає найбільших обертів. Адже, суспільно-політична трансформація, будь-то зміна політичного режиму й інститутів, принципів організації економічних відносин і переоцінки цінностей призводить до перерозподілу влади між різними групами інтересів в тому числі і між фінансово-політичними групами. В свою чергу, "конкуренція між фінансово-політичними групами в Україні є одним з найважливіших чинників відтворення влади" [3]. А будь-яка влада, незалежно від типу і характеру держави, від ступеня, форм і методів впливу на суспільно-економічні, соціальні і політичні процеси, прагне до максимально можливого контролю над масовою свідомістю, до досягнення максимальної лояльності своїх громадян, і готова використовувати для цього будь-які наявні в її розпорядженні засоби. Адже без підтримки суспільства, без сприятливої для влади громадської думки вона неминуче приречена. І міфи тут відіграють далеко не останню роль. Адже, міф є ефективним засобом маніпулювання масовою свідомістю. Він справляє "анестезуючу і паралізуючу дію" [1, С. 10], завдяки чому маніпулювання стає невідчутним. Тому що міф руйнує, як зазначає Е. Кассірер, сферу особистої свободи, яка дозволяє чинити опір впливу і перетворенню нав'ювання на переконання і нав'язує свій зміст у свідомості людини. Оскільки маніпулювання за допомогою міфотворчості передбачає охоплення якомога більшої кількості людей, то міфи в переважній більшості випадків поширюються в процесі масової комунікації, тобто за допомогою засобів масової інформації (телебачення, мережі Інтернет, газет, радіо). При порівнянні характеристик міфу та масової комунікації виявляється не тільки їхня подібність, а й спроможність до злиття і взаємопосилення.

Узагальнюючи різні підходи до розуміння політичного міфу можна зробити висновок, що політичний міф - це статичний образ, який спирається на вірування і дозволяє впорядкувати й інтерпретувати факти і події, структурувати колективне бачення сьогодення і майбутнього [2, С.4].

У сучасному суспільстві створення міфів в комунікаційному процесі відбувається за допомогою кількох прийомів:

- ✓ змішання умов і можливостей уявних світів і контексту їх матеріального втілення;
- ✓ цілеспрямованої активізації масової свідомості, яка пов'язана з його архаїзацією;

✓ створення інституту «інформаційних місіонерів», тлумачів, тих чи інших подій, фактів, явищ;

✓ емоційної дестабілізації.

З усіх можливих сюжетів політичного міфу можна виділити дев'ять основних тем: «про змову», «про золотий вік», «про рятівника (месію)», «про єдність», «про індивідуалізм та свободу особистого вибору», «про нейтралітет», «про незміну природу людини», «про відсутність соціальних конфліктів», «про плюралізм ЗМІ» [2, С.5].

Отже можна зробити висновок, що політичний міф - це статичний образ, який спирається на вірування і який дозволяє упорядкувати і інтерпретувати факти і події, які викликають замішання, структурувати бачення колективного теперішнього і майбутнього. І саме політичні міфи, в значній мірі, є саме тим контентом, яким заповнюють інформаційний простір України певні групи інтересів.

Список використаних джерел:

1. Зубрицька Л.Й. Міф як феномен сучасної політики: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.01/ Л.Й. Зубрицька ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2005. – 18 с.
2. Мутовкин Л. А. Политические мифы в процессе манипуляции сознанием [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.promgups.com/blog/wp-content/uploads/2006/12/10.pdf>
3. С. Телешун І. Рейтерович Особливості післякризового етапу розвитку українських фінансово-політичних груп – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2011/01/blog-post.html>
4. ТОП-100 Рейтинги крупнейших // ООО "Коммуникационный хаб "Экономика". – №1(4), –2014. – С.102 - 106.

Ткачук Ю.В. (м. Київ)

tka4yk_jura@mail.ru

ПОРІВНЯННЯ СОЦІУМУ МАЙБУТНЬОГО В ТВОРАХ ОРУЕЛА І ХАКСЛІ

Як виглядає майбутнє? На це питання намагалися відповісти найвеличніші розуми світу. Дехто вважав що світ почне жити в страху дехто в насолоді інші взагалі стверджували що не буде ні то ні того проте всі вони одноставно вважали в що соціум прагне жити в рабстві люди хочуть жити в тоталітарному суспільстві

Вони обирають золоту клітку так вони відчувають себе комфортніше

В даному виступі я хочу порівняти 2 можливих варіанти розвитку майбутнього світ голоду та холоду Оруела та світ ситості і тепла Хакслі

Як вже раніше було написано раніше ці 2 твори описують тоталітарні режими проте все таки між цими вимірами існує велика різниця

Оруел боявся того, що забороняти будуть книги, в той час як Хакслі боявся, що не треба забороняти книги, так як не буде нікого, хто б хотів читати їх. Шоу-бізнес буде апелювати на самі базові тваринні інстинкти в людині - секс, голод і страх, зробивши її таким чином пасивною і байдужою до всіх важливих питань в житті людини і суспільства.

2. Орелл боявся того, що людей будуть позбавляти доступу до інформації та до правди. Хакслі боявся, що правда потоне в морі непотрібного інформаційного шуму. Він вважав, що буде так багато інформації, що вибрати буде нічого. Володарем світу стане не той, хто забороняє інформацію, а той, хто зуміє правильно управляти інформаційними потоками.

3. Оруелл боявся, що західна культура примусово стане рабською, що держава буде управлятися подібно фашистської ієрархії. Хакслі ж боявся, що західна культура стане примітивною, заповненої ерзац-замінниками почуттів (напр. Реаліті-шоу, Facebook), оргіями єднання, узаконенням вживання наркотиків (напр. Cannabis Act в Каліфорнії, прийнятий у 2010 році).

4. Оруелл побоювався того, що над-держави будуть вести постійні війни за обмежені ресурси, які будуть дефіцитними для населення, так як військова індустрія стане головними споживачем національного доходу. Проблема над-виробництва в «чудовому новому світі»

вирішується не перманентної війною, а вихованням у суспільстві культу споживання (і викидання). Загальним гаслом є «Краще нове купити, ніж старе носити».

5. В Океанії любов і статевий зв'язок будуть заборонені державою. Діти видають своїх батьків спецорганам. У Світовій Державі примуси не потрібно, так любов між чоловіковою і жінкою як і традиційна сім'я будуть висміяні самим суспільством. Оргії, полігамія, нетрадиційні статеві стосунки же будуть вважатися загальною нормою поведінки.

6. У «1984» людей тримають під контролем через насильство і примус («Міністерство кохання», «поліція думок», «телекрани»), в той час як в «чудовому новому світі» людей контролюють через доставляння задоволень, тобто через наркотики, оргії, телепередачі, музику, кіно, спортивні розваги. Як зазначив Хакслі в «Повернення в Чудовий новий світ», борці за громадянські права і розсудливі люди, що закликали чинити опір проти тиранії, не врахували майже безмежної тяги людини до розваг.

Коротко: Оруелл боявся, що людей погублять ідеї, зброя і війна. Хакслі ж передбачав, що людей погублять відсутність ідей і їх власні тваринні інстинкти. В анти-утопії двох письменників ми бачимо давнє протистояння двох світоглядів - ідеократію Платона vs. гедонізму Аристиппа.

Так хто ж правий? На це питання немає відповіді адже навіть тепер в нашому світі існують проблески обох творів

Безкінечні війни культ героїв і вождів купа непотрібної інформації навязлива реклама що керує нашими інтересами та звичками створення поліцейських країн все це вже існує сьогодні Тому я вважаю що праві обидва автора і світ майбутнього це симбіоз двох творів

Потрібно пам'ятати що антиутопія це логічне завершення утопії тому логічне завершення розвитку суспільства неможливе Воно вічно буде вирішувати і створювати нові проблеми можливо цей світ здасться диким та неоднозначним проте людство саме вибрало свій шлях і в найближчому майбутньому ми дізнаємося чи було воно праве

Томиліна К.Ф.Г. (м. Київ)

Ekaterina.tomilina@bk.ru

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В СТРУКТУРІ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Перш ніж почати з особливостей гендерної диференціації в структурі політичної влади необхідно спочатку визначити поняття політики та влади. Традиційно поняття політики включає в себе ідею управління державою та суспільством, напрямком їх розвитку та діяльності, а її сутністю є система взаємовідносин між антагоністичними класами тих, хто керує, та керованих. Перші мають опосередковану владу над останніми, тобто, вони можуть чинити вплив на діяльність суспільства. Відношення влади та суспільства розвиваються за діалектичними законами та зазнають діалектичного протистояння – органи влади складаються з людей, чия свідомість була сформована процесами інтерналізації існуючої соціальної структури, частиною якої вони є. При цьому, влада як інститут протистоїть суспільству у якості керуючої та експлуатуючої меншості. Теоретично, рівна присутність жінок в уряді мала б позитивно сприяти росту присутності жінки як рівноправного актора у суспільному житті та суспільній свідомості взагалі, наприклад, через впровадження відповідних норм та законів, що стосуються гендерних прав. Але у суспільстві, в якому панує приховане рудиментарне уявлення про вторинність соціальної ролі жінки по відношенню до чоловіків, дискримінаційну систему поглядів підтримують не лише чоловіки, але й самі жінки. Сам лише факт присутності жінки у владі не може змінити загальноприйнятих есенціалістських патернів соціальної структури, згідно з якими основним призначенням жінки є піклування за дітьми та домашні обов'язки. Таким чином, отримуємо замкнуте коло, що передається з поколіннями: дівчата інтерналізують уявлення про положення жінки в суспільстві, екстерналізуючи його потім при вихованні дітей або суспільній діяльності. Очевидно, що для того, щоб це коло розірвати, потрібно не просто

забезпечувати соціальну присутність жінки взагалі, а сприяти зміні суспільного уявлення про положення жінок «знизу-догори».

У своєму есе «Політика статі», написаному у 1968 році, соціальний історик та феміністка Кейт Міллет описує зміни, що відбувались у американському суспільстві протягом XIX-XX століть в сфері політичних, економічних, соціокультурних та особистих прав жінок [1]. На заході (з певними виключеннями) до того часу жінкам вдалось вибороти право голосу, право на роботу та навчання, право на власність, право займати державні посади та складати угоди. З часу написання есе також було здобуто репродуктивні права, розвинуто гендерно-нейтральну англійську (тобто, таку, в якій відсутні слова, що вказують на певну гендерну або соціальну роль), а присутність жінок у владі продовжує зростати. Таким чином, якщо не брати до уваги «другий» та «третій» світи, положення жінки у суспільній свідомості мало б суттєво змінитись. Дійсно, за останні 20 років відсоток жінок у формальних інститутах влади зросло у 2 рази. Неймовірно, але у абсолютному представленні це відповідає всього 22% посадових місць серед урядовців усього світу. Наприклад, в США частка жінок у конгресі становить лише 17% [2]. Загалом, не дивлячись на те, що жінки становлять 51% населення світу, вони виконують 66% роботи, отримують менше 10% прибутку та володіють менш ніж 1% світового майна [3].

Окрім проблеми фактичної присутності жінок у владі не можна не згадати про два фактори, що видаються набагато більш значущими, ніж просто кількість жінок, що займають посадові місця. Першим з них є питання ефективності такої присутності та її впливу на суспільство в цілому. Другим фактором є корені пригнобленого стану жінки у суспільстві, які змінюються ще повільніше, ніж видимий фасад гендерної нерівності, і цей фактор є фундаментальним.

Якщо вдасться змінити саму концепцію соціальної ролі жінки, позбутись патріархальних тверджень про надуманість проблеми гендерної політики, позбутись міфологічного уявлення про фундаментальну суспільну різницю між чоловіком та жінкою, позбутись пануючих у суспільстві аргументів проти феміністичного руху у стилі *reductio ad absurdum*, проблема впливу жінки на суспільне життя вирішиться природнім шляхом.

Пригнічувачі та пригнічувані, насильники та жертви, продуценти та домогосподарки не зникнуть до тих пір, доки всі уявлення про слабких домашніх жінок, про агресивних феміністок без сексуального життя, та про чоловіків, що обертають землю за чаркою горілки, не увійдуть до належного їм пантеону жорстоких варварських світоглядів разом з фашизмом, гомофобією та ортодоксальною мораллю.

Список використаних джерел:

1. Мілет К. Сексуальна політика/ Кейт Мілет. – К.: Основи, 1998. – 619 с.
2. The Uneven Presence of Women and Minorities In America's State Legislatures – And Why It Matters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://thesocietypages.org/ssn/2012/11/12/minority-representation/>
3. Pan Pacific and Southeast Asia Women's Association (PPSEAWA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ppseawa.org/Bulletin/01May/conference.html>

Трофімчук А.С. (м. Київ)

nastja.trofimchuk@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В умовах складних соціально-економічних та політичних змін в Україні, важливим аспектом державної політики є трансформація державної служби, як особливого соціального інституту, що має діяти у напрямку забезпечення Європейських стандартів надання державних послуг та відбуватися за участі громадян з урахуванням їх потреб. Сьогодні, відзначимо, інститут державної служби України переживає кризу, не користується довірою з боку населення та характеризується високим рівнем корупції, що має негативний вплив як

на можливості забезпечення ефективності державного управління, так і на подальший розвиток українського суспільства в цілому.

Щорічно, починаючи з 2005 року, дослідницький центр Fund of Peace публікує звіт за Індексом державної «крихкості» (State Fragility Index) у вигляді рейтингу з 178 країн на основі їх рівня стабільності та тиску з яким вони зіштовхуються. Даний рейтинг базується на основі 12 економічних, соціальних та політичних індикаторів, таких як: демографічний тиск (захворювання та природні катаклізми, що ускладнюють захист населення з боку держави або демонструє нестачу сили чи волі), тиск пов'язаний з переміщенням населення (біженці та вимушені переселенці створюють додаткове навантаження на надання державних послуг та несуть загрозу національній безпеці), нерівномірність економічного розвитку (має місце, коли уряд робить розрізнення на основі етнічної, релігійної або регіональної прихильності), суспільне невдоволення (виникає у разі соціальної напруги або насилля між соціальними групами), «відтік мізків» (у ситуації нестачі можливостей для розвитку найбільш кваліфіковані кадри емігрують, створюючи у суспільстві вакуум), бідність та економічний спад, легітимність державної влади (сюди відносяться проблеми корупції, ефективності державної влади, боротьба за владу, протесті та демонстрації, торгівля наркотиками, тіньова економіка та ін.), державні послуги (забезпечення населення медичними, освітніми та іншими соціальними послугами), права людини та верховенство права, апарат безпеки (повинен мати монополію на застосування законної сили, а не розділяти її з конкуруючими групами), розкол еліти (має місце, коли місцева та національна еліти заходять у глухий кут і балансують на межі війни), зовнішня інтервенція (може мати місце у разі неспроможності держави виконувати міжнародні або вітчизняні обов'язки, а зовнішні гравці втручаються або маніпулюють внутрішніми справами) [6].

Згідно зі звітом за 2014 рік, Україна посідає 113 (67,2 бали) та перебуває у групі ризику. Крім того, у звіті відзначається, що за останні декілька років в Україні простежувалось значне погіршення по ключовим індикаторам: суспільне невдоволення, законність державної влади, права людини, верховенство права, що на даний момент ще й ускладнюється інтервенцією з боку Росії та відокремленням Криму [6].

Бачимо, що Україна має проблеми за багатьма показниками. Зокрема, згідно з соціологічним опитування Фонду "Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва" та соціологічної служби Центру Разумкова президент, Верховна рада, уряд, міліція, суди, політичні партії, прокуратура та місцева влада мають негативний баланс довіри [2]. Такий низький рівень довіри обумовлений низкою чинників, зокрема, високим рівнем корумпованості, що пронизує інститут державної служби та служінням власним інтересам. Дослідження проведене соціологічною службою Центру Розумкова у 2012 році показує, що основними причинами складної соціально-економічної та політичної ситуації в країні, на думку населення, є високий рівень корупції (31,3%), переважання у керівництва держави особистих інтересів над суспільними (18,2%), ігнорування представниками влади Конституції та законів України (14,4%), неефективне управління державою через некомпетентність її керівництва (13,3%) [5]. За результатами іншого соціологічного дослідження 60% населення, що протягом 2014 року зверталися за адміністративними послугами, незадоволені якістю отриманих послуг, і лише 30,5% - задоволені [4]. Крім того, вважається, що рівень тіньової економіки у розмірі 5-10% від ВВП є прийнятним і не несе загрозу соціально – економічному добробуту країни [1], в Україні ж тіньова економіка складає 45 % [3].

Отже, сьогодні важливим вектором розвитку українського суспільства та влади є «очищення» інституту державної служби, відновлення довіри, робота над позитивною репутацією, що можливо лише за умов відкритості, партнерства, прозорого механізму функціонування, реальної, а не лише декларативної можливості населення впливати на діяльність органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Борусевич Х. Ю. Сучасний стан та тенденції розвитку тіньової економіки у посткризовий період/ Х. Ю. Борусевич [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/28882/25892>.
2. В українському суспільстві тільки три соціальні інституції мають переважну довіру з боку громадян - церква, засоби масової інформації і Збройні сили [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/v-ukrainskomu-suspilstvi-tilki-tri-socialni-institucii-mayut-perevazhnu-doviru-z-boku-gromadjan---cerkva-zasobi-masovoi-informacii-i-zbroini-sili.htm
3. Инфографика: теневая экономика в Европе и Украине [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://forbes.ua/nation/1381353-infografika-tenevaya-ekonomika-v-evrope-i-ukraine>.
4. Оцінки населенням України якості надання адміністративних послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/jijidjijihrgikj.htm>
5. Якою є найголовніша причина складної соціально-економічної та політичної ситуації в Україні? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=615.
6. The Fragile State Index 2014 [Електронний ресурс] / Nate Haken, r, Krista Hendry, J. J. Messner та ін.// The Fund for Peace. – 2014. – Режим доступу: <http://library.fundforpeace.org/library/cfsir1423-fragilestatesindex2014-06d.pdf>.

Трояновська Л.В. (м. Київ)

allamarana@mail.ru

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОГЛЯДІВ Н.МАКІАВЕЛЛІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

В 16 столітті, у допомогу новим італійським правителям, флорентійський секретар та громадський діяч Ніколо Макіавеллі створив трактат «Государ», де виклав свої погляди на те, яким має бути правитель, щоб досягти успіху. Метою даного дослідження є аналіз того, чи будуть ці постулати актуальними в контексті сучасної української політики.

Перш за все постає питання: чи актуально екстраполювати поняття 16 століття на сучасні історичні умови? Н. Макіавеллі та його сучасники не бачили особливої різниці між пращурами та своїми сучасниками. Незважаючи на те, що змінювалися назви політичних режимів, за своєю сутністю влада не змінюється. Історична еволюція політичних утворень призвела до того, що оптимальним варіантом політичної організації стала змішана форма правління, що суміщає існування політичного лідера та політичної еліти, дії яких жорстко обмежуються законом та контролем суспільства. В країнах, де така система утвердилася, правителя важко порівнювати з государем, адже його повноваження дуже обмежені. Втім, в періоди кризи допускалося вживання заходів, що могли б здатися авторитарними і це вписується в образ «государя» - політика, що може вживати жорстких та навіть жорстоких заходів для досягнення блага держави. Саме для таких кризових ситуацій дійсні закони, виведені Н.Макіавеллі. [1]

Однак, повернемося до України. Н. Макіавеллі стверджує, що правитель має стати захисником слабких сусідів, ослабити сильних та слідкувати за тим, щоб до країни не проник чужоземний правитель, якого зазвичай кличуть місцеві мешканці. Роботу цього правила можна спостерігати хоча б на прикладі анексії Криму. Тогочасний очільник України допустив проникнення на свою територію більш сильного правителя, до якого одразу ж приєдналися незадоволені, що і послужило причиною добре відомих нам подій. Наступною помилкою правлячої верхівки України була бездіяльність. Н. Макіавеллі на прикладі римлян показує, що не варто уникати того, чого можна уникнути. Римляни не стали відмовлятися від війни з Філіпом та Антіохом на своїй території – і здобули у ній перемогу. Український «государ» відтягував військові дії до останнього, аж доки ситуація у Донецькій та Луганській областях не примусила його до ведення антитерористичної операції.

Поглянемо уважніше на саму владну тенденцію в Україні, що особливо яскраво проявилася саме на останніх президентських виборах. Згідно «Государю», правителі поділяються на тих, хто одержує державу силою своєї зброї, тих, хто отримує її внаслідок прихильності народу, тих, хто здобуває владу внаслідок злочину та тих, кому вона дістається завдяки обставинам та фортуні. Не важко здогадатися, що президенти України, що здобули владу на хвилі революційних подій, відносяться до другого типу, хоча тих, хто дістав владу завдяки фальсифікаціям голосів, можна віднести до третього. Варто згадати про розправу над студентами на майдані. Це – приклад злочину та жорстокості, який Н. Макіавеллі проаналізував би так: «...Жорстокість буває різна. Жорстокість застосована добре (якщо дозволено погане називати хорошим) тоді, коли її виявляють відразу, з міркувань безпеки, не упираються в ній і, по можливості, звертають на благо підданих; і застосована погано в тих випадках, коли спочатку розправи відбуваються рідко, але з часом частішають...».[2] Однією з провідних думок «Государя» є твердження, що краще бути таким государем, що прийшов на престол та зміг досягти любові навіть тих підданих, що спочатку ненавиділи його, адже це значно простіше, ніж втримати лояльність підлеглих, що поставили тебе правителем з прихильності до тебе. І, звісно ж, необхідно бути в дружбі з народом, що не так вже і складно, адже «народ лише хоче, щоб його не пригноблювали». [2] «Погана» жорстокість тогочасного президента призвела до того, що чаша терпіння мас переповнилася, а якщо «государ» не дружить з народом, то у важкі часи його усувають, що і відбулося.

Давайте також згадаємо епізод переформування парламентсько-президентської республіки в президентсько-парламентську в 2010 році. Ця реформа призвела до значного розширення прав президента. Звісно, це важко порівняти з «переходом від громадянського устрою до абсолютного», але певні риси такого переходу все ж існують. І Н. Макіавеллі вказує, що за умов такого переходу громадяни, що звикли виконувати розпорядження магістрату – парламенту, не стануть прислухатися до наказів правителя. [2]

Ще один фактор сили правителя – його армія. Армія виділяється трьох типів: власна, наймана та союзна. На сьогоднішній день Україна має доволі слабку, але все ж власну армію. В той же час в деяких питаннях вона спиралася на союзництво з США, Росією та іншими країнами. Союзницькі відносини з великими державами в певному сенсі були і перемогою і помилкою України, позаяк якщо твій союзник сильніший за тебе, то він може забрати твою свободу. Також автор «Государя» стверджує, що государ має бути радше скупим, ніж щедрим та суміщати у собі вміння бути людиною, левом та лисицею, не завжди тримати свого слова, якщо це треба для держави і в той же час викликати довіру знову. Перше твердження не стосується політиків України, які є щедрими принаймні до себе та обмеженого кола людей. Однак, правителі України і правда здатні, не тримаючи свого слова, знову викликати довіру громадян. От тільки, чи на благо держави? [3] [2]

З усього сказаного вище можна зробити висновок, що багато правил, виділених Н. Макіавеллі в 1503 є актуальними в кризових умовах, і правитель, що дотримується їх, має всі шанси досягти успіху і навпаки, не знаючи їх може зазнати краху. Нам же лишається лиш сподіватися, що новий президент, керований цими правилами, зможе допомогти Україні вийти з кризи і досягти нового громадянського суспільства, де вони будуть неактуальними.

Список використаних джерел:

1. Перечитывая Макиавелли. Идеи и политическая практика через века и страны/ Збірка статей. – М.: Институт всеобщей истории РАН, 2013. – 482 с.
2. Макиавелли Н. Государ/ Н. Макиавелли [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://royallib.com/book/makiavelli_nikolo/gosudar.html
3. Маркітанов В. Концепція політичного лідера у працях Н. Макиавеллі/ В. Маркітанов // “HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES”. – 2011. – №24-26 – С. 186-189.

ОБРАЗ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА ЯК ЕТАЛОН СУСПІЛЬНОГО ДІЯЧА

Хоч дослідження лідерства і почалося відносно зовсім недавно, але ще з начала наших пращурів воно існувало і закладено у нас генетично. Кожна група, навіть з мінімальною кількістю людей до 3-ох чоловік, має свого лідера, що тоді вже говорити про великі об'єднання такі, як класи, соціальні прошарки, нації і народності, партії, громадські організації і т.д. Як один із типів лідерства, можна виділити політичне лідерство, яке у ході еволюції людського суспільства набуло світових масштабів. Простежуючи історію розвитку політичного лідерства можемо впевнено сказати, що своє коріння воно веде ще з моменту появи особливих рис державності, існувало воно у всіх епохах, проте у різних специфічних формах.

Метою даної роботи є визначення особливостей поняття «політичний лідер». Усвідомлення, хто такий політичний лідер у сучасному суспільстві на основі досліджень праць великих мислителів і спостережень світових реалій і конкретно України, яким він має бути і які чесноти мати.

На сьогодні питання політичного лідера в Україні має неабияку актуальність, імовірно, через його відсутність. Ми маємо достатньо кандидатів на цю «посаду», але жодної гідної персони, яку б підтримала вся країна. Лідера мають знати, поважати і любити. Він має бути прикладом моральності, гідності, честі, тоді його величі будуть лякатися і під цим – слухатимуться. Це у своїх працях пропагували ще мислителі Античності, що державний лідер – має бути філософом і не прагнути матеріальних благ. Нічого не змінилося до сьогодні, тільки людей таких, справжніх політичних лідерів зовсім мало стало. Більшість політиків бажає влади і грошей, не маючи на меті створення благ для суспільства. На жаль, перед такою проблемою постало багато держав сучасного світу, від чого народи не можуть жити в мирі та спокої.

Дослідженням поняття і сутності політичного лідерства займалися на Стародавньому Сході, в Стародавній Греції, в роки Середньовіччя, мислителі Нового і Новітнього часу. В працях Н. Макіавеллі місце політичного лідера посідало мало не ключову роль, такі дослідники як Т. Карлейль, Ф. Ніцше, Ортега-і-Гассет, М. Герман, Т. Парсонс, Ю. Дженнінгс, Р. Такер, К. Маркс, В. Ленін, М. Вебер і багато інших розглядали це поняття в різних своїх концепціях та працях. В Україні поняття політичного лідера почало згадувати з «Повчання Володимира Мономаха», досліджувалося Д. Донцовим, В. Липинським, Є. Аркіним, О. Залужним, П. Загоровським, С. Лозинським та іншими.

Існує багато визначень поняття «політичний лідер». Політичний лідер - це впливовий учасник політичного процесу, який незалежно від формального статусу намагається і здатний консолідувати зусилля людей, спрямувати їх на досягнення спільних цілей, які він висунув. [1, ст.389] Політичний лідер - це людина, здатна згуртувати навколо себе багатьох, завоювати у них авторитет, повести за собою. [2] За відомим українським політологом Д. Видріним, політичний лідер - це будь-який, незалежно від формального рангу, учасник політичного дійства, процесу, який намагається і спроможний консолідувати зусилля всіх, хто його оточує, і активно впливати (в межах території, міста, регіону, країни) на цей процес для досягнення висунутих ним визначних цілей. Бачимо, що за різними визначеннями думки у науковців розбігаються і стає зрозуміло, що поняття це є небагато ширшим чим можна його уявити. Політичним лідером є політичний діяч, який володіє найкращим набором психологічних, моральних і професійних якостей, чим може завоювати довіру і повагу оточуючих, вести за собою маси.

За визначенням, яке було дане, можемо зробити висновок, що політичний лідер – почесне звання, образ, який в ідеалі може отримати тільки гідний. Прикро, що зараз ми кидаємося цим званням і надаємо людям, які його не варті. Політичний лідер – це ідеал людини, який самі ж люди, свідомо чи ні, обрали для управління ними. Жаль, що нерідко

наші вожді не заслуговують бути політичними лідерами. Існує думка, що кожний час і кожне суспільство обирає на цю роль того, хто найбільше відповідає потребам тому, які ми, такі у нас і політичні лідери.

Список використаних джерел:

1. Кирилюк Ф.М. Політологія: навч. посібник / Ф.М. Кирилюк, М.І. Обушний, М.І. Хилько та ін.; за ред. Ф.М. Кирилюка. – К.: Здоров'я, 2004. – 776 с.
2. Головатий М. Ф. Політична психологія: [навч. посібник]. – К.: МАУП, 2001.
3. Політичне лідерство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-works.com.ua/work/5548_Politichne_liderstvo.html
4. Концептуальні основи дослідження політичного лідерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1726062155265/politologiya/kontseptualni_osnovi_doslidzhennya_politichnogo_liderstva

Холін В.В. (м. Київ)

kholinmail@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Експертне оцінювання – одна з найбільш поширених інформаційних технологій, яка і в наш час приваблює широке коло фахівців – як практиків, так і теоретиків. Причина цьому, по-перше те, що даний метод – найбільш доступний та універсальний, а іноді просто єдиний можливий для отримання та аналізу інформації, що використовується для вирішення широкого спектра задач управління, прогнозування та планування. По-друге, сфера застосування експертного оцінювання постійно розширюється – визначення параметрів і структури складних систем, особливо тих, що не мають достатньої передісторії функціонування і характеризуються високим рівнем структурно-параметричної невизначеності: складних соціально-економічних систем, систем проектного менеджменту, систем захисту інформації і т.д.

При використанні методу експертних оцінок основним джерелом інформації є експерт – його судження, якісні та кількісні оцінки. Тобто експертні методи ґрунтуються виключно на оцінках експертів, зроблених щодо проблеми, яку вони вичерпно знають. При цьому механізм продукування цих оцінок лишається невизначеним. Як правило, він невідомий навіть самому експертові, має виключно індивідуальний, особистий характер і не може бути повторений чи відтворений кимсь іншим. Це обумовлює особливі вимоги щодо вибору складу експертів, зокрема рівня їх компетентності, адже недостатній рівень компетентності експерта може призвести до появи грубих (аномальних) помилок у даних експертизи чи просто зумовити високий рівень неоднорідності цих даних. В обох випадках можливі суттєві втрати інформації, що призведуть до неправильно прийнятих за результатами експертизи рішень, помилкового завдання параметрів, оцінок й т.п., негативні наслідки яких можуть бути відчутні і на всіх наступних етапах застосування результатів, отриманих за даними експертизи.

Для прикладу, влітку 1940 року до відділу винахідництва Народного комісаріату оборони було подано три заявки на винаходи, що стосувалися конструкції ядерної бомби та способів збагачення урану-235. Співробітники Українського фізико-технічного інституту (УФТІ, м. Харків) Ф.Ланге, В.Маслов, В.Шпінель уперше запропонували використання звичайної вибухівки як запалу для утворення критичної маси та ініціювання ланцюгової ядерної реакції (саме у такий спосіб потім підривалися усі ядерні бомби) та відцентровий спосіб розділення ізотопів (цей спосіб і нині лежить в основі промислового виробництва збагаченої уранової суміші). Однак усі заявки отримали негативні відгуки й були заслані до спецховища, а відповідні науково-дослідні роботи не отримали фінансування. Лише у 1946 році відділ винахідництва Червоної Армії зареєстрував авторське свідоцтво № 6358с

“Атомна бомба або інші боєприпаси” та ще дві заявки харків’ян. Таким чином, формально вони є винахідниками ядерної бомби. Видані авторські свідоцтва не підлягали опублікуванню, тому прізвища винахідників стали відомі широкому загалу лише у дев’яностих роках двадцятого сторіччя. Єдиний, хто на той час залишався серед живих – В.Шпінель так оцінив можливий розвиток ситуації, якби заявки харків’ян були належно оцінені: “Думаю, що за тих можливостей, які пізніше мав Ігор Курчатов, ми б отримали її (ядерну бомбу) у 1945 році”.

З цього погляду чи не найбільш прикрою виглядає ситуація, коли, з одного боку, поданий проект не отримує фінансування, а з іншого (про всяк випадок) – його зміст та матеріали оцінюються як секретні. В такому разі заявники проекту фактично відсторонюються від його виконання та обмежуються можливістю ознайомлення широкого загалу науковців з основними ідеями та результатами, наведеними в заявці.

Таким чином припинення фінансування роботи, яку було віднесено до секретних, призвело до низки виключно негативних наслідків. З іншого боку, витрати на фінансування системи охорони засекреченого проекту, практичне застосування результатів реалізації якого є непевним, можуть завдати значної економічної шкоди, адже вартість заходів з охорони секретів, за різними оцінками, сягає 15-20% вартості усього проекту. Тобто, якщо загальний термін виконання проекту становить 3–5 років, сукупні витрати на охорону секретів будуть вельми серйозними. Можливим компромісом у цій ситуації вбачається практика засекречування результатів, отриманих в процесі виконання інженерно-технологічних, дослідно-конструкторських розробок, тоді як результати фундаментальних і теоретичних досліджень (за деякими винятками) становитимуть відкриту інформацію.

У будь-якому разі держексперт з питань таємниць має приймати рішення про віднесення певної інформації до державної таємниці не тільки за рівнем можливих втрат від оприлюднення цієї інформації, а також і за можливими негативними економічними та суспільно-політичними наслідками, зумовленими обмеженням доступу до означеної інформації.

Хоменко Т.Ю. (м. Київ)

htu0403@ukr.net

РЕСУРСИ ТА ВИДИ ВЛАДИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Одна з важливих причин підпорядкування однієї людини іншій – нерівномірний розподіл ресурсів влади. У широкому розумінні, вони являють собою всі кошти, які можливо використовувати для здійснення впливу на інших людей.

Існує безліч класифікацій ресурсів влади. Відомий американський політолог А.Етціоні запропонував наступний поділ:

Утилітарні ресурси – ті матеріальні та соціальні блага населення, що безпосередньо пов’язані з повсякденною діяльністю людей. За їх сприяння державна влада здатна купувати політиків та окремі верстви населення країни. Даний вид ресурсів застосовують як засіб заохочення та, в окремих випадках, покарання.

Нормативні ресурси – те, що здійснює вплив на внутрішній світ, цінності та норми поведінки людей. Такі ресурси влади здатні переконувати підлеглих у вірності дій та думок керівника та виконавців, а також забезпечити постійне схвалення дій суб’єкта влади.

Примусові ресурси – зазвичай представлені заходами адміністративного покарання та використовуються у разі відсутності результату від застосування утилітарних ресурсів. Цей вид проявляється у судових покараннях і переслідуваннях учасників страйків, що не зупинилися перед економічними санкціями.

Розповсюдженою є класифікація ресурсів влади згідно з головними сферами життєдіяльності людей. Таким чином, виділяють економічні, соціальні, культурно-інформаційні та примусові (силові) ресурси влади.

Економічні – схожі з утилітарними ресурсами. Тобто це матеріальні цінності, гроші, як загальний еквівалент, обладнання, природні ресурси тощо.

Соціальні ресурси полягають у здатності кожної людини до підвищення або зменшення власного соціального статусу та зміни місця, що вона посідає у соціальній стратифікації.

Культурно-інформаційні це безпосередні знання та інформація, що на даний момент складають один із найважливіших і найвпливовіших ресурсів влади. Сюди також відносять засоби отримання даних знань і їх розповсюдження, тобто це наукові та освітні заклади, ЗМІ тощо.

Примусові, або силові ресурси влади ототожнюються із примусовими ресурсами за класифікацією А.Етціоні. Даний вид проявляється у застосуванні зброї, фізичного примусу та спеціально підготовлених для впровадження таких дій людей. Зрозуміло, що у державі такими є армія, поліція, служба безпеки, суд та прокуратура. Цей ресурс влади вважається найефективнішим, хоч і іноді жорстоким, адже він здатен позбавити людину свободи, майна, а у окремих випадках – життя.

Найбільш доцільною є класифікація влади за тими ресурсами, на яких вона безпосередньо ґрунтується.

Виділяють *економічну владу* – контроль економічних ресурсів і власність на матеріальні цінності. Під час спокійного та мирного періоду кожної держави саме цей вид влади домінує над іншими. Така ситуація свідчить про прагнення до збільшення матеріальних цінностей суспільства та підвищення рівня життя і добробуту населення.

Соціальна влада полягає у розподілі головних позицій на соціальних східцях. Саме тут здійснюється вплив на суспільне становище широких верств населення, що викликає їх підтримку та лояльність до влади.

Культурно-інформаційна влада здійснює вплив через наукові знання, потоки інформації та засоби її розповсюдження. Цей вид влади здатен не тільки до інформування населення щодо дій урядових діячів, а й до маніпуляцій свідомістю та поведінки людей, всупереч їх переконанням.

Примусова влада контролює людей за допомогою застосування силових ресурсів та застосування фізичної сили.

Отже, слід зазначити, що для стабілізації влади в суспільстві необхідно зробити її функціонально здатною. Це означає, що необхідне закріплення політичного панування, структуризація відносин керівництва та підлеглих, а також обов'язкове законодавче оформлення фактів поділу управлінської праці та виконавчої діяльності.

З наукової точки зору, панування означає політичний порядок, за якого одні командують, а інші їм підкоряються та перебувають під демократичним контролем. Саме ухвалення населенням влади, визнання її права управляти та згода підкорятися означає легітимність політичної влади, яка зазвичай характеризується як правомірна і справедлива.

Чабаненко О.І. (м. Київ)

olgerda@i.ua

АНАЛІЗ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Переформатування суспільної свідомості згідно вимог сучасного глобалізованого світу є головною метою, що стоїть наразі перед Україною. На фоні бурхливих соціально-політичних подій слід розглянути причини, наслідки та доцільність заборони комуністичної ідеології.

Як показало нам ХХ сторіччя, комуністичний режим виявив неспроможність здійснення своїх основних функцій і планова економіка виявилась тотально неефективною. Злочини, що скоєні цими тоталітарними режимами призвели до масових людських жертв, не тільки завдяки роботі репресивного апарату, а й неефективного землекористування, яке призводило до масового голоду.

Вектор на мілітаризацію залишив легку промисловість та інші споживчі сфери без належного нагляду та привів до тотальної пауперизації. До ідеї декомунізації суспільства призвела низка соціальних, політичних та економічних чинників, наприклад, такі як голодомор 1932-33 рр, введення військ в Угорщину 1956 року, придушення «Празької весни» і багато інших. Все це було наслідком потуг скоригувати загальний курс, що проводився країнами соцтабору на чолі з СРСР.

У таких країнах як Латвія, Литва, Польща, Чехія, Естонія, Грузія та нещодавно Україна, відбулась переоцінка історичних цінностей, масова загибель населення через репресії тоталітаризму призвели до негативного ставлення до самого поняття комунізм. Сумніви щодо спроможності партій вирішувати гострі суспільні проблеми породжують такий феномен, як протестне голосування.

У 1980-х роках це особливо стало помітно в країнах, де правлячі партії змушені були поступитися місцем опозиції – найчастіше не через зміни у партійно-політичних уподобаннях, а в результаті негативного ставлення виборців до партій, що тривалий час перебувають при владі. З цих причин, починаючи з 1989 року і після падіння комуністичних режимів Східної Європи, почався процес декомунізації.

Безперечно, головною соціально-політичною причиною прийняття закону про декомунізацію в Україні є захисна реакція на агресію зі сторони Російської Федерації. Засудження комуністичного режиму є символом відмови від російського братерства, зміни вектору розвитку і системи цінностей. Декомунізація в Україні носить дерусифікаційний характер, відкриває ще один фронт у цій необ'явленій гібридній війні.

Запурука успішної декомунізації - значний рівень сформованості громадянського суспільства, наявність соціального запиту на звільнення від «червоного» минулого. Очевидною є значущість громадянського суспільства і його співіснування з державою як складного діалектичного процесу взаємоконтролю, взаємообмежування та взаємної доповнюваності. На цьому шляху Україні доведеться зробити ще багато важких і непопулярних кроків.

Для одужання нації повинна відбутися декомунізація суспільної свідомості, аналогічна денацифікації свідомості в повоєнній Німеччині. Демонтаж пам'ятників і перейменування міст має місце бути, проте це лише поверхнєве бачення розв'язку даної проблеми.

Слід проводити просвітні роботи, змінити кут розгляду історичних фактів, включати в навчальні програми соціо-гуманітарні науки, які сприятимуть розширенню кругозору нової генерації. Важливим завданням є регулювання соціальних конфліктів, багаточисленних неузгодженостей на основі відносин соціального партнерства.

Для теперішньої України зміна парадигми політичного існування означає зміну базових умов життєдіяльності, створення більш розвинених моделей соціальної системи і як наслідок - перетворення населення в активний колективний політичний суб'єкт.

Будемо сподіватися, що заборона комуністичної ідеології в Україні є наслідком дорослішання соціуму, прагнення до свободи і процвітання, а не результатом формальних правових змін.

Чирков О.С. (м. Київ)

soundiner@gmail.com

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Відомо, що держава є одним з ключових інститутів суспільства. Тому зрозуміло, що рух до інформаційного суспільства як до нового культурного стану, як соціокультурне зрушення визнається масштабною проблемою. Держава в цьому проекті позиціонується як організаторстворення інфраструктури “електронного врядування” – тобто інфраструктури “електронної взаємодії” між урядом та громадянами. З моєї точки зору це поняття включає в себе не тільки виконавчу владу, але в цілому всю систему держави, державної влади та

державного управління, державних органів та органів місцевого самоврядування, те що звичайні люди називають державою або владою.

Для створення “електронного врядування” дуже важливо розуміти, що саме змінюється в державі та в системі державного управління. Інформаційний фактор може та має стати важливим засобом для досягнення цілей модернізації державного управління.

Держава в умовах інформаційного суспільства має ставати все більш відкритою для своїх громадян. Нажаль і сьогодні досі питання відкритості влади для населення складає значну проблему. Але не можна впустити те, що за останні роки наше суспільство та держава стали таки більш відкритими у порівнянні з минулими роками. За допомогою “електронного врядування” має бути розширений доступ людей до соціально значимої інформації, яка є критично важливою для реалізації їх прав, обов’язків та законних інтересів.

Серед руху до інформаційного суспільства роль держави залишається дуже суттєвою хоча не слід полагати що все залежить від влади.

Сьогодні завдяки інтенсивному та динамічному впровадженню інформаційних технологій в культуру нашого суспільства відбуваються значні зміни.

Багато форм стосунків, які раніше опосередковувались через особисте спілкування або папірові носії, стають якісно іншими, формується новий стан культури суспільства, нова суспільна формація, яку можна назвати інформаційною.

Держава в цих умовах знайде своє місце та воно буде адекватним стосовно вимог часу. В умовах інформаційного суспільства воно зможе знайти шляхи бути згідним потреб громадянського суспільства та це буде ділова модернізована держава, в якій уряд не буде обтяжливим для державного бюджету та платників податків, а буде зручним та доступним.

Ця технологія є основою для надання держпослуг та реалізації державних функцій. Основні її елементи: центри обробки даних, мережі передачі даних, базові інформаційні системи. Зокрема, портал державних послуг.

Цей портал – єдина точка доступу до електронного уряду. Інші елементи інфраструктури електронного врядування – це система міжвідомча взаємодія, система ідентифікації та авторизації, котра забезпечує доступ до усіх сервісів електронного врядування та ін.

Одночасно система електронного врядування знижує об’єми папірового документообороту, щоб в майбутньому повністю відмовитись від паперу.

Для того, щоб створити робочу інфраструктуру електронного уряду потрібно вирішити ряд проблем. Одна з них та найбільша – забезпечити безпечну електронну взаємодію між всіма регіональними установами. Без цього неможливо забезпечувати населення державними послугами та здійснювати державні функції.

Яремчук Т.Д. (м. Київ)

garrido.tanya@gmail.com

ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД КОМУНІКАЦІЇ ТА ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ ГРОМАДЯН

Держава виникає разом з політикою, де владі необхідно вступити в комунікацію з населенням, заручитися підтримкою населення для встановлення і забезпечення порядку. Найзручнішим засобом впливу на поведінку громадян було визнано інформаційну навалу, в тому числі у друковану вигляді. І цей спосіб дійсно виявився найбільш зручним і ефективним впродовж багатьох століть і по сьогоднішній день.

В умовах розбудови державності України на перший план виходять питання, пов’язані з формуванням та розвитком політичної культури та ідеології демократичного суспільства. Тому є необхідним розробка та створення етичної та грамотної політичної реклами, роль якої у політичному житті суспільства постійно зростає.

Слід відмітити, що політична реклама насамперед має бути якісною, тоді вона сприятиме реалізації демократичних ідеалів проінформованого та здатного на свідомий вибір

електорату. Реклама надає виборцям необхідну інформацію про здібності та особисті якості кандидатів, про їх громадську позицію та політичний імідж. Політична розрекламованість кандидатів впливає на прийняття рішення виборців. На підставі позицій кандидатів до певної проблеми, допомагає виборцям порівнювати їх з власною думкою, віддати перевагу одному з кандидатів і зіграє важливу роль на користь кандидата з більш обміркованою, отже якісною рекламою.

Можна виділити декілька типів політичної реклами. Пряма політична реклама, та якою безпосередньо користуються політики: профінансована агітація у пресі, на радіо чи телебаченні, тематичні статті, виступи, рекламні теле і радіо-ролики. Опосередкована – безкоштовна інформація про події, які проводяться за участю кандидата чи партії. Такі як партійні з'їзди, зустрічі, «круглі столи». Наочна агітація, зазвичай зустрічається на вулиці: фото на біл-бордах, транспаранти, агітації. Особистий контакт з виборцями, зустрічі кандидатів чи довірених осіб зі своїми виборцями. Поширення інформаційних матеріалів брошур, листівок, газет.

В Україні з початком демократичних виборів активно розвивається створення політичного іміджу кандидата, застосовуються нові технології, що дозволяють сконструювати психодизайн так, щоб це мало максимальну ефективність у своїй дії на вибір електорату та громадян в цілому.

Поліграфічна продукція політичного спрямування досить ефективна завдяки оперативній доставці виборцям, є відносно недорогою, в порівнянні з вартістю ефірного часу або газетної площі.

У політичному процесі видавнича продукція виконує різні функції. Поширення інформації про політичні сили та окремих політиків, їхні світоглядні позиції та принципи, програмні засади та цілі це інформаційна функція. Донесенні до виборців переваги різних політичних сил чи окремого політика у перегонах, відтак — здобуття електоральних прихильників включає пропагандистська функція. Налагодження безпосереднього спілкування кандидатів з виборцями, обміну думками й обговорення позицій політиків, зворотного зв'язку виборців з політиками виконує комунікативна функція.

Варто говорити про політичну культури в цілому. Встановлення цивілізованих стандартів редакційно-видавничої підготовки, поліграфічного виконання та поширення видавничої продукції, підвищення якості та ефективності використання видавничої продукції у політичній роботі.

Отже, політична реклама - це спосіб цілеспрямованого впливу на громадську думку. Вона формує імідж країни, політиків, налагоджує діалог влади і суспільства, створює та спрямовує політичний погляд. Це вирізняє політичну рекламу з-поміж інших варіантів міжособистісного спілкування. Однак у нашій країні до політичної реклами відносяться як до інструменту маніпулювання свідомістю в чийхось вузькоогоїстичних політичних або економічних інтересах.

Список використаних джерел:

1. Теоретико-методологічні проблеми визначення Поняття "Політичної реклами": [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://revolution.allbest.ru>
2. Політична реклама у засобах масової інформації: прагма комунікативний та жанровий аспект: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.ua-ru.net>
3. Методи та технології впливу політичної реклами (на прикладі передвиборчої кампанії): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://revolution.allbest.ru>
4. Подгорная Л.Д. Политическая реклама как форма коммуникации современного общества [Електронний ресурс]// Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: Политология.– 2006.– № 8 – С. 85–94.
5. Березовець Тарас . Імідж лідера у політичній рекламі / Березовець Тарас. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.polittech.org/index.php?option=com_content&task=view&id=279&Itemid=31

СЕКЦІЯ 2. СОЦІАЛЬНА ТА ПОЛІТИЧНА ТЕОРІЯ МОДЕРНУ: ВІД КОНЦЕПЦІЙ ДО ПОЛІТИКИ

Zagorodnya Kateryna (Khmelnitsky, Ukraine)

zagorodnya.kate@gmail.com

YOUTH MOBILITY AS A TOOL OF CREATING A NEW SOCIAL THEORY

New social and economic changes of the first and second decades of this century should encourage people to look for solution, that would allow mitigating the results of the crisis and build new social theory by integration and multicultural learning. Establishing mechanism for sharing educational, professional perspectives, successful stories among each other – should be the main tools of the new social theory in practice. In my opinion, for establishing of new social theory youth mobility between European Union and Post-Soviet countries with the most valuable competences should be: cooperation, critical thinking, entrepreneurship, resourcefulness, adaptability and coping in non standard situations – is the best way to success.

Youth initiative mobility is not a new activity, but this term is still quite rarely used in the context of civil society. It is more often used in formal educational exchanges, professional business or sport. In case of taking part in youth initiative mobility people connected with new civil actions and participation people will gain self-confidence and experience, learn how to work together, take responsibility for themselves and the environment they live in. In my opinion the main impact of mobility between EU and post-soviet countries is the relations between young people. Attention also draws to the fact that mobility stimulates non-linear career path and becomes a challenge greater permeability of education systems and it is also important for personal development, it fosters respect for diversity and a capacity to deal with other cultures.

The idea behind this concept is that young people in Eastern countries themselves should take the initiative to make their life better, solve the problems around them and respond to their needs (within their possible score of action and influence) instead of watching for somebody to do it for them.

The main tool of implementing this idea should be international initiatives between European union and post-soviet countries designed as projects of cooperation between local youth initiatives from different countries where each of the partners work to benefit their own local community, which has similar needs or interest in order to share and learn from the other practices and methodologies. Youth mobility and Youth initiatives are great tools for active participation of young people in their local realities.

I would consider mobility from two perspectives: as an opportunity and challenge. In this case mobility is an opportunity to improve people's chance in life. These initiatives are linked with local community life but some of them concern regional, national or trans-national issues.

Learning different languages and understand different cultures will make people more tolerant and open-minded, and thus more advanced and better able to take advantage of personal and professional opportunities.

Youth mobility between European Union and Post-Soviet countries have another challenge – to provide this chance to as many people as possible: to extend the opportunity to spend time abroad for people from a wider cross-sector of each country, including, for instance, people from remote villages in Germany, people from Siberian area of Russia, people from rural areas of Ukraine, people with disabilities and those from disadvantaged backgrounds. Such kind of cooperation between these countries should counteract social and economic exclusion.

When realizing a Youth initiative at local level, a group of young people need to cooperate together in carrying out their common idea, which on the one hand reflects their own interests and on the other has „local impact” and „European dimension”.

I found mobility as a one of the fundamental characteristics of modern societies and such educational programmes between European Union and Post-Soviet countries would minimize barriers in multicultural misunderstanding as well. And here I am not talking about high level

geopolitical diplomacy, here attention drafts to cultural relations between citizens of EU and Eastern Europe based on mutual respect and understanding of each other diversity and uniqueness.

In general, I could conclude that mobility is and should be noted as something positive and our countries should improve the conditions of mobility. It is nevertheless possible to summarize by saying that study exchanges, volunteering and mobility programs between European Union and Post-Soviet can be benefit of youth and a big step to developing new social theory for active civil society.

Башилова В.П. (м. Київ)

vitoriabashi@ukr.net

ПОСТМОДЕРН: СОЦІАЛЬНО-ПЛІТИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство в якому ми живемо за останні десятиліття стало характеризуватися значною кількістю невизначеностей в багатьох аспектах життєдіяльності, суттєво стало відрізнятись від сформованих ідеалів до яких прямувало людство раніше. Постмодерн пояснює процеси та явища, які відбуваються у соціальній дійсності [2]. Тож, постмодерн – це епоха руйнування різноманітних систем та стереотипів, реконструкція, еклектизм, релятивізм та фрагментарність.

Ціннісна система модерну надломилася спричинивши руйнування однополярної євроцентричної картини світу і утворення глобального поліцентризму. Постмодерн в Україні відторгає ціннісну орієнтацію, впорядкованість, суспільну організованість, тому характеризується девальвацією традиційних українських цінностей, різкою зміною темпу життя, значним розмежуванням поколінь, хаотичністю, розгубленістю у політичних поглядах, розосередженням [1].

В Україні посилюється потреба у самовираженні людини, плюралізмі, руйнуванні централізованої структури. Причина такого стану пов'язана з ослабленням політичної системи, девальвація цінності держави як інституту політичної системи та захисника інтересів її громадян, нездатність влади виконувати свої функції. Влада почала втрачати соціокультурну базу — людей, що мають стимул, не бояться відстоювати інтереси всієї держави та здатні іти на жертви заради єдиної ідеї. Новітнє суспільство стає поліваріантним, на зміну застарілим нормам, надіям, переконанням приходить дискурс та прагматичний розрахунок [4]. Йому нема заради чого жертвувати власними інтересами і переконаннями, людина самостійно приймає рішення та відповідальність за свої вчинки без тиску моральних зобов'язань перед державою та соціумом. Сучасна людина все більше проводить час у віртуальному світі комп'ютерів, люди звиклі володіти ігровою ідентичністю, вибираючи собі стратегії, нікнейми, ролі.

Сьогодні, коли ми аналізуємо напрями змін, які відбуваються в Україні, ми бачимо що це трансформаційні зміни напівстихийного характеру. Революція Гідності, яка відбувалася в 2014 році має позитивні та негативні наслідки: насильницькі зміни політичного й економічного ладу; заміна правлячої еліти; радикальні зміни в інституціональній сфері; кардинальний розрив з минулим способом мислення і життя; всеохоплююча зміна системи виховання й освіти з ціллю формування вже нового світогляду й нової моралі у соціальних груп та індивідуумів [3].

Отже, перехід українського суспільства до цінностей – один з найважчих період в історії нашої країни, оскільки він відображає всеохоплюючу кризу, відсутність загальної ціннісної основи, єдності у виборі політичного лідера, соціальна апатія, дезорієнтація щодо ідей, цінностей, ідеалів, що врешті може призвести до загибелі цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть/ В.П. Горбатенко. – К., 1999. – 59 с.;

2. Дугін А.Г. Эволюція соціальних ідентичностей при переході до парадигми постмодерну : Виступ на Світовому Суспільному Форумі «Діалог Цивілізацій/ А.Г. Дугін. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

[http://www.evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=1979;](http://www.evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=1979)

3. Соціальні цикли: історико-соціологічний підхід / Українське товариство сприяння соціальним інноваціям, Українська технологічна академія / Е.А. Афонін. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuviar.gov.ua/materials/Afonin/cykly.pdf>;

4. Хорос В.К. Посітіндустріальний світ – надії та небезпеки (до постановки проблеми) / В.Хорос // Міжнародна економічна теорія та міжнародні відношення. – 1998. – № 12. – С. 5-18.

Березін О.Б. (м. Київ)

sasha1.0@yandex.ua

ФЕМІНІЗМ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Євроінтеграційний курс України на сьогодні є основним вектором української зовнішньої політики, що обумовлює зміни в законодавчій базі з метою відповідності українських реалій принципам Євросоюзу. Серед Копенгагських критеріїв, що визначають умови вступу країни у ЄС, одними з найважливіших є політичні критерії, котрі вимагають від потенційного члена забезпечення рівності прав громадян. Рівність прав громадян передбачає гендерну рівність, котра, на жаль, не реалізована у повній мірі в Україні. Одним з українських суспільних рухів, що прагне до забезпечення гендерної рівності є фемінізм.

Фемінізм – суспільно-політичний рух, метою послідовників якого є забезпечення рівності прав жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя тобто, забезпечення гендерної рівності.

Історія фемінізму на Україні бере початок у ХІХ столітті із заснуванням Наталією Кобринською низки жіночих організацій, основною метою яких була боротьба за право жінки на освіту та право участі у суспільно-політичному житті. На протязі століття феміністські організації брали активну участь у житті країни та боролися за права жінок.

За часів Радянського союзу українські феміністичні організації припинили своє існування через заборону діяльності подібних об'єднань. Незважаючи на це феміністські ідеї були поширеними у літературних колах тогочасної України.

З розпадом СРСР український феміністський рух отримав нове життя, що виявилось у відродженні жіночих організацій, таких як «Союз українок», активізації гендерних досліджень, заснуванні проекту «Феміністична офензива».

Проте, незважаючи на розвиток суспільної свідомості, належність людини до феміністичного руху на сьогодні сприймається негативно. Людина, що не боїться називати себе привселюдно послідовником фемінізму, ризикує бути сприйнятим оточуючими як прихильник радикальної групи, що ставить собі за мету повалення традиційного суспільства. Окрім історичних причин існування подібних стереотипів у суспільстві, необхідно виокремити таку причину як релігія. У багатьох релігіях, таких як християнство, мусульманство, створюється образ жінки, що має підпорядковуватись чоловікові. Люди, які постають проти цього порядку, сприймаються як відступники і як загроза традиційному суспільству.

Негативний відтінок слову «фемінізм» на теренах України також надала діяльність громадської організації «Femen», що стала відомою за рахунок провокаційних акцій, у ході яких жінки оголювали груди. Маючи на меті боротьбу проти дискримінації жінок, натомість представники цієї організації спровокували вороже ставлення суспільства до феміністичного руху.

Поряд з тим ідеї та цілі феміністичного рух починають привертати увагу політикуму. Так, наприклад, представники політичних партій «Блок Юлії Тимошенко», «Удар» неодноразово висловлювали ідеї про пріоритетність гендерної політики для України. Окрім

того, у 2014 році було створено міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості», що мало на меті забезпечити впровадження положень Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в Україні» у реальне життя. Проте, у більшості випадків подібні дії можна розцінювати як популістські, адже реальних дій щодо запровадження гендерної рівності представниками політичної влади не здійснюється.

Основна мета діяльності феміністичних організацій України полягає у підвищенні самосвідомості жінок з метою надання їм розуміння, що жінки мають рівні права з чоловіками. З цією метою проводяться різноманітні семінари, лекції, мистецькі заходи, активно використовується Інтернет. В окремих випадках представники цих організацій проводять мітинги та акції. Так, наприклад, представниками «Феміністичної офензиви», що припинила існування у січні 2014 року, неодноразово здійснювались марші, покликані привернути увагу до проблем дискримінації жінки, сексизму.

Особливістю сучасного українського феміністичного руху є його самотність, наявність деякої відмінності від західної моделі фемінізму. За словами лідерів жіночого руху це пов'язано з тим, що фемінізм на теренах України формувався за активної участі жінок у національно-визвольницьких та державотворчих процесах без застосування насильства. Враховуючи це можна казати, що сьогодні для України характерна ліберальна форма фемінізму, адже більшість феміністичних організацій виборюють гендерну рівність на принципах лібералізму та демократії.

Білецька О.С. (м. Київ)

biletska29@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ПРАКТИК В КОНТЕКСТІ МОДЕРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасному релігійному світі спостерігається взаємодія різноманітних релігійних практик та традицій. Це спричинено посиленням міжнародних зв'язків у різноманітних сферах життя у рамках глобалізаційних змін. У зв'язку з переходом до постіндустріального суспільства відбувається модифікація соціокультурних інститутів у напрямку збільшення кількості форм та цінностей, які впливають на формування багатоманіття способів та стилів життя.

Характерною рисою сучасної релігійної трансформації є суперечливе злиття секуляризаційних процесів та релігійного відродження. Суттю останнього є активізація головних світових релігій, відродження їх духовних цінностей, поява і розповсюдження впливу нетрадиційних релігійних культів, які знаходяться поза системою усталеного релігійного світосприйняття, а секуляризація, в свою чергу, полягає у звільненні суспільства від релігійного впливу. Ступінь переконання та глибина проникнення модерних процесів на зміну релігійних практик залежить від регіонально-історичних особливостей народу.

Соціокультурні наслідки науково-технічної революції призвели до переорієнтації релігійної свідомості шляхом компрометування ритуалів, викриття таємничості та знецінення релігійних вірувань, які, в свою чергу, заміщаються її універсалістсько-космополітичними ідеями. Релігія дискредитується, а на її місце приходить наука.

Урбаністичні процеси сучасного мегаполіса формують нову масову культуру. Місто змушує людину жити в антропогенних ландшафтах, з видозміненими традиціями, нетривалими стосунками, що призвело до трансформації традиційних норм і до зменшення ролі релігії. На думку Г. Кокса такий технополіс не є наскрізно антирелігійним, він відрізняється віротерпимістю, ідейним плюралізмом, прагматичністю та атеїстичними настроями. За його словами: «В епоху секуляризованого міста політика замінює метафізику в ролі мови теології...Світська розмова про Бога – це божественна розмова про світ» [1]. Тобто, сучасні ціннісні орієнтації не залежать від традиційної релігії та церкви, не дивлячись на те, що релігійні процеси не залишаються поза суспільної уваги.

До зміни релігійних практик також можна віднести зміну традиційного сімейного інституту, який раніше регулювався виключно релігійними установами. З'являються нові форми шлюбу, виключаються культові обряди створення сім'ї, народження дітей та ін., що грубо порушує релігійні правила та норми.

Поява та формування раціональних, позбавлених релігійної складової, видів праці призвело до її десакралізації та автоматизації дій людини. Розмірений характер соціокультурних змін давнього суспільства перейшов у динамічне, мінливе культурне середовище. Релігія, наука та мистецтво перетворюються в індустріальний механізм. Новітня культура утворена з недосформованих моделей поведінки, промислового виробництва ідеалів та звичаїв. Проблема морального вибору спроститься до вибору технічного вирішення того чи іншого питання.

Для сучасного покоління, яке втягнуте у «культурне виробництво», характерним стає кліпове сприйняття реальності, основними рисами якого є швидка зміна видовищ, споглядання без заглиблення у суть явища. Саме так втрачається смисл, змога та необхідність занурення у міркування про внутрішній сенс явищ. На основі цього сформувався новий спосіб життя, абсолютно протилежний релігійному та загальноприйнятому світогляду.

Доцільно сказати, що у розвинених країнах відбувається релігійний синкретизм масового світогляду, який знайшов смислове відображення в понятті «країни пост християнства». В таких умовах у індивіда є можливість вільного вибору елементів вірування, що сприятимуть його духовному розвитку. Зважаючи на глобалізаційні процеси спостерігається послаблення ортодоксальності в дотриманні конфесійних уявлень та культової практики.

У постмодерністському розумінні релігія неминує втрачає свою найважливішу забезпечення солідарності в суспільстві, що врешті рещт сприяє реконструкції суспільства.

Отже, рушійним чинником, що зумовлює трансформаційні процеси у релігійних практиках є вплив науково-технічного прориву та його глобальні наслідки. Це процес споріднення економічної та духовної діяльності, поширення новітньої урбаністичної культури, зміна усталеного інституту сім'ї. Релігійні уявлення, що напряму пов'язані з суспільними відносинами визначають особливості сучасних тенденцій еволюції релігійної свідомості, які полягають у розмиванні релігійності, її антропологізації, поширенню нових синкретичних форм релігійного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Минкявичюс Я.В. Научно-техническая революция и кризис религии в капиталистическом обществе // Религия в век научно-технической революции/ Я.В. Минкявичюс. – М.: Политиздат, 1979. – С. 5-44.

Бова В.А. (м. Київ)

viktoria.bova@gmail.com

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В РАМКАХ МОДЕРНУ

Кожен із нас зіштовхувався із поняттями «глобалізація», «процес глобалізації», але що означають ці поняття, як проходить сам процес та які позивні й негативні наслідки несе за собою відомо не кожному. Глобалізація – актуальне питання, що залишається дискусійною темою для багатьох науковців зі всього світу.

Вперше даний термін було вжито у 1983 році Т.Левітом у своїй статті, що була опублікована в журналі «Harvard Business Review». Це поняття трактують як політичну, економічну, а також культурну всесвітню інтеграцію.

Найчастіше глобалізацію визначають як феномен, для пояснення якого існує декілька підходів: дисциплінарний, ідеологічний та історичний. В рамках дисциплінарного підходу глобалізація трактується як об'єктивний процес, що поєднує в собі інформаційний та фінансовий аспекти, що формуються на базі комп'ютерних технологій. Наступний підхід –

ідеологічний. Представники даного підходу розділилися на лівих та правих. Ліві глобалізацію розглядають як обґрунтування влади ТНК (транснаціональних корпорацій), а також наявність таких структур як МВФ (Міжнародний валютний фонд), Світовий банк. Глобалізацію порівнюють із американізацією світу. Праві з одного боку говорять про те, що глобалізація являється світовим злом, з іншого ж боку вбачають в глобалізації всесвітній та успішний хід капіталізму. За історичним підходом, процес самої глобалізації об'єднується із концепцією модернізації. Представники даного підходу вбачають в цьому процесі – процес становлення світу у вигляді цілісності та єдності економічного, політичного та культурного аспектів. Даний підхід підкреслює, що процес глобалізації – це розвиток процесу модернізації.

Глобалізація характеризується переліком певних рис, які і визначають даний процес. Основні з них: стрімкий розвиток взаємозв'язку дій країн в політичній, культурній, соціальній та економічній сферах. В цьому аспекті доцільно говорити про

функціонування міжнародних організацій, особливо ООН, регіональних інтеграційних об'єднань; впровадження єдиних міжнародних стандартів у всі сфери міжнародної економічної діяльності; введення єдиних вимог для податкової політики країн; універсалізація в державно-правовій сфері.

Глобалізація істотно впливає на трансформацію, зміни та модернізацію державно-правових інститутів, нормативів і стосунків на всесвітньому, міжрегіональному та національному рівнях. Процес глобалізації в сучасних умовах стимулює, прискорює і оновлює процеси універсалізації.

Варто зазначити, що поміж позитивних наслідків (зближення національної економіки країн, підвищення ефективності світового господарства тощо) глобалізація має і негативні наслідки та серйозні проблеми. Прикладом негативних рис може стати уразливість та нестабільність світової економіки, соціально-економічна диференціація країн, злочинність в інформаційній сфері, виникнення конфліктів за володіння тими чи іншими ресурсами тощо.

Проблематика політичної глобалізації, яка носить комплексний характер, визначає що повинно бути враховано при розробці концепції правової політики усередині і поза країною. Найважливішим в цьому аспекті вважають розробку проблем сучасного становища, шляхів покращення та перспектив розвитку вітчизняного права та політики держави в рамках процесу глобалізації; аналіз тих принципів та норм, яких необхідно дотримуватися в контексті сучасної глобалізації та уніфікації у сфері державних правових та політичних стосунків.

Політична глобалізація істотно оновлює державно-правові системи членів світового співтовариства в рамках сучасних встановлених стандартів.

Отже, глобалізація насамперед являється об'єктивним і неухильним процесом, сутність якого полягає у розширенні взаємозв'язків між країнами у різних аспектах. Глобалізація вважається феноменом, що виходить за рамки тільки економічної сфери та трансформує ще й політичну, правову та соціальну системи.

Бурлака В.О. (м. Київ)

burlakavlad@ukr.net

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ДЛЯ УКРАЇНИ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Наразі ніхто не може ставити під сумнів необхідність для України вибору моделі розвитку своєї економіки, щоб враховуючи світовий досвід досягти поступу нашої державі.

Для того, аби ефективною, тобто з найменшими витратами та найбільшими результатами не лише у сьогоднішній, але і у історичній перспективі, була стратегія розвитку нашої країни, необхідно досягти консенсусу у перемовинах різних історичних гравців на теренах нашого повсякдення. Їх ставлення до запозичених взірців розвитку Сходу чи Заходу також не є другорядним. Адже кожен буде обстоювати преференції певного типу розвитку, може, і несвідомо нехтуючи недоліками Відтак, перш за все ми маємо необхідність

узгодженості різних політичних сил при організації перетворень економічної практики українського суспільства, бо лише необхідності таких перетворень видається замало.

Відтак, корисно буде з'ясувати та розмежувати досвід економічних моделей, що запропоновані США та Китаєм, як найбільш значущими гравцями сучасної політико-економічної сфери.

Норвезький економіст Ерік Райнерт [1] у своїй науковій праці «Критичний аналіз правил Вашингтонського консенсусу для економічно відсталих країн» зазначає, що правила Вашингтонського консенсусу слугували як рекомендації для економічно відсталих країн та були розроблені в 1990 році, відразу після падіння Берлінської стіни. Вони вимагали, серед іншого: лібералізації торгівлі, прямих іноземних інвестицій, дерегуляції та приватизації. Кожен новий пункт вітався як остаточне вирішення проблеми економічної відсталості окремих країн [2]. Першим пунктом Вашингтонського консенсусу є впорядкування цін, але перша ж країна, яка застосувала цю рекомендацію (Перу) зазнала невдачі. Руйнація промисловості звела реальну зарплату в країні до мінімуму, відповідно впала купівельна спроможність, і головним політичним завданням стало контролювати інфляцію. Невеликий ріст ВВП суттєвим чином не вплинув на рівень життя громадян, адже жевріння фінансової сфери не давало можливості залучати інвестиції, розвивати виробництво та користуватися здобутками наукового прогресу. Наступним пунктом програми Вашингтонського консенсусу є впорядкування права власності, але варто зазначити, що реалізація цього права власності за відсутності належних темпів економічного розвитку може зробити ситуацію гіршою, ніж вона була до цього, бо, коли через відсутність права власності будь-хто може побудувати собі будинок на спільній землі, то ми повертаємося до часів феодального насильства. Право власності, яке необхідне в розвиненій економіці, в бідній країні може призвести до появи безпритульних.

Консенсус загалом передбачає можливість перемов задля удосконалення життєдіяльності у всіх учасників взаємодії, але трапляється і таке, коли конкурентоспроможність одних країн досягається за рахунок інших. З метою запобігти цьому ідеї Вашингтонського консенсусу передбачали впорядкування конкурентоспроможності, та насправді уникнути експлуатації більш багатими країнами менш заможних не вдається.

Суттєво відмітити ті обставини, що лише за наявності цілеспрямованої політики уряду, держави, яка сприяє розвитку (П.В.Кутуєв) і розвиненої, відповідно, інфраструктури суспільного виробництва, можливе ефективне використання сировинної бази країни, розвиток кваліфікації її трудящих, розгортання наукових досліджень, старт-апів, тощо. У той же час слушно завважити, що усі вищенаведені розмисли накладаються на ціннісні орієнтації спільноти, на ті ідеологічні наративи, з якими погоджується більша частина еліт та населення. Якщо ми пригадаємо про шлях «Дао» та конфуціанські чесноти, то не дивним буде різниця між положеннями вестернізованого соціуму, що базується на протестантській етиці та ідеях особистісного успіху, вищени ініціативи та підприємництва як головного способу життя, тобто усього того, на що спираються положення, запропоновані Вашингтонським консенсусом, і засади Пекінської моделі у змаганні цивілізацій. Автор виразу «пекінський консенсус» Дж. Рамо висловився таким чином: «Замість того, щоб копіювати наддержаву американського типу, брязкати зброєю і нетерпимістю до інших, Китай завойовує вплив у світі прикладом власної моделі, силою своєї економічної системи і жорстким захистом національного суверенітету» [3].

З моєї точки зору для України не буде плідним використовувати або одну, або іншу модель побудови суспільного поступу. Ми маємо ґрунтовні традиції громадського життя, підтримки і розгортання цінностей солідарності, у той же час, ініціативність, метикуватість, здатність до творчих рішень нашого народу також увійшли у прислів'я та приказки. Тому тільки системно та критично осягаючи світовий досвід, наша країна має надію на успішну побудову держави і громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Райнерт Е. Критичний аналіз правил Вашингтонського консенсусу для економічно відсталих країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/146.htm
2. Білоцерківець В.В. Вашингтонський консенсус: проблеми і наслідки. Пост-Вашингтонський консенсус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/20147-222-vashingtonskiy-konsensus-problemi-nasltdki-post-vashingtonskiy-konsensus.html>
3. Джошуа Купер Рамо. Пекинский консенсус как согласие наций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intelros.ru/pdf/Rus_Jornal/49/10.pdf

Власнюк Г.С. (м. Київ)

galusyny@yandex.ru

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

За весь час існування України як незалежної держави корупція набула ознак системного явища, яке не дозволяло їй розвиватися до того рівня, який має потенційно і, безперечно, є однією з головних перешкод на шляху до європейської інтеграції. Тож, саме антикорупційна політика має бути стратегічним завданням для органів державного управління.

Одним із найбільш ефективним методом визначення найкращих шляхів впровадження антикорупційної політики в Україні є використання аналогічного досвіду у наших європейських сусідів, таких як, наприклад, Франція, Німеччина, Великобританія. Ці держави є одними з найсильніших на світовій арені у різних аспектах, а без здорового політичного «клімату» такий стан речей неможливий, тож, давайте розглянемо, які методи використовували самі ці країни у питанні боротьби із корупцією.

У Франції з корупцією почали боротися «згори», тобто у сфері державного управління. Почалися дії, спрямовані на боротьбу з посадовими злочинами чиновників, незаконною і неетичною діяльністю політичних партій, що проявлялася у пошуках вигоди для себе та свого бізнесу, збагаченні за рахунок держави. Основним завданням законодавчої бази є перешкоджання злочинам державних чиновників, що здійснюються у корисливих цілях, чітке визначення джерел фінансування політичних партій та виборчих кампаній. Діяльність держслужбовців регулюється Конститутцією Франції та Загальним статутом державних службовців, закони яких обмежують їх дії у бік корисливості. Наприклад, чиновникам категорично забороняється поєднувати виконання своїх професійних обов'язків із депутатським чи сенатським мандатом або з будь-якою іншою професійною діяльністю у державному чи приватному секторах.

Німеччина використовує ефективні інструменти для викриття корупції у фінансовій сфері, як наслідок: конфіскується майно правопорушників і створюється належна правова база для унеможливлення відмивання «брудних» грошей. Банки у Німеччині повинні надавати правоохоронним органам інформацію про грошові операції, якщо їх розмір перевищує певну суму. Також у Німеччині існує реєстр корумпованих фірм, тож, якщо фірма попадає у нього, то накладається заборона виконувати держзамовлення, за такою фірмою посилено спостерігають правоохоронні органи. Цікаво, що держслужбовцям дозволяється приймати подарунки, вартість яких не перевищує 20 німецьких марок, про які вони зобов'язані доповісти своєму керівнику, який, в свою чергу, вирішує, чи залишити цей подарнок, чи здати державі.

У Великобританії зловживання службовим становищем вважається за корупційний злочин. Найнебезпечнішими є хабарі, шахрайство, відмивання грошей, ухилення від податків. Для боротьби з корупцією існує спеціальний орган при британському уряді – Комітет Нолана. Його дії спрямовані на запобігання корупції в основних ділянках

суспільного життя, що пов'язані з діяльністю членів парламенту, які працюють консультантами фірм, що прагнуть впливати на державну політику, колишніх міністрів та інших, які працюють в тих галузях, регулюванням яких займалися в уряді. Завдяки цьому комітету було прийнято рішення про заборону протекції та оголошення додаткових заробітків членів парламенту. Претенденти на державну посаду при владі Великобританії повинні зробити звіт про свої доходи, інвестиції, його власність, а також про майновий і фінансовий стан своєї дружини і дітей. Такого претендента запросять на співбесіду лише після детальної перевірки поданих даних, а також можливо порадять змінити банк і відмовитися співпрацювати із певною компанією. Також для розслідування корупційних злочинів у Великобританії існує спеціальний поліцейський орган, який складається лише з найкращих досвідчених детективів.

Тож, у кожному суспільстві свої особливості, свої методи та шляхи боротьби з корупцією. Які саме корупційні дії спостерігаються у суспільстві залежить від соціальних та культурологічних чинників. У розвинутих європейських країнах корупцію долають завдяки розвинутій демократії, створенню досконалого антикорупційного законодавства, високому рівню політичної культури, інститутам громадського суспільства. Одним із ключових аспектів є те, що громадськість поінформована про всі дії уряду та його складу.

Таким чином, можна зробити висновок, що найпершим кроком для боротьби з корупцією в Україні необхідно забезпечити прозору діяльність влади. Друге – зробити можливим контроль з боку суспільства, забезпечити соціальні програми правового навчання всіх бажаючих громадян для того, щоб такий контроль був виправданий. Третє – впровадити такі ж принципи демократії та державотворення, як і в Європі, забезпечити контроль держави за фінансовим станом та джерелами доходів держслужбовців, політичних партій. Четверте – доцільно розробити, так звані, «Етичні кодекси» для тих, хто працює у державному апараті правління і потрібно змінити саме ставлення суспільства до поняття корупції за рахунок інформаційно-просвітницьких заходів.

Георгін Д.А. (м. Київ)

d-georgin@yandex.ua

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ ЗВ'ЯЗКУ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Навчаючись на технічних факультетах, молоді інженери звикли розглядати предмет своєї навчальної, наукової, а згодом і професійної діяльності суто з боку технологічної точки зору. Однак будь-яке явище, а особливо таке масштабне, як телекомунікаційна система, цікаве широкому загалу людей в першу чергу своїм впливом на життєву діяльність суспільства та особисто кожної людини.

Електров'язок у усьому світі розвивається с кожним днем все більш стрімко. Якщо для останніх десятиріч був характерний стрибкоподібний ріст кількості абонентів, то сьогодні ми бачимо перехід від кількісного росту до якісного. Нових абонентів з'являється все менше, а різноманіття послуг, як і їх якість, доступність всім соціальним прошаркам суспільства і у всіх точках простору зростає. Більша частина історії існування телекомунікацій пов'язана виключно з голосовим зв'язком. Сучасні ж мережі дозволяють не тільки робити відеодзвінки, мати доступ до мережі Інтернет на високій швидкості і керувати різноманітною технікою за допомогою кишенькового пристрою. Вони, в першу чергу, зробили революцію у функціонуванні суспільства як інструменту взаємодії між великою кількістю людей. Часто питання, на які раніше певна кількість людей могла витратити декілька годин робочого часу, тепер вирішуються кількома дотиками до сенсорного екрану. Люди мають можливість отримати необхідну інформацію швидко і в будь-який час, можуть прийняти активну участь у житті соціуму навіть знаходячись на самоті, можуть легко бути частиною спільноти, яка фізично розподілена по всьому світу. Зв'язки між членами суспільства стають більш раціональними та прозорими.

Галузь телекомунікаційних технологій є неймовірно перспективною та корисною для суспільства, зокрема для економіки. Вони покращують виробництво, особливо в епоху інформаційного суспільства, однак не слід забувати, що і самі системи зв'язку є складною та масштабною індустрією, мають власний ринок і наукову підоснову. Отже, інтенсивний розвиток цієї галузі призводить до появи нових робочих місць, стимулює розвиток науки, підвищує рівень освіти людей, залучених до неї. Перераховані явища сприяють вирішенню цілої низки соціальних проблем.

Ще одним аспектом модернізації суспільства виступає питання міжпоколінної солідарності. Як правило, сучасні телекомунікаційні технології спрямовані на людей молодшого та середнього віку. Старші ж люди намагаються відсторонитися від інновацій по різним (часто необ'єктивним) причинам або просто через страх не впоратись із освоєнням нових навичок. Однак телекомунікації невпинно збільшують свою роль в діяльності людства, в зв'язку із чим у людей виникає потреба все ж таки пристосуватись до раніше незвичних форм обміну інформацією. В свою чергу виникає попит на толерантність з боку тих, хто із телекомунікаціями «на ти». Так всезагальне проникнення сучасних засобів зв'язку у суспільне життя людей стимулює до стирання «вікових кордонів» і відмови від упереджень та стереотипів.

На основі вище наведеного можна стверджувати, що телекомунікаційні системи є невід'ємною частиною не лише технологічного прогресу людства, а і потужним рушієм у модернізації суспільної практики.

Діденко Г.С. (м. Київ)

galin-galin@ukr.net

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Європейський Союз (ЄС) – це одна з найпотужніших світових організацій XXI ст. Бути її членом означає має всесвітнє визнання, мати значний політичний та економічний ґрунт для розвитку країни. Зараз є дуже актуальною тема вступу України до ЄС, але є певні критерії, за якими нам ще до країн Європи дуже далеко. Всі навколо говорять про економічні, соціальні, політичні аспекти, а от про таку, на перший погляд не дуже суттєву річ, як екологічний стан України, більшість людей забуває.

На даний час, екологічна проблема є однією з глобальних проблем сучасності. Як би парадоксально це не звучало, але в основному саме люди і є причиною виникнення даної небезпеки. З урбанізацією суспільства неухильно зростає економіка, збільшується кількість населення. Сфера споживання супроводжується наростанням негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище шляхом збільшення як обсягів відходів, так і їх видів. Країни-члени ЄС приділяють дуже велику увагу екологічному стану своїх держав, зокрема питанню утилізації відходів та їх сортуванню.

Більшість проблем доквілля виникають через невміння сортувати відходи, відсутність нормативної бази контролю їх утилізування. Найнебезпечнішим видом відходів – є медичні відходи, які взагалі не мають окремої категорії в класифікації відходів в Україні. Щорічно утворюється 380-400 тис. тонн медичних відходів, з них 100-120 тис. тонн — небезпечні [1].

Згідно з Лондонською інструкцією по відходам 1988 р.: медичні відходи — це будь-які відходи, що цілком або частково складаються з тканин людини або тварин, крові та інших біологічних рідин людини, екскрементів, наркотиків або інших фармацевтичних продуктів, бинтів чи одягу або предметів медичного догляду, шприців, голочок та інших гострих предметів, які були у контакті з кров'ю або екскрементами, і, якщо їх не знешкоджувати, можуть бути небезпечними для будь-якої людини, що контактує з ними.

На даний час виникає багато нових питань, пов'язаних з утилізацією відходів. Поскільки під даним процесом розуміється утилізація також і небезпечних відходів, включаючи відходи електричного і електронного обладнання та медичні відходи, які є зовсім

не врегульовані. Тому, якщо Україна реально має намір вступити до ЄС, їй необхідно терміново запроваджувати заходи щодо поводження відходів, особливо медичних.

3 січня 2012 р. відбувається впровадження консорціумом на чолі з Ertisa та фінансування Європейським Союзом проекту технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки». У Додатку XXX Угоди про асоціацію є виділений такий сектор як управління відходами та ресурсами [2], тому виконання Директив ЄС є обов'язковою умовою вступу до європейської організації. Також Директивою Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року Про захоронення відходів зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003 визначаються типи відходів, що не допускаються до захоронення на полігонах: медичні та інші клінічні відходи, що виникають в результаті діяльності медичних та ветеринарних установ та є інфекційними тощо. Але на жаль, в Україні такі види відходів як раз і захоплюються на полігонах.

Хоч Верховна Рада України і ухвалила Закон України від 2 жовтня 2012 року № 5402-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму правового регулювання та посилення відповідальності у сфері поводження з відходами», який заборонив захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів та встановив адміністративну відповідальність з 1 січня 2018 року за захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів, але цей закон вступить у дію тільки через три роки і він не включає у себе поводження саме з медичними відходами.

Як ми бачимо, Україна обрала курс на євроінтеграцію і робить усе можливе, щоб таки вступити до ЄС. Але є відкритими і не вирішеними деякі питання, які гальмують процес вступу до даної організації. Залишається тільки чекати, що компетентні органи зможуть створити відповідні умови, за якими наша країна буде відповідати усім європейським критеріям і проблема утилізації медичних відходів буде успішно вирішена.

Список використаних джерел:

1. Проць Н. Медичні відходи: небезпека чатує на нас / Н.Проць // Екологія. Право. Людина. – 2013. – №19-20 (59-60). – С. 103-116.
2. Управління відходами та ресурсами: короткий опис Директив ЄС та графік їх реалізації. – Київ, 2014.

Дмитренко О.М. (м. Київ)

ksyana21@ukr.net

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сьогодні євроінтеграція відіграє важливу роль у розвитку агропромислового комплексу України, бо являє собою рушійну силу для реорганізації та покращення як аграрної політики, так і вітчизняних товаровиробників. Тому необхідно розглянути значущість інтеграції України в Європейський Союз і яким чином це позначається на агропромисловому комплексі, а також розробити рекомендації щодо покращення даного процесу.

Процеси розвитку агропромислового бізнесу України в умовах євроінтеграції знайшли своє відображення у працях Чеканської Л.А., Ставської Ю.В., Дмитренко І.А., Ужви А., Сем'янів Л.М., Ковалів О.Р., Гука О.А., Василюшина М.С., Сидоренко Н.С., Нікуліної В.Б., Гороховець Ю.А. Однак, питання створення сучасного конкурентоздатного агропромислового бізнесу опрацьовані недостатньо і потребують подальшого дослідження.

Метою статті є огляд процесу та перспективи розвитку агропромислового бізнесу України в умовах інтеграції в ЄС.

Розвиток інтеграції на європейському рівні є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві та порівняно новим напрямом досліджень вітчизняної аграрної науки. Європейські орієнтири надають аграрному сектору відповідний вектор розвитку та відкривають нові можливості для відродження сільського господарства, створюють

додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку в умовах глобалізації економіки [3].

Особливого значення нині набуває оцінювання можливостей економіки України адаптуватися до умов ЄС і захист економічних інтересів українських товаровиробників, зокрема сільськогосподарської продукції. Для України дослідження особливостей реалізації вимог ЄС щодо лібералізації та протекціонізму у сфері зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією дуже актуальне, оскільки інтеграція нашої держави у світовий економічний простір дедалі більше має набувати рис керованого державного процесу трансформації сільського господарства на засадах Європейського Союзу [2, с 258].

Пріоритетним напрямком розвитку АПК визначено інноваційний напрямок перетворень за рахунок впровадження нових видів продукції та обладнання, сертифікованих за європейськими стандартами ресурсозберігаючих виробництв та технологій [1, с 108].

Для досягнення абсолютного фінансового та соціально-політичного ефекту держава та товаровиробники мають співпрацювати та однаково докладати зусиль для покращення АПК України особливо зараз, в умовах євроінтеграції. Українським товаровиробникам потрібно не просто вийти на ринок ЄС або будь-який інший, а стати незамінним брендом для іноземного споживача. Необхідно докласти максимум зусиль для того, щоб українська продукція завоювала своїх споживачів. Так ми зможемо досягти того рівня торгівлі, при якому не тільки країни ЄС потребуватимуть нашої продукції, але і весь континент або навіть більше того. Для цього необхідно налагоджувати механізм обробки, зокрема сировини тваринного походження, шляхом швидкого впровадження та дотримання всіх без винятку вимог. А країна має здійснювати державну підтримку АПК через стимулювання росту і розвитку бізнесу, лояльність фіскального та митного законодавств, субсидування, зменшення контролю за діяльністю, розвиток інфраструктури для спрощення транспортування як сировини і добрив, так і готової продукції.

Співпраця України з Європейським союзом відкриває нові шляхи розвитку для внутрішнього ринку загалом та регіонів окремо. Щодо внутрішнього ринку, то він очікує агропромислове виробництво з новою, вдосконаленою структурою. Більш глобальне введення передових агротехнологій, сильніша державна підтримка та стимулювання сільськогосподарського виробника, кращий захист навколишнього середовища та вирощування більш престижних видів рослин та тварин, які зможуть скласти конкуренцію на європейському ринку дають можливість розширенню зовнішньоекономічних шляхів агропромислового комплексу України.

Інтеграція до Європейського Союзу може позитивно вплинути на агропромисловий бізнес України за умови самостійного розвитку товаровиробників та значної підтримки держави АПК. Може розвинути сільське господарство з усіма його величезними ресурсами і перспективами та вивести його на зовсім інший, вищий рівень. Наша держава рухається у правильному напрямку, невеличкими, але значущими кроками задля благополуччя та досягнення нових вершин.

Список використаних джерел:

1. Гук О.А. Розвиток АПК регіонів України в умовах євроінтеграції: проблеми та перспективи розвитку/ Гук О.А., Василюшин М.С., Сидоренко Н.С.//Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка» №7'2013[45] – С. 107-109
2. Ставська Ю.В. Переваги та ризики євроінтеграції для АПК України/ Ставська Ю.В., Дмитренко І.А.//Збірник наукових праць ВНА, Серія: Економічні науки №3(80)2013 – 256-264 с.
3. Чеканська Л.А. Євроінтеграційні процеси України та їх вплив на інвестування в АПК/ Л.А.Чеканська // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» №10, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3459>

Sniperjd@mail.ua

НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК РУШІЙ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

На прикладі історично розвинутих країн, громадяни яких користуються широкими правами вільного пересування, ми бачимо, як привабливість країни для її жителів є нерозривно пов'язаною з її успіхами на міжнародній арені, причому і у економічному, і у культурному відношенні.

Як зазначав у авторефераті своєї кандидатської дисертації відомий вітчизняний соціолог П.В.Кутуєв, демократичний поступ суспільства є нерозривним з трансформаційними процесами у ньому [1], а оскільки будь-які зміни соціальної практики є слідом нових ціннісних утворень, як рушійних сил внутрішнього світу громадян, а потім їх громадської думки, об'єднань, то не варто нехтувати саме цим виміром людської свідомості. Як зазначала Теда Скокпол [2], революційні зміни у державі складаються із багатьох обставин, як на мене – питання національної свідомості іноді набувають вирішального характеру, підпалюючи, ніби трут, завмерлі у очікуванні невід'ємних реформ та не здатних до них еліт.

Можна сказати, що саме Майдан змусив до змін вітчизняну владу, притому у набагато більшому обсязі, ніж вона сподівалася чи планувала. Нашу революцію не випадково іменують революцією гідності, адже саме з самоусвідомлення людиною свого місця у суспільстві, прагнення побудувати це громадянське суспільство із верховенством права та непорушністю чесно набутої власності, і починається розвиток патріотизму як розвиненого сучасного психоемоційного стану готовності до практичних дій та перетворень.

Разом із цим, вважаю вкрай небезпечним спекуляцію на духовному вимірі нових українських реалій: питання національної свідомості тісно пов'язане з проблемами національної пам'яті і одночасна декомунізація країни у тому форматі, що її запропонувала наразі Верховна Рада, а також вкрай слабкі наслідки антикорупційної боротьби уряду, реальне зубожіння народу, можуть звести нанівець той величний порив, що дав нам почуття «єдиної родини» і, спираючись на який можна було б навести лад у країні. І хоча саме Революцією гідності позначився

новий етап історії України, становлення її як незалежної демократичної держави, розпочалося нове активне усвідомлення громадянами своєї приналежності до історії, культури та традицій свого народу, питання національної свідомості не є просто одномоментним поштовхом, а вимагає еволюційних зрушень, на які потрібен час, витримка та довіра до уряду. Саме останньої бракує нашим співвітчизникам, і не можна сказати, що зовсім безпідставно. Почуття гідності привело людей на майдан, але і воно ж і потребує прозорості та ефективності діяльності з боку урядовців. Те, що терпіли попередні покоління навряд чи будуть терпіти наші сучасники. Або Україна стане державою сталого розвитку, або ми впустимо останній шанс вийти з економічних злиднів. Аналізуючи демократичні зміни, ми мусимо співставляти їх і у тактичному, і у стратегічному відношеннях із економічними наслідками, усім вчитися рахувати та економити.

Під час Євромайдану питання національної свідомості було першочергове і тісно пов'язувалося з демократичними змінами в суспільстві. Потрібно зауважити що з природними змінами відбувалось певне перенасичення та штучне форсування цього процесу. Якщо порівнювати ситуацію навколо питання національної свідомості сьогодні, то важливо зазначити що штучне форсування поступово припиняється і процес становлення демократичного суспільства відбувається зі своєю природною інтенсивністю, це можна спостерігати у використанні національної символіки, гасл та патріотичних мотивах в цілому.

На мою думку, питання національної свідомості є процесом в який не варто форсувати та якимось чином впливати на напрям цієї еволюції. Аргументом, що підтверджує це необоротність краху штучно нав'язаної ідеї що фігурує у всіх сферах життя.

Підсумовуючи, можна виділити головні аспекти: не потрібно намагатись форсувати та впливати на швидкість становлення національної свідомості; штучні ідеї, які спочатку дають поштовх до змін в суспільстві з часом спровокують зворотні зміни що іноді можуть мати фатальний для країни характер; питання демократизації суспільства та становлення національної свідомості є таким, що визначається та формується самим народом.

Список використаних джерел:

1. Ковтуненко Е.С. Евристичний потенціал соціологічної теорії трансформаційних процесів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://referatu.com.ua/referats/7569/158995>
2. Теда Скокпол: феномен революції в структуралістській перспективі// Человек. Сообщество. Управление. – 2007. – №4. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.isras.ru/publ.html?id=1982>

Дубовик Н.А. (м. Київ)

ndubovyk@bel.ua

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Процес модернізації - це перехід від традиційного аграрного суспільства до світського, міського й індустріального. Сам термін у перекладі з англійської означає «осучаснення» тобто впровадження сучасності у суспільство. П. Штомпка виділяє три значення цього поняття: по-перше, усе прогресивне синонім слова «зміни», коли суспільство рухається уперед згідно з прийнятою шкалою змін; по-друге, синонім сучасності, коли йдеться про комплекс соціальних, політичних, економічних, культурних й інтелектуальних трансформацій, що мали місце на Заході з XVI ст. до XX ст.; по-третє, зусилля відсталих та слаборозвинутих суспільств, що спрямовані наздогнати провідні, найрозвиненіші країни.

Таким чином, модернізацію можна розглядати як суспільний перехід від традиційного до сучасного суспільства, до того ж більшість вважає, що цей процес ще не закінчився та кожне суспільство має свій власний досвід й відповідний шлях модернізації.

Сучасне українське суспільство сьогодні потребує змін, оновлення та відповідно й модернізації. Особливої уваги потребує політична сфера. Політична модернізація спрямована на створення відповідних політичних інститутів, які мають сприяти реальній участі населення у владних структурах та впливу народних мас на прийняття конкретних рішень. Поступовий відхід від традиційних еліт та їхньої легітимності та перехід до модернізаторських еліт долучаємо до структурних складових модернізації.

Не дивлячись на широкомасштабні та глобальні процеси модернізації у Східних країнах, політична модернізація розпочалася з появи в Європі перших національних централізованих держав. Поглиблення політичної модернізації у Європі та Америці призвело до збільшення кількості централізованих держав, поширило парламентську форму правління, встановило конституційний лад, впровадило принцип розподілу влад, сприяло появі таких політичних інститутів як політичні партії та рухи, загальне виборче право, розбудова правової держави, демократії тощо. У той же час модернізація призвела до регіональної та глобальної експансії централізованих буржуазних держав. У XVI ст. це започаткувало процес утворення світових колоніальних імперій, а у XIX ст. сприяло появі імперіалізму як найвищого, системного способу експансії, що спрямована поділити світ на зони впливу та залежні території.

Феномен процесу модернізації полягає у тому, що не тільки демократія, але й жорсткий авторитаризм здатен модернізувати країну. Досвід Східних країн свідчення тому. С.М.Гурієв, професор економіки Паризької школи політичних наук (Sciences Po), стверджує, що темпи економічного росту як в демократіях, так і не демократіях приблизно однакові. Авторитарному режиму притаманні як катастрофи, так і успіхи. У демократіях немає швидких змін, немає катастроф, але водночас, немає такого стрімкого зростання як у Тайвані, Гонконзі чи Сінгапурі. Хоча історії авторитарних модернізацій добре відомі, однак є держави, які спокійно провели модернізацію не вдаючись до радикально кровавих режимів.

Прикладом є уся Західна Європа. Будь-яка влада повинна бути підзвітна своїм громадянам, тому що модернізація відбувається у першу чергу для людей.

Для того, щоб Україні зробити стрімкий прорив у процесі модернізації потрібно не тільки шукати свій власний шлях, але прислухатися та придивлятися до успішних країн світу запозичуючи їх досвід. Звичайно, немає шансів для модернізації при корупції та бездіяльності. Це складна робота побороти ці недуги, але вже достатньо гостро постало питання захисту людей та підприємств від тиску з боку держави. У будь-якій країні завжди є вибір між занадто сильною чи занадто слабкою державою. Якщо держава занадто слабка – виникає проблема анархії, олігархії, безладу, а якщо занадто сильна – держава тисне своїм надмірним втручанням в усі сфери життя. Політична модернізація України повинна бути більше підзвітною та менше централізованою, інакше неможливо буде здійснювати зміни, залучаючи іноземних фахівців. Також складно буде переконати маси у тому, що в цій державі є майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Михальченко М.І. Політичні зміни в Україні в контексті трансформаційної і модернізаційної парадигм: порівняльний аналіз/ М.І.Михальченко, М.Є. Горелов, О.П.Дергачов та ін.// Сучасна українська політика: Аналітичні доповіді Ін-ту політич. і етнонац. дослід. ім. І.Ф. Кураса НАН України. – К., 2008. –С. 7-88.
2. Теория политики: Учебное пособие / Под ред. Б. А. Исаева. – СПб., 2008. – Тема 20. Политическое развитие и модернизация.
3. Штомпка П. Социология социальных изменений/ П. Штомпка. – М., 1996. – С. 170—171.
4. Guriev S., Sonin K. Dictators and Oligarchs: A Dynamic Theory of Contested Property// Journal of Public Economics. –Vol. 93. – №. 1-2, July 2009. – P. 1-13.
5. Модернізація// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.newikis.com/uk/wiki/Модернізація>

Ершова М.А. (з. Киев)

mari.ershova.1995@mail.ru

ГЕНДЕРНАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Почему вопрос гендерного равенства так актуален в современном мире? По версии журнала «The Economist», 167 стран позиционируют себя как демократические страны [1]. Но что для общества значит Демократия? Свобода слова, социальное равенство, право на самоопределение, возможность принимать участие в политической деятельности страны, а также гендерное равенство.

На сегодняшний день Украина все активнее проводит свою политику в сторону усиление интеграции в Европейский Союз, что значительно влияет на все сферы деятельности общества и страны в целом. Так, Европейское сообщество привлечено к решению гендерного вопроса на высоком уровне. Права человека, демократия и верховенство права определены как одни из главных ценностей для Европейского Союза. Хотя ЕС достиг положительных результатов в сфере защиты прав человека и гендерном равенстве, работа в этом направлении продолжается. Если говорить об Украине, гендерные отношения еще не достигли такого уровня правового регулирования, как в странах Западной Европы, но Украина идет верным путем, разрабатывая свою законодательную базу, а также формируя определенную доктринальную мысль. Для более продуктивного продвижения в данном направлении, на мой взгляд, нужно воспользоваться опытом Европейского Союза в применении двойного подхода для обеспечения гендерного равенства. Данный подход заключается в использовании двух векторов: воплощение политики «гендерной приоритизации» и инициирования специальных мероприятий.

Гендерная приоритизация может применяться в бюджетных процессах, так называемом гендерном формированию бюджета, то есть, это гендерная оценка бюджетов, использование

гендерного підходу на всіх рівнях бюджетного процесу і реструктуризація доходів і витрат з метою содействия гендерному рівності. Крім вищесказанного, серед політичних програм ЄС по забезпеченню гендерної пріоритизації наука і дослідження грають важливу роль. Як відзначає дослідниця гендерної політики ЄС Татяна Хавлін, «гендерна проблематика ЄС поставлена в рамки цілостної системи громадянської солідарності і досягнення соціального благополуччя, а не виділена в окрему галузь».

Спеціальні заходи гендерної політики на рівні ЄС - це законодавство, інформаційно-просвітельські компанії, фінансові програми. Мета цих заходів полягає в розв'язанні конкретних проблем, таких як різниця в оцінці і винагородженні за результати роботи, відсутність представництва жінок, наприклад, в певних сферах зайнятості і тому подібне. Спеціальні заходи, зокрема, стосуються збільшення доступу жінок до процесу прийняття рішень.

Отже, дана система охоплює всі сфери впливу на розвиток гендерного рівності в ЄС, в той час як в Україні використовуються тільки спеціальні заходи на рівні законодавства, і, в більшості своїй, ігноруються важливі заходи розвитку гендерного рівності.

Недостатком, також, є ставлення суспільства до проблеми гендерного нерівності на особистому рівні, взаємовідносин між статями в межах родини і побуту. В українському сучасному суспільстві до сих пор є стереотипне мислення в межах родинних спільнот про правильність гендерного нерівності. Більшість ЗМІ переповнені фактами насильства і жорстокості в цих прихованих від очей суспільства сферах особистої життя. Все це обумовлює необхідність проведення трудомісткої і усердної роботи політичних діячів держави і їх глибокого переконання і усвідомлення того, що рівність чоловіків і жінок є однією з цінностей, на яких будується правовий держави.

Виходячи з вищесказанного, можна зробити висновок, що гендерна система сучасного українського суспільства асиметрична і дискримінаційна. Щоб подолати існуючі і запобігти майбутні негативні явища в гендерних відносинах, а також регулювати її подальше розвиток, необхідно: розробити і впровадити стратегічно правильну, науково обґрунтовану політику пов'язану з розв'язанням проблем гендерного рівності, що охоплює всі рівні створення умов для його подальшого розвитку - від розширення законодавчої бази в даному питанні до створення інформаційно-просвітельських компаній і фінансових програм.

Список використовуваних джерел:

1. The economist [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economist.com/>.
2. Gender Equality in the European Union. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011.

Железняк Р.В. (м. Київ)

romanzheleznyak5@gmail.com

ОПИТУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЯК МЕТОД ПРИКЛАДНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

Як окрема дисципліна політичної науки прикладна політологія базується на тих самих загальних для багатьох наук принципах та методах, що й теоретичні дослідження. Однак в даному випадку основну роль виконують засоби мікрополітичного аналізу, в яких домінують ті методи дослідження, що ґрунтуються на вивченні окремо взятих процесів.

Для прикладної політології притаманне застосування методу опитування основних чи другорядних учасників подій, а також експертів, що можуть дати професійну оцінку певній події. Отримання, узагальнення та систематизація інформації можуть бути здійснені різними методами, наприклад, в процесі інтерв'ювання певних громадян або у вигляді проведення

різного роду анкетних опитувань. Застосування достатньо великої кількості математичних прийомів підвищує достовірність отриманої інформації, а це в результаті надасть прогнозам та рекомендаціям наукової обґрунтованості.

Аналіз особливостей функціонування ринку влади у окремо взятому суспільстві є надзвичайно важливою складовою частиною політичного маркетингу. Основними параметрами, що підлягають аналізу являються: політична культура суспільства, рівень розвитку партійно-політичних структур, політична та правляча еліта, настанови суспільної свідомості.

В ході проведення політичного маркетингу опитування громадської виконує політичну, ідеологічну та ідеологічну функції.

Політична функція. Вона полягає у «розвідці» - дослідженні настроїв населення, ставленні електорату до різних соціальних проблем, окремих політиків. Це дає змогу дати оцінку політичним орієнтаціям потенційних виборців, існуючому в суспільстві образу «ідеального» політичного лідера.

Ідеологічна функція. Її завданням є постійний нагляд за ефективністю впливу політичних подій на різні групи електорату, з'ясуванні ставлення основної маси суспільства до ідей, гасел, планів реформ, форм їх впровадження і т. ін. Також результати опитувань населення можна застосувати для маніпулювання суспільною думкою шляхом цілеспрямованої інтерпретації отриманих даних через привернення уваги до одного політичного діяча, замовчуючи інформацію щодо іншого та ін.

Соціальна функція. Полягає в тому, що результати опитувань дають інформацію про потреби, інтереси, вимоги та претензії людей до влади, необхідну під час розробки управлінських рішень; думка населення через опитування реалізує функцію соціального нагляду, створює важливий засіб зв'язку між владою та суспільством, інколи дає можливість реалізувати функції прямої демократії; опитування дозволяють з більшою точністю визначити співвідношення політичних сил у суспільстві, що являється одним із складових соціальної та політичної стабільності; результати опитувань дають змогу виконати прогнозування соціального розвитку суспільства на більш тривалий термін.

Стратегічне опитування, наприклад, під час виборів, являє собою надання оцінки загальнополітичній ситуації, сильним та слабким сторонам кандидатів, визначення на основі соціальних та геополітичних чинників шансів на успіх кандидата в певному регіоні. Інформація, що була отримана шляхом опитування дає можливість кандидатам та їх оточенню дізнатись про те, хто лідирує у виборах, вирішення яких проблем виборці бажають бачити якнайскоріше тощо.

Отже, отримавши інформації про думку громадян, влада має змогу виконувати вплив на суспільні явища, підвищувати ефективність своїх рішень, підтримувати адекватний зворотний зв'язок з населенням.

Жогов Р.Ю., Поднос В.С. (г. Київ)

romanzhohov@gmail.com

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА ПРОЦЕСС ИНФОРМАТИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

В современном обществе процесс глобализации охватывает все сферы жизни индивидов и их групп, начиная от влияния процесса глобализации на потребление [2] и заканчивая формированием под влиянием глобализации новых структурных единиц общества. Процесс глобализации в целом влияет на ход развития общества и его перехода из одной стадии производства в другую, одной из которых является информационализация производства и создание информационного общества.

Информационным обществом называют общество, которое базируется не на производстве материальных благ, а на производстве знаний и информации [5]. Информация и знания в таком типе общества являются основными типами ресурсов. М. Кастельс [3] в

своей книге «Информационная эпоха: экономика, общество и культура» пишет, что развитие информационного сектора влияет на изменения в секторе социальном, то есть информационное общество продуцирует такие знания, которые влияют на повседневную жизнь индивидов на микроуровне и на структуру общества на макроуровне.

Необходимо рассматривать формирование и развитие информационного общества в контексте общемировых глобализационных тенденций и процессов. «в постиндустриальном характере уровня общественного развития, демонстрирующего качества информационной эпохи» [1, 38 С.] . Отметим общие тенденции влияния глобализации на информационную сферу, такие как построение сетевых структур, которое «позволило уже сейчас говорить о сетевом характере мира» [1, 85 С.]; создание единого информационного пространства, в котором люди, принадлежащие к разным культурам и группам, могут обмениваться информацией; единое правовое регулированное информационного пространства, посредством создания специальных надгосударственных институций (например, ООН, Международный союз электросвязи (МСЭ), и др.); развитие и унификация информационной инфраструктуры.

Глобализация является не однородным процессом, можно выделить «ядро» и «периферию» глобализации - страны, которые являются глобалистическими монополистами и те, которые в силу многих факторов не вступают активно в глобальное взаимодействие. Украина относится к периферии глобализации, процесс становления независимой Украины совпал с активными глобализационными и информатизационными процессами. О внимании к информационной сфере свидетельствует ряд нормативно-правовых актов, примером может служить Закон Украины «Про концепцію національної програми інформатизації», «Про національну програму інформатизації», «Об основных принципах развития информационного общества в Украине на 2007-2015 гг.».

Согласно данным исследования В. Хмелько [7] в Украине в период с 1991 по 2001 происходил процесс инволюции - процесс, обратный эволюции, что полностью подтверждает место Украины, которая в данный момент находится на периферии глобализации. В ходе глобализации «создатели» знаний имеют тенденцию мигрировать от периферии к ядру, в противоположность движению капитала. Таким образом, за годы независимости в Украине вместо продвижения от индустриально-аграрной стадии макросоциальной эволюции, на которой украинское общество находилось на момент достижения независимости, к стадии индустриально-информационной, фактически происходило обратное движение к предыдущей - аграрно-индустриальной - стадии макросоциальной эволюции [7], что идет вразрез с мировыми глобализационными и информатизационными тенденциями.

Список используемых источников:

1. Жогов Р. Вплив глобалізації на державне управління і право України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Україна: Історія, культура, пам'ять. Реферати виголошені на XVII студентській науково -практичній конференції. – К. :НТУУ «КПІ», 2014. – 204 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура. [Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана]. – М.: Гос. ун-т. Высш. шк. экономики, 2000. – 606 с.
3. Регіональна економіка: Теорія. Методи. Практика: [Підручник] / С.І. Іщук, О.В. Гладкий. – К.: Знання, 2013. – 447 с.
4. Степанов Ю. Інформаційне суспільство концептуальний аспект філософії/ Юрій Степанов. // Культура України. – 2010. – №31.
5. Стиглиц Дж. Глобализация: тревожные тенденции / [Пер. с англ. Г.Г. Пирогова]. – М.: Национальный общественно-научный фонд, 2003. – 304 с.
6. Хмелько В. Макросоціальні зміни в українському суспільстві за роки незалежності/ Валерій Хмелько// [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: <http://www.kiis.com.ua/materials/articles/macrosocial%20changes.pdf>.

ЦІННОСТІ МОДЕРНУ ТА ПОСТМОДЕРНУ: ПОРІВНЯЛЬНА ТА ІСТОРИЧНА ДИНАМІКА

Модель модерну довгий час сприймалась як універсальна для еволюції світу – його модернізації, що передбачала індустріальну економіку, національно-державний тип світових відносин, піднесення людини. Але під впливом змін, які викликані впровадженням сучасних інформаційних технологій модель модернізації починає коригуватися відповідно до рівня розвитку суспільства.

Поняття «постмодерн» в суспільно-політичному розгляді означає новий етап у розвитку людства, глобальний стан людської цивілізації, який пронизує всі сфери життя. Постмодернізм характеризується постійним порушенням стабільного порядку, переоцінкою сталих переконань. Розуміння постмодерну впливає з плюралістичного ставлення до оточуючої дійсності, що передбачає заперечення монізму у всіх його проявах, тоталітаризму. В політиці це виявляється в неконтрольованих масових протестах, спонтанних політичних акціях, які лишаються поза контролем конкретних організацій.

Постмодернізм не можна вважати фіксовано хронологічним явищем, адже будь-якій епосі властивий період свого власного постмодернізму. Однак у попередніх епохах це явище не набувало такої глобальності, яка властива сучасності. А. Тойнбі сформулював поняття постмодернізму, яке найбільше відповідає сучасному значенню у 1946 році. На його думку, постмодернізм, як новий етап у історії, був започаткований наприкінці 19 ст., і означає певний цивілізаційний злам, перехід від вужчого мислення в рамках національних держав, до політики, що враховує загальний характер міжнародних відносин.[1,222] Утвердження постмодерну можна пов'язати насамперед зі змінами у світі, які відбувалися наприкінці 20 ст., а саме – перехід від індустріального суспільства до постіндустріального з його багатьма соціальними, політичними змінами і процесами індивідуалізації людини.

Перехід від модерну до постмодерну відбувається і зараз. Фаза переходу, яку ми маємо можливість споглядати, цінна тим, що ми можемо поглянути на процеси, які проходять, максимально об'єктивно. Саме тому можна побачити кризу функціонування сучасних політичних моделей. В політологічному розгляді можна стверджувати, що відмінність постмодернізації від модернізації полягає в зміні орієнтирів з огляду на нестабільну політично-суспільну ситуацію у світі. Зміну орієнтирів можна пояснити багатьма причинами, серед них:

- значне зниження довіри до державних інститутів, політичної влади (результатом цього є і сучасна ситуація в Україні).

- загострення екологічних проблем, криза ідей прогресу і економічного зростання

- пошук нових шляхів осмислення всіх сфер людського життя.

Постмодерн передбачає і реалізує руйнування вертикальних зв'язків на всіх рівнях життя, в той час як політична модель модерну заснована на чіткій вертикальній системі влади і підкорення. Політична ситуація в Україні і країнах-сусідах—свідчення кризи, і серед багатьох її причин можна викоремити також намагання влади зберегти легітимність державних інститутів. Наприклад, інститут виборів в Україні давно дає збій, ілюструючи відсутність справедливості і дієвості. Між тим, інститут виборів репрезентує собою ідею суспільного договору – класичного постулата епохи модерну. А постмодерн являє собою відхід від класичних моделей і пошук нових шляхів розвитку.

Підсумовуючи розглянуте, можна сказати, що постмодернізм вдало відображає особливе становище суспільства, коли відбувається трансформація поглядів, перегляд різноманітних постулатів і переоцінка загальнолюдських орієнтацій. Постмодернізм в політологічному розгляді можна визначити як більш досконалу форму модернізації, яка передбачає перехід до постсучасного суспільства від традиційного сучасного. Політична і

соціальна криза у світі, зокрема в Україні, відображає процес переходу від модернізму до постмодернізму.

Список використаних джерел:

1. Тойнби А.Дж. Цивілізація перед судом історії: [Сборник]/ А.Дж. Тойнби. – СПб., 1995. – С. 222.

Карлашевич І.А. (м. Київ)

wolfschulz359@gmail.com

ВЛАДА І ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Глобалізація - перетворення деякого явища на таке, що стосується всього світу.

Протіканню процесу глобалізації у двадцятому столітті не завадила навіть Перша світова війна. За період 1815 - 1914 р сукупний експорт у країнах Європи збільшились в 40 разів. У 1920-х роках у західноєвропейських країнах мала місце лібералізація зовнішньої торгівлі тож тривав ріст і міжнародної торгівлі . У 1930-і роки відбулось різке скорочення обсягів міжнародної торгівлі і призупинення процесу глобалізації через початок Великої депресії і запровадження західноєвропейськими державами великих імпорتنих мит.

Глобалізація набула прискореного темпу після Другої світової війни. Цьому сприяли нові технології, які дали доступ до швидкого перевезення морями, залізницею і авіатранспортом, а також до міжнародного зв'язку за допомогою телефону.

У ХХІ ст. поруч із процесом глобалізації також протікає процес регіоналізації. При цьому вплив регіонів на систему міжнародних відносин, змінюються співвідношення між двома складовими світової політики - глобальною і регіональною.

Цей процес стає характерним не лише для федерацій але й для держав з унітарним строем. Прикладом цьому є ЄС. Там відбулось формування концепції "Європи регіонів", що призвело до зростання важливості регіонів і визначення їх місця в Європейському союзі. Проблемами глобальної політики займаються Велика вісімка і Велика двадцятка. Велика двадцятка в основному займається економічними питаннями.

Політична складова глобалізації лежить в послабленні національних держав та призводить до скорочення їх суверенітету. Це відбувається через те, що держава делегує більше прав впливовим міжнародним організаціям, як ООН, ВТО, ЄС, НАТО, МВФ тощо. Через зменшення державного втручання в економіку - зростає вплив великих підприємств. При більш легкій міграції робочої сили і капіталів за кордон влада має менший вплив на своїх громадян.

Глобалізацію критикують багато антиглобалістів, а також деякі економісти і вчені. Джозеф Стігліц написав декілька книг, в яких він критикує сучасні тенденції глобалізації. Він приводить багато фактів і прикладів, які доводять, що глобалізація сприяє збільшенню кількості безробітних, завдає шкоди промисловості, призупиняє технічний прогрес та призводить до погіршення екологічної ситуації на планеті.

Карпеко К.М. (м. Київ)

e.karpeko@mail.ru

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Поняття «глобалізація» не має чіткої дефініції. Одні вчені стверджують, що слово означає «явище, подію», інші – «процес». В широкому розумінні глобалізація являє собою перехід проблематики країни в загальносвітову та створення нового глобального середовища. В той же час у більш вузькому сенсі глобалізація – це процес зміни політичного, економічного і соціального підґрунтя держави на основі загальних цінностей в напрямку формування єдиної світової політичної системи.

Соціально-політичний напрям глобалізації відображає можливості утворення глобального громадянського суспільства, для якого характерні загальноприйняті норми та принципи права. Процеси, які проходять у руслі глобалізації, окреслюють оновлення відносин у суспільстві, зміну устрою та функцій державної влади. З іншого боку, державна влада як політичний інститут головним чином відповідає за організацію міжнародних взаємовідносин і створення нормативних основ для них. Зростаючий вплив міжнародних політичних інститутів змушує владні структури поступатися своїми повноваженнями і відмовлятися від національних інтересів. Як результат – обмеження суверенітету держави. Держава перестає забезпечувати збереження демократичних засад суспільства, важливі питання приймаються окремими групами осіб, які орієнтуються на свою користь. В постіндустріальному світі, що глобалізується, кожна незалежна держава як у внутрішній, так і у зовнішній політиці повинна прагнути використовувати всі можливості та засоби, аби захистити свій народ і забезпечити національні інтереси. Державна влада упорядковує питання щодо охорони прав, визначає законодавчі і виконавчі правила в економічному, суспільному та політичному житті, а також контролює їх виконання, забезпечує охорону країни від зовнішніх небезпек і захист інтересів своїх громадян і організацій за кордоном.

Держави, що формують світову систему, є специфічними і представляють собою різні моделі соціально-економічного та політичного розвитку. Одні держави здійснюють внутрішню і зовнішню політику незалежно, а інші – зазнають значного впливу інших країн. З боку правового законодавства проблеми не виникає, бо формально всі держави суверенні. Виходячи з цього, відбувається диференціювання рівнів незалежності і самостійності держав.

Політичний напрямок розвитку є показником для прийняття органами влади рішень і впровадження цієї політики в повсякдення. Правові норми, визнані на міжнародному рівні, сприймаються як загальний стандарт, включаються у законодавство окремої держави і узгоджуються з існуючими законами. Глобалізація забезпечує одночасність інституційних змін в політиці різних держав. В правових системах різних держав глобалізація є широкомасштабним і багатоплановим процесом наростання спільного, а на рівні застосування права отримує своє вираження в зростанні значення загальновизнаних світових стандартів у правозастосовчій діяльності.

Внаслідок глобалізації відбувається зміна самої особистості. Особистість отримала правову можливість реалізувати державно-владну діяльність через демократичні інститути, кількість яких постійно збільшується. Інформатизація дозволяє розширити можливості ознайомлення з інформацією, зокрема щодо діяльності інституційних органів державної влади. Особистість розуміє можливість взаємовідносин влади та громадянського суспільства на засадах рівності сторін. Кожен громадянин як елементарна одиниця цілого є джерелом влади і її підлеглим. Глобалізація забезпечує конвергенцію суспільства і влади.

Утворення єдиної зони з вільним переміщенням інформаційних ресурсів, товарів, послуг, капіталу сприяє розвитку прогресу у всіх сферах життя. Існує ряд проблем, які будь-яка державна влада не зможе вирішити без залучення підтримкою інших країн. Це криза продовольства, зміни екологічного стану довкілля, тероризм тощо. Саме міжнародні об'єднання можуть забезпечити розв'язання цих питань.

Таким чином, глобалізаційні процеси можуть бути оберненими собі на користь державою, використовуючи такі плюси процесу, як можливість активного обміну інформацією та досвідом, поглиблення міжнародного поділу праці, підвищення продуктивності праці, поліпшення екологічної ситуації в країні і захист суспільства від глобальних загроз. В іншому випадку - слугувати виправданням неспроможності забезпечення достойного рівня життя народу.

Можливість оновлення, зростання і розвитку незалежної країни в приведених умовах є беззаперечним за умови ефективної діяльності державної влади, що проявляється у спроможності останньої вирішувати внутрішні і зовнішні проблеми, а також запобігати

негативним впливам глобалізації. До останніх можна віднести посилення залежності держав, підвищення соціальної нерівності, безробіття, бідність, криміналізацію економічної діяльності, збільшення розриву в рівнях розвитку країн, загрозу зникнення традицій окремих країн.

Корнілова В.В. (м. Київ)

kornilova_vl@ukr.net

ОСНОВОПОЛОЖНІ ЦІННОСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ ТА ЇХНЄ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ідеї європейської та євроатлантичної інтеграції України спираються на історичні традиції нашого державотворення. Зв'язки між Україною та Європою завжди були тісними. І якщо вступ до Європейського союзу (європейська інтеграція) – це вже глибоко усвідомлена національна мета, то вступ до Північноатлантичного альянсу (євроатлантична інтеграція) нині стрімко починає набувати підтримки в суспільстві, оскільки це є гарантією незалежності й територіальної цілісності на довгострокову перспективу. Альтернативи інтеграції України до європейської спільноти на умовах збереження незалежності й територіальної цілісності нашої держави наразі не існує. Це – втілення національно-визвольних змагань багатьох поколінь, політичне та юридичне підтвердження історичної приналежності країни до європейського простору.

Зі скасуванням позаблокового статусу України набуває особливої актуальності дослідження ціннісного аспекту євроатлантичної інтеграції нашої держави, адже Організація Північноатлантичного договору – це військово-політичний альянс на основі спільних цінностей, утворений 4 квітня 1949 р. на основі принципу колективної оборони як основи збереження миру та безпеки.

Це відрізняє НАТО від воєнних коаліцій як міждержавне об'єднання на основі гармонізації інтересів та колективний безпековий простір. Фундаментальною та постійною метою НАТО є забезпечення свободи й безпеки всіх її членів політичними і військовими засобами. Й понині Альянс залишається основним джерелом стабільності у непередбачуваному світі.

Однак, слід зауважити, що немає цінностей НАТО як таких, що вироблені цією організацією. Є культура консенсусу і консенсус культур, що ґрунтується на системі спільно узгоджених „західних цінностей” [2] індивідуальної свободи, демократії, прав людини і верховенства права.

Звернімося до основоположного документу цієї організації – Північноатлантичного договору 1949 р. Його Преамбула стверджує: „Сторони цього Договору, підтверджуючи свою відданість цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй та своє прагнення жити у мирі з усіма народами і урядами, сповнені рішучості захистити свободу, спільну спадщину своїх народів і їхню цивілізацію, засновану на принципах демократії, свободи особистості і верховенства права, прагнучи сприяти стабільності і добробуту в Північноатлантичному регіоні, вирішивши об'єднати свої зусилля для здійснення колективної оборони та підтримання миру та безпеки, уклали між собою такий Північноатлантичний договір” [1, с. 381].

Отже, основні цінності, які підпадають під захист: свобода народу і особистості, спадщина і цивілізація народу, принципи демократії, верховенство права, стабільність, добробут.

Варто зазначити, що Україна пов'язує свій базовий стратегічний інтерес щодо НАТО передусім з тими сприятливими умовами, які Альянс надає для зміцнення демократичних цінностей і розбудови громадянського суспільства в нашій державі [4, с. 6].

Адже завдяки співробітництву з НАТО в рамках „Партнерства заради миру” зміцнюються демократія, верховенство права, цивільний контроль над збройними силами, охорона довкілля.

Слід також підкреслити, що євроатлантичні перспективи країни залежать насамперед від

неї самої, від того, наскільки радикально й швидко в ній відбуватимуться демократичні перетворення в усіх сферах життєдіяльності, наскільки рішуче здійснюватиметься реформування її економіки [3, с. 14].

Успіх на цьому шляху означав би зміцнення державного суверенітету, утвердження демократичних цінностей та розвиток громадянського суспільства. Євроатлантична інтеграція могла б стати вагомим інструментом збереження національної ідентичності та єдності нації. Перебування у товаристві цивілізованих і демократичних країн-членів Альянсу сприяло б формуванню національної еліти, орієнтованої на національні та загальноєвропейські цінності, розвиток національної культури й забезпечення культурних прав етнічних меншин [5, pp. 273–274].

Цінності, які захищає Північноатлантичний альянс, є притаманними українському народові, волелюбність і схильність до особистої свободи якого завжди відзначалися іноземцями як характерна риса, що виокремлює український народ з-поміж інших. Тому цінності євроатлантичної спільноти не привнесені для України ззовні, а є органічними цінностями українського народу. Деякі з них шанувалися в Україні раніше, ніж вони почали шануватися на решті території Європи. Якщо відданість ідеї і практика реалізації особистої свободи і демократії є ознакою „європейськості”, то Україна історично й ментально є більш європейською державою, ніж чимало країн Західної Європи. Політичний устрій українського народу за всіх часів тяжів до народовладдя, тобто мав виразні демократичні риси.

За часів Київської Русі (IX–XIII ст.) для України було характерним укладання з новообраним князем угоди та складання ним присяги, що вказує на започаткування певних конституційних традицій, які цілком відповідають характеру загальноєвропейської політичної еволюції. Закликання народом на княжий престол кандидата є практичною реалізацією сформульованої набагато пізніше ідеї народного суверенітету, адже громада виступає джерелом влади.

За часів козацької України (XVI–XVIII ст.) над генеральним урядом стояла військова рада – збори всього війська. Її скликали для вирішення найважливіших питань, виборів гетьмана, генерального уряду.

Україна – одна з перших держав, де було ухвалено Конституцію, тобто відмовлено від абсолютного суверенітету монарха, юридично започатковано поділ влади між органами державної влади. Це було реалізовано Конституцією Пилипа Орлика, ухваленою 1710 р., що на 73 роки раніше за ухвалення американської Конституції [6].

Нині Україна прагне остаточно позбутися пострадянського спадку й тоталітарного минулого, яке було нав'язане ззовні силовими методами.

Євроатлантична інтеграція України на основі спільних цінностей та державотворчих традицій відповідає довгостроковим інтересам нашого суспільства у сфері безпеки та є закономірним продовженням плідної та взаємовигідної співпраці України з євроатлантичними структурами.

Список використаних джерел:

1. Довідник НАТО. – Відділ громадської дипломатії штаб-квартири НАТО. Брюссель, Бельгія, 2006 р. – 383 с.
2. Дюре Мішель. Інформаційна політика в контексті оборонної реформи на прикладі діяльності НАТО в Україні / Мішель Дюре // Наука і оборона. – 2004 р. – № 3 – С. 13–15.
3. Зовнішня політика України: здобутки і проблеми. – К. : Т-во «Знання» України, 2007. – 24 с.
4. Україна на шляху до НАТО: через радикальні реформи до набуття членства: [монографія / за заг. ред. Г. М. Перепелиці] – К. : Стило, 2004. – 400 с.
5. Ukraine: Strategic Priorities. Analytical Estimations. – 2004 / [under the editorship of A. S. Galchynsky]. – К. : NIIS, 2004, – 344 р.
6. Євроатлантичні цінності – одвічні цінності українського народу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2008.dif.org.ua/ua/europe/yasnyky/ya10>

НЕОБХІДНІСТЬ ТЕХНІЧНИХ (СУПУТНИКОВИХ) ВЗАЄМОДІЙ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ПОТРЕБА НОВОЇ ДИНАМІКИ ПЕРЕМОВ

Процес радикальних змін буття людини у світі обумовлений появою інших способів та типів міжособистісних стосунків у загальнопланетарному масштабі, як у культурно-гуманітарному, так і у технічному вимірах цього феномену. Якщо ми звернемося до комунікацій через супутникові системи, Інтернет мережу, то впевнимся у тому, як комп'ютеризація об'єднує економіку, науку та культуру різних країн світу в одне ціле. Зникають кордони між інформаційними потоками країн, їх урядових структур, громадських фондаций, окремих особистостей, з'являється можливість інформаційної прозорості, доступу до інформації з будь-якої частини світу. Як зазначає відомий вітчизняний соціолог Головаха Є. І., ми маємо справу з таким феноменом глобалізації, як перетворенням міжнародного співтовариства в єдиний соціально-економічний організм - з рукою, протягнутою на Захід, і ногами, протягнутими на Схід [1].

З точки зору *супутникових технологій*, як засобів нової технологічної доби, неузгоджений поділ інформаційного простору і у цьому сенсі - стирання кордонів, може мати негативний вплив на функціонування супутникового зв'язку, адже кожен апарат характеризується своєю зоною покриття. Їх накладання одна на одну веде до погіршення якості втілення тієї мети, для якої вони створювалися суспільством, а саме: появи перешкод у телекомунікаціях. Варто зазначити, що відсутність порозуміння має суттєві від'ємні економічні наслідки, де технологічні та комунікативні недоліки звиваються в одне коло негараздів. Тому тут важливу роль відіграє координація між іноземними адміністраціями, яка залежить не лише від технологічного фактору, а й від людського – треба не тільки налаштувати обладнання для уникнення перешкод покриття сигналом, важливим також є вміння домовитися між собою і скоординувати свою діяльність. Є декілька причин, з яких така координація необхідна: по-перше, діяльність з освоєння космосу та її наслідки носять глобальний характер – вони стосуються не лише окремої установи, а й всього людства і всього світу. По друге, вона потрібна для більш сприятливого співробітництва декількох держав на міжнародній арені. По-третє, ця координація використовується для врегулювання відносин між державами, які мають спільні науково-технічні розробки та проекти.

Міжнародна координація космічної діяльності зачіпає інтереси абсолютно всіх держав світу, водночас не торкаючись їх територіальної цілісності, що так важливо для збереження та розповсюдження демократичних засад розвитку у всьому світі. Для цього постала потреба у створенні космічного права, принципи якого регулювали б діяльність у сфері супутникового зв'язку, розділяючи її на правомірну та протиправну, а також визначаючи порядок цієї діяльності. Його принципи мають базуватись на загальних положеннях та нормах права, і ні в якому разі не заперечувати їм. Слушним є процитувати Розділ IV Закону України про космічну діяльність, а у Статті 17 говориться: “Україна, як суб'єкт міжнародного космічного права здійснює свою космічну діяльність га засадах рівноправності з іншими державами з урахуванням своїх національних інтересів. Україна забезпечує виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань у галузі космічної діяльності та несе відповідальність згідно з загальновизнаними нормами міжнародно права та положеннями міжнародних договорів України”[2].

Список використаних джерел:

1. Головаха Є. І. “Альтернативная философия. Словарь для неслужебного пользования А-Я”
2. Розділ IV Закону України про космічну діяльність, Стаття 17.

**ОПЦІОНАЛЬНА ІМПАКТИВНІСТЬ ЕТНОРЕЛІГІЙНИХ
МАРКЕРОКОНСТРУКТІВ СИГНІФІКАТИВНОГО ПОЛЯ КАТОЛИЦИЗМУ У
КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОГО АСПЕКТУ ЕКУМЕНІЗМУ**

Тематики дослідження даної доповіді стосуються концептуально-доктринальні документи, енцикліки, катехизм Католицької Церкви, діяльність репрезентантів католицизму у політичному полі різних соціосистем, концептуально-теоретичні праці таких дослідників як: Г. Абрамсон, А. Алесіна (політекономія), В. Аракелова (етнорелігійні спільноти), Ф. Барт (етнічні кордони), В. Вайс (етнорелігійні маркери), Г. Ганц (символічна релігійність та символічна етнічність), Г. Геллей (етнорелігійна семантика), В. Євтух (етносоціологія, соціологія, етнологія, етноісторія), Ю. Каптен (основи медитації), О. Картунов (етнополітологія), А. Колодний (релігієзнавство), Л. Корпоровіч (теорія евалюації), В. Лубський (релігієзнавство), Н. Луман (соціологія соціальних систем), С. Малешевич (соціологія етнічності), Р. Моррісс і Е. Моррісс (контекстуальна евалюація), Е. Нюстрем (релігієзнавство), В. Остроухов (нетрадиційні релігійні та містичні культури України, інформаційна безпека), М. Пірен (соціологія релігії, етнопсихологія), Ю. Романенко (синергетика, соціологія соціальних систем, соціологія візуального символізму, візуальна аналітика), М. Сінгх (аналіз етнорелігійних символів та обрядів), С. Токарев (міфологія), Л. Филипович (етнологія релігії), А. Хіслоп (етнорелігійні маркери), К. Юнг (етносимволи) та інших, а також численні інфомедіа ресурси, які пов'язані із етнорелігійною проблематикою, зокрема: www.vatican.va, www.amazingdiscoveries.org, www.religion.in.ua, www.credo-ua.org, www.catholicnews.org.ua, www.catholic-info.at.ua, www.risu.org.ua, www.katolik.ru, www.catholic-media.org, www.ethnoencyclopedia.info, www.evaluation.com.ua, www.bible-lessons.in.ua, www.faithology.com, www.catholicencyclopedia.in.ua, www.molytva.at.ua, www.kak-meditirovat.info, www.livingrosary.org.ua, www.pewforum.org, www.top-antropos.com, www.truechristianity.info, www.christusimperat.org, www.catholic.com тощо.

В етносоціології релігії ми пропонуємо структуру сигніфікативного поля католицизму як експлікативну сигніфікосистему (знако-познакову конструкцію-систему) різних релігійних, культурних, етнічних, соціальних та інших маркерів, пов'язаних із простором функціонування та взаємодії людських індивідів і спільнот, типологізувати, як мінімум, за наступними базовими сигніфікативними (символопознаковими) структурними підсистемами: 1) антропоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать, наприклад, людиноподібні символіконструкції (ікони (образи) та скульптури Матері Божої, репрезентовані в мистецтві (живописі, скульптурі), пам'ятках культури та архітектурних ансамблях) та позначки частин (органів) тіла людини (наприклад, обеліск на площі Святого Петра в Римі (Італія) – фалічний символ поклоніння ідолобогу сонця, який був привезений в Рим кілька століть тому із Єгипту), а також їх комбінації та сигнали (наприклад, двоперстне знамення – символіжест-сигніфікат, який зустрічається також в індуїстських та буддійських етнорелігійних сигніфікативних системах); 2) зооморфна сигніфікативна підсистема, до якої входять тваринноподібні позначкоконструкції та знакокомбінації окремих їх органів (наприклад, символ лева з крилами), а також символи продуктів їх життєдіяльності (молоко, мед); 3) вегетоморфна сигніфікативна підсистема, яка включає різні рослиноподібні сигніфікоелементи (наприклад, фльор-де-лі) та продукти харчування; 4) стихіоморфна сигніфікативна підсистема, до якої належать різні вогне, водо, метало, каміне, мінералоподібні сигніфікоконструкції, а також явища природи як символи та сигніфікати; 5) геометрична сигніфікативна підсистема, яка складається із різних хрестоподібних, трикутноподібних, колоподібних, овалоподібних, пірамідоподібних, конусоподібних тощо конструктоелементів; 6) астрально-референтна сигніфікативна підсистема, яка включає сонцеподібні (солярні), місяцеподібні, зореподібні символісигніфікати; 7) колористична сигніфікопідсистема, до якої належать кольори, які найчастіше виявляються у католицькому

етнорелігійному сигніфікопросторі); 8) топосоінсталяційна сигніфікопідсистема, до якої входять сигніфікати місцезнаходження тих чи інших об'єктів (предметів, конструкцій) у соціопросторі, наприклад, пагорб, гора тощо; 9) предметно-інструментативна сигніфікативна підсистема, складниками якої є різні знаряддя, одяг (наприклад, митра (головний убір), ряса тощо), а також аксесуари (атрибути), наприклад такі як вервиця, медалики тощо; 10) архітектурна екстер'єрно-інтер'єрна сигніфікативна підсистема, до якої належать різні види храмових конструкцій, а також жертвенники, капища, печери тощо; 11) абстрактна сигніфікативна підсистема, складовими елементами якої є тлумачення етнорелігійними та соціальними суб'єктами і спільнотами таких понять як дух, добро, істина, правда тощо) 12) праксеоморфна (акціональна, активнісно-діяльнісна) сигніфікативна підсистема, яка включає різні релігійні активності і події, у яких беруть участь репрезентанти католицизму (наприклад, різні форми побожності, ритуали, обряди, релігійні дії (медитації, контемпляції, молитвенні рецитації на вервиці, молитви до Діви Марії тощо), а також зустрічі Папи Римського з представниками політичного поля різних етнокультурних та етнорелігійних соціосистем).

Політичні активності (інтенцієвияви) та праксисодіяльність соціосуб'єктів-репрезентантів католицької церкви в інтеракційно-інфокомунікативному екуменічному полі сучасного соціумпростору корелюють із її метапозицією (яка зафіксована у наступному концептуально-доктринальному текстовитязі із Катехизму католицької церкви (с. 206): «Декрет Другого Ватиканського Собору про екуменізм пояснює: «Лише через католицьку Церкву Христову, що є «загальною допомогою спасіння», можна досягнути всієї повноти засобів спасіння. Бо тільки апостольському Соборові, головою якого є Петро, Господь довірив, згідно з нашою вірою, усі багатства Нового Завіту, щоб створити на землі єдине Тіло Христове, у яке повинні включитися цілковито всі, хто вже якимось способом належить до Божого Народу») відносно етнорелігійних спільнот, які входять як конструктороелементи до структури контемпоральної екуменічної соціосистеми.

Ларченко М.Л. (м. Київ)

marinalion77@gmail.com

МІЖЕТНІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Характер соціальних відносин між представниками різних соціальних груп в межах будь-якого суспільства можна охарактеризувати через дихотомію понять «ми» і «вони», що є цілком природним. Індивіди можуть відрізнятися один від одного за ознаками віку, статі, джерелами надходження та розмірами доходів (приналежністю до того чи іншого класу), способом та стилем життя, громадянством, расовою та етнічною приналежністю, мови, віросповідання тощо. Стабільне функціонування суспільства залежить від готовності та бажання соціальних суб'єктів до сприйняття, терпимості і поваги щодо цих відмінностей, рівня довіри один до одного. Все це тісно пов'язане з проблемою толерантності (від латинського «tolerantia» – терпимість). Декларація принципів толерантності, прийнята державами-членами ЮНЕСКО 16 листопада 1995р., містить наступні визначення цього поняття:

- повага, прийняття та правильне розуміння багатого різноманіття культур, форм самовираження та самовиявлення людської індивідуальності;
- політична й правова потреба; активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини [1].

В умовах поліетнічного соціуму значної актуальності набуває саме проблема міжетнічної толерантності, що полягає у готовності до сприйняття представників інших етносів, що мають інші (іноді зовсім протилежні) ментальні характеристики. Серед причин формування і закріплення в масовій свідомості негативних психологічних стереотипів зазвичай виокремлюють наступні:

- масштабність та неврегульованість міграційних потоків (та небажання корінного населення утримувати мігрантів за свій рахунок);
- спричинене цим зростання т.зв. «етнічної злочинності»;
- кризові явища в економіці, що зумовлюють стрімке падіння рівня життя населення;
- побоювання, що через приплив представників інших національностей буде існувати загроза функціонуванню традиційних культурних цінностей;
- підживлення механізмів історичної пам'яті (за активного сприяння ЗМІ) та бажання відновити «історичну справедливість» тощо.

Відповідно, загальний рівень незадоволення життям потребує пошуку «зовнішнього ворога» та каналізації негативних настроїв у бік представників іноетнічних спільнот.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що бажання корінного населення жити в колі собі подібних, в монокультурному середовищі та дистанціюватись від представників нетитульних етносів, суперечить бажанню останніх зайняти в приймаючому соціумі власну стабільну нішу, при цьому не докладаючи жодних зусиль для адаптації та інтеграції в нього. На цьому, зокрема, наголошував один із засновників теорії конфлікту Р. Дарендорф.

Останнім часом соціологи характеризують міжетнічні, міжрасові і міжнаціональні відносини в українському суспільстві як «помірковано відчужені». За даними соціологічного дослідження «Регіональна толерантність, ксенофобія та права людини у 2012 році», проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) на замовлення «Інституту прав людини, протидії екстремізму та ксенофобії», значення індексу міжетнічної дистанційованості у 2012 році становило 4,5 бали за 7-ми бальною шкалою. Найбільша соціальна дистанція (і тут мало що змінилося з попередніх років) спостерігається по відношенню до представників ромської національності, чорношкірих, азіатів та арабів. По відношенню до цих груп з боку корінного населення існує латентна ксенофобська установка. З іншого боку, розпалюванню ксенофобії та міжнаціональної ворожнечі активно сприяють розтиражовані публічні висловлювання та заяви з боку окремих політичних лідерів. З огляду на це, більшість українців категорично засуджує расову, етнічну та національну дискримінацію як інструмент в руках політиків: 65% опитаних вважають, що останні мають нести відповідальність за дискримінаційні вирази [2].

За результатами «Європейського соціального дослідження, що проводилось з 2005 по 2013 рік, на питання «В якій мірі слід дозволяти переїзджати до вашої країни людям, які за національністю або расовою приналежністю відрізняються від більшості населення країни?» частка українських респондентів, хто обрав варіант відповіді «не дозволяти нікому» у 2005 році становила 13,1%, натомість, у 2013 – зросла до 17,8% [3]. Як бачимо, дані говорять самі за себе.

Список використаних джерел:

1. Оцінка стану толерантності українського суспільства: ризики і можливості для формування національної єдності. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tolerance.org.md/rom/docs>
2. Украинци в целом толерантны// Зеркало недели. – 13.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zn.ua/article/print/Ukraine/ukraincy-v-celom-tolerantny-13.02.2013>.
3. ГоловахаЄ., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005-2007-2009-2011-2013. – К.: Інститут соціології НАН України, 2014. – 96 с.

Ленко Т.О. (м. Київ)

lenko_tajisa@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство не може бути представлено окремо від держави. Світогляд громадян у певній мірі залежать від відносин з державою. Нажаль, події у нашій державі

вказують на те, як складно виховувати демократичний світогляд, формулювати власну ідеологію, спиратися на поняття, що мають зв'язок з встановленням справжньої правової держави, коли протягом багатьох поколінь тоталітарний режим позбавляв можливості вільно думати.

Зараз, в умовах творення правової держави, важливо мати вірне уявлення про демократичний устрій. Саме тому важливо пам'ятати, що успіх буде в того, хто може уважно розглянути і використати на практиці теоретичні здобутки досвідчених фахівців.

Відповідно до основних ознак правової держави розрізняють три найважливіших напрями її становлення:

- забезпечення верховенства правового закону;
- гарантування прав і свобод людини;
- здійснення поділу державної влади на правовому рівні та на рівні практичної діяльності

[1].

За соціалізму в СРСР панувала так звана соціалістична законність, яка ґрунтувалася не на загальнолюдських цінностях, а на «революційній доцільності». Формально забезпечувалось верховенство закону, однак самі закони не завжди були правовими, нерідко суперечили елементарним правам і свободам людини. Заперечувалося, наприклад, право приватної власності, у кримінальному порядку переслідувалася й каралася приватнопідприємницька діяльність, в ім'я побудови

соціалізму за статтею про «антирадянську діяльність» кримінального кодексу засуджено й позбавлено життя мільйонів безневинних радянських людей [2].

Ці та подібні явища в політико-правовій системі, звичайно, не могли зникнути одразу з утворенням незалежної української держави. Деякі з них так чи інакше даються взнаки й понині. Найважливіше зі зробленого в розбудові в Україні правової держави полягає в конституційному закріпленні її основ – принципів верховенства правового закону (права) і поділу влади, прав і свобод людини. Прочитуємо відповідні положення Конституції України: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» (ст. 1); «Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову» (ст. 6), «В Україні визнається і діє принцип верховенства права» (ст. 8).

Паралельно з формуванням правової держави в Україні відбувається становлення громадянського суспільства. Цей процес проходить у всіх сферах суспільного життя.

Економічною основою становлення громадянського суспільства в Україні є формування недержавних форм власності. Відбувається це шляхом роздержавлення і приватизації. Роздержавлення спрямоване на усунення монополії держави на власність, формування конкурентного ринкового середовища і відбувається як у межах державної власності, так і поза ними. Приватизація є найбільш радикальною складовою процесу роздержавлення, сутність якої полягає у зміні державної форми власності на різновиди приватної.

Цілями роздержавлення і приватизації були проголошені пошук ефективного власника і як наслідок – підвищення ефективності виробництва.

За роки економічних перетворень в Україні було створено десятки тисяч нових, здебільшого малих і середніх, приватних підприємств. Однак їхній внесок у розвиток економіки незначний. Більш як 80 відсотків таких підприємств ведуть в основному торговельно-посередницьку діяльність, і їхня головна роль в економіці виявляється в «накручуванні» цін на товари на шляху від виробника до споживача.

Становлення політичної сфери громадянського суспільства проявляється передусім у формуванні його політичних інститутів – політичних партій, груп інтересів, органів місцевого самоврядування, недержавних засобів масової інформації. Поки що ці інститути не стали засобами дієвого впливу громадянського суспільства на державу.

На сьогодні в Україні зареєстровано більш як 200 політичних партій. Абсолютна більшість партій обслуговують не суспільні, а вузькогрупові чи навіть персональні інтереси. Навіть ті партії, які представлені у Верховній Раді, поки що не справляють визначального

впливу на державну політику через неузгодженість дій, відсутність фракційної дисципліни та відстороненість від формування уряду.

Ще одним напрямом становлення громадянського суспільства в Україні є засоби масової інформації. Однак ситуація з недержавними засобами масової інформації склалася так само, як і з політичними партіями – вони стали обслуговувати вузькогрупові і навіть персональні інтереси, орієнтуватися на підтримку окремих політиків, замість того щоб бути «четвертою владою», виражати інтереси громадянського суспільства у його взаємодії з державою.

Нинішній стан взаємодії громадянського суспільства й держави налагоджується більшою мірою до демократичного режиму. Зміна співвідношення між державою і громадянським суспільством на користь останнього в подальшому залежатиме як від розвиненості самого громадянського суспільства, особливо його політичних інститутів, так і від становлення держави як правової і демократичної. Провідною стороною в нерозривній єдності держави і громадянського суспільства є останнє. У кінцевому підсумку держава завжди є такою, яким її робить суспільство [3].

Список використаних джерел:

1. Авцинова Г.И. Социально-правовое государство: сущность, особенности становления/ Г.И. Авцинова // Социально-гуманитарные знания. – 2000. – №3. – С.94.
2. Арато Е., Коен Дж. Відродження, занепад і реконструкція концепції громадянського суспільства/ Е. Арато, Дж. Коен // Політична думка. – 1996. – № 1.
3. Варьвдин В.А. Гражданское общество/ В.А. Варьвдин // Социально-политический журнал. – 1992. – № 8. – С.24.

Леонюк П.В. (м. Київ)

pashababak@gmail.com

СУЧАСНІ ДЕРЖАВИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація – загально-цивілізаційний процес, який являє собою вплив на політичну сферу людини. Зокрема, його тлумачать як: процес зміцнення зв'язків між найвіддаленішими частинами планети, поширення ідей, технологій, культур, цінностей, виникнення та вирішення спільних для людей проблем (економічних, політичних, екологічних, військових), зростання вселюдських інтересів.

З розвитком глобальних відносин відбувається падіння ролі держав і ослаблення їхнього суверенітету. Як це охарактеризував Покровський, що посилення «позанаціональних сил» приводить до перехоплення частини представницьких повноважень національних держав. Поряд із цим «глобальні спільноти» не можуть вникати в рішення всіх місцевих (локальних) проблем і цю функцію делегують національним урядам. Таким чином, робить висновок соціолог, «в обслуговуванні локальних потреб» саме й полягає «нова місія» національних держав[1, С. 57].

Як висновок, глобалізація призводить до змін у багатьох сферах. Зміни торкаються всіх національних держав.

Національні держави у глобальній економіці повсюдно породжують процес, який експерти описують як девальвації суверенітету. Країни не мають ресурсів, для розбудови політики відносно ситуації на світовому фінансовому ринку. В теорії курс тієї, чи іншої держави спекулюється за кілька годин.

Регіональна політика Європейського Союзу практикується не лише щодо своїх членів, але й до областей, що знаходяться поблизу ЄС. З 1958 року, створюються єврорегіони – із державних, транскордонних регіональних асоціацій, що охоплюють прикордонні області. Їх розвиток відбувається попланово за проектами. В ці регіони приєднують як регіони країн-членів ЄС, так і території інших європейських держав. Тому питання щодо внутрішньої політики держав – не членів ЄС, залишається відкритим. Як результат, найгірше, що може статись – переорієнтація окремих компонентів цих держав на зовнішній вплив, як такий, що приносить більш суттєвий економічний ефект. [2, С. 126]

Послаблення зв'язків між резидентами держави і державою в умовах глобалізації призводить до «хиткого» керування державою та створює можливість для утворення нових форм суспільства, що дає значне зростання субнаціональних і транснаціональних лояльностей та ідентичностей.

Через велику кількість політичних проблем, що мають місце у внутрішній політиці держав, національні уряди неефективно виконують власні функції. А саме відносно соціальних, політичних, етнічних, міграційних та інших проблеми. Сьогодні значна їх частина не може бути вирішена без реакції та впливу міжнародної спільноти. Адже безпека громадян та фінансова забезпеченість залежать від діяльності міжнародних інститутів. Однак і роль держав в світі на сьогодні достатньо важлива, вона залишається основним суб'єктом внутрішньо-національної економічної політики, координує її напрямки, які торкаються спільних блокових інтересів, приймає участь у міжнародних економічних організаціях. Залишається самостійним суб'єктом у світовому економічному і політичному просторі.

Надалі, потрібно враховувати та вивчати розвиток процесів, зв'язаних з утворенням наднаціональних інститутів та їх вплив, а точніше причетність до політичних, економічних, соціальних функцій, виконуваних раніше органами національних держав.[3]

Список використаних джерел:

1. Покровский Никита. В зеркале глобализации // Сумерки глобализации: Настольная книга антиглобалиста: Сб. – М.: ООО «Издательство АСТ: ЗАО НПП «Ермак»», 2004. – С. 57.
2. Баштанник В. Регіональна політика Європейського Союзу / В. Баштанник // Вісник УАДУ. – 2000. – №3. – С. 122-130.
3. Андріяш В.І. Сучасні національні держави в умовах глобалізаційних процесів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=577>

Ліповська С.О. (м. Київ)

lipovska.svetoch@gmail.com

ВЛАДА ЕСТЕТИЧНОГО У МОДЕРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Тематикою дослідницьких програм модернізації займалась значна кількість вчених: Карл Маркс, Макс Вебер, Фрідріх Тьонніс, здобутки яких є інтелектуальним фундаментом застосування «традицій модернізації». Сьогодні також розробляється дана тематика, що свідчить про її актуальність та значущість як практичну, так і теоретичну. Певного теоретико-методологічного навантаження набувають концепції різного рівня й гатунку. З моєї точки зору, є важливим використанн поняття естетичного як у модерному, так й у постмодерному суспільствах. Естетичне як прекрасне вбирає в себе поняття «ідеал», що у перекладі з грецької - гра, поняття, зразок, уявлення, ідеал є необхідним як особлива форма регулювання людської діяльності. Естетичне почуття розвивалося і удосконалювалося потягом років, відкриваючи перед людиною все нові і нові сторони дійсності - прекрасне і потворне, піднесене і навпаки. Ці почуття настільки глибоко диференціювало духовний світ людини, що з часом навіть певні сталі естетичні уявлення придбали величезну кількість відтінків.

В наш час термін «модернізація» є досить популярним, але дещо відсутнє цілісне бачення цього процесу. Модернізація - це комплексний процес реформування існуючих та створення нових політичних, правових, економічних та суспільних інституцій. В силу радянських традицій під модернізацією розуміють її вузьке значення — переважно науково-технічний прогрес, але потрібно вийти за ці рамки і розглядати динамічний ріст економіки, інституційних реформ, реорганізовані зміни в політиці[№1;с.40-41]. Змін та трансформацій зазнають усі види нашого досвіду, чуттєве сприйняття включно. Проблема полягає в тому, аби йти «від досвіду свідомості до цілісного досвіду»[№2, с.56].

Варто зауважити, що у світі сьогодні спостерігають безперервний еволюційний рух естетичних явищ. У кожен історичну епоху формувалось особливе уявлення естетичного ідеалу (прекрасне). Вони формувались на основі ідей, які виступали гарантом істинності та

цінності. З настанням кожної нової епохи відбувалась трансформація соціокультурного контексту, що призводило до заміни старого естетичного ідеалу новим. Важливу роль відігравала ще й внутрішня ідентичність особистості із трансформаціями, які відбувались навколо, зміна пріоритетів, правил, зміна системи. Враховуючи унікальність внутрішнього світу особистості, кожна людина сприймала це по-своєму і пропускала через себе. Тому про естетичне варто говорити як доцільність даного явища в ту чи іншу епоху. На такі зміни безперечно впливав й політичний чинник, що формував шаблонні уявлення про тип поведінки людини, громадянина, реципієнта того прекрасного, що вже постало.

Якщо говорити про естетичне і доцільне, то вони завжди були пов'язані одне з одним. Правда цей зв'язок рідко можна було визначити через пряму чи лінійну залежність. Навпаки, зворотня обумовленість підкреслювала владу людини над матеріалом, над своїм тілом, оточенням. Тільки у середині минулого століття, людство схаменулося, чого вартує бурхливий розвиток науково-технічного прогресу, а саме інновації та реорганізації ринкових відносини і менеджменту підприємствами загалом, що впливають на національні проекти та управління сталим розвитком країни в цілому.

Постає питання, чи в суспільстві модерну красивими можуть бути і антигуманні проекти чи ні, бо корисність функціонування загальних систем кореспондує із гармонійним розвитком особистості зокрема. Капіталізація особистісних рис людини потребує уваги до умов, за яких вона відбувається, тобто проблема зовнішнього середовища набуває актуальності і з точки зору екології загалом, і з позиції екології як краси, збереження можливостей висхідного розвитку позитивного як поступу, і саме у цьому сенсі естетичне не тільки не втрачає свого значення у суспільстві модерну, а, переформатовуючись саме, надає нових рис і соціуму, що змінюється.

Список використаних джерел:

1. Кутуєв П.В. НОВІТНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ: МОДЕРН У КОНТИНУУМІ «СХІД-ЗАХІД». Навчальний посібник/ П.В.Кутуєв – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 292 с.
2. Павлова О.Ю. Онтологічний статус естетичного досвіду. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2008. – 262 с.

Ліфер М.О. (м.Київ)

marina.lifer@gmail.com

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Процес глобалізації значним чином вплинув на суспільне життя, реформуючи усі його сфери, змінюючи і роль влади. Якщо раніше владу цілком можна було вважати найголовнішим елементом, кінцевою точкою, від якої залежало вирішення усіх проблем, що виникали у суспільстві, то з глобалізацією значення влади як основного важеля дещо зменшилось. Актуальність проблеми полягає в тому, що процеси глобалізації є природними і їх вплив на сферу державної влади є неминучим.

З глобалізацією культури різних країн значно зблизились, багато суспільних явищ перетворились на планетарні, світ став взаємопов'язаним. З одного боку, це принесло багато позитивних моментів, адже збагатилися знання одного народу про інший, відбулося об'єднання культур, що розширило кругозір суспільства. З іншого боку, глобалізація охопила усі сфери життя, в тому числі й державно-правову, стерла кордони та автономність окремої країни, дозволила впливати на її внутрішній устрій, вирішувати її проблеми, применшуючи авторитет її влади. Саме з цієї причини глобалізація стала небезпекою для малозабезпечених країн світу, які просто постали під загрозою поглинання.

Значення влади змінюється з тієї причини, що змінюється значення та роль держави для суспільства. Звичайно, у різних країн зберігається різний рівень суверенітету, що означає різний рівень значущості влади в окремій країні. Існують держави з більшим і меншим рівнем самостійності. Але проблема не лише в статусі держави, а й у зміні її ролі, тобто

держава вже не є остаточною точкою вирішення суспільних питань, адже з процесами глобалізації інші суб'єкти міжнародного рівня отримали значно більший вплив і можливість вирішувати питання, а також владу над державами. Причина таких процесів полягає у змінах суспільних проблем, які значно збільшилися, а вирішення їх стало більш проблематичним. Саме тому з'явилися міжнародні об'єднання, яким ці проблеми вирішити значно реальніше, ніж певній державі зробити це самостійно. Такі зміни у правовій системі означають зміни державного устрою та зміну принципів діяльності державної влади.

Так, глобалізація значним чином вплинула на роль та місце особистості у державі. Зник певний тиск, який раніше відчувала особистість, що був зумовлений тоталітарною владою, як, наприклад, у Радянському Союзі. Особистість отримала більше прав та свобод, які вона може вільно реалізувати. Цьому сприяло виникнення демократичних інститутів, до яких особистість може звертатися задля вирішення певних проблем. Окрім того, публічність інформації, яка є сьогодні, дає людині змогу отримувати більше інформації про державну владу та її діяльність. З огляду на це, особистість отримує змогу критикувати владу, недовіряти їй, що значним чином впливає на рівень значущості влади для суспільства в цілому. Фактично, люди отримали можливість впливати на владу, наприклад, через судові органи. Тепер державна влада не є чимось беззаперечним, адже вона може бути запереченою. З іншого боку, глобалізація сприяє зближенню суб'єкта та об'єкта механізму владних відносин.

Таким чином, державна влада вже не є основою і кінцевою точкою. Тепер влада переходить до міжнародних суб'єктів, що викликано процесами глобалізації. Та це не означає, що державна влада повністю втрачає свої позиції, адже існують держави, яких значення влади все ж значуще. Багато в чому в чому це залежить від форми державного устрою країни та тієї політичної сили, яка керує у певний момент. Також це часто залежить від менталітету.

Вплив глобалізаційних процесів на механізм державної влади беззаперечний. Глобалізація змінила рівень значущості влади, дещо його зменшивши. Якщо раніше можна було говорити про абсолютизм державної влади, то зараз це поняття більш розмите, адже тепер більше можливостей у вирішенні масштабних суспільних питань мають міжнародні об'єднання. З одного боку, це має позитивне значення для окремої особистості у державі, яка має певний захист від державного впливу. З іншого боку, існує негативний вплив для державної влади як такої, адже вона втрачає свої позиції і дозволяє цим міжнародним суб'єктам втручатися у справи країни, що порушує певним чином суверенітет держави. Проте, цей факт цілком може бути стимулом для окремої країни вдосконалювати механізм державної влади, робити його більш справедливим і надавати цим почуття захищеності народу. Глобалізація є неминучим і природним процесом, саме тому треба не суперечити цим процесам, а намагатися підлаштуватися під них, щоб створити належні умови для розвитку держави та покращення механізму державної влади.

Лобачова О.О. (м. Київ)

17alexsandra94@mai.ru

ПИТАННЯ МЕНШИН В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА РЕАЛІЇ СПРИЙНЯТТЯ

У правах та свободах людини втілені соціальні, політичні, економічні, культурні та духовні основи життєдіяльності людей, вони є найвищим параметром розвиненості сучасної людської цивілізації. Права обумовлюють особливості взаємовідносин людини з соціумом в цілому та з його одиницями – сім'єю, нацією, народністю, трудовою групою.

Проблема свобод людини зараз як для України зокрема, так і для світу в цілому, є однією з ключових на шляху до реалізації демократичних процесів, оскільки останні передбачають, передусім, реалізацію прав і свобод меншин. Тому це питання повинне бути розглянуто комплексно, з багатьох аспектів, від філософсько-гуманістичного, до

політичного, і визначені основні шляхи і орієнтири для проведення спеціально спрямованої соціально-культурної політики.

Такі питання мають для України навіть не теоретичний, а більш прикладний характер, бо актуальні проблеми визнання, конституційного закріплення, правової реалізації таких меншин, як етнічні, релігійні, мовні, гендерні та сексуальні.

У сучасному світі проблема меншин вже набула певних стереотипних методів вирішення, а саме: поступового виховання толерантності до меншин в населення і набуття діалогового характеру співіснування з ними. Таку політику проводять провідні держави заходу, розуміючи важливість мультикультуралізму, подолання дискримінації як умов успішного міжнародного співробітництва.

В Україні ця проблема є дуже актуальною, особливо на сучасному етапі її розвитку - соціально-політичної кризи, встановлення демократичної системи політичного життя населення.

Один з необхідних напрямів – регулювання міжетнічних стосунків, адже за переписом 2001 року, в Україні проживають 130 національностей, кожна з яких прагне зберегти і розвинути свої традиції, мову, культурну спадщину. В таких умовах держава повинна законодавчо закріпити та регулювати і підтримувати права національних меншин. Відповідно до цього твердження, 26.06.1992 був прийнятий закон «Про національні меншини в Україні», «прагнучи утвердження в незалежній, демократичній Україні священних принципів свободи, гуманізму, соціальної справедливості, рівноправності всіх етнічних груп народу України», гарантує рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права всім народностям на території України. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що правовий статус національних меншин в Україні в загальному плані є відповідним міжнародним вимогам і стандартам. Але механізм реалізації цих прав потребує подальшого доопрацювання, судячи з особливостей національних питань в таких регіонах, як Закарпатська, Львівська, Донецька, Одеська, Чернівецька області та ін.

Трансформація сприйняття гендерних та сексуальних меншин зобов'язана виникненню таких явищ, як фемінізм та зміна поглядів на гомосексуальність. В Україні все ще гостро стоїть питання ставлення до сексуальних меншин, конституційно це відображується у таких законопроектах, як № 0945 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» та № 10290 «Про заборону спрямованої на дітей пропаганди гомосексуалізму». Підтверджують високий рівень дискримінації гомосексуалів і соціальні опитування, що вказують на стале стереотипне сприйняття ЛГБТ-спільнот – як протиприродного явища. Все це вказує на високу ступінь поширення серед населення релігійної пропаганди, браку інформованості і уявлень про цінності і якості цих меншин.

В цілому, Україна на сучасному етапі показує досить розвинену законодавчу базу щодо етнічних меншин, релігійних, гендерних, але вона потребує доопрацювання в аспектах реалізації цих прав та свобод. Також в державі протягом тривалого історичного періоду формувався ортодоксально-традиційний погляд на сексуальні меншини, і його потрібно модернізувати у сучасний, користуючись прикладами і досвідом інших країн. Ці та інші питання прав та свобод людей зараз актуальні для України на шляху до формування громадянської спільноти і повинні бути предметом пильної уваги як державної влади, так і громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Батанов О.В. Права меншин в умовах глобалізації: проблеми становлення та реалізації / О. В. Батанов // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 7-12.
2. Колісник В. Про визначення поняття правового статусу національних меншин та його головних елементів // Вісник Академії правових наук України, 2002. – № 2(29). – С. 99-106.
3. Колісник В. Національний суверенітет та право націй на самовизначення // Вісник Академії правових наук України, 2001. – № 1(24). – С. 112-120.
- 4.

ЗНАЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ТА ПРОБЛЕМИ СЕПАРАТИЗМУ

Дивлячись на останні важливі події, що відбуваються в нашій країні, за останні 2 роки ми змушені заново переглянути значення регіональної політики держави та проблеми сепаратизму по-новому.

Регіональна політика – це сукупність організаційних, правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни з врахуванням поточного соціально-економічного стану регіонів та стратегічних завдань.

Стратегічні цілі регіональної політики:

Політичні: збереження єдиної незалежної держави, усунення умов для дезінтеграційних, сепаратистських процесів.

Економічні: забезпечення комплексного, збалансованого розвитку регіонів на основі реалізації їх потенціалу, зменшення соціально-економічної диференціації, прискорення ринкового реформування.

Соціальні: реалізація конституційних прав громадян, забезпечення необхідних умов для життя.

Як ми бачимо, сьогодні найбільш збитковими регіонами є Луганська, Донецька області та АР Крим звідси й випливає, в деякому сенсі, причини сепаратизму

оскільки не було достатньо розробленої і втіленої регіональної політики яка б виконувала свої функції в достатньому об'ємі.

Сепаратизм - це рух за територіальне відокремлення частини держави з метою створення нового державного утворення або надання певній частині держави автономного статусу за національними, мовними, релігійними ознаками.

Передумови сепаратизму в нашій країні та в країнах світу дуже відрізняються так як в нас це ностальгія за СРСР, російська пропаганда та політтехнології, розділений електорат, і тощо, проте вимоги зовсім не пов'язані з передумовами: економічна незалежність, автономія, суверенітет, двомовність і т.д.

Також до особливості українського сепаратизму додається те що прихильниками сепаратистських течій є здебільшого люди похилого віку які сумують за СРСР і не розуміють що «хліб по 2 копійки вже не купиш».

За даними останніх соціологічних опитувань навіть в АР Крим близько 60% населення проголосувало б за те, що б бути в складі єдиної України.

Та в нашій країні найголовнішою причиною того що зараз відбувається є російські спецслужби які намагаються «розгойдати» ситуацію шляхом незаконних референдумів на які прийде реально може й 10%, але напишуть що 100%.

В європейських країнах передумови сепаратизму зазвичай є економічний, демографічний та історичний чинники.

Наприклад, у Великобританії нещодавно був проведений референдум за відокремлення Шотландії, (передумови якого мали історичний та економічний характер) на якому 55% населення проголосувало проти відокремлення, але кардинально відрізняється від українських «референдумів» під прицілами автоматів та знаменитими висловами про те що «донбас годує україну» адже Луганська та Донецька області найзбитковіші в державі. Після цього, керівництво держави звернуло увагу на деякі проблеми та вимоги цього регіону і почало їх вирішувати шляхом зміни саме регіональної політики.

Також прикладом може слугувати регіон в Іспанії – Каталонія де по опитуванням близько 80% проголосувало за відокремлення і створення нової держави, але дані є досить не точними оскільки тільки 30% населення прийняло участь в опитуванні. Тут причиною є переважно економічний чинник.

Отже, проблема сепаратизму та недосконалої регіональної політики в Україні та світі є значною, оскільки не завжди є гарантія мирного розвитку подій та економічної успішності, це можна побачити на прикладі усіх суперечливих територій які «приєднались» до Російської Федерації внаслідок роботи знову ж таки російських спецслужб і підтриманих здебільшого людьми похилого віку які сумують за СРСР.

У світі, зокрема в Європі останні події розгорталися навколо Шотландії та Каталонії в яких сепаратистські течії підтримують рівномірно усі верстви населення, а не тільки одна вікова група. Також, керівники держави зважають на деякі вимоги і коректують регіональну політику для цих регіонів.

Луцька К.О. (м. Київ)

Lutska_katerina@ukr.net

ВІД ІНДУСТРІАЛЬНОГО ДО ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ

Дослідження особливостей розвитку теоретичних концептів переходу від індустріального до постіндустріального суспільства на даний час заслуговують особливої уваги, так як саме такий аналіз зможе продемонструвати переваги та недоліки їх застосування в сучасній соціальній науці.

Теорія індустріального суспільства зародилась в умовах переходу від ручного до мануфактурно-фабричного виробництва, що, відповідно, породжувало потужні соціально-економічні зміни. Звісно, що тогочасні соціальні дослідники не могли обійти стороною трансформаційні процеси, котрі спочатку охопили Західну Європу, а потім решту світу. Для опису таких змін, французький економіст, Ж.А.Бланкі у книзі «Історія політичної економії в Європі з найдавніших до теперішніх часів» (1837) [1] вперше вжив поняття «промислова революція», а К.А.де Сен-Сімон, майже в той же час, використав категорію «індустріальне суспільство» [2]. Пізніше, підмурівки концепції індустріального суспільства в куті зору унітарно-стадіального підходу заклали П.Друкер та Т.Веблен, а їх послідовниками стали Р.Арон, У.Ростоу, Дж.Гелбрейт та ін..

Т.Веблен був основоположником інституціоналізму та відводив велику роль соціальним інститутам, звертаючи увагу на механізми, техніку та технології в індустріальному виробництві, до того ж в своїй роботі «Теорія бездіяльного класу: економічне дослідження інституцій» він стверджував, що бездіяльному класу властиве демонстративне споживання, тоді як нижчі класи копіюють цю поведінку [3]. Пізніше вебленівська методологія технократизму знайде відображення і в постіндустріальній теорії.

П. Друкер вніс свою лепту в розвиток теорії та окреслив її основу. В книзі «Нове суспільство: анатомія індустріального ладу» (1949), дослідник в загальному змалював нову індустріальну систему, роблячи акцент на розвитку людини і суспільства, промисловій корпорації, профспілках і менеджменті [4].

В більшості, методологічним підґрунтям всіх концепцій індустріального соціуму є принцип еволюціоністсько-прогресивного технологічного детермінізму, включаючи глобальні науково-технічні революції та трансформаційний характер змін. Ці ж методологічні основи використовуються і в теоріях постіндустріального суспільства. Це й не дивно, бо для індустріальної епохи були характерні зміни в виробництві, які полягали в збільшенні індустріальних потуг та важкої промисловості, зменшення зайнятості в сільському господарстві та використання науки як виробничого фактору. Розвиток комунікативних технологій в цей період вже почав набирати оберти. Тут можна провести аналогію з ростом інформаційних технологій та їх впливом на економічну ситуацію та зміну специфіки ринку, різниця лише в тому, що «народження» постіндустріального суспільства не можна точно зазначити, так як воно відбувалось більш поступово та плавно. Хоча з іншого

боку, потрібно відмітити, що концепти індустріального та постіндустріального суспільства розвивались/розвиваються одночасно.

У 1958р. американський соціолог Д.Рісмен використав термін «постіндустріальне суспільство», в заголовку однієї зі своїх статей [5], але в загальновідомому значенні це поняття вжив Д.Белл, – для позначення соціуму, в якому нову значиму роль відіграють знання та ринок послуг [6].

Пізніше стадіальні пояснення та технологічний детермінізм використовувались Е.Тоффлером, З.Бжезінським, М.Маклюєном та ін.. Але це не нівелює евристичного потенціалу постіндустріальних концепцій, так як такий підхід дозволяє оцінити роль інформації на кожному історичному етапі. Інша сторона медалі полягає в нечіткому розділенні сфер функціонування соціуму та соціальною роллю інформатизації в цьому процесі, що викликано відсутністю основних критеріїв в історичному генезисі суспільства, особливо, при використанні стадіальних пояснень.

Подальший аналіз та точне виокремлення таких сильних і слабких місць теорій повинні полегшити майбутні дослідження, що стосуються сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бланки Ж. А. История политической экономии в Европе с древнейшего до настоящего времени. Т.2: От XVIII до первой трети XX века. / Ж. А. Бланки. – М.: Книжный дом «Либроком», 2012. – 432 с. – (Изд. 2-е.).
2. Сен-Симон А. Избранные сочинения. Том 2. Перевод с французского под редакцией и с комментариями Л.С. Цетлина. / А. Сен-Симон. – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1948. – 489 с.
3. Веблен Т. Теория праздного класса: [пер. с англ.] / Т. Веблен // Москва: Издательство Прогресс. – 1984. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://socioline.ru/seminar/library/src-ino/veblen.doc.zip>
4. Drucker P. F. The New Society: The Anatomy of Industrial Society / P.F.Drucker (with a new introduction by the author). – USA, New Jersey: Harper & Brothers, 2003. – 363 p.
5. Riesman D. Leisure and Work in Post-Industrial Society / D. Riesman // Mass Leisure / eds. E. Larrabee, R. Meyersohn. - Glencoe (111), 1958. - P. 363-385.
6. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования/ Белл Д. (перевод с английского). Изд. 2-ое, испр. и доп. – М.:Academia, 2004. – 788 с.

Майструк Н.О. (м. Київ)

natalia.maistruk@yandex.ru

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ЗА ДОБИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сьогоднішній багатій дискусії точиться навколо питання багатоманітності модернів та «мозаїк» модернізації, що обумовлено увагою до транснаціональних форм життя, соціальних мереж, ідентичностей тощо. Але ця дискусія розгортається навколо гіпотез щодо альтернативних форм капіталізму, а «гегемонія глобалізаційного дискурсу парадоксальним чином проявляється саме в тому, що начебто протистоїть глобалізації, -...у нестандартній багатоманітності модернів» [1, С.94].

Дискурс глобалізації в соціологічній науці продовжується вже декілька десятиліть. Так, у працях І.Валерстайна акцентується увага на процесах *інтернаціоналізації*, а зміни на національному рівні характеризуються як такі, що не мають радикального характеру. В цілому, парадигма вченого побудована на дихотомії «національне/інтернаціональне». А у моделі глобального капіталізму (В.Робінсон, Л.Склеїр) глобалізація вже пов'язується із структурами капіталізму, з аналізом цієї соціальної системи на рівні внутрішнього розвитку, структурному рівні та на рівні певних соціальних утворень або суспільств.

Важливою ознакою глобалізованого суспільства є виникнення транснаціональних соціальних просторів та форм життя, для яких характерна діяльність та (спів)існування, яке не визнає відстаней (зовнішньо віддалених один від іншого світів, національних держав,

релігій, регіонів та континентів). Склеєр, спираючись на ідеї Валерстайна, пропонує модель *транснаціональних практик*, що перетинають кордони та є результатом діяльності недержавних акторів. Причому, економічні практики спираються на транснаціональні компанії, політичні практики – на транснаціональний капіталістичний клас (бюрократи глобальних організацій, службовці ТНК, політики, професіонали), а культурно-ідеологічні – на культуру та ідеологію конс'юмеризму.

М.Кастельс однією з найважливіших ознак нового глобального інформаційного суспільства називає наявність нової капіталістичної економіки, в якій інформація, знання, інформаційні технології є умовою досягнення певного рівня продуктивності та існування конкуренції [2]. На думку сучасного американського соціолога В.Робінсона, наприкінці ХХ ст. відбулася активізація процесів *транснаціоналізації*, в першу чергу в економічній сфері [3]. Якщо основу світової економіки в індустріальному суспільстві складали процеси інтернаціоналізації, коли кожна країна розвивала національну економіку і всю систему накопичення через торгівлю, то нині активно іде процес глобалізації виробничого процесу при глобальній мобільності капіталу, а також демонтаж автономних національних виробничих систем та їх активація в якості складових елементів світової виробничої системи, а сама світова економіка перетворюється у глобальну. Економічна глобалізація породжує культурну глобалізацію. Культурні ідентичності під впливом ринкових відносин перетворюються у товар, а певні культурні феномени є результатом гомогенізуючих тенденцій універсальної ринкової економіки. Процес транснаціоналізації сприяє також стандартизації соціальної та політичної сфер та призводить до формування транскапіталістичного класу і транснаціональної держави. За Робінсоном, транснаціональна держава забезпечує: 1) виконання функції захисту спільних інтересів глобального керуючого класу; 2) трансформацію та інтеграцію національної держави у глобальну структуру транснаціональної держави; 3) інституціоналізацію нових класових відносин між глобальним капіталом та глобальною працею як основи формування транснаціональної держави.

Завдяки революції у сфері телекомунікації шляхи сполучення відірвалися від території, національно-державні кордони не стали більш прозорішими, але саме поняття простору революціонується, оскільки важливим є не панування над територією, а доступ до мережі. Торгівля у електронній мережі формує владу: 1) як конкурент територіалізованій владі держави та праці; 2) у поєднанні з владними ресурсами капіталу. Торгівля у мережі знищує відстані, створює можливості нового виду мобільності, невагомої, можливості бути водночас і тут і там. А влада держав у сьогоденні ламається не владою інших держав, а де територіально, завдяки «невагомості» транснаціональної торгівлі та дій у цифровому просторі. Це делокалізоване розуміння панування перегортає з ніг на голову логіку традиційного розуміння влади, насильства, панування, яке масло у собі територіальне ядро та передбачало просторово-фізичну близькість. У сьогоденні держави все більше контролюються екстериторіалізованими фінансовими елітами, місцезнаходження яких у світі електронних мереж вже неможливо встановити. При цьому їхня зацікавленість у певній країні, яка вже не пов'язана з національним походженням, є швидко змінюваною [1, С. 197-198]. Однак, транснаціональний політичний простір є гетерогенним, оскільки його складають і транснаціональні центри прийняття рішень, актори та політичні поля, а також національні держави та суспільства. Транснаціональний владний простір слід розуміти як віртуальний простір, що надає передусім стратегічні шанси та опції у національному просторі.

Отже, глобалізація є багатовимірним, складним явищем, що характеризує сучасний час існування людського співтовариства. Початок осмислення цього феномену припадає на 60-70 р. ХХ ст.. та продовжується у сьогоденні представниками різних наук із точки зору різних парадигм. Що стосується соціологічних інтерпретацій, то слід зазначити, що для них характерним є аналіз змін, що відбуваються у суспільствах під впливом інтернаціоналізації та транснаціоналізації. Якщо в інтернаціональній. міжнародній системі держав кордони мали основне значення, то у транснаціональному просторі опції національно-державні кордони

зникають, непомітно проводяться по-новому та зливаються. А різні утворення – нації-держави, транснаціональні корпорації та міжнародні організації, суспільні рухи тощо виходять на глобальну арену з різними ресурсами і переслідують різні цілі. Більш того, навіть самі нації-держави мають різні національні проекти, що можуть подекуди впливати глобально на нестійкі баланси сил, по своєму формуючи глобальне поле.

Список використаних джерел:

1. Бек У. Власть и оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономика / У.Бек. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – 464 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М.Кастельс. - М.: ГУВШЭ, 2000. – 608 с.
3. Robinson W.I. Latin America and Global Capitalism: A Critical Globalization Perspective (Johns Hopkins Studies in Globalization). – Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2008. – P.412.

Макуха М.О. (м. Київ)

Marina.makuha@mail.ru

КУЛЬТУРНО-АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОДЕРНУ ТА ПОСТМОДЕРНУ

Культурно-аксіологічні аспекти модерну та постмодерну в останній час є предметом дискусій сучасних дослідників, вони зумовлюють появу нових теорій та концепцій.

Криза модерну була зумовлена амбівалентною сутністю суспільства, що виражається у різноспрямованості соціальних та культурних чинників суспільного розвитку, коли ідеали, що пропонує культура, не отримують підтримки соціуму, а те, що є необхідним для суспільства, не підтримується у сфері культури. Так, завданням модернізації був всебічний розвиток творчого індивіда, який здатен самостійно реалізувати себе у багатьох сферах життя. З іншого боку, модернізаційні зміни ведуть до розшарування суспільної реальності, руйнування культурних основ існування соціуму, а також до заперечення цінності традицій. Наслідком цього стала криза розуміння соціального в сучасних теоріях модернізму. Одними з перших критиків модернізації були І. Кант, Г.В. Гегель, К. Маркс.

Перехід від модерну до постмодерну веде за собою зміни ціннісних систем, що в результаті призводить до глобальних змін людської свідомості. Це характеризується певним несприйняттям масштабних теорій та понять істини. Дещо змінюється ставлення до релігії та її ролі в житті соціуму. Негативне ставлення до релігії можна пояснити тим, що вона базується на певній абсолютній істині, сам факт існування якої заперечує постмодерн. Істина є надто складною, щоб передати її у понятійній формі.

Формуються нові суб'єкти моралі та новітній тип моральної регуляції, що веде до зміни нормативно-аксіологічної свідомості особистості. З'являються нові ціннісні норми та поняття, тоді як старі змінюють своє змістовне наповнення.

Культура постмодерну характеризується антропоморфністю, на перше місце виходить духовний світ та самопізнання людини, що знайшло відображення у ряді соціальних змін, від рівноправ'я жінок до занепаду державно-соціалістичних режимів.

Ціннісна орієнтація постмодерну характеризується як постматеріалізм. Суспільство в умовах зміненої культурно-духовної та соціально-політичної атмосфери цінувало якість життя, почуття ідентичності та самореалізацію, а не матеріальні блага. Саме в таких умовах сформувався якісно новий тип працівника, в якого переважає творча та інтелектуальна праця. Таким чином, певною мірою мінімалізуються індустріальні форми відчуження людини і людська особистість постає як основне багатство суспільства.

Постмодерну притаманні не лише позитивні риси, а й негативні, а тому не можна однозначно вважати його більш прогресивним за модернізм. Це проявляється у значному відставанні суспільства від заданої епохою динаміки. Разом з тим постмодерну не властива стала ціннісна орієнтація, тоді як це є одним із феноменів попередніх часів. Постмодерне

суспільство характеризується мозаїчністю цінностей і норм, а також співіснуванням не сумісних фрагментів культури.

Отже, аксіологія постмодерну характеризується такими зрушеннями, як зміна статусу цінностей традиційної моральності, статусу та якісного наповнення цінностей модерну; толерантність постає як повноцінна моральна цінність, що є базою для взаємодії всіх сфер аксіології. Розвиток моральності епохи постмодерну є не лише питанням процедури узгодження наявних цінностей чи пошуку загальних ціннісних підстав в готових моральних кодексах, це повернення класичного питання про обґрунтування цінностей.

Список використаних джерел:

1. Танчер В.В. Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції, український досвід / В.В. Танчер, В.П. Степаненко. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 244 с.
2. Постол А.А. Постмодернізм як сучасна суспільно-політична реальність/ А.А. Постол// Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – №42. – С. 69-79.
3. Озерова Т.Ю. Ціннісний дискурс у контексті постмодерної культурної парадигми/ Т.Ю. Озерова// Вісник ДонНУЕТ. – 2013. – №2. – С.51-58.
4. Полохало В. Політологія посткомунізму: Політичний аналіз посткомуністичних суспільств / В. Полохало, Є. Бистрицький, С. Макеев. – К.: Політична думка, 1995. – 368 с.

Максимів С.Б. (м. Київ)

s.mcsymiv@gmail.com

СИСТЕМНА СОЦІОЛОГІЯ ЯК ВИХІД ІЗ СУКУПНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТОКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні соціологія знаходиться на етапі становлення та розвитку, вона викладається не лише в теоретичному ракурсі, основаному на соціальній філософії або гуманітарній парадигмі, а й із застосуванням практичних навичок і використанням конкретних методик. Як наука, соціологія має достатньо досягнень серед наук соціально-гуманітарного циклу, і тому є лідером серед різного роду прикладних дисциплін, котрі наразі ефективно застосовують математичний аналіз, моделювання, програмування тощо.

Розвиток системної соціології має цілий ряд переваг. Розробка та впровадження системної соціології дозволяє здійснити плідну методологічну взаємодію з Systems Science та іншими сучасними дисциплінами, такими як: Computational Social Science, E-Social Science.

Сучасний системний підхід включає в себе «принципи системного мислення, системну методологію, різні варіанти загальної теорії систем, окремі системні теорії, які описують різні класи систем, системні властивості та відношення». [1, с.7]

Системна соціологія також включає в себе методи системного аналізу, методи аналізу соціальних мереж, методи аналізу великих систем, зокрема Інтернет, методи модульного аналізу, методи е-соціальної науки тощо. Це дозволяє проводити ефективні соціологічні дослідження, застосовувати вміння та навички збору та аналізу інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології та комп'ютерне моделювання. Таке розуміння системної соціології добре узгоджується з сучасною українською соціологічною традицією.

Відтак, даний підхід набуває актуальності, і зараз ці тенденції описуються інформаційним простором, із нагромадження великої кількості фактів, тверджень, спостережень виражених у вигляді блогів, постів, твітів тощо.

Екзобайти інформації динамічного суспільства з його хаотичною складовою, можуть бути обраховані за умов наявності теоретичної бази, котра і будується на зачатках системного підходу. Кібернетичний світ дарує нам соціальну інженерію, соціальне моделювання особливо нестабільних систем, та їх прогнозування, навіть, що має особливе значення у культурному вираженні. Тому слід приділити особливу увагу не інтерпретації класичних теорій, а повернути свій погляд в напрямку інформатизації та власної української школи нової системної соціології. Правильне використання інформаційного потоку, засноване на системному підході, може слугувати поштовхом до розвитку високих

соціальних технологій в сучасному українському суспільстві.

Отже, слід зазначити, що системна соціологія є виходом із сукупності інформаційного потоку в сучасному суспільстві. Незважаючи на революційний настрій, загальну анемію, війни (інформаційні та традиційні), певну технологічну відсталість, ми можемо помітити позитивні тенденції вправданення системної соціології в українському суспільстві. Не варто упереджено ставитися до думки, що компілювання математичного знання систем та кібернетичних елементів у соціологічну парадигму відверне дослідника від наявної чуттєвості наукових даних. На мою думку, саме сьогочасний постіндустріальний період виявляє значущість інформаційного потоку і матиме особливий вплив на базову структуру груп, інститутів, держав, об'єднань. На фоні розладу психологізмів як ядра політичної сили, об'єктивне вираження стратегічної інформації в її математичній моделі, буде слугувати виходом із заангажованих відносин політичної боротьби і тому стане дієвою методикою інформаційного стримання, як повноцінною структурою прийняття, зміни та формування державних стратегій. Тому слід використовувати технологічні надбання та адаптовуватись до загальних інформаційних тенденцій, розвиваючи наукову мову соціології у відповідності з вимогами сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Давыдов А.А. Системная социология: Введение в анализ динамики социума/А.А. Давыдов. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 248 с.

Масенкова Н.О. (м.Київ)

masnataua@gmail.com

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ПЕРЕДУМОВИ, СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕВАГИ

Що таке децентралізація? Децентралізація – процес перерозподілу функцій, повноважень, бюджетів, людей або речей від центральних державних органів органам місцевого самоврядування.

За роки незалежності це питання повсякчас відходило на другий план, породжуючи нові й нові відмовки влади: громади не готові взяти на себе управління, немає підготовлених кадрів, на місцях буде хаос і корупція тощо. Таким чином, реформа все частіше відкладалась на дальню полицю, не зважаючи на те, що рядовому громадянину майже невідомі ані головні ідеї, ані переваги цієї реформи.

Для початку розберемось із передумовами реформи децентралізації. Отже, маємо модель радянської централізованої системи управління в умовах незалежності та прагнення України до вільних ринкових відносин. Централізована система мала відносний успіх в Радянському союзі, де влада була монополізована однією партією та існувала абсолютна перевага державної власності над приватною. На сьогоднішній день частка державної власності складає лише 5 %, а Верховна рада представлена далеко не однією-двома партіями. Система управління в сучасній Україні яскраво відрізняється нераціональним та неоднозначним розподілом повноважень між владними структурами відносно адміністративно-територіального устрою. Це сприяє появі та зростанню конфліктів між органами місцевої влади та органами центральної влади, що створює між ними ніби конкуренцію, замість ефективного партнерства. А непрозоре та нестабільне фінансування, затримки надходження до бюджетів та інше майже унеможлиблює виконання повноважень органами місцевої влади і, як наслідок, веде до втрати довіри громадян до місцевої влади та влади взагалі. Недовіра, відсутність розуміння і взаємодії між людьми та владою, породжує повну відсутність ефективної роботи влади, як центральної, так і на місцях. Саме ці чинники спонукають до рішучих змін, розробки реформи системи влади та управління.

Сучасний законопроект про реформування системи влади полягає у глибоких перетвореннях: органи центральної влади та органи місцевого самоврядування нарешті почнуть займатися властивими для них справами. Громадяни отримують змогу обирати шляхом чесних, прозорих і демократичних виборів представників в органи місцевого

самоврядування різних рівнів: громади, райони та області. Ця трирівнева система адміністративно-територіального устрою створює виконавчий орган, якому будуть надані повноваження, ресурси та відповідальність так, аби якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до людей. І тільки при наявності та балансу повноваження, ресурсів і відповідальності ми отримаємо ефективну владу. Центральна влада отримає контролюючі та координуючі повноваження. Таким чином кожний рівень отримає свої повноваження і відповідатиме за забезпечення ресурсами свого рівня. Оновлена бюджетна система цьому сприятиме. Місцеві податки стають основою місцевих бюджетів, що посилює можливості місцевих бюджетів, ведуть до розвитку місцевої економіки. За таких умов зростає авторитет місцевої влади, органи місцевого самоврядування стають відповідальними перед виборцями за свою ефективність, а перед державою – за законність своєї діяльності.

Здається, що все так казково і майже не можливо. Але звернемось за прикладом до Європи. Майже кожна європейська країна провела цю реформу і згодом відчула її переваги. Наприклад, в Швейцарії кожна громада має право визначати, який відсоток податків вона буде віддавати центру. В Польщі 85% коштів в бюджеті місцеві громади використовують без узгодження з центральною владою. Місцеві мешканці справді самостійно розвивають свою громаду (село, селище чи місто) – тож шукають найкращі рішення, а також вчать та розвиваються в цій галузі. Якщо проблеми вирішують ті люди, які реально їх відчувають, то вони й зацікавлені в тому, щоб зробити все якнайкраще. Тому нова система швидко почне сама себе вдосконалювати, залучати нових, грамотних і відповідальних людей, давати змогу молоді розкритися в сфері управління.

Україна почала свій шлях до обговорюваної реформи не так давно, але вже наступні два місяці у Верховній Раді будуть вірушувати долю цього закону. Сучасна Україна, як європейська держава, потребує активних реформ, реалізація яких в першу чергу справа активних українців, об'єднаних в ефективну громаду.

Мельнікова О.М. (м. Київ)

melnikova_alexandra@i.ua

ЕКОНОМІЧНА ВЛАДА ТА ЇЇ ПРОЯВИ В УКРАЇНІ

Владні відносини є складовою будь-яких взаємодій: з приводу об'єктів власності, обміну, управління виробництвом, розподілу ресурсів і результатів виробництва. Влада змінює умови, в яких робить вибір господарюючий суб'єкт, впливає на його мотивації і тип соціальної поведінки.

Під економічною владою у вузькому сенсі слова розуміється влада господарюючих суб'єктів у сфері економіки. У той же час економічну владу неможливо розглядати без вивчення суміжних форм влади, таких як влада економічної еліти, влада держави і т. п.

Сама влада як інститут також відноситься до політичної сфери, а рішення, прийняті ним в рамках економічної політики (а іноді й в інших областях), впливають на економічну ефективність.

Таким чином, економічна влада - специфічне відношення, яке знаходиться поміж організаціями та економічними інститутами, і в той самий час між соціальними групами та індивідами, діяльність яких тісно пов'язана з економікою, в рамках якої суб'єкт економічної влади утворює владний простір навколо себе, а решта інститути і групи змушені певною мірою виконувати волю і слідувати інтересам названого суб'єкта, поступаючись в певній мірі власними інтересами та цілями.

Так як держава займає принципові позиції у сучасній економіці, потрібно відмітити, що Україна має такі інститути, через які виконується економічна влада.

Відносять до цих інститутів:

1. Інститут з державної власності, яка складає державний сектор економіки та здійснює гарантію власного підприємництва;

2. Інститут з державного врегулювання економіки, який здійснює свій вплив також на недержавні структурні утворення у єдиному механізмі з ринковими важелями врегулювання;
3. Інститут з контролю, включаючи контроль за недержавним сектором економіки;
4. Інститут з податкової системи і фіскальної політики, який поширює концентрацію влади на державний бюджет; муніципальні владні органи, які поширюють економічну владу через призму підпорядкування;
5. Інститут з муніципальної (регіональної) влади;
6. Інститут з зовнішньоекономічної діяльності;
7. Інститут з соціальної сфери;
8. Інститут з політичної та ідеологічної влади, який здійснює і правове поле економічної влади, так і ідеологічне тлумачення політико-економічних дій держави;
9. Інститут з інформації - принаймні той, що монополізує певну інформацію.

Економічна влада - означає здійснення контролю над економічними ресурсами, власністю на різноманітні матеріальні цінності. У відносно спокійні часи розвитку суспільства економічна влада переважає над іншими видами влади, адже економічний контроль - це не тільки контроль за однією з областей людського життя, ніяким чином не пов'язаний з іншими, - а такий контроль, який існує над засобами досягнення усіх наших цілей.

Владні відносини характерні усім господарським системам та є складовою різноманітних економічних взаємодій: відносин власності, відносин управління виробництвом, обміну, розподільних відносин і т. п.

Фактори економічної влади є сукупністю явищ і зв'язків, від яких залежить існування самого поняття.

Розглядаючи інститут економічної влади не можна враховувати тільки матеріальні чинники, але потрібно розглядати сукупність політичних, культурних, соціологічних, технологічних і інших факторів.

Михайлова О.Ю. (м. Київ)

mihaylova27@gmail.com

МОДЕРНИЙ КОНЦЕПТ ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ У ПОСТМОДЕРНУ ДОБУ

Політична нація як уявлення модерністської парадигми. Поняття національного у дослідженнях найчастіше виступає у спектрі інтерпретацій, що заданий двома полюсами: це етнічне та громадянське розуміння нації. На політичному рівні цим полюсам відповідають феномени етнічного націоналізму та політичної нації. Уявлення про націю як політичну спільноту є невідривним від модерністської парадигми. В її рамках нація визначається як результат таких модерних явищ як капіталізм, бюрократична держава, секуляризація, а почуття солідарності, спільні політичні інтереси та ідеологія патріотизму постають як її визначальні характеристики. Теоретичне обґрунтування специфіки політичної нації здійснив, зокрема, Е. Сміт, який твердив, що «кожен націоналізм містить громадянські та етнічні елементи різною мірою та у різній формі» [1]. В Україні концептуалізація політичних інтересів нації здійснювалась науковцями протягом ХХ ст., і чільна роль у цьому належить В. Липинському, О. Бочковському, В. Старосольському, В. Кучабському, І. Лисяку-Рудницькому та ін. Поширення серед мешканців України ідентифікації з політичною нацією є метою, яка була поставлена на початку української державності. Такі орієнтири свідчать, що в Україні досі актуальними є політичні орієнтири класичного дискурсу модерну, що пояснюється специфікою запізненого націєтворення.

Проблематизація дієвості концепту політичної нації в умовах глобалізації. Протягом доби модерну відбувалася семантична етатизація поняття «нація». Найсуттєвіше вона відбилася у тому, що держава стала фактично уособленням інтересів політичної нації, їх втіленням і лобістом. Саме цим була зумовлена легітимація інституту держави як суверенного соціального організму в модерну добу. Але в добу глобалізації контроль над

державою переходить до зовнішніх, недержавних та наддержавних утворень, іноді аж до глобального зовнішнього управління. Цьому сприяє утвердження інститутів десоверенизованої космополітичної демократії, а разом з тим – поява і утвердження феномену денационалізованого громадянства. Особиста емансипація громадян визрівала в нетрях громадянського суспільства західноєвропейських країн, але вона закладає передумови руйнації структур держави, бо знаходить реалізацію на транснаціональному рівні. В цьому контексті постають питання щодо мінімізації евристичної спроможності концепту політичної нації з огляду на поширення і вплив мережевих за структурою національних діаспор [2], або з огляду на зростаючу роль глобальної мережі Інтернет у процесах соціалізації та інформаційного забезпечення громадян. Аналіз глобалізаційних процесів вимагає специфічних інструментів дослідження, які випрацьовується переважно у постмодерністській методології.

Відмова від універсалізації та єдиної норми як ознака постмодерного дискурсу. Зміст поняття політична нація багато втрачає у тих контекстах, які відповідають до-модерному або постмодерному дискурсам. В Україні водночас представлені різні уклади – традиційний, індустріальний, постіндустріальний, і кожен з них породжує специфічні типи дискурсу, в межах яких утверджуються окремі параметри ідентичності (родові, релігійні, культурні, мовні). На це вказують науковці Н. Яковенко, Г. Касьянов, М. Рябчук, О. Гнатюк та ін. Як зауважує Г. Касьянов, «проблема полягає не так у наявності згаданих укладів, як у ступені їх впливу на суспільний розвиток. В Україні цей вплив високий...». Тому в Україні особливо гостро постає потреба створення (або принаймні залучення розроблених на Заході) сучасних концептів, в яких інтегративні процеси сучасності (зокрема, поява нових колективних ідентичностей) осмислюються концептуальним інструментарієм, що адекватно відповідає викликам динамічного світу. Зокрема, такий інструментарій присутній у комунікаційній та деліберативній теоріях, у дослідженнях міграцій, у дослідженнях громадянської ідентичності, у кіберсоціології, у постколоніальних дослідженнях. Переваги цих підходів буде розкрито у доповіді.

Список використаних джерел:

1. Сміт Е. Національна ідентичність/ Е. Сміт; [Пер. з англійської П. Таращука] – К.: Основи, 1994. – 224 с. – С. 106.
2. Винницький М. Україна і діаспора - можливості формування "світового українства"/ Михайло Винницький [Електронний ресурс]/ Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11130
3. Касьянов Г. Сучасна історія України: проблеми, версії, міркування/ Г. В. Касьянов// Український історичний журнал. – 2006. – №4. – С. 4–16. – С. 5.

Мініна І.М. (м.Київ)

ivanka.minina@gmail.com

ІСЛАМ ЯК ДОМІНАНТНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ПОЛІТИКУ ТА СУСПІЛЬСТВО АРАБСЬКИХ КРАЇН

Починаючи з кінця ХХ століття, арабські країни зазнають процес складної модернізації, це безпосередньо пов'язано з процесом політичної, економічної та господарської глобалізації.

Процес глобалізації в арабських країнах вносить великі корективи у суспільне та політичне життя даного народу та разом з тим викликає низку проблем.

Розвиток країн Близького Сходу до сьогодні мав певні характерні політичні стандарти щодо управління державою та впливу на суспільство. Ці стандарти закріплені за глибоким мусульманським віруванням, за безпосереднім впливом ісламу на формування держави та суспільства.

Мусульманське віровчення несе в собі дещо жорсткий характер, який прямо розповсюджується на політичні та суспільні погляди громадян арабських країн. Саме тому

країни Близького Сходу характерні своїм авторитаризмом на фоні жорсткого мусульманського режиму.

Через призму ісламу відбувається приглушення основного суспільного аспекту, а саме – соціального. Відбувається приглушення взаємозв'язків між певними соціальними групами та представниками різних націй та, насамперед, вірувань.

Релігійна форма арабських країн є настільки поширеною серед різних форм суспільного управління, що не надає можливості людині проявити себе у якості індивіда, що безпосередньо зашкоджує прогресивному руху суспільства з соціологічної точки зору. [1].

Особливо небезпечним щодо суспільно-політичного розвитку країн Близького Сходу є їх неадекватна опозиція щодо суспільних та політичних норм інших країн світу.

У якості висновку можна сказати, що релігія ісламу має безпосередній вплив на політичне та суспільне життя населення країн Близького Сходу.

Саме це несе великий вплив на процес модернізації арабських країн, а саме на його швидкість, тому що під гаслами ісламу, країни Близького Сходу несуть у собі велику жорстокість та протистояння щодо можливості прийняття інших політичних та суспільних норм існування держави.

Список використаних джерел:

1. Ислам. Проблемы идеологии, права, политики та економіки. - М., 1985. - 168 с.

Мищенко А.П. (м. Київ)

18anasteisha@gmail.com

ШЛЯХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: МІЖ ВАШИНГТОНСЬКИМ ТА ПЕКІНСЬКИМ КОНСЕНСУСАМИ

Після проголошення Незалежності України, в період переходу до ринкових умов нашої країні необхідно було визначити, яким же шляхом рухатися, як же модернізувати економіку та пристосувати до сучасних умов, завдаючи якнайменше шкоди господарству країни та її населенню. Відомі всьому світу шляхи (Вашингтонський та Пекінський консенсуси) є актуальними і зараз.

Термін "Вашингтонський консенсус" запропоновано у 1998 р. професором Лондонської школи економіки Джоном Греєм у книзі "False Dawn: The Delusions of Global Capitalism"[1].

Рекомендації МВФ щодо країн, що прагнуть ринкових реформ, у межах Вашингтонського консенсусу, були поставлені такими: 1) регулювання процентної ставки (внутрішні фінансові ринки визначають розміри ставок країни; позитивні реальні відсоткові ставки унеможливають відтік капіталу і сприяють його нагромадженню); 2) зміни в оподаткуванні (щоб не було непомірної кількості податків, і їх розміри мали адекватні межі); 3) контроль держбюджету (різниця між витратами й доходами, дефіцит мають бути якнайменші); 4) валютні курси (необхідно встановити конкурентний валютний курс, що буде стимулювати експорт); 5) створення сприятливих умов для торгівлі, мито має бути як можна менше, і не застосовуватися для проміжних; 6) правовий захист права власності; 7) послаблення урядового регулювання для зменшення корупції; 8) державні підприємства (хоча б їх більшість) мають бути приватизовані, бо вони не так ефективні як приватні.

У квітні 2011 р. Домінік Стросс-Кан, голова МВФ, виступив із заявою, що «Вашингтонський консенсус» «з його спрощеними економічними поглядами й рецептами звалився під час кризи світової економіки і залишився позаду»[1].

Пекінський консенсус. Це поняття запропонував професор Дж. Рамо. Він же й дав визначення основних положень цього консенсусу: 1) слідування шляхом інноваційного розвитку; 2) намагання забезпечити якісний та сталий прогрес; 3) встановлення соціальної рівності в суспільстві; 4) збереження національної самобутності; 5) метою реформ має бути поліпшення життєвого рівня, здійснення реформ поступово, крок за кроком[2].

Чжан Вей Вей, професор Пекінського університету, каже, що прямо протиставляти Вашингтонський і Пекінський консенсуси не правильно. Адже Китай взяв з американської

моделі багато корисного (глобалізація, ВЕЗ, значення ринку). З другого боку, пекінський уряд сам, як застосовувати закордонні ідеї. Звичайно, у китайській моделі розвитку є свої недоліки, але більш ефективна в підтримці бідних верств населення. «Ідеологічно мотивована американська модель, - каже Чжан Вей,- орієнтує на проведення радикальної і широкомасштабної демократизації і приділяє дуже мало уваги конкретній місцевій ситуації»[2].

В Україні відмовились від умов Вашингтонського консенсусу, та задля виходу з економічної кризи почали будувати власну модель економіки на основі поступального розвитку продуктивних сил, урахування традицій, культури, духовності. Щодо напрямку розвитку, пріоритетним було обрано євроінтеграцію. Саме у формуванні Пост-Вашингтонського консенсусу проявилась тенденція поступового переходу країни до відкритої економіки. Умови та рекомендації Пост-Вашингтонського консенсусу: 1) ефективність регулювання державою має бути підвищена за рахунок застосування ринкових механізмів; 2) реформи у фінансовій системі (заохочення конкуренції, захист прав споживачів, забезпечення виконання законів для підтримки безпеки й надійності); 3) держава стає доповненням до ринку; 4) досягнення макроекономічної стабільності; 5) підвищення рівня та якості життя (розвиток освіти, охорона навколишнього природного середовища тощо)[3].

На ділі ж, у багатьох країнах світу принципи Вашингтонського і Пекінського консенсусів змішуються, доповнюючи один одного.

При цьому вільний ринок з конкуренцією залишається як стала цінова економічна система. Фрідріх Август фон Хайек, відомий філософ і економіст, вважав, що вона є продуктом еволюції людства, і розміщував на тому ж рівні, яке займає мова. Це є те поле, де реалізується природний добір, людські можливості, де люди діляться на успішних і нещасних. Без нього немає прогресу, розвитку.

Список використаних джерел:

1. Глобализм с человеческим лицом. «Вашингтонский консенсус» не выдержал проверки экономическим кризисом [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ng.ru/economics/2011-04-06/1_globalizm.html
2. Причины успеха китайских реформ [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studme.com.ua/122507198005/ekonomika/prichiny_uspeha_kitayskih_reform.htm
3. Вашингтонський консенсус: проблеми і наслідки. Пост-Вашингтонський консенсус [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.net/12_15725_vashingtonskiy-konsensus-problemi-i-naslidki-post-vashingtonskiy-konsensus.html

Момот М.Р. (м. Київ)

pink_lip@bigmir.net

МІСЦЕ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Розгляд питання про місце та роль України в глобалізаційних процесах є актуальним, адже на сьогоднішньому етапі глобалізаційного розвитку багато країн переживають процеси трансформації всіх сфер суспільного життя. Також варто зазначити, що на початку ХХІ століття Україна зіткнулась з низкою політичних, економічних, культурних та соціальних проблем.

Глобалізація – це сучасна форма міжнародних відносин, яка передбачає розширення взаємозалежності між державами в політичній, економічній та культурній сферах майже на всю земну кулю. Рушійною силою для розвитку глобалізації стала науково-технічна революція, а саме розвиток світової системи комунікації. Сучасна глобалізація є новим етапом інтернаціоналізації і покликана до життя сучасним рівнем розвитку матеріального і духовного виробництва і пронизує усі сфери життєдіяльності суспільств [1].

На сьогодні жодна держава в світі не може бути ізольованою від сучасних глобалізаційних процесів. Тому перед кожною державою постає потреба інтегруватись у світовий простір, віднайти своє місце в ньому та визначити свою роль щодо динаміки глобалізаційного розвитку. Переважною мірою процес включення України в сучасний глобалізаційний простір має хаотичний, не структурований характер.

В період глобалізації Україна, як і будь-яка інша країна має декілька варіантів для свого функціонування, що визначають її роль у процесі розвитку сучасного світу. З однієї сторони, вона може залишатись інертним спостерігачем за протіканням сучасних глобалізаційних процесів, а з іншого – перетворитись на ініціативного учасника, на одного із суб'єктів управління глобалізаційними процесами. Україна таку можливість має. Перш за все, це залежить від політичного та соціально-економічного розвитку держави, від демократизації сфер громадського життя та рівня національної ідентичної управлінської еліти[2].

Наразі для України доцільно оптимізувати систему прийняття державно-управлінських рішень, виробити ефективні механізми стабілізації суспільно-економічного розвитку шляхом здійснення відповідного реформування основних сфер суспільного життя, в тому числі адміністративної та політичної. Важливу роль у таких процесах виконує політична еліта. Безумовно, глобалізація як об'єктивний процес впливатиме на Україну, проте саме від політичної еліти залежить статус України у глобалізаційному розвитку, чи буде вона повноправним та конкурентно-спроможним суб'єктом розвитку сучасного світу, чи всеж таки вона перетвориться на відповідного геополітичного клона, який грає за чужими правилами на своєму полі [1]. В цьому контексті саме національна управлінська еліта має взяти на себе функції збереження національної ідентичності України шляхом реалізації власних політико-економічних інтересів, вона має віднайти новий ракурс позиціонування країни у світі.

Важливо відзначити, що місце та роль України у світових глобалізаційних процесах також визначається рівнем включеності національної політичної та бізнесової еліти в ці процеси. Безпосередньо це стосується представлення України на всесвітніх політичних та економічних форумах, рівня їх активної діяльності у відповідних структурах за межами держави. Провідна роль відводиться інтелектуальному розвитку національної державно-управлінської еліти виходячи з того, наскільки вона здатна вписатись у глобалізаційні процеси і управляти ними заради реалізації власних національних інтересів. Незнання європейських мов, невміння опанувати сучасні інформаційно-комунікативні технології засвідчує неготовність сучасної державно-управлінської еліти достатньою мірою включитись у глобалізаційні процеси. Саме національна еліта переважною мірою впливає на визначення місця та ролі України у глобалізаційних процесах.

Також важливою компонентою визначення місця України в глобалізаційних процесах є її вхід в соціально-культурне життя європейського суспільства. Це зокрема стосується науки, спорту, мистецтва, літератури, кінематографу та інш.

Отже, розглянуті вище чинники свідчать про необхідність подальшого розвитку глобалізаційної політики, яка б чітко визначала місце та роль України на світових теренах. Глобалізаційна політика має спрямовуватись, перш за все, на реалізацію національних потреб не за рахунок їх пристосування до потреб всесвітньої системи розвитку, а завдяки перспективі задекларувати та захистити власну національно-регламентовану позицію у глобальному світі [2].

Список використаних джерел:

1. Жаліло Л.І. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації / Л.І. Жаліло, Я.Б. Базилук, Я.Б. Берлінська; [За ред. Я.А. Жаліло]. – К.:НІС, 2005. – 388с.
2. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на державну систему управління (теоретико-методологічний аналіз): Монографія / [За заг. ред. д-ра. філос. наук, проф. В.М. Княєва]. – К.: НАДУ, 2007. – 680 с.

ЗАХІДНИЙ МОДЕРН: ВИЩА СТАДІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЧИ ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ?

Більшість країн світу в ХХ столітті прагнули покращення та модернізації промисловості. Цим покращення були притаманні зміни військової захищеності та покращення життя громадян в країні, що давало відчуття захищеності і спокою, а особливо піклування держави життям своїх громадян.

Модернізація органічного розвитку була притаманна таким державам як Великобританії та Франція. Саме цим державам було притаманно поетапний індустріальний розвиток в країнах, було покращення соціальних та економічних передумов для розвитку індустрії в цих країнах. От на прикладі Великобританії, ці покращення відбувалися за умов розвитку, а також покращення розвитку важкого машинобудування. Було забезпечення заводів новими двигунами, верстатами, обладнанням. Також великим внеском в розвиток країни був важливим покращення гірничої промисловості, що включало в себе появлення нового обладнання із сталі та чавуну.

Для цих країн потрібно було більше століття для того, щоб впровадити моделі органічного розвитку. Основною умовою модернізації стало розширення внутрішнього і зовнішнього ринку. Важливими були утворення акціонерних товариств, що контролювали надбавлення банківського капіталу в виробництво.

Для того, щоб модернізація органічного типу була доступна лише для країн із соціальною та політичною стабільністю, а також розвитку промисловості і владою, яка є розумною. Країни, що прийняли таку форму організації, спочатку розвивали промислове виробництво, що стало основною сферою для господарства.

Такі держави як Угорщина, Австрія та Німеччина спрямовували свої сили для розвитку мануфактурного виробництва, також для того, щоб це залучення до індустріального суспільства розвивалося доволі нерівномірно. Критичне обмеження матеріальних ресурсів стало негативним фактором, до того ж і державні міжусобиці, які були причиною соціально-політичними нестабільностями, що виникали в державі. Уряд країни був ініціатором модернізації промисловості в цих країнах і великі підприємства і населення було проти таких змін.

Ідейне лідерство Заходу стало початком епохи модерну в світі. Статус, який заробив Захід у світі був заснований на перевагах промислового перевороту, став силою, який на даний час недооцінюють. На сьогодні ситуацію змінили події, а саме перемога в «холодній війні» та дефіцит ресурсів нашої планети. «Холодна війна» змінила розвиток цієї модернізації на Заході.

Модернізація Заходу була початком інтенсивної урбанізації та урбанізації в країнах. Також модернізація створювала широко інформаційну та освітню інфраструктуру, що вибудовувала необхідну пріоритетну систему.

ОСНОВНІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Понад 20 останніх років Україна намагається вирішити проблему створення механізмів досягнення національної стабільності, консенсусу інтересів різних інститутів та суб'єктів політичної влади у процесі прийняття державних рішень в економічній сфері, обґрунтування значимості устрою суспільно-політичного життя щодо формування економічної політики держави, яка б відповідала запитам пересічного громадянина [1].

В українській економіці нерозв'язані проблеми накопичувалися десятиріччями. Непідкріплена економічним розвитком «соціалізація» бюджету тільки тимчасово вирішувала

завдання покращення добробуту громадян, оскільки вона не базувалася на адекватному збільшенні обсягів виробництва і підвищенні рівня продуктивності праці [2]. На сьогодні глибока економічна криза в Україні має безпрецедентний характер, будучи зумовлена як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками.

Одним з основних факторів, що гальмує вихід з кризи та подальший розвиток економіки, є високий рівень корупції. Відповідно до рейтингу Transparency International у 2014 р. за індексом сприйняття корупції Україна посіла 142 місце у світі, залишившись позаду Російської Федерації, Нікарагуа, Того, Непалу, Гондурасу, Гамбії тощо [3]. Західні партнери України, зокрема, ЄС та США, звертають особливу увагу на проблему подолання корупції в Україні, наголошуючи, що від успіхів у цій сфері безпосередньо залежить майбутнє держави [4].

Корупція не лише підриває наявні фінансові можливості держави, але й створює серйозні перепони для залучення іноземних інвесторів та модернізації вітчизняної економіки відповідно до європейських стандартів, що передбачено, зокрема, Угодою про асоціацію. Окрім того, ефективна боротьба з корупцією в нашій державі є важливою умовою візової лібералізації між ЄС та Україною.

Під тиском західних партнерів та міжнародних інституцій, що надають допомогу Україні (наприклад, МВФ), а також на вимогу українського суспільства, чинним політичним істеблшментом у 2014-2015 рр. було прийнято цілу низку змін до антикорупційного законодавства та надано інституційного виміру боротьбі з корупцією шляхом створення Національного антикорупційного бюро. Більше того, Президент України назвав принципову, послідовну та ефективну боротьбу з корупцією одним із головних пріоритетів на 2015 рік. Проте наразі важко дати об'єктивну оцінку ефективності антикорупційної політики держави, адже для аналізу її практичних результатів потрібен час.

Разом з тим Україні доцільно посилити міжнародну співпрацю у сфері антикорупційної боротьби, зокрема, у рамках GRECO (Group of States Against Corruption), GOPAC (Group of Parliamentarians Against Corruption) та ініціатив ООН у протидії корупції.

Окрім того, для дієвої боротьби з корупцією важливе значення має використання підходу, який полягає у вдосконаленні правової системи держави, що одночасно обмежуватиме можливості вчинення корупційних дій та сприятиме реформуванню економічної системи держави. Проявами такого підходу, зокрема, є заходи з дерегуляції економіки та децентралізації державної влади [5].

Відтак, подолання економічної кризи в Україні є комплексною проблемою для вітчизняної влади, що має як зовнішній так і внутрішній виміри. Вирішення цієї проблеми вимагає чіткої політичної волі для проведення дієвих реформ, співпраці органів центральної влади з місцевими громадами та суб'єктами господарювання, а також поглиблення співробітництва та консультацій України із західними партнерами, зокрема ЄС та США, які мають вагомий досвід у подоланні корупції.

Список використаних джерел:

1. Барановський Ф.В. Економічна політика держави: політологічний аспект. : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Барановський Фелікс Володимирович. – К. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. —1999. — 20 с.

2. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246247059&cat_id=244203594

3. Corruption Perceptions Index 2014: Results // Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2014/results>

4. Biden Implores Ukraine to Fight Corruption, Says Russian Fears a Ukraine that Can't Be Bribed // U.S. News [Електронний ресурс]. –

<http://www.usnews.com/news/politics/articles/2015/04/28/biden-implores-ukraine-to-do-more-to-fight-corruption>

5. Порошенко назвав боротьбу з корупцією одним із головних пріоритетів 2015-го // Лівий берег [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukr.lb.ua/news/2015/01/03/291281_poroshenko_nazvav_borotbu_z.html

Наконеchna Ю.В. (м. Київ)

juliyanakonechnaya@gmail.com

НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Важко переоцінити роль інформації в сучасному світі. В зв'язку з процесами глобалізації та інформатизації всіх полів діяльності суспільства - від соціального до політичного, конфліктне поле змінило простір функціонування на абсолютно новий - інформаційний або кіберпростір. Вплив інформації стає не менш важливим, ніж політичний та економічний внаслідок еволюційних процесів в соціальній, інформаційній та комунікаційній сферах, виступаючи як інструмент виконання як зовнішньо, так і внутрішньополітичних дій держави.

Глобалізація як особлива фаза міжнародних відносин розпочалась ще декілька десятиліть тому, але її формування досі не завершилося. Зараз процеси глобалізації викликають особливий інтерес дослідників, адже через глобальний характер і різноманітність проявів в сучасній науці та політиці не існує загальноприйнятої думки щодо визначення поняття "глобалізація". Складовими частинами глобалізації є політичні фактори, розширення економічного та інформаційного просторів діяльності людини, суспільства, країни, зовнішньополітична діяльність країни тощо. Такий розвиток країни, безумовно, призводить до впровадження нових форм інтернаціональних взаємодій, виникненню нових міжнародних зв'язків. Але разом з тим Україна стикнулася з новою загрозою у сфері національної безпеки - інформаційним тероризмом.

Тему інформаційного тероризму розглядало багато дослідників (Д.Белл, М.Кастельс, С.Хантінгтон, О.Зернецька, Т.Петрів), але все одно феномен інформаційного тероризму є недостатньо вивченим. Існує багато визначень поняття "тероризм". В загальному випадку його визначають як метод впливу на визначений об'єкт за допомогою теракту (при цьому жертва теракту не є його об'єктом). За масштабом вчинення терористичних актів тероризм набув значення проблеми міжнародного характеру.

Терористи часто мотивовані ірраціональними цілями - політичні мотиви, самоствердження, релігійні вподобання, психічні розлади. Мета їх діяльності - політичні, економічні, релігійні вимоги тощо. Інформаційний тероризм представляє собою поєднання фізичного насильства та злочинного використання цифрових, інформаційних мереж з метою здійснення терористичного впливу чи акту. Такий тероризм діє у всіх сферах, де має місце конфронтація думок, та вирізняється маніпуляціями та підтасуванням інформації, дезінформацією та подачею хибних фактів для залякування та маніпулювання, часто застосовується в державній політиці. Сьогочасний інформаційний тероризм являє собою сукупність інформаційних протистоянь. Поширеність інформаційних технологій значно підвищує рівень небезпеки інформаційно-терористичних актів. Найбільш використовувані інструменти для їх реалізації - ЗМІ та Інтернет.

Зараз часу Україна належить до групи небезпеки щодо вчинення терористичних актів, особливо тих, що стосуються інформаційно-терористичних інцидентів. Головні передумови їх вчинення: 1. політична нестабільність (криза в країні, наявність опозиційних груп, неможливість для деяких громадян реалізувати свої права та свободи); 2. існування релігійних конфліктів (тероризм як підтримка ідеології); 3. політико-економічні конфлікти; 5. наявність на території України військової бази ВМС РФ (терористичні акти як міжнародні, так і з боку внутрішніх радикалів); 6. етнічні протиріччя; 7. слабка система захисту інформаційного простору в Україні. На даний момент Україна посідає місце у десятці країн з найбільшою кількістю інтернет-атак, випадків розсилки спаму та кіберзлочинності.

Проблема інформаційного тероризму зараз має особливу вагу в зв'язку з проведенням анти-терористичної операції на території двох областей. В таких умовах інформація має виключну цінність і може впливати безпосередньо на перебіг воєнних дій та людські життя. Необхідною є тенденція до подолання явища інформаційного тероризму. Здійснюється робота з покращення законодавчого процесу у сфері інформаційної безпеки України, аналізу причин тероризму в сфері медіа, підвищення вмінь боротися зі спробами маніпулювання з боку інформаційних ресурсів. Серед документів, що регулюють сферу інформаційної безпеки та, зокрема, проблему інформаційного тероризму, Доктрина з врегулювання інформаційної безпеки України, Кримінальний кодекс України (передбачає відповідальність за комп'ютерні злочини), Європейська Конвенція про кіберзлочини. Отже, інформаційний тероризм - це феномен, що швидко набуває сили та становить неабияку загрозу у будь-якій сфері, де він виникає. Проблема його викоренення є комплексною і вимагає особливої уваги. Необхідним заходом для досягнення поставлених цілей є покращення законодавчої бази для сфери безпеки інформації в Україні.

Отже, інформаційний тероризм в умовах глобалізації - вже не внутрішня проблема держави, а міжнародний воєнно-політичний чинник, що має прямий зв'язок з глобалізаційними процесами політичного, соціального, економічного характеру.

Настояща К.В. (м. Київ)

kvitka_2177@mail.ru

ФОРМИ НОВОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ: МАСКУВАННЯ ПІД СОЦІОЦЕНТРИЧНІСТЬ ЧИ ПОВЕРНЕННЯ ДО ПЕРВІСНОГО МАГІЗМУ

В реаліях постмодерного соціуму нові форми релігійності, стають дедалі більш багатоманітними. І причина цього не тільки в тому що під впливом глобального процесу секуляризації і полікультурності «розмиваються» ознаки традиційної релігійності і ця традиційна релігійність стає дедалі більш формальною, профануючись ледь не до примітивних форм релігійної свідомості (магізм, обрядовіство, фетишизм), а ще і через певні специфічні внутрішнькультурні трансформації детерміновані адаптивно - захисними функціями культурного організму. Мова йде про те, що релігійність сформована під впливом секуляризації і її логічного наслідку – ньюеджизації світової культури, на ґрунті різних культурних традицій, в просторі різних культур, породжує абсолютно нові, специфічні форми релігійності, які носять при цьому не вузький, сектантській, а масовий, соціальний характер. Така диспозиція наштовхує на пошук детермінант ймовірно обумовлюючих превалювання тої чи іншої форми релігійності в тому чи іншому соціальному середовищі і культурі.

Оскільки всупереч прогнозам позитивістські налаштованих соціологів ХХ ст., які розглядали секуляризацію як домінуючу тенденцію сучасного розвитку, релігія продовжувала бути одним із «несподіваних факторів модерну» (Е. Тірікьян), змінюючись під його впливом і водночас змінюючи контури сучасного соціуму, наприкінці минулого століття стали з'являтися дослідження релігійності як детермінанти політичних устроїв. Цій проблематиці присвячені праці Ш. Айзенштадта, С. Брюса, С. Гантінгтона, Р. Інлєгарта, Ф. Холлідея та Б. Лоуренса. Вплив еволюційних змін у суспільстві на розвиток релігійної свідомості представлено в працях П. Бергера, Р. Белла, І. Ваха, Е. Гірлі, Ч. Глока, Х. Кокса, П. Хілса, роботи яких ставлять питання і про сучасні тенденції в сфері релігії, існування традиційної та нетрадиційної її форм. В цьому контексті вагомий внесок у вивчення модерністської та постмодерністської соціальності внесли З. Бауман, Д. Белл, Е. Гідденс, Д. Гелбрейт, П. Друкер, О. Тоффлер, А. Турен, Ф. Фераротті, Д. Фрідман, Ю. Габермас тощо.

В цьому контексті інтерес дослідників був спрямований на ціннісну сферу суспільства, яка одночасно постаючи маркером соціальних пріоритетів, здатна обумовити і ту чи іншу модель віросповідання і тип релігійних практик. Звісно з позиції класичного веберівського підходу, все має бути прямо навпаки і ми маємо позиціонувати релігійні

цінності як первинні і пріоритетні щодо цінностей домінуючих. Однак те що було апріорно для модерного суспільства, має прямо зворотній вплив для суспільства постмодерного і саме тому культура споживацтва породжує такі кічеві форми нової релігійності як, наприклад фаст-фуд релігія, мережева, маркетингова релігія, екорелігія тощо. Отже ціннісна сфера постмодерних суспільств, первинно похідна від системи догматів традиційних релігій на сьогодні, значно трансформувалась, чим виявив цілу низку розбіжностей з першоосновами, вже сама детермінує свої нові культурні форми. Постає закономірне питання якій же механізм послуговується інструментом конструювання нової соціальної реальності, відмінної від автентичних зразків історичного минулого соціуму і інокультурних артефактів.

Одже епоха постмодерну стала унікальним явищем в цьому сенсі і породжені нею кічеві форми релігії ще чекають на своє переосмислення і концептуалізацію. І в цьому сенсі не можна оминати увагою одну з глобальних зовнішніх факторів динаміки релігійності - секуляризацію, яка постає з одного боку глобальним і незворотнім процесом, який призводить до профанації традиційної релігійності, а з другого боку саме секуляризація детермінує появу нових форм релігійності, які формуються на ґрунті актуальних соціальних тенденцій породжують нові унікальні форми квазі – релігій[1, 2, 5]. І мова йде не про секти, як достатньо ізольовані маргінальні форми релігійності, не про майже глобальний соціальний рух нью – ейдж, еkleктично об'єднуючий у собі цілу низку шкіл і напрямків синкретичного, езотеричного, окультного характеру, а про релігії соціальні, розповсюджені, домінантні, які мають масовий, соціальний характер. Саме ця нова релігійність, часто навіть не інституалізуючись в релігію і маючи по суті іноді далеко не релігійний характер, задовольняє тим не менш, іманентну психіці людини релігійну потребу, а відтак викликає релігійні почуття, формує світогляд і відповідно змотивовує поведінку[2]. Традиційно ці соціальні явища сьогодні ще прийнято означувати релігійністю, оскільки ця релігійність настільки специфічна власною соціально-культурною детермінованістю, що при поверховому аналізі тяжіє більше до ідеології і ціннісної сфери, ніж до релігії. Це пов'язано ще і з тим, що релігія як соціальний інститут в своєму постмодерному розумінні остаточно секуляризований і дистанційований на перефірлю соціального простору[4, 5]. Однак спроба дослідників проаналізувати ці рухи і напрямки через концепт саме релігійності доводять їх релігійний, а не ідеологічний характер. І в цьому сенсі треба зробити уточнення, що ідеологія є переважно раціональний, оціночний феномен, обумовлений логікою розуміння і доведення, тоді як релігійність заснована на вірі, яка не потребує раціональних доведень[6]. Раціоналізована ідеологія модерну «розчаклувала» як стверджував М.Вебер, містику релігії і домінанта теїзму, поступово замістившись деїзмом призвела врешті решт до логічного звернення – апогею атеїзму[7]. На сьогодні вочевидь що ця форма теж не проіснувала довго і їй на зміну прийшла нова релігійність, яка не позиціонує себе як релігійність тим не менш замістила собою войовничий атеїзм, стверджуючі натомість домінанту тих самих релігійних цінностей в соціальному контексті і без прив'язки до інституціональних форм[9]. Поява цих форм, фактори обумовлюючи їх появу і чинники детермінуючи ту чи іншу модель прояву – основний актуальний вектор соціологічної концептуалізації феномену релігійності. Сучасне мультипарадигмальне соціологічне теоретизування в цьому сенсі є адекватним простором для пошуку таких механізмів і їх пояснення з позиції об'єктивної онтології.

Список використаних джерел:

1. First ISA Forum of Sociology Sociological Research and Public Debate Barcelona, Spain September 5 – 8, 2008 http://www.isa-sociology.org/barcelona_2008/
2. Casanova J. Public religions in the modern world [Text]/ J.Casanova – The University of Chicago Press, Ltd., London, 1994. – 298 p.
3. Эйзенштадт С. Конструктивные элементы великих революций: культура, социальная структура, история и человеческая деятельность[Текст]/ С.Эйзенштадт// THESIS. Теория и

- история экономических и социальных институтов и систем. – 1993. – Т.1. - №2 - С. 9-16.
4. Узланер Д. Неоклассическая модель секуляризации в западной социологии религии второй половины XX – начала XXI вв. [Текст]/ Д.Узланер – М., 2009. – 235 с.
5. Sociology and Religion: A book of readings[Text] – Englewood Cliffs, N.J. : Prentice – Hall, 1969.
6. Durkheim E. The elementary forms of the Religious life [Text]/ E.Durkheim – New York : Free Press, 1965. – 468 p.
7. Weber M. Science as a vocation[Text]/ M.Weber – N.Y.: Oxford University Press, 1946. – 242 p.
8. Luckmann T. Invisible religion[Text]/ T.Luckmann – N.Y.: Macmillan, 1967. – 322 p.
9. Weber M. Religious rejections of the world and their directions [Text]/ M.Weber - N.Y.: Oxford University Press, 1946. – 418 с.
- 10.Настояща К.В. Українська культурна традиція: структурна архітектоніка в реаліях сучасності/ К.В Настояща ///. Нова парадигма. Журнал наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, -2012. – Вип.109. – С.89-96
11. Карнеги-Центр Москва 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.carnegie.ru/events/?fa=3725>

Омельянец В.В. (м. Київ)

vikaomlts@gmail.com

ЧОМУ ЗА ЧАСІВ СВОБОДИ ТА МОДЕРНУ ЛЮДИ ПРАГНУТЬ ДО ОБМЕЖЕНЬ ФУНДАМЕНТАЛІСТСЬКИХ ПРАКТИК

Епоха модерну знаменує свободу розуму, розширення меж свідомості, відкриваються шляхи інноваційного розвитку, які включають в себе: урбанізацію, індустріалізацію та розвиток системи комунікацій. Це все невід’ємна частина модерного суспільства. Влада розуму, преференції науково-технічних революцій, прагнення людини до влади над собою зовні і зсередини – хіба не є це звабливими практиками сучасності? Але тоді постає актуальне питання, чому у час свободи та новітніх технологій (які дають змогу досягнути всі сфери існування) людство прагне до повернення базових принципів буття, чого не вистачає сучасному суспільству, коли така кількість його жителів поділяє принципи архаїчного?

Прослідковуючи історію людства, можна сказати, що існування особи завжди зводилось до усвідомлення кінцевості буття, тих трагічних наслідків, які обумовленні фактом скінченності земного життя. Людина як особистість завжди шукала психологічну опору, яка б допомогла їй досягнути щось неземне, щось, що залучило б її до чогось вищого, стабільного і вічного. «Особистість – це те, що дозволяє нам передбачити поведінку людини в даній ситуації» [Бреусенко-Кузнецов А.А. Теории личности: зарубежный опыт теоретизации: Курс лекций. К.: Миллениум, 2008.-442 с., С. 64]. Психотерапевтичні функції різних релігійних практик, допомагають людині повернутись до фундаменталістських основ, бо повертають її до екзистенційних основ буття, дозволяючи формуванню опертя на щось більше, ніж окремішність її земного існування.

Сьогодні, у світі, який стрімкими темпами глобалізується, постає одне з найважливіших питань, пов’язане з культурними відмінностями. Ми не просто зустрічаємося з феноменом мультикультуралізму, але він починає відгравати усе більше значення у нашому житті, формуючи політику сучасних союзів та економічних об’єднань. Сам мультикультуралізм являє собою «соціально-політичну теорію та практику, яка стверджує правомірність та цінність культурного плюралізму, доцільність та значущість багатомірності та різноманітності культурних форм та водночас є інструментом і механізмом узгодження різнонаправлених інтересів в суспільстві».

З іншого боку ми є свідками кризи вищезазначеного явища, оскільки ідея співіснування і взаємодії різних культур стає більш побажанням, ніж практикою повсякденних взаємодій.

Політична соціологія дає нам змогу дослідити взаємодію різних культур через призму політичної свідомості і політичної поведінки людей, які виявляються у їх спільній діяльності (через різні інститути організації).

На перший погляд здається, що культурні меншини перебувають під загрозою, адже їх легше розчинити в масі більшості. Але виявилось, що носії меншин мають більшу стійкість і більше проявляють своє прагнення до самотності, тобто важливу роль відграє емоційно-психологічний чинник аніж кількісний. Відбувається така ознака, як правління меншин, їхні проблеми та захист постають на передній план. І тут виникає загроза для великих культур розвинених народів, вони опиняються на межі розчинення .

Негативними наслідками мультикультуралізму є те, що втрачається єдність суспільства, а також ігнорується національна більшість , його права, культура, історія та інші сфери суспільного життя.

У нашій країні мультикультуралізм так і не склався як соціально-культурне явище в повному обсязі, поки що ми є свідками скоріше негативних та трагічних наслідків, які поділили країну на ворожі табори. Однак, на мою думку, це скоріше стосується ідеологічних засад, аніж культурних.

Відтак самопросвітницькі та медійні заходи можуть зарадити у вирішенні цих питань.

Петрик Я.О. (м. Київ)

yanapetrik94@mail.ru

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Виходячи з досвіду багатьох країн світу, які з успіхом здолали свою тоталітарну або авторитарну спадщину і зуміли побудувати демократичну державу, ми можемо з упевненістю сказати, що Україна здатна пройти цей шлях. Так, в Україні всі вектори трансформації, що має суспільство, а саме - інформатизація, складність і глобалізація соціального простору, збільшення рівня свободи і незалежності, технічний прогрес, підвищення ролі сім'ї тощо, повинні сприяти зазначеному процесові.

Саме поняття “глобалізація” є багатогранним. У загальному сенсі – це переростання національної і регіональної проблематики держави в загальносвітову, а також формування нового господарського, політичного і природно-біологічного глобального середовища. У вузькому сенсі – це поняття характеризує процес трансформації економічних, політичних і соціокультурних основ інституту національної держави в напрямі становлення цілісної світової політичної системи, що базується на загальних цінностях [1].

Відомо, що перша держава, яка виникла, була створена як інститут колективної діяльності, в якому йшлося про верховодство одних над іншими, але це забезпечувало прогрес та стабільність суспільства. З розвитком політичної структури, розвиваються і державні установи. Зі збільшенням різних форм співробітництва, в таких сферах як економіка, політика, культура, держава стає найважливішим організатором цих взаємин.

Таким чином, в державі особливе місце має зазначена проблема щодо адаптації державної влади до зміни в внутрішньому і зовнішньому середовищах, тобто її модернізація. Тому слід пам'ятати про безліч чинників, що здатні впливати на адаптаційний процес інституту державної влади до умов, що змінюється. Вони діляться на три групи:

- внутрішні – формуються в інституті державної влади або входять до всіх політичних інститутів;
- зовнішні – впливають на розвиток державних або суспільних інститутів в цілому;
- глобальні – до них відносять процеси глобалізації, які впливають на національну спільність, політичні інститути.

Тому глобальні процеси, які мають місце в світі - це об'єктивні зовнішні межі, що визначають модернізацію зв'язків з громадськістю, структури і функції інституту державної влади.

Фактично, глобалізація - це тенденція і реалізація активного поширення методів, значень, технологій і інших результатів людської діяльності по всьому світу. При цьому глобалізація все сильніше впливає на людські життя, а центром людської діяльності є вся земна куля, яка підсилює конфлікт між силами, які стимулюють інтеграцію та силами, що наполегливо дотримуються позицій про суверенність держави. Це дає змогу ставити питання про можливість подальшого існування інституту держави, його потреби і доцільності.

Отже, вирішуючи питання щодо модернізації суспільства і інституту державної влади в Україні, доцільно взяти до уваги її сучасний стан, вплив глобальних процесів і тенденцій. Це дозволить прийти до потрібного соціального самовизначення - суспільного вибору системи цінностей, які визначають основні напрями розвитку суспільства. Не передбачаючи очевидних знань кінцевої мети і форм громадської організації, це має слугувати стандартом в оцінці конкретних дій індивідів, соціальних інститутів. Тому саме соціальне самовизначення є однією з найважливіших умов нормального функціонування держави, що забезпечує можливість оптимального відгуку суспільно-політичні подій і змін, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Список використаних джерел:

1. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника ; общ. ред. и предисл. А. Филиппова. – М. : Прогресс-Традиция, 2008. – 247 с.

Пітроченко І.М. (м. Київ)

inesanchyk@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ В КОНТЕКСТІ РЕЛІГІЇ

Активна глобалізація в сучасному світі вимагає значної уваги до проблеми завершення процесів державо- і націєтворення, а також формування суспільної ідентичності громадян України.

Однією з основних проблем розвитку українського суспільства є заперечення українськості, формування громадянського суспільства в той час, як процес націєтворення ще не завершено.

Слід зазначити, що процес становлення національної ідентичності як вища мета формування національної держави – тісно пов'язана з релігійною самосвідомістю індивіда, вперше цю думку висловив Степан Томашівський у своєму творі «Історія Церкви на Україні».[1]

На теренах України ці два аспекти самовизначення нівелювалися впродовж історії починаючи від Речі Посполитої і Російської імперії та закінчуючи Радянським Союзом і глобалізацією. Особливо за часів Радянського Союзу процеси секуляризації, приватизації релігії значною мірою стимулювали стирання національних відмінностей між «громадянами Радянського Союзу».

Зараз наше суспільство можна назвати постсекуляризаційним, відбуваються процеси деприватизації релігії. Проте радянська політика залишила про себе неабияку пам'ять, що проявляється у викривленому сприйнятті релігії сучасниками, як аспекту соціально-політичного життя і засобу ідентифікації, на що, в свою чергу, вказує роз'єднаність українського народу.

Теоретико-емпіричні дослідження (2001-2010р) Т. Воропаєвої виявили в українському суспільстві поділ на дві групи, перша позиціонує себе як «християни» (православні, греко-католики, римо-католики) і характеризується розвиненою європейською і збереженою національною свідомістю, друга група відносить себе до «православних» Де (переважно православні Московського патріархату) для яких спостерігається пострадянська і маргінальна національна ідентичність.[2] Зокрема розставлення пріоритетних ідентифікацій представників груп також відрізняється. Так у першій групі на першому місці етнічна ідентифікація, далі йде громадянсько-політична, релігійна, європейська і т.д. У

представників другої групи в ієрархії ідентифікацій на першому місці мета етнічна ідентифікація, за нею етнічна, пострадянська, регіональна а інші, що цікаво, громадянсько-політична ідентифікація особистості зайняла в ієрархії лише передостанню позицію.

В джерелах вказується, що для представників першої групи характерний суб'єктний тип прийняття рішень, в той час як учасники другої групи менш мобілізовані і для них притаманний досуб'єктний тип прийняття рішень.

Представники другої групи вважаються більш уразливими до пропаганди, так як показана висока зацікавленість в перегляді саме російського телебачення(72% резидентів), в той час як з першої групи лише 8% переглядає російські програми.

Значною мірою така релігійно-національна роздробленість зумовлена тривалим нав'язуванням поділу України на Західну і Східну, не позиціонуючи її в контексті єдиної держави.

Відсутність сформованої єдиної релігійної ідентичності приводить до відсутності єдності в аспекті національної ідентичності, роз'єднаності, як наслідок ми бачимо конфлікти на сході, анексію Криму та інші менш контроверсійні і такі що набули розголосу, конфлікти.

Сучасне українське суспільство перебуває в пошуці нової релігійної ідентичності, яка б могла стимулювати формування нації, яка себе самоусвідомлює і визнає. Поліконфесійність українського суспільства є не тільки одним із важливих стримувальних чинників, які унеможливають розвиток фундаменталістських тенденцій, але й основною передумовою знаходження нової інтегральної релігійної ідентичності. Такою релігійною ідентичністю для православних, греко-католиків і римо-католиків може бути християнська.

Список використаних джерел:

1. Щербата М. Вплив релігії на процес формування національної ідентичності українців та особливості його відображення у працях С. Томашівського [Текст]/ М. Щербата // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку – 2009. – №21. – С. 49-52.
2. Калач В. Релігійна ідентичність українських громадян та соціокультурні трансформації / В. Калач// Українознавство КНУ ім. Т.Шевченка – Київ: Київський університет – 2011. – №15. – С. 37-39.

Подгурська І.О. (м. Київ)

my_wonderful_life@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Наразі одним із найбільш актуальних для України є питання євроінтеграції та підвищення рівня життя громадян до європейських стандартів. Однак, вступ України до Європейського Союзу неможливий без попереднього впровадження ряду зовнішніх та внутрішніх реформ, в тому числі і реформи сфери охорони довкілля. Україна має узгодити свою національну стратегію розвитку з вимогами ЄС і міжнародними зобов'язаннями зі сталого розвитку, зокрема екологічними. Такі загальнодержавні рішення повинні реалізуватися в національній стратегії сталого розвитку та національній екологічній політиці. Фундаментальним принципом сталого розвитку є екосистемний підхід до вирішення проблем будь-якого масштабу і рівня, що ґрунтується на відповідальному, а не споживацькому ставленні до природи.

Серйозною перешкодою на шляху до збалансованого природокористування та покращення екологічного стану на території України є відсутність сформованої національної системи екологічного управління. На даний момент цими питаннями займається державна система управління у галузі охорони навколишнього природного середовища, повноваження і функції якої визначені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», який не адаптований до європейського екологічного законодавства і не відповідає принципам сталого розвитку. Ідеї екологічної політики часто не узгоджуються з ідеями інших напрямків політики держави [1].

Держава фактично монополізувала екологічну відповідальність, що призвело до послаблення відповідальності природокористувачів – суб'єктів господарювання. Натомість, у більшості країн ЄС питаннями охорони довкілля більшою мірою займаються місцеві органи влади. В Україні адекватної регіональної екологічної політики фактично не існує, хоча певні ініціативи у регіональній політиці свідчать про її значний потенціал. Отож, задля покращення ефективності охорони навколишнього середовища вирішення локальних екологічних питань варто зробити прерогативою громадськості та місцевого самоврядування.

Проблема екологічного регулювання в Україні полягає також в слабкому практичному застосуванні законів, що пояснюється недосконалістю нормативно-адміністративних механізмів і регулятивних функцій влади. Економічне стимулювання задля дотримання екологічних вимог не в змозі примусити підприємства-забруднювачі змінювати технології виробництва на природозахисні, оскільки не враховує механізми ціноутворення та потреби ринку, що призводить до неефективного розподілу коштів. Вирішенням даної проблеми може стати затвердження Концепції про національну систему екологічного управління, що забезпечить оптимальний перерозподіл її інфраструктури та функцій.

Ефективними засобами реалізації національної екологічної політики є різноманітні міжнародні та загальнодержавні екологічні програми. Міжнародні програми зазвичай втілюють свої проекти за рахунок потужних інвестицій від зовнішніх організацій, в той час як реалізація потенціалу національних програм стикається з проблемою браку бюджетного фінансування. Надто велика кількість невирішених питань у сфері охорони природи передбачає більшу кількість заходів з їхнього врегулювання, які не можуть бути повністю профінансованими з державного природоохоронного фонду. Розв'язання даної проблеми пов'язане з пошуком альтернативних механізмів фінансування.

Актуальним питанням для України як держави, що найбільше постраждала від наслідків аварії на ЧАЕС 1986 року, є вироблення довгострокової політики щодо поводження з радіоактивними відходами. Підвищеної уваги з боку владних структур потребує проблема утилізації радіоактивних відходів та рекультивації територій, забруднених внаслідок чорнобильської катастрофи. Наприкінці квітня 2015 року в лісах Іванківського району Київської області, які постраждали від радіоактивного забруднення, сталася пожежа, що містила у собі потенційну загрозу для здоров'я людей, що проживають в даній та сусідніх областях. Неефективність дій влади при здійсненні операції з недопущення поширення вогню свідчить про необхідність нагального вирішення низки питань, що стосуються усунення наслідків катастрофи 1986 року.

Найвагомішим чинником, який стримує перехід до сталого розвитку та вирішення найгостріших екологічних питань, є відсутність екологічної культури населення. Розв'язання цієї проблеми можливе за умови забезпечення повноцінного екологічного виховання молоді.

Таким чином, узгодження політичних, соціально-економічних та екологічних цілей сталого розвитку країни, інтеграція екологічної політики в усі сфери життя, координація системи державного управління та принципів сталого розвитку є визначальними напрямками процесу євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку/ під ред. В. Шевчука, В. Кухара, Ю. Щербака, В. Толкачова. – Київ, 2007.

**ДО ПРОБЛЕМИ ДжЕРЕЛ КРИЗИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА:
СПРОБА ТЕОРЕТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ МОДЕРНІЗМУ ТА
ПОСТМОДЕРНІЗМУ**

Останні три десятиліття – період радикальних соціальних трансформацій, контркультурної критики цивілізації, трансформації фундаментальних соціальних інститутів (інститут сім'ї, інститут дитинства, площина сексуальної та шлюбної поведінки, сфера праці та відношення до неї, поява постматеріальних цінностей). Проблема впливу змін, які відбулись в епоху модерну, а також його вплив на сутність епохи постмодернізму, розвиток суспільної моралі тощо, не є нерозрваною нивою досліджень. Цією проблемою займалися К.-О. Апель, Т. Аболіна, Р. Апресян, З. Бауман, Є. Беляєва, Ю. Габермас, А. Гусейнов, Г. Дерлуг'ян, П. Кутуєв, М. Рогожа та ін. Однак терміни «модернізм», «постмодернізм» сьогодні потребують поміркованого осмислення їхньої історичної суті, джерел, справжнього значення, а не просто як проповідуваний фетиш чи вектор бажаної поведінки.

У західній філософії поняття «модерн» зазвичай пов'язують із концепцією Г. В. Ф. Гегеля і вважають не просто синонімом «Нового часу» з його «просвітництвом» у якості особливої форми опосередкування знання, тобто особливим режимом його продукування та поширення. Модерн – це особливий цивілізаційний проект; в галузі економіки відповідає капіталізму, який породжує історію як постійну спрямованість на майбутнє, зумовлює безупинне виробництво новизни, продукування нового знання. Вихідна точка історії модерну – руйнування традицій попереднього суспільства та культури. Проектний компонент модерну – прагнення створити нові форми соціального зв'язку індивідів, які після руйнування старих зв'язків проголошуються цілком вільними індивідами.

Модерн як цивілізаційний проект проіснував трохи більше двох століть. Він виявився життєдіяльним лише до тих пір, доки існували традиційні сегменти суспільства, або інші традиційні суспільства, які можна руйнувати, створюючи з уламків новий соціальний зв'язок, тим самим включаючи їх у своє суспільство, нехай і номінально. Тому модерн є принципово екстенсивним, що найбільше відобразилося у його територіальній експансії.

Розвиток зупиняється, якщо більше не залишається традиційних суспільств, які можна зруйнувати а потім використати у якості сакральної жертви. Однак в ідеологічному забезпеченні самого модерну питання про те, що повинно відбуватися і як необхідно діяти в разі наближення до межі історичного розвитку, не лише ніяк не вирішується, але, по суті, навіть і не піднімається. Екстенсивний розвиток апріорі уявляється безкінечним, оскільки без цього неможлива метаісторична легітимація цивілізаційного проекту в якості стійкого, тривалого, а не перехідного стану.

Певні зміни, які відбуваються в суспільному житті епохи модерну, мають негативні наслідки для моралі. Серед них – зменшення усвідомлення залежності індивіда від суспільства, звуження сфери дієвості репутації, збільшення кількості комунікацій, які є не прямими, а інституційно опосередкованими, зростання можливостей для того, щоб діяти і спілкуватись анонімно. Звичайно, усунути сьогодні ці зміни неможливо, оскільки вони пов'язані із сутнісними характеристиками постмодерної цивілізації.

Всупереч певної невизначеності термінів «постмодерн», «постмодернізм», їх широко використовують не лише в публіцистиці, але й у наукових дослідженнях. Характерно, що більшість дослідників сходяться у двох пунктах: визнання того, що поява терміну означає початок завершення епохи модерну; констатація на виявленні якісно нових характеристик стану знань та його функціонування у суспільстві. Відтак, знання перетворюється в інформаційний товар і стає найбільш знаковою ставкою у світовій боротьбі за владу. Крім того, постмодерн розглядається і більш широко – як «кінець соціального», тобто зникнення загального середовища соціалізації людини. Нове середовище фрагментується, перетворюється у величезну кількість непов'язаних між собою локальних та якісно різних

середовищ. Відомо, що спершу постмодерн був витлумачений як руйнування так званих великих наративів (метанаративів, метаоповідей), великих теорій (філософія, всесвітня історія зокрема). В умовах постмодернізму знання перестає позиціонуватися як всезагальне, більше не вважається всезагальним, перетворюючись у хаотичну сукупність інформаційних фрагментів, кожний з яких претендує не лише на самодостатність, але й на істинність.

Існують цілком логічні сумніви щодо трактування постмодерну як певної нової, якісно своєрідної епохи, здатної проіснувати бодай так тривало, як проіснував модерн. Більш детальний аналіз дає підстави стверджувати, що постмодерн, очевидно, не є самодостатнім; постмодерністська культура насправді живе за рахунок критики, руйнування та переоцінки культурного спадку модерну.

Проскін В.В. (м. Київ)

vlad.proskin95@gmail.com

РЕЛІГІЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУЦІЇ: ПОМІЖ ЛІБЕРАЛЬНОЮ ДЕМОКРАТІЄЮ ТА ФУНДАМЕНТАЛІЗМОМ

Сучасний політичний простір передбачає взаємодію між собою значної кількості соціальних суб'єктів: держав, партій, громадських організацій та рухів, міжнародних організацій тощо. Їх головною метою є боротьба за владу та вплив на соціально-політичні інституції. Доволі відчутним він може бути також з боку релігійних установ. Останні скеровують поведінку та дії людини в чітко визначене русло, визначають пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики держави. Рівень та масштаби цього впливу залежать від особливостей менталітету населення та діючого політичного режиму. І тут постає питання: як можуть поєднуватися й взаємодіяти між собою релігійні настанови та політичні цінності? Спробуємо на нього відповісти.

Однією з найбільш поширених у сучасному світі форм суспільно-політичного ладу виступає ліберальна демократія. Вона передбачає, що воля більшості та здатність обраних представників здійснювати владу обмежені в ім'я захисту прав на дотримання належних правових процедур, приватну власність, недоторканість особистого життя, свободу слова, свободу зібрань і свободу віросповідання [1]. Релігійні і соціальні аспекти цієї політичної ідеології закріплюються на державному рівні, кожен громадянин країни має цілковите право на вільне віросповідання, незалежно від своїх релігійних вподобань. Тобто демократичне суспільство передбачає достатньо високий рівень свободи в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства. Та все ж, більшість європейських держав має світський, а не релігійний характер. Це передбачає, зокрема, що з метою запобігання можливим конфліктам, в більшості з них на офіційному рівні існує заборона публічної демонстрації своєї релігійної приналежності (наприклад, заборона мусульманським жінкам носити хіджаб у громадських місцях). Тобто релігія може справляти на політичну сферу скоріше, опосередкований вплив.

На протипагу цьому, існує також доволі значна кількість держав, в основу функціонування яких покладено протилежні принципи - ідеології релігійного фундаменталізму, що передбачає закріплення пануючих позицій в суспільстві саме за релігійними інститутами. Яскравим прикладом тут можуть виступати мусульманські країни: Іран, Ірак, Арабські Емірати, Афганістан, Пакистан тощо. Все соціально-політичне життя там чітко регламентується та скеровується у відповідності до настанов, закріплених у священних релігійних книгах (зокрема, Корані). Приналежність людини до будь-якої віри, окрім ісламу, може навіть каратися законом та викликати проблеми з соціальною адаптацією. Тобто з боку офіційної влади є обмеження прав громадян саме в аспекті свободи віросповідання.

По цьому ж шляху намагаються йти і деякі середньоазіатські країни. Досить цікавим в цьому сенсі є приклад Туркменістану, де духовне життя населення скеровується книгою «Рухнама» («Духовність»), триразове прочитання якої, за словами довічного президента С.Ніязова, дозволить потрапити до раю. Її вивчення є обов'язковим предметом у школах та

ВНЗ, а також гарантією проходження професійної атестації у державних організаціях та установах. Якщо Коран – книга божа, то «Рухнама» - священна.

Ідеї фундаменталізму українській політиці на перший погляд не притаманні, проте, якщо проаналізувати зміст Конституції, ми побачимо, що більшість законів базуються на основі етичних норм християнства. Прикладом є дотримання багатьох релігійних свят на державному рівні, або досі відсутні одностатеві шлюби, які вже давно дозволені в ряді країн Європи. Звісно, це аж ніяк не можна порівнювати з тими самими мусульманськими країнами, де релігія на 100 % поєднана з владою. Релігійні структури мають певний вплив в нашій країні і навіть президент іноді зустрічається з відомими релігійними діячами, проте більшою мірою віра є частиною культури і не передбачає жодних офіційних зобов'язань.

Тобто бачимо, що рівень свободи у сфері віросповідання є більш характерним для ліберальної демократії, на відміну від релігійного фундаменталізму.

Список використаних джерел:

1. Ліберальна демократія [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Ліберальна демократія](https://ru.wikipedia.org/wiki/Ліберальна_демократія)

Прухницька О.В. (м. Київ)

olgaprkhnytska@gmail.com

МОДЕРН ТА КРИЗА ЙОГО ІДЕОЛОГІЧНИХ ФОРМ

Нинішня постмодерна свідомість наближає нас до того, щоб усвідомити факти, переглянувши канони, які відводили національним варіантам модернізму маргінальну роль стосовно "великого" європейського модернізму. Європейський культурний розвиток спирається тільки на досвід "державних" націй, який характеризує теоретичний дискурс епохи модерну. Це питання стає актуальним особливо в зв'язку з викресленням постмодернової інтерпретації, для якої важливі локальні, диференційовані моделі культурного розвитку.

Посткомуністичний світ залюбки шукає своє метафізичне місце. Благополучні соціуми, що мають цілком реальні геополітичні контури, привертають до себе свідомість колишніх соціалістичних країн. Компенсуючи збитки від соціальних потрясінь, свідомість любить заходити в ті гавані, що їх свого часу висвітлювали прожектори перебудови. Проте наміри структурувати нову соціальну систему на основі національної ідеї не могли на наштовхнутися на серйозні труднощі. Адже досягнення нового рівня цільної системи передбачає повне переструктурування всіх її складових. Проте будь-який рух, а відтак і національний, відрізняється і від соціальної, і від політичної систем. При порівнянні європейського рівня зі становищем політичної культури в посттоталітарній Україні одразу ж привертають увагу засадничі відмінності в розгляді тої ж таки причетності до Європи. Домінує природна настанова:

- заява про шлях до Європи через Західну Україну;
- посилення експлуатації історичних аргументів на користь європейського походження української культури тощо.

Відмінності між активною й пасивною європейською політикою спираються в рефлексіях української політичної свідомості. Людина, опинившись в іншій системі, змушена буде інакше сприймати свою ущербність та витрати суспільства дефіциту. Варто зазначити, що механізми компенсації і перенесення зайняли чільне місце в психології незалежно від його національних варіантів. Завдяки таким реставраційним зусиллям легко впізнаються системні розпізнавальні знаки – моделі само ідентифікації і зовнішньої ідентифікації.

На рівні буденної свідомості життєвий успіх асоціюється з працею, шлюбом чи просто будь-якими діловими й людськими контактами на Заході, то в такій асиметричній комунікації соціальний статус партнера зростає. Такий взаємозв'язок у трансформаційних процесах має системний характер і опирається будь-яким перетворенням.

Толерантність, уміння цивілізовано розв'язувати вузли соціальних конфліктів, досвід вибору орієнтацій у плині світоглядних і політичних настанов, здатність побачити широку палітру оцінок політичної і соціальної реальності – це все вміння, цінності та ідеали, що залишаються від посткомуністичного світу. Політичне об'єднання і соціальна інтеграція являють собою процеси, які далеко не завжди тяжіють до виконання синхронних фігур. Поки що у нових реаліях з'являються цілком реальні бюджетні діри, зростає безробіття, знижується рівень життя. Щодня зменшується і сама українська нація.

Постмодерністський європейський абсолютизм явно не встигає за подіями, його реакції являють собою політичний вирок, його рефлексії зумисне сповільнюють події, щоб краще в них розібратись. Метафізична відкритість світові всього демократичного європейського простору споруджує нові стіни. Повчання та настанови – це наш орієнтир на сьогодні.

Пустова В.В. (м. Київ)

vita199519951995@ukr.net

ЗМІНА ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ЯПОНІЇ

Останнє століття Японія звертає до себе увагу спостерігачів та дослідників з усього світу, які мають на меті, розібратися як вона змогла уникнути долі більшості країн Азії та після поразки у Другі так феєрично відродитися.

Становлення державного устрою Японії умовно можна поділити на 2 етапи.

Перший етап – влада в руках імператора (кінець XIX ст), Конституція 1889 року. У період правління Сегуна та Токугави феодальна влада стрімко втрачала стійкість, а багаті князівства разом з імператором, скориставшись цим, у 1868 році перемогли бакфу Токугави.

Нова влада, вивчивши державні устрої інших країн Європи, визначила попередні умови для того, щоб встановити у країні конституційну монархію, а в 1889 році була прийнята Конституція. Вона проголошувала, що Японська імперія управляється тільки імператором. Формально він мав необмежені права: здійснював законодавчу владу, міг скликати та розпустити палати депутатів, накладати вето, призначати та звільняти громадських та військових діячів та інше. Також в Конституції зазначалося, суди здійснювали судову владу від імені імператора.

Але в дуалістичних монархіях (саме такою була Японія) фактично державою керували декілька людей, які були позаду імператора.

Другий етап – реформи Конституції країни під тиском США та Конституція 1947 року.

Через поразку у Другій світовій війні Японія прийняла умови Потсдамської декларації союзних держав у 1945 році, а 2 вересня цього ж року підписали акт про її капітуляцію. США окупувала територію країни, але зберегла національну державність.

Державний департамент США вирішив, що потрібно змінити форму правління в Японії, щоб припинити панування військових та виступають проти того, щоб імператор зберігав свій вплив.

У березні 1946 року було опубліковано нову Конституцію та було проведено парламентські вибори, в яких вперше взяли участь жінки. Після них до влади прийшли дві партії: Ліберальна та Прогресивна.

Нова Конституція, у порівнянні з Конституцією 1889 року, відрізнялася наступним:

- закріплено принцип народного суверенітету;
- обмежено повноваження імператора, але збережена конституційна монархія;
- парламент отримав дозвіл формувати уряд;
- визначені головні права та свободи людини.

Конституція забезпечує багато особистих, політичних, соціально-економічних свобод та прав громадян. 9-та стаття цієї Конституції має особливе значення, адже вона має положення про завершення війни та утворення постійних Збройних Сил (зараз цю функцію виконують сили самооборони, які добре навчені та екіпіровані).

Отже, формою правління в Японії є парламентська монархія, яку запровадили замість дуалістичної за допомогою конституції 1947 року. Повноваження імператора було зведено до суто номінального рівня, що допомогло просунути вперед до демократизації політичної системи. Він наділений лише церемоніальними повноваженнями, які ще й обмежені законом.

Рашидов С.Ф. (з. Киев)

seifulla.rashydov@gmail.com

КОНФЛИКТОГЕННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ИСЛАМСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ: УКРАИНСКИЕ РЕАЛИИ

Религиозную идентичность можно определить как отождествление индивида с ценностной системой той или иной конфессии.

Ислам как универсальную и эгалитарную систему можно рассматривать не только как институт солидаризации человеческих сообществ; в ней также заложены и противоположные потенции — возможности для конфликтов, причем как с внешним миром, так и в рамках собственной конфессии (в наибольшей степени).

Поскольку единого духовного центра в исламе нет, то в вопросах богословского, нравственного, философского, политического характера мусульманская традиция допускает большое разночтение. Такое разночтение порождает целую мозаику исламских идентичностей с характерными ценностными системами и интересами в виде разнообразных мазхабов, течений, сект, политических, радикальных и экстремистских организаций, зачастую жестоко враждующих не только с внешними, неисламскими институциями, но и между собой. Это является первопричиной и основой конфликтной исламской идентичности.

Конфликтогенный потенциал исламской идентичности заключается в наличии нескольких уровней конфликтного социально-психологического самосознания у мусульман: одновременной идентификации себя как представителя собственного этноса (хотя известен тезис - в исламе нет национальности); политического сообщества (как сторонника или противника правящего режима); институциональных образований (выразителя интересов общественных организаций, муфтиятов); представителя определенной конфессии (сунниты-шииты и т.д.) и члена надэтнической общности – мусульманина с иной социальной (к примеру, светской, секулярной) и религиозной идентичностью (прежде всего представителями авраамических религий). И доктринально, и идеологически, а как следствие, поведенчески данные исламские идентичности порождают идеологию противопоставления и противостояния «Мы-Они». Негативная идентичность конструируется прежде всего образом врага. Тем самым создается атмосфера недоверия, фобий и в каждом случае иная идентичность воспринимается как конкурирующая с собственной. Противоречивая мозаика исламских идентичностей как этнорелигиозных ценностных систем является одной из фундаментальных составляющих конфликтной природы исламской идентичности.

Проблемы, связанные с противоречиями между конфессиональными идентичностями характерны не только для всего мусульманского мира, они также характерны и для Украины. В Украине сегодня функционирует свыше 1200 исламских организаций и 5 духовных центров - муфтиятов.

Опыт Украины показывает: развитие ислама в сторону увеличения институционализированных сообществ (как в организационном так и в идеологическом плане) неизбежно порождает конфликты, обусловленные идентификационными различиями. Вместе с тем вновь появляющиеся религиозные идентичности и их стремление актуализировать свою индивидуальную или групповую исламскую идентичности могут подвергать толерантность государства испытаниям: они настаивают, чтобы государство следовало демократическим принципам веротерпимости, толерантности и политики мультикультурализма. И вот тогда возникает множество вопросов и проблем, которые ставят государство в тупик.

Характер отношений украинского государства и исламской идентичности в перспективе будет определяться тем, насколько притязания религиозных идентичностей на сохранение своей самобытности будут совместимы с демократическими ценностями светского государства, глубиной и особенностями интеграции исламской идентичности в украинское общество, а также тем, в какой мере исламские организации в Украине станут (или не станут) проводниками интересов другого государства или иностранных псевдорелигиозных институций.

Национализация исламских идентичностей в контексте соблюдения прав человека, а именно свободы вероисповедания, нивелирует конфликты путем создания диалогического пространства и способствует установлению в обществе толерантных межконфессиональных и внутриконфессиональных отношений. Практика европейских стран является тому подтверждением: конфликтность европейской (или западной) исламской идентичности практически сведена на нет по сравнению с конфликтностью исламской идентичности в мусульманских странах.

В связи с этим насущной задачей как государственных, так и религиозных институций в Украине должно стать дополнение исламской идентичности политикой формирования общегражданской, надконфессиональной идентичности.

Сахно А.Е. (м. Київ)

sahnomail@gmail.com

СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРАЦІ П. СОРОКІНА «СОЦІОЛОГІЯ РЕВОЛЮЦІЇ»

Століття що минуло, безперечно можна назвати століттям революцій. Але вони тривають і зараз. Революції стали невід'ємною частиною нашого життя. Вони відбуваються на наших очах, ми стаємо їх учасниками. Дослідження того, що відбувається з людиною в переломні моменти історії завжди цікавило науковців.

Питання про вплив революційних подій (а бо ж подій, які ведуть до значних соціальних змін) на особистість досить активно починають досліджувати з кінця ХІХ ст. У 1892 р. Г. Тард пише роботу «Злочинний натовп», у 1895 р. Г. Лебон напише «Психологію народів та мас», С. Сігеле «Злочинний натовп. Досвід колективної психології» у 1909 р., потім будуть праці З. Фрейда «Психологія мас та аналіз людського Я» у 1921 р. та багато інших.

У країні відбулася «революція гідності» і зараз ми маємо вивчити досвід попередніх революцій, врахувати помилки минулого для того, щоб будувати майбутнє нашої країни. Саме тому дослідження трансформації особистості під впливом революційних подій є актуальним. Серед праць присвячених розгляду цих питань, варто відзначити працю П. Сорокіна «Соціологія революції» (1923 р.). Ця робота заслуговує особливої уваги, тому що її автор був активним учасником революційних подій у Російській імперії на початку ХХ ст. Це спроба узагальнення досвіду революцій різних епох та країн, спроба зрозуміти анатомію та фізіологію соціальних потрясінь.

На підставі такого узагальнення, автор серед причин, які призвели до революційних подій називає голод, придушення імпульсів власності та свободи, придушення інстинктів людини, зокрема інстинкту самозбереження. А прискорюють виникнення революційних ситуацій дезорганізація влади та соціального контролю.

П. Сорокін велику увагу приділяє інстинктам та рефлексам. Слід відзначити, що він цікавився фізіологією вищої нервової діяльності, спільно із академіком І.П. Павловим організував Товариство об'єктивних досліджень людської поведінки, працював у Інституті мозку.

Піддаючи критиці раціоналістичний підхід до аналізу поведінки та психології людини, Сорокін відзначає, що людина – це носій різних безумовних рефлексів, природжених інстинктів та імпульсів, не тільки миролюбних та соціально прийнятних, а й хижих та злісних. За умов стабільного зовнішнього середовища, стимули взаємно врівноважують один

одного. Але під час змін зовнішніх умов, відбувається пригнічення безумовних рефлексів (а пристосування відбувається завдяки умовним та безумовним рефлексам, і безумовні рефлекси є більш сильними). Саме це призводить до революційної мутації поведінки людей. Ознаками такої мутації є: масовість, швидкість, різка зміна настрою та специфічний характер. Цей специфічний характер по-різному виявляється на різних етапах революції.

На першому етапі відмирають умовні рефлекси, які до цього гальмували безумовні рефлекси. Відбувається процес біологізації поведінки, домінування нервового збудження, імпульсивність та несистематичність поведінки людей. З'являються та укріплюються нові умовні рефлекси, які вже не гальмують, а навпаки, допомагають пригніченим безумовним рефлексам. Зазвичай, вони проявляються у мовних реакціях (революційних промовах, листівках тощо). На цьому завершується перший етап революційної деформації. На другому етапі безумовні рефлекси гальмуються, тому що надмірно активні дії призводять до виснаження енергії. Після піка революційної активності настає апатія та відродження загаслих умовних рефлексів (як старих, так і нових), але не само по собі, а як результат застосування терору (сильних безумовних стимулів). Поступово умовні гальмівні рефлекси замінюють жорсткі безумовні стимули. Все це, на думку П. Сорокіна, має для суспільства негативні наслідки. Відбувається примітивізація та дезорганізація психічного життя суспільства, розповсюдження рефлексу наслідування, нездатність адекватно сприймати навколишнє соціальне середовище, відрив від реальності, манія величч, заміна індивідуальної відповідальності на колективну [1].

Революційні події викликають деформацію мовних, трудових, статевих рефлексів, рефлексів власності, реакцій підкорення та домінування тощо. Революція призводить до деградації суспільства, змінює біологічний склад населення, впливає на показники народжуваності та смертності, на кількість шлюбів та розлучень. Показники народжуваності зменшуються, а смертність різко зростає, зменшується кількість населення. Суспільство втрачає найкращих своїх представників, деградує та вироджується нація.

«Але не будемо падати духом. Візьмемо з собою цінності Знання, готовність до Праці і поневірянь, напружену волю до Добра і світлу Надію... З ними знову виберемося з похмурих прірв крові й смерті на широку і стовпову дорогу історії» [1, С. 537]. Тільки завдяки мирній праці, взаємодопомозі та солідарності, через повернення до більшості попередніх норм та звичаїв можливо побудувати нове суспільство.

Список використаних джерел:

1. Сорокин П.А. Социология революции / П.А. Сорокин. – М.: РОСПЭН. – 702 с.

Сачук В.С. (м. Київ)

sachuk91@list.ru

ЦІННОСТІ ДОБИ МОДЕРНУ ТА ПОСТМОДЕРНУ: КОНФЛІКТ ТА ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ.

В різні епохи складалася власна, неподібна до інших історична ситуація, детермінована ціннісним аспектом. Доба модерну, явище модерну, процес модернізації мають унікальні, непритаманні іншим періодам історичного часу характерні особливості. Їх суперечливість, боротьба за єдино правильну теорію їх обґрунтування і трактування, аргументи конкуруючих дослідницьких таборів, вражають своєю багатогранністю та науковою компетентністю. На даний момент, це є поле напруги, навколо якого постійно відбувається світовий соціологічний дискурс. Актуальність зазначеної теми піднімається до небувалих висот, коли в загальний ужиток починає вводитись і постійно використовуватись поняття «постмодернізму». Виникає ситуація, що стає ще більш заплутаною і незрозумілою, але необхідною для вирішення. Не закінчивши і не довівши до логічного завершення дискусію про «модерн», дослідники фокусують свою увагу на новому більш привабливому, на їхній погляд, «постмодернізмі», хоча не так яскраво вираженому як його попередник. Звідси бере

початок ціла низка досліджень, які намагаються виявити та пояснити характерні особливості постмодерну, вишукуючи його ознаки, а інколи штучно створюючи [1].

Ознаками постмодерну прийнято вважати стрімке зростання інформаційних технологій, витрачаючи на їх функціональне забезпечення більше коштів ніж на технічну промисловість; формування масової культури; створення віртуального світу, який стає для багатьох і джерелом прибутку, і місцем проведення дозвілля, і системою налагодження соціальних зв'язків, і глобальною мережею комунікації, яка стирає просторові кордони. У життя втілюється принцип «тут і зараз», перебуваючи на відстані в тисячі кілометрів. Такі зміни, беззаперечно, революційне розширення можливостей, практичне нівелювання часу і простору. Адже віртуальний світ – це доступ куди завгодно і коли завгодно.

Яка ж тепер духовна основа, цінності та орієнтири, модель поведінки постмодерних сучасників? Яка трансформація відбулась в свідомості особи до цього модерної, а тепер еволюціонувавши в ранг постмодерної? Перед очима постає наступна картина: прагнення до успіху, кар'єрного росту, досягнення і закріплення себе на найвищих позиціях соціальної структури, жага до постійного прибутку, зростаюча конкуренція, користь, вигода, чистої води віра в прагматизм, що приховується за ширмою індивідуальної свободи, волі особистості, яка, як не парадоксально, діє в інтересах нації і держави, будучи лише трудовим ресурсом, інструментом в руках раціонального суспільства, підкріпленого ідеологією нового, розвиненого, зміненого капіталізму – неолібералізмом. Дійсно, однією з основних цінностей є культ розуму, та проблема в тому як, для чого і з якими цілями він використовується? Виникає наявний конфлікт, який потребує розгляду. Чи різниться дана система цінностей постмодерного соціуму з модерним? Особливих розбіжностей не спостерігається. Хіба що, все відбувається більш інтенсивніше, мобільніше та в пришвидшеному темпі. Стає помітна важлива, актуальна, доцільна цінність, особливо проявляючись в постмодерному суспільстві, як час. Він відіграє одну з головних ролей при впливі на людське життя і поведінку. Цей факт ілюструє доповнення, взаємопроникнення його до сукупності вже визначених орієнтирів і цінностей.

Подібну трансформацію проходить інформація. Якщо в модерному соціумі значимим виступає інформаційний потік, то в наш час доступ до нього. Відповідно, змінюється і підхід до знання. Можливість його освоєння надається кожному бажаному, тим самим втрачаючи свою цінність як ерудиції. А от вмиле їх використання і застосування задля втілення поставленої мети і цілей в реальність, є ключовим моментом досягнення високих позицій в соціальній структурі. Тобто, у постмодернізмі не виникають якісно нові по своїй сутності цінності. Навіть не відбувається кількісна їх заміна вже створеними, що були притаманні різним епохам історії. Немає ні повернення до чогось, ні напрямку і курсу на щось. Лише змінюються деякі ознаки попередніх, модерних; відбувається певне інтегруюче доповнення, демонструючи перехід і взаємопроникнення цінностей модерну до постмодерних.

Конфлікт простежується у взаємодії соціального замовлення та його забезпечення. Яскраво окреслена ситуація за якої людині пропонують, а не вона вимагає. І пропозицій настільки багато, що призводить до втрати орієнтації в навколишньому середовищі, а інколи простого ігнорування здобутків і досягнень людства.

Список використаних джерел:

1. Кутуєв П.В. НОВІТНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ: МОДЕРН У КОНТИНУУМІ «СХІД-ЗАХІД». Навчальний посібник/ П.В. Кутуєв – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – 51 с.

e.svetsinskaya@hotmail.com

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ВЛАДА: ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ ЗРУШЕНЬ

Зміни, що відбуваються сьогодні в економічній, політичній та соціальній сферах світу, мають колосальний масштаб. Науково-технічний прогрес, незалежно від урядів окремих країн, розсунув кордони держав: зв'язки між країнами і континентами з одного боку стали простими та прозорішими, засоби телекомунікації змінили інформаційний простір, що, у створило сприятливі умови для ведення бізнесу, наукового та культурного обміну. Але поряд з позитивними моментами світове співтовариство зіткнулося з безліччю проблем, які потребують термінового вирішення, оскільки на даному етапі процеси глобалізації неконтрольовані, доповнюються процесами глобалізації, що неминуче призводять до кризи систем, анархії і світової катастрофи. Перерахую лише основні критичні моменти зміни конкретно соціальної сфери, на якій позначаються економічні, політичні й культурні трансформації:

- збільшення розриву між багатими і бідними (при абсолютному зростанні загального добробуту, багатство зосереджується в руках небагатьох людей і країн);
- знищення планети, світу, в якому ми живемо (інтереси ринку стурбовані більше прибутком, ніж захистом від забруднення навколишнього середовища);
- зниження стабільності життя (злиття компаній і напружена конкуренція модернізує виробничі структури, що призводить до зменшення заробітної плати, масштабних звільнень і створює великі труднощі в житті пересічних громадян);
- поширення хвороб через зростаючу міграцію населення планети, а також багато іншого.

Уряду різних держав все частіше доводиться вирішувати спільні правові, економічні та політичні питання. Перед світом стоїть питання необхідності формування унітарного органу влади наділеного повноваженнями і готовністю комплексно вирішувати виникаючі проблеми.

Концепція глобального суспільства (*globalsociety*), з точки зору якої всі люди Землі є громадянами єдиного глобального суспільства, що складається з безлічі локальних громад окремих країн світу, придбала популярність у наукових колах ще з початку ХХІ століття. Хоча ідея ця далеко не нова. Ще в IV столітті до н.е. давньогрецький мислитель Діоген ввів філософське поняття космополіт або громадянин космополії (суспільства світу). Жителі Китаю, Середньої Азії, Монгольської імперії Чингісхана розглядали існування людського суспільства на просторах Піднебесної - всієї Землі (під Небом). У роботах Р. Робертсона [«Worldculture» - світ як культура, *SAGE Publications Ltd*, 1992, 224 с., див. 224 с.], Д. Майєра [«WorldPolity» - світ як політика, *Studies of the Modern World-System*, 1980, 109 с., див. 109 с.], І. Валлерстайна [«WorldSystem» - світ як система, *Cambridge University Press*, 1991, 252 с., див. 252 с.], А. Негрі та М. Хардту в бестселері «Імперія» [Праксис, 2004, 440 с., див. 440 с.] були змодельовані проблеми, пов'язані з розвитком і функціонуванням глобального суспільства.

Інтерпретації авторами моделей формування такого типу соціального об'єднання досить різні. Але і досі, серед учених немає єдиної думки про механізми управління і контролю світових процесів глобалізації. Зараз все зводиться до вилучення економічної вигоди, а те, що наслідки некерованої конкуренції виявляються згубними для економіки, культури та навколишнього середовища цілих регіонів, країн і народів та, як наслідок, життя більшої частини населення земної кулі стає нестерпним, компенсується прагненнями різних установ щодо вдосконалення менеджерської роботи та прийняття і видруку різних постанов. Та, як бачимо жодна, з уже сформованих всесвітніх організацій, таких як МВФ, ООН, Інтерпол, АНБН, ОБСЕ, НАТО та ін. не наважується брати на себе відповідальність за події в світі.

Як змінилася влада держав в результаті глобалізації? На прикладі ситуації в Україні можна сказати, що сьогодні країни, залежні від наддержав за основними економічними показниками, де-факто позбавлені права приймати самостійні рішення. Історично Україна протягом усієї своєї історії перебувала між потужними структурами Європи, Росії та Азії, які намагалися контролювати територію прилеглого біля опонента держави, і періодично була під впливом тієї чи іншої домінуючої влади. У 2013 році рішення про вступ або невступ до Європейського чи Митного Союзу прийняти Україні самостійно було неможливо з урахуванням економічних і політичних наслідків. Об'єднання країн у Європейський і Митний союзи - це спроби формування єдиних принципів співіснування держав і народів. Кожна зі сформованих на той момент об'єднань усвідомлювала не тільки вигоди співтовариства з Україною, але й негативні наслідки співпраці з опонентом. Найбільш компромісним варіантом, на думку політологів, міг би бути нейтралітет, який вберіг би світ від війни між Сходом і Заходом, але тільки не в ХХІ столітті. Жити в державі унітарного устрою сьогодні досить проблематично. І процеси, що відбуваються сьогодні у світі, спрямовані на вироблення загальної системи устрою світу. Десь це відбувалося мирно, але в Україні, на жаль, призвело до збройного конфлікту. Залишається сподіватися, що саме позитивні глобалізаційні тенденції покладуть цьому край.

Сліпенко О.П. (м. Київ)

slipenkoolga@gmail.com

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Знаний соціолог і філософ Зигмунд Бауман зауважив, «...напевно ХХІ століття матиме справу з нескінченними спробами, маємо надію, ефективними, позбавитись від плачевних наслідків для великої кількості людства дії спонтанних процесів» [1]. Факт, що нові ситуації вимагають нових рішень, які часто приймаються методом проб і помилок, змушує суспільство рухатися вперед, але краще так, ніж залишатись на місці.

Глобалізація може бути використана як для добрих, так і для поганих цілей, але за нею залишається той природний першопочаток, який ми недооцінюємо. Тому сама по собі вона не несе ані розквіту, ані загрози, за виключенням, якщо разом з глобалізацією не повстане сучасна форма колоніалізму. Все, що людству зараз потрібно – це глобальний, етичний підхід до проблем навколишнього середовища, урегулювань засад праці та валютного курсу. Іншими словами – не існує виклику до гальмування процесів глобалізації, а тільки їх етичне розуміння та імплементація до реалій. Так звана «етична глобалізація» становить трикутник, сформований з трьох важливих елементів – вільна торгівля, знання і демократія – або з іншого підходу: торгівля, співробітництво та запобігання конфліктам.

Оскільки процес глобалізації означає посилення зв'язків спільної діяльності та щільності співіснування націй, і ми зацікавлені у об'єднанні людства, а саме людських особистостей, то глобалізація повинна бути об'єктивним виміром такого об'єднання – результатом та ефектом співіснування усіх верств населення Землі, так, щоб людська особистість залишалась найвищою цінністю. Тому й Іван Павло II, 264-й Папа Римський, у своєму зверненні до ООН зазначив, що «дорога до об'єднання – дорога очевидна, дорога основи, яка є в кожному з нас, вона проходить через кожну людину, через визначення, визнання і повагу невід'ємних прав людини, товариств і народів» [2]. Цінність і повага гідності кожної особистості є необхідною умовою процесу глобалізації, суспільство має різні голоси, але єдину мету – добро.

Деякі науковці вважають, що глобалізація для нашого часу має таке ж велике значення, яке мала промислова революція у попередніх століттях. Деякі розглядають глобалізацію як перемогу дикого капіталізму, яка охоплює увесь світ, знищуючи локальні економіки та культури. Чи є глобалізація апокаліптичним лихом, що пожирає мільйони бідних жителів земної кулі, чи просто новим, і вже не першим в історії людства, викликом суспільства? Чи є глобалізація природним елементом розвитку цивілізації, чи штучним результатом її

еволюції? Відповідь на ці питання людству ще необхідно знайти, але те, що реальні процеси глобалізації призвели, буквально в останні роки, до виникнення, формування та розуміння порядку дій та законів міжнародного простору – факт. Носіями такого розуміння є дві групи людей, з однієї сторони - ентузіасти та величальники глобалізації, а з другої – її переконані критики та скептики. Їх загальним переконанням є тільки те, що глобалізація не є опцією чи вибором міжнародного співтовариства, а є невинною реальністю, необоротною тенденцією розвитку міжнародної системи і порядку суспільства. Але часами ми повинні давати правильну оцінку цьому механізму, наскільки він водонепроникний та ударостійкий як швейцарський годинник з титанових деталей, і наскільки надійний як електростанція в Чорнобилі.

Ми є свідками процесу, навіть цілої серії взаємопов'язаних процесів, які впливають на всіх нас і змінюються з лякаючою швидкістю на тлі нашої звичайної реальності. На наших очах народжується нова цивілізація – цивілізація доби глобалізації, хоча скептики і критики намагаються цього не помічати, використовуючи поняття «фрагментації», «поляризації», «глокалізація», «ерозії суверенності». Але ця нова цивілізація несе з собою новий стиль життя, нову модель сімейної організації, зміни у відношенні до роботи і до самих себе, нову форму господарювання та модель економіки, нові політичні конфлікти, але передусім - нову свідомість. Людство стоїть на порозі найбільшого соціального перевороту, що стане одним з результатів глобалізації, фундамент якому ми вже почали будувати.

Очевидно, що будівництво нової цивілізації не обійдеться без затрат. Зміни і новий досвід викликають необхідність у засвоєнні нових знань, які не кожен в змозі досягнути. Але незважаючи на різноманітність людських особистостей, ми продовжуємо боротись за свободу слова, захищати власний вибір; хоча й усі ми знаходимось посередині океану без карт і компасів, а тому маємо лише дві можливості – або насолоджуватись захоплюючими дихання відкриттями і бути туристами, або тремтіти від страху потонути і сповзати на дно.

Список використаних джерел:

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / [Пер. з англ. І.Андрущенко, М.Винницький]/ З. Бауман. – К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2008. – 109 с.
2. Інформаційний ресурс УГКЦ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://news.ugcc.ua/>

Соколова О.К. (м. Київ)

mrs.medou@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Держава - це складна соціально-політична організація, основним призначенням якої є здійснення публічної влади в інтересах усього суспільства. Функції держави проявляються через основні напрямки її діяльності, які виражають сутність і соціальне призначення державного управління суспільством.

В умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності країн, на мою думку, особливого значення набуває виділення глобальних функцій сучасної держави, що характеризують її діяльність в демографічній, екологічній, сировинній сферах, в галузі створення та використання ядерної та інформаційних технологій, захисту прав і свобод людини, тобто мають загальноцивілізаційний характер. Однією з причин посилення ролі держави і зростаючої уваги до трансформації її функцій є, на мій погляд, можливі кризові наслідки активізації глобалізаційного процесу в сучасному світі. Зокрема, залежно від характеру впливу глобалізаційних процесів функції держави можуть бути диференційовані на антиглобалізаційних і нейтральні. Так, до антиглобалізаційних функціям держави, як на мене, слід віднести три ключові напрямки її діяльності:

1. забезпечення стратегічного рівня національної (економічної) безпеки за рахунок здійснення заходів, пов'язаних з примноженням технологічного потенціалу країни та ефективною реструктуризацією економіки;

2. підвищення якості людського капіталу, що безпосередньо передбачає активні дії урядів в галузі культури, збереження національної ідентичності, впровадження сучасних освітніх програм і розвитку охорони здоров'я;

3. формування сприятливого іміджу держави.

Нейтральними по відношенню до процесів глобалізації функціями держави є: створення і регулювання правової основи функціонування економіки; проведення політики макроекономічної стабілізації; вплив на розміщення ресурсів та діяльність у сфері розподілу доходів.

Безумовно, представлена класифікація не завершена і відображає лише сам підхід, пов'язаний з поділом функцій держави на два класи: здатні нівелювати можливі і очевидні негативні наслідки процесу глобалізації на національні системи, і функції, нейтральні по відношенню до нього. Очевидно, що у зв'язку з якісним розвитком процесів глобалізації певні державні функції будуть зазнавати трансформацій, характер яких багато в чому детермінований вибором моделі національної економічної системи.

З моєї точки зору, можна вже сьогодні передбачити деякі прогнозовані зміни у рольових функціях держави. Так, особливістю сучасного етапу глобалізації є зростаюча роль транснаціональних корпорацій. У зв'язку з цим зростає загроза порушення макроекономічної рівноваги в національній економіці. Економічні кризи кінця ХХ ст. наочно продемонстрували необхідність посилення функції держави з підтримки такої рівноваги, оскільки тепер воно змушене рахуватися з більш сильним «суперником», який за своїми масштабами перевершує найпотужніші національні економіки. Також, зміни в суспільному світовому просторі відображають послаблення ролі звичок і традицій суспільства, соціальних зв'язків, що підвищує мобільність людей в територіальному, психологічному і духовному відношеннях, що сприяє таким процесам як міжнародна міграція та іншим. Очевидно, що в таких умовах зростає функція держави як гаранта збереження національної ідентичності. Як видається, найбільш серйозної трансформації піддадуться функції держави, безпосередньо пов'язані із забезпеченням національної та економічної безпеки. Значимість і актуальність даної проблеми висока, особливо, для країн, що розвиваються. Крім того, потребує перегляду функція держави, пов'язана з активізацією приватного бізнесу в напрямку, бажаному для розвитку суспільства в даний період. Завдяки послідовному виконанню цих функцій власне і відбулися всі «економічні прориви» другої половини ХХ століття в таких країнах, як Японія, Таїланд, Індонезія та Китай, а також так звані «Азійські тигри».

Тому, як ми бачимо, в умовах глобалізації роль держави буде зростати. Зберігаючи і посилюючи свою значимість як гаранта дотримання законності, збереження політичної, економічної та соціальної стабільності, держави неминуче зіткнуться з необхідністю трансформації, модифікації, перегляду низки своїх функцій, щоб нівелювати можливі негативні наслідки процесів глобалізації для національних економік.

Судакова В.М. (м. Київ)

sudakova-icnam@ukr.net

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ КОНФЛІКТОГЕННИХ ДЕТЕРМІНАНТ СОЦІАЛЬНИХ ВЗАЄМОДІЙ В ПОЛІКУЛЬТУРНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Проблема існування і співіснування різних суспільних об'єднань, спільнот і держав ніколи не втрачає своєї актуальності, як для суто ідеологічних спостережень, так і для наукових досліджень. Сучасний світ перед очима вчених постає як структурована цілісна і стабільно відтворювана реальність, яка в своїх натуралістичних або символічно-віртуальних проявах виступає як реальність полікультурна. «Полікультурність» (мультикультуралізм) – термін, яким визначається здатність певної суспільної системи забезпечити співіснування різних за своїм статусом соціальних груп та спільнот, які розрізняються за ознаками мови, віри, традицій, культів, історії, архетипів, епосів, цінностей, ставленням до досягнень і

поразок, міфів та ідеологем. Різниця між такими спільнотами може бути великою, значною і незначною. Саме тому виникає спокуса спрощеного ставлення до проблем, конструктивне вирішення яких може реально сприяти забезпеченню мирного, ненасильницького співіснування у межах конкретної країни різних етнічних, вікових, гендерних, релігійних професійних, територіальних угруповань. Не викликає сумнівів твердження про специфічні культурні смисли, значення і цінності, які притаманні кожній із перелічених груп. Тому не випадково дослідники вживають такі категорії, як «молодіжна культура», «жіноча культура», «релігійна культура», «професійна культура» і т.п.

Полікультурний устрій сучасних суспільств в умовах новітніх глобальних змін людства має двояку значущість. Перш за все, це, безперечно, позитивний ефект збереження культурного багатоманіття, що загалом сприяє розвитку суспільних систем і збагаченню існуючих культур та їх форм завдяки інноваційним пошукам і намаганням суб'єктів творчої активності виробляти унікальні технологічні духовні продукти. З іншого боку, полікультурність є завжди майданчиком конфліктних протистоянь соціальних суперечок, специфічної боротьби за пріоритети певних культурних ідеалів, за належність до більш високої, більш «якісної» культури. Але ж це і певний крок до відтворення у тих чи інших формах ідеологеми національної культурної зверхності, культурної величі; наслідком цього стають небезпечні настанови і політичні дії в напрямку культурного тиску, примусу, нав'язування культурних цінностей домінуючої групи іншим групам і спільнотам.

В останні десятиліття в усьому світі глобалізаційні процеси спричинили появу альтернативних реакцій на культурну універсалізацію і вестернізовану уніфікацію. Чимало людей сприймають ці процеси як позитивний шлях формування нової глобальної цивілізації, проте багато людей реагують негативно. Вони чинять опір культурній глобалізації, наполягаючи на пріоритеті унікальності своєї культури, на патріотизмі і самодостатності своєї держави. Між цими орієнтаціями відбуваються постійні зіткнення: у сфері ідеологій – спори, дискусії; у сфері реальних відносин – чвари, бійки, і навіть війни. Саме тому природа стосунків в полікультурних суспільствах є реально і потенційно конфліктогенною. Саме тому перед науковцями постає важливе завдання наукової ідентифікації конфліктогенних детермінант соціальних взаємодій в полікультурних суспільствах.

По-перше, важливо звернути увагу на специфічне коло конфліктогенних детермінант, які формують в суспільстві, в конкретному регіоні, в містах та селах атмосферу соціального невдоволення. Найбільш виразним і розповсюдженим проявом такої атмосфери є висловлювання «понаїхали». Хто із нас не чув цього слова? Відомо, що таке соціальне невдоволення може перетворюватись в реальне фізичне, насильницьке протистояння, але ж досвід життя багатьох суспільств показує, що цілком можливим є багаторічне толерантне ставлення до присутніх інших культурних спільнот.

По-друге, важливо також спеціально підкреслити, що деякі конфронтаційні імпульси, безперечно, є і в ціннісних вимірах традиційних ідентифікаційних практиках. Так, наприклад, цінність людського життя не підлягає сумнівам, але є ще цінність гідності різних етносів, цінність честі, цінність подвигу, цінність жертви і т.п. Цінність державної єдності суперечить цінності права меншості на самовизначення. Конвенціональний ресурс цих ціннісних паралелей, на жаль є мінімальним, бо вони суперечать один одному.

По-третє, ще більш помітними є конфліктогенні чинники ідеологічних розбіжностей. У даному зв'язку варто звернути увагу на ту обставину, що ідеологічні засоби регулювання соціальної поведінки, і, власне, ідеологія взагалі, є найважливішим видом ментального комплексу будь-якої культурної системи. Важливо підкреслити, що для країн пострадянського простору, зокрема, для України фактор регулятивного ідеологічного впливу має небезпечні багатоманітні конфліктні прояви, які до того ж в останні місяці ще ускладнюються станом відносин з сусідньою державою. Для цього є об'єктивні (геополітичні) обставини (життя на межі європейського та неєвропейського простору і, відповідно, прагнення населення Західної та Східної частин країни рухатись в різні напрями).

До об'єктивних умов слід також віднести фактор жорсткого тиску з боку Росії, керівництво якої не хоче лишати Україну за межами свого політичного, економічного, культурного і ідеологічного впливу. І, наприкінці, також об'єктивним є фактор існування специфічної ідеологічної системи. Мабуть немає в світі жодної країни, населення якої було б так різко розірвано за ідеологічними смислами. Це – протиріччя «соціалізм - капіталізм», «радянський - пострадянський», «авторитарний - демократичний», «багаті - бідні», «бандерівці - радянські», «комуністи - антикомуністи», «йдемо до НАТО – вступаємо в Митний Союз», «народ-переможець – народ-зрадник» і т.д. Ідеологія є важливою складовою функціонування культурних систем. Саме тому полікультурне суспільство завжди відтворює і поліідеологічну природу розбіжностей як і специфічні поліідеологічні механізми нейтралізації конфліктогенного потенціалу соціальних взаємодій шляхом соціального примирення, розвитку толерантних комунікації та утвердження нових демократичних форм громадянської участі. Однак, слід враховувати, що виявлення таких механізмів є дуже складним завданням на відміну від суто побутових, мовних, релігійних, або традиційних умов, які притаманні співіснуючим культурам. Зараз вже всі розуміють, що треба вивчати мову інших спільнот і народів, поважати їхні звичаї, не критикувати символи іншої віри, не ображати етноорієнтованими образливими назвами представників інших етносів і т.п. Але слід особливо враховувати, що ідеологічні розбіжності дуже важко подолати, або примирити, і це є серйозною проблемою подальшого культурного розвитку українського суспільства.

Сухорукова О.Є. (м. Київ)

2012_sandra@ukr.net

ЧИ Є НАСПРАВДІ «ІДЕОЛОГІЧНА КРИЗА» В СУСПІЛЬСТВІ МОДЕРНУ?

За весь період Нового Часу в історії світу формувався образ історичної епохи модерну. Її основа закладалась у всіх царинах суспільної життєдіяльності.

В цей час відбулася велика кількість перетворень в соціально-економічній, політичній та духовно-культурній сферах, тому цілком природно, що усі ці зміни втілюються в образі Модерну.

На мою думку, найглибше це поняття розкривається в роботі українського вченого-філософа В. Винник-Остапишин «Модернізм як світоглядна парадигма: концептуалізація морально-етичної проблематики». Автор зазначає, що це, насамперед, раціоналістична філософія, пов'язана з ідеєю незалежності та активності суб'єкта, яка виражає свідомість самостійного індивіда, що порвав із релігією і намагається перетворити світ силою власної волі: «...на зміну символічній єдності Бога, природи і людини приходить така картина світу, у якій людина, відділена від природи, всяко намагається підкорити її своїй думці та волі» [1]. Однак в сучасному світі і, насамперед, в Україні «суспільство модерну» вийшло на шлях змін, які доволі суттєво відрізняють його від решти національних модернових суспільств.

Уособленням ідеології епохи модерну стали політичні партії. Саме вони спробували взяти на озброєння основні ідеї модернізму як особливого світогляду індивідів та груп й використати ці ідеї з метою впливу на суспільство та досягнення влади. Основоположні цінності модерну втілювали соціалізм, соціал-демократія, консерватизм, лібералізм та багато інших політичних ідеологій. Однак не завжди заклики та ідеї, які проголошувалися, втілювалися на практиці. На думку науковців, це і стало з основних причин краху ідеологій епохи модерну. Але це зовсім не означає, що вони зникають. Скоріше, класичні ідеологічні концепції проходять період змін та трансформацій, еволюціонують. В якості прикладу можна взяти лібералізм і консерватизм, які були властиві західній цивілізації епохи капіталізму. За останнє століття вони кілька разів зазнавали відчутних трансформацій, що стало причиною виникнення неолібералізму та неоконсерватизму.

Названі ідеології - глобальні за масштабами свого впливу. Вони виражають інтереси великі соціальні групи у всьому світі. Ї у всіх розвинених країнах вони проходили етап трансформації до форми, яка задовольнить більшість населення частину. На їх

трансформацію впливали традиції, різні політико-правові, соціокультурні та інші чинники, що зумовлювали особливості суспільного розвитку. І саме такий етап зараз проходить Україна.

Враховуючи усе сказане вище, виникає цілком логічне запитання – «А чи насправді інститут ідеологій модерну переживає системну кризу?». Однозначну відповідь дати доволі важко, адже є різні підходи до тлумачення цього поняття. Одні дослідники розуміють кризу як різке знецінення певних ідей; інші – вважають, що криза – це загострення боротьби одної частини суспільства («ідеологічної групи») проти іншої; є також і третє визначення, згідно із яким криза – це переломний момент, який веде до зміни всієї соціальної системи [2,3]. Але, мабуть, називати кризою процес трансформації класичних політичних ідеологій недоцільно. Правильніше назвати його еволюцією, що якраз і передбачає рух до нового, до ускладнення певних форм.

Насамкінець слід зробити деякі висновки. На мою думку, ідеологічної кризи як такої не існує, особливо на території України. Скоріше, це втрата довіри до партій та рухів, які використовували певні ідеології для досягнення своїх цілей та забезпечення політичного керівництва. Ми запозичили класичні західні ідеології, як і більшість інституцій західної цивілізації, але в наших політичних реаліях ці інституції певною мірою трансформувалися. Як зазначає у своєму виступі В.Фесенко: «Деякі з них прижилися, деякі – ні. З одного боку, частина суспільства почала відчужуватися від політичних партій, перестала їм довіряти та ставитися до них більш критично. З іншого ж, почалося формування партій як своєрідних політичних проєктів. Не як формальних політичних інституцій, які мали б відображати певні суспільні настрої та інтереси, певну ідеологію, а як проєктів для входження у владу та забезпечення політичного керівництва.» Це й викликає потребу маніпулювати ідеологічними позиціями, що виступають в якості маркерів суспільного розвитку.

Певні соціальні групи перевищили межі використання ідеологій, що насамперед негативно вплинуло на відношення суспільства до них. Український центризм – поза ідеологічний прояв, який сформувався по причині втрати довіри до певних ідей. Основний принцип будь-якої ідеології: «Доки є віра в ідею - до тих пір вона живе та існує».

Тому називати це ідеологічної кризою некоректно. Усе, що відбувається зараз в українському політичному просторі – звичайна трансформація ідеологій та їх перехід на новий рівень розвитку. Це один з етапів вторинної модернізації українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Винник-Остапишин В.Р. "Етичні рефлексії українського модернізму" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.nulau.edu.ua/>
2. Словник української мови: в 11 томах. — Том 4, 1973. — Стор. 343. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.nulau.edu.ua/>
3. Ленин В.И. Полное собрание сочинений, 30, 1951р, стор. 309 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.nulau.edu.ua/>
4. В.Фесенко «Криза ідеологічних трансформацій в Україні співпала з кризою трансформації суспільства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.nulau.edu.ua/>

Тертичний О.В. (м. Київ)

tertychnyi@gmail.com

ЄВРОЛІДЕРСТВО ЯК ІСТОРИЧНА МІСІЯ УКРАЇНИ

Протягом року бачимо, що ЄС не здатен приборкати Росію, яка зухвало зруйнувала повоєнний порядок. Економічні санкції виявилися недовірими, бо розраховані на західне суспільство, а в РФ панують зовсім не європейські цінності на кшталт свободи, гідності та життя людини. Там влада розбурхала прагнення світової величі та уявного історичного реваншу за будь-яку ціну. Росія хвора євангельською одержимістю: «І ось стадо свиней кинулося з кручі в море». Разом із собою в небуття РФ готова затягти всю Європу. То ж,

деяке зниження рівня життя, що несуть санкції, виглядає для РФ лише додатковим подразником.

Імперський синдром демонструє все оточення Путіна, психоз став переважати навіть фінансові інтереси відомих російських мільярдерів поза наближеними до «двору». Не дивно, що чимало аналітиків вважають: найближчими роками сподіватися на суттєву зміну агресивної політики РФ немає підстав.

Усвідомлення масштабів небезпеки європейським потребує багатьох років, а танкові армії агресора вже сьогодні готові «відкусити» черговий шматок чужої території. Хто ж їх зупинить, якщо європейці виявилися неготовими воювати?

«Ця Європа наче скам'яніла під час Майдану, ця Європа, яка не наважується підняти тон, підняти голос на Путіна – це Європа, яка залякана, боїться. Це Європа, яка вже не вірить сама в себе – звичайно, така Європа розчаровує. Отже існує ідея Європи, яку тепер несе в собі Україна...» - сказав французький інтелектуал Бернар-Анрі Леві.

«Ідею Європи тепер несе в собі Україна» – це не лише яскрава метафора, але й професійний висновок відомого філософа. Ще більш глибоку думку щодо принципово нового місця і ролі України в Європі висловили більше вісімдесяти представників академічної науки: «український Майдан представляє Європу в найкращому вигляді – у такому, який багато мислителів минулого і сьогодення визначали фундаментальними європейськими цінностями...» Це спостереження підтвердило дослідження соціологів: «Безпека, незалежність у думках і діях, традиції – важливість таких цінностей для протестувальників більше схожа на показники європейських країн. Більше того, не в усіх із них [європейських країнах – О.Т.] відкритість середніх громадян до змін дотягує до Євромайдану...»

Запит до змін в багатьох країнах Європи був сформульований масовими виступами, що відбулися 2011 року, коли «тисячі людей вимагали: REALDEMOCRATIEYA!» На запит європейського часу практичну відповідь надав Майдан 13-14 років, що створив реальний взірець сучасної масової громадсько-політичної самоорганізації, прямої демократії: віче, Січ. Нова модель суспільної самоорганізації отримала подільший розвиток у вигляді добровольчих батальйонів патріотів на Донбасі та масового волонтерського руху, які виконали роль державних структур.

Аби реалізувати історичну місію, Україна має створити нову (за А.Тойнбі) цивілізацію: на основі європейської духовності і моралі, але з ПОСТінформаційним громадянським процесом-управлінням і відповідною соціально-економічною парадигмою. Ця Ідея ставить нову Україну в центр нової Європи: завтра – духовний і моральний, з часом – громадсько-політичний і соціально-економічний.

Країни традиційної демократії ще мають запас міцності і можуть не поспішати до кардинальних змін, тоді як українці такого запасу не мають. Вони від Майдану прагнуть справедливості, що відзначили ті ж європейські інтелектуали: «Дозвольте нам допомогти українцям побудувати нову Україну – і тоді вони, безумовно, допоможуть нам побудувати нову Європу і більш справедливий світ.»

Тобто, історична логіка вимагає від українців першими збудувати державу мережевої демократії – відповідно до нового, мережевого суспільства, яке щойно сформувалося в більшості європейських країн. Більш справедлива держава буде функціонувати на основі поточного зворотного зв'язку обраних з виборцями – за принципом самоуправління деяких європейських партій, інтернет-платформа яких буквально так і називається: LiquidFeedback.

Першим кроком на шляху до мережевої демократії стане українська правова новація – персональний мандат. Він забезпечить те, чого ще немає ні в Україні, ні в Європі: жорсткий зворотний зв'язок обраних з виборцем. Подібно до імперативного мандату, цей правовий інструмент надає кожному виборцю персональну можливість не лише віддати голос за свого обранця, а й – забрати його через ІТ прямо з власного планшета, якщо той зрадив обіцянкам чи сподіванням громадянина...

Український прорив до майбутнього привабить Європу, як дослідницький майданчик нового громадсько-політичного устрою-процесу, що зробить взаємодоповнюючими інтереси і можливості обох сторін.

Список використаних джерел:

1. Support Ukrainians and they can help us build a fairer Europe TheGuardian, Friday 3 January 2014 21.00GMT <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/03/support-ukrainians-build-fairer-europe> Переклад: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/4/7009018/>
2. Шестаковський О. Радикалізовані європейці: цінності Євромайдану. Олексій Шестаковський. <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/01/14/7009459/>
3. Гаврилишин: За два роки в Україні почнеться економічне диво / Богдан Гаврилишин – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://1-12.org.ua/2015/02/04/3379>
4. Тертичний О.В. КОНЦЕПЦІЯ МЕРЕЖАНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ПОЗИТИВНИЙ ФОРСАЙТ-СЦЕНАРІЙ. II Конгрес Соціологічної асоціації України. Тези доповідей. Харків, 2013. Видавництво Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна
5. Повещенко Г., Чеховий Ю. Математична модель структурної еволюції суспільних продуктивних сил/ Г. Повещенко, Ю. Чеховий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://i-soc.com.ua/journal/N3_2001r_3.pdf
6. Мусіяка В. Кому і навіщо впроваджувати електронне голосування? / Віктор Мусіяка – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.3republic.org.ua/ua/ideas/11613>
7. Історична місія України – О.Тертичний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/notes/>

Труш М.С. (м. Київ)

Mariy-trush@yandex.ru

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ.

В рамках єдиної земної цивілізації, яка складається з окремих цивілізаційних структур, на орбіту прогресу з історичною необхідністю виходять незворотні процеси глобалізації. Спричиняючи фундаментальні зрушення в усіх сферах суспільної життєдіяльності, вони стають яскравою характеристикою сучасної епохи й визначають початок нової ери взаємодії держав, економічних, соціополітичних, духовно-культурних інститутів, світових співтовариств, соціальних та етно-національних спільнот. Існує цілий ряд підходів до тлумачення поняття «глобалізація». Ян Шолте визначає такі напрямки-характеристики глобалізації як інтернаціоналізація (зростання міжнародних обмінів і взаємозалежності між країнами), лібералізація (демократизація владно-суспільних відносин, зняття державних обмежень і створення відкритого світового простору без кордонів), універсалізація (процес взаємопроникнення цивілізацій і крос-культурної взаємодії), модернізація (оновлення або створення умов для зміни суспільно-економічних, політичних, правових відносин на сучасних засадах), детериторізація («реконфігурація» географічного простору) [1, С. 15-174]. Останнім часом вчені тлумачать глобалізацію як об'єктивний суспільний процес загальнопланетарного масштабу, який потребує вироблення нових теоретико-концептуальних та методологічних підходів аналізу: нових феноменів інтеграції, інформатизації, універсалізації, прискорення і поглиблення всіх процесів, що спрямовані на реалізацію програми економічних, соціополітичних та соціокультурних перетворень. Процес глобалізації все частіше розглядають у взаємозв'язку з духовною та соціокультурною сферою суспільства.

У філософських і соціальних науках спостерігається підвищення інтересу до теоретичного осмислення проблем соціокультурної інтеграції, що зумовлено зростанням значення глобалізаційних процесів у сучасному світі, які охоплюють усі основні грані суспільного життя і діяльності людства. У матеріальній сфері ці процеси викликані новітніми технологіями та якісно новим рівнем світової господарської діяльності. З процесами, що

відбуваються у матеріальній сфері, тісно пов'язані аналогічні процеси у світовій політиці, відображенням чого є створення нових політичних структур. Проте, питання соціокультурної інтеграції в умовах глобалізації залишаються недостатньо дослідженими і потребують виявлення специфіки проблем та аналізу тенденцій розвитку. Вони стають сьогодні предметом гострих теоретичних дискусій науковців.

Як і в усьому світі, в Україні сьогодні відбуваються вагомі за своїм геополітичним значенням процеси і події: вона постала на порозі культурно-цивілізаційного вибору – між індустріально-традиційною цивілізацією та західно-європейською цивілізацією технологічно розвинених країн. На сучасному етапі українська держава зробила вибір на користь створення в її межах локальної цивілізації західноєвропейського зразка. Обрання курсу на європейську інтеграцію поставило перед українським суспільством низку проблем, які визначають пріоритетні напрями його розвитку. Доля інтеграційних процесів в Україні залежить не тільки від економіки й політики. Українському суспільству ще належить оформитись ментально – у духовно-культурному аспекті, на рівні загальнонаціональних цінностей, інтересів, ідей. Вкрай необхідним виявляється осмислення сучасних інтеграційних процесів з точки зору онтологічних, антропологічних, соціокультурних засад функціонування постсучасного українського суспільства в умовах глобалізації, визначення чинників оптимізації цілісності соціокультурної системи сучасної України на шляху до євроінтеграційного простору, формування концепції системної цілісності сучасного українського суспільства як фактору його прогресивного розвитку, розробка маркерів та механізмів етнонаціональної ідентичності, які виступають детермінантами оптимізації українського соціуму в умовах глобалізації [2, С. 24].

Глобалізація й міжнародна інтеграція – процеси складні й суперечливі, які по-різному впливають на суспільний розвиток. Пропонуючи нові цікаві можливості, зазначені процеси одночасно таять у собі й певні загрози. Для країн, що розвиваються і прагнуть захистити свої законні інтереси, вони стають не тільки процесами співробітництва заради розвитку, але й боротьби. Ці країни повинні здійснити всебічне відновлення економіки, соціальних і політичних структур, духовності, культури, щоб поступово інтегруватись у світове співтовариство, використовуючи позитивний та оминаючи негативний досвід інших країн.

Список використаних джерел:

1. Sholte J. A. Globalization/ A critical introduction / Jan Aart Sholte. – London: Palgrave, 2000. – 361 p.
2. Воронкова В.Г. Місце і роль України в глобалізаційних процесах сучасності/ В.Г.Воронкова // Гуманітарний вісник ЗДІА, 2009. – Вип. 37. – 16-32.

Федюшина Д.М. (м. Київ)

robinson.kruzo375@gmail.com

РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Будуючи світ на засадах раціональності, модерні погляди на сутність і ціннісну матрицю громадянського суспільства, як на мене, випустили з уваги деякі аспекти ролі релігійних організацій у формуванні громадянського суспільства в сучасній Україні, значення їх діяльності для самоорганізації громадського загалу.

Метою вагомих змін, які наразі відбуваються в українській політиці, є модернізація всієї політичної системи країни, розбудова правової та соціальної держави, демократизація всіх сфер суспільного життя. На практиці, успішна реалізація такого майбуття можлива за умов сильного громадянського суспільства, яке не лише сприятиме удосконаленню суспільних та політичних відносин, а і надасть цим перетворенням органічного характеру, залучивши до їх здійснення чималий потенціал усіх своїх інституцій. Серед останніх, особливої значущості в українських реаліях набуває діяльність релігійних організацій.

Варто зазначити, що в науковій літературі проблема взаємин церкви та громадянського суспільства залишається дискусійною. На думку одних вчених ні релігія, ані церква як соціальні інститути не сприяють становленню та розвитку суспільства, а дехто навпаки вбачає, що ідея такого суспільства проростає з євангельської та античної давнини. Поряд із цим, обґрунтовуються й інші погляди на роль церкви у формуванні громадянського суспільства: її деструктивний вплив через численні релігійні протиріччя, що виникають у поліконфесійній державі. Закономірно, що за таких обставин, дослідження значення релігійних організацій у розбудові громадянського суспільства в Україні набуває додаткової актуалізації.

Проблеми, висвітлені в даній роботі одержали осмислення в працях таких вітчизняних вчених, як Б. Андрусюк, Л. Лойко, А. Карась, А. Колодій, О. Кіндратець, О. Михайловська, В. Новохацький та ін., щодо аналізу різних аспектів діяльності релігійних організацій в Україні, варто вказати на доробок В. Єленського, С. Здіорука, А. Колодного, М. Луцького, І. Луцького, Л. Филиповича та інших.

Громадянське сучасне суспільство є однією із найважливіших цінностей наших днів, ідеалом формування політичного та соціального устрою в цивілізованому світі. Проте, у сучасній науковій літературі деякі дослідники відзначають, що поняття «громадянське суспільство» досі однозначно не визначене, отже відсутня і його загальноприйнята концепція. Загалом громадянське суспільство, за сучасним поглядом, є партнером держави. Суспільство та держава постають як взаємодоповнюючі сили: зміни у одній ланці обов'язково спонукають до змін в іншій.

На важливість партнерської взаємодії громадянського суспільства з державою вказує і Церква. Для підтвердження наведемо слушні роздуми Любомира Гузара. Він говорив, що держава зможе почуватися вільною тільки тоді, якщо опирається на людей, які теж почуватимуться дійсно вільними. Водночас лише у вільній державі народ зможе почуватись свободним. Любомир Гузар вважав, що ми разом повинні будувати державу, де людина буде на першому місці, адже кожна вільна людина формуватиме повну свободу України. [Гузар Л. Про свободу.]

Проте, вплив релігійних організацій протягом всього періоду утворення громадянського суспільства, неоднозначний, що певним чином обумовлено як протиріччями, що відбуваються в самій Церкві та суспільстві, так і релігійною політикою держави. Дієвість релігійних організацій в розбудові громадянського суспільства найкраще проявляється у соціальній сфері. Так, в багатьох релігійних організаціях діють спеціальні структурні підрозділи, що опікуються проблемами юнацтва, підлітків та дітей. Більшість релігійних організацій України займається розробкою та реалізацією добродійних проєктів. Здійснюється добродійна діяльність у різноманітних формах, приміром: заснування та утримання соціально-реабілітаційних центрів, притулків, тощо. Різні види сумісної активності віруючих сприяють їх об'єднанню, стаючи основою самоорганізації.

Важливим напрямом діяльності релігійних організацій є волонтерство. Участь у волонтерському русі не має расових, релігійних, гендерних чи політичних обмежень. Якщо вести мову за окремі країни, то, згідно до соціологічних досліджень, кожен п'ятий француз хоча би раз у своєму житті долучався до волонтерських акцій, а кожен третій німець – волонтер. І ця діяльність здійснюється переважно за ініціативи громадських об'єднань. В Україні цей рух лише набирає сили, проте, останнім часом волонтерська діяльність все ж таки стає суспільним явищем. Важливим є те, що у складні для нашого суспільства та держави часи ініціатором масового волонтерського руху виступає Церква та релігійні організації. Так, Філарет, Патріарх Київський і всієї Русі-України, черговий головує у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій, у своєму зверненні до співвітчизників від імені ВРЦіРО закликав всіх небайдужих до посильної участі в милосердній, благодійній, волонтерській діяльності. Останні події засвідчують, що релігійні організації починають відігравати важливу роль посередника між громадянським суспільством та владою.

Така соціально значуща діяльність релігійних організацій протягом останніх років знаходить свій прояв у найвищому ступені довіри громадян до церкви, як релігійної інституції. Так, за висновками загальнонаціонального опитування, що проводився 2013 року фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та соціологічною службою Центру Разумкова, було встановлено, що рівень довіри-недовіри громадян до церкви – +50%, тоді як рівень довіри-недовіри до громадських організацій, які традиційно вважаються чи не головним чинником у формуванні громадянського суспільства, становить +3%.

Таким чином, та позиція, яку на сьогодні займають релігійні організації, свідчить про їхню готовність налагоджувати як діалог з державою, так і взаємодію з іншими суспільними організаціями, тим самим надаючи значний імпульс формуванню громадянського суспільства як дієвої соціально-політичної сили.

Список використаних джерел:

1. Гузар Л. Про свободу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vybor.ua/article/grazhdanskoe_obschestvo/lyubomir-guzar-pro-svobodu.html
2. Робота з волонтерами та її соціальне значення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zahyst.ks.ua/2014/09/robota-z-volonterami-ta-ii-socialne-znachennya>

Цветкович М.Р. (м. Київ)

mashka_93@ukr.net

МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ

У сучасному інформаційному суспільстві дуже поширеним є таке явище, як маніпуляція суспільною свідомістю, методом якої є технології інформаційного обману, зокрема у сфері політики. Інформація на сьогодні - це основний засіб впливу не тільки на окремого суб'єкта, а загалом на державу та світову спільноту. Недаремно кажуть: "Той, хто володіє інформацією, - володіє світом", а раз так, то і таке явище, як політичне маніпулювання, стає чи не найважливішою проблемою сьогодення.

Результатом діяльності PR-технологій, зокрема метод політичного маніпулювання, є створення новітньої моделі суспільства. Слід зауважити, що така модель є досить неоднозначною, інколи протерічною за своєю суттю і поки не одержала однозначної назви. Одні дослідники називають її "медіократія", другі - "інформаційний фашизм", інші - "інформаційний тоталітаризм".

Аналізуючи дану проблему, слід зазначити те, що більшість науковців приділяють увагу саме механізмам політичного маніпулювання та наслідкам цього явища, у той час, коли тема протидії політичному маніпулюванню залишається без уваги. Цей аспект є надзвичайно важливим, особливо для сьогоднішньої молоді української демократії, оскільки політичне маніпулювання є небезпечним не стільки саме по собі, скільки тим, що "запускає" потужні ланцюгові реакції та керує ними .

На думку О. Шипової, технологія маніпулювання свідомістю, як правило, має негативні риси. Якщо такий вплив застосовувати до великої кількості людей, то це може призвести до масового перекрученого бачення фактів і, як наслідок, до непередбачених дій людей, часом навіть агресивних, що може стати загрозою суспільній безпеці, не кажучи про самотність і єдність суспільства. Яскравим прикладом є сьогоднішня ситуація в РФ, КНДР.

Визначення терміну маніпуляції у кожному підході різняться. А якщо додати ще авторську позицію, то стає зрозумілим множинність трактувань одного поняття. Так, наприклад, О. Шипова, вважає, що маніпуляція по суті являє собою прихований вплив не тільки на свідомість, а й на психічний та емоційний стан суб'єкта задля контролю над цінностями, потребами, мотивами, емоційним настроєм для зміни поведінки в інтересах маніпулятора. У той час, коли термін "маніпулювання" детермінує безпосередній процес впливу за допомогою різноманітних засобів на свідомість, відчуття, психіку, волю людини, та направлений на зміну стереотипів мислення, цінностей та поведінку.

Що стосується поняття політичного маніпулювання то, як зазначає О.Дубас, воно являє собою будь-які дії, суб'єкти яких переслідують цілі, завідома розбіжні з офіційно проголошеними. Якщо розглядати дану проблему у вузькому розумінні, то мистецтво політичного маніпулювання - це завуальоване управління політичною свідомістю та поведінкою людей, метою якого є ініціювати (чи інгібувати) діяльність людей всупереч власним цінностям та інтересам. Як правило, в основі таких методів PR-технологій лежить обман заради наживи. Сутність політичної маніпуляції міститься у контролі над соціальною спільнотою.

Серед основних ознак маніпуляції, особливо яскраво виділяються наступні: вплив (психічний, психологічний) з боку маніпулятора; відношення маніпулятора до іншого як засіб досягнення цілей; прагнення до наживи; прихований характер впливу; гра на слабкостях об'єкта; мотивація; особлива майстерність у здійсненні маніпуляції.

Маніпулювання свідомістю в сучасних умовах представляє собою структуровану систему, що відображається у комплексі засобів маніпулятивного впливу. Цей комплекс складається як на основі об'єктивних суспільних процесів, так і суб'єктивних цілеспрямованих дій. До об'єктивних суспільних процесів можна віднести соціальну необхідність, що обумовлена прагненням до збереження цілісності, стійкої динамічної рівноваги. Суб'єктивні цілеспрямовані маніпулятивні впливи проявляються в різних способах маніпулювання масовою свідомістю, які використовуються сьогодні у бізнесі (реклама), діяльності релігійних сект та інших організацій, в повсякденному житті людей і політиці відповідно.

Таким чином, надзвичайно актуальною є інформація про сутність і технології політичного маніпулювання, з метою пошуку ефективних методів протидії маніпулювання свідомістю.

Список використаних джерел:

1. Дубас О. Особливості політичного маніпулювання в інформаційному просторі України//«Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї» – К.: Український центр політичного менеджменту, 2009. – Вип. 18. – С. 231 – 239.
2. Шипова А.В. Манипулирование сознанием и его специфика в современном обществе: автореф. дис. канд. фил. наук: спец. 09.00.11// А.В. Шипова. – Ставрополь. 2007. – С.11.

Шульга С.Н. (г. Киев)

legion71982@mail.ru

МИРОВАЯ СИСТЕМА, ПЕРСПЕКТИВЫ 21 ВЕКА И НОВЫЕ РИСКИ. СВОБОДА ИЛИ ВНЕШНИЙ ЗАКОН

Кризис, охвативший мировую цивилизацию с 2008г, а на самом деле, начавшийся еще раньше, это не просто экономический кризис и даже не кризис на пути превращения экономики в единую, интегрированную и глобальную, это в первую очередь кризис идей.

Причем не изменение способа материального производства приводит к духовной деградации, а, наоборот, превращение ценностного каркаса к декларации не наполненной конкретным смыслом, ведет к кризисам в экономике и постепенному замедлению технического прогресса, как результату отказа от великих планов и отсутствию великих целей.

Нынешний проект глобального мира вызревал всю предшествующую историю со времен крушения Римской Империи на западе и в определенном смысле является попыткой ее реставрации не в области материальных форм, а в области духа и идей.

Если на Востоке индивидуальная свобода, как мера ответственности и индивидуальная, личная собственность, как неотъемлемый атрибут такой свободы, растворялись в государственной собственности и коллективной ответственности, то на Западе человек не был поглощен государственной машиной, а напротив государство носило атомизованный характер, поскольку строилось, как совокупность интересов множества свободных людей.

Например, известный факт, что Римская Империя, даже в период наивысшей интегрированности и устойчивого развития, при династии Антонинов, так и не стала чем-то гомогенным. Империя не растворяла народы и культуры. Рим лишь давал цивилизационную надстройку поверх национальной не стирая ее.

Империя задавала общие правила игры для всего Pax Romana, внося в жизнь средиземноморской цивилизации системность, что привело к невиданным достижениям в самых разных областях.

Без Рима 2 века, достижения греков исчезли бы навсегда, именно в копиях этого времени сохранились свитки, статуи, фрески классического периода.

Греки создали ценностную основу для единой цивилизации, а Рим их воплотил в жизнь.

Греция- это Роберт Плант у которого есть голос, а Рим – это продюсер, который раскрутил Led Zeppelin.

В начале 21 века человечество делает попытку интеграции на основе ценностей западной цивилизации и именно запад, США, ЕС, а также страны, прошедшие прививку западными ценностями, как, например, Япония, находятся в авангарде этого процесса.

Итак, в основе западной цивилизации находится мысль о том, что человеческая личность.

1. Первична, является целью, а не средством. Отсюда построение государственности снизу-вверх и его атомизация.

2. Человек свободен. Он наделен свободной волей. Свобода — это бесконечный процесс приближения к идеалу. Развитие есть осознание своей свободы.

Западная цивилизация, истоки которой по моему глубочайшему убеждению, конечно же в египетской цивилизации, поскольку греки всей своей мудрости на самом деле научились у египтян, это приоритет внутреннего нравственного закона, приоритет свободы совести над внешним законом, внешний ограничитель вторичен.

Классические религиозные системы Закона – это иудаизм или ислам.

Закон первичен. Святость результат следования Закону и покорности Богу.

В христианстве нет Закона вообще.

И хотя Христос говорит, что пришел не нарушить Закон, но исполнить, но ясно, что здесь Закон вторичен и уже апостол Павел говорит, что оправдаться можно не делами Закона, но личной индивидуальной верой.

Где дух Господень – там свобода. А где свобода, там и ответственность, как ее мера.

Но ведь и само христианство стало общей религией Римской империи не на пустом месте.

Идеи индивидуальной свободы, космополитизма давно к тому времени существовали в западном мире.

Философия Платона, Дионисийские мистерии, которые в свою очередь восходят к египетской религии, первоисточатель Аристотеля – все это уже было.

Представление об уникальности, бесценности, первичности человеческой личности, о том, что человек свободен, создает европейскую культуру.

И вот, после периода экономического роста 90-х годов, утонув в погоне за тем, что называют материальными благами, отказавшись ради свободы, понимаемой, как вседозволенность, от Бога, Запад потихоньку перестал воспринимать свои идеалы, как реальность.

Они превратились в вывески и декларации, но перестали быть смыслом жизни.

Процесс зашел довольно далеко, кризис всей концепции обожествления человека, его разума, по определению несовершенного, которое берет начало в эпохе просвещения, магия науки и свобода, как произвол, привели западное общество в тупик.

Начнется ли через кризис духовное возрождение Западной Цивилизации, покажет время.

ПРОБЛЕМА НЕРІВНОСТІ ТА КОРУПЦІЇ У СУСПІЛЬСТВІ МОДЕРНУ

Немає більш актуального та більш історично дискусійного терміну, аніж нерівність у людській спільноті, поряд з якою завжди постає питання по справедливості. Причому це завжди спонукає нас як до виміру внутрішнього світу, так і до критики довколишнього. З точки зору «цілісної моральної свідомості, вона завжди має дві взаємопов'язаних і протилежно спрямованих іпостасі – у вигляді моральної самосвідомості (не - я) й самосвідомості (я), орієнтованих на пізнання і оцінку чужих й своїх спонукань, вчинків, якостей у їх моральному значенні». Як кажуть, проблема у тому, що ми завжди поцінуємо інших за результатами їх діяльності, а себе – за намірами щодо неї.

Ми не можемо розглядати такий історичний, економічний та політичний феномен як нерівність також поза питаннями філософськими, або загально соціологічними, що співпадають у засадничих напрямках розмислів і аналітики щодо суспільного та особистого життя індивідуумів. На превеликий жаль, як зазначає Ж.Рансьєр суспільні науки усе більш підпадають під вплив нехай і історичного (але у вузькому сенсі цього слова) завдання легітимації зв'язку так званих ліберально-демократичних соціумів із урядовими інституціями, нехай і у чинниках їх поліпшення та вдосконалення.

Сам устрій модерного суспільства передбачав нерівність у правах, адже спочатку термін «громадянське суспільство» поширювалося лише на Європейських жителів та населення Північно-американських колоній, відповідно. Надалі, при створенні Конституції США у ній визнавалося рабовласництво, а жінки були позбавлені виборчих прав загалом. Можна стверджувати, що з часом суспільного поступу, все ширшими ставали групи людей, за якими визнавалися громадянські права і усе конкретнішими та меншими ставали прошарки населення до яких ці можливості застосовувались. У деяких штатах, наразі визнаються одностатеві шлюби – у інших ні. Згоди однієї з сторін для пред'явлення у якості доказу у процесі судочинства запису розмови (чи відеозапису) достатньо у одних штатах – і недостатньо в інших. Аналогічною виступають ситуації і з застосуванням смертної кари, і з процесуальними нюансами ювенільної юстиції.

Як на мене, проблема нерівності має глибокі онтологічні та аксіологічні підґрунтя у питаннях контролю та самоконтролю, у питанні довіри до себе та оточення. Воно є процесуальним, таким, що розгортається у історичному просторі й часі, і допоки ми не дозволимо собі певного ризику, опори на бачення питання рівності чи нерівності іншою стороною, ми не зрушимо з місця.

Питання довіри це ще і питання «батога і пряника». Тільки на рівні видимості вони доповнюють одне іншого, але за сутністю – є протилежними одне одному. І саме у суспільстві модернів, що розвиваються (як би ми їх не визначали), це стає особливо наочним. На рівні суспільної практики ми пересвідчуємося у тому, що на заваді адекватній модернізації суспільного устрою стоїть корупція, яка стосується і правових і майнових стосунків. Серед багатьох причин, що сприяють її розгортанню, я б назвав саме бажання людини контролювати довколишнє, адже існує ілюзія того, що підкуплена тобою людина мусить захищати твої інтереси. Явище це давнє. Ще римляни використовували термін «непотизм», покладаючись на вірність родичів (племінників конкретно). Та як відомо, саме історія свідчить про ненадійність контролю над родичами, тому з часів винайдення фінікійцями грошей, саме вони стали правити за засіб контролю над відданими. Сучасний світ розширив сферу шантажу завдяки компрометуючим даним. Та у будь якому випадку, рівність (перед законом, перш за все) розглядається як чеснота цивілізованого суспільства, і, навпаки, будь які системи привілеїв чи внутрішніх (непрозорих, не публічних) домовленостей – свідчить про культурно-історичну відсталість країни. Чи означає це, що родичі, друзі, знайомі не можуть бути допущеними до управлінського кола ? Як же тоді розуміти слово «команда», на яку ми покладаємося при орієнтованості на надійність

менеджера чи то у політиці, чи то у економічній сфері? Я певен того, що головна перевага суспільства, яке проходить шляхами модернів, це утримання у правовому полі, що також, звичайно, не є застиглим устроєм, але на час дії – воно є абсолютним, і тому складати команду із добрих знайомих логічно, але і судити їх потрібно за загальними правилами. Важливо також зазначити, що тільки етична, правнича єдність, що аналізується з соціологічної точки зору, зможуть допомогти нам віднайти шляхи побудови рівності у структурах модернових суспільств, знижуючи, таким чином, рівень корупції та несправедливості.

Шуляк Є.В. (м. Київ)

liza.shuliak@gmail.com

ПОСТАННЯ МЕГАСУСПІЛЬСТВА ЯК НОВІТНЬОЇ ФОРМИ СУСПІЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

В період зламу тисячоліть поштовхи глобалізації затягують людство в шум суттєвих трансформацій. В результаті чого ми стаємо свідками постання новітньої форми суспільної організації – мегасуспільства. Кордони глобалізації збільшуються, внаслідок чого розхитується фундамент національно-державного суверенітету. Відбувається зближення національного ества, що означає інтенсифікацію спільної дії на всіх рівнях – починаючи з локального та закінчуючи планетарним. З'являються розвинені устрої зв'язків і в подальшому через це різні соціальні постаті самотужки входять у світову шир, а потім виникають нові інститути, канали спілкування та спільності. А однією з найвагоміших течій зсувів глобалізації виступає зміна систем влади і створення нових структур організаційно-функціонального управління, дефініції для яких в Україні ще не винайдені. Керування суспільством за умов постійної нестабільності визнало актуальним завдання всестороннього вивчення непростих багаторівневих процесів державного управління та глобалізації. Виняткове значення для більш глибокого розуміння сучасних течій розвитку державно-керівних механізмів має процес розуміння їх зв'язку й взаємодії.

Вищеперераховані проблеми зайняли одне з перших місць у світових політично-управлінських переговорах. К.Гуд, Г.Пітерс, Л.Моргунов, Д.Осборн, Р.Бехн внесли істотні зміни у розвиток практичних та теоретичних змін системи керування державою під час глобалізації. Всупереч цьому, в публікаціях вітчизняних вчених дана тема не була предметом спец-аналізу хоч аспекти її і були розглянуті в роботах В. Мартиненка, В.Юрчишина, О.Білоруса та інших.

Нам зустрічається безліч трактувань проявів глобалізації в політиці. Ми це розуміємо як сукупність перебігів змін політичних зв'язків як дійсних, так і недійсних у планетарному значенні. Внаслідок розширюються кордони діяльності політичних одиниць та реалізації влади, зростають їх можливості. Перед національними урядами лежить вибір глобальних сил або ж локальних потреб. Наддержавні інститути, місцева влада, приватні та громадські структури борються за можливість відіграти певну роль в керівництві розвитком суспільства.

Процеси глобалізації спричиняють серйозні зміни в системах організації та управління, змінюючи не лише механізми влади, але й весь устрій існування сучасної держави. О.Некlessа зазначив: «Зміна актуальних кодів управління — один із найважливіших аспектів змін. Нові організаційні схеми і технології часом просто підривають колишні інституції, змінюючи звичний вигляд влади. Починає проглядатись тенденція маргіналізації всього корпусу «легальної влади», національної публічної політики, її відчуження від вирішення низки ключових питань, підміна соціальної регуляції альтернативною системою, владою неформальною, транснаціональною, геоекономічною». Уряди цілого ряду країн зайнялись розробкою та введенням систем масштабних реформ власних систем управління в умовах створення нових ідей соціальної будови, адаптуючись до трансформацій економічного та політичного середовища глобалізації, яке працює завдяки зв'язку держав, інститутів,

місцевих та регіональних органів влади та організацій в межах спільної системи прийняття рішень та взаємодії.

В межах руху за модерністичний менеджмент держави, три фундаментальні моделі реформації управління державою: «американська», «гібридна» та «вестмінстерська».

Шлях переформування публічної ділянки має як своїх оборонців, так і критиків всіх поглядів існуючого плану дій. Дехто піддає критиці новий менеджмент держави за ігнорування своєрідності сфери безпосередньо суспільного інтересу, цінностей демократичної та суспільної довіри. Своєрідний підхід до управління державою дає можливість змінити погляд на державне місце та роль у системі створення благ суспільства.

Виходячи з цього, провідною темою нового методу керування є співпраця на засадах між державною та недержавною частинами. Врядування відрізняється від мережевих, ринкових, бюрократичних моделей колективною співпрацею всіх учасників у процес прийняття рішень для досягнення не власних цілей, а колективних.

Дивлячись на суттєву зміну сучасного устрою, зростання впливу глобальних факторів на державні системи управління, стало актуальним завдання створити новий порядок розвитку управління державою та реально оцінити передумови адміністративної реформи.

Глобалізація приводить державу до структурного перетворення механізмів влади, виявлення адміністративно-бюрократичного управління державою. Успішність впровадження реформи буде прямо залежати від досвіду руху світового розвитку змін в державі. Проблеми впливу процесів глобалізації на систему керування державою потребують подальших досліджень.

Южаків М.А. (м. Київ)

yuzhakov.nikita@gmail.com

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА “ГЛОБАЛЬНЕ ПРАВЛІННЯ”

Глобалізація - процес поглиблення, розширення та прискорення взаємозв'язків в економічній, політичній, культурній та релігійній сферах сучасного людського життя. Її можна трактувати як ідею інтегрованості всіх країв в єдине світове співтовариство з метою спільного розвитку.

Практично всі країни світу вже встигли відчути вплив глобалізації. Економіка і громадська сфера таких країн стали відкритими для світу. Нові явища принесли їм нові можливості та перспективи. Розширився доступ до культурних, інтелектуальних і технологічних здобутків світової спільноти.

Я пропоную розглянути один з найважливіших аспектів соціального устрою - владу.

В попередні століття основним інструментом розширення влади була насильницька сила. В наш час цей інструмент став більш тонким. Його використовують для отримання прибутку за допомогою виробництва та пражу товару. Держави, що претендують на роль провідних, вважають за краще контролювати торгівлю та доступ до ресурсів, замість того, щоб завойовувати сусідні держави з метою наживи.

Глобалізація виражається в розширенні кола економічних суб'єктів, на запити яких змушена реагувати влада. Важливо те, що коло джерел політичної підтримки влади виходить за рамки територіально-державних кордонів. У міжнародних масштабах з'являються нові економічні "гравці", вплив яких за рядом параметрів можна зрівняти з впливом уряду держави.

Все помітнішим є такий феномен як “глобальне правління”. Згідно з ним, створюються спеціалізовані міжнародні організації, такі, як ООН, Ліга Націй та інші. Ці “первинні світові держави” створюються на основі угод між сучасними державами. В майбутньому така тенденція може привести до створення єдиної світової держави.

Існує показник, що відображають політичний рівень глобалізації країни. Він відображає політичну вагу і вплив будь-якої країни на світові процеси і дозволяє оцінити масштаби розширення її участі в цих процесах і змінах. Його кількісно оцінюють з

використанням таких загальних індикаторів, як членство країни в міжнародних організаціях та участь країни у місіях Ради Безпеки ООН. Швейцарські дослідники вважають, що політична глобалізація впливає на розвиток країни через її авторитет і вплив на міжнародній арені опосередковано і повільніше в порівнянні з економічної та соціальної глобалізацією.

Політична глобалізація також може нести певні загрози. Однією з найбільших є міжнародний тероризм. Та використовуючи сучасні данні, не вдається простежити залежність масштабу тероризму в певній країні від рівня її політичної глобалізації. Хоча ці ж данні показують, що в більш ізольованих країнах, таких як Колумбія, Індія, Саудівська Аравія та інших рівень поширеності терористичних атак є досить високим.

Зараз створення працездатної системи управління світовими процесами залежить від трьох ключових факторів.

По-перше, поступово збільшується кількість суб'єктів політичної арени, що мають вплив на рішення урядів країн та міжнародних організацій.

По-друге, за останні роки склалися багато регіональних економічних угруповань, що мають потужні ресурси для захисту своїх інтересів.

По-третє, помітним є розмиття автономії в прийнятті рішень у міжнародних економічних організаціях. Окремі угруповання та країни борються за вплив на прийняття важливих політичних рішень.

Зі сказаного вище стає зрозуміло, що глобалізація являє собою досить складне, багатоаспектне явище, що динамічно розвивається. Його вплив на владу є незаперечним, а вивчення економічних і політичних процесів у цьому явищі виходить на перший план для багатьох держав і організацій.

Яблонський О.О. (м. Київ)

cahbko.1994@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

З виникненням інших впливових інститутів держава фактично втрачає монополію на реалізацію владних функцій.

Якщо не юридично, то фактично відбувається руйнування внутрішнього суверенітету окремих держав, їх здатність за власним розумінням формувати свої суспільства і вирішувати внутрішні проблеми слабшає.

Утрата державою монополії на владу не означає ослаблення його ролі.

Національна держава (наднаціональне з'явиться ще не скоро) навіть з урахуванням глобалізації зберігає свої центральні позиції, які воно має формулювати заново і відстоювати в зростаючій конкуренції з міжнародними суб'єктами громадянського суспільства та економічного життя, міждержавними організаціями, ведучи з ними активний діалог.

Глобалізація господина, сама по собі анітрохи не впорядковує систему міждержавних відносин. Проти, вона веде до поширення принципів, що межують з анархією. Розуміння такого факту, що національні держави втрачають дієздатність до управління внаслідок активізації транскордонних дій, що підсилюється прозорості меж, підстерігає уряд до творіння трансдержавного світопорядку. Найбільш широка участь у функціонуючих структурах міжнародного співробітництва дозволяє державам зберегти свою роль в вселенській політиці.

У майбутньому, національним меншинам виявиться простіше формувати незалежні держави. Згідно деякими оцінками через чверть століття на Землі може бути 500 держав.

Принцип територіальної єдності все більш відходить перед принципом права націй на самовизначення. Великі багатонаціональні країни будуть стикатися зі зростаючою проблемою сепаратизму.

Держави, хочуть вони того чи ні, все більш активно втягуються у вирішення глобальних проблем. Більше того, дозвіл багатьох з них можливо більш ефективно (або тільки) на рівні національних держав, а не міжнародних організацій. Тут в першу чергу слід

назвати також проблеми всесвітнього масштабу як зміна клімату, озоніві діри, наступ пустель, викиди вуглекислого газу, екологія, злочинність, епідемії, бідність. Саме держави і в перспективі будуть займатися багатьма глобальними феноменами, наприклад, вирішенням завдань некерованості мегаполісів або наростання відособленості, відчуження індивідуума від суспільства. Саме державам належить вирішувати проблеми гармонізації системної конкуренції країн, створення архітектури глобального управління.

Держави самі змінюються або повинні змінюватися, щоб не втратити конкурентоспроможність у світі, що постійно глобалізується. Наслідки глобалізації та їх подолання можна осилити тільки в рамках дисципліновано проводиться державної політики в різних областях, підвищення ефективності всього управління. Критичне значення набувають посилення фінансової та банківської системи та встановлення дієвого контролю за нею, ефективно функціонуюча система правосуддя, чистота самого уряду, відсутність корупції.

Глобалізація модифікує зміст політики безпеки держав. Зростає роль проблем "м'якої схоронності", пов'язаних з економікою, грошима, убозтвом, екологією, етнічними конфліктами. Питання "збереження" охороняють свою значимість, все більш переміщаючись з площини військового протистояння країн в сферу змагання в області високих технологій. Зміцнення хаотичності в міжнародних відносинах зрозуміло збільшують загроза розповсюдження зброї масового знищення, ракетних технологій, що може сприяти витоків справжньої гонки озброєнь в країнах, що розвиваються..

Глобалізація висуває підвищені вимоги до компетенції державного керівництва. Особливо динамічно розвиватимуться ті країни, які здатні систематично вчитися на чужому досвіді. Держави повинні посилено надолужувати своє відставання від діючих по всьому світу підприємницьких структур, простягаються інновації та навчальне партнерство за національні рамки. Конкурентоспроможність держави в зростаючій мірі залежить від того, наскільки воно здатне забезпечити своїх громадян - особливо інтелектуальний і політичний клас - всією повнотою міжнародної та внутрішньої інформації. Саме в цьому полягає головний сенс інформаційної безпеки в сучасній державі.

У вік глобалізації стане зберігатися сенс великих держав як незмінних причин вселенської політики. Визначальний вплив, перебіг глобальних справ будуть показувати такі центри сили, як США, Європейський Альянс, Японія, Китай, Індія. Всі вони будуть вимагати світового лідерства, відчуваючи при цьому явну нестачу здібностей для його реалізації. Глобальна система стане сумніватися між спробами однополярного домінування і фактичної багатополарності.

У розвитку глобалізації державам належить швидше пасивна роль. Те, що вона стала доконаним фактом, виникли глобальні ринки -заслуга швидше економічних суб'єктів, ніж держав.

Енергетична, науково-технічна, транспортна, соціальна, природна політика постійно інтернаціоналізується. Міністерства закордонних справ поступово втрачають звичайну роль єдиного представника країни на міжнародній арені. Все гостріше постає проблема інституційного постачання координації зовнішньополітичних рядів різних відомств, при цьому як всередині країн, так і між ними. Виборці, уряди і парламенти все ще не достатньо думають над тим, як висновок ними внутрішніх проблем вплине на інший світ і залежить від нього.

Ядрикінський В.С. (м. Київ)

v.s.yadrik@gmail.com

ВОЛОНТЕРСТВО, ЯК ОЗНАКА ВІПРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ

Волонтерство не є чимось новим у світі. Вже тривалий час існують організації, що приходять на допомогу знедоленим групам населення по всьому світу. Дух благодійності також не є чимось новим і для українського народу. Україна станом на 2014 рік за світовим

індексом благодійності посіла 103 місце зі 130 держав. І хоча нам є ще куди прагнути ми вже випередили РФ з усіма її «гумконвоями» на територію України. Прикрим залишається лише той факт, що саме Революція Гідності стала поштовхом до відродження допомоги ближньому своєму. І хоча почалося все не так давно, але сила з якою народ відгукнувся на ідею взаємодопомоги та взаємопідтримки просто вражає.

Ще під час Євромайдану багато людей з власної ініціативи допомагали, підтримували протестувальників. Вони жертвували власні речі, продукти, кошти, час, знання, надавали першу допомогу тощо. Дуже холодною виявилася та зима, проте люди залишались. Це було можливим тільки завдяки взаємодопомозі. Такий рух став масовим і потроху перетворювався на різні організації «Самооборона Майдану», «Автомайдан», «Євромайдан-SOS» та багато інших об'єднань, що стали яскравим прикладом високого рівня громадянської свідомості українців та їхньої здатності ефективно самоорганізовуватися. На цьому все не закінчилось і згодом дух братерства та бажання допомогти стали основами для волонтерських організацій, що й на теперішній час, забезпечують усім необхідним українську армію, що бореться з сепаратизмом на сході України. Те, чим не змогла бійців забезпечити держава, було придбано на кошти волонтерів та добровільних внесків. Треба зазначити, що це дуже значна частина. По можливості, було доставлено усе, що було потрібно від спіднього та продуктів харчування до машин, устаткування, приладів нічного бачення, здійснювали й ремонт техніки та літаків тощо. Неабиякого внеску зробила й психологічна допомога, не кажучи вже про медичну. Були зібрані та доставлені необхідні медикаменти та навіть дитячі малюнки. Усе, аби підтримати бійців. Підтвердження цьому можна знайти усюди. Зараз, мабуть не залишилось родин, яких тим чи іншим чином не торкнулися події на Сході. Саме тому, всім відомі їх власні історії щодо внеску волонтерів (їх називають ще деколи янголами тилу) в підтримку бійців АТО.

З часом поодинокі організаційні організації об'єдналися і посилили вплив на державний апарат, а відтак і ефективність допомоги. З осені 2014 року було закладено тісну співпрацю волонтерів із Міністерством оборони України.

Від початку листопада 2014 року діє «Асоціація народних волонтерів», що допомагають цивільним та військовим особам у зоні АТО. Окремі волонтери шийють аптечки, чохла для бронезжилетів, маскувальні сітки, готують пайки, допомагають у пошуку людей, що пропали без вісти, загиблих, приймають активну участь в переговорах щодо поверненню полонених. На сьогодні в Україні існує низка волонтерських рухів та об'єднань, що зарекомендували себе як дієві й ефективні групи самоорганізації, які мають серйозний вплив, здатні віднайти будь-які потрібні ресурси та вирішити проблеми будь-якої складності. Серед них, зокрема, «Крила Фенікса», «Армія SOS», «Волонтерська Сотня», «Повернись живим», «Ми – кияни» та ін.

Волонтерська діяльність є прикладом того, якими мають бути усі українці не тільки під час надзвичайних ситуацій, а й повсякденно. Тільки таким чином власними зусиллями можна подолати проблеми на місцях у межах дому, вулиць, міста. Треба зруйнувати давно застарілий принцип «Моя хата з краю». Такий рух є символом пробудження національної гідності, не просто відповідальних, а й дієвих громадян. Такі люди, залучені до державного апарату вже показали свою ефективність на практиці. Революція гідності вже почалась і Україна вже відродилась.

СЕКЦІЯ 3. МОДЕРН ТА СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ВІД ТРИУМФУ ДО ЗАНЕПАДУ?

Андреева Д.О. (м. Київ)

andreeva.da.a@gmail.com

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ДОБИ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Активізація волонтерського руху в Україні у 2014-2015 роках зумовлена напруженою політичною ситуацією на сході країни та піднесенням патріотичного духу усього населення загалом. За результатами загальнонаціонального дослідження стану волонтерства в Україні, що було проведено наприкінці 2014 року, Організацією Об'єднаних Націй України спільно з Урядом України та волонтерськими організаціями, 23% українців коли-небудь у житті займались волонтерством, серед яких 9% почали займатись волонтерством протягом останнього року. При чому у 2014 році сума пожертв була більшою, аніж в інші роки, а найбільш охоче українці жертвували гроші на допомогу українській армії, пораненим та хворим дітям

Важко точно назвати дату утворення волонтерського руху з допомоги армії, але приблизним періодом створення можна вважати травень-червень 2014 року. З того часу волонтерський рух зіштовхнувся з рядом завдань та проблем. До основних завдань волонтерського руху у зоні військового конфлікту можна віднести: допомогу українській армії (збір харчів, теплих речей та амуніції, ліків, коштів), допомогу пораненим, а також військовим госпіталям та лікарням, допомогу сім'ям тимчасових переселенців з території АТО та учасникам АТО. Більшість українців вважає, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру, найбільше таких серед жителів західного регіону (87%).

До викликів доби військового конфлікту для волонтерства можна віднести недостатню об'єднаність волонтерського руху та відсутність досвіду розбудови волонтерської системи, випадки шахрайства, небезпеку для життя волонтерів, які безпосередньо перебувають у зоні конфлікту та недостатню підтримку з боку держави.

По-перше, деяка стихійність і розрізненість волонтерських груп спочатку була проблемою, що не дозволяла посилити ефективність допомоги та створити вплив на державний апарат. Але наразі ситуація стрімко змінюється. Наприклад, від початку листопада 2014 року в Україні діє громадська організація «Асоціація народних волонтерів», до якої увійшли волонтерські організації, які регулярно надають допомогу військовим і цивільним особам у зоні АТО, а також ветеранам АТО та їх сім'ям.

По-друге, збільшення кількості випадків шахрайства свідчить про ще більшу необхідність створення централізованої системи, що звітувала б про використані кошти і ресурси. На сьогодні єдиним способом убезпечити себе від шахраїв це ознайомитися зі списками волонтерських організацій та їх діяльністю в зоні АТО.

По-третє, безпосередня небезпека для життя волонтерів є великою проблемою, що значно зменшує кількість добровольців, адже при доставці вантажів у зону бойових дій були випадки, коли автомобілі з допомогою перехоплювали терористи, а станом на 23 грудня 2014 року відомо про двох загиблих волонтерів.

І останнім найбільшим викликом для українських волонтерів є нестача підтримки з боку українського уряду, що зумовлено повною відсутністю правового аспекту та прецедентів щодо таких масштабів волонтерства. Наразі ситуація поліпшується, у системі Міністерства оборони створена Рада волонтерів. Представники волонтерських організацій залучені до речового, харчового та медичного забезпечення, а Міністерство фінансів України затвердило «Порядок формування та ведення Реєстру волонтерів АТО».

Отже, підсумовуючи усе вище сказане, можна відзначити стрімкий розвиток волонтерського руху в Україні, що становить значну частину усіх видів допомоги українським військовим у зоні АТО: від фінансової до психологічної. Але централізована

система, яка об'єднувала б і скеровувала дії волонтерів не встигає вибудовуватись та й державна допомога недостатня і це головні проблеми які перешкоджають адекватній роботі в зоні АТО.

Андрук М.М. (м. Київ)

kolia010@meta.ua

ОСОБЛИВОСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Внаслідок зміни влади Україна зіткнулася з новою загрозою, військовим конфліктом з сусідньою державою. Але це не проста форма війни, а новий її тип - гібридна війна, тобто, війни з поєднанням різних способів її ведення. Основні риси такої війни: використання інформаційної зброї, участь у протистоянні приймають в більшості випадків недержавні особи, використання терористичних методів, порушення військового права та етики, застосування методів економічного та психологічного тиску. Експерти вважають, сучасні конфлікти між державами будуть набувати вигляду гібридної війни, що все більше буде поширюватись у XXI столітті.

Найвагомішими діячами гібридних воєн є недержавні виконавці бойових завдань. Адже саме вони «можуть виконувати те, що держава робити не може, адже будь-яка держава зобов'язана повністю дотримуватися Женевської конвенції та Гаазької конвенції, тобто домовленості з іншими країнами про закони сухопутної війни. Всі вчинки, які несуть за собою негативний характер, можна перекласти на осіб недержавного формування» [1]. Вагомими діячами які не підпорядковані державі це ЗМІ. І в гібридній війні, саме, контроль за інформаційними потоками важить найбільше, адже перемога в інформаційній війні це перемога над ворогом. Як відомо, інформаційна війна – це узгоджена діяльність з використання джерела інформації як зброї для ведення бойових дій. Головним стратегічним національним ресурсом стає інформаційний простір, тобто інформація, мережева інфраструктура та інформаційні технології. Генерал Філіп Брідлав, головнокомандувач сил НАТО, на саміті НАТО в Уельсі навіть назвав сьогоднішні дії РФ у цьому напрямку найбільш вражаючим бліцкригом, який будь-коли бачила історія інформаційних воєн. Також Брідлав зазначив, що гібридний підхід Росії до війни полягає у намаганні використати всі можливі інструменти, створити проблему і далі на ній педалювати, використовуючи в тому числі військові інструменти. Саме тому урядовим діячам в Україні варто замислитися над тим як забезпечити інформаційне поле від маніпуляцій Росії.

Ще одним з вагомих аспектів у гібридній війні є правове поле ведення війни. В Україні воно нажалі й досі невизначено. Поки правове поле залишається таким, не можна говорити про організоване ведення бойових дій. А як результат насилля щодо громадян стає неконтрольованим, що тим не менш, не визнано як підґрунтя для ведення війни. Тобто, цим гібридна загроза і є небезпечною. У цій війні досить складно визначити того, хто є суперником, а отже, складно домовитись про етичні, правові та моральні фрейми. Без них ж організоване насильство веде до деградації локальних спільнот, їх варваризації. На території України досі тривають дискусії щодо терміну «антитерористична операція», який не відображає сутності подій в зоні конфлікту на Донбасі. З іншого боку, сторона протистояння, РФ, не визнає свою участь офіційно, тому якщо йде війна – то хто є суперником?

Війна завжди буде і була актом насильства, який має на меті змусити суперника виконати вашу волю. Зазвичай війна тримається на: страху, гордості та вигоді, а отже поки ці основи не будуть знищені війна буде продовжуватися. Крім того, характер, форма та тривалість війни значною мірою залежать від технологій, економіки, рівня суспільного розвитку учасників бойових дій. А отже, поки супротивникам вистачає сил грати в "військові ігри" народ буде страждати.

Список використаних джерел:

1. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html>

ПАРАДОКС СУСПІЛЬСТВА МОДЕРНУ НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ СІМЕЙ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ УКРАЇНИ

За будь-яких умов розвитку суспільства одним із головних критеріїв його характеризування завжди був і є стан та особливості функціонування такого соціального інституту як сім'я. Сім'я виявляється основним інститутом, що відповідає за відтворення населення та трансляцію наступному поколінню базових цінностей, норм, традицій та ін., які панують у даному суспільстві.

Вивчаючи феномен сім'ї та її функціонування в епоху суспільства модерна, важливо зазначити перш за все, що у цей час відбувається трансформація самого типу сім'ї – відхід від патріархальної сім'ї до нового типу сім'ї, якій притаманні відмова від виробничих функцій сім'ї, все більша індивідуалізація, підвищення загального рівня життя (що зумовлено зростом оплати праці, зменшенням робочого часу, підвищенням рівня освіти та професійної підготовки людині і т.д.) та ін. У суспільстві модерну перетворення торкаються майже кожної сфери сімейного життя. Найхарактернішим виявляється те, що змінюється місце та роль жінки в сім'ї, і це впливає на трансформацію владних та економічних відносин у всій родині, а також сферу господарсько-побутової діяльності в сім'ї.

Звертаючись до аналізу модернізації (як одного з головних понять суспільства модерну) та визначаючи її як взаємообумовлені суспільні процеси і зміни в усіх соціальних інститутах, які супроводжуються процесом індустріалізації і характеризуються збільшенням диференціації праці, зростанням індивідуалізму у суспільстві, формуванням політичних інститутів сучасного типу, бюрократією, високою мобільністю соціальних верств населення, відкритою стратифікаційною системою, занепадом інституту релігії і моралі (у порівнянні з традиційним суспільством) та багато чим іншим, ми не можемо не відмітити, що також у модерновому суспільстві відбувається послаблення традиційних цінностей сім'ї. Разом з тим, сім'я була, є та залишається одним з найсильніших і найголовніших суб'єктів соціалізації особистості.

Розглядаючи сім'ї трудових мігрантів України та аналізуючи вітчизняні дослідження стосовно сімейно-рольових відносин у цій соціальній групі, ми стикаємося з тим, що майже у половині випадків батьківські функції з виховання та піклування за дітьми у таких сім'ях перекладаються на прабатьків (бабусей та/або дідусей) [1]. Фактично відбувається ситуація, за якої прабатьки (бабусі та/або дідусі) реалізують функції батьків для своїх онуків (у випадку трудової міграції одного чи обох батьків) та починають відігравати для себе нову сімейну роль, що впливає на подальше формування сімейних відносин, їхню структуру, їхній тип та практики, що реалізуються згідно тому чи іншому типові сімейно-рольових відносин.

Виконання прабатьками (бабусями та/або дідусями) в родині таких функцій, як виховна, побутова, економічна, дозвіллева, рекреаційна та ін., може певною мірою сприяти встановленню тісного зв'язку між поколіннями прабатьки – онуки та забезпеченню спадковості досвіду, що, на нашу думку, має важливе значення в формуванні на особистісному рівні певних сімейних, культурних, духовних, поведінкових традицій, які виокремлюють риси цілих суспільств взагалі.

За таких умов, ми б зазначили, що суспільство модерну продукує своєрідний парадокс, коли, з одного боку, під впливом модернізації, зростання трудової диференціації, урбанізації, індустріалізації, мобільності населення, доступності високої освітньої та професійної підготовки підвищуються показники трудової міграції в таких країнах, як, наприклад, Україна, а з іншого боку – ті трансформації сімейно-рольових відносин, до яких призводить явище трудової міграції, певним чином гальмують загальні процеси розвитку суспільства.

Тобто, сім'я трудових мігрантів становиться певним гальмом на шляху суспільного поступу, адже в ній головним чином змінюються суб'єкти соціалізації дітей. Таким чином, дітям («новому поколінню») у родині транслуються ті цінності, установки, традиції, норми і

т. ін., а також прищеплюються погляди й переконання, що притаманні поколінню прабатьків (бабусь та/або дідусей) і можуть не відповідати соціальній реальності, в якій зростають діти та яка стрімко змінюється. Як зазначає Черниш Н.Й.: «Виховані й готові до певних умов життєдіяльності в суспільстві діти, виходячи в соціальне життя, наштовхуються на нові умови і ситуації, навичок пристосування до яких вони не отримали. Саме тому вони неспроможні гармонійно жити в новому, зміненому соціальному оточенні і свідомо чи позасвідомо гальмують те нове, що зростає у суспільстві» [2].

Підсумовуючи, ми б хотіли додати, що такий стан речей, на наш погляд, може бути властивим не тільки для сімей трудових мігрантів, але й також для тих родин, в котрих один або обидва батьки зайняті трудовою/професійною діяльністю 8-12 годин на день (наприклад сім'ї шахтарів, металургів та ін.), і тому вони перекладають обов'язки догляду за дітьми на прабатьків (бабусь та/або дідусей), але це потребує більш ретельних досліджень з боку соціологів.

Список використаних джерел:

1. Малиновська О.А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування // Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України: [зб. матеріалів наук.-практ. конф.]. / [упоряд. О.А. Малиновська]. – К.: НІСД, 2011. – 344 с.
2. Черниш Н.Й. Соціологія. [Курс лекцій] / Н.Й. Черниш.– К.: Видавництво «Знання», 2009. – 543 с.
3. Гавров С.Н. Историческое изменение институтов семьи и брака. [Учебное пособие]. / С.Н. Гавров – М.: НИЦ МГУДТ, 2009. – 134 с.

Бакуменко Р.И. (г. Одесса)

bakumenko_roman@ukr.net

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ УКРАИНСКОГО СОЦИУМА

Последние политические и социальные процессы, связанные с изменением политической элиты государства, образованием новых политических сил, модернизацией экономической и социальной структуры государства согласно с европейскими стандартами, способствуют отпаду прошлых идеологических табу, а так же переоценке исторических событий и явлений, которые ранние детерминировали содержание национальной идеи, что в значительной мере отразилось на понимании сущности данного феномена. Актуальность исследования генезиса национальной идеи и её характеристик, обуславливается поиском оптимальной для Украины модели посттоталитарного развития, а так же всеобщей модернизацией и выработкой геополитических стратегий, культурно-языковой политики, которые бы служили основой для развития украинской нации и государства в политических, экономических и культурных аспектах.

Существуют множество подходов в определении этого сложного социального феномена и категории национального сознания. Украинская национальная идея, по мнению отечественных исследователей, является духовно-национальным фактором; консолидирующей основой нации; двигательной силой всего процесса формирования государства; концентрированным проявлением всего того, что является наиболее важным в сознании нации. Украинская национальная идея тесно связана с национальным государством, стимулирует национальное развитие, а так же способствует генезису государства. Она существует в неразрывной связи национального и социального, является программой строительства нации, заложенной в сознание и подсознание народа и его элиты, объединяет народ в условиях критических и переломных этапов истории, пробуждает в нём героизм, поскольку является сутью истории и жизни народа. Является духовной концентрацией национального сознания, отображает стремление нации понять свою сущность. Это, прежде всего патриотизм и национальная гордость, самоуважение и одновременно неприятие шовинизма, в какой бы форме он не проявлялся. Нация

рассматривается как общность людей, объединённую общим происхождением духа, души, воли, самосознания [2, с. 67]. Однако не все украинские исследователи придерживаются такой точки зрения. Так же существует теории, что национальная идея является деструктивным элементом национального сознания и её не стоит навязывать обществу, поскольку это приведет к девиациям общественного сознания, а так же романтизации и мифологизации бытия нации. В современном общественном сознании интерес к национальной идее можно объяснить как реакцию «тоталитарной личности» на кардинальные исторические преобразования.

Формирование украинской национальной идеи происходит на основе автохтонности украинской нации, а также на базе гуманистической ориентации национальной ментальности и традициях украинского народа. Она базируется, на глубоком осознании принадлежности каждого украинца к украинской национальной общности, идентификации его с этой общностью, формирование представлений об её характерных особенностях, этнической территории, языке, исторических и духовных ценностях. По сути, национальная идея являет собой глубинный уровень национального сознания, который отображает сущность социальной общности и смысл её существования. Национальное сознание же представляет собой сложную модернизированную систему духовных феноменов и их образований, которые сформировались в процессе исторического развития нации, отображают основные аспекты её бытия и развития [1, с. 178]. Последние события в Украине, такие как образование новых внутригосударственных радикальных организаций и война на востоке показывают уровень сформированности национального сознания.

Национальная идея находит своё отражение на всех уровнях национального сознания. На бытовом уровне национального сознания, национальная идея отражается в стереотипных, искаженных идеях, связанных идеализированными и мифологизированными представлениями об исторической доле нации, а также её потенциалом на нынешнем этапе развития. На теоретическом уровне национального сознания, национальная идея представляет собой осмысленные и художественные идеи, программы, концепции, мировоззренческие ориентации, которые отображают интеллектуальный потенциал нации, способность осознавать сущность своего бытия и места в этом мире, и на основе этого её стремление к саморазвитию и самоутверждению. На государственно-политическом уровне, национальная идея находит свое отражение в тех факторах, которые отражают гражданские, политические, правовые интересы нации. Однако на этом уровне генезис национальной идеи прежде всего зависит от уровня осознания национальных интересов политической элитой. В противном же случаи, когда политическая элита не может удовлетворить национальные интересы и защитить эти интересы на международной арене, приводит к политической нестабильности и кризиса национальной идентичности, что и случилось в Украине. Поэтому в условиях нестабильности украинского общества, национальная идея должна выступать фактором консолидации нации, а так же базисом, на котором бы аккумулировались основные государственные интересы и стремления.

Список використаних джерел:

1. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси. Етнополітичний аналіз / І.О. Кресіна. – К. : Вища школа, 1998. – 392 с.
2. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен ісади формування : монографія / М.Т. Степико. – К. :НІСД, 2011. – 336 с.

Балюк Р.В. (м. Київ)

BRV_05@ukr.net

СИНКРЕТИЗМ ТРАДИЦІЙ ТА НОВАТОРСТВА В ПОСТМОДЕРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Теоретичні розробки, присвячені проблемі традицій, свідчать про розуміння важливості цієї теми як у вітчизняних, так і в закордонних наукових колах. Проте, сама собою

зацікавленість цією проблемою так і не принесла плодів у вигляді розгорнутої теорії традиції, теорії, яка б чітко формулювала, логічно обґрунтовувала, узагальнювала визнані серед вчених концепції.

Більшість наукових підходів зосереджується на позиції, що традиція – це не просто елемент соціокультурного спадку, що передається з покоління в покоління, а специфічний механізм відтворення норм і цінностей. Це не вся спадщина народу, а лише та частина, яку люди оцінюють (позитивно чи негативно) як щось значуще для себе. Крім того, традиція включає в себе ще й сам процес такої оцінки, подальшого засвоєння, а також механізм її передачі від покоління до покоління. Традиція виступає однією з фундаментальних категорій соціально-культурної проблематики, адже вона розглядається як своєрідний спосіб накопичення, збереження та передачі соціального досвіду людей (характерною особливістю якого є легітимація тих чи інших культурних надбань шляхом посилення на сам факт їх існування в минулому) і в той же час як невід’ємний спосіб розвитку суспільства (характерною особливістю якого є вирішення нових, творчих завдань на основі раніше вже досягнутих результатів діяльності). В єдності цих двох обставин традиція виявляється одним з суттєвих видів соціального зв'язку людей в процесі їх діяльності. На відміну від інших видів соціального зв'язку вона реалізує не тільки внутрішньопросторове, а й міжчасове спілкування, тобто взаємодію різних поколінь як суб'єктів духовного та соціального розвитку, а також різних, часто протилежних за своїми цілями та інтересами суспільних груп, які втілюють в собі суб'єкт діяльності в той чи інший історичний момент. Відтак, по-перше, вказаний зв'язок дозволяє накопичувати та передавати з покоління в покоління соціальний досвід діяльності людей, що гарантує безперервний поступальний розвиток змісту та форм діяльності суспільства упродовж тривалого історичного часу. По-друге, він забезпечує залучення індивідів та груп до суспільного цілого, виконуючи роль опосередковуючої ланки між соціально-історичними умовами діяльності людей в певну епоху та змістом їх духовної орієнтації, що відповідає цим умовам. По-третє, через традицію встановлюється відносна узгодженість та однопорядковість дій людей, які належать до одного покоління, але до різних суспільних груп.

Узагальнюючи перераховані вище функції, можна стверджувати, що традиція регулює людську діяльність, задаючи в постійно змінюваних об'єктивних умовах більш-менш стійкі орієнтири дії, поведінки або відношення до реальності. Розглядаючи їх з боку соціальних функцій та втілення в них діалектичних моментів руху, правомірно зробити висновок, що традиція забезпечує стійкість мінливих відносин між людьми. Без сталості не може бути розвитку і взагалі зміни, а відтак без традицій не може бути розвитку та зміни суспільних відносин. В постмодерному суспільстві традиція модифікується та набуває інших форм, змінюючи свою соціальну роль. Вона втрачає своє первинне значення, інволюється та постає у якості симулякру. Водночас, це призводить до інтенсифікації новаторської діяльності.

Слід зазначити, що співвідношення традиції та новаторства в постмодерному суспільстві також набуває змін. Незважаючи на опозиційний характер, вони взаємопов'язані та взаємообумовлені настільки, що інколи їх неможливо диференціювати: жодне новаторство не залишається нововведенням тривалий час, так само як і традиція не є одвічною, а виникає спочатку як новація. В сучасному суспільстві, традиція виступає підґрунтям новаторства, а новаторство – джерелом розвитку креативної особистості. Відтак, традиція та новаторство саме в своїй єдності, синкретичності, постає як основний чинник соціального розвитку.

У сучасному суспільстві існує загроза дуже швидкої інволюції традиції, коли вона не встигає стати повноправним елементом діалогу з представниками нового. Як наслідок – ціннісна дезорієнтація суспільства і втрата ідентичності. Руйнування традиції переживається багатьма як особиста трагедія, втрата ідеалів і смислу життя. Відтак, захищаючи свої традиції, суспільства перехідного типу, як правило, вдаються до протиставлення власної спільноти «значимому іншому». За активної уніфікації техногенних цінностей виникає

проблема збереження унікальності, вільної ціннісно-вибіркової діяльності, яка відрізняється від усіх інших однотипних систем. В переломні моменти історії традиції та традиційні цінності набувають особливого смислу, передусім стаючи моральною основою в пошуках шляхів подальшого розвитку суспільства, держави й людини. Смісл традицій виявляється не тільки в їх нормативно-регулятивній функції, а й у присутності в них трансцендентного начала. На нашу думку, перспектива гармонійного розвитку особистості, суспільства та культури полягає в синкретичності традиції та новаторства.

Баханов О.Ю. (м. Київ)

bakhanov@ukr.net

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З МОЛОДІУ В ЗОНІ АТО

Найважливішим завданням на сьогоднішній день є підтримка дітей та молоді, які опинились в зоні конфлікту. Діти відчули на собі усі негаразди військових подій, стали свідками пострілів, руйнувань, поранень та смертей. Але в рамках подій, що відбуваються в цьому регіоні, лише в зоні протистояння зруйнована інфраструктура. І там відбулася повна евакуація дітей. На інших територіях діти повертаються, і продовжують навчання у своїх навчальних закладах. В деяких містах Луганської області, за нашими даними 80 відсотків дітей повернулось до шкіл.

Тому необхідно вплинути на формування зон інформаційно-психологічного комфорту на територіях навчальних закладів з подальшою трансформацією у суспільне середовище. Міжнародні організації підтримують проведення різних соціальних та волонтерських програм для військових, тимчасових переселенців. Всеукраїнська спілка молодіжних громадських організацій УМСА України за допомогою Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) розпочала масштабний проект «Заходи з порятунку дівчаток і хлопчиків шкільного віку на не контрольованій державою території», який розрахований на підтримку дітей та молоді в зоні АТО.

У школах міста Антрацит та міста Красний Луч у 2015 році розпочато проект направлений на підтримку дітей шкільного віку, їх батьків та родини, на педагогів шкіл для забезпечення безпечного, доброзичливого середовища для дітей.

Завданнями проекту є:

- Підвищення потенціалу педагогів шкіл та батьків для більш ефективної підтримки підвищених дитячих потреб у подоланні стресів, отриманні ефективних знань з першої медичної допомоги, а також попередження та уникнення ризиків, пов'язаних із мінною небезпекою.

- Створення умов для соціально-психологічної допомоги дітям шкільного віку та їх сім'ям з метою зміцнення їх стійкості до стресових ситуацій.

Компонентами проекту є ланцюгове навчання педагогів шкіл, волонтерів, дітей та їх сім'ї за методикою «рівний-рівному» з питань мінної безпеки, першої медичної допомоги та психосоціальної підтримки у суспільстві. Ознайомлення педагогів з технологіями проведення психосоціальних заходів для дітей в сучасних умовах. А також, друк і розповсюдження навчальних посібників для шкільних фахівців з мінної безпеки, надання першої медичної допомоги та психосоціальних заходах.

Під час проекту будуть створені безпечні, захисні, сприятливі для дітей умови надання психологічної підтримки, в тому числі проведення ігрової, групової психосоціальної роботи, спортивних заходів та організація дозвілля для дітей (частину заходів буде проведено у школах; а частина – на базі шкільних денних таборів). Підвищиться забезпечення обізнаності школярів у питаннях мінної безпеки на першій медичній допомозі.

Проект складається з декількох етапів: підготовчого етапу, що включає підготовку фахівцями методичних рекомендацій та посібників. Під час основного етапу проводяться

тренінги для вчителів, дітей та батьків. На ігрових майданчиках та під час літніх денних таборів проводиться психосоціальна та спортивна робота з дітьми та молоддю. Учасники проекту заповнюють групові анкети до та після завершення основної фази, отримують друковану продукцію. В кінці проекту будуть підведені підсумки щодо соціальних змін у територіальних громадах, впливу на суспільство та можливості трансляції досвіду проекту на інші регіони.

Враховуючи, що цей проект спрямований на навчання та розповсюдження психологічних та освітніх програм, основні механізми з моніторингу та оцінки такі:

- Збір та аналіз результатів до і після занять шляхом анкетування;
- Аналіз анкет до і після проекту;
- Звіти після скайп засідань фахівців, що надають психологічну підтримку;
- Звіти про результати скайп засідань працівників УМСА, Червоного Хреста і експертів ОБСЄ з тренерами в зоні, що не контролюється урядом;
- Збір доказів, що матеріали виготовлені і роздані;
- Документальне підтвердження проведених тренінгів.

Проект також забезпечить безпечне середовище для хлопчиків, дівчаток і їх сімей в громадах, де проект проводиться. Заходи будуть ґрунтуватися на психосоціальному підході, який має на меті зміцнення позитивних стереотипів дій дітей та сімей і їх витривалості щодо стресів. У той же час, проект надасть важливу інформацію для дітей та сімей, щоб створити більш безпечні умови для них. Ці аспекти будуть зміцнюватися за допомогою заходів, які сприятимуть нормалізації життя та атмосфери у місцевих громадах.

Цей та подібні проекти дають змогу налагодити взаємодію та психологічну підтримку із суспільством у різних регіонах країни.

Бичко Г.О., Смірнова В.О. (м. Київ)

bychko.anya@yandex.ua

РЕЦИДИВНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК КРАЙНЯ ФОРМА ВИРАЖЕННЯ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема правового нігілізму, тобто заперечення або ігнорування права, правових законів, негативне ставлення до них, завжди викликала підвищену цікавість у науковців. Адже це явище може серйозно і негативно вплинути на стан всього соціуму та його подальший розвиток. Одним з крайніх, а відтак і найнебезпечніших проявів правового нігілізму є рецидивна злочинність. Рецидивісти є не лише носіями, а й зберігачами кримінальної субкультури, вони становлять ядро злочинного світу. Тому не дивно, що розроблення шляхів протидії такій поведінці є одним з найважливіших завдань політики будь-якої країни, адже рецидивна злочинність, як і злочинність загалом, багато в чому відбиває загальний стан суспільства, його основні проблеми.

Зрозуміло, що рецидивісти є небезпечнішими за звичайних злодіїв. Своєю поведінкою вони говорять про те, що ті виховні заходи, що здійснювалися по відношенню до них не мали необхідного впливу. Вчинення повторного злочину вказує на те, що у особи вибудовується певна лінія поведінки; це вже не одноразова помилка, на яку, можливо, її штовхнули обставини, а систематична поведінка, що має антисоціальний характер. Суспільна небезпека таких осіб підвищується і деякі з них, зрештою, можуть стати професійними злочинцями.

Загалом можна виділити три групи чинників, що спричиняють рецидивну поведінку. Першу групу становлять загальні чинники, що пов'язані з особою злочинця, її світобаченням. Сюди відносяться політична, економічна ситуація в країні, оточення людини, умови її виховання, наявність хвороб (як психічних, так і фізичних), особливості характеру, конкретні життєві обставини, що можуть спонукати особу переступити закон.

Наступна група чинників представлена тими негативними явищами, що спіткають людину під час відбування покарання. Перш за все це пов'язано з відчуженням людини від

соціуму, а соціуму від людини. Перебуваючи у місці позбавлення волі особа зазнає значних втрат, як матеріальних, так (і це найголовніше) психологічних. Адже людина втрачає контакт зі своїми друзями, близькими; втрачається її соціальна цінність, принижується гідність. Вона змушена прилаштовуватися до нових умов життя, а це складний, болісний процес, з яким не кожен може впоратись самотужки.

Остання група детермінант, що пояснює рецидивні злочини пов'язана з тими проблемами, з якими людина зіштовхується, вийшовши на свободу. Це перш за все, проблеми працевлаштування, організації побуту, відновлення контактів з рідними та друзями. Тобто всі питання, що пов'язані з адаптацією людини до звичайного життя в суспільстві.

Без сумнівів всі ці негативні фактори створюють передумови для здійснення рецидивної злочинності. Проте не можна виключити і головний су'єктивний фактор – саму людину. Не можна просто звинуватити у всьому суспільство, а людину вважати жертвою обставин. Адже багато рецидивних злочинів скоюються не випадково, не через збіг обставин чи тиск з боку інших, а обдумано, з корисливих мотивів.

Підводячи підсумки усього сказаного вище, можна дійти висновку, що рецидивна злочинність, як і злочинність загалом, це складне, важко контрольоване явище, яким пронизане наше суспільство. Викоренити його цілковито неможливо, це розуміють усі. Проте існує можливість його контролювати та зменшити масштаби. Для цього мають бути задіяні усі – правоохоронні органи, самі колишні засуджені, їх близькі та рідні та все суспільство загалом. Лише такими загальними зусиллями можливо зробити крок уперед до зменшення його.

Українське суспільство сьогодні переживає загальну кризу. Однак, як відомо, криза – це найкращий час для змін. Так чому ж не використати цю можливість для перебудови власного світогляду? Чому б не звернути увагу на тих, хто потребує допомоги, на тих, хто прагне змінитися, проте не має для цього можливості? Можливо потрібно зрозуміти, що відповідальність за те, що відбувається у суспільстві лежить на кожному з нас, а тому тільки згуртувавшись ми можемо щось змінити.

Звичайно ці питання носять риторичний характер і не стосуються безпосередньо рецидивної злочинності. Проте, мені здається, що ця проблема відбиває загальний стан нашого суспільства. Установка «моя хата з краю» допомагає відхреститися від чужих проблем, тим більше, що стереотипи про колишніх засуджених, їхню непридатність до життя в нормальному соціумі цілком її виправдовують. Хоча, звичайно, не варто знімати і відповідальності з самої людини, яка часто просто не бажає пристосовуватися до життя на волі.

Тож я вважаю, що сьогоднішній переломний момент в житті нашої країни є можливістю змінити все, а в першу чергу себе. Так чому б нею не скористатись?

Борсук Н.М. (м. Київ)

nata_borsuk@meta.ua

ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ПЕРЕХОДІ ВІД ДОБИ МОДЕРНУ ДО ПОСТМОДЕРНУ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Ми не можемо уявити собі суспільства, де головним елементом, чинником усіх змін та напружень не виступала б людина. При переході особистості від однієї історичної доби до іншої, завжди відбувалося входження індивіда в нове суспільне середовище через соціальні інститути, організації, що допомагали засвоювати нові норми та цінності, які були притаманні зазначеному історичному періоду. Всі ці елементи системи формували певну структуру, яка містила в собі: соціальні зв'язки, інституції, що представлялися через групи, колективи, спільноти, об'єднуючи усі рівні суспільного життя (мезо-, макро-, мікро-) у біографіях конкретних особистостей. Виопуклено при цих переходах ми спостерігаємо начеб то самих людей, й уся магія Голлівуду будується на цій подобі, звертаючись до схильності

індивідууму, до емпатії, до солідариських тенденцій якщо мати на увазі соціологічний аспект, а не тільки психологічний. Але адаптація до певного соціокультурного середовища ніколи не відбувалася легко, хоча саме вона і становить як життєвий шлях людини, так і історію спільноти загалом. Модерн як тип суспільства починає формуватися ще з XVI століття, але хронологічно модернізм має такі часові межі: кінець XIX ст. - 60-ті рр. XX ст., аж до постмодернізму. Модернізм відмовляється від тих вузьких рамок, які нав'язуються традиційний ренесанс. Він продукує нові кардинальні технічні інновації, які відповідають духу технічної цивілізації. Першим поняття «постмодерн» вжив 1917 року Р.Панвіц у книзі «Криза європейської культури». У ній він писав про нову людину, покликану подолати занепад. Згодом 1946 року цей термін був вжитий А. Тойнбі як якісно новий етап розвитку європейської культури. Вже в 1960-х роках термін «постмодерн» починає активно розвиватися. «Як зазначає Г. Померанц, відвертаючись від пафосу модернізму, людина в умовах постмодернізму потрапляє в лабеті апатії, ослаблення волі. Апатія кілька разів вела цивілізацію до межі загибелі, сьогодні ж вона загрожує смертю. Модерністське і постмодерністське, вважає Д. Затонський є в принципі системи антагоністичні і водночас взаємодіючі, та навіть певною мірою взаємозалежні. Жодну з них не можна визнати кращою, досконалішою, оскільки обидві вони не досконалі з причини всезагальної недосконалості як самого буття, так і наших про нього уявлень. Він безпосередньо пов'язаний з крахом надій, з болісною втратою ґрунту під ногами, з втратою орієнтирів і видимих цілей» [1]. Отже, бачимо, що на людську свідомість впливає дуже багато соціальних, економічних, політичних та культурних чинників.

Трансформації особистості являють собою якісні зміни у психокультурному профілі індивідуальності, те, що визначає її саме як таку, а не іншу. Це можна визначити шляхом визначення її поведінки, оточення, налаштованості (інтенційності, мотивації). В результаті ці трансформації породжують низку проблем в поведінці людини: змінюється її мотивація, ціннісні пріоритети, сенс життя. «Так, наприклад, харківський дослідник Д.Рощин визначає смисл життя людини як « мисленнєве одноманентне охоплення свідомістю усієї протяжності життя особистості: досвіду вже прожитого минулого, значення своєї поточної сьогочасності і планів передбачуваного і можливого майбутнього, з метою відшукати причину всього її існування в цілому» [2]. Тобто бачимо, що для особистості є важливим планувати своє життя таким чином аби були виправдані всі очікування. В залежності від ролі особистості формується і її поведінка та формуються певні цінності. Ціннісні орієнтації в даному випадку якраз і будуть контролювати соціальну поведінку індивіда. Вони також окреслюють і мотиви суб'єкта. Поведінка також є визначальним фактором бо вона формується в суспільстві через цінності, норми та особисту мотивацію. В основі багатьох поведінкових актів зазвичай знаходяться матеріальні стимули та сподівання, але важливо пам'ятати про те, що відсутні чітко окреслені предметні інтенції, останні завжди є конотативними та контекстуальними. Адже людина бачить і себе, і свої бажання через світ, що її оточує. Тому ми не можемо орієнтуватися виключно на: «модель раціональної модернізованої людини, що є такою зручною для редукції тієї психології якою не рідко маніпулюють економісти» [3]. Кожен із наших сучасників змушений жити не просто за умов змін політичних, економічних, культурних, але і за системним прискоренням зламу усієї сукупності обставин, коли особа може зростати і отримувати перший досвід соціалізації в модерному оточенні індустріалізаційної доби, а далі – потрапити до постмодерної невизначеності ціннісних орієнтирів. Та будь-яким чином ми прагнемо з одного боку – віднайти прадавньовічні, архетипові низки буттєвості, знайти спільне як корисне із суспільствами традиційного типу, але з іншого – бути затребуваним у постійно змінюючись модерних соціумах, чия модерність визначається завдяки постмодерній плюральності. Таким чином, перспективи само здійснення особистості та суспільства, у якому розгортається її діяльність складаються з особливим типом бачення багатоманітності, поваги та суровості до неї

водночас, коли плюралізм зберігає риси раціонального і відбувається у межах здорового глузду та практичної виправданості народним благоустроєм.

Список використаних джерел:

1. Затонський Д. В. Модернизм и постмодернизм: Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств. – Харьков: Фолио ; М.:ООО «Издательство АСТ», 2000. – 154-155 с.
2. Смыслова морфология социума /За ред. Н.Костенко .-К.:Институт социологии НАН Украины, 2012. – 96 с.
3. Р. Будон «Место беспорядка. Критика теорий социального измерения/Пер. с фр. М.М. Кириченко; Науч.ред.М.Ф.Черныш. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 50 с.

Брайко Д.С. (м. Київ)

Ya14d@hotmail.com

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНУ КУЛЬТУРУ СУСПІЛЬСТВА

ЗМІ традиційно впливають на суспільну свідомість і поведінку людей, спонукаючи їх до досягнення тих чи інших цілей. У періоди еволюційного розвитку структура та функції ЗМІ, як правило, роблять внесок у стійке функціонування суспільства в цілому. Однак у перехідну епоху розвитку суспільства окремі структури ЗМІ знаходять інші темпи життя, вони можуть розвиватися поза комунікацією один з одним і суспільством в цілому, що проявляється у вираженні ідей та інтересів, іноді далеких від суспільних потреб[1].

Як вважає німецький соціолог Н. Луман – все, що ми пізнаємо про наше суспільство та навіть світ у якому ми живемо, все це ми пізнаємо за допомогою ЗМІ.

У зв'язку з технічними можливостями новітніх засобів масової інформації передавати інформацію в будь-яку точку земної кулі практично миттєво, електронні засоби масової інформації монополізували можливість впливу на формування громадської думки, випереджаючи всі інші громадські та державні канали впливу [2].

І нарешті, електронні засоби масової інформації дозволяють доставляти інформацію споживачеві додому, на місце відпочинку в найзручнішій формі, що свідчить про їх широкі можливості.

Засоби масової інформації дуже швидко та динамічно розвиваються у наш час, кожне наступне покоління може засвоювати все швидше та все більше інформації. Таким чином політична соціалізація відбувається як об'єктивно, в силу включеності людини в суспільні відносини, так і цілеспрямовано.[3] На різних її етапах своєрідними «агентами» політичної соціалізації виступають сім'я, різні освітні установи, виробничі колективи, політичні партії та рухи, державні органи, засоби масової інформації. В результаті політичної соціалізації людина приймає на себе певну політичну роль, під якою розуміється нормативно схвалений спосіб політичної поведінки, очікуваний від кожного, хто займає дане положення.[4] Так політична культура сприяє об'єднанню та зближенню населення та соціальних груп біля політичних цінностей та ідеалів, що в результаті допомагає наблизити населення до політичних процесів та таким чином сформувати політичну культуру кожного індивіда.

Список використаних джерел:

1. Вплив засобів масової інформації на формування особистості дітей і підлітків [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrefs.com.ua/105369-Vliyanie-sredstv-massovoiy-informacii-na-formirovanie-lichnosti-deteiy-i-podrostkov.html>
2. Бромлей Ю. Теорії формування громадської думки / Ю. Бромлей. – М.: Наука, 2011. – 412 с.
3. Вплив ЗМІ на формування української національної свідомості [Електроннийресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07kvvunc.htm>.
4. Грищенко О.М. Преса і політика: проблеми, концепції, досвід/О.М.Грищенко,В.І. Шкляр. – К.: Ін-т журналістики КНУ, 2012. – 82 с.

СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА ЯК ПОКАЗНИК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАДИ

Згідно з визначенням, влада — це сила, яка за допомогою авторитету, заохочення та примусу, має здатність зі своєї волі впливати на інших.

Значну роль у створенні механізмів узгодження інтересів найманих працівників (профспілок), роботодавців і органів влади, а також їх взаємодії відіграє держава. Тому, для успішного та ефективного здійснення функції керування та задоволення соціальних потреб суспільства необхідні чинники для її ефективності та контролю. Одним із таких показників є соціальна держава яка визнає людину найвищою соціальною цінністю, надає соціальну допомогу індивідам, які потрапили у важку життєву ситуацію, з метою забезпечення кожному гідного рівня життя, перерозподіляє економічні блага відповідно до принципу соціальної справедливості і своє призначення вбачає в забезпеченні громадського миру і злагоди в суспільстві [1].

Поняття «соціальна держава» було введено в науковий обіг Лоренцом фон Штайном у 1850 р. Ідеологічною основою «соціальної держави» стали погляди англійського економіста Джон Кейнса, який обґрунтував необхідність державного втручання в соціально-економічну сферу з метою запобігання економічним кризам, безробіттю, підвищенню добробуту населення через перерозподіл доходів між різними соціальними прошарками.

В Конституції Україна проголошена демократичною, соціальною, правовою державою. Конституційне закріплення соціального принципу державного устрою України підтверджує той факт, що соціальна функція є пріоритетною [2, С. 3].

Принципи соціальної держави є основою конструювання дій щодо регулювання суспільних відносин, їх зміст деталізується в актах національного законодавства і міжнародних договорах. Принцип взаємної відповідальності передбачає чітке визначення та розподіл сфери соціальної відповідальності всіх рівнів влади й управління, соціальних партнерів, суспільства та кожного громадянина, залучення громадян до участі в управлінні державою, створення умов саморегуляції соціальних процесів індивідами та їх громадськими об'єднаннями. Відповідальність держави та органів державної влади розповсюджується на прийняття і реалізацію законів, дотримання конституційних прав і свобод громадян, витрачання бюджетних коштів тощо [2].

Розбудова соціальної держави в Україні відповідає тенденціям світового розвитку, визначається необхідністю соціальної інтеграції нашої країни до європейської та інших міжнародних соціальних систем і відповідає історичному прагненню українців до свободи, вільного розвитку та самореалізації творчого (трудового) потенціалу особистості [2].

Найважливішою функцією державних органів влади є гарантування виконання законодавства. Крім того, держава виконує інші функції: реформаторську; захисну; партнерську; протекціоністську; інформаційно-консультативну; арбітражну; представницьку (лобіювання інтересів); навчально-освітню та інші [1].

Основні функції соціальної держави: захисна, яка реалізується шляхом створення дієвого механізму захисту людини від реальних і потенційних ризиків та їх наслідків, порушень прав і свобод особистості, соціального забезпечення і соціальної підтримки населення, захисту від бідності; стимулююча, яка реалізується шляхом забезпечення вільного розвитку особистості та підприємницької діяльності, соціальної орієнтації ринкової економіки, за яких економічна свобода спрямовується на досягнення продуктивної зайнятості, високої якості трудового життя та в інтересах загального людського розвитку; інвестиційна, яка реалізується шляхом спрямування ресурсів держави на заохочення бізнесу і громадян до внеску в розвиток соціальної сфери, охорону навколишнього середовища; емансипаторська (звільнення від залежності), яка реалізується шляхом створення правових, економічних, соціальних та інших умов і можливостей для розвитку людини, доступу до

соціальних благ; адміністративна, яка передбачає контроль держави за дотриманням прав і свобод громадян, реалізацією законодавства, забезпечення суспільної злагоди на основі постійного соціального діалогу держави і суспільства. Соціальна держава передбачає реалізацію соціально-орієнтованої ринкової економіки, яка має створити середовище, у якому працездатна людина найбільш повно реалізуватиме свої економічні, трудові і соціальні права, забезпечуватиметься вільний розвиток особистості. Соціальна держава повинна проводити активну і сильну соціальну політику. Активну в тому розумінні, щоб вона своєчасно реагувала на вимоги часу, і сильну, щоб фактичний рівень соціальних гарантій і соціальних послуг дозволяв забезпечувати достатній життєвий рівень. Для розроблення моделі соціальної держави та відповідних заходів із її реалізації має здійснюватися гласно, за участі всіх суспільних сил, а результати відповідати соціальним очікуванням людей [2].

Отже, у соціальній державі важлива роль належить соціальній відповідальності, що дозволяє владі бути прозорою і створювати умови, що задовольняють суспільні потреби шляхом узгодження інтересів усіх громадян у питаннях соціально-економічної політики.

Список використаних джерел:

1. Соціальна держава: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_держава
2. Громадська Н. А. Держава та її роль у соціальному діалозі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/337/9.pdf>
3. Соціальна складова нової парадигми регіонального розвитку: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reftrend.ru/851509.html>

Гавлицький М.В. (м. Київ)

maryan.dudka@gmail.com

ЯК УКРАЇНА ТА ЇЇ СОЮЗНИКИ ЗМОГЛИ Б ПОДОЛАТИ ВОЙОВНИЧУ ІМПЕРІЮ

Сьогодні Україна переживає трагічні часи, від'єднання Криму, війна на Сході з Російською Федерацією, важке економічне становище та смерть багатьох її синів. Все це вона отримала за спробу покращити життя на своїх теренах.

У 2013 році студентами, як рушійною силою прогресу, було висунуто протест проти рішень щодо вступу України до ЄС, це викликало незадоволення збоку влади та незаконні дії зі сторони силових структур, що й стало початком трагічних подій «Другого Майдану». На той час кермував державою Віктор Янукович, а на головних посадах у найвищих управлінських структурах сиділи люди з його бандитської «сім'ї». Їхні дії привели до бідності українських запасів, та виникненням «Небесної сотні» (людей, що загинули під час подій на «Майдані»). Пізніше, після перемоги злочинною владою, народ України зштовхнувся з іншою проблемою – спершу анексія Криму, потім окупація східного регіону країни сепаратистами, що призвело до війни з колись братським народом Росії.

Нова влада України з новим президентом П. Порошенком, визнали Росію – країною-агресором. І, справді, проглянувши сучасну історію РФ, можна зробити висновок, що ця держава, що колись входила до СРСР, вела агресивні дії не тільки проти України, але й інших держав (наприклад конфлікт у Грузії).

Проаналізувавши структуру, стан, поведінку РФ, можна порівняти її з колишнім СРСР, та розглянути протистояння на Україні, як війну в Афганістані, та створити план дій, що зміг би захистити від войовничої імперії, і перемогти в цій боротьбі. Звичайно нам потрібно допомога зі сторони союзників.

Користуючись, книгою Еріка Лорана «Нафта. Брехня, таємниці та махінації»^[1], ми побудували певну модель дій для перемоги над агресором. У ході підготовки книги автор зустрівся більше ніж зі сотнею головних дійових осіб другої половини ХХ століття - політиками, нафтовиками, банкірами, і т.д., Людьми, які визначали хід історії (від директорів

ЦРУ і до прем'єр-міністра Англії Е. Ідена, колишнього нацистського бонзи А. Шпеєра та саудівських принців). В ній добре демонструється як саме проходили дії президента США – Р. Рейгана проти СРСР (як він називав її «імперії зла»).

Коли Р. Рейган стає президентом, він прислухається до «Ради з питань національної безпеки» (РПНБ), яка 1983 році кладе йому на стіл доповідь, що містить у собі етапи, які допомогли б знищити СРСР. У доповіді сказано, що весь експорт СРСР становив \$ 24-26 млрд. Це всього чверть торгового обороту «Дженерал Моторс». Але Кремль дуже залежав від цих грошей - на них закуповувалось продовольство, обладнання та інші товари. «Якщо Радянський Союз позбавити навіть чверті цієї суми, вони не протягнуть довго», - резюмував сам Р. Рейган.

Хоча й операція економічної війни з СРСР була вже в повному розпалі, бо почалася вона в 1979-му році, останнього року, коли Д. Картер був президентом США. Наприкінці 70-х років Радянський Союз почав вторгтися в мусульманський світ і після декількох сумнівних операцій ввів війська в Афганістан. Після цього директор ЦРУ Вільям Кейсі почав втілювати в життя план з 3-ох базових пунктів у подоланні Радянського Союзу: 1) знищення системи управління та влади (через демократизацію польської «Солідарності»); 2) вимотуючі перегони озброєння та надання підтримки моджахедам в Афганістані; 3) зниження цін на сировину, а особливо на нафту.

Ці пункти були виконані, і результат ми побачили (товарний дефіцит, економічна криза тощо), а пізніше це призвело до розпаду СРСР. Наслідки могли б стати ще катастрофічнішими, якби не корисливі дії Дж. Буша старшого, для захисту свого, та партнерів з його лобі, нафтового бізнесу. Бо саме його дії, щодо підвищення цін на нафту на світовому ринку – врятували Радянський Союз.

Отже, використовуючи певні знання з теорії систем та системного аналізу, з використанням прикладу, що описується у книжці Е. Лорана, ми побудували стратегію, яка допомогла б Україні перемогти. В цій стратегії описується правильна направлена дія ЗМІ, вона допомагатиме карати зрадників та нечесних політиків, покращити роботу спецслужб та підвищити військову потужність. Також ми прораховуємо ймовірність взаємодії з різними країнами заради спільної боротьби проти РФ, оскільки, на нашу думку, та на думку багатьох експертів, Україна виступає останнім щитом, що захищає Європу від войовничості їх сусіда.

Список використаних джерел:

1. Лоран Э. Нефть: ложь, тайны, махинации / пер. с фр. Т.Ждановой. – М.: СТОЛИЦА-ПРИНТ, 2007. – 432 с.

Герасименко М.О. (м. Київ)

GerasimenkoMasha@yandex.ru

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ - АЛЬТЕРНАТИВА НЕЕФЕКТИВНІЙ ДЕРЖАВНІЙ ВЛАДІ?

За минули рік волонтерський рух в Україні став по-справжньому масовим. Небайдужі люди можуть і роблять скрізь, де держава не може (а може й не хоче?), не встигає, або ж робить не те. Спочатку ніхто й подумати не міг, що розрізнені дії звичайних людей, які прагнули хоч якось допомогти захисникам на фронті, зможуть перетворитися на силу, якій піде на поступки сам президент.

Волонтерів не сприймали всерйоз, над ними сміялися, іменували злодіями, проте їх рух в Україні показав, що вони можуть не лише допомагати, але й протидіяти корупції. Виникає питання: чи потрібні взагалі чиновники, якщо є волонтери, і як же власне цивільні добровольці можуть чинити опір корупційним схемам під час військового конфлікту в державі?

Головною задачею для себе волонтери вважають збирати матеріальне оснащення для солдат. Добровольці шукають для тих, хто перебуває в зоні АТО, спальники, намети, одяг, каски. Самі волонтери відзначають, що їм треба не лише зібрати все необхідне для солдат, а

й спинити те, що перешкоджає нормальному функціонуванню усіх сфер життя в Україні – корупцію. Хабарництво та різного роду махінації – це звичайний для війни процес. Завжди знайдуться ті, кому одвічно «мало», завжди існує спокуса. Привезти в зону антитерористичної операції для армії все необхідне у кількості та якості, як було задекларовано на папері, волонтерам допомагає жорсткий контроль та тісна співпраця з урядовими колами.

Наразі волонтери вирішують велику кількість завдань із оперативного постачання армії і добровольчих формувань. Проте їх діяльність досить часто гальмується застарілими і нелогічними процедурами, які залишилися ще з часів СРСР. Як зазначає Глава ради волонтерів при Міністерстві оборони України Давид Арахамія, нинішні процедури Міноборони щодо закупівлі, озброєння та спорядження не дозволяють оперативно екіпірувати солдатів і забезпечувати їх усім необхідним. Саме тому волонтерський рух в останні місяці напрацьовував зміни до законодавства, аби спростити та поліпшити процедури забезпечення армії озброєнням, технікою, речами.

Президент України ставиться до діяльності добровольців схвально та сприяє впровадженню волонтерського руху в уряд. 30 квітня 2015 року Петро Порошенко підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності», що підвищує якість та ефективність волонтерської допомоги. Так, було прийнято рішення про створення нового способу закупівлі – електронних торгів. Як зазначають Президент із волонтерами, дана система допоможе вести справи стосовно оснащення бійців більш прозоро. Більше того, на даний момент волонтери займаються модернізацією логістики та розробкою нових стандартів речового забезпечення. Солдати ж у свою чергу висловлюють сподівання, що, можливо, хоча б тепер на війну армію буде збирати держава, а не люди із села кожного бійця.

Волонтери об'єдналися на ґрунті суспільної біди, якою зараз стала війна на сході України. Станом на 1 квітня 2015 року через організації волонтерів громадяни пожертвували на військові потреби близько 1 мільярду гривень. Дана інформація була озвучена в ефірі «5 каналу» координатором громадської ініціативи «Повернись живим» Віталем Дейнегою.

"Ми створили сучасне боєздатне військо спільними зусиллями. Це зробили і ми, як влада, і добровольці, які записалися до лав ЗСУ, і масовий волонтерський рух, який вщент знищив той хуторянський міф про українця і його хату, яка нібито з краю", - наголосив президент під час виступу 8 травня на урочистому концерті "Голоси героїв" з нагоди Дня пам'яті та примирення. Також він додав, що наразі у нового українського війська найвищий рівень довіри з боку народу. "У запеклій боротьбі з російськими агресорами наші славні воїни-"укропи" звільнили більшу частину Донбасу і локалізували в межах окремих його районів той військовий конфлікт, який Росія намагалася роздмухати по всій нашій державі... Не вийшло, бо сьогодні український народ та українська армія єдині як ніколи", - відзначив Петро Порошенко.

Хочеться констатувати, що буквально рік тому такими ми не були. Тоді ми переймалися проблемами лише близьких людей, не звертаючи уваги на чужі. Сьогодні ж українці нарешті поборолі байдужість та готові реагувати на біди незнайомих людей. Учасник громадської організації "Розвиток Громади" Олег Долінський не без гордості за власний народ зазначає, що «тепер ми вислуховуємо жінку загиблого військовослужбовця, переймаємося її проблемами і разом з нею шукаємо шляхи їхнього вирішення». Ті, хто не на фронті, намагаються робити все, що в їх силах у тилу. У такого народу є майбутнє. Чи не так?

МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З РОЗВИТКОМ ТЕХНОЛОГІЙ

Історично інформація завжди пов'язувалась із можливістю владарювати людьми. І ці асоціації не є випадковими, адже той, хто володіє інформацією, має шанс більш компетентного прийняття рішень та можливості розпорядження ресурсами. Як пише фахівець з питань розповсюдження інформації у її соціокультурному вимірі, а саме - комунікативному аспекті суспільної взаємодії, Г.Г. Почепцов, сьогодні «споживач інформації переміщується з пасивних на активні позиції» [1, С.9]. З технічної точки зору, телекомунікації стрімко розвиваються, впроваджуються нові технології, що є позитивним аспектом для можливості доступу до інформації всіх абонентів. За останнє десятиліття кількість користувачів мережі Інтернет значно збільшилась, це дало змогу розповсюдження інформаційного впливу на суспільство. Та чи змінюється комунікативний вимір передачі, саме в аспекті спілкування поміж людьми разом та узгоджено із технологічною складовою?

Працівники телекомунікаційних мереж несуть відповідальність за якість переданої інформації з технічної точки зору, але завдання і урядових організацій, і громадянського суспільства надати той контент значень, аби смисли надихали людину на творчу діяльність, гуманізували її поведінку, а не навпаки. Розвиток доступу до інформації повинно сприяти розвитку особи, розквіту її духовного потенціалу та вираженості соціальної активності. Для цього необхідно враховувати те, що тільки близькість зони розвитку і певна неповнота комфорту як сенсу існування виправдовує технічні зусилля, бо надає можливість зосередитися на головному – на тому, як саме інформація впливає на поведінку особистості, переходить до світу її знань, почуттів, взаємодії з іншими. Розкіш людського спілкування, як підкреслював А. де Сент Екзюпері, вимагає водночас і технічно досконалості у забезпеченні зв'язку і адекватної мотивації щодо ініціювання та продовження його. В книзі Ф.Зімбардо і М.Ляйппе присвяченій феномену соціального впливу автори зазначають що, хоч ми і маємо певну свободу вибору, але кожен із нас є частиною соціального світу, і ми не в змозі протистояти «м'якому» чи «жорсткому» оточенню» [2, С.16].

Це стосується і такого аспекту зв'язку, як його швидкість, яку можна розглядати також з двох сторін. З одного боку, посилення небезпеки помилки через психоемоційні, фізіологічні, культурні та політичні особливості людського фактору має свої наслідки, бо сучасні технології мають майже невідворотний характер, в силу їх швидкодії. З іншої сторони, саме віддаленість від опонента, дає змогу обміркувати свої слова, зважити аргументи. Необхідно створювати паузи для міркування (тим більш, що це є можливим технічно) та формування дублюючих систем для перестороги у переданні інформації. Тим більше, що наш світ глобальних зв'язків є таким, що усе більше технічно єднається. Контакти не тільки з іншими людьми, але і країнами, континентами роблять обмін думками, узгодження планів конкретною реальністю. Обмін соціокультурними даними з різними частинами світу пришвидшує розвиток і власне одного регіону, який має можливість швидко отримати інформацію та генерувати свою власну. Водночас такі технічні можливості доступні і деструктивно налаштованим елементам суспільства. Тому соціальний аспект, як на мене, повинен у моделюванні ситуацій випереджати технічний. Влада інформації, невід'ємна від відповідальності за її розповсюдження, тому повинні застосовуватись спеціальні механізми контролю над нею, але вони не повинні зачіпати особисте життя кожної людини.

Модернізаційні процеси з одного боку спираються на розвиток технологій, а з іншого – самі координуються та визначаються ними. Зв'язок між інформацією, засобами її передачі, відслідковування її контенту і створює владний контекст управління вищезазначеними процесами у соціумі.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації/ Г.Г. Почепцов. – К.: Видавничий центр “Київський університет”, 1999. – 308 с.
2. Зимбардо Ф. Социальное влияние: [Пер. с англ, под ред. А.Свенцицкого]. / Ф.Зимбардо, М. Ляйппе– СПб.: Питер, 2011. – 448 с. – (Серия «Мастера психологии»).

Глей Д.А. (м. Київ)

darina.gley@gmail.com

ПРОБЛЕМА ТЕРОРИЗМУ НА СХОДІ УКРАЇНИ: ВІЙСЬКОВА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛЬНІ НАСТРОЇ

Насьогодні проблема тероризму на території України набула вкрай негативних наслідків, що мають яскраво виражені риси військового конфлікту. Велику загрозу становить недооцінка небезпеки, несвоєчасне реагування може призвести до людських, значних матеріальних втрат, до порушення нормальної життєдіяльності суспільства, до досягнення цілей, поставлених терористами.

Необхідно відзначити, що в Україні не було виявлено терористичних організацій, спрямованих на повалення державного ладу, до 2014 року. 27 січня 2015 року Верховна Рада України в першому читанні визнала "ДНР" і "ЛНР" терористичними організаціями. За відповідний законопроект проголосували 270 народних депутатів [1].

ЛНР - Луганська народна республіка, ДНР - Донецька народна республіка- це об'єднання проросійських активістів, проживаючих на цих територіях, а також великої армії найманців Російської Федерації, які атакують із різних видів важкої техніки українських солдат. Проголошення цих республік відбулося на тлі сепаратистського руху, що розпочався після перемоги Революції гідності в кінці 2014 року. 1 березня Луганська обласна рада ухвалила рішення про визнання нелегітимними центральних органів виконавчої влади України. Донецька республіка була проголошена 7 квітня 2014 р. Подальшими планами сепаратистських об'єднань є створення єдиної держави «Новоросії», до складу якої збройним шляхом ввійдуть Донецька, Луганська, а також інші південно-східні області України, а саме Одеська, Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Херсонська та Харківська. Розглядається подальше приєднання «Новоросії» до Російської Федерації, встановлення єдиної грошової одиниці – російського рубля, офіційне панування двох державних мов: української та російської. Форма правління розглядається, як державна республіка.

Аби не допустити вищеописаного, 13 квітня Олександром Турчиновим було прийнято рішення розпочати антитерористичну операцію, що залучає до своїх дій Збройні сили України. Протягом квітня–червня 2014 року з метою захисту населення та уникнення навмисних підричних дій, вчинення підпалів, по всій території України була посилена охорона значимих для здійснення загальних цілей війни об'єктів, що є небезпечними в хімічних, біологічних, радіаційних областях. Це стосується органів державної влади, кордонів, авто- та залізничних шляхів, будівель соціальної інфраструктури. Збройні сили, правоохоронні органи, органи державної безпеки знаходяться в бойовій готовності на випадок прямої військової агресії з боку Російської Федерації.

В умовах ситуації, що склалася на сході в громадян все більше розвивається відчуття патріотизму, цілісності та єдності. Це відображується у всіх сферах життя. Так, у побутовій сфері набуває поширення українській орнамент та вишивка, широко застосовується жовто-сині та червоно-чорні кольори (розфарбовуються стели з назвами населених пунктів при в'їздах та виїздах, паркани, лавки, на будинках встановлюються прапори, патріотичні білборди). У культурній сфері – українська мова набуває свого все більшого поширення та визнання, модернізуються національні пісні, звеличуються видатні діячі. Створюються флешмоби, присвячені єдності України, як приклад, живий ланцюг або створення живої карти України. Активізувався волонтерський рух та низка проектів, спрямованих на благочинність бійцям АТО.

Список використаних джерел:

1. Телеканал ТВі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tvi.ua/new/2015/01/27/deputaty_proholosuvaly_za_vyznannya_lnr_i_dnr_terorystychnymy_o_rhanizaciyamy

Гузь В.В. (м. Київ)

vikulya.guz@mail.ru

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕСИЛЕНЦІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

В сучасному світі все реальнішою стає проблема загострення конфліктів у системі військово-соціальних відносин, які є одним із основних чинників впливу на розвиток подій у всіх сферах життя українського суспільства. Для того щоб конфліктні процеси у військовій організації не вийшли за рамки, не набули непередбачуваного характеру, особливого значення, необхідно формувати нові підходи до вивчення соціальних конфліктів, всебічно досліджувати і розробляти методи їх регулювання. Завданням українського суспільства є забезпечення розвитку держави, зміцнення державного кордону і політичної незалежності, збереження територіальної цілісності, ці питання вимагають уваги до розвитку військової сфери.

Соціальна напруженість в українському суспільстві останнім часом призвела до посилення тривоги населення за своє сучасне і майбутнє, це пов'язано з військовим конфліктом, який відбувається на території України. Управлінням соціального захисту населення розглянуто ряд звернень громадян з питань захисту прав громадян, які переселяються із Луганської і Донецької областей, в тому числі призначення їм соціальних допомог. Соціальна допомога являє собою грошову допомогу, яку виділяють з бюджету країни та добровільних внесків.

Проблеми щодо переселення людей з окупованих територій виникли досить несподівано, адже країна досі не мала такого досвіду. Для людей – це велика біда, для держави – велика відповідальність. За даними Державної служби з надзвичайних ситуацій, на початок серпня загальна кількість громадян України, які переселені з Автономної Республіки Крим та міста Севастополя в інші регіони, становить 16,3 тис. осіб. З районів проведення антитерористичної операції переміщено в межах країни 67,8 тис. осіб.

Велику роль в допомозі переселенцям надають громадські організації, волонтери та й звичайні, небайдужі до проблем інших людей, громадяни, які допомагають з одягом, харчами, медикаментами та всім необхідним. Значну роль у вирішенні проблеми бере на себе уряд. Кабінет Міністрів України 17 липня 2014 року прийняв постанову про утворення Державної служби з питань Автономної Республіки Крим та тимчасово переміщених громадян з Донецької та Луганської областей, яка буде займатися всіма проблемами переселенців, починаючи з вивезення людей з територій де відбуваються бої, забезпечення житлом, відновлення інфраструктури та будинків людей. Раніше Уряд ухвалив постанову про забезпечення тимчасового проживання осіб, які переселилися із Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Передбачено матеріальну допомогу кожній особі. Гроші будуть надходити за місцем тимчасового проживання людини.

Одною ж з найбільших проблемою, яка постала перед соціальними робітниками є працевлаштуванням людей працездатного віку та переведення студентів в інші вищі навчальні заклади України з тимчасово окупованої території. Уряд прийняв ряд рішень, щодо студентів, які не можуть продовжувати навчання на цих територіях. Переселенці можуть навчатися у вузах там, де вони зараз перебувають, на правах вільних слухачів. Вони можуть відвідувати заняття і освоювати навчальний матеріал по своїй спеціальності. Після завершення семестру студент отримує довідку про прослуханий курс і вже в своєму вузі здає необхідні іспити і заліки.

Сьогодні Україна перебуває у досить скрутному становищі. Проте, ми бачимо, що механізм з допомоги переселенців працює. Кожен, хто звертається по допомогу отримує потрібну інформацію та підтримку. Через те, що людина не має правового статусу, розробили спеціальні талони, довідки на поселення та гуманітарну допомогу. Працівники соціальних служб консультують з питань медичної допомоги, соціального забезпечення, пошуку роботи, влаштування дітей до навчальних закладів чи дитсадків. Дуже важливо, щоб люди, які через небезпеку були змушені залишити власне житло, відчували підтримку, впевненість, що ту вони захищені.

Список використаних джерел:

1. Укрінформ / Проблеми переселенців поступово вирішуються – Урядовий контактний центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/problemi_pereselentsiv_postupovo_virishuyutsya__uryadoviy_kontaktniy_tsentr_1962327
2. Дніпровський центр соціальних досліджень / Як вирішують проблеми переселенців на Дніпропетровщині та Львівщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dcsi.dp.ua/novini-dnipropetrovschini/noviy-format/yak-virishuiut_sya-problemi-pereselentsiv-na-dnipropetrovschini-ta-lvivschini

Гурова А.А. (м. Київ)

iloveit333@mail.ru

ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГРУПП САМО- И ВЗАИМОПОМОЩИ ДЛЯ ПОДДЕРЖКИ ВЫНУЖДЕННЫХ ПЕРЕСЕЛЕНЦЕВ ИЗ ЗОНЫ АТО

Количество волонтерских организаций в Украине значительно выросла за последний год с момента начала конфликта на Востоке. Общественные процессы, происходящие в Украине, способствуют становлению гражданского общества. Это касается роста уровня активности граждан в решении собственных проблем и проблем своих близких, увеличение количества общественных организаций, которые объединяют людей с различными проблемами.

Ситуация, которая складывается в стране с людьми, которые вынуждены покидать свои дома и привычный ритм жизни, дает возможность использования социальной работы с такой категорией клиентов как вынужденные переселенцы, улучшая тем самым не только их моральное состояние, а и моральный климат общества в Украине.

Так, по состоянию на 26 марта 2015, в Киевской области насчитывается 57 060 вынужденных переселенцев.

В Украине уже начал работать проект при поддержке ЕС для вынужденных переселенцев. В связи с тем, что ситуация в восточных областях не улучшается и численность лиц перемещающихся на территорию области увеличивается, службой по делам детей и семьи облгосадминистрации заключено соглашение с ЕС по реализации проекта «Социальная интеграция и примирения внутренне перемещенных семей и детей в Киевской области», (информация с сайта государственной администрации Киевской области <http://www.kyiv-obl.gov.ua>) который предусматривает создание условий для социальной интеграции и социального обеспечения внутренне перемещенных детей и семей с детьми в Киевской области путем улучшения социальной инфраструктуры, условий проживания и системы социальных услуг, укрепление процессов примирения и взаимопомощи.

Процесс развития организаций в социальной сфере обусловлен рядом причин, в частности: невозможностью существующих государственных институтов и учреждений удовлетворить потребности своих клиентов; стремлением людей реализовать свои интересы и удовлетворить потребности; желанием найти других людей, которые имеют аналогичные проблемы. На базе негосударственных организаций, существующих в стране, создаются различные группы поддержки членов организации, в том числе группы взаимопомощи или самопомощи. Следует отметить, что на данный момент в Украине в коммунальном

заведенні «Ровенський центр соціально-психологічної допомоги» Ровенського обласного ради створена група взаємодопомоги для вимушено переселених осіб «Я і травматичний досвід» (інформація з сайту Міністерства соціальної політики України <http://www.mlsp.gov.ua>) . Як повідомляють в центрі, завданням групи є психоемоційна підтримка такої категорії громадян.

Основними проблемами внутрішньо переміщених осіб є:

- Відсутність засобів, житла, мебелі, побутових речей;
- Сім'я і діти перебувають в стресі, не можуть знайти своє місце і визначитися з майбутнім;
- Відсутність обладнаних приміщень для тимчасового розміщення; відсутність затверджених інструкцій і положень по правовій захисті і встановленню опіки в таких ситуаціях, коли діти переміщені в різні адміністративні одиниці.
- Серед переміщених осіб є діти-сироти і діти, позбавлені батьківської опіки, діти, які тимчасово залишилися без опіки батьків і діти без супроводу.

Групи самопомоги можуть допомогти вирішити такі проблеми:

- Психологічна підтримка з метою подолання стресу, травми втрати житла, соціальних зв'язків, майна, відчаю і т.д.;
- Психологічна підтримка і розвиток соціальних навичок планування життя "після" і краще виявлення потреб для себе і своєї сім'ї;
- Підтримка інтеграції сімей з дітьми, які вирішили оселитися в приймаючій громаді;

Основні характеристики групи взаємодопомоги (по Леону Леви)

- У кожного з учасників є загальні проблеми або ситуація;
- Люди, не стосуючись до цієї категорії, можуть присутувати на відкритих зборах або інформаційних зустрічах з фахівцями тільки з дозволу групи;
- Мета і завдання групи визначаються потребами реальних учасників, їх повсякденними проблемами;
- Взаємодопомога будується на бажанні людей активно вирішувати ці проблеми;
- Активісти, лідери, взявши на себе відповідальність за роботу групи, залишаються рівними з іншими учасниками, вони також діляться своїми проблемами;

Аналіз особливостей груп самопомоги показує, що на сьогоднішній день буде актуальним і перспективним використання таких груп з вимушено переселенцями, т.к. є гостра необхідність в їх підтримці і соціальній адаптації. Для соціального працівника, в свою чергу, стає важливим, вивчення і впровадження методів групової терапії з метою удосконалення і розширення можливостей надання соціально-психологічної допомоги постраждалим в зоні АТО.

Гусак Ю.Є. (м. Київ)

ygusak@ukr.net

ПРОБЛЕМА АБСЕНТЕЇЗМУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному середовищі громадяни активно залучаються до процесу управління державою, шляхом надання їм права формувати органи влади. Проте в силу тих чи інших причин спостерігається тенденція до зростання кількості індивідів, які відмовляються брати участь у виборах до владних структур, що подекуди піднімає питання легітимності влади. У західноєвропейській практиці застосовуються різні заходи боротьби проти цього явища – від встановлення юридичного обов'язку брати участь у виборах (країни Бенілюксу, Австрія) до штрафів [1, С. 100].

Із зростанням освітнього рівня громадян спостерігається і зростання політичної активності, що пояснює варіацію відсотка абсентеїстів у різних вікових групах. Відповідно до даних Центральної виборчої комісії України лише 24% молоді (18-35 років) є політично активними, тоді як аналогічний показник старшого покоління (від 55 років) становить 61%.

У віковій структурі, неголосуючих до 35 років, спостерігається диспропорція, зокрема громадяни з повною загальною середньою освітою ухиляються від виконання громадянського обов'язку у 64% випадків, при наявності вищої освіти - показник падає до 36% [2].

Відчуження молоді від політичного життя можна пояснити наступними чинниками:

1. Відсутність довіри до системи влади – корумпованість і, як наслідок, неможливість впливу на існуючу систему;

2. Недовіра до кандидатів – постійне недотримання виборчих програм, створення професійною командою в уяві громадян лише певного образу даного політика;

3. Відсутність інтересу до політичного життя – форма, за якою прихована перша/друга модель [3, С. 174-176].

Слід зазначити, що кількість абсентеїстів залежить і від рівня виборів: обрання органів місцевих та регіональних структур супроводжується меншою кількістю виборців, ніж органів влади загальнодержавних структур. Крім того, у випадку двох турів голосування процент виборців у другому турі зростає.

Абсентеїзму виступає індикатором суспільного настрою і рівня довіри до політичної системи, оскільки виражає або протест громадян, або відсутність будь-якого інтересу до політичного життя країни [1, С. 98].

Ухиляючись від свого громадянського обов'язку, абсентеїсти створюють загрозу повернення до тоталітарного режиму, оскільки влада набуває рис неконтрольованості, а розвиток успішного демократичного суспільства ставиться під загрозу.

Проблема абсентеїзму особливо актуальна в наш час, коли спостерігається повна втрата окремими прошарками населення політичної зацікавленості. Для виходу із ситуації необхідно формувати в свідомості громадян почуття відповідальності за все, що відбувається в країні.

Ми – суспільство і ми самі творимо свою історію!

Список використаних джерел:

1. Кулеба О. Абсентеїзм як форма низької політичної участі / О. Кулеба, М. Бучин / Збірник наукових праць «Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – Вип. 23. – С. 98-100.
2. Центральна виборча комісія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cvk.gov.ua/>
3. Бучин М.А. Абсентеїзм як тип електоральної поведінки / М.А. Бучин / Збірник наукових праць «Політологічні студії». – Кам'янець-Подільський: КПНУ імені І. Огієнка, 2011. – Вип. 2. –С. 174-176.

Демченко О.В. (м.Київ)

Nikolenkoelena@mail.ru

РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ПОПУЛІЗМ

У Конституції України в розділі загальних засад зазначається, що Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою.

Суттю ж соціальної держави є прагнення до забезпечення кожному громадянину гідних умов для існування, соціального захисту, рівних можливостей для самореалізації шляхом здійснення активної соціальної політики, спрямованої на підвищення життєвого рівня населення. (3)

Іншими словами, виходячи із «основного закону», всі інститути нашої держави зобов'язані забезпечити синтез гарантованих політичних та економічних свобод, соціальну захищеність громадян і соціальну справедливість, створити матеріальні передумови для забезпечення належного рівня добробуту для всіх верств населення.

Проте незважаючи на більш як двадцятилітню розбудову української соціальної держави українці мріють про диво соціальної держави західного типу – державу соціального добробуту.

Різниця між даними двома моделями полягає в тому, що західна – забезпечує певний рівень добробуту всім своїм мешканцям, не лише гарантує права та свободи, а й реально їх захищає, наша – робить це тільки по відношенню до їх частини, в основному еліти, а основній частині населення пояснює їхню соціальну незахищеність кризами в політиці та економіці, закликає до загальної солідарності, обіцяє вирішення проблем та шукає винного.

Звісно в період кризи бракує ресурсів для розбудови держави соціального типу. Але на сьогодні потрібно створити всі умови для об'єднання зусиль в усіх сферах життєдіяльності суспільства для реальних змін. В першу чергу встановити прозорі й зрозумілі всім «правила гри» в економіці, не допускаючи жодних невинуватених привілеїв і водночас жодної дискримінації будь-яких суб'єктів господарювання, особливу увагу приділити розвитку малого та середнього бізнесу, забезпечити зростання виробництва, яке потягне за собою повну зайнятість населення, і лише за таких умов соціальні сили можуть вимагати і отримати від держави належний рівень загального добробуту.

Для ефективного та дійсно реального впровадження держави соціального добробуту на теренах нашої країни доречно не лише зайнятися визначенням суті даного поняття, яке успішно було зроблене такими дослідниками як Т. Маршалл, К. Еспін-Андерсен, Т. Тілтон, Н. Ферніс, але й проаналізувати різні шляхи її побудови в країнах Європи та США. Адже незважаючи на спільні риси у формуванні держави соціального добробуту західного зразка, кожна країна долала свій власний шлях, формуючи суспільні інститути забезпечення загального добробуту залежно від власних національних особливостей і традицій. Проаналізувавши їхні злети і падіння на шляху до розбудови держави соціального добробуту ми зможемо більш ефективно використати надбаня даної моделі в Україні.

Список використаних джерел:

1. Государство благосостояния: проблема в самом понятии / Джон Вейт-Уилсон. – На политических параллелях. (uisrussia.msu.ru/docs/nov/pec/2001/3/ProEtContra_2001_3_07.pdf)
2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. –Х: Право, 2009. – 584 с.;
3. Сковронський Д. М. Концепт соціальної держави у теоретико-правових дослідженнях. — Львів.: Наук. вісник Львівського держ. унів. внутр. справ. – № 2. – 2011;
4. Погорілий Д.Є. Політологія: кредитно-модульний курс. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.

Дух Д.В., Царик Є.В.(м. Київ)

tsarik_1994@mail.ru

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В ДОБУ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Волонтерство в останні часи є дуже важливим і поширеним для всього світу явищем, а зокрема для України в такий не простий час як зараз.

Використання праці волонтерів це ефективний спосіб вирішення різноманітних проблем людей чи довкілля, які виникають передусім через недостатню турботу про суспільне благо. Як свідчить історія безвихідні, на перший погляд, ситуації часто знаходять своє вирішення саме через волонтерство, тому що воно приносить у соціальну сферу нові ідеї для вирішення тих чи інших проблем. Важливою ознакою волонтерства є те, що воно розглядається як спосіб, через який окремий представник суспільства може брати участь у вирішенні різноманітних питань, які пов'язані з людськими чи не людськими благами. [1]

В даний час наша країна переживає складні часи – військовий конфлікт. Збройні сили України протягом довгого часу перебували в стані занепаду. Але настав час, коли виникла гостра потреба в захисті територіальної цілісності та незалежності нашої Батьківщини.

Збройні сили вдалось відновити завдяки патріотам, які лишилися в їх лавах та волонтерському руху.

У добу військового конфлікту державі необхідні колосальні затрати різних ресурсів не тільки на утримання збройних сил, а й на допомогу мирним жителям, які постраждали внаслідок військових дій. Нажаль, виявилось, що наша держава неспроможна забезпечити як військових, так і мирних жителів всім необхідним. Це і стало основною причиною виникнення потужного волонтерського руху для підтримки ЗСУ та постраждалих у ході конфлікту. На плечі волонтерів лягли непрості задачі, адже потреби армії під час війни є дуже великими: їжа, питна вода, засоби захисту (шоломи, бронежилети). Також волонтери опікуються сім'ями загиблих, а також допомагають пораненим та їх сім'ям.

Не можна назвати точної дати утворення волонтерського руху з допомоги армії та постраждалим у ході воєнних дій на сході нашої країни. Витоками волонтерських рухів можна вважати волонтерський рух під час Революції гідності. Приблизним періодом створення системи допомоги армії можна вважати період травня-червня 2014 року. Рух виникав стихійно з ініціативи окремих волонтерів, які з часом почали об'єднуватися в групи. З часом з'явилися лідери, що привели самоорганізовані групи до централізованого керування, в результаті цього посилювався вплив на державний апарат та якісно-ефективні показники допомоги.

У листопаді 2014 року в Україні було створено організацію "Асоціація народних волонтерів". До неї увійшли волонтерські організації, які постійно надають допомогу як військовим, які перебувають в зоні АТО, так і цивільним людям. Також дана організація допомагає ветеранам АТО та їх сім'ям. На момент створення асоціації до її складу увійшло близько 30 волонтерських організацій.

Але в Україні волонтерський рух стикається з деякими проблемами: небажання державних посадовців співпрацювати з волонтерами, псевдоволонтери, які видають себе за волонтерів з метою власного збагачення, при цьому плямуючи репутацію справжніх волонтерів.[2]

Для вирішення наявних проблем слід вести чітку систему регулювання всіх питань, які пов'язані з допомогою українській армії та постраждалим в ході воєнних дій та зробити її відкритою для народу. Коли ти маєш впевненість, що твої кошти чи не грошові блага йдуть на реальну допомогу, то це буде спонукати маси до активної підтримки волонтерського руху. Також слід ввести більш жорсткі покарання для осіб, які збагачуються за рахунок пожертв на ЗСУ.

Важко переоцінити роботу, яку виконують волонтери в такі важкі часи. Вони подають приклад своєю небайдужістю, бажанням допомогти тим, хто цього потребує, не отримуючи при цьому ніякої вигоди.

Список використаних джерел:

1. Лях Т.Л. Методика організації волонтерських груп: [навч. посіб]/ Т.Л. Лях. – К.: КУ ім. Бориса Грінченка, 2010. – 160 с.
2. Івченко Н. М. Особливості розвитку волонтерського руху в Україні// Теоретичні питання освіти та виховання: [Зб. наук. праць]. – К., 2000. – С. 90-93.

Єфименко В.В. (м. Київ)

vikusyae@mail.ru

ДЕРЖАВА ЗАГАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Держава загального добробуту – це термін, яким узагальнено характеризують політику держави, що має на меті забезпечення надання низки основних послуг в сфері охорони здоров'я, освіти. Забезпечення добробуту населення, надання таких умов, які були б стимулом для підвищення загальної економіки та зниження рівня безробіття, – ось основні принципи існування держав такого типу. Обов'язково слід зазначити, що держава добробуту

– це один зі специфічних різновидів соціальної та правової держави, який розглядається у своїх виокремлених аспектах.

Після Другої світової війни, в країнах Європи з'явилась проблема, в той час, як США вийшли з неї економічним лідером, від Європи залишилися тільки руїни. Останній потрібно було вийти із ситуації кризи і при цьому уникнути становлення авторитарного режиму. На цьому фоні і виникла держава загального добробуту. Але, слід відмітити той факт, що це не стільки економічно підсилена позиція її прихильників, як ідеологічна. Останні спирались на моральні аргументи підтримки своїх поглядів. Найкращу модель держави загального добробуту відобразили скандинавські країни, такі як: Норвегія, Швеція, Данія та Фінляндія. Але потрібно зважати на те, що вони, порівняно з іншими країнами, незначно постраждали у війні.

У 1950-1970 рр. Європейські держави почали значно більше виділяти коштів для благополуччя своїх громадян і це неабияк відбилося на їхній економіці. В той час держава загального добробуту була заміною соціалізму і комунізму.

Очевидно, що держава загального добробуту прямо залежить від економічного зростання. Зростання ВВП дозволяло урядам збільшувати соціальні витрати. Вважалось, що платоспроможне населення матиме змогу збільшувати витрати на товари та послуги, сприяючи економічному зростанню.

Спочатку концепція держави загального добробуту добре працювала, що відбивалося як і на економіці держави, так і на добробуті населення. Мабуть тому європейці не боялись підвищувати витрати бюджету на соціальні потреби.

Але слід відмітити, що система держави загального добробуту мала й свої негативні наслідки у функціонуванні країни. Наприклад, у Великобританії в період з 1950 по 1980 рр. кількість одержувачів соціальних допомог зросла з 1,5 до 3,3 млн. осіб. Це було першою ознакою того, що тогочасний уряд допустив деякі помилки.

Помітно, що ця модель держави доволі приваблива для деяких верств населення, але значно залежить від рівня економіки в країні. При занепаді економіки нависає загроза над державою загального добробуту.

Ця модель для західноєвропейських держав виявилася доволі крихкою, у тому числі і через залежність від світової економіки. Також, зважаючи на слабку конкурентоспроможність європейських підприємств перед підприємствами Азії та США через високі податки, ця модель поступово розвалюється і це дається взнаки – підвищується рівень безробіття і настає соціальна криза.

Після розпаду СРСР втратили актуальність комуністичні ідеї, внаслідок чого соціалістична альтернатива капіталістичному суспільству втратила свій сенс. Держава загального добробуту виявилася тимчасовим рішенням, яке не витримало ні економічних, ні політичних чи ідейних змін. Тому соціальні витрати в даний час значно знизилися.

Але концепція загального добробуту залишається популярною і добре використовується в кризові періоди європейських країн, що свідчить про їх вразливість і крихкість під впливом населення в даній економічній ситуації. Хоч історія показала, що держава загального добробуту не можлива без підвищення ВВП.

Порівнюючи економічний стан європейських країн, в яких досі процвітає концепція держави загального добробуту, з сучасним світовим економічним лідером КНР, то з'являється питання: чи варто таки продовжувати втілювати в життя цю концепцію і чекати краху економіки, чи все-таки потрібно поступово зменшувати соціальні виплати? Бо нарощувати їх без збільшення ВВП поки ніхто не навчився.

СОВРЕМЕННАЯ АРХИТЕКТУРА КАК ОБЪЕКТ ИЗУЧЕНИЯ СОЦИОЛОГИИ

«Вся жизнь наша - шаткое здание»

Уильям Голдинг

Оноре де Бальзак как-то сказал: «Архитектура – выразительница нравов», и нам, с высоты XXI века тяжело не согласиться с ним. Если посмотреть на храмовые комплексы древних цивилизаций, мы увидим богов, которым они поклонялись и представим их быт. Точно также величественность готики говорит нам о стремлении возносить свои молитвы в небо, сама по себе готическая архитектура – возносящаяся молитва. Лауреат Нобелевской премии по литературе Уильям Голдинг в своем романе «Шпиль» писал: «Наш собор – это чертеж молитвы. А шпиль – чертеж той из молитв, которая вознесется превыше всех прочих». Так и классицизм, определенно, возвращает нас во времена «Колыбели Человечества» к древним грекам с их открытыми взглядами и еще более открытыми архитектурными комплексами.

Величайшие мыслители прошлого и современности не раз обращали свой взор на то, как архитектура прошлого выражает общественные нормы былых времен. Но возникает вопрос: что отражает архитектура современности? Известный американский архитектор и историк архитектуры Чарльз Дженкс в своей монографии «Язык архитектуры постмодернизма» постепенно раскрывает разницу между ценностями, отраженными в градостроении эпохи модерна, и современными тенденциями, которые, по его мнению, также могут и должны трактоваться с точки зрения зеркального отражения человеческих стремлений.

Для модернизма характерным было стремление к уподоблению верхушке общества. Вся архитектура была подстроена под заказчика – капиталиста и отображала его ориентации и взгляды. Остальные классы, вне зависимости от достатка стремились уподобиться высшему и наследовали его манеры, привычки, архитектуру. Для модернизма была характерна интернационализация художественных приемов, стремление создать единый стиль, своего рода идеальное («утопическое») воплощение всех предыдущих эпох, их гармонизация [1].

В свою очередь постмодернизм отличается буйством красок и разнообразием. Вообще, термин постмодернизм в отношении архитектуры был использован именно Чарльзом Дженксом в 1975 году, хотя сам он говорил, что ярчайшим примером постмодернистской архитектуры можно считать здания, построенные Антонио Гауди, основная часть работ которого была завершена еще в 19 веке. Таким образом в архитектуре постмодернизма нет временных рамок, есть только отражение смыслов. Архитектура «после модерна» обретает язык, она становится символической и ориентированное на две категории: профессионалов в сфере строительства и обычных людей, которые смотрят на здание не с целью оценить достоинства и недостатки его проектирования, а просто потому, что оно попало им на глаза.

Чарльз Дженкс сформулировал 13 позиций архитектуры постмодернизма, часть из которых имеет прямое отношение к изучению общества. Так, например, его тезис о том, что память и история связаны с нашим генетическим кодом, языком, стилем и нашими городами – они влияют на нас и являются ускорителями изобретательности. Или другой тезис, в котором говорится, что архитектура должна быть метафорична – она должна привлекать внимание к актуальным проблемам, а не только быть «машиной для жилья». По мнению автора современная архитектура должна быть космогенной, прославляющей критицизм, процессуальность и плюралистичность [2].

Исходя из всего вышесказанного, в заключении стоит сказать, что архитектура – важнейший носитель информации о человечестве и его ориентациях. Поэтому изучение

архитектуры позволит по-новому взглянуть на определенные явления, и, возможно, повлиять на общественное мнение посредством формы и содержания.

Список используемых источников:

1. Jencks Ch.A. The Language of Post-Modern Architecture. – NY: Rizzoli, 1977.
2. Jencks Ch. 13 Propositions of Post Modern Architecture // Theories and Manifestoes of Contemporary Architecture. Chichester, 1997. P. 131-132 // перевод по: Добрицына И.А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии и науки. – М.: Прогресс-Традиция, 2004.

Кішук Т.О. (м. Київ)

Kischuk_tetyana@ukr.net

ЧОМУ СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА НЕ Є ДІЄВИМ МЕХАНІЗМОМ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ?

За останні два роки Україна пережила багато потрясінь: революційні події, зміна влади, спроби реформ Українського Уряду на шляху до європейських стандартів. Проте зараз країна перебуває в найскладнішому положенні за всі роки незалежності – в стані неоголошеної війни. Всі існуючі соціальні проблеми загострились та потребують нагального вирішення. Сьогодні держава мусить мотивувати чоловіче населення до мобілізації, сприяти розвитку волонтерського руху, популяризувати нові соціальні цінності. Досить дієвим інструментом для досягнення цих цілей може стати досвід використання соціальної реклами.

Соціальна реклама є інструментом впливу на громадську думку та формування цивілізованого суспільства. В усіх розвинених країнах вона є дієвим компонентом соціальної політики та засобом формування соціально важливих цінностей. Проблему соціальної реклами в своїх роботах підіймали багато вчених, наприклад, В. Л. Музикант, О. О. Савельєва, В. В. Зірка, Ч. Г. Сендідж.

Заклик «Американської громадської асоціації» захищати Ніагарський водоспад від шкідливих наслідків діяльності енергетичних компаній, що з'явився в 1904 році, один з перших прикладів появи соціальної реклами як інформаційного феномену. В пострадянських країнах поняття соціальної реклами з'являється після появи ролика соціального спрямування «Подзвоніть батькам» в Росії в 1994 році.

В Україні поняття «соціальна реклама» дається в Законі України «Про рекламу», де зазначено, що «соціальна рекламна інформація – це інформація державних органів з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, охорони природи, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру. В такій рекламі не повинні згадуватися конкретна продукція та її виробники»[1].

Сьогодні в Україні соціальна реклама є найменш розвиненим механізмом реалізації соціальної політики держави. Витрати на соціальну рекламу за минулий рік становили близько 200 млн. грн., тобто 4 грн 17 копійок на одну особу в рік. Цей показник в 9-12 разів нижчий в порівнянні з європейськими країнами. За даними опублікованих соціологічних досліджень, соціальна реклама та її політичні можливості не усвідомлюються в масовій свідомості, більшість опитаних українських респондентів – 52% - не знають, що таке соціальна реклама. З тих, кому знайоме це поняття, позитивне ставлення виразили 65 % опитаних, 20% не вважають її корисною, і лише 15 % відповіли, що соціальна реклама потрібна [2].

В цілому, державні структури позитивно ставляться до соціальних рекламних ініціатив, існують навіть певні податкові преференції для рекламодавців такого типу реклами. Проте складність процедури отримання статусу соціального рекламного повідомлення та відсутність чітко прописаних процедур в нормативно-правових актах призводять до зловживань та зниження мотивації для рекламодавців.

Сьогодні існують нагальні проблеми в сфері соціальної реклами. Це недосконалість законодавства, відсутність стандартів, понятійного апарату щодо розробки соціальної реклами, конкуренції, правил проведення рекламних кампаній такого типу. Немає також і достойного фінансування та шляхів залучення інвесторів. Також відчутною потребою є створення відповідної структури, що займалася б координацією дій рекламодавців, контролем за додержанням стандартів соціальної реклами. Та головною проблемою соціальної реклами є відсутність її замовника в особі держави, громадських організацій та бізнесу. Проте, сьогодні держава має багато нагальних проблем для вирішення, громадські організації мають занадто малий бюджет, а український бізнес поки не готовий витратити власний капітал на громадські ініціативи.

На жаль, поки соціальна реклама в Україні буде занадто заполітизованою і використовуватиметься лише в більшій мірі для агітації населення, вона не буде ефективно працювати та виконувати свої функції. Проте, якщо держава вирішить існуючі проблеми в сфері соціальної реклами, використає закордонний досвід соціальних рекламних кампаній, вона зможе ефективно використовувати соціальну рекламу як один з дієвих механізмів реалізації соціальної політики, формування нових цінностей у населення та привернення уваги громадськості до важливих соціальних проблем, що гостро постали сьогодні в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Українське законодавство. Засоби масової інформації. – К.: Міжнародний фонд «Відродження». Інформаційний прес-центр IREX ПроМедіа, 1999. – 204 с.
2. Український тиждень. – 2009. - №6. – С.31.

Клименко І.В. (м. Київ)

klymi@i.ua

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛІТНІМИ ЛЮДЬМИ

На даний момент в Україні соціальна робота з літніми людьми займає одну з важливих частин соціального захисту людей, але якщо аналізувати проблеми XXI ст., то шкода те, що соціальна праця не вирішує всі негаразди, які відносяться до них.

Метою даної соціальної роботи є повернення життя даної людини у звичайне для неї середовище. Дуже важливим є не тільки дати можливість вести звичайний спосіб життя, а й допомогти продовжувати цей шлях.

Однією з проблем таких людей є самотність, вони викликані тим, що зменшується кількість людей з якими вони могли б поговорити, проблеми з пенсією, втрата рідних, на жаль це дає їм відчуття самотності і не бажання існувати. Але кожна людина с цим зустрічається і воно неминуче. Деякі люди вважають, що існують позитивні і негативні думки про людей літнього віку, що є одним з чинників впливу на суспільство. Ці погляди заважають сприймати цих людей, як повноцінну особу, які насправді мають суперечливості один з одним.

Негативні погляди більшої половини літніх людей:

- Вони є бідними
- Вони не можуть бігти за курсом долару
- Мають житлові проблеми
- Вважаються хворими і слабкими
- Самотні

Але не дивлячись на всі негативні погляди є і позитивні, а саме:

- Вони добрі і легко знаходять мову з більшістю людей
- з радістю діляться своїм досвідом
- цікаві люди
- Всі вони обожнюють своїх рідних в приділяють їм весь свій вільний час.

Соціальна допомога полягає в тому, що їм надаються різні послуги і пільги, які закріплені державою. Така допомога також має періодичні і разові виплати до пенсій і допомог, уникнення критичних проблем у житті, що пов'язані із повсякденним життям кожного з нас.

Соціальну допомогу можна поділити на декілька типів, а саме на термінову, адресну і бригадну допомогу для важко хворих.

Термінова – це допомога у екстрену ситуацію в один раз. Вона включає в себе надання харчування, теплого одягу, взуття, невеликої матеріальної допомоги, можливість отримання тимчасового приміщення, у наданні екстреної медичної і психічної допомоги.

Адресна – розрахована на людей, яким необхідна допомога в дуже складній ситуації. Дану людину необхідно відвідувати і надавати необхідну побутову або соціально-психологічну допомогу.

Бригадна допомога для важко хворих людей включає в себе після обслуговування, яке надається для соціальних або медичних послуг. Пенсіонерам надаються певні послуги побутового характеру та сестринський догляд.

Отже, робота з такими людьми вважається дуже непередбачувана і важкою у психологічному стані і тому соціальні робітники повинні мати всі необхідні навички, щодо людей старшого віку.

Коваль А.М (м. Київ)

koval.nastuysha@list.ru

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Громадянська активність, що проявляється у волонтерстві чи в участі в різних політичних і соціальних проектах, сприяє залученню населення до процесів самоорганізації і відповідно сприяє розвитку в Україні свідомого суспільства. Волонтерська діяльність у нашій державі ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності та безкорисливості, що здійснюється фізичними особами заради добробуту й процвітання суспільства.

Особливість волонтерського руху в Україні полягає в тому, що найчисельнішою групою стала учнівська і студентська молодь. Участь молодих людей у волонтерському русі дає їм змогу зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем та випробувати власні можливості, беручи участь у проектах соціальної спрямованості. Надзвичайно потужний поштовх розвитку волонтерського руху в Україні надала Революція Гідності та війна на сході України проти російсько-сепаратистських завойовників. Під час Євромайдану багато людей за власною ініціативою надавали допомогу протестувальникам – безоплатно обігрівали, годували та лікували їх. Цей рух справді став надзвичайно масовим і надав поштовху для формування волонтерських рухів: «Самооборона Майдану», «Автомайдан», «Євромайдан-SOS» та багато інших об'єднань, що стали прикладом високого рівня єдності та згуртованості кожного українця. Багато з цих рухів згодом взяли за ще більш складну і масштабну справу – вони почали годувати, лікувати та забезпечувати всім необхідним Українську Армію, що воює з сепаратистами на сході країни. Держава не в змозі забезпечити українське військо та добровольчі батальйони, саме тому Українська Армія стала справді народною – збір коштів, продовольства і різноманітного обладнання для захисників України набув значного масштабу, до якого долучилися мільйони людей. Волонтерський рух на підтримку українського війська виник стихійно з окремих волонтерів, які об'єднувалися в групи. З часом з'явилися лідери, що об'єднали ці групи і почали працювати під централізованим керівництвом, що сприяло посиленню впливів на державний апарат та ефективність допомоги. Представники волонтерських організацій залучилися до харчового та медичного забезпечення, деякі з них стали працюють у департаментах Міністерства оборони, що відповідають за постачання Збройних Сил України.

Від початку листопада 2014 року в Україні діє громадська організація «Асоціація народних волонтерів», до якої ввійшли волонтерські організації, які регулярно надають допомогу військовикам і цивільним особам у зоні АТО (антитерористичної операції), а також ветеранам АТО та їхнім сім'ям. Окремі волонтерські групи займаються допомогою в пошуках зниклих або загиблих солдатів. Основна частина таких рухів сформувалася після Іловайської трагедії, коли кількість загиблих та зниклих безвісти, за деякими свідченнями, вимірювалася в сотнях. Однією з таких організацій є «Союз Народна Пам'ять», що працює в зоні АТО з вересня 2014 року. Багато волонтерів займаються виготовленням екіпірування власноруч – шиють аптечки, чохла для бронезилетів, одяг, маскувальні сітки. Часто волонтери збирають безпілотники для військової розвідки.[1]

На сьогодні в Україні існує низка волонтерських рухів та об'єднань, що зарекомендували себе як дієві й ефективні групи самоорганізації, які мають серйозний вплив, здатні віднайти будь-які потрібні ресурси та вирішити проблеми будь-якої складності. Серед них, зокрема, «Крила Фенікса», «Армія SOS», «Волонтерська Сотня», «Повернись живим», «Ми – кияни» та ін.

Нині масштаби діяльності волонтерів в Україні дають підстави говорити про високий рівень громадянської свідомості в наших співгромадян, що являється яскравим прикладом незламності та віри в світле майбутнє українського народу.

Список використаних джерел:

1. Тохтарова І.М Волонтерський рух в Україні: шлях до розвитку громадського суспільства як сфери соціального відновлення / І.М Тохтарова // Теорія та історія державного управління. – 2014. - №2. – С.13

Ковтиха В.В.(м. Київ)

kovtyshka@gmail.com

ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК ЗАВДАННЯ МОДЕРНОЇ ДЕРЖАВИ ХХІ СТ.

Соціальні трансформації, що відбуваються в українському суспільстві, впливають не лише на різноманітні галузі громадського життя, а й приватного, зокрема, на подружні та дитячо-батьківські стосунки. Протягом сторіч на рівні гендерних стереотипів та загальноновизнаних норм насаджувався той факт, що до обов'язків жінки входять домашня робота та виховання дітей, а батько для дитини мав поставати у якості абсолютної персоніфікації влади, годувальника й уособлення жорсткого авторитарного начала. Але разом із модернізацією соціуму модернізується й інститут сім'ї. Дослідниками доведено, що батько грає вагомую роль у благополучному розвитку дитини з моменту її народження.

Асиметричне батьківство – явище, якого необхідно позбутися. Цей феномен характеризується нерівним виконанням батьківських обов'язків чоловіків і жінок, за якого жінки займаються материнством, а чоловіки реалізуються виключно у публічній сфері, будучи віддаленими від своїх дітей. Така батьківська поведінка призводить до проблем, пов'язаних із гендерною ідентифікацією дитини та засвоєнням нею соціальних ролей. Відсутність батька в сім'ї чи його емоційне дистанціювання від своєї дитини нерідко спричиняє виникнення у неї складних психологічних проблем.

Суспільством диктуються різноманітні очікування й норми, що стосуються гендерної поведінки чоловіків. Традиційний погляд на них, керуючись патріархальними позиціями, завжди асоціювався із силою та владою. Проте, останнім часом стало неможливо не помічати «проблемних» осіб сильної статі, яким стало важко підтримувати стандарт чоловічої ролі. «Криза маскулітності» – це метафора, за якою ховається неможливість виконання чоловіком традиційних чоловічих ролей. Суспільство розглядає чоловіків цієї категорії як цілковитих невдах. Проте, ще у відносно недалекому 1992 році Роналд Левант писав, що чоловічість дійсно необхідно реконструювати, при цьому зберігши усі хороші аспекти та виключивши застарілі й нефункціонуючі частини. «Новий» чоловік має поєднувати у собі не лише

найкращі маскулінні риси (упевненість, логічність, надійність), а й такі фемінні, як емоційність, ніжність, турботливість, «він чудово поєднуватиме роботу та сім'ю... стане батьком, про якого завжди мріяв» [Levant, R. Toward the reconstruction of masculinity. *Journal of Family Psychology*, 5. – 1992. – р. 387].

За словами Дж. Плека, у сім'ях, де батько активно включається у виховання та розвиток дітей, вони відрізняються кращим когнітивним мисленням, підвищеною емпатією, у них спостерігаються значно менш стереотипні погляди та більш інтернальний локус контролю.

Нові тенденції полягають у тому, що чоловіки почали піклуватися про вагітну дружину, супроводжувати її під час пологів, виявляючи щире зацікавлення, і опановуючи мистецтво догляду за дітьми, турботи та виховання. Деякі чоловіки беруть соціальну відпустку аби доглядати за дитиною, стають не просто сторонніми спостерігачами, а справжніми батьками, – представниками моделі «нового батька». Вона наразі є найменш поширеною моделлю батьківської поведінки, і, на жаль, більш характерною для західної культури. Завдяки активному насадженню образу «нового» турботливого батька спостерігається збільшення частки чоловіків у нових для них сферах батьківської поведінки. «Новий» батько постійно контактує зі своїми дітьми, є включеним у їхні справи й проблеми, проводить з ними дозвілля і допомагає у навчанні.

Такий батько розуміє, що домашня робота у разі необхідності може бути альтернативою професійній діяльності та заробітку, тому він готовий покинути свою кар'єру заради дітей, якщо цього вимагають обставини. «Новий» батько керується тим, що тепло та турбота однаково необхідні та важливі для дитини, і неважливо, практикує їх батько чи мати. Представники даної моделі батьківської рольової поведінки зуміли довести, що активне та відповідальне батьківство повністю сумісне з уявленнями про маскулінність.

Усі ці зміни у рольовій поведінці чоловіків безумовно пов'язані з мінливими нормативними еталонами маскулінності та фемінінності, які у наш час стають усе менш жорсткими. Батьківство стало розглядатися не лише як соціальна функція, необхідна для правильного виховання, насамперед, синів, але як важливий елемент чоловічої ідентичності.

Шлюбно-сімейне законодавство, мобілізація чоловіків, ідеологічна та соціальна підтримка здебільшого материнства та існування традиційних гендерних стереотипів з приводу чоловічих та жіночих гендерних ролей призводять до обмеження чоловіків у реалізації своїх батьківських обов'язків, що, в свою чергу, спричиняє руйнування сім'ї як суспільного інституту. Тому держава повинна проводити соціальну політику активізації батьківства та пропаганди відповідального батьківства. Адже сім'я – частина суспільства. А здорові, благополучні сім'ї – це основа сталого розвитку модерної держави.

Коцєруба А.С., Смілянець Є.Я. (м. Київ)

zeniasmil@gmail.com

ВИКЛИКИ, ЩО ПОСТАЮТЬ ПЕРЕД СОЦІАЛЬНОЮ ДЕРЖАВОЮ

Концепцією соціальної держави як політичної системи є перерозподіл матеріальних благ відповідно до принципу соціальної справедливості з метою забезпечення гідного рівня життя кожному індивіду. Однак, час плине, змінюються потреби суспільства – відповідно і соціальна держава повинна трансформуватись разом з ними.

Вперше поняття «соціальна держава» застосував в кінці XIX ст. німецький вчений Л. фон Штайн. Він писав, що соціальна держава «зобов'язана підтримувати абсолютну рівність в правах для усіх суспільних класів, для окремої особистості, що самовизначається завдяки своїй владі. Вона зобов'язана ... сприяти економічному і суспільному прогресу усіх громадян» [1]. Широке розповсюдження і закріплення в конституціях західних країн термін «соціальна держава» отримав після Другої світової війни.

Таким чином, вихідним критерієм виокремлення соціальної держави в окремий тип став державний патерналізм, направлений на усіх членів суспільства незалежно від їх

соціальної приналежності. Виникнення і закріплення терміну «соціально держава» фактично визнало нову природу державності. Це вже не «поліцейська» держава, чи «держава суспільного договору», відбувається перехід до держави, яка здійснює соціальні функції. Відповідно така держава бере на себе функції забезпечення доброти громадян, доступності соціальної підтримки всім верствам населення, кожному хто її потребує, створює систему державного соціального забезпечення і соціального захисту, виконує бюджетне фінансування соціальних програм, соціального страхування, така держава становиться домінуючим суб'єктом соціальних функцій в суспільстві.

Однак, наскільки виправданим є такий підхід? Соціальний принцип, разом із збудованою на ньому державною структурою, призводить до того, що більшість громадян дивляться на державу, як на інструмент вирішення особистих питань. Занадто активний державний патерналізм сильно знижує здатність до ризику і прийняття самостійних рішень, що потребують власних інвестицій. Яскравим прикладом цього є Німеччина кінця ХХ ст. Німці не бажають змінювати роботу і місце проживання (за умови отримання кращої роботи) і навіть у безвихідних ситуаціях віддають перевагу не працювати взагалі, ніж погоджуватись на низькооплачувані робочі місця. Намагаючись допомогти безробітним, створити для них достойні умови життя, соціальна держава сформувала масу людей, що не мають бажання шукати роботу. Німеччина першою стала масштабно реалізовувати принципи соціальної держави і тривалий час вважалась еталоном.

Принципи соціальної держави призводять до суспільно-політичної апатії серед населення. В результаті громадяни не сприймає політику як процес, в межах якого вони самостійно захищають свої права через представників, мітинги, суспільні або політичні організації. В такій країні утворюється інертна маса населення, яка не здатна піклуватись про реалізацію власних інтересів.

Таку ситуацію можна описати з точки зору концепції А. Тойнбі «Виклик – відгук». «Викликом» Тойнбі називав різку зміну умов життя цивілізації. Він вважав, що коли цивілізація буде розвиватись статично, орієнтуючись лише на стійкість відносин і опит минулих поколінь, то при різкій зміні умов, таке суспільство не зможе зміни спосіб життя і адаптуватись до нових умов. Продовжуючи жити і діяти так, наче цього «виклику» не було, суспільство рухається до краху і гине, а отже гине і соціальна держава.

Ідея соціальної держави мала блискучий розвиток і реалізацію в тих країнах, де економічний розвиток цих країн досяг максимальних темпів розвитку.

На сьогодні ситуація змінилась докорінно: демографічна ситуація в Європі стало несприятливою – збільшення віку виходу на пенсію, кількість пенсіонерів наближається до кількості працюючих, що ставить під сумнів соціальну систему. Тому моделі соціальної держави стають неіздатними і потребують негайної модернізації. Таким чином перед сучасним суспільством постає певний «виклик», який потребує адекватної «відповіді».

Отже, соціальна держава є основою для забезпечення громадянам достойних умов життя, але здатна і негативно впливати на соціально-політичне становище, тому дуже важливо щоб система соціальної держави продовжувала розвиватись, відповідаючи викликам часу, бо в іншому випадку вона зазнає повного занепаду.

Список використаних джерел

1. Гречко П.К.. Концептуальные модели истории. – 2006. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://society.polbu.ru/grechko_models/ch14_all.html

Куцак В.В. (м. Київ)

vlad521828@gmail.com

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗОНІ АТО

Волонтерська діяльність – це добровільна діяльність, спрямована на допомогу людям, котрі опинилися в тяжкій життєвій ситуації. Волонтерська діяльність представляє собою підтримку, допомогу, як матеріальну так і духовну, фізичну, людям що її потребують.

Волонтерство є добровільною справою, не переслідуючи ніякої матеріального зиску. Все базується на непримусовому бажанні допомогти своєму ближньому. В наш час, коли верхівка країни, намагається встати на ноги, аби підняти державу, волонтери є кісткою, стовбуром, що тримає нашу Батьківщину.

Час виникнення Волонтерського руху нема як такого. Все розпочалося з маленьких груп людей, що прагнули своїми силами, допомогти країні. Вони об'єднувались у все більші і більші бригади. Почали створюватись організації.

У зв'язку з останніми подіями, рух почав набувати все більший масштабів. Допомогу, яку волонтери надають для нашої армії, є майже ключовим фактором того, що наші солдати так довго тримають оборону і дають відсіч загарбникам. Волонтери кожного дня збирають добровільні внески для нашої армії. На ці гроші вони купують найнеобхідніші предмети для солдат. Створюються місця прийому речей, куди кожен може принести свої речі для пожертви бійцям АТО. Особливо актуально це в зимовий період. Теплі речі допомагали зігрівали захисників України.

Люди добровільно жертвували свої речі. Починаючи від звичайних шкарпеток, закінчуючи автомобілями. В магазинах волонтери роздавали списки речей, яких потребували вояки. Тут кожен міг зробити свій внесок, купивши пакет гречки чи рису.

Створювались волонтерські медичні установи, де лікарі допомагали постраждалим безкоштовно. Волонтери допомагали сім'ям, чийх членів забирали в АТО. Важливим було створення центрів реабілітації для військовослужбовців, що повернулися із зони бойових дій. Побувавши на передовій, побачивши смерть. Не у кожного вистачить волі, щоб усе це витримати. Волонтери надають психологічну підтримку, допомагають вийти з депресії, хоча б трохи, полегшити біль від усього побаченого.

Окремим пунктом хотілось би вткремити допомогу біженцям. Котрі, проти своєї волі, опинилися в зонах обстрілу. Хто мав родичів деінде, їхали до них. Іншим допомагали волонтери. Вони приймали цих людей до себе в домівки, або ж підшукували місця, де їх приймуть. Не кожен біженець встигав забрати усі потрібні речі, аби при звичаїтись до нового місця. Волонтери, по можливості, надавали біженцям ці необхідні речі.

Також, треба не забувати про їх допомогу у пошуках безвісти зниклих або загиблих солдат. Для цього волонтери привертають увагу телебачення та газет. За допомогою цих же прийомів вони в цілому намагаються привернути увагу до ситуації, що виникла у країні, пошуку нових волонтерів та нових способів реалізації своєї діяльності; боротьбу з корупцією.

Деякі волонтери почали вдома виготовляти приладдя, шити костюми, чохла для бронезилетів, різни види екіпіровки. Інженери, як підтримують даний рух збирають безпілотники.

Цій справі властиві і мінуси. Мінусом є деякий ризик. Небезпека вартує тих, хто вивозить потерпілих із зони АТО - вони можуть потрапити під обстріл. Ще одним вагомим мінусом є те, що з'являються шахраї, яким байдуже на людей, вони шукають лише матеріальну вигоду. Створюються фальшиві організації і найманці під виглядом волонтерів збирають гроші, користуючись благодійністю українців.

Частково до мінусів можна додати дії нашої влади. Тому що вона і тут приклала свою руку. Податки. За волонтерську діяльність потрібно платити державі. Парадокс в тому, що потім, як кажуть наші депутати, ці гроші ідуть на допомогу військовим.

Час для волонтера, не має значення. Його допомога може знадобитися будь-якої миті. Він це знає і тому готовий до цього. На цей час, за підрахунками, волонтери відправили в зону АТО приблизно 600 тон гуманітарної допомоги, але на цьому вони зупиняться не збираються. Волонтерський рух став своєрідним символом українського національного відродження.

ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВИ ЗАГАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ У XXI-ОМУ СТОЛІТТІ

Однією з найбільш значних соціально - економічних і політичних подій кінця XX століття став розпад Радянського Союзу. Ця подія призвела до того, що ряд країн, прийняли капіталізм в якості нової економічної системи. Ця система має, безумовно, свої переваги, однак одним з найбільших її недоліків є зменшення ролі держави у захисті економічного і соціального благополуччя її громадян [1].

Пошуки способів покращення якості життя соціально незахищених верств населення (людей, котрі в силу певних обставин не можуть самостійно забезпечувати собі прийнятний рівень матеріального благополуччя) відбувались ще давно, і поступово відобразились у вигляді концепції «держави загального добробуту». Ця концепція з'явилась після відомого доповіді англійського економіста Уільяма Беверіджа в парламенті Великобританії в 1942 році. Беверідж вважав, що соціальний захист громадян полягає в правильному розподілі відповідальності між державою, роботодавцем і робітником [2]. В доповіді підкреслювалось: «Організація соціального страхування повинна бути розглянута тільки як частина єдиної політики соціального прогресу. Це атака на Нестаток. Але він є лише однією з п'яти великих соціальних проблем, з якою, можливо легше всього впоратись. Інші - це Хвороби, Неуцтво, Злидні і Безробіття [3].

На основі доповіді уряд Великобританії в 1944 році почав реформу системи соціального страхування. До 1952 року також були введені в дію закони про державну службу охорони здоров'я, програми страхування в зв'язку з нещасними випадками на виробництві, пенсійного страхування і т.д. [2].

Однак, дана теорія неодноразово критикувалась за наступні недоліки:

- велика частка витрат на підтримання системи соціального захисту
- збільшення великих очікувань у громадян, які отримували соціальний захист
- економічна неефективність «держави добробуту»
- критика перерозподілу як основного інструменту розподілу доходів у суспільстві [4].

На даний момент, з певною долею умовності, «державами загального добробуту» можна назвати США, Великобританію, Швецію, Канаду, Німеччину, Данію, Норвегію. В цих країнах так чи інакше розширюються соціальні права громадян, робляться спроби усунути велику нерівність в рівні доходів і матеріального благополуччя окремих категорій населення.

Чи є перспективи у «держави загального добробуту» в XXI столітті?

Це питання треба розглядати з декількох сторін. З одного боку, держава завжди хоче збільшувати бюджет і зменшувати всі можливі витрати, в тому числі і витрати на соціальну сферу. Крім того, зі збільшенням розміру соціальної допомоги є велика ймовірність, що частина населення не буде зацікавлена в процесі виробництва матеріальних благ, тому що держава все одно гарантує мінімальний рівень добробуту. З іншого боку, стабільний економічний ріст можливий тільки тоді, коли населення має стабільні гарантії соціального захисту. Комплекс таких заходів, як охорона здоров'я, належний рівень безкоштовної освіти, встановлення мінімального рівня оплати праці і пенсій, заходи для подолання безробіття допомагають згладити диспропорції в рівнях доходів різних соціальних верств. Це також допомагає збільшити лояльність населення до уряду, що зменшує кількість протестних настроїв.

Очевидно, що в умовах сьогоденної економіки будь-яка держава не може повністю надавати всіх послуг соціальної допомоги. Тому вихід з цієї ситуації може бути в окремих компромісах, таких як: гарантування рівних можливостей всім, створення умов повної зайнятості, гарантування отримання всім громадянам доходів, не нижче встановленого прожиткового мінімуму. Ефективним кроком є також створення великої кількості державних і суспільних соціальних служб.

.В Україні ідея «держави загального добробуту» не має відображення в вигляді чіткої системної соціальної політики, що позначається на великій диференціації населення, на падінні рівня доходів і рівня життя українців.

Таким чином, ми бачимо, що в XXI столітті, в час масштабних кризових явищ в економіці, коли багато людей живе за межею бідності, концепція «держави загального добробуту» може бути доволі актуальна. Вона допомагає збільшити лояльність людей до уряду, забезпечити добробут певних верств населення, зменшити безробіття і прискорити темпи економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Государство всеобщего благосостояния: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Государство_всеобщего_благосостояния
2. Социальное государство: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Социальное_государство
3. «У истоков социального государства: У. Беверидж», Г. М. Алпатова: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.histvestnik.psu.ru/PDF/20091/03.pdf>
4. Демонтаж государства всеобщего благосостояния: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://palityka.org/pdf/04/0408.pdf>

Лапина В.В. (м. Харків)

v.lapina39@gmail.com

СУПЕРЕЧНОСТІ ЦІННОСТЕЙ МОДЕРНУ ТА ПОСТМОДЕРНУ В ПРОЦЕСАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕКЛАМНИХ ПРАКТИК

Не підлягає сумніву визначення того, що безумовний підсумок епохи Модерну є «Глобалізований» світ, - світ, позбавлений різноманіття. Епоха, в яку була сформульована ідеологія, що призвела до перегляду основних людських цінностей. Чи не стали ці цінності однією з головних причин глобалізації, що претендують на роль універсальних? Незважаючи на те, що особливий зміст придбали ідеї волі, незалежності, економічного зростання та прогресу, воно все-таки стало відправною крапкою для сучасної духовної кризи. Чи не повертає нинішній культурний фон до того, щоб людина остаточно втратила свою ідентичність, перетворившись в «споживачого суб'єкта»? Саме тому, останнім часом, дослідники приділяють велику увагу саме аксиологічному аспекту ролі глобалізації в поширенні рекламних практик.

Як об'єктивне явище глобальної модернізації, де головна дослідницька увага зосереджена на ідентифікації чинників прогресу глобальної капіталістичної системи, реклама являє собою, невід'ємний компонент ринкового механізму. Аргументами суспільної корисності реклами як одного з факторів модернізаційного стимулу економічної глобалізації слугують основні тенденції розвитку рекламного бізнесу:

1) відбувається глобалізація й інтернаціоналізація рекламної діяльності, пов'язана з об'єднавчими процесами на європейському континенті, виходом транснаціональних корпорацій на нові ринки. Таким чином, у перспективі, що починає реалізовуватися, мова йде про глобальні рекламні кампанії, розрахованих на споживачів усього світу;

2) відбувається укрупнення й централізація рекламних гігантів, і, відповідно, розвиток мережних міжнародних рекламних і комунікаційних груп, поглинання невеликих агентств великими міжнародними рекламними фірмами;

3) широко впроваджуються нові інформаційні технології й нові виробничі рекламні технології. Використання їх приводить до зміни природи і якості реклами. Формуються нові види реклами, що отримують інтерактивний характер;

4) проявляється значне зниження ефективності реклами в засобах масової інформації й перерозподіл рекламних бюджетів на користь інтегрованого маркетингу[1, с.103 - 104].

Визначальним чинником прогресивних змін є діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК), які активно використовуючи потенціал ЗМІ, створюють глобальні та локальні

інституціональні мережі рекламного впливу, шляхом постійного оновлення споживчих стандартів. Люди, що прагнуть підвищити свій рівень життя, під впливом реклами, змінюють стандарти своєї споживчої поведінки, переосмислюють пріоритети своєї діяльності та ціннісні установки. Реклама в цьому випадку стимулює актуалізацію цінностей трудової активності, підсилює мотивацію діяльності людини для досягнення матеріального добробуту[2,с. 92-101].

Важливо також підкреслити, що в сучасних умовах глобалізації світовий ринок реклами почав перетворюватися в рекламно-економічний простір практичної актуалізації світових рекламних технологій і концепцій. Сучасна реклама відрізняється від реклами XIX ст. і першої половини XX ст. актуальністю й ефективністю нових аспектів. Та наряду з розвитком, нові рекламні технології змінюють своє цільове та функціональне призначення, виступаючи як технології маніпулятивного соціального впливу, що стало важливим пізнавальним стимулом дослідження реклами в соціології постмодерну

Теоретики-постмодерністи схильні розглядати рекламу в специфічній редукаціоністській площині – як особливу антигуманну симулятивну віртуальну практику, глобальна експансія якої пояснюється посиленням віртуалізації суспільного життя та зростаючим впливом сучасних інформаційних технологій. Можна стверджувати, що переважна більшість соціологів-постмодерністів (У. Еко, Р. Барт, Ж. Бодрійяр) вважають, що за допомогою реклами сьогоденне суспільство дивиться на себе і засвоює свій власний символічний образ, причому образ цей ґрунтується аж ніяк не на подобі, а виступає як симулякр – тобто як деформований та сфальсифікований знак, в якому зливаються означене і те що означає. . В перспективі такого розуміння, реклама інтерпретується як деструктивний чинник «символічного обміну», який виконує функцію заміщення реальних об'єктів віртуальними знаками, наслідком чого є втягнення людей у світ нав'язаних зовні псевдоцінностей – «симулякрів», які мають виразні ознаки владного примусу[3, с. 51-59].

Вважається, що однією з основних функцій реклами в сучасному суспільстві є її здатність формувати споживчу ідеологію, яка стає засобом маніпуляції масовою свідомістю. Поглинаючи прийняті масові цінності культурного і духовного рівня, реклама нав'язує цінності споживацтва.

У більшості постмодерністських інтерпретацій специфіки новітніх практик споживчої активності індивідуальних та колективних соціальних суб'єктів маніпулятивний вплив реклами пояснюється, як обумовлений завданнями широкого залучення людей до відтворення такого соціального явища як консьюмеризм, а також до стимулювання надмірного споживання та задоволення різних псевдопотреб.

Таким чином, існуючі принципові відмінності цінностей модерну, та між різними концептуальними версіями соціології постмодерну зумовлюють певні концептуальні суперечності в поясненні соціального впливу комерційної реклами на різні аспекти життєдіяльності індивідуальних та колективних суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Головлева Е.Л. Основы рекламы [Учебное пособие]/ Е.Л. Головлева. – М.: ЗАО «Издательский Дом «Главбух», 2003. – 272 с.
2. Лапіна В.В. Проблема взаємодоповнення соціологічного та соціально-психологічного підходів до вивчення впливу реклами на соціальні цінності та стилі життя /В.В. Лапіна//Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. праць. – К.:Логос, 2012. – Вип.16. – С. 92-101.
3. Лапіна В.В. Особливості концептуального відображення взаємообумовленості процесів «надлишкового споживання» та маніпулятивного впливу реклами в соціологічних теоріях глобальної модернізації та глобальної залежності/В.В. Лапіна//Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: [зб. наук. праць]. – К.:Логос, 2012.-Вип.17. – С. 51-59.

Drzlooksana@gmail.com

ВОЛОНТЕРСКОЕ ДВИЖЕНИЕ: ВЕРА В ЛЮДЕЙ И ДОБРО

Война – это страшное событие в жизни каждой нации. Люди убивают, гибнут по разным причинам и политическим или религиозным предубеждениям. Странно, что из-за политик могут умирать люди. В военное время мы вынуждены действовать соответственно. Сейчас в Украине тяжелые времена – военный конфликт на востоке страны. Я горжусь своими земляками, которые отстаивают независимость Украины, которые защищают мирное население, жертвуя собой, помогают нуждающимся. Чувствую, что и я должна помочь.

Задумывались ли вы раньше, насколько страшна война, что она может ворваться и в вашу жизнь. Многие семьи остаются без домов, без теплой одежды, без денег и еды. И все это на фоне обстрелов по жилым районам. Многие уезжают. Некоторые остаются в своих родных городах в надежде, что очередной снаряд не попадет в их дом. А как же молодые люди, которых призывают в зону военных действий. Они едут защищать чужие семьи с надеждой предотвратить продвижение войны в свои города. Люди страдают им нужна вода, еда, теплая одежда, дом.

Я живу и учусь в столице. Понимаю, что могу помочь: думаю, что у меня найдется какая-нибудь старая кофта, лишнее одеяло, небольшое количество денег... Но постает вопрос: как я могу это отправить нуждающимся? Вряд ли я отправлюсь туда на автобусе с пакетами моей скромной гуманитарной помощи.

К счастью существует множество организаций, созданных для помощи людям и солдатам на востоке. Это можно услышать в транспорте, увидеть по телевизору, прочитать в социальных сетях. «Допомага пораненим та українській армії», «Центр допомоги бійцям АТО» - это и другое мы читаем на всяких табличках, эти строки так же выдают поисковые систем на запрос «помощь АТО». На дорогах и улицах можно встретить множество, в основном молодых, людей с чудо-коробочками в руках. Они собирают деньги в помощь нуждающимся. Возле крупных супермаркетов, стоят голосистые добровольцы, приглашающие купить продукты в помощь нашим бойцам АТО. Многие прохожие (или проезжающие) с сочувствующими лицами бросают в коробочки купюры разного достоинства. Посетители супермаркетов помимо своих продуктов покупают консервы, бутылки с водой, крупы и другие продукты из списков, а на выходе из магазина скидывают это все в одну большую тележку (или корзину). Теперь можно быть спокойным, есть добровольцы, организовывающие такие действия в помощь пострадавшим, раненым.

Но увь, не все так просто. Необходимо проверять эти добровольные организации. Предположим, некая Таня, студента киевского ВУЗа, захотела себе новый компьютер. Старый не в состоянии помочь в учебе, а на новый обычной стипендии не хватит, да и подработки забирают много времени. Но Таня креативная и находчивая, она находит себе пластиковый контейнер, приделывает к нему ленточки, чтобы можно было повесить на шею (а ленточки лучше брать сине-желтые – так люди будут верить в Танин патриотизм и милосердие), распечатывает на бумаге много умных слов, а главные слова: «Помощь АТО». С этой коробкой она выходит на ближайшую оживленную улицу или дорогу, на которой пробки это частое явление. Статистика гласит, что за день таким образом она может собрать до 3000 грн. Проблема в том, что люди в большинстве случаев не проверяют подлинность организации, которую представляет этот волонтер. Я провела небольшой опрос, среди моих знакомых. На вопрос: «Доверили бы вы свои деньги-пожертвования волонтеру на улице» практически все отвечали, что нет, опираясь на то, что сейчас много лже волонтеров, которые таким образом зарабатывают немалые деньги.

Солдаты, проходящие службу в АТО часто не получают всего того, что им отправляю в помощь. Ведь все это проходит через десятки людей, которые считают за справедливость взять долю себе. (это не пустые слова, а рассказанное одним из бойцов из Чернигова)

Но есть множество проверенных служб, которые организывают сбор средств и перевозки. Правда так же ставит под сомнение то, что волонтером к ним можно наняться и получать неплохую зарплату. Интересно, что попадает непосредственно нуждающимся.

Волонтер – это доброволец, который жертвует своим свободным временем или отдает всю жизнь доброму делу, достойному уважения. Он не ищет в этом выгоды. Не кричит во все стороны, что он делает доброе дело. Он просто делает.

И в дни, когда война вот-вот может случиться, может добраться и до твоего города, важно понимать, что кому-то нужна помощь, и ты можешь помочь.

Но то, что происходит сейчас, пошатывает веру в добро, веру в человечность. Думаю, проблема в нас самих, ведь многие семьи живут по принципу «все для себя». Проблема в том, что мы ищем легких способов заработать, бессовестно наживаемся на горе других. Чтобы изменить это, надо осознать вот что: «Помоги нуждающемуся и когда-нибудь кто-то поможет тебе, когда в этом нуждаться уже будешь ты».

Логінов І.В. (м. Київ)

illya_loginov@ukr.net

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ

Волонтерство — добровільна діяльність громадян, спрямована на підвищення блага суспільства, що не передбачає грошової винагороди. Даний вид активності не вимагає виконання грошових внесків, витрачається тільки власний час та зусилля.

В 2014 році в Україні виник новий рух волонтерської допомоги – із забезпечення ресурсами українських військових після розгортання військового конфлікту на Донбасі. Даний рух почав своє зародження ще під час Революції гідності, змінюючи форми та масштаби. З плином часу почали з'являтися лідери, що призвело до об'єднання окремих волонтерських груп та створення централізованого керування, а в результаті — до росту впливу на державний апарат та ефективність.

Основними питаннями, вирішенням яких займаються волонтери є:

- допомога армії України (збір продовольства, одягу та амуніції, лікарських засобів);
- допомога пораненим, госпіталям і лікарням, в яких перебувають військовослужбовці;
- допомога сім'ям, що були вимушені залишити домівки внаслідок бойових дій (юридична, гуманітарна та психологічна допомога, працевлаштування, пошук житла);
- гуманітарна та психологічна допомога сім'ям учасників АТО (гуманітарна, психологічна);
- допомога з відновлення, ремонту та вдосконалення бойових машин.

Окремі групи волонтерів співпрацюють з Міністерством оборони України та іншими структурами, командирами батальйонів з метою забезпечення безпеки на місцях переговорів та обмінів, пересуванні по території бойових дій, переході через блок-пости, транспортуванні в госпіталі.

Останнім часом волонтери почали займатись привертанням уваги громадськості на некомпетентність адміністративних армійських установ. Вже давно стало нерідкістю, коли окремі волонтерські групи борються з корумпованими службовцями оборонних відомств.

Волонтерська робота подібного роду має ряд своїх ризиків. При доставці вантажів безпосередньо у зону бойових дій, ставались випадки, коли автомобілі з вантажем були перехоплені терористами, а волонтери потрапляли в полон. Відомо і декілька випадків про загибель волонтерів.

Окрім цього, волонтерство часто піддається дискредитації з боку людей, що бачать у благодійності українців засіб для єдиної цілі — збагачення. Зустрічались випадки шахрайства при зборі коштів, зміні інформації про діяльність волонтерських організацій, підміни імен та рахунків, на які просили перерахувати грошову допомогу. Були зафіксовані випадки, коли деякі благодійні фонди, які прикривалися допомогою українським

військовослужбовцям, збирали гроші за допомогою волонтерів-шахраїв, не виконуючи обліку зібраних коштів та перераховували на потреби армії лише незначну частину.

Волонтерський рух допомоги українським військовослужбовцям за короткий проміжок часу зумів організуватись в потужну систему. За рахунок лише власного бажання та ентузіазму його учасників, він зумів максимально ефективно почати вирішення продовольчих проблем української армії. В ситуації, що склалася, дії волонтерів є надзвичайно доречними та ефективними. Рух має тенденцію до зростання та підвищення якості своєї роботи, тому в майбутньому очікується подальший його розвиток.

Макарова Л.С.(м. Київ)

ludmilla.m@gmail.com

РЕВОЛЮЦІЯ У ТАКТИЧНІЙ МЕДИЦИНІ ЗУСИЛЛЯМИ ВОЛОНТЕРІВ

1. Що мали?

На початок збройного конфлікту на Сході України тактичної медицини в українській армії майже не було.

- Інформація, яка використовувалась була в більшості заснована на веденні бойових дій в Афганістані. Вона викладалася на базі старих радянських підручників і не враховували сучасну статистику та новітні медичні розробки та знання.

- Тренінгів із надання допомоги для військових не було.

- Із оснащення використовувався мінімальний набір: ПП та гумовий джгут Есмарха.

В цілому тренінги по тактичній медицині (в рамках міжнародних протоколів CLS/TC3) проходили тільки елітні підрозділи (СБУ, Омега, УДО).

2. Що було зроблено?

Починаючи з кінця весни 2014 року в Україну почався активний волонтерський рух у цьому напрямку. Ті, хто були медиками на Майдані, розуміли, що їхня допомога потрібна на фронті і чітко усвідомлювали, що їх знань навичок недостатньо.

Протягом 2014 відбувалася еволюція сучасної тактичної медицини:

- почали з'являтися інструктори-волонтери, які навчали бійців наданню першої допомоги у бойових умовах,

- волонтери почали об'єднуватися у волонтерські групи,

- групи почали структуруватися і збільшуватися, навчальний процес ставав все більш структурованим.

Наразі існує велика кількість волонтерських груп інструкторів тактичній медицині (Захист патріотів України, Білі Берети, ГО «Патріот», Народний Тил, T-helpers, 44 навчальний центр, Спільна Справа, Юніт), які навчають українських військових і добровольців рятувати своє життя і життя своїх товаришів на полі бою, а також самостійно закупають та передають бійцям сучасні аптечки ІФАК.

Однак одне з найбільш досягнень: донесення до владних структур, командування, громадськості необхідності навчання бійців тактичній медицині, ґрунтовні зміни в медичній службі ЗСУ, каталізатором яких виступили волонтери. Навчання першій домедичній допомозі було включено у програму підготовки призовників і мобілізовані 4-ї хвили у березні-квітні 2015. Був написаний підручник із тактичної медицини для бійців на основі світового досвіду.

3. Проблеми та плани.

1. Не існує єдиного стандарту навчання.

2. Немає єдиного об'єднуючого елементу між ГШ/ЗСУ та волонтерськими структурами.

3. Не побудована система навчального процесу в середині ЗСУ.

ВОЛОНТЕРСТВО: У ПОШУКАХ СЕНСУ БУТТЯ

Останнім часом в Україні все популярнішою стає ідея волонтерства. Які ж причини цього? Перш за все потрібно розібрати тлумачення цього терміну. «Волонтерська діяльність (від лат. «voluntarius» - воля, бажання, від англ. «voluntary» - добровільний) — добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб — волонтерів, спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги; сприяє самореалізації волонтера» [1].

Вважається, що волонтерство виникло 1859 року, коли Анрі Дюран запропонував створити організацію, яка б працювала на добровільних засадах і надавала б медичну допомогу полоненим і пораненим – Червоний Хрест [2]. Сьогодні ця організація працює і відома у всьому світі.

Зараз волонтерство охоплює досить широкий спектр сфер життя: від організації спортивних чемпіонатів до допомоги постраждалим внаслідок катастроф. Але основні принципи його лишаються незмінними, і, у цьому, як на мене, полягає його глибинний зміст, діяльність має бути:

- неприбутковою;
- добровільною;
- корисною [2].

Якщо подивитись, станом на 2015 рік, в Україні до 70% населення брали участь у волонтерській діяльності минулого року. В нелегкий для нашої країни час, кожен хоче зробити щось, щоб життя покращилось. Корисність цієї діяльності не можна оцінювати тільки з допомоги постраждалим, адже допомагаючи іншим людина стає справжньою людиною, отримує досвід і незабутні спогади, які сприяють розвитку емоційному інтелекту, а не тільки раціональному. Індивідуальний підхід дозволяє бути дотичною до загалу. Це викликає неймовірні відчуття, а саме – причетність до чогось більшого, небуденного, що час, який ти провів у волонтерській діяльності проведено не марно. Саме це показує на важливість емпатії в житті людини через причетність її до справжніх справ. У світі можна налічити приблизно 140 мільйонів волонтерів, мотивація їх діяльності звичайно різна, але відкидати прагнення цих людей до саморозвитку та самоповаги неможливо.

У сучасних умовах волонтерство набуває нових вимірів буття, і не завжди вони асоційовані із позитивними видами діяльності. Розчаровані у державній участі (вірніше - не участі) у програмах допомоги військовим, деякі з пасіонарних, пристрасних і активних волонтерів починають схилитися до протиправної діяльності. Мені видається слушним поділитися власним досвідом участі у волонтерському русі. Перший досвід я отримала, приймаючи участь у ЕВРО-2012. Велика подія, до якої була залучена велика кількість людей, які організували і брали участь у цій події. Наступним кроком у моїй волонтерській діяльності - це співпраця клубу підводного плавання "Атлантида", членом якого я є, з військовими з Очакова. Спочатку ми збирали і переправляли кошти на нове спорядження, потім ще брали старе на ремонт. Адже державою фінансується лише 30%, а 70% - допомога волонтерів. Трохи додаю, що в нас невеликий досвід у волонтерській діяльності і не можна сильно пишатися, але ми працювали і працюємо на максимум, на який вистачає наших сил, адже "краще маленька допомога, ніж велике співчуття".

Ще одним важливим напрямком в якому я і члени "Атлантиди" регулярно приймаємо участь - очищення пляжів і водойм. На превеликий жаль, небагато людей відноситься до цієї проблеми серйозно - якого сміття тільки не можна знайти у київських озерах. Саме тому ми намагаємось максимально привернути увагу до цієї проблеми. Волонтерство важливе ще і тим, що кожному надає можливості обирати діяльність і корисну для суспільства, і, водночас, та, що припадає до душі. Тому конкретикою тут не можна нікого обтяжувати, навпроти, вона стає чесною і правдою особистого внеску.

Список використаних джерел:

1. Волонтерство// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Волонтерство>
2. Історія волонтерського руху// [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.volunteer.kiev.ua/pages/History_volunteer

Мисливець К.С. (м. Київ)

katenkamyslyvets@yandex.ua

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ: УКРАЇНСЬКІ ТА СВІТОВІ ПРАКТИКИ

Сьогодні наша держава перебуває у стані неспокою: на заході України вже рік триває війна. Кожен день люди затамувавши подих дивляться новини, читають газети, муштрують інтернет аби дізнатись як йдуть справи у наших воїнів-захисників. У кожного Українця болить серце за Батьківщину та кожен молиться за наше спасіння. Але українці-такий народ, який не прийме поразки, не віддасть частину себе, котрий не здається без бою. Тому бої на сході України не вщухають, адже ворог не слідує ніяким домовленостям, до котрих доходили лідери країн-суперниць, - він не складає зброю.

Зараз, як ніколи, Україна потребує допомоги та підтримки як моральної так і матеріальної. Але, на жаль, сьогодні волонтери надають більше допомоги бійцям з зони АТО, ніж держава. Через останні події на Сході, по всій Україні було стихійно створено безліч благодійних фондів на підтримку тих, хто захищає наші кордони у військовій зоні, велика кількість людей, назвавши себе волонтерами, допомагають бійцям власними силами. За даними ООН зараз в Україні активно працюють 750 волонтерських груп, і це офіційні дані. Війна кинула нам виклик: вона вирішила випробувати не лише нашу готовність захищати Батьківщину, а й перевірити на міцність нашу єдність, наше братерство, на яке завжди наголошувала історія. Український народ завжди славився такими якостями як співчуття, співпереживання та вміння допомагати.

Волонтерство одразу після свого виникнення у 1859 році у Франції розповсюдилось по всьому світу. Люди, які проживали у території сучасної України одразу підхопили цю ідею. Перед Першою Світовою Війною організація «Червоний хрест» приймала добровольців для допомоги хворим. Серед відомих меценатів були Петро Сагайдачний, Іван Мазепа, Ярослав Мудрий пізніше Терещенки, Броцькі та інші. А в період Радянського Союзу кожна людина прагла бути добровольцем аби служити партії, ідеї, державі. Поняття «доброволець» тоді носило ідейно-партіотичний характер. Сьогодні, після здобуття незалежності, українці формують ініціативні благодійні фонди, котрі допомагають тим, хто цього потребує.

У даний момент робота більшості волонтерів зосередилась на Сході України. Так як в останні місяці фінансування української армії є мізерним, волонтери, можна сказати, повністю оснащують бійців усім необхідним. Ініціативні групи офіційно займаються збором грошей та закупівлею і ремонтом дорогої військової техніки, спецзасобів, оснащення для бійців, допомогою переселенцям, люди, котрі мають змогу, з власних кишень купують медикаменти, продукти харчування, інші просто виділяють гроші для пожертви чи-то військовим, чи-то пораненим або родичам загиблих в зоні АТО. А сім'ї призовників самі одягають у амуніцію на своїх майбутніх солдатів, незалежно від того мають вони на це кошти чи ні. І цим займаються не лише багатії та люди, котрі можливо матимуть з цього вигоду. Кожен намагається зробити свій внесок для збереження наших кордонів та такої бажаної перемоги. Навіть пачка печива – це вже своєрідна допомога для бійців: «з хати по нитці – сирота у світці». Допомагають люди не лише фінансово, а й морально: пишуть листи, плетуть обереги, в'яжуть теплий одяг, діти – малюють малюнки. Дріб'язок, але воїнам це підіймає бойовий дух.

Важливо зазначити, що привозячи допомогу, волонтери самі перебувають у гарячих точках, тим самим ризикуючи власним життям.

Жахливо усвідомлювати що надпотужний волонтерський рух дорівнює відсутності підтримки та допомоги держави. І ніхто з українців не зважає на те, що вже запроваджений загальнообов'язковий податок на армію, пожертви не стали меншими, допомога волонтерів не припинилась.

Федорчук Володимир, воїн із зони АТО, який брав участь у боях за Дебальцеве і зараз захищає нашу Батьківщину по телефону сповіщає, що якби не допомога волонтерів, що обіцяне фінансування бюджетом на 2015 рік оборони на передовій не відчувається і в більшості всі тримаються завдяки волонтерам і благодійникам.

Війна принесла нам безліч страшених втрат: смерті, розруху, проблеми в економіці, людський розпач, але вона дала нам згадати про те, що ми – єдині, що «наша хата» не з краю. Велика шана усім бійцям, котрі боронять нашу землю, низький поклін волонтерам, котрі їм у цьому допомагають!

Мігалуш А.О. (м. Київ)

mignastya@ukr.net

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБ'ЄДНАННЯ ЯК ПОМІЧНИКИ ДЕРЖАВИ В РЕАБІЛІТАЦІ І ПІДТРИМЦІ ВІЙСКОВИХ, ЩО ПОВЕРНУЛИСЯ З ЗОНИ АТО

Основою захисту держави завжди є народ і його армія. Звичайно від того на якому рівні здійснюється соціальне забезпечення населення і від того як фінансується військова сфера залежить державна стабільність і її всебічна захищеність. Якщо в середині держави неспокій і смута, тоді така країна стає слабкою на політичній арені і агресія сусідів щодо неї є більш ймовірною. В ситуації війни єдиним захистом стає народ і від того як населення забезпечується всім необхідним ресурсом для повноцінного функціонування і ведення військових дій залежить тривалість конфлікту з зовнішніми агресорами.

На сьогодні Україна стикнулася з непростотою загрозою, а війною нового покоління 4GW (The 4th Generation War). Працівники Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, наукового центру Повітряних Сил Антонов А.В., Бзот В.Б., Жилін Є.І. вважають, що метою такої війни є "не фізичне знищення противника або тільки його збройних сил, а досягнення його внутрішнього колапсу та системоруїнування шляхом атаки на соціум та політикум, примушення його до відмови від подальшого опору різними (в тому числі та у більшій мірі не військовими) способами, як то руйнування культурного середовища і інфраструктури, порушення управління, втрата довіри до національних та військово-політичних лідерів, придушення волі до боротьби, виведення з ладу енергетичної й промислової бази й ін." [1]. Ця нова війна з усім українським соціумом в цілому і від того як він вистійть перед обличчям даної загрози, залежить подальше його існування. Соціум завжди прагне до соціальної справедливості і рівноцінних винагород за свою працю. Але що отримують від держави ті громадяни які її захищають, будують і підтримують її функціонування?

На сьогодні для військовослужбовців Кабінетом Міністрів України було прийнято ряд бюджетних програм (детальніше з їх переліком можна ознайомитися за адресою <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/98-2015-%D1%80>). Ці проекти існують та чи дієві вони? Адже при дослідженні питання соціальної підтримки військовослужбовців, що повернулися з зони АТО ми стикаємося з тим, що кошти виділяють більше з регіональних та місцевих бюджетів. Наприклад: "в районних адміністративних центрах Закарпатської області створено Єдині медичні вікна та впроваджено в дію «Дорожню карту» щодо надання медичної допомоги для військовослужбовців" [3]. В Хмельницькій області військовослужбовцям та їхнім родинам, які прикріплені до даного регіону соціальну підтримку надають лише з обласного бюджету.

З приводу психологічної підтримки людей які перебували в зонах бойових дій то можна побачити наскільки держава неспроможна вирішувати це питання. Адже не зважаючи на те, що у Міністерства оборони є Соціально-психологічний центр та у всіх місцевих

управліннях ДСНС працюють психологи, більшу допомогу надають волонтери. Найбільш дієвими є Психологічна кризова служба, Мобільна психологічна допомога (фінансування Канадо-Української фундації), ГО Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій, ВО "Патріот" та Товариство ветеранів АТО.

В медичній сфері теж вагому роль відіграють волонтери. Донори, для поранених під час військових дій, це звичайні громадяни з усіх регіонів України. Цікавим є й той факт, що навіть медики можуть бути волонтерами. 8-17 травня 2015 року у Центральному військовому госпіталі у Києві на волонтерських засадах медики із Канади надавали допомогу пораненим бійцям з зони АТО, знову ж таки за підтримки Канадо-Української фундації.

Отже, як ми бачимо, на народі тримається сучасна українська держава і поки люди здатні допомагати один одному і боротися Україна буде продовжувати своє життя і функціонування. Країна яка сильна з середини є нездолоною з зовні.

Список використаних джерел:

1. Аналітика: Воєнні конфлікти нового типу (4GW). Частина I/[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://informnapalm.org/2782-4gw-1>
2. Перелік бюджетних програм, порядки використання коштів державного бюджету за якими визначаються у 2015 році Кабінетом Міністрів України// [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/98-2015-%D1%80>
3. Міністерство оборони//[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [http://www.mil.gov.ua/news/2015/04/23/na-zakarpatti-realizovuetsya-programa-dopomogi-vijskovoslužbivcjam-%E2%80%93-uchasnikam-ato-/-/](http://www.mil.gov.ua/news/2015/04/23/na-zakarpatti-realizovuetsya-programa-dopomogi-vijskovoslužbivcjam-%E2%80%93-uchasnikam-ato-/)

Морозова А.В. (м. Київ)

n-mor@ukr.net

НЕДЕРЖАВНА ДОПОМОГА ПОТРЕБУЮЧИМ В УКРАЇНІ ЗА ДОБИ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Коли в твоїй країні йде війна, то невідомо, що буде завтра. Розумієш, що тобі пощастило жити на мирній території, але є велика кількість безвинно постраждалих людей, що змушені були тікати з дому, втративши усе за одну мить: улюблену роботу, житло, гроші...

Життя - річ непередбачувана. Може так скластися, що війна торкнеться кожного. Саме тому вкрай важливо допомагати один одному. Тоді з'являється хоч якась впевненість, що в скрутну мить знайдуться добрі люди і для тебе. Коли допомагаєш, відчуваєш, що потрібен комусь – це дуже допомагає самотнім (так вважають психологи). Саме для цього створено волонтерський рух в Україні. Українці завжди опікувалися старими та немічними, вдовами та сиротами, сильніший допомагав слабшому, великі справи робили разом.

Волонтерство – це добровільний вибір, що визначається особистими поглядами та позицією; активна участь громадянина в житті суспільства; самореалізація в суспільній діяльності в рамках різноманітних асоціацій, добровільних організацій та громадських об'єднань; сприяння покращенню якості та рівня життя, особистому розвитку та поглибленому почуттю солідарності; сприяння реалізації основних людських потреб заради справедливості та миру в суспільстві.

Волонтерство з'явилося ще дуже давно, коли люди зрозуміли, що без взаємодопомоги та підтримки самі по собі вони не виживуть. Волонтерство має ідею – згуртувати усіх.

Наприклад сьогодні, неможливо не помітити волонтерські організації, які допомагають військовим не втратити бойовий дух, а постраждалим від військового конфлікту - підвестися та почати все спочатку. До таких організацій належать:

- «Крила Фенікса» - благодійна організація, яка постачає армії бронезилети, аптечки, шоломи, а також лікує поранених бійців та ремонтує військові частини.
- «Армия-SOS» - організує закупівлю необхідної амуніції для армії, засобів зв'язку, розвідки.

- «Фонд Вільна Україна» - неурядова організація, яка допомагає Україні розвиватися демократичним шляхом, та підтримувати і відстоювати свою незалежність.
- «Восток-SOS» - допомагає переселенцям зі Східних областей України та постраждалим внаслідок бойових дій ліками, побутовими речами, збирає кошти на лікування, допомагають соціально адаптуватися дітям з психічними травмами.
- «Повернись живим» - займається закупівлею тепловізорів, препаратів для зупинки крові, та інших речей для військових.

І це тільки найвідоміші організації, всього-ж в Україні нараховується більше сотні благодійних організацій, спеціалізованих на допомозі армії та постраждалим внаслідок бойових дій.

Багато хто позитивно оцінює волонтерство зі сторони, а коли потрібно самому щось робити – відмовляється, знаходячи тому багато причин. Наприклад, що зараз і так скрутний час, щоб роздавати гроші іншим, чи часу не знаходить на це, та інші причини.

Але я вважаю ці причини лише відмовками. Насправді волонтерство не займає багато часу чи грошей, треба лише бажання і усе устигнеш. Якщо не витратиш кілька гривень на допомогу іншим, то ще не факт, що купиш за них щось корисне. А от якщо кожен допомагатиме, робитиме хоч краплю добра іншим, то і вони в свою чергу замислюються над тим, щоб зробити цей світ кращим.

Під час війни можна вижити лише згуртувавшись, маючи певну мету і йдучи до неї.

Тож тримаймося разом, допомагаймо один одному і не губимось по світу!

Найдич В.Р. (м. Київ)

vikanaid@yandex.ru

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ПОКЛИК ДУШІ

Питання волонтерського руху завжди було важливим у бутті кожної країни, бо ніколи державні установи не могли самотужки вирішувати проблеми суспільної практики, особливо, коли це стосувалося незахищених верств населення, або часів великих перемін негативного штибу. Наразі, в умовах військового конфлікту на Сході нашої країни, саме волонтери започаткували допомогу ще не згуртованим військовим силам України, тож волонтерська допомога мусить бути інтегрована належним чином в управлінській діяльності спротиву. Адекватна державна політика, що прагне бути ефективною, мусить бути зорієнтованою на інтеграцію усіх зацікавлених у мирному розквіті нашої держави сил. Тільки співпраця волонтерів добровольчих батальйонів допоможе дійти до цієї цілі.

Насамперед, хотілося б висвітлити, що для мене значить термін «волонтер». Мабуть, найперший синонім для цього слова в мене асоціюється з благодійністю, це людина, яка діє на благо не собі, а іншим, яка поставила собі за мету зробити світ краще, яка не може за певних обставин сидіти, склавши руки, а прагне допомогти своєму ближньому. Волонтерський рух на теренах незалежної України виник на початку 90-х років. З того часу почало створюватись багато різноманітних організацій. Великою силою волонтерів є молодь, саме вона невід'ємна частина цього руху.

Що ж спонукає нас стати волонтером? Люди постійно хочуть бути корисними для когось, а особливо якщо в них є така можливість. Коли ти маєш вільний час, або ж кошти, які можеш витрати не на себе, а на задоволення іншої людини, чому б не зробити це? Для когось просто цікаво як воно бути волонтером. Хтось шукає для себе пригод. Але, одне в чому я впевнена точно, то це те, що всіх волонтерів об'єднує одна місія – принести в світ добро. Крім того, сам факт, що ти прагнув допомагати, не отримуючи за це грошей, робитиме, як на мене, лише позитивне уявлення про тебе, як про людину.

Мабуть, саме воєнні дії на території України дали зелене світло активному волонтерському рухові. Тим більш, українців ніхто не примушував ставати волонтерами, на мою думку, це прояв патріотичного духу наших співвітчизників. Один із позитивних моментів(якщо можна так сказати) є те, що війна згуртовує людей. Вона об'єднує не тільки

одну країну, але й цілий світ. Події на Майдані 2014 року докорінно змінили роботу всіх волонтерських організацій. На даний момент цей рух направлений у різні русла – це і допомога переселенцям зі Сходу, і з анексованого Криму, і людям, які постраждали під час бойових дій, і людям, які беруть зараз активну участь у бойових діях, і звільнення з полону, пошук зниклих, психологічна та матеріальна допомога постраждалим, допомога сім'ям, до яких їхні рідні вже ніколи не повернуться додому із зони АТО.

За даних умов робота волонтера дуже складна, адже, ці люди не сидять в офісах та своїх кабінетах, вони активно займаються дуже важливими речами, такими як збір коштів, продуктів, одягу та інших не менш важливих речей, які потім відправляють у зону АТО. А волонтери, які знаходяться в самому епіцентрі бойових дій, в них робота не тільки важка та складна, а ще й дуже небезпечна. Іноді дії волонтерів набагато ефективніші, ніж дії нашої влади. Вони виконують багато тієї роботи, яку повинні були зробити наші чиновники. Варто згадати і про волонтерів із-за кордону. Це емігранти, які не байдужі до долі України, своєї Батьківщини. Прикладом може бути асоціація «Медична і благодійна допомога Франція-Україна», яка існує у Франції уже як рік.

Українські волонтери – герої нашого часу. Якби не вони, то ситуація на Сході була б набагато складнішою. Ризикуючи своїм життям, вони доставляють гуманітарну допомогу нашим бійцям, аби ті здобували бажану перемогу. Тому із впевненістю можу сказати, що волонтерський рух в Україні перебуває в дуже активному стані, а саме головне він дуже ефективний.

Остапенко С.О. (м. Київ)

work_ostap@rambler.ru

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ У МОБІЛЬНОСТІ ТА ЗВ'ЯЗКАХ ЗАХОДУ І СХОДУ УКРАЇНИ – ОДНА З ПРИЧИН ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ СЬОГОДЕННЯ

Сучасна Україна – це країна із складним політичним, економічним та соціальним становищем. Українці мають довгу та складну історію боротьби за власну незалежність, здобуття якої часто заважала мала кількість комунікацій між віддаленими регіонами на території нашої країни. Низька мобільність населення зумовлює його розвиток в рамках певного регіону, що призводить до низької загально - просвітнього та культурного рівня населення. Адже ні для кого не секрет, що найкращі університети України зосереджені в мегаполісах, які зачасти є недосяжними для багатьох українців, незалежно від їх розумових здібностей. До того ж самі мегаполіси відносяться до певної історико – культурної традиції, що також заважає проникненню ідей толерування та взаємин між студентами різних ВУЗів. Такий результат викликаний не лише складним міжрегіональним сполученням, а й складним економічним становищем нашої держави.

Наше сьогодення визначається тим, що з одного боку ми маємо справу з переміщенням великої кількості населення, а з іншого (і можна сказати, що така необхідність є причиною військових конфліктів) багато людей ніколи не виїжджали за межі рідного міста чи селища. Невипадково звучала думка про те, що при наявності гарних шляхів та сполучення в Україні і більш близькому знайомству « західників із східняками» проблема протистояння західних та східних областей України взагалі не існувало б. Все це безпосередньо пов'язано з рівнем освіти людини, навіть ближче аніж ми можемо це уявити.

Модерн – влада розуму та техніки. Він не може не вести до обґрунтування соціальної держави, як держави соціальної солідарності та просвіти, тому виклики соціальної мобільності та іммобільності ґрунтуються не тільки на питаннях бідності та андеркласу у глобальних та регіональних вимірах, але і у тому яким чином розповсюджується інформація , та яку цінність має просвітницька діяльність у регіоні. Діяльність саме таких організацій є конче необхідною в період інформаційної війни та іноземної пропаганди. Вони мають взаємодіяти разом, задля досягнення спільної мети, адже тільки форма взаємодії та

взаємодопомоги допомагає розширити світогляд та піднятися від рівня андеркласу через соціальну мобільність до можливостей глобалізованого світу.

Отже, очевидним є той факт, що низька мобільність та слабке економічне становище українського населення веде нашу країну лише до конфліктів, масштаби яких можуть сягати неймовірного розмаху. Україна – найбільша в Європі, багатонаціональна держава. Якщо ми зможемо показати приклад успішної взаємодії чи то в межах федералізації, чи то в умовах унітарної країни – це буде мати важливе значення для усього європейського досвіду, більшого – світового. Мобільність – це не тільки можливість подорожувати, але і можливість вільно обмінюватися думками у соціальних мережах, планувати ті ж самі сумісні подорожі, або проекти: наукові, художні, культурні. Мобільність – це перш за все, відкритість думок, готовність до сприйняття іншого світовідношення поза ворожістю та упередженістю. Що до державних функцій, то їх можна перш за все звести: до прозорості візових режимів та кордонів, нехай вони почасті спочатку стосуються саме студентства та науковців; а з іншого боку – саме просвітницькі програми, координовані старт-апи допоможуть нам бути більш мобільними як у фізичному, так і у духовному відношенні. Мобільністю, як соціально – політичним феноменом займалися відомі українські соціологи, наприклад відомі дослідження Оксамитної С. [Динаміка соціальної структури та соціальної мобільності: 1993-2003 // Українське суспільство - 2003. Соціологічний моніторинг / За ред. д.е.н. В. Ворони, д.с.н. М. Шульги. - К., 2003. - С. 311-312.], С. Макеєва, що досліджував явища соціальної мобільності з точки зору новітніх соціальних нерівностей у поділі праці населення України. Про нестабільність нашого суспільства пише і Олена Злобіна, завідувача відділом соціальної психології Інституту соціології НАНу . Коли не тільки туристичні тури (але і вони також), а сумісні наукові, виробничі проекти зближать культурні відмінності Сходу та Заходу, не відмінюючи їх особливостей, а слугуючи збагаченням одне одному, тоді і проблема федералізації набере виключно управлінського та економічного виміру, але аж ніяк не ідеологічного.

Переслегін А.О.(м. Київ)

toxadj007@rambler.ru

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ : ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ ДОБИ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

На сьогодні особливої актуальності в Україні набув волонтерський рух. Можна стверджувати, що військовий конфлікт значною мірою вплинув на розвиток волонтерських організацій у державі, умовно поділивши їх на дві категорії: перша – це організації, діяльність яких безпосередньо пов'язана з проведенням АТО, друга – організації, діяльність яких зосереджена на інших завданнях або лише частково стосується питань АТО. Крім волонтерських організацій останнім часом популярним став такий вид діяльності як «громадянська ініціатива», він полягає у тому, що конкретні громадяни у зв'язку з трагічними подіями в Україні намагаються самостійно, без участі у будь-яких організаціях, займатися корисною для країни діяльністю, здебільшого за допомогою відомих соціальних мереж. Фактично, такі громадяни теж здійснюють волонтерську діяльність.

Безсумнівно найбільш стрімкого розвитку останнім часом набули саме організації першої групи. Їх робота значно підвищує ефективність держави, в першу чергу, у вирішенні проблем матеріально-технічного забезпечення військовослужбовців у зоні АТО та соціального захисту вимушених внутрішніх переселенців[1]. Коло завдань даних організацій охоплює низку важливих напрямків: евакуація громадян з зони АТО, гуманітарна допомога військовослужбовцям та вимушеним внутрішнім переселенцям (надання продуктів харчування, одягу, засобів гігієни), пошук житла і розміщення осіб, які вимушено залишили свої домівки, медична допомога та забезпечення медикаментами українських військових та вимушених внутрішніх переселенців, психологічна підтримка, заходи інтеграції, соціальний супровід військовослужбовців, їх родин, допомога у працевлаштуванні вимушеним

внутрішнім переселенцям, юридична допомога військовим та переселенцям (допомога з реєстрацією, відновленням документів, захистом прав, тощо), особливі заходи для дітей, вагітних жінок, інвалідів (допомога у встановленні на облік, допомога спеціальним інвентарем, тощо), надання військовослужбовцям спеціальних технічних засобів для ведення військових дій (тепловізори, бронезилети).

Варто зазначити, що здебільшого волонтери працюють на первинному рівні і тому їх розуміння специфіки нинішнього військового конфлікту та потреб різних категорій громадян, які постраждали внаслідок нього, чи виявились задіяними у ньому, максимально сприяє знаходженню оптимальних шляхів надання допомоги. Крім безпосередньої допомоги зазначеним категоріям, багато організацій займається інформуванням громадськості про потреби вимушених внутрішніх переселенців і військових та інформуванням про свою діяльність, діяльність інших волонтерів [2]. Характерною особливістю такого інформування є наявність на сайтах організацій детальних звітів про фінансові надходження і витрачені кошти та реалізовані проекти, що сприяє зміцненню довіри у суспільстві до волонтерів.

Умови доби військового конфлікту не лише ставлять перед волонтерами нові завдання, а й провокують для них нові виклики. Так, співпраця з державою для волонтерського руху є не лише необхідністю та перспективним напрямом діяльності, але й у певному сенсі викликом. Березень 2015 року відзначився для волонтерів підписанням Закону України № 246-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності». Згідно з документом допомога військовим визнана напрямом волонтерської діяльності, а також у випадку смерті волонтера або отримання ним інвалідності, він чи його родина отримають компенсацію. Однак самі волонтери побоюються, що даний закон ускладнить їх роботу у зоні АТО, посилить не раціональний контроль з боку держави, нав'яже страхування, що ліквідує право волонтерів на соціальні виплати. Суттєвим викликом залишається і особиста безпека волонтерів, які можуть загинути у зоні АТО, втратити здоров'я або потрапити у полон. Доречно нагадати, що у м. Одеса мали місце пошкодження майна волонтерських організацій шляхом підризу, що визнані терористичними актами. Кинули виклик волонтерському руху і шахраї. Незважаючи на значні зусилля волонтерів у протидії шахрайству, шахраї, маскуючись під волонтерів, продовжують збирати з довірливих громадян кошти, начебто на дорогому армії та людям зі східних областей України і Криму, які потім привласнюють.

Попри усі згадані труднощі волонтерський рух в країні постійно удосконалюється, співпрацюючи з державою та громадянами. Прикладом успішної співпраці є «Координаційний штаб волонтерів з вирішення соціально-побутових проблем тимчасових переселенців із зони АТО». Цей штаб вирішує майже усі питання, пов'язані з перебуванням переміщених осіб у м. Краматорськ. Співпраця відбувається і з Міністерством оборони України – волонтерів залучають до складу комісії при Міністерстві. Загалом, український волонтерський рух у складні для держави часи, долаючи суттєві труднощі, довів свою ефективність та здатність бути надійним партнером армії.

Список використаних джерел:

1. Горемікіна Ю.В. Волонтерський потенціал у сфері надання соціальних послуг / Ю.В. Горемікіна// Проблеми реалізації науково-творчого потенціалу молоді: пошуки, перспективи: [зб. матеріалів XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 19 бер. 2010 р.]. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2010. – С. 12–25.
2. Сідельнік Л.Л. Як залучити громадські організації до надання соціальних послуг / Л.Л. Сідельнік // Громадянське суспільство. – 2008. – № 2(4).

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ НА ШЛЯХУ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Наша країна володіє значними природними ресурсами і тому є ласим шматком для забезпечення чийось імперських інтересів. Історично склалось, що Україна постійно повинна була виборювати право на суверенітет, тому своєрідна революційність притаманна кожному з нас і навіть стала складовою нашого менталітету. Проте, це не є поясненням того складного становища, в якому віднедавна перебувають українці. Значна частина наших громадян, особливо люди старшого покоління, що народилося і значну частину життя прожили в Радянському Союзі так і не змогли позбутися рабської психології, що проявляється в домінуванні «радянської» ідентичності [1].

Проблеми є і в економічній сфері та в сфері соціального захисту, які тісно взаємодіють між собою. Останнім часом загострилася інфляційна проблема. Подолати її можна тільки шляхом стабілізації економіки, а стабілізувати економіку можна виключно залученням іноземних інвесторів шляхом встановлення найменших податків на прибуток. Нам треба провести економічні реформи, які б відповідали рівню економічних реформ Європи. Україна не задоволена, що Європа вкладає в нас мало грошей, а Європа незадоволена, що реформування в Україні відбувається занадто повільно.

Ще однією важливою проблемою є корупція. І подолати її можливо шляхом комп'ютеризації та відлучення чиновників від документальної сфери. Подолання корупції – одне з найбільш тяжких і важливих завдань, що стоять перед новою українською владою.[2] Перший рік президентства Петра Порошенка минув, а по-суті боротьба з корупцією йде досить мляво, що не надає оптимізму громадянам України. Для досягнення переконливих результатів необхідно здійснити наступні кроки:

1) Відділити політику від економіки. Всі попередні роки бізнесмени йшли в політику для того, щоб захистити та зміцнити свій бізнес, а політики – небізнесмени використовували свої посади шляхом хабарництва.

2) Силкові структури (прокуратура, суди, міліція, служби безпеки), повинні бути люстровані. Вони повинні слугувати взірцем дотримання закону.

3) Значна частина української економіки знаходиться в «тіні». Від цього в першу чергу страждає бюджет і ті верстви населення, що з ним пов'язані: пенсіонери, освітні, наукові, медичні та культурні галузі.

4) Особливої уваги потребує боротьба з корупцією в Збройних силах України, бо від цього залежить доля самої держави і навіть її існування.

Щодо соціальних проблем, то вони досить різнопланові. Дуже важливою проблемою є незахищеність фінансово бідних та неспроможність забезпечити елементарні соціальні потреби значної частини громадян, а навпаки – підвищення цін на комунальні платежі, урізання зарплат, пенсій. В зв'язку з таким становищем людей на перше місце виступає зовсім не зацікавленість в політичній ситуації, а скоріше зацікавленість та впевненість в матеріальному благополуччі.

Ще однією проблемою є те, що народ зневірився в спроможності влади забезпечити гідне існування людей, виконувати дані йому обіцянки в захисті своїх громадян [3].

Важливо не бути політично інертними та враховувати, що війна на сході торкається кожного з нас і необхідно допомагати державі завершити її, як волонтерським рухом, так і прозорою фінансовою звітністю, адже від кількості зібраних податків залежить боездатність армії.

Україні конче потрібно швидкі і якісні реформи: і економічні, і політичні, і судові, люстрація, адже той кадровий потенціал, існуючий на сьогодні - судді конституційного суду, які були при владі В.Януковича, працівники прокуратури - гальмують розвиток держави та впровадження законів. Необхідним є реформування всіх гілок влади, чого власне і вимагає

від нас світ. А швидке закінчення війни та розв'язання затяжного політичного конфлікту з анексованим Кримом є непоганим стимулом, що підштовхує швидше рухатись та запроваджувати відповідні реформи.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію Україна – ЄС як шлях реформування українського суспільства / Я.Й.Малик // Демократичне врядування. – 2013. – №11. – С.37-45.
2. Реформування місцевого самоврядування як основа впровадження децентралізаційних моделей управління/ І.П.Лопушинський// Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – №1. – С. 65-72.
3. Динаміка суспільної думки мешканців Донбасу про кордон з Росією / С.В.Хотба // Методологія, теорія та практика соціального аналізу сучасного суспільства. – 2014. – №20. – С.143-149.

Попович М.В. (м. Київ)

Niva94@ukr.net

МІЖКЛАСОВІ КОНФЛІКТИ

«Соціологічна енциклопедія» дає визначення соціального конфлікту як процесу розвитку і подолання суперечностей (реальних або уявних) інтересів, цілей, потреб, цінностей у станах, стосунках, діях соціальних суб'єктів (індивідів, груп, соціальних інститутів, класів), здійснення між ними взаємних протидій, боротьби за досягнення своїх цілей, освоєння соціально значущих ресурсів [1].

Соціальний конфлікт – це зіткнення інтересів соціальних спільнот. Конфлікт виникає тоді, коли дії сторін, що конфліктують, спрямовані на досягнення несумісних цілей або таких, що виключають одна одну. Міжкласові конфлікти проявляються в різних формах класової боротьби [2].

Багато дослідників виділяють 3 основні стадії розвитку класової структури суспільства: доіндустріальну, індустріальну та постіндустріальну (інформаційну). А також два основні її типи – "східний", коли вона визначається корпоративно-державною владою-власністю на засоби виробництва і, так чи інакше, - на особу виробника. Та "західний", коли класи структуруються відповідно до приватновласницьких відносин. При цьому особа виробника може бути як абсолютно фізично залежною – приватною власністю (раб), так і юридично вільною – такою, яка користується навіть усіма громадянськими правами.

Протягом сторіч класова боротьба йшла практично у всіх сферах життя соціально диференційованого суспільства. У 19 столітті такі суспільнознавці як К.Маркс та Ф.Енгельс вважали класову боротьбу рушійною силою історії та розробили теорію виникнення класів. І висунули гіпотезу про необхідність насильницького створення безкласового суспільства. А тодішньому класу пролетарів відвели історичну місію могильника класу буржуазії. Ці думки засновників теорії наукового соціалізму знайшли логічний теоретичний розвиток в роботах В.Ульянова- Леніна, який продовжив розвивати концепцію диктатури пролетаріату як вищої форми класової боротьби [2].

У капіталістичному суспільстві 19 – першої половини 20 ст. виділялися три основні класи. Капіталісти, які володіють засобами виробництва та наймають робітників; робітники, які не володіють засобами виробництва та продають свою "робочу силу" капіталістам; дрібна буржуазія, яка володіє засобами виробництва, але не наймає інших людей. Відносини між робітниками та капіталістами породжували основу конфлікту. Важливою обставиною було те, що конфлікт виникав не просто довкола розміру платні, а й довкола кількості трудових зусиль, докладених задля отримання певної платні. Роботодавець і сьогодні хоче, аби найманий працівник (робітник) працював більше, а платити йому можна було б менше [3].

У соціальному (класовому) протистоянні, як і в будь-якій іншій боротьбі, незамінною зброєю є пропаганда. Перемога однієї зі сторін залежить від того, чи зможе вона успішно нав'язати суспільству своє бачення соціальної дійсності в якості "здорового глузду".

Складно сказати, як буде розвиватися класове протистояння і вирішуватися міжкласові конфлікти в майбутньому. Як на мене, сучасне капіталістичне суспільство (і в Україні також) має сильний революційно-класовий потенціал. Протиріччя між роботодавцями, власниками засобів виробництва і найманими працівниками будуть час від часу загострюватися. Тому найманим робітникам (робітничому класу) періодично доводиться вдаватися до нових форми боротьби. Я вважаю, що треба прагнути створення на теренах України незалежної, загальнокласової, політичної організації та взяття на озброєння нових форм боротьби. Готових універсальних рецептів як вирішити економічні та соціальні конфлікти немає. Але мені особисто ясно, що мета свідомих лівих (соціалістичних) активістів – знаходитись поруч і разом із трудящою масою. І коли виникає боротьба, їхня задача – намагатися надати їй незалежного, класового спрямування. Але те, що капіталізм періодично породжує нові підйоми боротьби найманих працівників – це точно. Прикладом може бути загальнонаціональний страйк залізничників у Німеччині у травні 2015 року.

Щодо вирішення економічних конфліктів хочу запропонувати власний метод. Насамперед, ввести третю сторону, яка бере у ньому участь, але не зацікавлена безпосередньо в його результаті. Роль третьої сторони може виконувати одна людина, група людей або навіть держава. Ця сторона допомагає при вирішенні спору сконцентруватися кожній стороні на своїх економічних інтересах, а не на своїх заявлених позиціях. У разі успіху приймаються рішення, що можуть частково (але не повністю) задовольнити обидві сторони конфлікту. І в них не виникає відчуття, що одна сторона абсолютно програла, а інша – абсолютно виграла.

А на останок хотів би оцінити ситуацію в Україні, де я поки не бачу якісних змін у робітничому русі. Однак треба мати на увазі, що криза робітничого руху – це загальносвітове явище. Кризи – економічні та політичні – відкривають нові можливості до поновлення робітничого руху. Найглибша світова економічна криза останніх років дала значний поштовх боротьбі найманих працівників за свої економічні права у багатьох країнах світу.

Список використаних джерел:

1. Соціологічна енциклопедія/ [Укладач В.Г. Городяненко]. – К.: Академвидав, 2008. –191 с.
2. Політологія: [навчальний посібник]/ Шляхтун П.П. – К.: Либідь, 2005. – 170 с.
3. Спільне: Журнал соціальної критики/[головний. ред. В. Іщенко]. – К., 2012. – 209 с.

Сірий Є.В. (м. Київ)

socio1@mail.ru

ДІЄВІСТЬ УКРАЇНИ В СПІВІСНУВАННІ З «НОВОЮ» СУЧАСНІСТЮ РИЗИКУ

Після Чорнобильської катастрофи багато вітчизняних дослідників стали відносити України до суспільств ризику. Але далеко не тільки Чорнобиль зумовив цю сутнісну характеристику сучасного українського суспільства. Всі сучасні суспільства (на думку У.Бек, Н.Луман) є суспільствами ризику, що означає, що в сучасних умовах суспільне виробництво багатств постійно супроводжується суспільним виробництвом ризиків. Внаслідок зростання в процесі модернізації продуктивних сил ризику набувають небачених розмахів, де, за певних обставин рівень безпеки та охорони людського життя можуть стати неймовірно низькими. У такому суспільстві ризику виникає політичний потенціал катастроф.

Розглядаючи українське суспільство в світлі концепції "суспільства ризику", відзначимо, що воно не тільки стало епіцентром впливу різних зовнішніх чинників, а й інтегрує ризику і небезпеки, що загрожують як мінімум собі. Ці ризику набувають різного характеру. Можна почати з того, що історія вчить тому, що вона нічому не вчить. Ця сентенція стала аксіомою, яка не потребує доказів. Події передвоєнного періоду у багатьох відношеннях нагадують те, що зараз відбувається у Європі, і зокрема в Україні. Криза сучасної цивілізації в глобальному вимірі сприяє посиленню ризику в глобалізаційних процесах, що призводить до глобалізації ризиків. І це стає постійним явищем кризового соціуму. Світ стає більш складним і вразливим. Ця система, породжена системою протиріч

інтересів, ключових інститутів світу глобалізації сьогодні охопила майже весь світ. З'явилися нові комбінації.

Щодо розгляду нашої проблеми, можна сказати, що розігрується карта сфери впливу у світовому масштабі, а не тільки на Україну. Сюди можна віднести і явні і не явні історичні протистояння у форматі: «капіталізм / соціалізм», «Захід / СРСР», «Захід / Росія», «США / Європа» у різних комбінаціях і сферах. Пряме відношення мають і різні суперечливі інтереси щодо України: «допомога в демократизації» / «вдаваний вплив Заходу», «захист від російського тоталітаризму» / «об'єднання «русского мира», «посилення світової демократії» / «ослаблення тоталітарної Росії», «розкол Європи Росією» / «поставити «шаг» Заходу, боротьба за природні ресурси, прагнення зробити більш уразливими один одного і невразливим себе (Захід / Росія). Подібного роду чинники можна ще перераховувати. Але все це говорить про те, що Україна вже давно не є суб'єктом міжнародної політики сьогодні, а пішаком і «гарматним м'ясом» у великій геополітичній грі під назвою «Крах Росії», котра, опанувавши Кримом і ставши об'єктом для звинувачень у втручанні в конфлікті на південно-східній Україні, перетворилася на загрозу для «передового людства».

З іншого боку, не менш небезпечними є ризики соціогенного характеру, що є прямим наслідком трансформацій суспільства, результатом перехідного етапу його розвитку в Україні. За роки реформ ми всі були свідками безлічі великих і малих соціальних катастроф. Ризик відмінності цінностей і відмінності світоглядів, регіональні відмінності, відсутність спільності у розвитку соціуму, чітких цілей між владою і суспільством. Нинішнє українське суспільство можна назвати «суспільством ризику», яке характеризуються процесами прогресуючої демодернізації, руйнуванням свого творчого потенціалу. Небажання і невміння відрефлексувати події професійно, означає втрату часу і, отже, різке зростання ціни ліквідації наслідків соціальної катастрофи. Інерційність кризових процесів у всіх сферах суспільного життя, нездатність до позитивних якісних соціальних змін, суперечливість становлення ринкових відносин, соціальна напруженість і дезорієнтація масової свідомості (приховування інформації, суспільство не чує від влади, що насправді відбувається), труднощі у створенні нової управлінської інфраструктури, а головне тотальна корупція в усіх ешелонах влади є серйозними перешкодами на шляху до якісних змін, побудови демократичного суспільства та правової держави. На Заході це бачать і порівнюють ціну ризику і допомоги Україні, що вона не стає сильнішою з кожним днем. І це вина України.

Тому, для України, необхідною умовою благополучного виходу з кризи є наявність власної стратегії та реальної діяльності по локалізації даних внутрішніх ризик-факторів.

Скляренко Є.О. (м. Київ)

yevhen9009@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ “НАЗДОГІННОЇ” МОДЕРНІЗАЦІЇ

Термін “теорія модернізації” в використовується в кількох значеннях. По-перше, це теорія, яка описує зміну традиційного суспільства модерним. По-друге, це теорія, що включає ряд понять, які з'явилися після закінчення Другої Світової війни в якості роз'яснення перетворень у країнах Третього світу. По-третє, пояснює зміни у пострадянських країнах. І включає в себе поступове пристосування до інформаційного суспільства. В даному випадку їй можна дати визначення як теорії постмодернізації/неомодернізації.

Першу половину минулого століття теорія модернізації брала за основу економодерністське і етноцентристське вбачання змін. Зрештою цій моделі модернізації допустимо дати назву “прогресистська”. Врешті-решт боротьба теоретичного бачення із практикою суспільства призвела до заміни “прогресистської” теорії модернізації на “соціокультурну”, де важливу роль займає система цінностей.

Сучасна теорія модернізації з наявною в ній методологічною напругою заключає в собі загальнофілософський і соціологічний аспект. Організація відносин та новітні технології, а

також послаблення національної держави та ряд інших наслідків утворення нового інформаційного суспільства призводять до перетворення суспільства і його практичної та духовної та діяльності.

Процеси перетворення в післярадянських суспільствах можна розглядати на основі теорії “навздогінної” модернізації. Особливістю української “навздогінної” модернізації є багатограність, що полягає у взаємодії на українській території пост-модерного та модерного напрямів, внутрішніх і загальних перетворень.

Об’єднання процесів модернізації і постмодернізації призведе до накладання в соціально-культурному прошарку України традиціоналістичних, модерністських і постмодерністських цінностей.

Дослідження регіональної унікальності процесів модернізації є окремим методом дослідження переваг і недоліків модернізації суспільства. Результати досліджень вказали, що посилення матеріальних проблем, прив’язка до індустріального виробництва зосереджує увагу на певних економічних проблемах.

Постмодернізація також визначається як сучасніша, більш досконала форма модернізації, що може включати зміну традиційного суспільства більш сучасним — таким, що цілком може забезпечити собі права на існування, стабільність і подальший розвиток з максимально можливим використанням можливостей певних індивідуумів, інституційного, інформаційного-соціального потенціалу, найбільш кращого об’єднання звичних і більш сучасніших цінностей, збереження особливості і неповторності існування окремого соціуму.

Постмодернізація в практичному, політичному та теоретичному розумінні схиляється до культурного та духовного об’єднання, що включає універсалізм дещо другого порядку, ніж той, що встановлений за часів утворення теорії модернізації.

Слід також підкреслити, що досить характерною особливістю розуміння поняття постмодерністського суспільства є втрата, насамперед, визначеності та цілісності.

Ствердження пост модернізації певним чином пов’язане з тими змінами, що відбувалися у всьому світі в останній частині ХХ ст, передусім у розвинених західних країнах. Ці зміни щільно пов’язані з переходом від індустріального суспільства з переважаючою в ньому ціннісно- інструментальним раціоналізмом до постіндустріальності. Також потрібно виділити, що такій зміні піддається не саме тільки суспільство, яке є основою людського існування. Воно якраз лишається недоторканим упродовж усього зростання людської цивілізації. Розвиток цивілізацій, а також їх циклів відіграють вирішальну роль у характеристиці людського життя. Проблема їхнього установаження полегшується тим, що велика частина етапу переходу суспільного переходу від модерністського до постмодерністського розвитку суспільства вже пережита у найбільш розвинених західних країнах, які й дають приклади і способи людського існування в нових умовах.

Наше сучасне суспільство, піднімаючись на новий рівень, зрештою перестає бути антиподом суспільства звичного типу, а також прагне відшукати способів симбіозу з останнім. Разом з цим починає забуватися шаблон: бути сучасним — отже бути Заходом. Існування стандартної системи розвитку цивілізації відкидає, зокрема, відомий французький соціолог А. Турен, який підкреслює, що в наш час неможливо відшукати підтверджень існування сталої моделі подальшого розвитку людської цивілізації, створення якої хотіли б усі країни, поступово наближуючись до нового сучасного світу.

Стефанишина Ю.І. (м. Київ)

granatlime@gmail.com

ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Дана тема представляє інтерес тому, що військовий конфлікт триває вже понад рік на території сходу України, взявши початок з ескалації конфлікту у Криму та подальшої його

окупації. Дані події плавно перетворюються на певну буденність – війна у країні. Правда з ким? Проти кого?

Для більшості з нас відповіді на ці питання є очевидними. Щоправда, термінологія у ЗМІ не є однозначною: поняття «бойовики», «агресор», «конфлікт», а також умовні перемир'я з української сторони. Лише останнім часом речі почали називати своїми іменами. Та певне затягування правди подій спричинило соціальні розбіжності у поглядах «хто проти кого». Це створило ідеальні умови для нищівної інформаційної війни, що посилює внутрішні конфлікти у країні. Тобто коли в тяжкі часи ми маємо прагнути до об'єднання держави й сил, ми спостерігаємо ще більші відчуження одних людей від інших. Таких груп існує безмежна кількість.

Але як було сказано, війна триває більше року. При таких обставинах люди починають звертати уваги на реалії й робити власні, не пропагандні висновки. Щоправда це створює певний резонанс серед населення, особливо серед тих груп, у яких члени родини або знайомі безпосередньо приймають участь у воєнних діях на сході країни. Як видно з голосування на сайті Лебедін Press, більшість людей (55.6%) вірять, що війна затягнеться надовго. Майже вповнину менше (25.9%) вірять, що українські військові ліквідують терористів й зможуть успішно завершити АТО. Ще менша кількість (12.5%) вважають, що все владнається, тільки якщо Путін відкличе своїх бойовиків. Але він, будучи на вершині культу особистості, навряд чи це зробить. Адже економічний добробут Росії значно впав за останні роки, насамперед це пов'язано з падінням ціни на газ, який є основним джерелом державних коштів. За матеріалами 24 каналу, вони процитували нобелівського лауреата з економіки Крістофера Піссарідеса, який сказав: «Економічна ситуація в Росії зараз – це новий тип кризи, який слід вивчити». І щоб відволікти увагу населення від постійного подорожчання продуктів першої необхідності та загального збіднення, немає кращого способу аніж звернення до псевдо патріотизму.

У війні існують сторони, які власне і перебувають у конфлікті. Кожна з них жадає перемоги, хтось врятуватися, хтось подолати. Немає кращого способу об'єднати країну, аніж постійна пропаганда серед населення та створення віри людей у визнані ними якості політичного лідера. Це, до речі, є ознакою харизматичного типу легітимності. Цей образ, наділеного винятковими якостями людини (харизма) переноситься громадською думкою на всю систему влади.

Та держава Україна є молодого та вихідцем з минулого Радянського Союзу. В СРСР центром була Росія, тому зараз більшість людей досі йдуть за течією тих років. Це й не дивно – збережені усі назви вулиць, міст, всюди можна зустріти характерну символіку. На підсвідомому рівні люди бачать це у рідному місті чи селі. Й не можуть після цього повірити у погані мотиви дій Росії. Тобто поки їх народ думкою більше об'єднується, український – роз'єднується.

Необхідно, насамперед, відкрито називати речі такими, як вони є. Давати факти й не прикрашати їх. Необхідно зменшити вплив російської пропаганди, а вона є усюди. Наприклад, наразі лише єдина радіостанція ЄС (Європейська станція) не включає в ефіри пісні російських виконавців. Також, зараз можна спостерігати обмеження прокату фільмів Російського походження. За матеріалами сайту 5 каналу, можна побачити ефект пропаганди: "Останні опитування нашого населення, яке дивиться кремлівські канали, показує, що, не дивлячись на національність, вплив дуже сильний. 80 відсотків так званих литовських поляків, дивляться не польське, а московське телебачення. 80 відсотків цих людей думають, що Євросоюз чи Україна винні у військовому конфлікті на Сході України. Це показує, що нам є над чим задуматися і що ці люди використовуються для цього", - зазначив міністр культури Литви Шарунас Бірутіс.

Отже, військовий конфлікт на території України активно живиться інформаційною війною. Це спотворює бачення населення й внаслідок, ділить його у й так непрості часи. Необхідно проводити усі належні заходи, аби запобігти цьому.

Список використаних джерел:

1. Опитування «Чим, на Вашу думку, завершиться військовий конфлікт на Сході України?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lebedinpress.com.ua/component/acepolls/poll/9-chim-na-vashu-dumku-zavershitsya-vijskovij-konflikt-na-skhodi-ukrajini>
2. Стаття Нобелівського лауреата Крістофера Піссарідеса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/novini_ekonomiki/ekonomichna_situatsiya_v_rosiyi_je_novim_tipom_krizi__nobeli_vskiy_laureat/n531415
3. Стаття із заявою Шарунаса Бірутиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.5.ua/svit/80-lytovskykh-poliakiv-vvazhaiut-shcho-Yes-chy-Ukraina-vynni-u-viiskovomu-konflikti-na-Donbasi--Birutis-79030.html>

Тимченко І.О. (м. Київ)

iratim4enko@gmail.com

ЦІННОСТІ МОДЕРНУ ТА ПОСТМОДЕРНУ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРЕХОДИ ВІД ЗМІННОГО ДО ВІЧНОГО

Цінності загалом можна представити як прагнення до здійснення важливого у бутті, до уникнення не бажаного – у будь-якому випадку це презентує дію, інтенцію, налаштованість людини, її оточення, спільноти на певне явище. Останні десятиліття сучасного світу є кардинально відмінними від попередніх прагнень людства водночас повторюючи та переформатуючи їх. Виняткове становище культурно-наукової сфери та суспільства в цілому, позначене Ж.-Ф. Ліотаром наприкінці ХХ ст. як «стан постмодерну», з одного боку орієнтований на нові якості людини, що перебуває у ньому, а з іншого – не може відкинути ідеї Просвітництва, на яких базувався Модерн, як не може людина відмовитися від сподівань на управління природою (і власною у тому числі), управління на засадах розуму, здорового глузду, тощо.

Модерністська ідеологія вперше виникає серед титанів Просвітництва. Від Ньютона до Дідро і Гегеля, першопрохідці духу були зачаровані логікою, що відкрилася їм у влаштуванні світобудови [1].

Як же все струнко і розумно! Бог - великий механік. Але якщо людина виявилася здатною осягнути закони світобудови, значить йому довірено їм управляти. Більше того, виправляти вади і недоліки - природні та людські. Модерн - це просвіта, перевиховання, оновлення, революція ... Це місія, пафос, напір, героїка, подвиг, кидок. Це завжди битва за щось проти чогось. Боротьба за краще проти хорошого. Мегапроект і боротьба за його втілення. Модерн - це завоювання, наприклад, відкриттям земель або встановленням тотального щастя і загального блага. Простіше кажучи - війна (в широкому, теоретичному сенсі).

Але модерн - це і порядок, що обмежує будь-яку війну, що вводить її в рамки, що підкоряє правилами - навіть якщо це правила «сплячою війни» як тотальної взаємної загрози.

В рамках історичної та соціологічної наук західні дослідники виділяють постмодернізм як унікальне особливе явище ще у 80-тих рр. ХХ ст. Французькі філософи-постструктуралісти запропонували своє бачення осягнення постмодернізму. Серед таких: М. Фуко [2], Ж. Дерріда [3], Ж.Бодрийяр [4], опираючись на ідею переваги страху в свідомості пересічної людини постіндустріального суспільства.

У глобальному контексті У.Еко розглядає постмодернізм як відповідь модернізму і вважає його певним механізмом переходу між культурними епохами. Г.Хоффман та Р.Кунов [5] визначають постмодернізм як незалежне спрямування в мистецтві, як певний художній стиль, що є радикально відмінним від сталих поглядів притаманних модернізму. Про постмодернізм висловлюється і В.Воронкова: «це пошук нових форм відносин людини зі світом нових цінностей та нових критеріїв». Не можна обійти стороною наголошення

дослідників постмодернізму на те, що такі зміни епох відбувалися й раніше, проте постмодернізм сучасності носить небувало всеохоплюючий масштаб. Науковці пояснюють це тим, що змінюється тип мислення за схемою класичне-некласичне-постнекласичне, що впливає на основні положення соціуму та трансформація його соціальної структури, а також відбувається активний науково-технічний прогрес і розвивається інформаційно-комунікаційна сфера. Відкидання тоталітаризму як світосприйняття, ідеї насилля та війни сприяє прагненню ідеї миру, схильності до цінностей плюралізму, визнання таких форм як діалог та дискурс тощо. У цьому випадку посилюється участь політичної сфери, прагнення до самовираження людини, це є суттєво відмінним поряд з епохою модерну, в якій участь у політиці передбачала лише голосування.

Епоха постіндустріалізму відзначилась новим баченням світу, що ставило під сумнів традиційні концепції світосприйняття, реалістичність споглядання, істинність розуміння й віддзеркалення реальності за допомогою органів чуття людини. Ця нова соціологічна, філософсько-історична концепція має назву «постмодерн».

В контексті сучасності літератори розглядають постмодернізм у різному його вираженні. Наприклад, постмодернізм сприймається як нова течія культурного самоусвідомлення суспільств Заходу, характерним для якої є відхід від концепцій та ідеалів попередньої доби. Серед них: концепція великої мети, ідея прогресу та індустріально-технічного розвитку, поняття поступового розвитку свободи, звільнення особистості, практичності знань тощо. Проте сьогодні постмодерн розглядається як певний глобальний стан людства протягом останнього сторіччя, що характеризується багатьма невизначеностями у всіх сферах життя, а це говорить про глобальний неспокій усієї планети. Разом з тим, постмодернізм робить спробу пояснити процеси і явища, що останнім часом притаманні постіндустріальному суспільству та визначають «постсучасну» реальність у вигляді постмодерної. Ще одним важливим завданням є визначення цілей, завдань та напрямків подальшого розвитку людства, бо ж культурно-духовний потенціал модерну вже вичерпано. Тобто постмодернізм є новим напрямом у теорії соціального розвитку. Так, ще 1946 року А.Тойнбі [6], говорячи про постмодернізм як про якісно новий етап розвитку культури західноєвропейського суспільства кінця ХІХст., в політичному аспекті визначив це явище як перехід від політики національної держави до політики міжнародних відносин.

Саме у такому становищі і знаходиться наразі наша держава, тож необхідно враховувати усі небезпеки та преференції трансформаційного періоду.

Список використаних джерел:

1. Інглхарт Р. Постмодерн: мінливі цінності і змінюються суспільства// Політологія: Хрестоматія / Упоряд. Б.А.Ісаєв, А.С.Тургаєв, А.Е.Хренов. – СПб.: Питер, 2006. – С.286-301.
2. Фуко М. Інтелектуали та влада: статті та інтерв'ю, 1970-1984: У 3 ч.: Ч. 1. / [Пер. з фр. С. Ч. Офертаса під заг. ред. В. П. Візгін, Б. М. Скуратова]. – М.: Праксис, 2002. – 381 с.
3. Дерріда Ж. Дисемінація (La Dissemination) / [Пер. з фр. Д. Кралечкіна, наук. ред. В.Кузнєцов]. – Єкатеринбург: У-Факторія, 2007. – 608 с.
4. Жан Бодріяр. У тіні мовчазної більшості, або кінець соціального = A l'ombre des majorités silencieuses, ou la fin du social / [Переклад з фр. Н.В. Суслова]. – Єкатеринбург: Видавництво Уральського університету, 2000.
5. Затонський Д.В. Модернізм і постмодернізм: Думки про одвічне коловороті витончених і невитонченої мистецтв. – Харків: Фоліо; М.: АСТ, 2000. –136 с.
6. Тойнбі А.Дж. 'Осягнення історії. Ч.1. 1934-1961: Тойнбі, А.Дж. 'Осягнення історії [Текст]: [Пер. з англ]. – М.: Прогрес, 1991. – 736 с.

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ: ДО І ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сьогодні, у час військового конфлікту на території нашої країни, ми кожного дня чуємо слова волонтер, пожертва, допомога, ми кожного дня бачимо представників волонтерських організацій у метро, на зупинках, біля супермаркетів, на ринку або ж по телевізору. Але так було не завжди...

Звичайно, на території України існували певні волонтерські організації і раніше вони, зазвичай, збирали пожертви хворим дітям, тим хто не мав достатніх коштів і не міг оплатити коштовні операції, але цих організацій були одиниці. Та все змінив 2014 рік. Саме цей рік можна вважати народженням справжнього волонтерського руху в Україні. Волонтерський рух виникав стихійно: спочатку матеріальну допомогу збирали окремі поодинокі люди, що потім об'єдналися у групи. Наступним кроком було виникнення лідерів-координаторів, що зробили рух організованим, масовим та дуже ефективним.

Волонтерський рух з'явився тому, що він був життєво необхідним. Допомоги потребували тисячі людей, які покинули свої домівки напризволяще, які не мали коштів, ні на харчі, ні на житло, які не могли про себе подбати взагалі. Волонтерські рухи взялися за справу. Взятися тоді коли без них стало неможливо не тільки громадянським людям, але й військовим, які захищають кордони нашої країни.

Однією із причин розвитку волонтерських рухів є внутрішньо-економічна криза. Якщо влада не належним чином подбати про своїх громадян, то це мають робити самі громадяни власними силами. Також причиною є зовнішньополітична загроза із боку країни агресора.

Варто відзначити те, що як виявилось українці мають шире серце та душу, вони готові активізуватися, мобілізуватися, віддавати власні кошти заради допомоги співвітчизникам. На початку року було проведено соціологічне дослідження, яке виявило, що 23 % українців займається волонтерською діяльністю. Це означає, що кожен четвертий українець приймає участь у волонтерських рухах. Ще одними результатами якими варто пишатися є те, що за час військового конфлікту волонтерських рухам вдалося зібрати приблизно 1 мільярд гривень та відправити 876 198 кілограм гуманітарних вантажів. А це означає – волонтерські рухи виконують поставлені перед ними завдання.

Основними завданнями у час військового конфлікту є:

- допомога українським військовим на Сході. На сьогоднішній день волонтери забезпечують українську армію майже всім необхідним: медикаментами, продуктами харчування, одягом, боєприпасами, технікою, засобами особистої гігієни, юридичною, психологічною, матеріальною допомогою.

- допомога пораненим бійцям, що знаходяться у госпіталях і тут потребується кваліфікаційна допомога не лише хірургів, терапевтів, а більшою мірою психологів.

- допомога родичам учасників АТО: матеріальна, гуманітарна та психологічна.

- технічна допомога, яка так необхідна нашим бійцям. Адже наймовірніше важко воювати на рівних із ворогом у якого є нове обладнання, нові машини, танки, розвідувальна техніка.

Але не може бути все так легко і просто. Волонтерські рухи стикаються у процесі роботи із деякими негативними факторами.

По-перше, це виникнення великої кількості шахраїв, які так і хочуть захапати гроші довірливих громадян. Є псевдо волонтери та псевдо волонтерські організації, які збирають гроші, але не віддають їх на допомогу. Це підриває довіру до справжніх волонтерів, це зменшує кількість жертв. Що є негативним явищем.

По-друге, це небезпечна робота волонтерів. Особливо це стосується тих, хто передає багаж прямо у зону АТО, було зафіксовано кілька смертей.

По-третє, це те, що окремі волонтери майже силою змушують робити пожертви, надмірне вимагання грошей не принесе результату. Адже не варто забувати, що синонімом слова „волонтер„ є слово „добровільність„.

У добу військового конфлікту волонтерські рухи відіграють одну із ключових ролей. Вони змогли підняти український патріотичний дух на високий рівень, вони допомогли та продовжують допомагати сотням тисяч людей і саме вони не дають нашій державі здатися у цій жорстокій та нечесній війні. Без волонтерських рухів, не було б такої координованої та ефективної допомоги .

Трохименко О.Є. (м. Київ)

sasha-trokhimenko@mail.ru

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВИМ

Волонтерський рух – це добровільна діяльність групи людей, які на безкорисливих засадах допомагають тим, хто потрапив у складну життєву ситуацію.

Волонтерство в Україні бере свій початок з 90-их років ХХ століття і з тих пір поступово поширюється та знаходить нові шляхи та інструменти ведення діяльності. Соціальні мережі стали ключовим фактором в роботі волонтерських організацій, полегшивши комунікацію та донесення інформації. Зараз можна за хвилину створити благодійний онлайн-аукціон чи сповістити велику кількість людей про збір коштів/речей для дитячого будинку. Це призвело до певних соціальних змін у суспільстві, які полягають в усвідомленні актуальності та доступності волонтерської діяльності, значної її популяризації.

Особливо важливим і потрібним волонтерський рух став у 2014 році - з початку російсько-української війни. Він виник по всій країні та зміг компенсувати пасивність і відсутність достатньої підтримки влади, інститути якої тоді майже не працювали, став одним із найважливіших факторів у боротьбі з ворогами.

Серед завдань волонтерського руху:

- Забезпечення медикаментами, боєприпасами, речами та продуктами харчування;
- Участь у збройному конфлікті на добровільних засадах в якості військового;
- Евакуація з зони АТО, подальша допомога переселенцям та родинам учасників АТО;
- Медична допомога;
- Технічна допомога;
- Юридична допомога;
- Психологічна допомога.

Із 2014 року діє «Волонтерський рух допомоги українським військовим», який не має централізованого управління чи чіткої організації, а ініціатива може бути як колективна, так і особиста. За допомогою власних пожертвувань чи зборів вони забезпечують українську армію усім потрібним (ліки, техніка, речі і т.д.) або їдуть на зону конфлікту, щоб надати потрібні послуги.

Волонтерський рух перетворився із «необов'язкової» діяльності на необхідне явище суспільства в надзвичайній ситуації, а кількість волонтерів значно збільшилась. Вони взяли на себе обов'язки держави і особисту відповідальність за стан військових, що свідчить про високий рівень усвідомленості та патріотизму. Але є і певні недоліки в діяльності волонтерів, зокрема, неорганізованість, хаотичність їх дій, відсутність єдиної структури. Вирішення цієї проблеми я бачу в створенні чітких планів дій та списків потрібних речей/послуг, які будуть публікуватися на сайті волонтерського руху, у комунікації багатьох волонтерів між собою та наявності керування, організації. Необхідна також допомога рекламних та PR-агентств, які на засадах доброчинності поширювали б потрібну інформацію або створювали агітаційні плакати, ролики-заклики про допомогу і т.д. Основні, найголовніші завдання доби військового конфлікту – це максимально об'єднати сили, не бути байдужим і допомагати всіма способами, як і роблять це волонтерські організації у важкий для країни час.

ПРИЧИНИ ВИНЕКНЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Збройний конфлікт на території Східної України вже давно став війною. З одного боку лінії фронту незаконні бандформування ДНР та ЛНР, яким на підмогу відправлені регулярна армія РФ, з іншого – Українська армія та добровольчі батальйони (деякі з них сформовані ще за часів Євромайдану).

Євгеній Головаха вже назвав цю війну – неоголошеною комбінованою війною. Він зазначив, що російська пропаганда ґрунтується на тотальній брехні та промивання мізків, тому, за його словами, ми повинні боротись з цим їхніми ж методами. Також він зазначив, що українцям буде важко вибудувати свою модель мілітаризованої пропаганди, але дня нас це просто необхідно [1].

Загострення конфлікту відбулось в квітні 2014 року. Україна з армією, озброєною за застарілими нормами Радянського Союзу, була не готова прийняти виклик і озброїти своїх солдат. В цей момент вступив в гру третій фронт – волонтери. Люди збирались групами і озброювали, спочатку, своїх знайомих, яким довелось захищати наші кордони, а потім це переросло в масштабний рух і зараз волонтерство в Україні – це налагоджена система з централізованим апаратом керування. Зараз в Україні діє “Асоціація народних волонтерів”, а в системі Міністерств оборони України створена Рада волонтерів.

Виникнення волонтерського руху на даному етапі в сучасних історичних умовах було зумовлено такими проблемами, як:

- відсутність в армії необхідних ресурсів (починаючи від одягу і закінчуючи медикаментами та засобами особистого захисту);
- відсутність необхідної сучасної техніки (від безпілотників та тепловізерів до бронетранспортерів);
- слабка виробнича база і відсутність державного замовлення на військову техніку вітчизняним заводам.

Також виникла проблема розміщення біженців з території Донецької та Луганської областей та окупованого Криму.

Україна виявилась не готова до всіх цих випробувань і ситуацію в свої руки взяли волонтери.

В часи запеклих боїв волонтери на свій страх і ризик, під кулями та обстрілами, довозили продовольство на блокпости, допомагали мирним жителям, які залишились на території воєнних дій. З їх допомогою по всій Україні збираються кошти на відновлення постраждалих територій, відновлення будинків, шкіл та дитячих садочків. Створюються реабілітаційні психологічні центри для бійців та їх рідних. Хлопців, яким необхідне довге лікування та відновлення, приймають закордонні лікарні. Допомагають з протезуванням. Українські медики роблять все можливе і неможливе, аби лише врятувати життя ще одного воїна і подарувати радість матері, дружині та дітям, які їх чекають.

В тилу, в звичайних СТО, відновлюють військові машини, воєнні заводи працюють по декілька змін на добу, і все заради підтримки наших бійців.

До волонтерів долучилось дуже багато знаменитостей, які проводять благодійні концерти, виносять проблему безпеки на міжнародний рівень, намагаються розказати правду і відкрити очі.

Для цих людей головне – бути потрібним. Розуміти, що вони не залишились на одинці зі своїми бажаннями допомогти і їхні вчинки цінуються та підтримуються. Завжди приємно бачити вдячні очі людини, якій ти допоміг. Бачити, як людина, якій допомогли з ліками чи з протезом робить свої перші кроки в майбутнє мирне життя після виписки з лікарні. Ця допомога може викликати залежність, це затягує і потрібно вміти бути трішки холоднокровним і розсудливим в подібних ситуаціях.

Єдино правильним рішенням для держави – є цілковита співпраця і підтримка Волонтерського руху, адже це рушійна сила, яка не підведе і завжди поруч, яка весь цей час по крупинкам збирала, озброювала, підтримувала, годувала нашу армію, наших захисників.

Як повідомляється на сайті Президента України, Петро Порошенко підписав зміни до “Закону України щодо волонтерської діяльності». Закон визначає напрямки розвитку волонтерської діяльності, визначає терміни “волонтер” та “волонтерська діяльність”. Знімаються будь-які обмеження для здійснення волонтерської діяльності [2].

Як жартують в народі ”Знаєте, чому в Україні досі немає ядерної зброї? Просто її ще не замовляли волонтерам”, але як всі ми знаємо, що в кожному жарті є доля правди і тепер з підтримкою держави для волонтерів немає нічого неможливого. Залишається лише питання часу і адекватної вмотивованості, яку б підтримувала уся державна спільнота, а не тільки окремі родини чи особистості. Тоді Україна буде справді непереможною.

Список використаних джерел:

1. Головаха Е. Не мининформ нам нужен, а министерство по делам вынужденных переселенцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://frazza.ua/interview/03.02.15/215857/evgenij_golovaha_ne_mininform_nam_nuzhen_a_ministerstvo_po_delam_vynuzhdennyh_pereselentsev.html
2. Президент підписав Закон на підтримку волонтерського руху в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/32578.html>

Хміль Г.В. (м. Київ)

hannakhmil94@gmail.com

ВОЛОНТЕРСЬКІ ІНІЦІАТИВИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

На сьогоднішній день неможливо залишити без уваги діяльність волонтерів в Україні. За даними соціопитувань станом на 5 грудня 2014 року кожен четвертий українець займається волонтерською діяльністю. Якщо до початку подій Майдану і військової інтервенції основними напрямками діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та різноманітні громадські ініціативи, то наразі питаннями української армії та пораненими керують 70% волонтерів. Початком активного розвитку мережі можна вважати травень-червень 2014 року, хоча формування почалося ще за часів Революції Гідності.

Підвищення рівня громадянської свідомості, поширення ідей допомоги та, цілком ймовірно, зміни світогляду – це все прояви відповідей на зміну політичної ситуації в країні. За короткий період волонтери перейняли на себе певні функції держави, яка неспроможна достатньо швидко реагувати тоді, коли часу на бюрократію немає. Відсутність в армії: фінансування на необхідному рівні, достатніх технічних засобів, добре сформульованої логістики та слабка виробнича база призвели до того, що країна не змогла зберегти свою цілісність та дати достойну відповідь інтервенції. Неможливо чітко виокремити сфери діяльності та групи населення, які охоплені волонтерами, адже починаючи від плетіння маскувальних сіток на перервах у школі, благодійних ярмарок до забезпечення оздоровлення та реабілітації, протезування учасників АТО, психологічна допомога, а також благодійні концерти відомих артистів – це все волонтерський рух. З початку активних військових дій вони забезпечують українську армію: продуктами харчування, предметами гігієни, технікою, амуніцією. Крім того волонтери займаються відновленням техніки, бронюванням машин, проводять обмін полоненими, формують Дорожні карти та, власне, евакуюють населення з небезпечних зон бойових дій. І здатні все це робити швидко та ефективно, та найголовніше точно, що забезпечує гарний результат.

Також важливою сферою діяльності волонтерів є допомога переселенцям з зони АТО та анексованої території – Криму. Вона полягає у забезпеченні житлом, харчуванням, пошуком нової роботи й адаптацією до нових умов, часом у юридичних консультаціях.

Важливою складовою після подій під Іловайськом є пошук зниклих чи загиблих солдат. Цю функцію виконують як окремі волонтери так і власне організації, наприклад «Союз Народна Пам'ять», «Чорний тюльпан».

Станом на сьогодні проявом визнання важливості волонтерського руху є залучення активістів до роботи Міністерства оборони та можливість отримання волонтерами, що безпосередньо їздять у зону АТО, статусу учасника бойових дій. Вже відомі факти про смерть волонтерів у зоні бойових дій.

З вищесказаного можна зробити висновок, що будь-які ініціативи у активному громадянському суспільстві можуть знайти відгук та перейти у великі організації, які візьмуть на себе частину функцій держави. Підвищення рівня самоорганізації та громадської активності покращує контроль за владою, дає розуміння внутрішніх процесів та змогу змінювати їх структуру, формувати прозорість процесі влади, що вже давно є запитом суспільства.

Христенко С.К. (м. Київ)

sofyakhristenko@gmail.com

БІЖЕНЦІ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА В КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ ДЕРЖАВ

Проблема вимушеної міграції під впливом ряду внутрішніх та зовнішніх загроз в сучасному світі має надзвичайно актуальний характер і є одним з визначальних чинників безпеки держави.

За визначенням Женевської Конвенції ООН 1951 р. та Протоколу щодо статусу біженців 1966 р., біженцями є жертви переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, приналежності до певної соціальної групи, сексуальної орієнтації чи політичних поглядів, що знаходяться поза країною своєї громадянської належності і не можуть користуватися захистом цієї країни; або, не маючи певного громадянства і знаходячись поза країною свого попереднього звичного місцепроживання в результаті подібних подій, не можуть або не бажають повернутися до неї [1][2].

Дана конвенція забороняє будь-яку дискримінацію по відношенню до цих осіб. Частиною прав біженці користуються на рівні з громадянами країни, що приймає їх, частиною — на тих же самих умовах, що й іноземці. Конвенція припускає висилку біженців в інтересах державної безпеки, але забороняє їх повернення до держави, з якої вони виїхали, боячись переслідування.

Серед основних причин появи біженців прийнято виділяти наступні:

-наявність збройних конфліктів на території країни проживання. Слід відмітити, що для сучасної епохи є характерним не наявність т.зв. «офіційних воєн», а, скоріше, існування конфліктів із застосуванням зброї. Серед країн, територія яких на даний момент є зоною бойових дій - Колумбія, Афганістан, Сомалі, Конго, Судан, Палестина, Сирія, Лівія тощо. І це далеко не повний список. Основною причиною конфліктів зазвичай виступає бідність населення, яка підштовхує до дій злочинного характеру (грабіж, розбій, контрабанда, наркоторгівля, торгівля людьми та створення озброєних злочинних угруповань). Також можна виділити релігійний фактор, що може провокувати появу гострих міжетнічних конфліктів та терактів. Щодо таких країн, як Лівія, Сирія та Єгипет, причиною конфліктів стала так звана «арабська весна», що призвела до насильницької зміни влади шляхом державного перевороту.

В цьому контексті слід також згадати й бойові дії, що зараз відбуваються на сході України. За останній час люди почали масово виїздити з цього регіону до сусідніх держав або на територію інших областей України та набувати статусу біженців. Але далеко не всі країни-сусіди мають таке бажання. Зокрема, Польща не надала жодному біженцю з України необхідного статусу, аргументуючи це тим, що бойові дії йдуть тільки на території східних областей.

Ситуація загострюється й тим, що біженці з бідних країн, знаходячись при цьому в «неконфліктній» зоні, а також безпосередньо із зони конфлікту прагнуть потрапити в країни з набагато більш розвинутою економікою, ніж ті, в яких вони мешкали раніше;

-стихійні лиха – повені, пожежі, цунамі, землетруси, урагани та інші природні катаклізми. Зазвичай такі небезпечні явища мають вузько-територіальний характер. Внаслідок серйозних стихійних лих руйнується інфраструктура країни, з'являється масове безробіття, що може призвести до масштабної соціально-економічної кризи. Тобто виникає критична ситуація, наслідком якої буде вимушена міграція населення на території, більш сприятливі для проживання;

-епідемії та хвороби. Дана проблема доволі актуальна, оскільки існує загроза не тільки міграції кримінальних елементів серед біженців, але й розповсюдження небезпечних для життя і здоров'я людини хвороб. Побуває навіть думка, що африканський континент є своєрідним полігоном по випробуванню біологічної зброї;

-соціально-економічні фактори. До них можна віднести низький рівень життя та матеріального добробуту населення, що й спричиняє до появи, в кращому випадку, біженців, а в гіршому – нелегальних мігрантів.

Також появу біженців можуть викликати й інші причини. Зокрема, людина може піддаватись переслідуванню з боку офіційної влади через свої політичні погляди, релігійні або інші переконання, що стосуються політики всередині держави її проживання.

Насамкінець хочу звернути увагу на те, що масовий приїзд біженців виступає дійсно серйозною проблемою для країни-реципієнта. Її наслідками може бути перенасиченість ринку праці дешевою робочою силою, зростання рівня злочинності тощо.

Хочеться також відмітити, що масову появу біженців зазвичай викликає не якийсь один, а цілий комплекс взаємопов'язаних факторів.

Скажімо, в Україні на появу біженців перш за все впливає наявність збройного конфлікту. Велика кількість біженців зі сходу країни переселяється до столиці або в інші міста. Всім їм потрібно надавати житло, роботу, соціальні виплати, і все це на тлі нестабільної політичної ситуації та в умовах дефіциту бюджету.

А іншим фактором є соціально-економічний. У зв'язку з підвищенням цін на життя, податків, урізанням субсидій, зарплат, пільг збільшується кількість бажаючих переїхати в країни з більш високим рівнем життя та стабільною економічною ситуацією.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про статус біженців: ООН; Конвенція, Міжнародний документ, Коментар від 28.07.1951, Стаття 1 Визначення терміну "біженець".
2. Протокол щодо статусу біженців: ООН; Протокол, Міжнародний документ від 16.12.1966, Стаття 1 Загальні положення.

Цюркало Т.І. (м. Київ)

РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК ІНСТРУМЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Світові процеси глобалізації, інтеграції та інформатизації суттєво вплинули на усі сфери суспільного життя. В період глибоких системних перетворень у суспільстві проявляються негативні явища політичного, економічного, соціального й духовного характеру. У сучасному українському суспільстві постають нові проблеми глобального характеру, зокрема проблема війни та миру, які можуть бути вирішені за допомогою лише ефективної професійної підготовки фахівців різних сфер, зокрема соціальної. Сучасні висококваліфіковані фахівці соціальної роботи разом із благодійними організаціями, церквою та волонтерами покликані вирішувати ці нагальні й болючі проблеми сьогодення.

В умовах військового конфлікту на Сході України інститут соціальної роботи, різні благодійні організації, церква, волонтерський рух надають допомогу людям на Сході та «вимушеним» переселенцям. Так, при храмах створюються центри соціальної адаптації для

постраждалих у зоні бойових дій на Сході. Мета центру – це соціально-духовна адаптація постраждалих зі Сходу, а також тих, хто втратив родину й соціальні зв'язки у суспільстві.

Діяльність центру полягає у наданні психологічної та духовної допомоги постраждалим особам, соціально-духовна робота із родичами та відновлення сімейних зв'язків, юридичні консультації, комплексне медичне обстеження та подальше працевлаштування. Але є такі, які не хочуть або не можуть залишити свої рідні домівки. Їм теж потрібна як матеріальна, так і моральна підтримка. Адже допомога людям – це основа духовності. Інститут соціальної роботи спільно із благодійними організаціями, церквою, волонтерським рухом, об'єднуючи всі свої зусилля, можуть реалізувати себе повною мірою, виявити свої можливості у вирішенні суспільних завдань в сучасних умовах.

Зазначимо, що інститут соціальної роботи потребує якісного реформування в умовах сучасних глобалізаційних викликів. Під час радикальних соціальних змін перебудова інституту соціальної роботи, пов'язана із запровадженням нових соціальних технологій та формуванням нової системи цінностей. Визнання життя людини, як найвищої цінності, забезпечує високу якість у соціальній роботі. Сучасна соціальна робота передбачає інвестиції, перш за все, в людський капітал й потребує висококваліфікованих фахівців, адекватних новим вимогам соціальної практики.

Відтак, сучасний інститут соціальної роботи характеризується формуванням нових норм, цінностей та стандартів, які відповідають сучасним умовам. В наш час професіоналізм, креативність, індивідуальні якості працівника займають важливе місце в будь-якій діяльності.

Вища школа виконує свою особливу та важливу функцію у формуванні креативного потенціалу особистості та прагненні студентів до самопізнання та самовдосконалення. Ці процеси стимулюють розвиток активного творчого самоствердження у суспільстві. Сучасна освіта сприяє становленню цілісної особистості, здатної до індивідуальної творчості та самореалізації. Завдяки інституту освіти особистість накопичує знання, вміння та навички, здатна переорієнтуватися на нові наукові погляди, змінити життєві переконання, які не відповідають вимогам часу.

Сучасний інститут соціальної роботи потребує всебічного аналізу, інноваційного розвитку та формування нової системи цінностей, а також креативного потенціалу особистості для підвищення ефективності у соціальній сфері в сучасних умовах .

Шевель І.П. (м. Київ)

shevelinna@ukr.net

« НОВИЙ КОНФЛІКТ» ТА СУЧАСНЕ ГЛОБАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ В КОНЦЕПЦІЇ КОНФЛІКТУ Е. ТОФФЛЕРА

В сучасному етапі становлення конфліктних ситуацій в суспільстві на думку Е.Тоффлер є зміна і основна причина нових (сучасних) конфліктів.

Цим самим, власне, Е. Тоффлер, стверджує, що основним об'єктом сучасних нових конфліктів є інформація (знання). Зокрема, він, наприклад, пише: «в самому серці як національного, так і міжнародного політичного конфлікту знаходиться інформація. Причиною не відомої раніше важливості інфополітики є зростання довіри до різних форм знання з боку влади, опора влади на знання. Цей історичний зрушення влади в бік знання буде усвідомлюватися все більшою мірою, інфополітики візьмуться за те, щоб зробити його ще більш сильним » [1, С. 393].

Суб'єктами цього «нового конфлікту» є вже не дві наддержави, не два протилежних політико-ідеологічних табори, які не капіталістична демократія і комуністичний тоталітаризм, а демократія ХХІ століття і мракобісся Темного ХІ століття.

Заслугою Е. Тоффлера, безсумнівно, є те, що він, по суті, розробив концепцію деінституціоналізацію, як найважливішої характеристики сучасного світу (і як специфічної особливості сучасних соціальних конфліктів). Він розглядає її як би в трьох планах, у трьох

соціальних просторах: «зовнішньому» (глобальному), щодо усього світу, як певної цілісної соціальної системи, «внутрішньому», щодо якоїсь країни, держави взагалі.

Дезінтеграція монолітного радянського блоку, розкол «Сходу» призвів до розпаду і «Півдня», а також до початку розколу «Заходу». На даний момент «Європа виступила як суперники США, що викликало гіперконкуренції, оскільки кожен намагається стати панівною силою в ХХІ ст.» [1, С. 472]

Розпад «Півдня» в умовах дезінтеграції радянського блоку і закінчення «холодної війни» створив ситуацію, коли в багатьох країнах з великою кількістю бідного населення, політичною нестабільністю, економічною кризою, нестабільним урядом, їх лідери для утримання влади можуть і будуть використовувати старі методи і засоби - насильства, військову силу. У цих же умовах в багатьох країнах з'являються різні екстремістські культури і ідеології, а також радикальні організації, які у своїй діяльності використовують терористичні методи і засоби. У минулому існувала реальна можливість «приборкати» або «розтрити» небезпечних екстремістів, в даний час ця можливість існує вже лише під питанням. Е.Тоффлер стверджує, що «якщо ми не хочемо анархії в світі, з мільярдами бідних людей, нестабільними урядами, очолюваними нестабільними лідерами, кожен з пальцем на кнопці запуску ракет або хімічної чи бактеріологічної зброї, нам потрібні глобальні стратегії для запобігання розколу, який вимальовується перед нами» [1, С. 491]. Також «безсумнівно, ми прийдемо до хаосу, якщо не будуть створені нові міжнародні закони, а також нові організації, що призводять ці закони у виконання» [1, С. 564].

Тобто, виникає і «новий конфлікт» [1, С. 292.; 2, С.31.91], він новий як за змістом, так і за формою свого протікання, а також за коштами свого здійснення. Якщо старий, традиційний конфлікт - це конфлікт між «класами, расами і ідеологіями» [2, С. 687], то новий конфлікт - це «конфлікт між угрупованнями, [3, С. 45] саме він «на самому справі представляє собою центральну вісь політичної напруженості, по якій відбувається зараз розділ нашого суспільства» [2, С. 45] - вказує Е. Тоффлер. Однією стороною в цій боротьбі є прихильники індустріального минулого. Іншою стороною - «все зростаюча кількість людей усвідомлюють, що самі насущні проблеми світу - продовольство, енергія, контроль озброєнь, чисельність населення, бідність, природні ресурси, екологія, клімат, проблеми літніх людей, розпад міських спільнот, необхідність у творчій роботі, яка принесла б задоволення, - не можуть більше знаходити своє рішення в рамках індустріального суспільства» [2, С. 45-46], інакше - постіндустріальних прихильників інформаційного суспільства. В основі цього конфлікту лежить «суперечність між вмираючим індустріальним порядком і нової глобальної системою створення матеріальних цінностей, що йдуть йому на зміну» [2, С. 85].

Список використаних джерел:

1. Тоффлер Э. Метаморфозы власти. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. – 669 с.
2. Тоффлер Э. Третья волна. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 525 с.

Шедяков В.Є. (м. Київ)

shedyakov1@gmail.com

ВІД ДЕЦЕНТРАЦІЇ КУЛЬТУРИ ТА ЗНАТЬ ДО БАЛАНСУ У ВЛАДІ ТА УПРАВЛІННІ

З одного боку, культура, з іншого, – знання та досвід в суспільстві розосереджені, децентровані. Підвищення регулятивного та структуруючого значення як анклавів суспільства знань, так і базових ціннісно-сміслових комплексів потребує відповідних трансформацій у владі та управлінні. Культуру можна розглядати як «оброблену природу», включаючи і природу самої людини – суб'єкта культури, здатного сприймати її значення, творити її і жити в цьому природно-суспільному середовищі. Вона є багатовимірною, багатоаспектною цілісністю, сутність якої визначається, в тому числі, структурної складністю, що формується навколо базових ціннісно-сміслових комплексів. Інтелектуальна культура (зокрема, культура наукова) сьогодні не просто феномен культури. Саме реалізація

науково-інтелектуального потенціалу стає найпотужнішим чинником життя суспільства та взаємодії культурно-цивілізаційних світів.

Ціннісно-сміслові комплекси, спаяні мораллю і традиціями, забезпечують легітимацію суспільного ладу, надають форми соціальним співіснуванню, кооперації та розвитку. Протягом всієї історії людства ціннісно-сміслові комплекси, реалізуючи себе, перетворювалися на одну з домінант соціально-економічного розвитку, граючи визначну роль в формуванні соціокультурної спадщини народу. Сенси життєдіяльності: людської і культурно-цивілізаційних світів – визначають спрямованість, темпи, форми і черговість трансформації їх конкретних характеристик, але самі проявляють себе як сторона ціннісного сприйняття навколишнього світу. Цінності за своєю природою є особистісним зрізом суспільної свідомості, розкриваючись у процесах загальнокультурного відтворення.

Контртрадиційна (тобто розумово сконструйована) система життєдіяльності може стати поверненням до технотронного варварству з пануванням права сильного, апологією інстинктів і розлюдненням життєдіяльності. Навпаки, подолання монополії «позаморальної» моделі діяльності, зростання антропоцентристських тенденцій збагачує творчий потенціал: людина вміє і знає більше, ніж усвідомлює. Сам зміст суспільного життя все більше визначається не стільки «керівною елітою», скільки повсякденними контактами особистостей між собою.

Розвиток суспільства сьогодні надає можливість підключатися до різних культур та відбирати елементи, що є духовно близькими. Забезпечення широти діапазону у відборі шляхів оптимізації соціального розвитку здійснюється, в тому числі, завдяки урізноманітненню моделей та ознак прогресу. Якщо соціальна система завершує епоху соціально-економічної домінанти, то несистемна соціальна спільність відкриває епоху індивідуально-психологічну. Втім, на відміну від соціальної системи, несистемна соціальна цілісність – об'єкт конгломератний, мозаїчний. Перша передбачає нерівність частин й ієрархію організації, друга – рівність елементів і гармонію, відсутність заздалегідь встановленого масштабу і нормативу. Проте нині ці відмінності не абсолютні: соціальна система стає особливим типом системного об'єкту, утвореним не атомами-інгредієнтами, а зв'язками, що мають імовірнісний, стохастичний характер, детермінація їх інколи не причинна, а синхронна. Як результат ця модель типологічно зближується з варіантом несистемної соціальної цілісності. В період трансформації суспільства їх риси накладаються і перетинаються. Постмодерна трансформація, або постмодернізація суспільного життя є, одночасно, відмовою від єдності будь-якого базису розвитку. Все активніше заявляє про себе процес змін, які передбачають співіснування, перехрещення і резонування різноманітних тенденцій, серед котрих (на відміну від модерну) жодна не може претендувати на виключне значення, що дозволяє, не зазнаючи шкоди, абстрагуватися від інших. У наявності складний рух, який одночасно поєднує в собі різні моделі, сценарії та процеси. Йдеться вже не тільки про політичні умови реалізації свободи, але й про значно більш глобальні її перспективи, пов'язані з домінантою терпимості. Коли немає стабільної зовнішньої опори у вигляді загальної ідеології, єдиної культури, стереотипної науки, тоді необхідно визнавати право на існування несхожого і незвичного. Збільшується гетерогенність, невизначеність, взаємопроникання фрагментів різних структур, рухомість меж, змінюється співвідношення соціальних норм й аномалій.

Втім, постмодерні підходи до влади і управління взагалі не переключують, а актуалізують потенціал модерну. Але, разом з цим, вони відкривають і можливості, пов'язані з використанням традицій і звичаїв, неформальних комунікацій і соціальних мереж, з синтезом елементів керованості, самокерованості та некерованості. Стимулювання необхідних для нової модернізації країни трансформацій передбачає застосування всього діапазону можливостей, включаючи підйом управлінської та владної культури. Потребується не тільки підтримка анклавів розвитку (зокрема, суспільства знань), але й проведення загальних змін соціокультурного середовища. Водночас, застосування «гнучкої влади»,

«м'якої сили», «непрямих дій» тощо на основі консолідації ресурсних баз частково дозволяє витіснити ряд найбільш брутальних форм відчуження, деякі з яких входили до класичних. Втім, якщо інформація створює додаткові умови для рівності людей, то можливості доступу до її пластів диференціюють. Отже створення умов регулятивного та структуриуючого значення як анклавів суспільства знань, так і базових ціннісно-сміслових комплексів пов'язане, в тому числі, з розвитком інфотелекомунікацій та інформаційної інфраструктури.

Шемшур Я.С. (г. Киев)

yarik33333@gmail.com

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В МОДЕЛИРОВАНИИ БУДУЩЕГО

Будущее. Как много эмоций вызывает у нас это слово? И как они неразрывно связаны с нашими размышлениями. Наши планы, наши стремления... В современном мире перед нами постают множество проблем, и одной из основных есть проблема будущего, не случайно футурологию многие относят к одной из важнейших отраслей социологии и политологии будущего. Каждый из нас, сегодня, строит будущий мир, мир XXI века. Каким он будет? Какие изменения нам принесет?

Можем ли мы, изучая политологию, философию, антропологию, психологию, социологию, предвидеть и, главное, противостоять проблемам завтрашнего дня? Ценность каждой науки определяется ее способностью к моделированию. Читая книгу "Бегущий человек" Стивена Кинга невольно понимаешь вот она - классическая антиутопия, лучше не придумать. 2025 год, Америка. Общество, уничтожившее природу, в погоне за благами цивилизации и комфортом. В связи с ужасной экологической обстановкой люди появляются новые болезни, ятрогенному влиянию медицины становится все сложнее противостоять. Общество не явно, однако четко как и в реальной действительности, делится на «Золотой миллиард», имеющих доступ к экологически чистой пище, воздуху и прочим благам и тех, кто даже старые банкноты держит в руках весьма редко. Вопрошать к совести управляющих – наивно, по меньшей мере, а в мире реальных финансовых договоренностей, «финансовой цивилизации» (В. Ильин) – является управленчески неразумным. Главная задача политиков – сохранение власти или, по крайней мере, получение «золотого парашута», передача совокупности средств тем, кто представляется им преемником. В распоряжении правительства и финансовых группировок находятся масс-медиа, которые на протяжении последних, по-меньшей мере 50 лет выступают средствами пропаганды в гораздо большей степени, чем средствами информации.

Возникает вопрос, что делать, если ты нищий настолько, что даже есть нечего, не говоря уже о больной дочери? Жертвовать собой? Ради призрачного шанса выиграть в игре? У Бена Ричардса просто нет другого пути. В процессе игры мир главного героя кардинально изменяется. Он понимает что всю свою сознательную жизнь он плыл по течению, а так нельзя! Нужно бороться за жизнь, хотя бы ради дочери и других детей.

Да, общество, которое рисует Кинг совсем близко. Люди все чаще живут не так как нужно, а просто, ради жизни и глупого наслаждения, смотря различные телешоу и пронизывая просторы соц. сетей. Бредбери писал в 1956 году - не осознали. Кинг в 1982 напомнил - не заметили. Очнемся - вот он 2025. Вот он бежит человек, а толпа орет: "Убей его!" Можем ли мы повторять лозунг 20 века – «все во имя человека, все для блага человека»?! Какого человека...

Перефразируя известное выражение физик и футуролог, лауреата Нобелевской премии Д. Габора: Будущее нельзя предвидеть, но его можно изобрести. Однако на некоторые тенденции общественного развития футурологи указывают совершенно верно. Одним из самых ярких представителей футурологии выступает американский социолог Д. Тоффлер. Он обосновывает возникновение кризисных явлений в будущей индустриальной системе. Указанные явления касаются того, что индустриальный мир вступает в новую стадию

исторического развития, стадию техно-цивилизации, которая практически не соответствует правилам самого индустриализма. Этот переход очень болезненный, он будет сопровождаться падениями, переворотами, военными конфликтами, экономическими катастрофами. И не случайно Тоффлер называет свой труд «Будущий шок» (1970). Пройдя этот исторический период, мы смогли на собственном опыте убедиться в справедливости предсказаний ученого. В работе «Третья волна» Тоффлер обрисовывает катастрофическое состояние будущего планеты. Он пишет о загрязненности океанов и земли, о уничтожении большинства видов флоры и фауны, о действительно жестком использовании полезных ископаемых, при которых польза от их эксплуатации значительно меньше, чем польза, приносимая использованием. Я предлагаю прислушаться к предупреждениям и ученых, и писателей, слишком часто их фантазии оказывались ближе к реальности, чем нам бы всем хотелось. В замедлении темпов производственного развития нет ничего страшного, оно не тождественно снижению темпов экономического роста. А вот состояние такого, казалось бы, нематериального объекта, как человеческая душа, может и влияет самым конкретным образом на развитие человеческой практики. И поэтому именно на ее исследование и должны быть направлены информационные возможности настоящих и будущих технологий.

Шепель М.О. (м. Київ)

mariashepel95@gmail.com

ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ ЯК БАЗА ДЛЯ ПОЄДНАННЯ ЗУСИЛЬ ВОЛОНТЕРІВ ВСЬОГО СВІТУ

Заснування міжнародного волонтерського руху у світі датується двадцятими роками ХХ століття. Хоча на мій погляд, добродійні організації виникли раніше. Згадаємо, що 11 листопада 1918 року закінчився глобальний збройний конфлікт, в який була втягнута майже вся Європа, а саме - Перша світова війна. Вона сплюндрувала тисячі осель, людських життів та просто винищила світ. І от на теренах зруйнованої Європи з'являється міжнародний волонтерський рух, який намагається відтворити те, що зруйнувала війна.

Не важко зрозуміти, що поява волонтерських рухів і їх активна діяльність в країні виникає тоді, коли держава не здатна цілком забезпечити своїх громадян ресурсами, технікою та тією допомогою, якої вони потребують. На жаль, подібна ситуація складається сьогодні і на Україні. Нашій країні на даний момент від лютого 2014 і до сьогодні не вистачає ресурсів для ведення боротьби за цілісність власної суверенної території на сході України.

Через відсутність розвиненої економіки, сильної армії та в наслідок поганого матеріально-технічного забезпечення бійців, по всій країні активізувався волонтерський рух серед населення. З'явилася велика кількість груп допомоги, серед яких найвідомішими є "Крила Фенікса", "СОМВАТ-UA", "Армія-SOS" та "Повернися живим". Система волонтерського руху розроблена таким чином, що у кожній групі є свій напрям діяльності, за яким здійснюється допомога. Наприклад, організації "Повернися живим" та "СОМВАТ-UA" забезпечують бійців тепловізорами, окулярами нічного бачення, біноклями, запчастинами для транспорту, яким пересуваються військові. "Крила Фенікса" оснащує солдат засобами індивідуального нелетального захисту (касками, бронезилетами, одягом), лікує травмованих бійців. У волонтерському русі беруть участь студенти, викладачі вищих навчальних закладів, бізнесмени – люди досить різних професій, яких об'єднує бажання допомогти рідній країні в її боротьбі.

За деякими підрахунками, волонтери відправляють до зони антитерористичної операції (АТО) близько 120 000 кілограм гуманітарної допомоги щомісяця. Левову частку гуманітарної допомоги, яку надають українці своїм захисникам, складають продукти харчування та медикаменти. Разом з ними, на фронт АТО поступає і певна військова техніка, амуніція та спецзасоби. Багатьом бійцям, що повернулися із зони військових дій,

представниками волонтерських організацій країн ЄС, США та Канади надається психологічна підтримка та медична допомога.

Крім того, в теперішній час на території країни знаходиться більше мільйона біженців, яким держава і волонтерський рух України надають спеціалізовану допомогу.

Університет, в якому я навчаюся, теж не залишився осторонь - за сприяння ректора НТУУ "КПІ" М.З. Згуровського було створено одну із добродійних організацій, яка носить назву "Волонтерський батальйон КПІ". На кожному факультеті проходить збір коштів та іншої можливої допомоги військовим та їх сім'ям.

5 березня 2015 року президент України Петро Порошенко підписав Закон України "Про внесення змін у деякі закони України стосовно волонтерської діяльності". На мою думку, даний закон сприятиме покращенню правовідносин, які виникають під час надання допомоги, розвитку волонтерських рухів та зростанню якості їх діяльності на території України.

З усіх прикладів діяльності добровільних груп на Україні, можна побачити, що волонтерська діяльність – це форма колективної соціальної співпраці людей, головними завданнями якої є сприяння розвитку патріотичного виховання, моральної відповідальності за власну державу, її майбутнє, та намагання покращити її становище вже сьогодні шляхом вирішення багатьох важливих проблем.

Шинкевич А.О. (м. Київ)

Nastya_shinkevic@ukr.net

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З БІЖЕНЦЯМИ ТА ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ

Військовий конфлікт та соціально-економічна криза в Україні, призвели до значного збільшення кількості вимушених переселенців та біженців. Це спричинило великі зміни у соціальних настроях і світоглядах цих людей, а також змінили їх спосіб життя.

Проблема міграції населення є дуже актуальною, тому актуальними також є соціальна робота та соціальна підтримка людей, які змушені мігрувати. Міграція – це не просто переселення людей з однієї території на іншу, а дуже складний процес, який зачіпає багато сторін політичного, економічного, соціального, психічного, етнічного, суспільного та релігійного життя цілих країн та народів.

Біженець та вимушений переселенець – це людина, яка позбавлена багатьох елементарних умов життя, а саме медичного обслуговування та постійного місця роботи, не кажучи вже про нормальне самопочуття та душевний комфорт.

Виходячи з цього, зрозуміло, що така категорія людей потребує проведення соціальних робіт. Соціальна робота – це важлива складова адаптації і реабілітації людей, що мігрували. Вона спрямована на те, щоб досягнути максимально можливого рівня здоров'я та функціонування людей.

Свою діяльність соціальний працівник починає зі збору інформації про цю ситуацію, людину та її становище. Володіючи необхідною інформацією, він ставить «діагноз» і планує свою роботу, а саме допомогу, яка необхідна та співробітництво з офіційними і громадськими організаціями, що потрібні для вирішення проблем.

Перший крок для допомоги біженцям – термінова соціальна допомога. Вона включає в себе постачання предметами першої необхідності, в тому числі одягом і взуттям, харчуванням, надання місця тимчасового проживання, медичну та психологічну допомогу, якщо вони необхідні.

Подальші кроки підтримки вимушених переселенців пов'язані з організацією соціальних груп – об'єднання сімей або окремих людей в групи взаємодопомоги та в громадські організації, що представляють їх інтереси та проблеми в органах влади. Формування стабільних соціальних груп необхідне для організації місць компактного проживання та для успішної реінтеграції. Практика показала, що процес адаптації до нового

місця проживання йде успішніше і швидше у тих вимушених переселенців, які селяться компактно.

Психологічно-соціальна робота з біженцями та вимушеними переселенцями здійснюється в рамках групових програм соціальної адаптації до нових умов та взаємовідносин. Ці програми містять елементи соціально-побутової адаптації та середовищної орієнтації.

Велике значення мають програми навчання способам ведення сільського господарства й інших форм самозайнятості та самозабезпечення, які є результативними та прийнятими у місцях нового розселення. Знаходять застосування програми професійної реабілітації людей, професії яких користуються попитом. Такі програми включають в себе перемовини з потенційними роботодавцями, виробничу адаптацію і працевлаштування переселенців.

У соціальній роботі реалізується державна соціальна політика по відношенню до даної категорії населення: надається психологічна допомога щодо подолання душевних зривів та життєвих криз, здійснюється реабілітаційна програма, надається інформація про можливості та умови реалізації прав біженців та іммігрантів, надається фінансова підтримка.

Соціальний працівник, що здійснює роботу з біженцями та вимушеними переселенцями виконує роль посередника між клієнтом та державними службами і організаціями, що покликані турбуватися про духовне, фізичне і психологічне здоров'я населення, захищає та допомагає реалізовувати інтереси та права біженців.

Працівник соціальної служби поряд з високим професіоналізмом повинен володіти такими якостями як людяність, здатність до співпереживання, а також мати гарні комунікативні та організаторські здібності.

Процес міграції завжди буде існувати і значно впливати на суспільство. Головним завданням соціальних служб є зниження негативних тенденцій і наслідків, які несе в собі цей процес, так як він може і врятувати економіку, і призвести до соціального вибуху. Соціальним службам треба вчитися управляти міграцією, накопичувати знання про методи і форми роботи, а також готувати кадри для роботи з переселенцями.

Яновська О.В. (м. Київ)

ovy.postbox@gmail.com

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

Від початку збройного конфлікту на Сході України традиційна для нашої держави спрямованість волонтерського руху на допомогу соціально незахищеним громадянам та покращення громадського простору зазнала суттєвої трансформації. Благодійні організації та волонтери, які активно допомагали учасникам Євромайдану, з розгортанням кризи на Донбасі оперативно переорієнтувались на допомогу українській армії речами, продуктами, військовим спорядженням та медикаментами.

За даними дослідження «Волонтерський рух в Україні», підготовленого GfK Ukraine на замовлення ООН в Україні, допомога армії та пораненим стала найбільш розповсюдженою формою волонтерської діяльності в 2014 році [1]. При цьому більшість опитаних вважає, що волонтерський рух сприяє зміцненню миру. Це свідчить про високий рівень самоорганізації населення, яке в непростих умовах оперативно реагує на серйозні виклики сучасності.

Більше того, такий стан речей знайшов своє відображення у змінах, внесених Верховною Радою до Закону України «Про волонтерську діяльність» 5 березня 2015 року (№246-VIII). Зокрема, серед напрямів волонтерської діяльності було визначено також «надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції» (ст. 1, частина 3) [2]. Таким чином, на законодавчому рівні були розширені сфери волонтерської діяльності, пов'язані з військовими діями на території України.

Характерною рисою нинішнього етапу розвитку волонтерського руху є його направлення на потреби, які держава не в змозі вирішити оперативно, в обхід бюрократичних процедур. В умовах збройного конфлікту саме ця якість сприяла широкому розповсюдженню благодійних організацій військового направлення.

Крім того, нинішній сплеск волонтерської активності відзначається не лише об'єднанням активних громадян в окремі організації, а й значною кількістю волонтерів, які займаються цим самостійно. Водночас 30 найбільших волонтерських організацій (груп) об'єдналися в Асоціацію народних волонтерів України, яка сприятиме покращенню взаємодії між волонтерами, експертами, представниками державної влади, зокрема, Міністерства оборони України.

Завдяки роботі волонтерів, спрямованої на посилення обороноздатності української армії, вирішується широке коло питань, пов'язаних в першу чергу зі збором та доставкою в зону бойових дій необхідних ресурсів, наданням постраждалим в їх ході медичної допомоги, допомогою вимушеним переселенцям, пошуком зниклих безвісті та звільненим полонених.

Однак, варто визнати, що в своїй діяльності волонтери нині зіштовхуються з низкою проблем. Зокрема, це недостатність знань в окремих сферах своєї діяльності, що частково вирішується налагодженням контактів з представниками міжнародних організацій, поширення шахрайських благодійних фондів, які кидають тінь на діяльність реальних організацій та фондів, тим самим ускладнюючи їм умови роботи. Водночас, проблема додаткового податкового навантаження на благодійні організації та одержувачів їх допомоги, насамперед – у вигляді ПДФО, була вирішена шляхом внесення відповідних змін до Податкового кодексу (Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги» (№ 1668-VII). Для боротьби ж зі зловживаннями в цій сфері потрібні не лише чіткі стандарти діяльності організацій, такі як відкритість, підзвітність, але й контроль з боку громадськості.

Загалом, становлення волонтерського руху в Україні як одного з чинників забезпечення обороноздатності держави є необхідним кроком для розвитку громадянського суспільства, а також відіграє важливу роль у процесі забезпечення силових структур та постраждалих громадян у ході збройного протистояння.

Список використаних джерел:

1. Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx>
2. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>

СЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИЧНА ВЛАДА ТА ПОЛІТЕКОНОМІЯ МОДЕРНОЇ СВІТ-СИСТЕМИ: НАЦІОНАЛЬНІ ДЕРЖАВИ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Балінченко С.П. (м. Чернівці)

sp.balinchenko@gmail.com

МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ ТОТАЛЬНОСТІ: ІНТЕГРАЦІЯ VS. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ

Осмилення тоталітаризму набуває у сучасному українському суспільстві особливої гостроти, оскільки ціла низка проблем отримує нової значущості за умов загрози продукування Небуття і знецінення життя й гідності внаслідок впливу тоталітарної ідеології. Нові виміри людського та суспільного буття, переоцінка таких категорій як «справедливість», «страждання», «обов'язок», патріотизм», «стабільність», «добропорядність» та інших, призвели до нагальної потреби у пошуках, з одного боку, втраченого онтологічного й аксіологічного сенсу, а з іншого боку, методів аналізу тоталітарної моделі з прогностичною та превентивною цілями.

В фокусі філософського переосмилення тоталітаризму: взаємодія людини та суспільства, зіставлення системи та життєвого світу, проблема марного страждання й відповідальності, зіставлення інструментального та комунікативного шляхів побудови інтеракції, а також проблеми націоналізму та толерантності.

В історичному контексті, що набуває значущості і за доби сьогодення, Х. Арндт наголошувала на здатності тоталітарної моделі до відтворення та підтримки системи у стані нестабільності. За таких умов виникає викривлення поняття добропорядності та провини. Зокрема, в есе «Організована провина», дослідниця аналізує приклади того, як «добропорядні сім'янини», спираючись на міфологему осуду бунту, беруть участь у масовому знищенні людей і перетворюються на функціонерів, абстрагуючись від особистісної відповідальності та перекладаючи провину на тих, хто продукував накази [1, с. 48]. Такий розділ особистого й загального, що уможливорює виправдання неморальних дій «професійним обов'язком» призводить до деструктивного ігнорування суб'єктів та фактів і, на думку Х. Арндт, є явищем інтернаціональним. Вона також застерігає, що таке фокусування на своєму оточенні через ізоляцію від відповідальності вищого кшталту – це загроза, що продовжується попри фактичний стан присутності чи припинення окремої тоталітарної моделі.

В свою чергу, аналізуючи цей стан ізоляції, Е. Левінас фокусувався на несправедливості, яку неможливо пробачити стосовно Третього, як царині відповідальності. Саме ізолюваність і відсутність спільного простору, співрозмовників є причиною панування тотальності. Подолання тотальності й розбивання системи ж, на думку Е. Левінаса, відбувається через Обличчя, тобто «співрозмовник як буття й стосунок із буттям співрозмовника, тобто мовлення, ставить нас над тотальністю [2, с. 40]». Отже саме взаєморозуміння та взаємна відповідальність стають механізмами подолання викривлення особистості й комунікації взагалі ув умовах кризи ідентичності, що знаходить у сучасному українському суспільстві шлях реалізації через волонтерську діяльність у площині «відповідальності за страждання Третього».

Представники комунікативної практичної філософії, аналізуючи тотальність та життєвий світ, наголошують на необхідності перевірки та аргументації стосовно традиційних ціннісних уявлень та картин світу, розмежовуючи стратегічну дію та комунікативну дію, спрямовану на аргументативно здійснюване взаєморозуміння в межах дискурсу. Зокрема, Ю. Габермас стверджує неможливість подолання колективної однини історії плюральністю, оскільки вона повинна бути легітимізованою через дискурсивну аргументацію, що не виключає комунікативних чи нормативних вимог жодного суб'єкта, хоча б і гіпотетично залежного від результату такого дискурсу. Адже саме в такій ситуації ствердження системи тотальності й деструктивне ігнорування суб'єктів видається малоімовірним.

Ще однією проблемою аналізу та подолання тотальності є проблема пошуку суспільної автентичності. Звертаючись до проблематики автентичності взагалі та, зокрема, до шляхів формування ідентичності, Ч. Тейлор виділяє оточення значущих смислів як критерій визначення власної самобутності [3, с. 36]. Неможливість виключення історії, потреб солідарності та самого суспільства з кола значущості за межами індивідуальної самості є гарантом нормативної амортизації руйнівного впливу конфліктного ізолювання та відчуженості не лише на взаємодію, а й на сферу комунікації взагалі. Спростування монологічної побудови ідентичності на основі необхідного припущення обміну значущими смислами між учасниками комунікації задовольняє твердженню про існування критеріїв значущості, які актуалізуються під час зазначеного обміну і здатні протистояти штучно створеним у інформаційному просторі антагоністичним міфологемам Свого і Чужого.

Список використаних джерел:

1. Арндт Х. Джерела тоталітаризму [Текст] / Х. Арндт. – М. : «Текст», 2008. – 584 с.
2. Левінас Е. Між нами: дослідження Думки-про-іншого [Текст] / Е. Левінас. – К. : Дух і літера: Задруга, 1999. – 312 с.
3. Тейлор Ч. Етика автентичності [Текст] / Ч. Тейлор. – К. : Дух і літера, 2002. – 128 с.

Белоконова О.Ю (м. Київ)

arinabelokonova@gmail.com

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СЕПАРАТИЗМУ ТА ФАКТОРИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ЙОГО РОЗВИТКУ

Внаслідок останніх подій, поняття – сепаратизм, стало невід’ємною частиною нашого життя. Кожен день ми чуємо це слово, але не розуміємо причини виникнення та фактори, які сприяють розвитку його в нашій країні та світі. Ця проблема може виникнути в будь-якій державі, особливо в період політичної нестабільності і слабкості центральної влади. Україна – є приклад такої ситуації. Велику роль в дестабізації держави, грають регіони. Довгий час за допомогою різноманітних політичних маніпуляцій в нашій країні, створювали нездорову атмосферу, між східною та західною Україною. Згадаємо, вибори 2004 року. Саме, на цей час, припав період – ненависті різних регіонів. І держава замість того, щоб об’єднати країну навпаки почала, «грати» на штучно створеному конфлікті. Зараз, влада зрозуміла свої помилки і намагається нашу державу згуртувати, за допомогою регіональної політики. Регіональна політика держави – це управління політичними, економічними, соціальним розвитком окремих територій країни. Регіональні проблеми – це фактори, що стимулюють невдоволення різноманітних верст населення політикою центра. В результаті цього виникає, такий феномен, як – сепаратизм, тобто прагнення населення, організації, спільнот до відокремлення (надання певній частині держави права на автономію чи за повне від’єднання й створення нової держави) або підвищення свого правового статусу. Яскраві приклади прояву сепаратизму в світі – це: напередодні розпаду СРСР; збройний конфлікт між Грузією та Південної Осетією 2008 року; протистояння між Сербією та Косово 2008 року; бажання отримати незалежність з 1912 року й по сьогодні Тибетом від Китайської Народної Республіки; релігійний конфлікт у Шрі – Ланці який тривав з 1983 – 2009 рік; у Великій Британії на базі релігійних і лінгвістичних відмінностей конфлікт з Ірландією з 1707 року й до сьогодні.

Одним із успішних прикладів від’єднання країни – вихід Чорногорії зі складу Сербії. Новостворена держава скористалась своїми ресурсами, такими як: географічне положення, сприятливий клімат, доступ до моря і створила всі умови для розвитку туристичного бізнесу. На сьогоднішній день Чорногорія розвинута держава.

Фактори, що сприяють сепаратизму це:

Територіальний фактор, конфліктів етносів:

- на підґрунті різного історичного минулого
- нечіткість кордонів

- повернення депортованого етносу
- приєднання території одного етносу до сусідньої держави, насильницьке розділення одного народу різними державами

Політичний фактор:

- Пільги одного з великих етносів при формуванні органів влади:
- боротьба за владу між різними етнічними групами
- бажання отримати власний політичний статус
- боротьба за незалежність

Соціокультурний фактор:

- різні мови
- насадження традицій
- протиріччя культури, менталітету

Економічний фактор:

- економічна відсталість регіонів
- низький рівень життя національних меншин

Зовнішній фактор:

- втручання зарубіжних країн

Отже, можна зробити такі висновки. Бажання окремих регіонів до відокремлення зумовлюють політичну, економічну, соціальну нестабільність в країні. На прикладі України, можна побачити – сепаратизм, створює загрозу державній цілісності, призводить до збройного конфлікту. В результаті, якого помирають люди, з'являються біженці, знищується регіональна інфраструктура, підбивається довіра до влади. Але на ряду з негативними факторами, завдяки останнім подія в державі, громадяни почали чітко ідентифікувати себе, як – українці і пишались цим фактом. Адже, за останній рік, наш народ став більш згуртований та єдиний.

Не завжди сепаратизм несе за собою ряд проблем. У випадку з Чорногорією ми бачимо, що країна вміло скористалась своїми ресурсами. Після виходу Чорногорії з Сербії, економіка не похитнулася. Можна зазначити два мінуси – це Сербія не матиме доступу до моря, та відділення Чорногорії дало поштовх до вирішення Косовського питання. Сепаратизм – поширене явище і не можливо остаточно визначити позитив чи негатив він за собою несе.

Кожна держава повинна, чітко розробити план, щодо регулювання будь-яких питань в регіонах країни, передбачати та запобігати утворенню конфліктів.

Білан А.М. (м. Київ)

bilan-socio@ukr.net

ВЛАДА В УКРАЇНІ: ДИНАМІКА ЧОТИРЬОХ ВИМІРІВ МАЙКЛА МАННА

Навряд чи є більш актуальною проблемою, що обговорюється і у приватному, і у публічному просторі проблема, аніж питання влади, що за висловом

Майкла Манна [1] виявляє себе як «альянс акторів ідеологічної, економічної, військової домінанти, що координується правителями держави».

Товариства, — по Манну, — встановлюються безліччю пересічних соціопросторових мереж влади. Вони поділяються на чотири взаємозалежні виміри соціальної влади — ідеологічні, економічні, військові та політичні.

В концепції Манна важливим є те, що всі дані джерела влади є однаково рівними за значенням, ні одна з них не домінує над іншими.

В різні періоди історії формування держави, досягаючи першості на визначених територіях, сприяв розвитку кожний з цих чотирьох вимірів влади залежно своїм можливостям. Таким чином, після успішної колонізації територій європейськими державами, логічною післядією стала експансія у всіх вимірах: в ідеологічному вимірі за ціллю ставиться створення єдиної системи цінностей з метою об'єднати все людство; в економічному вимірі

результатом є нерівномірний розподіл капіталізму, що спричинило великий розрив розвитку між країнами; в військовому – це ймовірність воєнного конфлікту зі сторони менш розвинених держав; в політичному – збільшення кількості створення нових держав, які прагнуть демократії.

Але, на жаль, розширення кожного з чотирьох вимірів влади не справджує надії на покращення стану у світі, а навпаки, чим більше вона реалізується, тим більший спостерігається безпорядок. Причину цього можна пояснити тим, що світ по своїй природі не єдине ціле, і в кожній із областей розвитку створюється розлом. В результаті чого виникають конфлікти, які рідко вирішуються мирним шляхом, а частіше воєнними діями.

Актуальною темою нашого суспільства є ситуація, яка стосується політичного виміру (ситуація конфлікту між Україною та Росією – боротьба за територією АРК), щодо претендування двох держав на одну і ту ж територію, що зустрічається рідко. Особливо якщо це підсилюється тим, що меншість в межах держави цієї території відчуває себе ущільненою, в результаті чого вона намагається протистояти натиску, що і спричиняє негативні наслідки, які привели до воєнного конфлікту.

Якщо ж ми зазирнемо глибше в історію формування нашої держави і загалом у відносини всередині СРСР, то побачимо до чого може призвести неправильний підхід до розвитку вимірів влади. Тож в тому випадку, коли держава не просто ущільнює права меншин, а ще й застосовує жорстокі міри, щоб досягти своїх уявлень про краще життя та розквіт держави, то ці ж меншини протидіють натиску до тих пір, поки їх права не будуть відстояні. Адже, які б цілі не ставила держава і яким би жорстоким режимом не погрозувала для покірності меншин, але з такою тактикою ніколи ніхто в результаті не досягне задуманого, бо це так названа «бомба сповільненої дії»: товариства під натиском завжди будуть йти до справедливого відношення до них, що може визвати ними прагнення до незалежності.

Загалом, можна зробити висновок з історичних даних, що кожне прагнення меншин в багатонаціональних державах до створення демократичних одиниць можна уникнути завдяки рівних прав в народі та правильному формуванню вимірів влади. Та й в таких державах, наприклад, Франції та Великобританії, хоч і існує деяка дискримінація, але вона загалом стосується лише культури та мови меншин.

Список використаних джерел:

1. Основні підходи до трактування поняття «політичний режим» [Електронний ресурс]: Режим доступу –<http://social-science.com.ua/article/141>

Браге К.С. (м. Київ)

k.brage@mail.ru

ПРИЧИНИ РОЗВИТКУ СЕПАРАТИЗМУ: РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Основною метою даної роботи є аналіз конфлікту на національному ґрунті нашої держави, причини розвитку сепаратизму та роль регіональної політики, яка могла б запобігти цьому.

Після президентських виборів 2004 року Україна вперше відчула настільки високий рівень конфліктності та нестабільності. Все це було пов'язаним з тим, що вплив політичних кіл на суспільство досяг свого апогею. Українська держава завжди характеризувалася досить виразними регіональними відмінностями. Не можна не згадати про той факт, що досить довго регіони України перебували у складі різних держав та імперій, відчуваючи на собі різні форми правління та врядування. І якщо раніше владі вдавалося зберегти цілісність нашої держави та примирити багатополосні погляди громадян, то тепер Україна переживає громадянський конфлікт на сході нашої країни та вхід Криму у склад Російської Федерації. Тепер проблеми регіональної політики і регіонів в цілому вийшли на перший план.

Регіон, як частина держави, завжди відігравав фундаментальну та опорну роль в її розвитку стабільності. Те що відбувається в регіоні тим чи іншим чином впливає на

політичні, соціальні та економічні процеси, що відбуваються в державі. Саме регіони задають динаміку розвитку чи занепаду та встановлюють «температуру» політичної системи в цілому.

Україна не перша держава, яка зіткнулася з питанням регіоналізму, регіональної політики та виникненням регіонального сепаратизму. Масові рухи за незалежність Каталонії, боротьба терористичної організації ЕТА за незалежну Басконію, національно-визвольна війна турецьких курдів, референдум про незалежність Шотландії ясно дають зрозуміти, що з такими проблемами стикаються дуже розвинені держави.

Для того, щоб розпочати аналіз регіональної політики нашої держави, спочатку потрібно привести означення поняття регіон та регіональна політика.

У 1994 році Комітетом регіонів Верховної Ради України було прийняте поняття регіону і воно трактується так: «територія, що представляє очевидну спільність з географічної точки зору, або таку територіальну спільність, де є спадкоємність і чиє населення розділяє певні загальні цінності і прагне зберегти і розвивати свою самобутність задля стимулювання культурного, економічного і соціального прогресу»

Регіональна політика - це складова частина політики держави, яка направлена на організацію території держави відповідно до прийнятої стратегії розвитку.

Ще з початку незалежності Україна неофіційно розділилася на два регіони: східний та західний. Основною причиною для цього є: політичний вплив, мовна ознака, різні етнічні традиції. Вони підтверджувалися під час кожних президентських чи парламентських виборів. Досить вдалою теза була написана С. Хантінгтоном, яка стверджує, що лінія розмежування на європейську та євразійську цивілізації проходить по Україні та розподіляє її на уніатський Захід та православний Схід.

Такий неофіційний розподіл дав поштовх до зародження регіоналізму, який в той час і привів до розвитку сепаратизму в різних регіонах України.

Початок кримського сепаратизму можна вважати 20 січня 1991 року, коли був проведений референдум на якому більшість жителів півострова проголосували за відновлення Кримської АССР у складі СРСР та учасника союзного договору.

На Донбасі початки регіоналізму, а потім вже і сепаратизму беруть початок від 1994 року, коли під час парламентських виборів в Донецькій області відбулося опитування про федералізацію країни. Близько 90% населення проголосувало «за».

Отже, на мою думку основними принципами регіональної політики повинні бути:

1. Трансгранична співпраця не тільки з європейськими країнами, а й з Російською Федерацією;
2. Чітка координація дій між центром та регіонами за участю представників обох сторін;
3. Розробка стратегій розвитку регіонів з урахування природних, економічних та соціально-демографічних відмінностей;
4. Зміна принципу формування бюджету;
5. Демократизація і децентралізація держави.

Даними принципами вдало користуються Іспанія, Велика Британія. Влада цих країн змогла вберегти їх від розповсюдження сепаратизму та військових конфліктів.

Брошко О.О. (м. Київ)

brozhkol@mail.ru

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПРОЯВУ КРИЗИ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПОРЯДКУ

Ми живемо в епоху 21 століття – періоді інформаційного суспільства, коли, як всім відомо, глобалізація найбільшою мірою впливає на суспільства. Вона активним чином змінює обличчя суспільного життя, яке у більшості країн світу (Україна не є винятком) стало набувати ознак все більш яскраво вираженого глобального виміру. У звичний склад буття,

характерний для населення тих чи інших держав, невідворотно вторгаються транснаціональні елементи, матеріальні та культурні цінності, створені в різноманітних транснаціональних просторах. Таким чином, всередині національних господарств і політичних систем розширилась присутність зарубіжних представництв та інститутів.

Події, які відбуваються у світі, позначаються на їх внутрішньому становищі, а стан справ в економіці й політиці провідних держав світу – дуже впливає на міжнародний розвиток. Глобальна економічна система стала предметом серйозного вивчення, університетською дисципліною й так само об'єктом державної політики провідних держав. Її реальну роль, мабуть, найпереконливіше продемонструвала нафтова криза 1973р., коли основні країни – експортери нафти, об'єднані в картель ОПЕК, підняли ціну на неї в кілька разів. Кількаразове зростання цін на нафту викликало сплеск інфляції й падіння виробництва у промислово-розвинутих країнах, імпортерах нафти. Цей процес породили не внутрішні, а зовнішні причини, а насамперед драматичні зміна у глобальній економіці.

Без сумніву, світова економіка – продукт розвитку національних господарств і національного виробництва, яке стає настільки великим, що йому вже тісно у національних рамках, і воно шукає зовнішні ринки збуту і джерела сировини. Але світовий ринок, міжнародні відносини та інститути аж ніяк не є простим продовженням національних господарських систем, а являють собою особливе утворення, яке істотно відрізняється від них.

- По-перше, у світовій економіці складається інша система цін, ніж на внутрішніх ринках окремих країн. Податки, мита, акцизи, місцеві особливості виробництва й споживання, що впливають на пропорції цін в національному господарстві втрачають ціноутворюючу роль у світовій економіці. Безмитна торгівля в аеропортах або спеціальних вільних зонах – лише один з прикладів, які показують різницю між двома системами цін.

- По-друге, міжнародні розрахунки й фінансові відносини також наділені неабиякою специфікою у порівнянні з тим, як вони здійснюються всередині країн. Тільки чотири-п'ять національних валют набули статусу міжнародних, тобто стали валютами, у яких визначаються ціни, створюються резерви, відбуваються міжнародні трансакції. Словом, глобальна економіка має особливу грошову систему зі своїми інститутами, й для більшості країн світу міжнародні розрахунки пов'язані з перерахунком національної валюти у міжнародну (як правило у американський долар).

- По-третє, тут протягом десятиліть спостерігається тенденція до лібералізації міжнародних обмінів й поступового демонтажу численних бар'єрів, які були зведені національними державами.

- Нарешті, на відміну від національної, у світовій економіці немає легітимної політичної надбудови, світового уряду, який міг би встановлювати правила поведінки для усіх учасників міжнародних економічних відносин, що без заперечення є позитивною стороною [1].

Виходячи з вище сказаного, переваги економічної глобалізації не реалізуються самі по собі, й не всі країни у рівній мірі їх відчують. Навпаки, в очах багатьох країн вигоди розподіляються нерівномірно. Збережена нерівність - не тільки спадщина колоніалізму та історичної долі, але й результат далеко не справедливого і рівноправного співробітництва у наші дні. Усе це виливається у масові антиглобалістські виступи тих, хто випробував на собі її негативні наслідки і в цілому, у сьогоденні вже сформувалася політика «альтерглобалізму».

Прикладом є числені протестні виступи під час проведення Давоського Форуму, у Латинській Америці, наприклад, у бразильському місті Порту-Алегрі ще у 2005 р. пройшов форум під гаслом «Інший світ можливий» тощо.

Список використаних джерел:

1. Богомолов О., Некипелов А. Экономическая глобализация и кризис мирового хозяйственного порядка. / О.Богомолов, А. Некипелов // Грани глобализации: Трудные вопросы современного развития. – М.: Альпина Паблишер, 2003.- 592 с.

Буцук Д.А. (м. Київ)

«КУХОННІ ДЕБАТИ» МІЖ Р. НІКСОНОМ І М. ХРУЩОВИМ 1959 Р. ЯК ЕПІЗОД КУЛЬТУРНО-ІДЕОЛОГІЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В УМОВАХ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ

У 1950-х рр. продовжувалась Холодна війна, яка полягала у глобальній геополітичній, військовій, економічній та ідеологічній конфронтації між СРСР і його союзниками, з одного боку, та США і їхніми союзниками – з іншого.

Холодна війна була найвищою реалізацією ідеологічних війн в історії людства. Вона вимагала не тільки великих ресурсів для суперництва, а й досить креативних рішень, оскільки саме поле війни весь час змінювалося. Це була війна іміджу – протистояння кардинально різних способів життя – американського капіталістичного і радянського комуністичного [1].

За таких умов наприкінці липня 1959 р. відбувся візит віце-президента США Р. Ніксона в СРСР. Офіційний привід – відкриття Американської національної виставки у Москві, яка відбулась відповідно до домовленості про культурний обмін між двома державами [2, С. 203].

Під час підготовки виставки з радянськими людьми проводились роз'яснювальні лекції аби викликати критику американського способу життя, суспільного й державного устрою США [3, С. 362].

24 липня 1959 р у парку “Сокольники” відбулось офіційне відкриття виставки. Розробив проект виставки Джордж Нельсон, якому належить ідея представити в СРСР середовище, в якому живуть, працюють і відпочивають американці[4, С. 158]. Виставка стала відомою світу через вже згадані “кухонні дебати”, які розпалились між Ніксоном і Хрущовим біля макета зразкового американського будинка в розрізі, на передньому плані якого була кухня (звідки й назва “кухонні дебати”).

У павільйоні № 2 на стенді компанії General Electric (сучасна кухня) між М. Хрущовим і Р. Ніксоном проходили кухонна розмова, яка швидко переросла в бурхливу суперечку про порівняння переваг комунізму і капіталізму. Протягом декількох годин співрозмовники порушили багато тем: від пральних машин до ядерної зброї [5]. Вони подискутували про право вибору, переваги планової або ринкової економік, необхідність військового стримування, про диктатуру [6]. Судячи із відео-запису, під час дебатів панувала бадьора, водночас психологічно напружена атмосфера. Як Ніксон – “адвокат капіталізму”, так і Хрущов у ролі “адвоката комунізму” енергійно наполягали кожен на своєму. Інколи їм все ж вдавалось дійти згоди з деяких питань [7].

Експонатом, що викликав найзапекліші суперечки на публічних дебатах був типовий американський будинок, заповнений побутовими і кухонними приладами. Р. Ніксон звернув увагу співрозмовника на пральну машину із вбудованою панеллю управління. Він наголосив, що нова модель допоможе полегшити життя американської жінки-домогосподарки. У відповідь на що отримав жорстку відповідь Хрущова: “У Радянському Союзі немає капіталістичного ставлення до жінки” [8].

Далі суперечка розгорнулась навколо житлового питання[8]. Р. Ніксон говорив про технологічний прогрес і способи швидкого будівництва дешевого житла. М. Хрущов, не визнаючи американської першості, несмішливо запитав: “А у вас немає машини, яка клала б їжу в рот і проштовхувала її далі?” і додав: “Ви покажете нам багато цікавих речей, але вони не потрібні для життя” [9]. Дискусія між політиками набирала обертів і перетікала з

обговорення побутових питань у глобальнішу площину. Риторика Хрущова ставала дедалі жорсткішою [8].

Ніксон запевнив главу СРСР, що не ставив мети здивувати радянських людей, швидше, продемонструвати різноманіття життя американця і його право на вибір. “Ми надаємо кожній людині право обирати. – Говорив Ніксон. – Ми не хочемо, щоб чиновники вирішували однаково обладнувати нові квартири. Ми можемо багато чому у вас, а ви у нас повчитись. В нашому світі ми хочемо, перш за все, вільного обміну думками. Ми довіряємо нашому народу і надаємо йому можливість самостійно робити вибір”.

Під час дебатів Ніксон підняв тему збройної конкуренції: “Чи не було б краще конкурувати у перевагах пральних машин, ніж у силі ракет?” [8]. Радянський лідер схвально відреагував на таку пропозицію. Водночас, продовжив вихвалити радянські ракети і дорікнув Ніксону, що американські генерали наполягають на збройному суперництві.

Наприкінці дискусії М.Хрущов конкретизував свою позицію: “Ми хочемо ліквідації всіх баз за кордоном. Поки цього не станеться, ми будемо говорити різними мовами. Той, хто за те, щоб покласти кінець розміщенню баз за кордоном, – той за мир. Хто проти – за війну” [7]. Відкриття американської виставки мало велике політичне значення.[10, С. 13].

Отже, “кухонні дебати” між Ніксоном у Хрущовим у 1959 р. засвідчили переміщення суперництва між США і СРСР на ідеологічний, а в конкретному випадку – кухонний рівень. Виставка стала полем для вільного обміну думками. Саме кухня стала якнайкращою проекцією американської ідентичності.

Загалом, “кухонні дебати” 1959 р. цілком можна вважати витвором епохи. Такий, здавалося б, незначний епізод в історії радянсько-американських відносин дає можливість під збільшуваним склом роздивитись всю суперечливість тогочасної міжнародної ситуації, протиборство двох непримиренних по своїй суті способів існування – американського і радянського. Під час дебатів кожен з політиків – як Ніксон, так і Хрущов – якнайкраще персоніфікував національний характер свого народу.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г. Холодна війна – і вчора і сьогодні – як системний обмін комунікативними ударами [Електронний ресурс] // Західна аналітична група. –Режим доступу: <http://zgroup.com.ua/>.
2. Шевелев В. Н. Н. С. Хрущев. Серия “След в истории”. / В. Н. Шевелев; Ростов-на-Дону: “Феникс”, 1999. – 352 с.
3. Иванян Э. А. Когда говорят музы: история российско-американских культурных связей / Э. А. Иванян. – М., 2007. – 464 с.
4. Голубовский А. Витрина дизайна / А. Голубовский // 150 лет вокруг света, июнь 2011. – С. 152-162.
5. The Kitchen Debate – Cold War: Hot Kitchen [Electronic resource] // History in an Hour. – Mode of access: <http://www.historyinanhour.com/>.
6. Российско-американские сюжеты [Электронный ресурс] // Livejournal. – Режим доступа: <http://alliruk.livejournal.com/>.
7. Хрущев и Никсон. “Кухонные дебаты”, 24 июля 1959 г. [Видео ресурс]. – Режим доступа: http://www.youtube.com/watch?v=zFsnu6l_QXw.
8. Хрущев и Никсон. Кухонные дебаты, 1959 + Goodbye capitalists! [Электронный ресурс]: Стенограмма. – Режим доступа: <http://www.podst.ru/posts/28/>.
9. Safire William. The Cold War’s Hot Kitchen [Electronic resource] // The New York Times, July 23, 2009. – Mode of access: <http://www.nytimes.com/>.
10. “100 человек, которые изменили ход истории”. Еженедельное издание. – Вып. № 67, 2009. – С. 12-13.

РЕГІОНАЛІЗМ ТА ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Нещодавно Україна зіштовхнулася з проблемою, яка існує у багатьох державах світу, незалежно від їхнього розвитку чи місця розташування. Вона стосується і країн Африки, і Азії, і Америки, країн Європи та пострадянських держав. Щодня у новинах ми бачимо як це явище забирає життя, роз'єднує сім'ї та руйнує людські долі. Мова йде про сепаратизм.

Причини сепаратизму бувають різні, основні серед них:

- Економічні (яскравий приклад – Бельгія, де північна частина Фландрія, яка значно багатша, прагне відділитись від Валлонії та створити окрему державу, аби не підтримувати південний регіон);
- Лінгвістичні (прикладом до цього фактору є держави, на теренах яких проживають різні народності, що спілкуються різними мовами, серед них Великобританія);
- Релігійні (наприклад, Шрі-Ланка: головна релігія у країні – буддизм, проте на півночі сповідують індуїзм, це викликало безліч терактів та смертей мирного населення);

Першопричиною появи сепаратистських настроїв є також історичні події, які змінювали менталітет і цінності народів впродовж століть. Так, наприклад, Україна завжди була розділена на Захід і Схід, деякі її регіони знаходились під владою різних держав та імперій, що вплинуло на населення і сформувало певну регіональну ідентичність. Отже, зараз наша держава стикається з проблемою історичної розрізненості. Проблеми регіонів, регіональної політики, регіонального сепаратизму та регіоналізму нині виходять на перший план.

Кожен регіон – це фундамент держави і його стан відбивається на загальній політичній та соціально-економічній ситуації в країні. Саме тому гостро постало питання регіональної політики.

У своїй роботі «Проблеми регіональної політики в Україні» український дослідник М.Чумаченко дає таке визначення: «Регіональна політика – це складова частина політики держави, яка направлена на організацію території держави відповідно до прийнятої стратегії розвитку. Передумовами регіональної політики є структурна неоднорідність території держави в її природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному і політичному аспектах. Все це зобов'язує вживати які-небудь дії в межах внутрішньої політики, беручи до уваги інтереси регіонів».[3, с.23]

Задля забезпечення стабільності держави в цілому, уряд повинен здійснювати регіональну політику в контексті загальної політики держави. Головним принципом такої політики має бути пріоритет загальнонаціональних інтересів, тобто всі зусилля регіону мають бути направлені на зміцнення становища всієї держави та на збереження її територіальної цілісності.

Країни ЄС вже впровадили регіональну політику на своїх теренах, за якої забезпечується єдність та одночасний гармонійний розвиток регіонів країн-членів на основі рівного розподілу повноважень між центром і регіонами, дії правових, економічних організаційних, інституційних механізмів з метою врівноваження рівнів соціально-економічного розвитку регіонів.

Ще одне явище яке варто розглянути – це регіоналізм, явище котре сприяє формуванню у жителів одного регіону зверхнє ставлення відносно до інших, ставлячи свої цінності, переконання (в тому числі і політичні погляди) та культуру вище. Також у контексті цього феномену варто розглянути поняття ідентичності. У політичному аспекті можна виділити декілька рівнів ідентичності і серед них важливе місце посідає саме регіональна ідентичність. Це явище вивчав відомий американський політолог С. Хантінгтон і у своїх роботах писав про неабиякий вплив ідентичності на поведінку людей. Регіональна ідентичність впливає на політичні вподобання на виборах, сформовані за розподілом «свій» або «чужий». Так переглянувши результати виборів в Україні, можна переконатись, що

народ голосує не за програму, яку обіцяє політична партія окремих політичних діячів, а проти представників іншого регіону. В свою чергу політичні партії України тільки погіршують ситуацію, постійно акцентуючи увагу на умовному розподілі країни, використовують регіоналізм для досягнення перемоги на виборах, не розуміючи, що руйнують країну та провокують сепаратистські настрої у суспільстві.

Отже, можна зробити висновок, що для запобігання явища сепаратизму необхідно проводити правильну регіональну політику, яка покликана врівноважити політичний та соціально-економічний стан регіонів, налагодити міжрегіональні зв'язки та забезпечити територіальну цілісність і загальний розвиток держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Нагорна Л.П. Регіональна ідентичність: український контекст / Л.П.Нагорна – К. : ППІЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. – 405 с.
2. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / С.Хантингтон – М. : АСТ МОСКВА, 2004. – 635 с.
3. Чумаченко Н.Г. Проблеми регіональної політики в Україні // Людина і політика. – 1999. - № 3.

Вишняк А.В. (м. Київ)

AlyonushkaVV@gmail.com

ПРОБЛЕМА СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ

Сепаратизм, як явище, існує в багатьох державах світу і активізується через ряд чинників, що сприяють його розвитку. На мою думку, основною причиною розвитку сепаратизму в країні є неактивність спільнот з вираженою ідентичністю, а також підтримка зовнішніх політичних сил, що мають зацікавленість в сепаратистських настроях і здатні їх створювати й підтримувати.

За останні роки в Україні відбулося чимало сепаратистських вибухів у різних регіонах. Першим на території незалежної України був закарпатський «русинський» сепаратизм, основною ідеєю якого було відокремлення регіону і створення туристично-культурного центру, так званої «Підкарпатської Русі». Більш сильнішим і небезпечнішим вибухом сепаратизму є кримсько-російський сепаратизм, що культивується навіть на рівні влади Криму. Наступними вибухами стали сепаратистські рухи на території Луганської та Донецької областей, за сценарієм подібним до сепаратистських рухів в Молдові 1991, які призвели до відокремлення ПМР.

На мою думку, сепаратистські рухи призводять здебільшого до негативних наслідків: дестабілізації ситуації в країні, відтоку капіталу, послаблення влади, посилення радикальних рухів в країні.

Для попередження сепаратистських рухів необхідно велику увагу приділяти патріотичному вихованню дітей та молоді, що є одним з основних завдань педагогіки. Патріотично налаштований громадянин прагне зробити свою країну краще та інвестувати свій капітал в розвиток економіки своєї країни, а не чекає поліпшення ситуації, зберігаючи свій капітал в зарубіжних банках. Патріотизм веде народи вперед, формує змісти і вказує мету. Він є відображенням традицій минулого в індивідуальній і колективній свідомості через призму сучасних тенденцій і спрямований у майбутнє. У прогресі держави патріотизм відіграє інтегративну, активно-перетворюючу та регулятивну функції. Патріотично налаштоване громадянське суспільство прагне до розвитку своєї держави, об'єднує країну та не дає державній владі ігнорувати права та думку народу. Патріотизм забезпечує соціальну стабільність та розвиток держави.

Підґрунтя для сепаратистських настроїв в Україні сформувались через довге перебування України в складі СРСР. Завдяки цьому керівні посади у більшості керівних відомств були зайняті особами, зацікавленими в ослабленні української ідентичності.

Підсумовуючи все вищесказане, я вважаю, що сепаратизм є руйнівним явищем, вигідним великим гравцям на геополітичній арені. Жодна самопроголошена республіка не функціонує як повноцінна держава і недостатньо розвивається для самостійного існування.

Сепаратизм, створюючи загрозу державному суверенітету, підриває територіальну цілісність, порушує принципи геополітичної безпеки держави, знижує її міжнародний престиж.

Відякіна К.Р. (м. Київ)

katrinvid@mail.ru

СВІТОВА ПРАКТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Серія нещодавніх політичних скандалів у світі, пов'язаних з викриттям масштабних корупційних схем, демонструє необхідність громадського нагляду та контролю за розподілом фінансових коштів в політичній сфері. У Великобританії скандал 2005 року через фінансові зловживання парламенту змусив близько 20 його членів подати у відставку; обвинувальний вирок проти колишнього прем'єр-міністра Ізраїлю Єхуда Ольмерта та імпічмент американському губернатору штату Іллінойс Роду Благоевичу – ось лише деякі приклади, що підтверджують надзвичайну актуальність проблеми політичної корупції.

Глава II, стаття 7 (3) Конвенції ООН по боротьбі з корупцією [1] зобов'язує держав-учасниць до прийняття дієвих спроб поліпшити прозорість у фінансуванні на виборах кандидатів і політичних партій. Основним інструментом досягнення такої прозорості виступає оприлюднення інформації про політичне фінансування. Мається на увазі своєчасне розповсюдження інформації про джерела надходження й витрати фінансових ресурсів політичними партіями. Доступні й інші форми нормативно-правового регулювання фінансової складової політичної діяльності - наприклад, жорсткі ліміти на використання коштів, заборона отримання окремих видів доходів та надання державного фінансування.

Одним з важливих кроків на шляху до повноправного членства в ЄС, для України має також стати забезпечення прозорості фінансування політичних партій, громадських організацій та рухів. Вже зараз в українському соціумі активно обговорюється громадськістю можливість їх переходу на державне фінансування.

Як приклад успішного застосування цієї технології можна згадати досвід країн Балтії, Чехії, Німеччини та інших. Та, не дивлячись на специфічні реалії функціонування політичних систем цих країн, критерії та причини переходу на подібний принцип фінансування політичних партій у них практично ідентичні: зменшення впливу бізнесу на політику, прозорість фінансових звітів, тенденція до максимальної незалежності політичних суб'єктів тощо [2].

Зокрема, в Німеччині діє система відшкодування витрат політичних партій на проведення виборів за умови, що політична партія набрала на виборах до Бундестагу не менше 0,5%, а на виборах в ландтаги - не менше 1% голосів електорату. Безпартійні кандидати також отримують компенсацію у разі, якщо набирають мінімум 10 з кожних 100 «перших» голосів виборців в даному виборчому окрузі. У Франції діє Національна рахункова комісія з передвиборчих витрат та фінансування політичних партій, що виконує перевірку фінансових звітів кандидатів, видачу дозволів асоціаціям, створеним з метою їх фінансування. Також законодавчо закріплено є заборона на використання найбільш дорогих форм передвиборної агітації, встановлюється максимальний розмір виборчих фондів. Фінансування політичних партій з боку юридичних осіб заборонено, що компенсується системою державних дотацій: кандидату, який набрав не менше 5% голосів виборців, повертається 50% (на виборах у Національні збори) або 1/20 витрачених коштів (на виборах Президента Франції).

В Європі також існують приклади децентралізованого фінансування політичних партій. В Італії політична система трансформується на шляху від фінансування за державні кошти

до фінансування за кошти виборців. Це сталося в результаті гучних скандалів з незаконним привласненням грошових коштів з бюджету найбільш впливовими політичними силами.

Цікавим є і досвід США, де процедуру утворення та діяльності політичних партій, питання їх організації та порядок їх участі у виборчих кампаніях регулюють конституції і законодавство окремих штатів. На федеральному ж рівні регламентації піддається лише фінансова сторона участі партій у виборах. Джерелами надходження коштів кандидатів можуть бути: добровільні пожертви приватних осіб; внески політичних партій і політичних комітетів; власні кошти кандидата і членів його сім'ї; кошти, що виділяються державою (на президентських виборах). При цьому забороняється робити внески державним службовцям, іноземцям, а також анонімні пожертвування на суму, що перевищує 100 доларів.

В Україні ж виходячи з тексту Закону «Про політичні партії» [3] 2001 року фінансування політичних партій заборонено: органами державної влади та органами місцевої влади, державними і комунальними підприємствами, організаціями, а також підприємствами, установами та організаціями, у власності яких є частки (паї, акції), які є державною, комунальною власністю або належать нерезидентам, іноземним державам, їх громадянам, підприємствам, установам і організаціям, благодійним і релігійним об'єднанням, анонімним жертводавцям і під псевдонімом, політичним партіям, які не входять до виборчого реєстру.

Фінансування політичних партій за рахунок державного бюджету в Україні було запроваджено у 2003 році [4]. Впроваджувалося два типи державного фінансування: перший - фінансування статутної діяльності політичних партій, яка не пов'язана з виборами, другий - відшкодування витрат партій (блоків) на передвиборчу агітацію під час чергових та позачергових виборів народних депутатів України.

Треба зазначити, що станом на 2015 рік неокласицизм українського законодавства стосовно запровадження державного фінансування політичних партій був занедбаний та знищений. Близько двохсот політичних партій, що існують в Україні, потребують детального фінансового регулювання і контролю. Положення міжнародних документів та приклади зарубіжних країн вказують на таку можливість і необхідність. Тому Верховній Раді України потрібно терміново виправити ситуацію, що склалася.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (прийнята резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї від 31 жовтня 2003).
2. Кафарський В. Політичні партії України: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: Монографія / В. Кафарський. - К.: Логос, 2008.
3. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні» № 1349-IV від 27.11.2003.

Візниця І.Ю. (м. Київ)

inga.viz@gmail.com

КОНТЕНТ – АНАЛІЗ В ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Цінність інформаційних ресурсів як для теоретичних, так і для прикладних досліджень багато в чому детермінована рівнем розробки методології та оволодінням пошуковцями методикою аналізу масивів інформації. При всій різноманітності методів досліджень на сьогодні вагомим при розгляді політичних процесів є контент-аналіз. Класифікуючи його як «позаопитувальний» метод, соціологи, разом з тим, застосовують контент-аналіз, зокрема, і при обробці відкритих відповідей анкет та матеріалів інтерв'ю. В дійсності поле застосування цього методу соціологічних досліджень велике і різнобічне. Адже за допомогою контент-аналізу вивчалась релігійна символіка і популярні пісні; визначалась ефективність політичних слоганів, реклам і ворожої пропаганди; досліджувались особливості суїцидальної поведінки, що проявлялися в змісті передсмертних нотаток самогубців;

аналізувалися стереотипи свідомості різних соціальних груп; досліджувалися питання ідеологічного сенсу перших газетних шпальт, відмінності в тлумаченні однієї і тієї ж події в різних засобах масової комунікації.

Початок практичного застосування контент-аналізу в політичних дослідженнях пов'язують з вивченням особливостей і ефективності передвиборчої пропаганди в США в 30-ті роки ХХ ст. Показово, що вже під час Другої світової війни результати контент-аналізу приймалися Верховним Судом США як доказова база, на основі якої виносились офіційні судові рішення стосовно цілого ряду американських газет, які були звинувачувані в пронацистській пропаганді. Роль інструменту дослідження виконував так званий «тест Лассвелла», структуру якого було побудовано на врахуванні основних тез нацистської пропаганди. Аналіз проводився на предмет того, наскільки текст «звинувачених» газет підігрував ворогові, доносячи до читачів і вмонтовуючи в їх свідомість ідеї противника. Ряд видань пройшли тестування і обвинувачення стосовно їх були зняті, а видання певного кола газет було заборонено судом через шкідливий характер їх публікацій в умовах війни. Враховуючи високо чутливе ставлення американської громадськості до проблем свободи слова, застосування контент-аналізу в практиці винесення вердиктів Верховним Судом стосовно ЗМІ переконливо свідчить про офіційне визнання науковості методу.

Зразок класичного застосування контент-аналізу в політичних дослідженнях є описане Г. Лассвеллом та Н. Лейтсом вивчення еволюції політичної риторики в радянській пресі навколо теми «світової революції» на прикладі газети «Московские новости». За базовий рівень для подальшого використання була взята риторика російської дореволюційної ліберальної преси, а для порівняння – категорії, які передають троцькістсько-ленінську фразеологічну символіку, пов'язану з ідеєю «світової революції» та мовні конструкції, що присвячені ідеї націоналізму і патріотизму. Аналіз засвідчив, що в 1920 р. тематика «світової революції» переважала над патріотично-націоналістичною приблизно в 10 разів. З 1929 р. помітне відчутне зростання патріотично-націоналістичної фразеології, з 1931 р. інтенсивність застосування риторики в дусі «світової революції» йде на спад, а в 1943 р. зникає зовсім.

Нове дихання методу контент-аналізу було надано можливостями використання комп'ютерної техніки в дослідженнях документів. Але це не гарантує безпомилкового результату через те, що як людина, так і комп'ютерна програма мають ряд недоліків.

Водночас, в порівнянні з іншими технологіями, контент-аналіз не потребує активного контролю дослідника, що є запорукою мінімуму змін та збереження цілісності та первинного стану системи. Поєднання як якісних, так і кількісних операцій та беззаперечна економічність також відноситься до переваг цього методу.

На сьогоднішній день неможливо уявити ЗМІ, наукові конференції Західної Європи щодо політичної практики без даних та висновків, отриманих через проведення системного аналізу. Українська політологія для збору первинних даних може використовувати контент-аналіз, як один із методів, які мають невелику вартість.

Войтенко А.Л. (м. Київ)

alvoiten@ukr.net

СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОЦВІТАННЯ ТА ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Політичний режим так чи інакше впливає на всі сфери життя держави. В наш мінливий час досить актуально проаналізувати наскільки впливає політичний режим на економічний стан країни. Важливо проаналізувати втручання влади в економіку держави, наскільки воно сприяє або навпаки гальмує економічний розвиток держави.

Політичний режим – це спосіб правління державою, це сукупність форм та методів впливу правлячої верхівки на суспільство. Політичним режимом також можна назвати умови і середовища політичного життя суспільства, політичний клімат.

Класифікація політичних режимів залежить від терпимості влади до опозиції, виборності чи спадковості влади, наявності чи відсутності свободи слова, громадських організацій, ідеології. Кожний політичний режим походить з двох типів людських взаємодій: авторитарності, тобто повної покірності вказівкам та законам влади і демократичності, тобто свободі волевиявлення кожної людини, їхньої незалежності від правлячої верхівки. На даний час класифікують три основних типів політичних режимів: демократичний, тоталітарний і авторитарний.

Демократичний режим правління ґрунтується на тому, що народ є основним джерелом влади, тому у влади знаходяться представники, яких вибрав народ. Демократичні ідеали виходять з того, що усі люди рівні між собою і кожна людина може внести свій вклад в управління державою. Демократичний режим допускає опозицію, багатопартійні системи, свободу слова.

В економіці демократичні (ліберальні) ідеї характеризуються повагою до приватної власності, ринковою економікою, свободою ринку, децентралізацією економічного життя. Державне втручання в економічні процеси присутнє, але обмежено правовими нормами. Ліберальний режим не є гарантією економічного процвітання. Часта зміна урядів може призвести до непослідовної економічної політики, що, в свою чергу, може призвести до економічної кризи. Економічна криза може привести в підсумку до політичного колапсу і зміни політичного режиму – тоталітарного або авторитарного, як це було на прикладі гітлерівської Німеччини.

Як приклад успішної економіки при демократичному режимі, можемо привести економіку США, яка є найбільш сильною економікою світу. Слід зазначити, що державний сектор економіки США досить не великий і становить 13%. Домінуючою формою підприємництва в США є корпорації.

Авторитаризм є проміжною ланкою між тоталітарним і демократичним режимом. Авторитарний режим не має опозиції, навіть якщо вона присутня, то лише умовно. Авторитарний режим держиться на силі. Засоби масової інформації належать правлячій верхівці, свобода слова сильно контролюється. Присутня державна ідеологія. В той же час нав'язування державною ідеології населенню не є абсолютно. За деяких умов авторитарний режим може вивести економіку з кризи, сприяти модернізації країни та економічному розвитку. Сприятливим фактором для економіки при авторитарному режимі є політична стабільність. В той же час, авторитарний режим має сильні недоліки: зловживання владою, адже при владі на довгий час може залишитися некомпетентна людина, майже неможливість ненасильницької зміни влади. При авторитарному режимі економіка може бути, як плановою так і ринковою.

Як приклад позитивного прикладу для економіки можна навести авторитарне правління Піночете в Чилі та Франко в Іспанії.

Тоталітарний режим – це політичний режим який ґрунтується на тотальному, абсолютному контролі своїх громадян. Тоталітарна держава – це поліцейська держава, яка контролює своїх громадян за допомогою сили та репресій і не допускає жодного інакомислення. На чолі держави зазвичай стоїть харизматичний лідер, який має абсолютний контроль над партією і державою. Економічна система в тоталітарній державі може бути, як і плановою з центральним контролем держави (Радянський Союз, КНДР), так і ринковою, з посиленням контролем держави (нацистська Німеччина, фашистська Італія). Тоталітарний режим дозволяє максимально мобілізувати ресурси держави для досягнення певної мети, але є вкрай негнучким, що призводить до економічної ізоляції держави.

Отже, слід зазначити, що вплив політичного режиму є дуже значним фактором для подальшого економічного розвитку держави. Демократичний політичний режим є одним з найпродуктивніших для мирного часу, але досить чутливим до кризових станів. Тоталітарний режим дозволяє контролювати економіку за несприятливих умов, але врешті-

решт веде до стагнації. Авторитарний режим може бути перехідною планкою між демократичним і тоталітарними режимами.

Воробйов В.О. (м. Київ)

valeriyvorobiov@gmail.com

ІНТЕРНЕТ - ВІЙНА ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЛАДИ

Невід'ємною складовою частиною політики є масові комунікації, зокрема - ЗМІ. ЗМІ, четверта влада, яка є не тільки одним з найважливіших і значних джерел відомостей про події в сучасному світі, а й головним чинником формування громадської думки, культури (і політичної особливо), світогляду. І якщо років п'ять тому ЗМІ асоціювалися переважно з телебаченням, радіо та пресою, то зараз на інформаційну арену виходять - інтернет-видання, спільноти в соціальних мережах, урядові інтернет-портали.

Коли практично в кожному будинку і офісі з'явився комп'ютер, для масових комунікацій відкрилися найширші можливості. З появою таких можливостей і виникло таке поняття як «Інтернет-війна».

Така війна буде набирати оберти у міру того, як економіки, уряд і спільноти будуть скорочувати так званий «цифровий розрив». Ті, хто найбільше користуються Інтернетом, будуть піддаватися все більшій небезпеці у разі Інтернет-нападів через споживчу інфраструктуру.

Інтернет-війна відрізняється від того, що Сполучені Штати називають «кібервійною» або від того, що Китай називає «інформатизованою війною». У цих випадках мова йде про напади, що здійснюються через Інтернет і спрямованих проти інфраструктури Інтернету, якою користуються споживачі.

Навпаки, для ведення Інтернет-війни використовується всюдисуща інфраструктура, безпека якої надзвичайно низька. На відміну від кібернетичних або інформаційних війн, які можуть вестися державами, Інтернет-війну так само можуть розв'язати і окремі особи, корпорації і спільноти.

Як приклад Інтернет-війни можна навести те, що сталося в Естонії 27 квітня 2007. На ряд важливих веб-сайтів обвалилася лавина нападів, що призвели до розподіленої відмови в обслуговуванні (DOS). Це тривало до середини червня. Нападам піддалися веб-сайти президента, парламенту, ряду міністерств, політичних партій, великих новинних агентств та двох основних естонських банків.

Стає ясно, що наступ Інтернет-війни може покласти початок таким же революційним змінам у військовій справі, якими стали колись поява пороку або народне ополчення в часи Наполеона. По-перше, Інтернет-воїни оснащені дешевою і потужною технологією, що вимагає лише незначного навчання. Адже єдине, що потрібно, - це підключення до Інтернету та лптоп. По-друге, найчастіше перешкодою для наступальних дій проти віддалених цілей є витрати і зусилля, а для ведення Інтернет-війни цих перешкод немає. І хоча збиток в результаті Інтернет-війни відрізняється від звичайного збитку, нанести його можна швидко, з будь-якої точки, будь-якого об'єкта, практично без будь-яких витрат. По-третє, можна заперечувати свою причетність до Інтернет-війни, а карати за участь у ній складно. Сьогодні до цих пір неясно, чи були напади на Естонію «кібер-заколотом активістів-хакерів» або офіційно санкціонованими діями. Навіть якщо винність держави може бути доведена, неясно, яким чином одна держава реагує на Інтернет-напад з боку іншої держави. По-четверте, на відміну від військових нововведень у минулі часи для поширення Інтернет-війни не існує перешкод у спілкуванні. Приміром, під час нападів, яких зазнала Естонія в 2007 році, на веб-форумах були швидко розміщені довідники, які роз'яснюють, як брати участь у нападі. Нарешті, у зв'язку з тим, що Інтернет відіграє все більш важливу роль в повсякденному політичному, соціальному і економічному житті, Інтернет-напади матимуть все більш серйозні наслідки.

У зв'язку з цим можна задаватися питанням: чи будуть в довгостроковій перспективі вироблені правові рамки для захисту доступу до Інтернету?

Обмін інформацією на міжнародному рівні дозволить виявляти на ранньому етапі підозрілу діяльність та прораховувати можливі Інтернет-напади. Ряд урядів вже вжили заходів, щоб убезпечити себе від загроз доби Інтернету і створили національні групи реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації (CERT). Оскільки міжнародний консенсус і сформульовані на його основі загальноприйняті правові норми з'являться нескоро, уряди повинні підійти до даної проблеми як безпосередній загрозі та налагодити практичне співробітництво, щоб захиститися від цієї загрози.

Голотенко Ю.І. (м. Київ)

juli--95@mail.ru

НЕОЛІБЕРАЛІЗМ ЯК РІЗНОВИД ТРАДИЦІЙНОЇ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Двадцяте століття, своїми історичними подіями, сильно вплинуло на розвиток політико - правової думки в усьому світі і породило безліч нових концепцій, теорій, доктрин. Ліберальні доктрини набули також нового значення і розвитку. Соціальне й майнове розшарування суспільства, загострення суперечностей у період світової економічної кризи 30-х років спричинили їх радикальний перегляд. Тому з розвитком суспільства, новим розумінням ролі держави вони еволюціонували, змінили свої положення та перейшли на нову стадію розвитку яка визначається, як неолібералізм.

Мета роботи: полягає в тому, щоб розкрити сутність різновиду традиційної ліберальної політики - політичної течії «неолібералізм» та надати характеристику його альтернативним течіям.

Основні положення політичної програми неолібералізму ґрунтувалися на визнанні позитивної ролі держави в соціальному та економічному житті країни, в участі трудових мас у політичному житті, вільної конкуренції, приватного підприємництва, також проголошувалася ідея «плюралістичної демократії», де політична система виконує роль рівноваги конкуруючих інтересів. Ця політична течія почала складатися в останній третині ХІХ століття і набула особливого розвитку в політиці «нового курсу» Франкліна Рузвельта. Відомими теоретиками неолібералізму були американські політологи Дж. Гелбрейт, який вважав, що тільки за допомогою незалежної від корпорацій держави можливо забезпечити подальший розвиток країни та Д. Белл, який розробив теорію постіндустріального суспільства. Велике значення в розвиток неолібералізму принесли теоретичні розробки Р. Даля, Ч. Ліндблума, Ф. Хайєка, Д. Ешера, Г. Олсона. Всі вони були спрямовані на розробку системи реформ, які б змогли забезпечити розв'язання гострих соціально-економічних проблем та істотно поліпшити становище держави. Будівництво «держави добробуту» - це основна задача суспільства. Неоліберали вважали, що найважливішою функцією держави є соціальний захист тих груп і верств населення яке зазнає найбільших труднощів. Вона повинна сприяти економічному зростанню та відвертати соціальні потрясіння. Держава повинна активно втручатися в економічне життя через систему податків, планування та бюджету Від «держави – нічний вартувий» до «держави всезагального добродія» - основна ідея неолібералізму. У 50-ті роки ХХ ст. основною функцією неолібералізму стала функція, спрямована на збереження капіталізму. Проте наприкінці 60-х – на початку 70-х років вона утратила динамізм і тому деякі риси теорії неолібералізму були піддані критиці представниками неоконсерватизму, які вважали, що неоліберали завдали суспільству великої шкоди. Вони вважали, що соціальний захист у державі повинні мати ті, хто не має змоги працювати, а приватний капітал потрібно звільнити від надмірного державного втручання і стимулювати приватне підприємництво. Багато в чому відмінними від неолібералізму є соціалізм, який заперечує конкуренцію та соціал-демократичний рух, який надає перевагу еволюційному шляхові розвитку, перетворенню суспільства через реформи, радикалізм, який віддає перевагу рішучим методам перетворень, комунізм, що передбачає розвиток

суспільства на основі принципів колективізму, соціальної рівності та соціальної справедливості без конкуренції та ринкової економіки.

Доктрини неолібералізму відіграли значну роль у формуванні основних принципів сучасної світової політичної системи. Вони стали основою у формуванні правової держави і були позитивно прийняті всіма провідними партіями та політичними рухами в світі. В програмі неолібералів були висунуті провідні умови до урядів країн - наявність справедливості та орієнтація на моральні принципи і цінності. Вони вважали, що поліпшення умов життя найбільш вразливих верств населення є вигідним для суспільства, оскільки це призведе до наповнення внутрішнього ринку, і буде сприяти економічному зростанню країни. Більшість виборців західних країн підтримують інші політичні течії, водночас вони виступають не за демонтаж «держави добробуту», а за її подальше вдосконалення. Тому політичні погляди більшості політичних партій наближаються до політики неолібералів.

Список використаних джерел:

1. Бабкіна О.В. Політологія: [підручник]/ О.В.Бабкіна, В.П. Горбатенко. – К.: «Академія», 2001. – 526 с.
2. Бебик В.М. Політологія: наука, і навчальна дисципліна:[підручник]/ В.М. Бебик. – К.: Каравелла, 2009. – 496 с.
3. Брегеда А.Ю. Основи політології: [навчальний посібник]/ А.Ю. Брегеда. – К.: КНЕУ, 2000. – 312 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник /[за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна]. – К., 2004. – 568 с.

Данилов А.В. (м. Київ)

an.danilov@i.ua

ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: НА РОЗПУТТІ МІЖ ЄДНІСТЮ ТА СЕПАРАТИЗМОМ

Криза 2014 року виявилася для українського народу дуже неочікуваною, проте загострила такі важливі соціальні проблеми, як схильність до сепаратизму у окремих регіонах країни, а також здатність до єднання, зокрема у відстоюванні власних позицій перед апаратом управління. Мова, насамперед, йде про політичний сепаратизм – різновид політичної опозиції, мета якого відокремити частину території держави, щоб згодом сформувати нове федеративне чи псевдофедеративне утворення, в тому числі – у вигляді автономії [1]. Актуальним видається визначення кроків, які може зробити держава у напрямку, по-перше, виявлення сепаратистських настроїв, а, по-друге, зміцнення національної свідомості, яка дозволила б державі йти назустріч світлому майбутньому, залишаючись при цьому впевненою у позиції своїх громадян.

Проблема, яка постає перед Україною сьогодні, – це невизначеність. Центральна влада не відчуває себе достатньо сильною для проведення належних реформ (які, безумовно, вже тривалий час мають здійснюватися у напрямку захисту соціального статусу населення), оскільки протягом усього періоду існування незалежної України не було вироблено систему заходів, спрямованих на покращення мікроклімату в державі [2]. До них можуть, у першу чергу, належати відстеження методів впливу на соціальну свідомість з метою проведення чітких асоціацій між собою та українською ментальністю (що має також носити престижний характер) та створення належних умов для просування України як відокремленої, унікальної держави, яка є не лише асоційованим сателітом Європи або ж взагалі додатком до Російської Федерації, а й самостійною країною зі своїм, відмінним від інших етносом [1].

Політика невтручання у патріотичні (або ж непатріотичні) настрої громадян та створення інтернаціонального клімату себе не виправдали. Водночас, причинами сепаратистських рухів, зокрема, відокремлення Криму, були проголошені занадто суворі умови існування національних меншин на її території [3]. Це також свідчить про

непродуманість державної політики, особливо на протязі останніх років, коли самосвідомість нашого народу зазнала випробувань під дією фінансової та політичної світових криз.

У 2014 році Україна проголосила вектор свого подальшого розвитку – приєднання до Європи на її умовах, поєднане з виробленням механізмів самостійного управління протягом наступних п'яти років після вступу в ЄС [4]. Незважаючи на останні події, такий вектор залишається незмінним, що, на нашу думку, є правильним, оскільки "немає нічого гіршого, ніж жити у епоху змін" (китайська народна мудрість). Проте, з іншої сторони, ніщо не гарантує владі України, що країна збереже свої нинішні кордони, якщо продовжить рухатися у обраному напрямку. Це і є той самий вимушений перехідний період, пройти який наша держава повинна, забезпечивши собі міцний ґрунт для наступних звершень – тобто, заручившись довірою населення. Різниця полягає в тому, що якщо раніше така довіра досягалася бездіяльністю, то сьогодні центральна влада має бути якомога більш активною, моніторити ситуацію у регіонах, відкрито проголошувати свою позицію та з повагою ставитися до пропозицій подальшого розвитку з боку її громадян. Лише рішучі дії правління здатні зберегти та примножити Україну, якою вона є сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Цебенко О. Форми виявлення сепаратизму: теоретико-методологічний аспект [Електронний ресурс] : Режим доступу – <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24536/1/9-44-51.pdf>
2. Коваленко О. П. Сепаратизм в Україні: наскільки це небезпечно [Електронний ресурс]: Режим доступу – <http://www.undeco.com/content/separatizm-v-ukraini-naskilki-tse-nebezpechno.html>
3. Гурасимчук І. Сепаратизм в Україні [Електронний ресурс]: Режим доступу – <http://uareferat.com/>
4. Якимчук О. Єдина країна. Громадянська єдність [Електронний ресурс]: Режим доступу – <http://ntd-group.org/2014/08/15/edyna-krajina-hromadyanska-jednist-borotba-z-separatyzmom-ta-okupatsijeyu-protydiya-informatsijnij-ahresiji-na-rykladi-dnipropetrovskoj-oblasti/>

Доліч Д.О. (м. Київ)

dolichdenis@gmail.com

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ СЬОГОДНІ ТА ЗАВТРА: СВІТОВІ ПРАКТИКИ США ТА КИТАЮ. ПРОЕКЦІЯ НА УКРАЇНСЬКУ ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ

Політична партія – це представницький орган державної влади, який має на меті захищати інтереси окремої верстви населення. Політичні партії різних країн відрізняються між собою завданнями та специфікою, але, безумовно, мають й спільні риси та особливості. Нашою метою є дослідження політичного устрою США та Китаю, з подальшою проекцією на можливий розвиток української партійної системи. Актуальність теми забезпечується мінливістю української політики та відходом від політичного нігілізму.

Україна – соціально-правова демократична країна зі своєю багатопартійною політичною системою, яку можна поділити на два основних блоки: коаліційний та опозиційний. Дуалізм політичної влади прослідковується також в політиці США та КНР[4].

Коаліція Сполучених Штатів Америки складається з демократичних «машин» і сформована Ф. Д. Рузвельтом у роки його правління. Основною задачею вже сучасних Демократів стала підтримка дотримання прав громадян країни та збереження суверенітету Америки. Президент США Барак Обама був висуванцем від Демократичної партії[3]. Коаліція Китаєської Народної Республіки має подібні інтереси. Вона формується трьома партіями і має дві основні мети. Так звана «синя коаліція», в яку входять партії Гоміндан та Перша народна партія, виступають за воз'єднання Тайваню з Китаєм, у той час як «зелена коаліція», яку формує Демократична прогресивна партія, виборює незалежність Тайваню як окремої республіки[3]. Українська коаліція переслідує схожі цілі – свобода, рівність і захист прав громадян країни. В неї входять «Народний фронт», «Блок Петра Порошенка»,

Радикальна партія Олега Ляшка, Об'єднання «Самопоміч» та ВО «Батьківщина». Так само, як і в США, парламентська більшість формується коаліцією, а президент – «вихованець» коаліційної демократичної партії. На відміну від китайської коаліції, українська має вплив на усій території країни, але її влада не є узурпованою[2].

По іншу сторону політичного бар'єра знаходяться Республіканці (США), Комуністична партія Китаю та український «Опозиційний блок». Спільною рисою вищезгаданих формувань є опозиційний характер та спільна мета – самостійно регулювати владу в країні. Комуністична партія Китаю протягом тривалого часу є провідною партією КНР та усіма способами обмежує вплив на владу сторонніх сил. Підкріплюючись стійкою ідеологією (праці Сяопіна, Маркса, Цзедуна та інших), парія «будує» комуністичне суспільство[1]. Українська ж компартія не змогла подолати бар'єр та сформувати більшість в уряді. «Опозиційний блок», як і Республіканці, також керуються ідеологією рівності нації і у боротьбі за президентське крісло не дають фори коаліції, але зараз їх підтримує менша кількість виборців[2].

Підсумовуючи дослідження, можна акцентувати увагу на протистоянні коаліції та опозиції. Це є спільною рисою для більшості країн світу. Відмінності полягають у паритетності політичних партій. Більше спільного у сучасному соціумі з українською політичною системою має американська модель – правляча коаліція та активна опозиція. Система КНР має діаметрально протилежні акценти. Це означає, що Україна має рухатися у напрямку розвитку демократичних цінностей та оберігати суверенність від посягань на неї паназіатських країн.

Список використаних джерел:

1. Іванов А. У Китаї перемогла контрреволюція. Капіталізм мирно вростає до соціалізму.
2. Офіційний портал ВРУ//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
3. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Америка і Азія: [Підручник]. – М.: Видавництво НОРМА (Видавнича група НОРМА-ИНФРА • М), 2001.
4. Хто є хто в європейській та американській політичній науці. Малий політологічний словник / [За ред. Б. Кухти]. – Львів: Кальварія, 1997. – 288 с.

Дьяконов В.С. (м. Київ)

diakonov.vladimir8@gmail.com

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДІВ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ НА ВИБОРЦІВ ТА НА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В ЦІЛОМУ

Обрана тема є актуальною, адже кожна людина має сама для себе розбиратися та вірно класифікувати методи впливу, які використовують політики під час політичної агітації, щоб вірно розставити для себе пріоритети у важливому виборі, а не опинитися черговою бездумною масою в руках гарно організованого плану кандидата та його команди.

Методи впливу: 1) Використання авторитетів (груп впливу);

2) Використання сторони, що виграє;

3) Примусова пропаганда («Голосуй за кандидата А!»);

4) Використання слів, які відносяться до основних цінностей суспільства;

5) Народний кандидат (діти, сім'я); 6) Використання тем залякування в агітації;

7) Відволікаюча пропаганда;

8) Порушення логічних та часових зв'язків між подіями;

9) Підміна джерел повідомлення;

10) Формування оточення;

Згідно з політологічною теорією «Спіралі мовчання», людина з меншою вірогідністю висловить свою думку на ту чи іншу тему, якщо вона відчуває, що знаходиться в меншості, так як боїться ізоляції чи ігнорування. Цей страх і служить початком спіралі і далі лише збільшується. В цьому випадку ЗМІ відіграють головну роль, а так як усі засоби політичного впливу базуються на засобах масової інформації, то теорія підтверджується. ЗМІ дуже

сильно впливають на індивідуальне сприйняття загальної думки, незалежно від того, чи відповідає дійсності інформація. Ноель-Нойман, розробниця цієї теорії описує спіраль мовчання як динамічний процес, в якому висвітлення певного питання ЗМІ носить статус-кво і в свою чергу меншість з меншою вірогідністю буде відстоювати своє бачення. Спіраль мовчання часто-густо використовується і для стримання соціальних напружень методами маніпуляції і тиску. Теорія розповсюджується на всю безсвідому більшість, крім високоосвічених людей, які просто не можуть сприймати усе сміття та безцеремонних індивідів, що не бояться соціальної ізоляції. В будь-якому випадку бажана політиками безсвідома більшість підпадає під теорію спіралі мовчання, а отже доки буде актуальною безсвідомість та бездумність – доти і будуть працювати політичні методи впливу на особистий вибір.

Наступним ходом аналізу методів політичного впливу можна розглянути теорію «Вікно Овертона». За Овертоном є шість спектрів: від менш вільного до більш вільного за відношенням у державі, розташовуючи критерії вертикально. Перший критерій описує стан відношення «Немислимо», на прикладі в моїй роботі розглядається як початковий етап відкрита критика, яка є забороненою і переслідується законом в моделі деспотичного суспільства. Далі крок за кроком, проходячи інші вікна Овертона, як «Радикальне сприйняття», «Прийнятне сприйняття», «Розумне сприйняття», «Популярне сприйняття» та «Правило», можна побачити, як з недопустимого вчинку отримати фактично новий закон у суспільстві, який буде сприйматися за належне.

Наступним методом аналізу політичних методів влади можна проаналізувати поведінку і реакцію на той чи інший метод, як людей так і саму команду політика. Цей метод називається SWOT-аналіз (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Проаналізуємо метод використання тем залякування в агітації. У внутрішньому середовищі розглядається спочатку позитивний вплив, який показує позитивні наслідки з виборчої кампанії для кандидата, адже є одним із найефективніших методів. Далі розглядається у внутрішньому середовищі негативний вплив, який показує, чим поганий метод, якщо команда кандидата не буде тримати саму концепцію використання методу у таємниці, як наслідок може бути чорний піар для самого кандидата. Наступним кроком відповідно є аналіз позитивного і негативного впливу, але вже у зовнішньому середовищі, де позитивним є представлення себе для суспільства, як захисника чи можливої альтернативи існуючої влади, а з негативних наслідків кандидат може використати чорний піар для опонентів та швидко отримати відповідь не очікуючи цього.

В ході роботи було виокремлено і досліджено 10 головних чинників політичного впливу на людей. Було підтверджено всі методи згідно з політологічною теорією «Спіралі мовчання». Змодельовано процес привернення загальної думки до ідеї чи псевдоідей кандидата чи політичного діяча за допомогою політологічної теорії «Вікон Овертона» та упевненість і підтвердження минулої теорії у прикладі впливу ЗМІ. Також було проведено математичний аналіз методу політичного впливу, як системи в цілому - SWOT-аналіз в ході якого дослідили сильні і слабкі сторони такого методу впливу, як використання тем залякування в агітації, що виявився одним із найефективніших методів.

Журавель А.А. (м. Київ)

avegrus@gmail.com

ПРИЧИНИ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ

Головна властивість сепаратизму, який найчастіше може бути національним – приведення до послаблення, а згодом і до руйнації держави. Сепаратизм виникає, якщо держава, її центральна влада недостатньо сильні.

Крім слабкої центральної влади, об'єктивними причинами сепаратизму є різноманітні історичні й національні передумови і – головне – зовнішні фактори, адже майже завжди сепаратистські настрої у країні підігруються саме ззовні [1].

Враховуючи те, що сепаратистські рухи активізуються тоді, коли загальне соціально-економічне становище в країні різко змінюється на гірше, і (або), коли настає політична нестабільність, жодна з країн не забезпечена від загроз сепаратизму, включаючи високорозвинені й багаті [2].

Не стала у цьому плані винятком і Україна. Трішки більше ніж за рік наша держава втратила Крим та фактично частину Донецької та Луганської областей.

Які ж причини послужили таким подіям, які за останній рік стали елементом нашого життя: АТО, війна, окупація, сепаратизм...

Говорячи про Крим, не варто звертати усе на Росію – мовляв остання його просто захопила. Всі добре пам'ятають, що війни на півострові не було, натомість аби здійснити так звану «окупацію» влада РФ вдало скористалась деякими фактами з історії, зманіпулювала як останніми, так і недавніми подіями, що пов'язані з Євромайданом, і в результаті отримала бажаний результат: велика частка населення Криму почала в силу різних причин хотіти якнайшвидшого приєднання до сусідньої держави, на яку завжди орієнтувалось.

Безумовно, що події Євромайдану стали лише приводом для сепаратистського сценарію для АРК. В дійсності ж протягом фактично усієї Незалежності України, Росія завдяки засобам масової інформації та іншим механізмам розвивала бажані для себе настрої серед населення не лише півострова але й значної частини нашої держави.

Якщо в Криму чи не головною причиною сепаратизму був етнічний фактор (біля 54% за даними всеукраїнського перепису населення 2001 р становили росіяни, на яких і була зроблена ставка Кремля при подіях минулого 2015 року.) та історичний, то на Донбасі було декілька:

- мовна (більшість населення регіону говорить російською мовою, а відтак користується зручними для себе російськомовними ЗМІ, котрі звісно поширюють у маси те, що вигідно Росії);

- економічна: протягом Незалежності Україна так і не змогла досягнути економічної могутності (як було за часів СРСР) та стабільності, що спонукало жителів Східних промислових регіонів все частіше замислюватися про можливість самостійного розвитку, або у складі РФ. Звісно, що про «особливе» значення Донбасу та загалом так званої Новоросії, жителі цих територій дізналися не з вітчизняного телебачення чи газет;

- історична. Хоч південно-східні області і знаходились останні сто років у складі України (УНР, УРСР...), але за цей час там відбулось багато змін: Голодомор, депортації, значний рівень урбанізації, індустріалізації тощо, що загалом обумовили становлення особливого погляду на перспективи власного розвитку.

Безумовно, що сепаратистські погляди у згаданих регіонах формувались роками і не без допомоги сусідньої держави, котра вдавалась і вдається до будь-яких засобів ведення інформаційної політики та, де-факто, інформаційної війни.

До всього, варто нагадати також, що на Закарпатті існують сепаратистські погляди в основному на етнічному ґрунті: значною національною меншиною у цьому регіоні є угорці, а сусідня Угорщина, звісно, як і Росія у південно-східних областях, лише підігрує цим небажаним для нашої країни рухам.

На щастя, у лихий для України період, розвинути сепаратизм вдалося не у всіх її регіонах. Більше того, ми стали свідками певного об'єднання українського народу, і у більшості регіонів був зроблений вибір на користь єдиної країни, котру ми, українці, будемо розбудовувати, – на сьогодні мирно та спокійно.

Список використаних джерел:

1. Білозерська О.Л. Сепаратизм в Україні: наскільки це небезпечно? / О.Л. Білозерська // Електронний журнал «LiveJournal». – Київ, 2008 – Режим доступу: <http://bilozerska.livejournal.com/64546.html?thread=1758754&format=light>

2. Степико М. Т. Потенціальні загрози регіонального сепаратизму в Україні : аналіт. зап. [Електронний ресурс] / М. Т. Степико // Нац. ін-т стратегіч. дослідж. при Президентові України. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1478/>

Завертаний Т.Л. (м. Київ)

tarasZavertanyy@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОЇ БОРОТЬБИ ДЖИНА ШАРПА

Протягом всього нашого життя ми стикаємось із необхідністю вирішення проблем. З ранньої юності, коли на наші плечі лягає тягар відповідальності, ми повинні розв'язувати задачі, від яких часто залежить наше майбутнє. Весь час ми спостерігаємо, чи беремо участь в конфліктах: від буденних словесних перепалок в автобусі до соціальних - між владою і народом. Перші вирішується миттєво, тоді як другі вимагають глибокого аналізу і послідовної, методичної роботи.

Джин Шарп – американський дослідник, який займається дослідженням

впливу ненасильницької боротьби на суспільні процеси. Низка його робіт, написаних ще в середині минулого століття, проливає світло на методи, стратегії і засоби, з допомогою яких можна так чи інакше досягти бажаного результату. Усі вони спрямовані на формування суспільної боротьби, проте більшість можуть бути застосовані окремими людьми для своїх цілей.

Все починається з мети. Головне в стратегічній роботі – це чітке усвідомлення мети поставлених задач, тим паче, що без цього не можна буде адекватно вибрати засоби. Стрімголов кинувшись у вир подій можна й забути з чого все почалось. Ясний розум і усвідомлення ситуацій – ключ до продуктивної роботи.

На первинних етапах, коли уже немає чіткої оцінки сил супротивника необхідно спрямувати роботу на підвалини, так би мовити, стовпи, які підтримують опонента. Так Робертом Халві було висунуено шість основ диктатури: влада, маси, знання та навички, нематеріальні фактори (менталітет і тд.), матеріальні ресурси та санкції.

Слідуючим кроком можна нанести точкові удари. Це не означає робити місцеві підриви залізничних колій, хоча певна метафора в цьому є. Ілюстративним є приклад Ганді. Серед основних умов, які він висував до Індійського національного конгресу було скасування податку на сіль. Здавалося б нічого такого, але недалекоглядні політики прийнявши цю умову з однієї сторони дали ще одну причину підтримувати суспільству Ганді, а з іншої зміцнили позицію населення, щодо формування вимог.

Також необхідно здійснювати короткі по часу і малоризиковані дії. Правильність цих слів можна показати на прикладі суперечки двох осіб. Коли супротивник розпалився, його сум'яття можна підсити короткими, влучними, не сильно вираженими інтонацією фразами, які можуть не просто дезорієнтувати, а ввести в стан неспроможності вести адекватний опір.

Паралельно із цим потрібно проводити низку простих, але дієвих заходів. Джин Шарп сформулював 198 методів ненасильницької боротьби: від символічних протестів, пародійних обрядів, методів Ліссістрати, до бойкотів, економічних санкцій та урядових дій. Головне не обмежуватись лише декількома, як це було час культурницького етапу відродження української свідомості в ХІХ ст. , оскільки одними виступами, мітингами і брошурами не обмежитись. Проте в разі конфлікту двох співрозмовників лише застосувавши кілька персоніфікованих методів, можна вивести його з рівноваги, а потім "добити" простим, несильним аргументом, що за інших умов не зміг би його спантеличити.

Часто-густо можна стикнутись із безнадією чи населення чи просто рядового учасника конфлікту. В таких випадках важливим є застосування дії, які обмежені рамками можливостей. Наприклад боротьба проти апартеїду в ПАР в умовах обмеженості мобілізації для боротьби більшості пригнобленого населення.

Таким чином, слідуючи простим рекомендаціям, можна досягти успіхів при виникненні ситуацій в буденності, чи просто виважено аналізувати ситуації, що стались в державах. Теорія Шарпа – це також управління масами. На мою думку, коли люди будуть задумуватись частіше про те, навіщо проводяться ті чи інші заходи, чи не є вони частиною чиеїс політичної стратегії, звичайно не до маніакальності й "світової змови", тоді маніпулювати людиною стане важче. Разом з тим, знаючи план дій, персічному громадянину досягати своєї мети буде легше.

Використана література:

Джин Шарп "Від диктатури до демократії: концептуальні засади здобуття свободи", електронне україномовне видання Ін-ту ім.А.Ейнштейна

Джин Шарп "Звільни себе сам", електронне україномовне видання Ін-ту ім.А.Ейнштейна

Захарчук Н.К. (м. Київ)

Nata201094@ukr.net

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ, ІСТОРИЧНА НАУКА ТА ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ

Останні декілька років на вітчизняному інформаційному просторі гаряче обговорюється тема «перегляду» історії. Дискусії щодо цього розгортаються в газетах, журналах, на вулицях, цю тему використовують дипломати у своїх сутичках.

Потрібно спершу відзначити взаємозв'язок історії та політики. Проаналізувавши стан історичної пам'яті в сучасній Україні, можна судити про значну політизованість цього фрагменту життя суспільства. Причиною цього є не так об'єктивні чинники (проголошення незалежності України, крах ідеології комуністів), як суб'єктивні (різне трактування минулих років окремими політичними силами, застосування певних історичних подій у політичній боротьбі). Обговорення важливості історичного минулого нашої держави поширилось за кордон країни, що проявляється в керівній позиції Російської Федерації щодо політики пам'яті в Україні.

Багато представників ЗМІ схилиються до думки, що всі суперечки щодо національної пам'яті мають на меті відвернення суспільної уваги від проблем економічного сектору. Але очевидним є те, що стан економіки в країні та її історичне минуле знаходяться в окремих площинах. Можна зробити висновок, що така позиція ЗМІ спрямована на те, щоб завадити намаганням відновити національну пам'ять, мобілізація якої потрібна для влади та народу України.

Історична пам'ять сприяє усвідомленню спільної долі українського народу з його мовою та традиціями, об'єднуючи людей в націю, в якій вони набувають почуття духовної спорідненості.

Основа політики національної пам'яті складають навчальні посібники, місця пам'яті та історичний календар. З підручника історії більшість громадян пізнають минуле їхнього народу, тому в ньому повинні міститись події, що втілюють ідеї національної пам'яті, які сприяють формуванню свідомості українців.

До місць пам'яті відносять музеї, пам'ятники, меморіали, заповідники. Чудовим прикладом розуміння важливості цієї складової національної пам'яті є активні заходи інших країн: діяльність Інституту національної пам'яті в Польщі, Центру досліджень геноциду і резистансу в Литві, аналогічних структур у Чехії, Угорщині, Латвії та Німеччині. Власне, орієнтуючись на згадані зразки, розпочато реалізацію такої політики і в Україні. За указом президента Віктора Ющенка від 11 липня 2005 року почали створювати Український інститут національної пам'яті [1].

Третьою складовою є розроблення календаря історичних дат. Важливість цього аспекту політики пам'яті чудово усвідомлювали в СРСР, де були створені національні свята, деякі з них ще й до нині користуються популярністю в українців.

Теперішнім прикладом є встановлення Дня пам'яті та примирення Указом Президента України Петра Порошенка [2]. Президент вважає, що Україна демонструє солідарність з усім

світом в цей день (8 травня). "Завтра наша країна і ми всі традиційно будемо святкувати День перемоги над нацизмом, адже ми і є народ-переможець. А сьогодні Україна в європейському форматі відзначає День пам'яті та примирення. І практично вперше ми це робимо в україно-європейській системі координат, дивимось на свою власну українську історію, своїми очима, а не крізь "московські окуляри", – сказав Порошенко, виступаючи на урочистостях з нагоди Дня пам'яті та примирення на території Меморіального комплексу "Національний музей історії Великої Вітчизняної війни" в Києві [3].

Отже, настав вже час позбутись Україні ярма багатостраждальної держави та згадати, що українці сильний та розумний народ. Надіюсь, що не перевелись ще на нашій неньці славні козаки та козачки, які вірою та правдою будуть служити своїй вітчизні. Нехай пам'ять про минулі перемоги вселяє віру та надихає на перемогу теперішню.

Список використаних джерел:

1. В'ятрович В. Політика національної пам'яті/ За право бути собою. Українська державницька історіографія (Збірка статей) / В. В'ятрович. – К.: УВС ім. Липи, 2008. – С. 8-14.
2. Указ Президента України від 24 березня 2015 року № 169/2015 «Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/19104.html>
3. Газета «Сьогодні» Порошенко: Україна солідарна со всем миром в День памяти и примирения; опубл. 8 мая 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/>

Звінська Т.С. (м. Київ)

tania.zvinska@gmail.com

ПОРІВНЯННЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ ФРАНЦІЇ ПРИ ПРАВЛІННІ ПРЕЗИДЕНТІВ ШАРЛЯ ДЕ ГОЛЛЯ ТА ФРАНСУА ОЛЛАНДА

Історія Франції славиться переходом від монархії до республіки, причому перехід по сучасної форми правління вона пройшла етап в п'ять республік. При правлінні Шарля де Голля було створено п'яту республіку.

Шарль де Голль – важлива персона в історії Франції. Ще до свого президентства він утворив Тимчасовий уряд, який сприяв відродженню держави. Роками президентства є 1959-1969. П'ята президентсько-парламентська республіка утворилась після серйозної політичної кризи (1958-1969). Перехід до п'ятої республіки ознаменувався прийняттям нової конституції (сімнадцятої за ліком).

Політичним режимом при правлінні де Голля є так званий «голлізм», який характеризується наступними діями: надання незалежності чотирнадцяти африканським колоніям, відкритий терор з Алжиром, оскільки вони підтримували конфронтацію з ультра колоніалістам, надання Алжиру незалежності та відмова від колоніального устрою.

П'ята республіка характеризується наступними реформами: реформування промисловості, стабілізація економічної системи, викорінення безробіття. Було обмежено законодавчу гілку влади, створено конституційну владу як орган конституційної юрисдикції.

У зовнішній політиці де Голль ставив за мету відродити велич Франції, послабити вплив США, вихід з НАТО при збереженні участі в політичних структурах Південно-Атлантичного блоку, модернізувати збройні сили. У внутрішній політиці було досягнуто наступне: націоналізовано ряд вугільних шахт, автомобільних компаній та морський транспорт, збільшення заробітної плати робітникам. За новою конституцією парламент поділявся на Національні Збори і Раду Республіки. Національні збори приймали всі закони.

Законодавча влада здійснюється парламентом, Національною Асамблеєю. Виконавча влада – прем'єром та Радою Міністрів (урядом).

Франсуа Олланд був обраний на виборах 2012 року. Для періоду його правління характерна економічна криза. Політичний режим за його правління не має особливої назви, але за усіма показниками він являє демократично ліберальний режим. За його правління було проведено ряд реформ, а саме: економічна, соціальна, освітня, трудова. У зовнішній політиці притримується наступних позицій: виведення військ з Афганістану та вирішення конфлікту між Ізраїлем та Палестиною, створення франко-німецьких служб та спільних військових штабів, створення європейської рейтингової агенції, розподілення кредитування інвестицій у банках, збереження цілісності України та введення санкцій проти Росії, виступає проти вступу України в НАТО. У внутрішній політиці скорочує кількість військовослужбовців. Також президент вважає, що повторний вихід з НАТО може пошкодити репутацію НАТО (3 квітня 2009 року Саркозі під час Страсбурзького саміту оголосив про повернення Франції в НАТО).

Отже, президент де Голль проводив політику викорінення колоніального устрою, безробіття, покращення економічного стану. Франсуа Олланд продовжив політику Шарля де Голля, проводить активну зовнішню та внутрішню політику, зокрема по відношенню до України.

Казьмірова О.М. (м. Київ)

Oksana.kazmirova@gmail.com

СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ КРИЗИ В УКРАЇНІ

В кінці листопада 2013 року активна частина українського суспільства виступила на захист євроінтеграційного розвитку країни. Сьогодні ми маємо ситуацію, коли індустріальні східні області (Донецька, Луганська) поглинули в перманентний військовий конфлікт. Ці військові події на Сході країни призвели до поглиблення політичної та соціально-економічної кризи. Внаслідок цього рівень життя та матеріальний добробут населення продовжує знижуватися. Банківська система України знаходиться в кризовому стані. Відповідно, сума кредитних боргів зростає як на споживчому так і на загальнодержавному рівні. Стрімко падає рівень кредитування населення (особливо в іноземній валюті), все більшого масштабу набуває відтік депозитів вкладників, що в свою чергу негативно позначається на соціально економічній ситуації загалом.

Особливо гостро на сьогоднішній день постає проблема сплати боргів кримськими позичальниками, що проживають на тимчасово неконтрольованих владою територіях України. Враховуючи те, що всі відділення українських банків припинили свою діяльність на анексованому Росією Кримському півострові та на тимчасово окупованих територіях Донбасу. Як наслідок, навіть добropорядні клієнти банків, які до цього часу мали гарну кредитну історію, не мають змоги повернути борг без зайвих труднощів. Варіантів виходу з положення, що склалося, існує небагато: людині необхідно або виїжджати на підконтрольну Україні територію, або ж користуватись послугами російських банків, що є більш витратною процедурою для позичальника. Така ситуація з кредитами завдає мільярдні збитки банківській системі України. Для перекривання цих кредитів немає коштів. Ускладнює проблему й той факт, що на сьогоднішній день відсутні закріплені на законодавчому рівні механізми повернення кредитів на території Криму і тимчасово окупованих територіях Донбасу.

Неоднозначна ситуація склалась і з кредитною політикою, яку банківські установи ведуть по відношенню до позичальників. Для отримання кредиту банк вимагає надати пакет документів, що підтверджують платоспроможність позичальника. Вже неодноразово траплялися випадки, коли бійцям із зони АТО відмовляли в оформленні кредиту, мотивуючи це тим, що у них великий ризик смертності, а це створює зайві проблеми як для банку, так і самого позичальника.

Банківські установи, що анонсували спеціальні програми для бійців АТО: зокрема, «Ощадбанк», банк «Надра» пропонуючи кредитні канікули для військових та мобілізованих

чоловіків, а також не нарахування штрафів за несвоєчасне погашення боргу та зниження кредитних ставок за кредитним договорами, нажалдь, так і залишились на папері.

Отже, можна зробити висновок, що будь-який військовий конфлікт має цілий ряд негативних наслідків, що виражаються в демографічних втратах, дестабілізації економіки, відсутності впевненості у безпеці подальшого існування. Боротьба за перерозподіл власності між представниками найбільш впливових фінансово-промислових груп й фінансові спекуляції негативно позначаються на національній валюті та рівні життя населення через зниження його платоспроможності. В Україні на законодавчому рівні досі не захищені права громадян (зниження відсоткових ставок у валюті, кредитні канікули тощо), які в умовах військових дій часто не є здатними повертати кредитні зобов'язання взяті в час мирного життя і стабільної соціально-економічної ситуації.

Киричок Л.В. (м. Київ)

Anonim2366@mail.ru

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЯК МЕТОД ІДЕОЛОГІЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ

Явища історичної політики та політики пам'яті являють собою сукупність методів та технік, якими користується владна політична сила з метою окреслення певних інтерпретацій історичних подій як домінуючих.

З метою утримання провладних структур на своїх позиціях, постає необхідність створення певної ідеологічної акцентуалізації населення на одних проблемах і відвертання уваги від інших. З метою забезпечення такої маніпуляції історичними фактами створюються інститути національної пам'яті, спеціальні музеї (Дім терору в Будапешті, музей окупації України), прийняття законів, що закріплюють особливе трактування певних історичних подій (закон «Про голодомор 1932-1933 років в Україні», закон «Про заборону символіки нацистської та більшовицької ідеологій»), обмеження доступу до архівів, використання контролю над засобами масової інформації, використання контролю над системою освіти («підручник Філіпова» в Росії), вплив на символічну сферу (піднесення історичних діячів, створення днів пам'яті, різного роду мітинги), навіть знищення еліти суспільства з метою неможливості появи правдивої інформації (Радянський Союз, Китайська Народна Республіка) [1].

На сьогоднішній день окреслені явища досить сильно проявляються на теренах геополітичної карти східної Європи, де країни Балтії, Польща, Україна та інші прагнуть віддалитись від пострадянської зони політичного впливу (перш за все Російської Федерації). Владні структури усіх цих країн за допомогою наведених вище методів намагаються змінити акценти в суспільній свідомості. Це дало б їм змогу легітимізувати свої наступні політичні кроки, бо можливе несприйняття різкої зміни політичного курсу держави консервативно налаштованим народом може привести до втрати позицій влади. В той час політика Російської Федерації спрямована на реконструкцію імперської пострадянської ідентичності, на нівелювання позитивного іміджу вищезазначених держав, спотвореній реконструкції їх минулого.

На практиці виявляється дуже просто створити певні парадигми сприйняття історичних подій людьми. Прикладом даної маніпуляції є окреслення УПА (Української повстанської армії) як пособників нацистської Німеччини засобами масової інформації Росії і повна відсутність тверджень про військову поведінку РВА (Російської визвольної армії), яка приймала участь у Другій Світовій Війні на стороні саме Німеччини. Даний факт є незначним у порівнянні із загальною сукупністю методів, до яких звертаються держави з метою зменшення значимості певних фактів, невігідних, і гіперболізації інших, вигідних. Наприклад, «Сталінград» - пострадянська асоціація переломного моменту у війні, який допоміг перемогти нацистську державу, а «Ялта» - символ зради для східноєвропейських держав, коли за підписаною угодою значна частина східноєвропейських країн відійшла після війни під вплив Радянського Союзу.

Звертаючись до сьогоденних проблем сучасної України, важливим є набуття загальнодержавної ідеї. Згідно із цим, не дивним є значна активізація провладної історичної політики з метою піднесення націоналістичних течій держави. За допомогою політичних гасел впливових політиків (легітимних тою чи іншою мірою), а також, використовуючи засоби масової інформації (що характеризуються значною прозорістю фактів) владний ресурс акцентує увагу на самобутності українського народу і фактах, що підкреслюють його індивідуальний розвиток у певних відібраних фактах [2]. Не можна сказати, що в даному аспекті поведінки влади є маніпулятивна складова, проте акцентуалізація уваги людей на певних історичних подіях присутня. Беручи до уваги державний зовнішньополітичний шлях «відокремлення» від пострадянського політичного простору, прикладом зазначених вище явищ є прагнення провладних сил змістити уявлення людей до точки зору, що такі поняття, як «фашизм» та «більшовизм» є тотожними. З погляду даної політики, є не дивним закон про заборону символіки даних політичних течій в нашій державі.

З іншого боку, дуже сильною є політика пам'яті Російської Федерації, де значна кількість провладних ЗМІ, часті провладні мітинги, підносять заслуги попередників держави (Радянського Союзу, Російської імперії) з метою укорінення існуючої влади – спадкоємця. Неоднозначним є штучне зменшення значимості певних фактів історії, проте ще більш негативним є повне викривлення цих фактів [3]. Прикладом слугує лінія, якої притримується влада Кремля, щодо довоєнних відносин Радянського Союзу та тогочасної Німеччини. Яскраво ілюструє даного роду відносини «Пакт про ненапад», підписаний між цими державами у передвоєнний період. Жодний політик провладної сили Російської Федерації досі не виявив згоду із фактом передвоєного перерозподілу територій певних країн між зазначеними геополітичними гігантами того часу.

З погляду розглянутих фактів, повнота явищ політичної історії та політики пам'яті не можуть бути максимально розкриті, проте їх достатньо, щоб зрозуміти значимість даних методів як ресурсів влади. Таких, що здатні значною мірою чинити вплив на простих людей, з метою фокусування їх індивідуальної ідеологічної думки у певному напрямку, вигідному владі.

Список використаних джерел:

1. Коник А. «Історична пам'ять» та «політика пам'яті» в епоху медіакультури /А. Коник // ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ. – 2009. – №32. – С.153-163.
2. Венгрия Л.Я. Політика пам'яті в сучасній Україні: поняття, характеристики, прояви на регіональному рівні/ Л.Я. Венгрия// Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – 2012. – №9. – С.11-18.
3. Чеканцева З.А. «Политика памяти» и моделирование истории/ З.А. Чеканцева// Mathematica montisnigri. – 2012. – №24. – С.292-298.

Кіричок О.А. (м. Київ)

o_kirichok@ukr.net

ІСТОРІЯ, ПАМ'ЯТЬ ТА ПОЛІТИКА В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Все більше дискусій та обговорень викликає тема перепису та сплюндрування історії не лише серед політиків, істориків, дипломатів, а й серед звичайно населення. Будь-який історичний факт підлягає схваленню чи осуду відповідно до політичних вподобань широких мас, стає об'єктом для інтерпретацій та оцінки на основі нав'язаних критеріїв. Це закладає підґрунтя для поляризації поглядів громадян держави та роздроблення регіонів.

Впродовж століть на теренах України формуванням історичної пам'яті нації займалися держави, під впливом яких відбувалося шліфування історичних фактів на користь тієї чи іншої політичної сили. Наразі, молода українська держава лише стає на шлях становлення політики пам'яті, яка дозволить консолідувати громадян своєї країни. Звідси і витікає ряд проблем, які потребують вирішення заради формування незаангажованої, вільної від пропаганди історичної пам'яті української нації.

Так, політика пам'яті як одна зі складових суспільного життя, на сьогодні виступає одним з інструментів політичної боротьби. Трагування історії різними політичними силами заради отримання місця під сонцем створює підґрунтя для плюндрування колективної історичної пам'яті нації. Проте негативно сприймати політику, яка звертається до історії та базується на історичних фактах і спогадах не варто.

Загалом, період незалежності України увінчався різними тактиками реалізації політики пам'яті – від пасивного споглядання до рішучих дій. Протягом перших тринадцяти років незалежності, значних дій з боку влади в даному напрямі не відбулося. Цей період можна охарактеризувати як поєднання радянської моделі історичного минулого та незначних нових національних віянь. Змінилася ситуація після приходу до влади Віктора Ющенка, який вів активну політику щодо відновлення історії українського народу та очищення історичних фактів від ідеологічних приписів. Важливим кроком стало створення Українського інституту національної пам'яті, який і до сьогодні проводить науково-дослідну діяльність в даній сфері.

Події, що відбулися в нашій державі останнім часом стали рушійною силою для формування нової європейської спрямованості політики пам'яті. Першим поштовхом до змін стали доволі трагічні події, що мали місце в листопаді 2013 – лютому 2014 років, які дозволили відійти Україні від політики наслідування радянського режиму. Не можна не згадати хвилю бурхливих повалень пам'ятників Леніну, які з одного боку звичайно є кримінальними правопорушеннями, а з іншого, свідчать про початки світоглядних зрушень в свідомості українців. Так, згідно даних Інституту національної пам'яті, в період 2014 року було демонтовано 504 пам'ятники вождю пролетаріату. Ця цифра доповнила дані, якими увінчалася попередня хвиля подібних акцій, тож з 5 500 таких пам'ятників, що нараховувалися після розпаду СРСР, на сьогодні в Україні налічується близько 1700. Цілком зрозуміло, що держава вже давно мала взяти на себе таку ініціативу та порвати з радянським минулим, проте більшість політичних діячів, що входили до складу владної верхівки протягом тривалого періоду займали високі посади ще й за часів СРСР.

Не можливо викинути з поля зору і інші проблеми, які варто вирішити в рамках реалізації політики пам'яті на державному рівні. Це проблеми залишкового радянського політичного ландшафту, подання історичних подій та фактів в навчальній літературі, створення власне національних місць пам'яті, формування державного календаря пам'ятних та знаменних дат та інше. У напрямку вирішення деяких з цих питань влада вже робить перші кроки. Наприклад, успіхом можна вважати встановлення з 2014 року 14 жовтня Днем захисника України та 8 травня Днем пам'яті та примирення. Проте важливо пам'ятати, що такі дії не повинні мати короткостроковий характер. Політика пам'яті повинна характеризуватися чіткою спрямованістю та безперервністю, обов'язково повинна бути підкріплена належним матеріальним забезпеченням.

Отже, проведення виваженої політики національної пам'яті постає наразі досить гострою проблемою. Звісно є певні зрушення в даній сфері, проте ситуація потребує рішучих дій. Влада повинна усвідомити всю необхідність достовірного відтворення історичних фактів та формування єдиної історичної пам'яті громадян. Це дозволить подолати проблему регіональної роздробленості, досягти консенсусу, підняти патріотизм та забезпечити цілісну стратегію розвитку держави європейського зразка.

Кірюшкін Р.О. (м. Київ)

kirukysh@gmail.com

ПОЛІТИКА ПА'М'ЯТІ, ІСТОРИЧНА НАУКА ТА ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ

Символи у нашому житті мають неабияке значення. Роль, що вони відіграють пов'язана з тим, що людина взагалі є істотою, чие життя знаходить своє вираження опосередковано більше аніж безпосередньо. Тільки користуючись символами, ми відкриваємо для себе світ комунікацій, навчання, продовження духовного, а не лише фізичного існування. Особливого значення розвиток та обмін символічними висловами і формами вираження набуває

суспільство за часів трансформацій та критичних історичних змін. Саме у такому вимірі, наразі, зупинилася наша країна. Історично, на жаль, у неї не було можливості побудови громадянського суспільства, та, власне, і державність формувалася уривчасто, без підтримки традиційної безперервності, з порушенням соціокультурної динаміки загалом. У сучасних умовах ми маємо справу з далеко не одновимірним досвідом наших дідусів та бабусь. Багато хто з них відноситься до дітей війни. Але є і такі представники старшого покоління, що ще приймали безпосередню участь у бойових діях. Звичайно ті, хто воював у лавах Червоної армії будуть зовсім по іншому ставитися до бойових відзнак, аніж ті, чия мужність засвідчена лентами УПА.

Наші батьки, головним чином народилися і виростили за часів Радянського Союзу, чия символічна мова була тим більш потужною, чим більші амбіції мала імперська дійсність того часу. Їх досвід не є однаковим також, бо по-різному складалися життєві шляхи, кар'єрні виміри, тощо.

Якщо Україна прагне вступити до лав Європейської спільноти, то мусить з усією увагою поставитися до європейських цінностей, до яких обов'язково відноситься толерантність. Звичайно, що пропаганда комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів і їх символіки юридичним особами у примусовому порядку є неприпустимою, та вже сама особливість порівняння і ототожнення цих вимірів у нашому минулому, є приводом для культурного шоку і антагоністичних протиставлень у пам'яті та сприйнятті різних поколінь. І якщо голова парламентської фракції «Самопоміч» Олег Березюк наполягає на тому, аби «Серпи-молоти, Леніни - чому ні? Зняти - і забути. Вперед! І ніякої цінності для людей це не має. Це пам'ять про неймовірні репресії, внаслідок яких загинули люди», [1], то депутат комуністичної партії України Олександр Масенко підкреслює, що ця заборона є проявом антидемократичності: «Але яка ж це демократія, коли майже в усіх державах Європи комуністичні партії існують, а у нас це забороняється? Коли Гітлер 1933 року прийшов до влади в Німеччині, то перше, що він зробив, – заборонив Комуністичну партію». [2].

Практичні і теоретичні виміри ідеологічної свободи, є, як вважає професор КНЛУ, доктор юридичних наук Олександр Мережко, [3] є залежними від майбутньої судової практики, включаючи, ймовірно, і практику Європейського суду з прав людини, який схильний вельми ліберально трактувати межі свободи думки і висловлювання думки.

Взагалі, таке поняття як "тоталітаризм" є дуже багатогранним та не має чіткого, повного та загального значення. Наприклад, на думку політолога Збігнева Бжезінського [4], головними особливостями тоталітаризму можна назвати єдину ідеологію, єдину масову партію, що здійснює диктатуру, монополію держави над ЗМІ, терористичну політичну систему.

Говорячи про нинішні події в Україні, ми можемо сказати, що російські терористичні організації «ЛНР» та «ДНР» теж мають тоталітарний характер, і тому їхня символіка повинна бути під заборону.

Можна сказати декілька слів про історичний факт, коли у деяких випадках заборона пропаганди тоталітарного режиму матиме сенс. У 1917 році, перед переворотом більшовиків, великий російський правознавець і соціолог Н.С. Тімашов [5] звернувся до тогочасного Тимчасового уряду та запропонував включити до законодавства норму про заборону "злочинного підбурювання мас", спрямовану проти пропаганди більшовицького режиму. Уряд це зробити відмовився, і як результат - багато його членів опинилися у в'язниці, а більшовики прийшли до влади.

Як висновок можна сказати, що не може бути історії країни без історичної пам'яті її народу, але сам він складається з окремих сімей, особистостей, груп, інституцій, і тільки у взаємоповазі до зв'язків між цими вимірами пам'яті ми можемо отримати необхідний консенсус людських доль.

Список використаних джерел:

1. Олег Березюк: "Самопоміч" триматиметься за коаліцію, як би нас не провокували на демарш [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/12/9/7046970/?attempt=1>
2. Коло Полтава: Олександр Масенко у гостях редакції "Коло" [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://pl.vkadri.com/video/kolo-poltava-oleksandr-masenko-u-hostiakh-redaktsii-kolo.html>
3. ЮрЮвілей. Олександр Мережко [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://bihun.in.ua/jushits/jurhit/article/1132/>
4. Збігнев Бжезинський: Янукович зрозумів, що не має шансів на чесних виборах. Тому пішов під парасольку Путіна [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/01/15/7009577/>
5. Мережко О. Социология права Тимашева Н.С. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.academia.edu/8367752/Социология_права_Н.С._Тимашева

Клименко Н.І. (м. Київ)

klymenkonadia@gmail.com

СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРИЧИНЫ РАСПАДА СССР

Распад СССР - важнейшее событие двадцатого века. Существует огромное количество источников, которые описывают события того времени. Их авторы высказывают догадки и теории, делятся подробностями тех событий. Информацию о распаде Советского Союза можно найти в мемуарах.

Распад такого огромного и значительного государства с семидесятилетней историей с большими достижениями в науке, технике и других сферах жизни – процесс ни одного дня и даже ни одного года. Это долгий и закономерный процесс, исторический процесс, обусловленный многими объективными факторами и причинами. Для объективности нужно проанализировать общественно-политические и социально-экономические причины развала Советского Союза в 1980 -1991 гг.

Существует две основные точки зрения. Одна часть авторов и очевидцев говорит, что СССР распался вследствие объективных причин. Они утверждают, что все шло к распаду Союза, и это никак нельзя было предотвратить. Но другая часть говорит, что Советский Союз распался по вполне объяснимым причинам, и его можно было сохранить, исправив некоторые недочеты.

Развал СССР складывался много лет, и много факторов тому причиной. В конце 1970-х - начале 1980-х годов стал очевидным кризис всей советской системы. Развитие экономики тормозило устаревшее оборудование, колхозно-совхозная система сельского хозяйства оказалась неэффективной, искусственное поддержание низких цен привело к дефициту. Тем временем, мир плавно переходил постиндустриальному обществу. СССР отставал от Америки, особенно в экономической сфере. И этот факт подтолкнул правительство к множеству реформ (расширение самостоятельности предприятий, возрождение частной собственности и кооперативного движения, уменьшение количества министерств и ведомств и другие).

Михаил Сергеевич Горбачев «взял курс на ускорение». Но, к сожалению, очень много ходов были не продуманы до конца. Для осуществления «перестройки» не было законодательной базы.

Быстрого роста и продвижения не случилось. И вот почему:

- Неудачные социальные реформы, неурожаи в сельском хозяйстве, Чернобыльская катастрофа, антиалкогольная компания (что вызвала дефицит в бюджете) – все это сильно осложнило социальное и экономическое положение СССР. Это были неудачи, которые было трудно исправить, но они сильно подрывали попытки быстрого продвижения страны в экономическом плане.

- Чернобыльская катастрофа стоит в этом списке отдельным пунктом. Эту трагедию очевидцы (Галина Троянова – автор книг «Последний распад» и «Святые мгновения») не случайно называют «последним распадом», имея в виду не распад атома, а то, что события Чернобыля положили начало активного распада советской империи.

- Советская идеология «трещала по швам». Советский народ, построив социализм, строя развитой социализм, не мог не видеть и не понимать, что в капиталистических странах уровень жизни людей выше, условия жизни лучше, возможностей больше. Все это порождало в душах молодых людей неверие, бездуховность, безразличие. Двойные стандарты идеологии (говоришь одно, а думаешь и делаешь другое) привели к утрате коммунистических идеалов.

- Неудачи власти стали обсуждать и предавать огласке. Под девизом «гласности» проходила либерализация социально-политической жизни. Это привело к образованию большого количества «неформальных» организаций, диссидентского и сепаратистского движений, идеология которых резко отличалась от официальной – компартийной. Они получили большую поддержку со стороны противников Советского Союза. Присутствовала антисоветская пропаганда, восхваление западного образа жизни, вынесение на общественное суждение фактов истории, которые до этого умалчивали. Все это было неожиданно и непривычно для советских людей. Значительная часть граждан стали выражать недовольство новыми реформами и властью, возможно, не осознавая, какой вред они наносят государству. В обществе появлялись антисоветские настроения. Это помогло сломать политическую систему СССР.

Национальный вопрос стал еще одним камнем преткновения в существовании Союза. Он стал заметен и в общественных настроениях. Его стали чаще и смелее обсуждать. Как результат - обострение межнациональных конфликтов. Ранее дружественные советские республики стали стремиться к независимости и выходить из состава Советского Союза. Политика руководства этих республик была направлена на развал Союза, и она сыграла очень большую роль в деле ликвидации СССР. Распад СССР только по форме проходил мирным путем. На самом деле он сопровождался межнациональными и внутренне-национальными конфликтами.

- Еще одной причиной развала Советского Союза стала политика Михаила Горбачева, направленная на Запад. Был утрачен контроль над территориями СССР в годы ВОВ без особых трудностей. Из-под влияния СССР вышли социалистические страны Европы, ГДР интегрировалась в ФРГ. А также ликвидировали СЭВ и ОВД. Падение режимов социализма в бывших дружественных странах ослабили как экономическую, так и военную сторону СССР.

- На фоне общей демократизации возник раскол в самой КПСС. Радикально - реформаторское крыло возглавил Б.Ельцин. В 1990 году была создана Демократическая платформа КПСС. Многие члены партии стали покидать ее ряды. Когда отменили 6-ю статью Конституции СССР, КПСС распалась и превратилась в одну из многих политических партий.

Фатальным годом для Союза стал 1989 г., когда в СССР произошла эскалация экономического и финансового кризис

Август 1991 года. Политический кризис. Противостояние между М.С. Горбачевым и Б.Н. Ельциным окончено. Побеждает Б.Н. Ельцин, и заканчивается существование всех союзных структур как единого целого.

8 декабря 1991 г. Подписано «Соглашение о создании Содружества Независимых Государств», 21 декабря 1991 г. - «Алма-Атинскую декларацию». Так закончилась эпоха крупнейшего и мощнейшего государства за всю историю - Советского Союза.

НЕОЛІБЕРАЛІЗМ ТА ЙОГО ІДЕОЛОГІЧНІ АЛЬТЕРНАТИВИ НА ПРИКЛАДІ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ

Дедалі більше країн стикається з кризою у своїх пенсійних системах через фінансову та демографічну кризи. Деякі аспекти цих криз виникають через структури самої пенсійної системи, однак інші - через поєднання феноменів, відомих як неолібералізм, глобалізація або ринкові реформи. Більшість країн реагують на це, реформуючи свої пенсійні системи, приватизуючи їх, або вибираючи поєднання обох стратегій. Деяке число країн обрало третій підхід, створюючи систему з індивідуальними, квазі-накопичувальними, або умовно-накопичувальними рахунками (NDC). Хоча ця система все ще є системою соціального страхування, вона, тим не менш, відповідає неоліберальній етиці та обмежує програми соціального добробуту. Багато хто вважає, що приватизація пенсійної системи це справа майбутнього. Я задаюсь запитанням, чи може система NDC замінити приватизацію як стратегія реформи пенсійної системи? Мій аналіз виходить з політекономічної перспективи. Зокрема, я розглядаю сліdstва неолібералізму, який використовуємо в подвійному сенсі, як ідеологію, і як розвивається глобальна економічна структура. Прихильники неолібералізму підкреслюють економічну лібералізацію, обмеження соціальних програм, ринкові вирішення соціальних проблем; як структура, неолібералізм трансформує світові ринки, посилюючи роль транснаціональних корпорацій та інвесторів, а також організацій типу МВФ та Світового Банку, та провідних індустріальних країн, таких як США, Японія і країн західної Європи. Я усвідомлюю той факт, що більшість неолібералів не вважають себе такими і цей термін в ході у лівоцентристів. Проте я розумію і те, що інші терміни, наприклад, «ринкові реформатори», також ідеологічно забарвлені, і термін «неолібералізм» найкраще відображає цю точку зору. Крім того, він широко використовується соціологами, і, хоча й рідше, економістами та політологами. Майже всі країни, які використовують зрілу солідарну систему, стикаються або вже зіткнулися з проблемами старіння населення, зниження народжуваності, тиском глобалізації, що вимагає переходу до ринкової економіки. Однак політичні еліти мають вибір, як вирішувати ці проблеми. Оскільки неолібералізм стає домінуючою ідеологією серед політичних еліт, вони все більше звертаються до неоліберальної економічної політики. Багато неоліберальних експертів по пенсійній системі закликають до переходу до накопичувальної системи або змішаної солідарно-накопичувальної системи, вважаючи це кращим рішенням проблем.

Система з індивідуальними рахунками (NDC).

У середині 1990-х у Швеції розробили ще одну модель, засновану на квазі-накопичувальних або віртуальних рахунках, (notional defined contribution, NDC). Ця система вже впроваджена або впроваджується у Швеції, Італії, Польщі, Латвії, Росії, Монголії та Киргизії. Ця система містить ряд моментів, які набагато тісніше пов'язують внески до пенсійного фонду та пенсії. Як і у солідарній системі, пенсійні збори використовуються, щоб виплачувати пенсії пенсіонерам.

Політекономія пенсійної реформи.

У мікросистемній теорії вся глобальна економіка (відома як капіталістична мікросистема) береться як база для аналізу. Національні держави не вважаються автономними одиницями, але вважаються пов'язаними нерівним розподілом праці. Країни розділені на три категорії - центр, напівпериферія та периферія. Найбільш потужні країни є центром, це промислово розвинені країни «першого світу», здатні утримати владу завдяки тому, що вони мають відносно єдиний капіталістичний клас і в ході історії розвинули сильний державний апарат (бюрократію, військову машину і так далі).

Потенційні наслідки системи з індивідуальними рахунками.

Як зазначалося вище, оскільки неолібералізм вкорінений в положенні і життєвому досвіді членів еліти мікросистеми, він відображає їх інтереси. Які наслідки системи NDC для

найуразливіших членів суспільства? У більшості випадків, перехід від солідарної системи до NDC розглядається тому, що вона опинилася у кризі. Модель NDC краще, ніж солідарна система, здатна реагувати на демографічну кризу, завдяки зрушенню від великих до більш дрібних вікових когорт, завдяки знижуванню народжуваності.

Колюх В.В. (м. Київ)

Vmedvin@gmail.com

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ

Президент України П.Порошенко видав Указ “Про Конституційну Комісію” від 3 березня 2015 року № 119/2015 [1], яким постановив “Утворити Конституційну Комісію як спеціальний допоміжний орган при Президентові України” “З метою напрацювання узгоджених пропозицій щодо змін до Конституції України із залученням до цієї роботи представників різних політичних сил, громадськості, вітчизняного та міжнародного експертного середовища, сприяння досягненню громадського та політичного консенсусу щодо вдосконалення конституційного регулювання суспільних відносин в Україні” .

Цим же Указом затверджено Положення про Конституційну Комісію, в якому, зокрема, визначено її основні завдання, найважливішими з яких є: “2) напрацювання узгоджених пропозицій щодо проведення конституційної реформи в Україні” та “4) підготовка за результатами широкого громадського та професійного обговорення законопроекту (законопроектів) щодо внесення змін до Конституції України”. Указом Президента України від 31 березня 2015 року №190/2015 “Питання Конституційної Комісії” [2] було затверджено її персональний склад, куди ввійшли з поміж видатних вітчизняних науковців – конституціоналістів, політичних діячів, суддів, ряд міжнародних експертів з різних міжнародних організацій. Вже 6 квітня 2015 року Конституційна Комісія провела своє перше робоче засідання, результатом чого стало утворення робочих груп за трьома напрямками: права людини, реформа правосуддя і організація децентралізації влади і місцевого самоврядування.

Вказані укази Президента України П.Порошенка “Про Конституційну Комісію”, “Питання Конституційної Комісії” багато де в чому повторюють укази Президента України В.Януковича “Питання формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї” від 25 січня 2012 року № 31/2012 [3] та “Про Конституційну Асамблею” від 17 травня 2012 року № 328/2012 [4], а подекуди відтворюють їх майже дослівно. Так, одним із основних завдань Конституційної Асамблеї також було “5) доопрацювання за результатами громадського і фахового обговорення законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України” [5].

Діяльність та здобутки Конституційної Асамблеї поки що не стали предметом усебічного наукового аналізу. На нашу думку, ця діяльність може слугувати наочним підтвердженням не тільки недоцільності, а й неможливості “всеосяжної конституційної реформи” в Україні, рекомендованої Венеціанською комісією у її Висновку про Конституційну ситуацію в Україні [6], зробленому у зв’язку з ухваленням Конституційним Судом України рішення про визнання неконституційним (таким, що не відповідає Конституції України) Закону України “Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 року № 2222-IV [7], яким фактично було скасовано конституційну реформу 2004 року.

Зміна правлячих політичних сил в Україні в результаті масових акцій протесту взимку 2013/2014 років та прийняття Верховною Радою України Закону України “Про відновлення дії окремих положень Конституції України” від 21 лютого 2014 року № 742-VII [8], яким, зокрема, було відновлено дію Закону України “Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, тобто поновлено чинність конституційної реформи 2004 року, зробили зайвими не тільки розроблений Конституційною Асамблеєю проект Концепції внесення змін до Конституції України, а й саму Конституційну Асамблею. Указом

Президента України П.Порошенка “Про ліквідацію Конституційної Асамблеї” від 1 грудня 2014 року № 901/2014 [9] Конституційна Асамблея була ліквідована.

Укази Президента України П.Порошенка “Про Конституційну Комісію” і Президента України В.Януковича “Про Конституційну Асамблею” мають багато спільного не тільки за формою. В обох випадках йдеться про реформування Конституції України, а не якогось конституційно-правового інституту (судової влади, місцевого самоврядування, територіального устрою тощо). Це означає, що Конституційна Комісія може піти шляхом Конституційної Асамблеї і здійснюватиме тотальний (всеосяжний) перегляд Конституції України, в якому немає необхідності і який в разі його здійснення може мати непередбачувані негативні наслідки для всієї системи організації і функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні.

Після відновлення чинності конституційної реформи 2004 року Законом України “Про відновлення дії окремих положень Конституції України” від 21 лютого 2014 року № 742-VII Україна повернулася до парламентарно-президентської форми державного правління, яка є більш демократичною ніж президентсько-парламентарна, містить більш збалансовану систему стримувань і противаг та певні застереження щодо авторитаризму глави держави. Це означає, що інститути розділів IV “Верховна Рада України”, V “Президент України”, VI “Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади” (за винятком інституту місцевих державних адміністрацій) не потребують суттєвих змін. Зміни потрібні передусім щодо децентралізації влади.

Нарешті, Конституцію не можна реформувати в умовах політичного розколу українського суспільства і війни на сході України. Нагальною для України є не всеосяжна конституційна реформа, а децентралізація влади, без якої неможливе мирне розв’язання громадянського конфлікту і збереження територіальної цілісності України. Хоча мінська Декларація від 12 лютого 2015 року і передбачає “11. Проведення конституційної реформи в Україні з набуттям чинності до кінця 2015 року нової Конституції України, яка передбачає ключовим елементом децентралізацію (з урахуванням особливостей окремих районів Донецької та Луганської областей, узгоджених з представниками цих районів), а також прийняття постійного законодавства про окремий статус районів Донецької та Луганської областей до кінця 2015 року” [10], прийняти нову Конституцію України неможливо в принципі, оскільки чинна Конституція України не передбачає можливості прийняття нової Конституції України, а встановлює лише порядок внесення змін до чинного Основного Закону.

Що стосується децентралізації влади, то вона не тільки необхідна, а й можлива без всеосяжного реформування Конституції України, а лише через внесення змін в основному до її розділу XI “Міське самоврядування”. Такі зміни, на нашу думку, мають передбачати наступне: визнання територіальними громадами як суб’єктами місцевого самоврядування спільнот жителів не тільки населених пунктів, як тепер, а й районів і областей; надання усім адміністративно-територіальним одиницям держави (територіальним громадам) автономного (самоврядного) статусу; скасування інституту місцевих державних адміністрацій (це розділ VI “Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади” Конституції); наділення районних і обласних рад правом формувати власний виконавчий орган; чітке розмежування сфер компетенції держави і областей; забезпечення фінансової самостійності і спроможності всіх самоврядних територіальних громад; встановлення гарантій забезпечення прав областей та форм державного контролю за діяльністю їх органів. Така модель децентралізації влади отримала назву регіоналізму і найповніше втілена в Італії та Іспанії, досвід яких доцільно використати в Україні.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України “Про Конституційну Комісію” від 3 березня 2015 року № 119/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/19018.html>

2. Указ Президента України “Питання Конституційної Комісії” від 31 березня 2015 року № 190/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/19212.html>
3. Указ Президента України “Питання формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї” від 25 січня 2012 року № 31/2012. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14411.html>
4. Указ Президента України “Про Конституційну Асамблею” від 17 травня 2012 року № 328/2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14752.html>
5. Указ Президента України “Про Конституційну Асамблею” від 17 травня 2012 року № 328/2012. Там само.
6. Висновок про конституційну ситуацію в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2010\)044-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2010)044-e)
- 7.Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) № 20-рп/2010 від 30 вересня 2010 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10>
8. Закон України “Про відновлення дії окремих положень Конституції України” від 21 лютого 2014 року № 742-VII // Голос України. – 2014. – 1 березня.
9. Указ Президента України “Про ліквідацію Конституційної Асамблеї” від 1 грудня 2014 року № 901/2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18494.html>
10. Декларація президентів РФ, України, Франції та канцлера Німеччини на підтримку “Комплексу заходів з виконання Мінських угод”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzden.ua/Politics/129751>

Коренева А.М. (м. Київ)

anna_koreneva@ukr.net

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЩЕСТВЕННОЙ МОРАЛИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Стремительный прогресс в науке и технике, который стал атрибутом глобализации, изменил формы социальной организации. Особенному влиянию подвергаются ценностные системы. Это обуславливает актуальность темы трансформации общественной морали, формирования, с одной стороны, основ универсальной этики, а с другой, развития моральных идей локальных нравственных культур. В условиях формирующейся глобальной современной общественной системы, предусматривающей ориентацию на утилитарные ценности, расходящиеся с моралью, прийти к единому правильному решению в такой ситуации довольно сложно. Изменение ценностных ориентаций в глобализированном обществе обусловлено тем, что индивиды обретают высокую степень свободы при выборе моральных приоритетов. Именно проблема ценностей становится центральной на этапах изменения общества. Со стремительной скоростью происходит обмен культурами, а моральные ценности изменяются, заменяются, надстраиваются между и над различными нравственными системами разных локальностей. Главной идеей западного либерализма является свобода во всем: начиная отказом от коллективного сознания, заканчивая отказом от пола как такового (пример популяризации гендерных химер типа Кончиты Вурст). Это стало нормой, провозглашённой для мирового сообщества.

Для эффективной организации общества выдвигается ряд теорий, посвященных продуцированию универсальных ценностно-нормативных основ: идея «нравственной

экономики» Х. Шрадера; теория социальных контрактов Т. Доналдсона и Т. Данфми, которые разработали гипернормы (универсальные ценности); идеи «единого мира» Г. Кюнга, который пытается найти глобально значимые и глобально приемлемые нормативные стандарты. Сторонники данных подходов стремятся выявить общие черты всех существующих систем нравственности, с которыми смогут согласиться представители различных культур и сформировать комплекс общепринятых моральных правил.

Под давлением социально-экономических, культурных, информационных факторов глобализации тенденция к атомизации общества усиливается. Хотя значение моральных ценностей ослабевает, они являются важным условием существования и выживания социальных общностей. За мораль без предпосылок на универсализм ратует М. Фуко, который считает, что этическая позиция личности основана на конкретных ситуационных практиках, образах поведения. Особое внимание должно быть уделено «этическому труду» - практике самостоятельного нравственного формирования личности, ибо наличие правил поведения не означает, что оно отображает то, как человек считает нужным себя вести. Исходя из этого, моральное поведение не может быть жестко стандартизированным, ибо оно неизбежно различно в индивидуальных мирах. З. Бауман также считает, что универсальными могут быть лишь правила, а вот моральная ответственность за принятие их всегда будет осуществляться на индивидуальном уровне.

Таким образом, возрастает степень автономности личности, как творца собственной жизни, поэтому перспективы развития общественной морали при нынешнем мировом порядке все больше должны определяться уровнем нравственности отдельных индивидов. Однако эта задача формирует запрос на изменение всей системы общественных отношений, в которых ориентация на утилитаристские ценности будет органично сосуществовать с ориентацией на общественное благо.

Корилук В.В. (м. Київ)

vita8521@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СВІТОВУ СПІЛЬНОТУ

Україна – сильна і єдина держава, яка, незважаючи на економічні і зовнішньополітичні труднощі розвитку, упевнено стала на шлях змін. Сьогодні перед громадянами країни відкрились можливості тісної інтеграції України і пристосування до тарифних і нетарифних норм регулювання зовнішньої і внутрішньої торгівлі Європейського Союзу.

Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом це двостороння угода, яка якісно відрізняється від документів, укладених між ЄС та державами Східної Європи. Угода не тільки заклала нову правову базу для стосунків між Україною та ЄС в майбутньому, але також слугуватиме стратегічним орієнтиром для соціально-економічних змін в Україні, пристосування до вимог ЄС.

Угода про асоціацію є важливим кроком на шляху до підготовки до вступу в ЄС, це документ, який стане достойною заміною Угоди про партнерство і співробітництво, а також є ідеальним за змістом (сферами, які охоплює) і глибиною (детальності цілей).

Угода приділяє особливу увагу таким цінностям: верховенству і демократії права, повазі до прав і свобод людини, урядуванню, ринковій економіці та гармонічному розвитку.

Документ також містить у собі положення про вільну торгівлю. Вони далекоглядніші ніж класичні угоди про вільну торгівлю, адже передбачають взаємне відкриття ринків, стимуляцію конкурентоздатності та інші кроки, що сприяють досягненню відповідних вимог Євросоюзу і торгівлі на ринках ЄС.

Також в Угоді висвітлюватимуться питання свободи, правосуддя і безпеки.

З урахуванням економіки України, договір обумовлює перехідний період в 10 років, коли Україна буде співпрацювати з ЄС у тестовому режимі. За цей час Україні потрібно буде вирішити велику кількість технічних питань за погодженням стандартів, нормативних

документів і правил ведення бізнесу. Розробники цього договору вважають, що для України цих десяти років буде достатньо, щоб Україна могла стати такою ж, як наприклад Польща, Чехія чи Угорщина, але навряд чи такою як Німеччина чи Франція. Тут десяти років не вистачить, тут потрібно років сто, а то й більше.

Договір не дозволяє вільний доступ на ринок праці для українців, але забезпечує умови роботи українських спеціалістів у країнах ЄС. Частина 4 договору дозволяє тимчасове перебування на території ЄС і Україною фізичних осіб в економічних цілях. Крім того українські юристи, аудиторі, архітектори, ІТ фахівці та деякі інші спеціальності зможуть легально надавати свої послуги в країнах ЄС. Це давно вже відомо, що ЄС хоче бачити у себе, як і Україна у себе, кваліфікованих фахівців, а різноробочі або працівники низької кваліфікації, це добре, але це явно не входить в інтереси асоціації.

У договорі про асоціацію є Частина 2 про взаємне скасування мит, зборів і платежів при поставках товарів з України до ЄС і навпаки. Україна зможе поставляти в ЄС різні товари, від марганцевої і залізної руди до меблів і паперу. Ринок ЄС досить великий і різноманітний, тому організувати продаж брикетів торфу або екологічно чистої тари, це реально. І взагалі для виробників екологічно чистих продуктів відкриваються великі можливості. В ЄС зараз модно екологічні чисті товари і продукти, а Україна, якраз це може реально і виробляти, і продавати.

Але в договорі є і розділ "Способи захисту торгівлі", який дозволяє Україні застосовувати заходи при загрозі економіці. Зокрема Україна має право встановлювати спецмита на імпорتنні автомобілі, за умови, має місце суттєве зниження виробництва українських автомобілів через імпорتنні поставки. При всьому цьому розмір спецмита не має перевищувати 10%. Аналогічні дії України має право проводити відносно інших українських товарів, але при цьому вона повинна чітко і своєчасно виконувати всі процедури з підготовки до введення цих спецмит і з контролю над їх дотриманням. Будемо вчитися.

І, найголовніше, що є в договорі, це зміна умов ведення бізнесу в Україні відповідно до стандартів ЄС. Зараз це виглядає незвично і багатьом українцям незрозуміло, як це можна втілити в життя, щоб у нас можна було без проблем відкривати компанії, без хабарів отримувати дозволи на будівництво та ліцензії на ведення бізнесу, не доводити податковій, а навпаки, щоб податкова доводила, що Бізнесмен не заплатив податок, і реально захистити корпоративні інтереси і власність. У договорі багато вимог про те, що повинна зробити влада України в цьому напрямі вдосконалення ведення бізнесу в Україні. При цьому влада України бере на себе зобов'язання не допускати недружніх жестів стосовно закордонним компаніям з ЄС.

Отже, асоціація з ЄС і як і європейська інтеграція України безумовно повинні статися.

Список використаних джерел:

1. Верховна рада України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс] : Режим доступу - <http://www.rada.gov.ua/documents>
2. ТСН [Електронний ресурс] : Режим доступу - <http://tsn.ua>

Кроплиц В.Л. (м. Київ)

vika.kroplis@gmail.com

ІДЕОЛОГІЧНА ГЕНЕАЛОГІЯ НЕОЛІБЕРАЛІЗМУ

Концептуальне оформлення неолібералістських засад бере початок у 30 рр. ХХ ст., його пов'язують з колоквиумом Липмана, що відбувся в Парижі 1938 року. Захід був присвячений дискусії щодо виходу в світ роботи Липмана «Добре суспільство» 1937 року. Учасники колоквиуму прийшли до висновку, що посилення інтервенціоналізму в економічні справи держав є найбільшою суспільною загрозою, створили Міжнародний дослідницький центр з відновлення лібералізму, та війна завадила їм продовжити роботу.

Неолібералізм, або соціальний лібералізм, прийшов на зміну класичному економічному лібералізму, що сягнув краху у зв'язку з економічною кризою 1929-33 рр., з такою ідеєю:

свобода ринкових стосунків не гарантує соціальної гармонії, політичної стабільності та економічного процвітання у державі. Ідея індивідуальної свободи та вільна конкуренція – те, що поєднує традиційний лібералізм та неолібералізм [2]. Неолібералізм представлений наступними напрямками: ліберальний реалізм, австрійська та чиказька школи, теорія суспільного вибору та лібертаріанізм. Ідеологічні засади неолібералізму базуються на ідеї створення держави загального благополуччя, визнанні необхідності втручання держави в економіку задля створення усіх необхідних соціальних гарантій для громадян.

Ідеологи неолібералізму, оцінюючи процеси розвитку господарства з макроекономічних позицій, виражають інтереси великих промисловців, впливових чиновників, а також значної частини інтелігенції – верств населення, що прагнули до реформування. Вони підтримують думку про збільшення впливу держави на суспільні процеси – для досягнення стабільного розвитку виробництва, що приносить прибутки. Тим не менш, неоліберали вважають однією з найнеобхідніших умов існування держави загального благополуччя забезпечення усіма незамінними умовами життя бідних верств, оскільки це може бути вигідним для суспільства в цілому. Покращення стану бідних зумовить розширення внутрішнього ринку та сприятиме економічному росту держави загалом [2]. Окрім того, неоліберали змінюють погляд на поняття власності: держава має гарантувати недоторканість по відношенню до приватної власності, але разом з тим суспільство визнається джерелом усіх прав. Таким чином, якщо сума доходу індивіда не відповідає його вкладу в загальне благо, то держава має право присвоїти частину власності та перерозподілити її на соціальні потреби населення (забезпечення медичного обслуговування, переведення коштів на військову справу, матеріальна допомога школам, університетам та іншим освітнім закладам тощо). У неолібералізмі також присутня ідея плюралістичної демократії: врахування інтересів усіх верств населення у політичній сфері держави, відкритість у прийнятті рішень, розподіл влади, рівність політичної конкуренції лідерів, партій, рухів у боротьбі за голоси виборців. Цей ідейний рух ґрунтується на дотриманні норм справедливості у суспільстві: рівність політичних прав, право на здобуття освіти, право на труд, пенсію, соціальне страхування тощо. Окрім того, неоліберали підтримують ідею глобальної відкритої економіки та екологізму держави, сприяють покращенню стану навколишнього середовища людини, вимагають від уряду дотримуватися етичних норм і орієнтуватися на моральні цінності [1].

Ідеологічною альтернативою неолібералізму можна вважати кейнсіанство – теорія економічного росту, основи якої були закладені Дж. М. Кейнсом. Вчений вважав, що капіталістична економіка неправильно використовує трудові, земельні, виробничі, фінансові та ін. ресурси. Проблему сучасного капіталізму він вбачав у катастрофічній нерівності при розподілі доходів. Центральною ідеєю економіста було те, що капіталізм вільної конкуренції уже не підлягає саморегулюванню. Кейнс вважав, що держава має регулювати зайнятість населення, створювати доступні економічні кредити, матеріально підтримувати малий та середній бізнес, турбуватися про стабільність національної валюти та країни загалом [3].

Таким чином, неолібералізм розглядає необмежену конкуренцію й вільний ринок як основні ресурси для забезпечення прогресу держави і досягнення соціальної справедливості, що можливі лише за умови економічного зростання в країні.

Список використаних джерел:

1. История политических и правовых учений: учебник для вузов / под ред. В.С.Нерсисянца. – М.: Норма, 2006. – 728 с.
2. Історія західних політичних вчень: Політичні доктрини ХХ – початку ХХІ ст.: [Навч. посіб.] / А.С. Романюк. – К.: Знання, 2011. – 255 с.
3. Національна економіка: навч. посібник / [за заг. ред. В. П. Решетило]. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 386 с.

ІННОВАТИКА ПОЛІТИЧНОГО ПОСТМОДЕРУ: РЕАЛІСТИЧНИЙ ОПТИМІЗМ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ

Риторичні наболілі запитання – чому здатність проводити реформи, а відповідно, трансформувати систему влади, продемонстрували практично всі пострадянські країни, а українські роки незалежності майже згаяні?

Чому впродовж двадцяти чотирьох років все ніяк не завершиться політична епоха, що створила, як здавалось назавжди, бюрократично-незмінну, сталеву-монолітну систему влади зі своєю «планетарною» внутрішньою структурою, орієнтованою на самозбереження та нездатною до творення необхідних суспільству концептів розвитку всіх його сфер?

З приреченістю самогубця владна система боронить свої бастіони, чинить активний спротив вторгненню цивілізаційним викликам сучасності. Цитаделлю її є псевдо-вождизм, де на роль лідерів висуваються представники певних олігархічно-бюрократичних кланів, з тягарем минулої чиновницько-номенклатурної обтяженості. Знову і знову відтворюється структура, у якій взаємно переплетені, злиті в моноліт фінанси, економіка, бюрократія, великий бізнес корупційними схемами поєднаний з державними інституціями. Від виборів до виборів змінюються лише прізвища – клонується політична еліта, незмінною лишалась система влади. За будь яку ціну зберегти систему – гасло попередньої влади.

Тест на відданість європейським цінностям, європейському вектору розвитку українці пройшли Майданами. Нашою «українською Агорою!» Ціною життів... Виник запит на нові ідеології, нові політичні партії європейського зразка. Не проекти, а партії, не популістські обіцянки, а реальні стратегії інноваційного розвитку.

Політична місія європейської інтелектуальної еліти, як розробників та трансляторів універсальних цінностей раціоналізму, на засадах якого зростала європейська демократія, в умовах сучасного постмодерного мережевого розвитку, за ситуації плюралізації різних світів дискурсу, медіації соціального ландшафту, поступово відживає. Сучасні політичні технології створюються потужними командами політтехнологів, іміджмейкерів, тими, хто візуалізує медіа картину, хто замінює лідерство піар-активністю. Майже за Макіавеллі – дозволені стають усі засоби заради досягнення політичної мети. Особливо гостро це питання звучить у країнах, де лише в процесі становлення перебувають громадянські суспільства, відсутня довготривала традиція державотворення, а в політичному середовищі не розвинені громадянські чесноти, корупція, бізнесово-бюрократичні змови, кадрова політика непотизму обрामлюють наскрізні складові функціонування механізму влади.

Нелінійність соціально-історичних та політичних трансформацій актуалізує питання провінційності, моральної та інтелектуальної обмеженості в політиці. Зрозуміло, що реформи на такому постколоніальному політичному полі стають довготривалими процесами.

Орієнтація на країни з високими стандартами життя, на успішні політичні проекти з розвинутими демократичними процесами. Адже до середини ХУІІІ сторіччя (до остаточної колонізації України), ядро української нації було орієнтоване на західну політику та входження в західну культуру. Існувала і традиція формування політичного лідерства, соціальний «інститут» гетьманства, а потому - летаргічний сон малоросійства, що викинув нашу країну на периферію європейських політичних процесів. Тому європейська інтеграція для нашої країни – це не самоціль, це бажання самих людей стати такою ж раціонально організованою цивілізацією на засадах цінностей відповідальної свободи та відповідальної співпраці. Зробити життя кращим. Не орієнтація на цінності виживання, а європейські цінності та гідне життя.

Людина за сутнісним виміром – істота вертикальна. Її життя визначається ціннісним сходженням до вершин духовної самореалізації її особистості в темпоральній неперервності. Як зазначав М.Бердяєв, потрібно мати внутрішню соціальність, духовність, щоб не бути роздертим зовнішнім світом. Чому вона є у культурі народу загалом і відсутня у політикуму?

Чому виникла така прірва між національно самосвідомим громадянським суспільством і владним крадійкуватим безвідповідальним номенклатурно-бюрократичним апаратом? І ще багато «чому?» з розлогими відповідями і без.

Світоглядна культура українців представлена одним з цікавих архетипів – світоглядним оптимізмом. Це не «якось воно буде», це ставка на людські якості, надія на власні сили, а не зовнішні чинники. Радить і допомагає точковими речами Захід. Але робити ми мусимо і будемо самі.

І Валлерстайн переконливо показав глибоку кризу існуючої світової системи, а значить і неминучі зміни, що виведуть її на новий світопорядок. Можливо Україна, зі складністю політичних процесів, війною, віднайденою точкою біфуркації... є лакмусовим показником становлення нового соціального порядку. «Все має змінюватись, щоб нічого не змінилось».

Кушик І.Л. (м. Київ)

Ira.kushik@mail.ru

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В сучасних умовах політичні партії є важливим елементом політичної системи та являють собою об'єднання певної кількості осіб, що наділені повноваженнями щодо делегування інтересів різних соціальних груп. Вони виступають як посередники між громадянами і політичною системою, служать в якості політичного інструменту розвитку та використання державно-політичної влади.

Демократизація суспільства визначається передусім показниками становища та діяльності політичних партій і характеризується ступенем його політичного розвитку. В Україні процес трансформації демократичної політичної системи носить складний і суперечливий характер, що пояснюється виникненням великої кількості політичних партій з різними векторами концепцій їх роботи. Багатопартійна політична конкуренція є необхідною умовою і гарантією нормального функціонування демократичних механізмів влади і забезпечення конституційних прав громадян. У цих умовах, молода українська держава повинна надавати юридичну підтримку партіям, тобто створити сприятливе правове середовище для підтримки їх ефективного функціонування та зручності регулювання їх діяльності.

За своїм змістом, поняття політичної партії уособлює добровільне згуртування громадян, яких об'єднує певна ідея, мета або програма стосовно подальшого суспільного розвитку, що в майбутньому сприятиме формуванню і вираженню політичної волі громадянами [1].

Серед чинників, що сприяють утворенню політичних партій головним чином можна виділити наявність різнопланових інтересів в соціальних групах, які і є підґрунтям для утворення партій. В цьому випадку слід зауважити, що йдеться про різні погляди громадян щодо політичного устрою суспільства та інших питань. До уваги береться незадоволення частини суспільства своїм становищем та потреба його змінити, наявність міжнаціональних конфліктів й міжконфесійних суперечностей, коли партії створюються навколо проблематики національних чи релігійних питань.

Законодавство держави визначає загальні засади функціонування об'єднань громадян, які стосуються також політичних партій. Одним із принципів виступає створення політичних партій на основі рівноправності їх членів, добровільності, самоврядування, законності та гласності. Важливим є той факт, що такі об'єднання громадян наділені правом вільного вибору напрямку своєї діяльності.

Також необхідним принципом є обмеження діяльності об'єднань громадян, що, в свою чергу може бути встановлено виключно Конституцією та законами України. Основні питання стосовно функціонування громадських об'єднань повинні вирішуватися на зборах членів об'єднання або їх представників. Важливо врахувати те, що об'єднання громадян

зобов'язані регулярно публікувати свої документи, склад керівництва, дані про джерела фінансування та понесені витрати [2].

Політичні партії, за своєю природою, виникають як відповідь на потреби суспільства у самоорганізації та необхідності координації його розвитку. Партії діють на основі політичного руху або громадського об'єднання певної групи людей, інтереси яких відрізняються від схожих угруповань. При цьому перетворення в організацію з метою досягнення поставленої цілі відбувається за рахунок активної політичної діяльності такої групи осіб.

Для сучасного становища партійної системи України характерними рисами виступає слабкість ідеологічної бази партій, відсутність чітких і зрозумілих програм та відповідальності за їх виконання. Також слід виокремити як одну з важливих проблем брак людських, матеріальних та інформаційно-технологічних ресурсів. Ще одним суттєвим недоліком є відсутність кваліфікованих партійних службовців, а також низька частка молоді, що задіяна в партійному житті. Слід відзначити і низький рівень залучення інформаційно-комунікаційних технологій у процес впровадження діяльності партійними організаціями.

Список використаних джерел:

1. Про політичні партії в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
2. Про об'єднання громадян : Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.

Легеца Н.В. (м. Київ)

Legeza22@gmail.com

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

У сучасному суспільстві існують різні трактування завдань, які стоять перед політичними партіями. Йтиметься про роль партій як демократичних інструментів представництва. Сучасні політичні партії з'явилися результатом тривалого історичного розвитку. Досвід розвитку системи політичних партій Російської Федерації допоможе нам зрозуміти як найбільша країна пострадянського простору переходила від однопартійної до багатопартійної системи, що для України є неоціненним досвідом. Виявлення передумов, що призвели до нарощування могутності правлячих партій в сучасному періоді розвитку Російської Федерації.

Для реалізації свого основного завдання - отримання представництва у владі - партіям в демократичних державах необхідно брати участь у виборах. Для стимулювання цього процесу, використовується цілий ряд нормативно-правових механізмів [1].

Економічне зростання Росії в 2000-х рр. сприяло формуванню нових соціальних груп зі своїми політичними інтересами, які вимагають відповідного представництва в рамках політичних інститутів. Це призвело до складання передумов для того, щоб, відштовхуючись від створеної системи загальнонаціональних партій, забезпечити подальший розвиток партійної системи, виходячи із зростаючих потреб громадянського суспільства в інтересах розширення народного представництва.

З 2012 р в Російській Федерації почав реалізовуватися комплекс заходів, спрямований на стимулювання процесу зі створення нових політичних партій, їх активної участі в політичному житті країни, і в першу чергу - у виборах всіх рівнів.

Серед цих заходів слід особливо виділити:

- Зниження вимог для мінімальної чисельності політичних партій з 50 тис. до 500 чоловік, для реєстрації регіонального відділення - з 500 до 5 чоловік.
- Партії можуть мати відділення в менш ніж половині суб'єктів Російської Федерації.
- Встановлення механізму прямих виборів вищих посадових осіб суб'єктів Російської Федерації, на яких партії отримали право висувати кандидатів.

- Звільнення партійних кандидатів, а також списків кандидатів від збору підписів виборців на виборах депутатів Державної Думи Федеральних Зборів Російської Федерації, до органів державної влади суб'єктів Російської Федерації і органи місцевого самоврядування.
- Зниження виборчого бар'єру на виборах до Держдуми з 7% до 5%.
- Зниження частоти перевірок діяльності партій Міністерством юстиції Російської Федерації з щорічних до одного разу на три роки [2].

Для нормальної конкуренції необхідно змагання ідей, програм, підходів, яскравих особистостей, які представляють усі верстви суспільства, а не механічне множення чисельності політичних організацій у виборчому бюлетені. Ця теза підтверджується і результатами соціологічних опитувань. За даними Фонду «Громадська думка», про своє скептичне ставлення до подальшого збільшення числа партій в січні 2014 р. заявили 53%, а в серпні 2014 р. 54% опитаних.

Основне завдання, що стоїть перед партійною системою на сучасному етапі - підвищення якості представництва. У ході зустрічі з представниками непарламентських партій 20 листопада 2013 Президент Російської Федерації В. В. Путін підкреслив: «Нам разом потрібно подумати, як зробити так, щоб багатопартійність у нас зміцнювалася, а не перетворювалася на профанацію».

Отже, діяльність партій повинна чітко ув'язуватися з інтересами конкретних соціальних груп і співтовариств. Партії не можуть існувати як відірвані від суспільства структури, що знаходяться в ізольованому політичному просторі. Кожна з них має апелювати до інтересів певних суспільних середовищ, намагатися вибудувати свою політичну активність відповідно до запитів своїх виборців. Ситуація, при якій однаковими правами наділені як електорально успішні партії, так і партії-спойлери або політично пасивні організації, представляється перекичує саму суть діяльності політичних партій в демократичних державах як структур, активність яких націлена, в першу чергу, на підвищення рівня і якості народного представництва у владі.

Список використаних джерел:

1. Голосов Г.В «Сравнительная политология»/ Голосов Г.В/ Москва - НГУ, 2009. – С. 158 - 194.
2. Доповідь «Російська партійна система»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civilfund.ru/doklad_rossiyiskaya_partiynaya_sistema_forgo.pdf

Литвинко М.В. (м. Київ)

mary.lytvynko@gmail.com

МОДЕЛЬ МЕРЕЖЕВОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Політичні процеси в українському суспільстві останнім часом досліджується з точки зору формальних інституційних об'єднань, однак науковці все частіше приходять до висновку, що специфіка сучасних політичних процесів вже не може пояснюватися цю призму. Адже формальні інститути не завжди є відображенням світових тенденцій, зокрема, зростання ролі комунікативного фактору.

У наукових роботах про політичні мережі досліджуються питання відносин між групами інтересів та державою. У широкому значенні цього поняття, «група інтересів» означає певне об'єднання, що представляє інтереси якої-небудь частини суспільства у певному соціальному просторі. Така група, як актор, намагається впливати не лише на політичну владу, але й на інші об'єднання чи на громадську думку в цілому. Держава у такому разі акумулює запити, що надходять від груп інтересів, при цьому її адміністративні і політичні структури самі можуть трансформуватися у такі групи [1, с. 342].

Отже, новий підхід до розгляду формальних інститутів, таких як групи інтересів, повинен враховувати модернізацію політичної сфери, зміну в осмисленні ролі держави та національного суверенітету. Використання мережевого підходу, що ґрунтується на понятті

політичної мережі, сприяє актуалізації комунікативного аспекту, посиленню довіри суспільства та співпраці державних інститутів з громадським суспільством.

Поняття політична мережа у політичній науці та державному управлінні є чи не єдиним місцем концентрації згод науковців, незалежно від того інституційні чи ціннісно-моральні позиції вони відстоюють. За основу береться розуміння принципів внутрішньої будови та складових елементів мережі, таких як: політичні актори, політичні інтереси, владні відносини, колективні дії, сумісні позиції. Теорія політичних мереж формувалася як раз у той період, коли сильні позиції займали: новий менеджмент, теорія ринку, системний підхід до аналізу управління. Щоб отримати право на існування, теорія мереж мала продемонструвати, що вона несе якісно нове розуміння політичних процесів, а самі мережі представляють нову модель управління. Звідси постійне підкреслення в аналізі політичних мереж значення публічної складової, акцентування на свідомих взаємодіях акторів у виробленні та реалізації політичних рішень, домінування спільного інтересу над приватним [1, с. 340].

Створення мережі – це процес не одного дня і, якщо про це ще десять років назад не наважувалися говорити, то зараз є достатньо рекомендацій щодо конструювання мереж [2]. Налагодити інформаційні потоки та сформування на їх основі сталі канали передачі інформації, розподілити функціональні обов'язки між учасниками мережі у досягненні суспільно значимих цілей, сформувати спільні норми та критерії оцінки ефективності роботи учасників мережі, запустити механізм обміну ресурсами (у тому числі й інтелектуальними), які знаходяться у розпорядженні учасників мережі та сформувати спільні, налагодити систему формальних та неформальних комунікацій – це основні завдання від вирішення яких залежить функціональність мережі (див., зокрема, [2-5]). Відомо, що особливістю мереж публічної політики є те, що вони представляють модель управління публічними справами, яка пов'язує державу та громадянське суспільство.

Узагальнення концепцій політичних мереж у теорії публічної політики та управління дає підстави виокремити два основних напрями, які вказують на предметне розмежування, що має місце при аналізі поняття політична мережа. Адаптація мережевого підходу до державного управління в органах виконавчої в Україні на основі впровадження в ієрархічну організаційну структуру елементів мережевого управління дає можливість більш ефективної реалізації комплексних функціональних завдань щодо забезпечення реалізації процесів управління та інформатизації системи відкритості влади.

Список використаних джерел:

1. Новый общественно-политический словарь: пер. с фр. - М. : Моск. шк. полит. исслед., 2008. – 548 с.
2. Оболенская Е.А. Сетевые сообщества в политическом пространстве региона/ Е.А. Оболенская// Вестник ВГУ, серия: история, политология, социология. – 2008. – № 1. – С. 20 – 23.
3. Сморгун Л.В. Государственная политика и управление/ Л.В. Сморгун// Политика и время. – 2000. – № 1-2. – С. 20–24.
4. Rhodes, R.A.W. Understanding Governance/ R.A.W. Rhodes// Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability. – Buckingham: Open University Press. – 1997. – 231 p.
5. Provan K.G. “Do networks really works ”. A framework for evaluating public sector organizational networks/ K.G. Provan, H.B. Milward// Public Administration Review. – 61 (4). – P. 414 – 424.

Логвиненко Ю.М. (м. Київ)

yully@online.ua

СЕПАРАТИСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ: ФАКТОРИ СПРИЯННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ

Гострий політичний конфлікт з приводу євроінтеграції України, трагічні події в центрі Києва 2013 – 2014 років, військові дії на Сході України, стали передумовами для нагального

визначення факторів формування сепаратистського руху, що є загрозою для національної безпеки України. Етнічні конфлікти, як джерело сепаратистських рухів, найчастіше виникають, коли загальне соціальне та політично-економічне становище в країні різко погіршується, виникає нестабільність.

На думку Степико М. Т., основними факторами, що можуть призвести до появи сепаратистських рухів України є: відносна релігійна неоднорідність населення; русифікований Східна частина України і більше українська частина Західної України; регіоналізаційний чинник в економіці; наявність тіньових бюджету, економіки; промислова залежність від імпорту сировини з Росії; неконтрольований процес регіоналізації функцій державного управління; тривала слабкість Центральної влади України; відсутність реалізації Закону про місцеве самоврядування; відсутність правового механізму бюджетного регулювання, в основі якого повинні лежати двосторонні домовленості регіонів і Центру; відсутність законодавства, яке розділяло б можливості регіонів та Києва у сфері управління економікою; неоднорідна кількість міського населення по всій території; історично-культурна схильність східної частини України до Росії та Заходу до Польщі та Угорщини; наявність гострого питання про мову.[1].

Розглядаючи сепаратистський рух за час незалежності нашої держави, можна стверджувати, що він не спричинявся діяльністю значних регіональних рухів або угруповань, це були інформаційні операції, які виступали тиском на центральну владу з боку частини регіональних правлячих кіл, щоб продемонструвати слабкість України. Інструментами реалізації таких операцій ставали численні активісти і окремі групи в регіональних представницьких органах.

З метою запобігання сепаратистських рухів актуальним є загальнонаціональний діалог щодо зміцнення соборності України. Діалог повинен мати непохитну позицію взаємної відповідальності влади і опозиції за територіальну цілісність і суверенітет держави. Потрібно розв'язати гостре питання щодо федералізації України, зробивши акцент на регіоналізації. А саме розробити законодавче врегулювання конфлікту інтересів між загальноукраїнською і регіональними владами та її представниками, потрібно поєднати регіони між собою та Києвом: організувати інтеграцію традицій, звичаїв; переглянути бюджетну політику щодо територіальних громад та забезпечити пропорційне представництво регіональних еліт на центральному рівні. Одночасно треба пам'ятати, що унітаризм для України виступає фактором протидії спалахам сепаратизму. Він є гарантією цілісності державних кордонів, забезпечення територіального верховенства держави. Тільки унітарний устрій дозволить провести програми зміцнення центральної влади. Слабка національна ідентичність стає причиною ідентифікації представників прикордонних етнічних груп України з народами сусідніх держав, внаслідок чого суміжні держави мають тенденцію розробки заходів «захисту» «своїх співвітчизників» на території України. Також придушити прояв сепаратистського настрою в суспільстві, потрібно запустити процес деолігархізації. Такий процес знешкодить джерело корупції, що зменшить протестні настрої народу.

Список використаних джерел:

1. Степико М.Т. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентіві України: Потенціальні загрози регіонального сепаратизму в Україні // Аналітична записка. - 2004. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1478.htm>.

Ляшенко О.В.(м. Київ)

sanisk3010@gmail.com

СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ НЕОЛІБЕРАЛІЗМУ

Кожній країні бажано мати розвинену економічну систему, на якій базується не тільки господарський, але і культурний, політичний добробут усієї спільноти. Серед ідей, що набули значної сили у 20-му столітті були ідеї неолібералізму, що, з одного боку, прагнув обмежити втручання держави у практичне життя громадян, а, з іншого – на відміну від

класичного лібералізму, досить терпляче ставився до авторитарних режимів, аби вони сприяли розвитку фінансового капіталу. *“Конкуренція скрізь, де можливо, регулювання – там, де необхідно”* – цей вислів Людвіга концептуально виражав ідеї представників неоліберальної концепції державного регулювання економіки. [1]. Цю ж ідею обстоює прихильник сильної автономної конкурентної економіки, найяскравішого представника неолібералізму Фрідріха Августа фон Хайека (1899–1992). [2].

Керманічі нашої держави звертаються до необхідності населенню країни пережити важкі часи щодо збільшення тарифів на житло, інфляції, зниження соціальних виплат, аби виконати вимоги Міжнародного валютного фонду щодо зменшення заборгованості країни та уникнути дефолту. Але яка система цінностей допоможе нам пережити ці важкі часи? Навряд чи макроекономічні позиції допоможуть кожній українській родині набути мотивованості на активну повсякденну працю. «Сучасний неолібералізм визначає функціями держави коригування ринкового ладу та забезпечення соціальної стабільності суспільства.» [3] Відтак, ми пересвідчуємося у тому, що ідеї класичного лібералізму з його «всевладдям ринку» не відкидаються, а трансформуються згідно з новими викликами часу. Індивідуальна ініціатива поєднується з ідеєю розподілу коштів по місцевих громадах, поєднання центральної влади з потребами конкретних регіонів, тощо. Вільна конкуренція мусить бути доповнена у нашій країні, перш за все : системою антикорупційних заходів, вдосконаленням принципів відправлення судочинства, диференційованим підходом щодо соціально незахищених верств населення, тощо. Для української моделі неоліберального упорядкування корисною, як на мене, може, виявитися приклад французька неоліберальна модель суспільного розвитку набуває в працях М. Алле, який формулює її, виходячи не лише з національних особливостей розвитку, а й з глобальних його умов. Підбиваючи підсумок порівнювання теоретичної неоліберальної моделі М. Алле з іншими національними моделями, потрібно виділити основні складові його мобілізаційної доктрини (політики держави), який наголошує на тому, що формування «економічно незалежного суспільства здійснюється державою на основі особливої державної структурної політики; ринкові, конкурентні відносини підпорядковуються загальносуспільним інтересам, наслідком чого може бути розбалансування економіки. Важелю збалансування має стати державне планування в особливій формі, що не суперечить ринковим відносинам, а соціальна політика держави є похідною від її економічної політики і залежить від успіхів ринкової економіки. Проте її можна розглядати також і як чинник економічного розвитку».[4].

Як показує історичний розвиток нашої держави, ми не належимо до країни «ядра», а у переферії принципи реалізації будь яких ідеологічних схем набувають своєї специфіки. Наприклад ті напрямки розвитку нашої країни, що їх представив президент п.Порошенко у стратегії розвитку країни до 2020 року включно – можна сміливо охарактеризувати як ліберальний, бо попри опори на традиційні цінності, патріотизм, державу та родину, сам план із 60 реформ за 8 основними галузями, який має привести країну до європейського рівня життя та, власне, до моменту вступу у ЄС, є глибоко реформаційним, адже він спирається на антикорупційну реформу та оновлення влади, судову реформу, реформу МВС, децентралізацію та реформу державного управління, зміни у податковій системі, тощо.

Таким чином, поза ініціативністю наших громадян, поза їх вірою у краще майбуття, що мусить втілюватися у конкретні дії як конкретнопідприємницького, так і управлінського характеру, поза їх контролем над роботою законодавчих та управлінських органів, підвищенням загальнокультурного рівня, ані ліберального, ані якого іншого успіху нашої країні не діждати.

Список використаних джерел:

1. Підлущкий О. Людвіг Ергард: будівничий соціальної ринкової економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/lyudvig_ergard_budivnichiy_sotsialnoyi_rinkovoyi_ekonomiki.html

2. Повоєнний неолібералізм – Ф. Хайек, В. Ойкен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studbook.com.ua/book_m.m.-telishhuk-storiya-ekonomiki-ta-ekonomichno-dumki_863/108_povoyennij-neoliberalizm-f.-hajyek-v.-ojken
3. Неолібералізм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1298010845284/politekonomiya/neoliberalizm>
4. Неолібералізм, лондонська, фрейбурзька, паризька, чиказька школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-2070-5.html>

Ляшенко Т.С. (м. Київ)

tanyosha@inbox.ru

СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ МОЛОДИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

Життєва нестабільність, нестача матеріальних ресурсів, складна політична ситуація, воєнні конфлікти – все це негативно відображається на житті та здоров'ї населення, призводить до виникнення багатьох соціально-економічних проблем. Першочерговим завданням для нашої держави є виховання майбутнього покоління, для якого є необхідним створення оптимальних умов існування та розвитку. Сім'я є важливим соціальним інститутом, саме в ній відбувається первинна соціалізація дітей. Молода сім'я є вразливою категорією населення, яка потребує посиленої допомоги, так як має багато проблем різноманітного характеру. Саме на початкових етапах відносин закладається фундамент подружнього життя, яке має безпосередній вплив на суспільство в цілому. До основних проблем молодих сімей можна віднести: матеріально-побутові проблеми, проблеми психологічного характеру, соціальні проблеми та безліч інших, які можуть бути причиною розладу або розпаду стосунків в майбутньому. Можна сказати, що значна частина молодих сімей знаходиться на межі або поза межею бідності, що також призводить до дестабілізації взаємин.

З моменту здобуття Україною незалежності була розроблена певна нормативно-правова база стосовно молодих сімей, яка визначала основні положення та статус шлюбу як категорії. Відповідно до статті 51 Конституції України: «Шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка та жінки. Кожен з подружжя має вільні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати своїх дітей до повноліття. Повнолітні діти мають піклуватися про свої непрацездатних батьків. Сім'я дитинства, материнства, батьківства охороняється державою»[1].

Правове забезпечення молодих сімей відбувається згідно з такими законами: Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». Проте ця нормативно-правова база не є досконалою, що є поштовхом для подальшої її розробки та покращення.

На сьогодні молода сім'я знаходиться в кризовому становищі. Наслідками економічної нездатності нашої країни забезпечити гідні умови для життя молодих людей є збільшення кількості розлучень, зниження народжуваності, переорієнтація на народження однієї дитини, що було не характерним у ХХ столітті. Важливою проблемою молодого подружжя є нерозуміння ними значущості сім'ї, її стійкості, невміння правильно вирішувати конфліктні ситуації, врегульовувати відносини з партнером та родичами. На допомогу молодій сім'ї приходять велика кількість спеціалістів, серед них лікарі, юристи, психологи, соціальні педагоги та соціальні працівники. Останні відіграють значущу роль у вирішенні проблем молодих сімей. Були створені центри соціальних служб для молоді, головними завданнями яких є соціальна профілактика, соціальний патронаж, соціально-правове консультування, психотерапевтична допомога. Можна виокремити такі напрямки соціальної роботи з молодістю сім'єю як підготовка молодих людей до подальшого подружнього життя, робота із

стабілізації стосунків молодого подружжя, допомога в питаннях, пов'язаних з вихованням дітей, соціальна реабілітація молодих сімей.

Соціальні працівники, звичайно, виконують величезну кількість завдань аби допомогти молодій сім'ї, але цього не досить аби повністю задовільнити потреби даної категорії, так як з кожним днем розвитку нашої країни виникають нові проблеми, які потребують нагального розв'язання. Потрібно постійно вдосконалюватись, опановувати нові методи та технології роботи. Для цього не потрібно нехтувати закордонним досвідом, необхідно постійно проводити семінари та тренінги для соціальних працівників, відслідковувати зміни, які відбуваються з даною категорією та інше.

Тож аби забезпечити нормальні умови для функціонування молодих сімей потрібно покращити їх соціальний і правовий захист. Для цього потрібно більш глибоко досліджувати дану категорію, відслідковувати її стан, проблеми, які виникають, контролювати інформаційну доступність для даної категорії різних соціальних виплат та допомог, вдосконалювати роботу державних та недержавних закладів, які співпрацюють з молодими парами, переймати довід інших країн та адаптувати його до наших реалій, створювати нові методики роботи з молодим подружжям.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996р. //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – ст.141.

Ляшко Д.О. (м. Київ)

dashulichik95@mail.ru

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СЕПАРАТИЗМ: УКРАЇНА ТА СВІТ

Однією із характерних риси сучасності є те, що етнічні конфлікти все рідше проявляються як війни між державами, частіше вони зароджуються на території однієї країни. На поч. ХХІ ст. відбулося посилення сепаратистських рухів, завдяки швидкому розвитку процесів трансформації політичних та економічних режимів у світі. Сепаратизм, суперечливе суспільно-політичним явище, яке являє собою одну з найактуальніших та найскладніших проблем світового співтовариства, тому варто уваги дослідження його ролі у міжнародних відносинах.

Єдиного підходу, яке б пояснювало трактування поняття «сепаратизм» немає у наковій літературі. Зазвичай сепаратизм (від лат. *separatus* – окремий) – це теорія, політика і практика відокремлення, відділення частини території держави з метою створення нової самостійної держави або одержання статусу широкої автономії [1].

Сукупність регіональних проблем стає чинником, що стимулює невдоволення різних верств населення політикою Центру. Внаслідок цього виникає прагнення регіону до політичного відокремлення або підвищення свого правового статусу. Таким чином, у більш-менш гострій формі проблема збереження територіальної цілісності може з'явитися в будь-якій державі, особливо в період політичної нестабільності і слабкості центральної влади [2].

За проведеними підрахунками, у світі на сьогодні існує понад 50 основних вогнищ сепаратизму, що займають територію в 12,7 мільйона квадратних кілометрів з населенням у 220 мільйонів чоловік. Виходячи з того, що сепаратистські рухи розповсюджуються тоді, коли загальне становище в країні різко змінюється на гірше та настає політична нестабільність, жодна з країн не забезпечена від загрози сепаратизму, навіть країни високорозвинені й багаті[3].

Причиною збройних конфліктів частіш стає сепаратизм, що не раз засвідчує політична практика. Це перетворює його в одну з найбільш гострих проблем сучасності, що вимагає грамотного підходу і послідовних кроків у рішенні.

За роки незалежності України сепаратистські рухи, не завжди є наслідком діяльності регіональних рухів чи організацій населення. Частіше їх охарактеризовують як інформаційні операції, що мають на меті продемонструвати слабкість Української Держави, чи як засіб

тиску на позицію центральної влади з боку частини регіонального політичного істеблїшменту. Ідеї дезінтеграції України актуалізуються і прориваються у публічний дискурс під час революційно транзитивних періодів, як це трапилося в Україні у 1991 і 2004 роках та в кінці 2013–початку 2014 року. Але більш загрозливим та небезпечним на сьогодні є кримсько-російський сепаратизм, що культивується навіть на рівні Верховної Ради АРК та виконавчої влади Криму [3].

Сепаратизм для України та інших держав є негативним: порушується механізм функціонування політичної системи, падає легітимність центральної влади, загальнодержавна політика переживає кризу. Сепаратизм, створюючи загрозу державному суверенітету, підриває територіальну цілісність, порушує принципи геополітичної безпеки держави, знижує її міжнародний престиж тощо [3].

На сьогоднішній день в Україні склалася своєрідна регіональна двокультурність та двовекторність в ідеології державності, а відтак спрямованості економічного розвитку, котра підпорядковує собі всі соціальні маркування та ідентичності політиків, що обумовлює неунікність механізму змагання регіональних еліт.

Суттєво запобігає посиленню проявів сепаратизму наявність значних розколів у середовищі регіональних еліт. Чисельні угруповання, сформовані в окремому регіоні, мають на меті поширення свого впливу на національний рівень. Менш чисельні угруповання не володіють певною кількістю ресурсів, які були б достатніми для того, щоб їхні дії могли створити реальну загрозу територіальній цілісності держави. Також, не менш важливим фактором протидії українським суспільством сепаратистським рухам, є те, що менталітет українців, не допускає виявленню агресивності та має підвищену терпимість.

Рух сепаратизму має не тільки негативні, але й позитивні функції в політичному процесі і необов'язково веде до розпаду держави. Встановлюється деяка стабілізація соціально-політичної обстановки в країні, рішучі та продумані державною регіональною політикою плани щодо нейтралізації проявів сепаратизму, дозволяють відсунути його на периферію політичного життя, хоча і не усунути повністю.

Список використаних джерел:

1. Романюк Н.І. Сепаратизм як суспільно-політичне явище сучасності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2014/10/20/>
2. Політика та політологія: [Уч. посібник для студ. вищих навч. закладів]. – Одеса: ОКФА, 1998. – 208 с.
3. Степико М. . Потенціальні загрози регіонального сепаратизму в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1478/>

Мазур К.С. (м. Київ)

kostya.mazur@mail.ru

СЕПАРАТИЗМ В УКРАЇНІ. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ

Політична ситуація в Україні вкрай складна, не дивлячись на те що війна з Росією планувалася ще з 2005 р. Про це говорить поведінка керівництва Росії щодо газових контрактів, продуктів з України які йшли на експорт в Росію (сири, м'ясо). Головною задачею цих дій було залякати Україну і не дати їй самостійно обирати напрямки економічного та політичного розвитку. Зміна корупційної влади, яка була вигідна для збагачення купки олігархів як у самій Росії, так і на Україні. Головним важелем керування є модель централізованої влади, яка контролює регіони і розподіляє ресурси. « Divide et impera » (лат. «розподіляй і володарюй») – принцип утримання державної влади, що практикувався ще за радянських часів щодо України. Ну а сплановані голодомори були реалізовані для пригнічення українського народу та знищення його бунтарського духу з подальшим перетворенням їх на рабів, якими можна легко маніпулювати. Ще з часів Радянського Союзу Україна була поділена на західну та східну, і попередні президенти

України використовували саме цю модель влади в Україні, що спричинило проблему сепаратизму. В Україні немає системи цінностей країни, немає культурного виховання українця, люди не вірять у свою землю, вважають що нам хтось потрібен. Цей «хтось» прийде, і вирішить наші проблеми. Тому західна частина України весь час хилилася до Європи, а східна до Росії. На мою думку, саме це стало коренем виникнення сепаратизму.

Що потрібно для того щоб змінити ситуацію в Україні? Насамперед воля народу. Тобто єднання і любов до своєї країни. На жаль, лише війна змогла посприяти цьому, в горі ми стали міцнішими, сильнішими, витривалішими. Потрібно і далі єднатися, в єдності сила. Треба створювати різноманітні агенції для вивчення культурно-історичної спадщини України, щоб кожен українець пишався своєю Батьківщиною!

Необхідною є також зміна політиків. Вони – то ті люди, що виростили при Радянському Союзі. Головним гаслом в СРСР було «не вкрадеш не проживеш». І вони й досі втілюють в життя цей принцип, бо виростили на цьому і на цьому в 90-х роках був побудований їх бізнес. Саме оце радянське виховання посадовців є корінною причиною корупції в Україні. Потрібна справжня люстрація. Реформування інститутів культури у душі любові до України, мови, визначення своїх систем цінностей.

Крім свободи, яку (збираються чи ні?) дати регіонам, потрібна система відповідальності на місцях, а саме справжні, незалежні профспілки, які контролюватимуть дії влади на місцях, захищатимуть права робітників. До розвитку економіки в нашій країні потрібно залучити найкращих спеціалістів, використовувати міжнародний досвід. Міцна економіка - запорука успішного розвитку держави, а отже, і не буде підґрунтя для виникнення сепаратизму в думках пересічних українців.

В країні обов'язково має діяти чітка військова доктрина; обороноздатність України, як показали події останніх років, має бути однією з першочергових задач нашого уряду. Знищення корупції в армії може відбутися завдяки славним воїнам АТО, що на собі відчули негативні наслідки корупційних схем.

На мою думку, проблема сепаратизму в країні – це справа не одного дня або місяця. Вона виникає через довготривалу нераціональну політику керівництва держави. І це стосується не лише України. Це стосується будь-якої держави.

Мардус Г.О. (м. Київ)

galya.orhideya@yandex.ua

ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ СЕПАРАТИСТСЬКИХ РУХІВ

Сепаратизм є одним з найнебезпечніших явищ, що можуть загрожувати цілісності країни. Потенційно він присутній в будь-якій державі і може активізуватися під впливом певних чинників. Це може бути пов'язано з політичними, соціальними, культурними змінами в державі, або послабленням позицій влади. Виникнення сепаратистських настроїв як правило означає, що певна спільнота в межах територіального утворення відчуває себе дискримінованою, і що в цій спільноті є політична еліта, яка виступає каталізатором ідей.

Сепаратизм є рухом за територіальне відокремлення з метою створення нової держави і він тісно пов'язаний з поняттям ідентичності, що означає освідомлення себе, як члена певної спільноти. Ідентичність поділяється на кілька рівнів: цивілізаційний, континентальний, національний і регіональний. Національний рівень означає ідентифікацію особою себе як громадянина певної держави, а регіональний – віднесення себе до етнічної спільноти певного регіону.

Кожен індивід сам для себе визначає градацію цих рівнів. В сучасній Україні гостро постала проблема самоідентифікації, при чому освідомлення регіональної ідентичності у свідомості певної частки населення постало вище за національну ідентичність. Безпосереднім приводом для формування сепаратистських настроїв стала непродумана і слабо аргументована політика влади, а також великий інформаційний бар'єр, коли державні засоби масової комунікації стали мати менший вплив, ніж ЗМІ держав-сусідів.

Існує дуже багато чинників, які викликають масове поширення ідей відділення. Це можуть бути географічні бар'єри в межах держави, які ускладнюють комунікацію між етносами, наприклад півострів Крим, який відділений морями, а частка його ще і горами. Також великою загрозою є наближення до культури іншої держави, привабливість її ідентичності, яка зумовлюється знаходженням певних територій на кордоні, наприклад близькість Донецької і Луганської областей до Російської Федерації. Чи не найпотужнішим фактором для активізації сепаратистського руху в цих регіонах стала саме наявність зовнішнього сильного союзника, який став джерелом ресурсів, політичної та інформаційної підтримки.

Активізації сепаратистського руху в Україні послужили кілька основних факторів, при чому бродіння ідей, пов'язаних з ними відбувалося роками ще з часу здобуття Україною незалежності. Найголовніший фактор – історичний, адже українські землі тривалий час перебували у складі інших держав, внаслідок чого в різних частинах країни сформувався свій менталітет, особливі звичаї та традиції. Факто релігійної приналежності також не менш важливий, адже на території України взаємодіють між собою кілька віросповідань та існує протистояння двох православних конфесій. При чому церква, яка по суті своїй повинна бути нейтральною увесь час проявляє прихильність до тієї чи іншої сторони конфлікту.

Значними також виступають економічний та політичний чинники, які полягають у великому розриві між багатими та бідними, несправедливому розподілі ресурсів між регіонами і таким чином зниженню рівня життя на частині територій, а також часта некомпетентність та неорганізованість органів державної влади. Не останню роль грає також і етнічний чинник, адже в Україні проживає понад 100 етносів, і велика кількість громадян усвідомлюють свою етнічну приналежність вищою за державне громадянство.

Сепаратизм є негативним явищем для функціонування будь-якого державного утворення, адже він порушує механізми державного управління, та має руйнівний вплив на функціонування політичної системи. Прагнення окремих територіальних одиниць до відділення призводить до соціальної, економічної та політичної нестабільності. Майже завжди наслідком стає криза ідеології держави, збройні конфлікти, а тому і знищення інфраструктури, людські жертви, та поява біженців. Але найбільша небезпека сепаратизму – це втрата державою територіальної цілісності, зниження міжнародного визнання, що несе величезну загрозу геополітичній безпеці держави.

Список використаних джерел:

1. Цебенко О. Форми вияву сепаратизму: теоретико-методологічний аспект / О. Цебенко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку . – Львів, 2014. – №26.
2. Наконечний В. Сепаратизм: поняття та підходи до тлумачення / В. Наконечний // Политические процессы и институты. – Київ, 2007. – № 3.
3. Романюк Н. Сепаратизм як суспільно-політичне явище сучасності / Н. Романюк // Актуальні проблеми країнознавчої науки. – Луцьк, 2014.
4. Рябінін Є. В. Регіональна ідентичність як каталізатор сепаратистських рухів / Є. В. Рябінін // Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу. – Маріуполь, 2012.

Месь Д.С. (м. Київ)

mesdarina@rambler.ru

РЕГІОНАЛЬНІ КОНФЛІКТИ

Сучасне суспільство майже кожного дня стає свідком виникнення та розпалення регіональних конфліктів. Як виявилось на карті Світу досить багато територій, які прагнуть визнання своєї незалежності та претендують на відокремлення від тих чи інших країн. Крім того багато держав борються за приєднання таких регіонів до їх територій та за поширення на таких територіях їхньої влади. Вирішення політичних регіональних конфліктів та

виявлення причин їх виникнення є гострим питанням нашого часу, що і обумовлює актуальність даної теми.

Багато політологів наразі розглядають питання регіональних конфліктів і навіть називають XXI століття періодом загострення таких конфліктів. Вміння виявити та запобігти регіональному конфлікту є головною запорукою політичної, соціальної та економічної стабільності держави [2].

Уже сьогодні гарячими точками на карті є: Україна, Оман, Туреччина, Ізраїль, Ємен, Сирія, Саудівська Аравія та ін. «Замороженими» залишаються питання Грузії, Косово, Кіпру...

Проаналізувавши численні визначення терміну «конфлікт» можемо зробити наступні висновки запропонувавши своє визначення. Конфлікт – це протистояння, зіткнення, боротьба сторін, які мають різні точки зору на одну ситуацію, і прагнуть реалізувати їх у процесі боротьби.

Регіональний конфлікт – суперечності політичного, економічного, соціального, ідеологічного, релігійного характеру, які виникають в більшій частині держави або регіону в цілому.

Регіональні конфлікти носять досить затяжний характер, і у своєму розвитку проходять складний шлях їх вирішення.

У розгортанні конфліктної ситуації можна виділити наступні етапи.

Табл. 1 Стадії розгортання конфліктної ситуації.

№	Назва стадії	Характеристика
1.	Початкова стадія	Зародження конфлікту. Поява двох суб'єктів, які мають розбіжності у думках щодо об'єкту. Період у який сторони конфлікту ведуть оцінювальну роботу щодо власних сил та ресурсів та сил конкурента, займаються пошуком прихильників та союзників.
2.	Конфлікт	Даний період характеризується насамперед наявністю конкретних дій конфліктуючих сторін, спрямовану проти суперників. Особливістю цього періоду є досягнення найвищої точки конфлікту – найбільше загострення ситуації, використання максимально можливих методів боротьби. Після проходження найвищої точки більшість конфліктів починають згасати.
3.	Завершення конфлікту	Вирішення конфліктної ситуації. Наявність переможця або переможеного. Або ж вирішення конфлікту шляхом виконання певних домовленостей між сторонами.

Отже, на основі наведеної вище інформації можемо стверджувати, що проблема регіональних конфліктів є досить серйозною перепорою не тільки для розвитку і процвітання тієї держави в якій відбувається такий конфлікт, для її населення та економіки, а й для світу в цілому. Регіональні конфлікти – велика загроза миру в Світі. Потрібно вивчати та досліджувати етапи розгортання регіональних конфліктів, щоб мати змогу вчасно їх запобігти та передбачити для найменшої втрати ресурсів, добробуту і життя людей.

Список використаних джерел:

1. Електронні посібники ВНТУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: posibnyky.vntu.edu.ua
2. E-works [Електронний ресурс]. – Режим доступу: e-works.com.ua

Морозюк Х.Є. (м. Київ)

mkrista07@gmail.com

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

На сьогоднішній день проблема сепаратизму в Україні є однією з найболючіших. У явному вигляді вона дала про себе знати у 2014 році, коли всю країну охопила так звана «Русская весна», коли під впливом нашого північного сусіда почали проводитися акції протесту, захоплення приміщень органів влади, які згодом переросли у військові дії у східній частині України. Причини цієї проблеми можуть бути дуже різноманітні. Конфлікту на сході передувало багато подій, які поступово створили дуже сприятливе для розпалу ворожнечі підґрунтя.

Україна має дуже велику територію і доволі багато сусідів. Логічним є те, що Донбасу вигідніше співпрацювати з Росією та іншими країнами, що знаходяться на сході від нас, а західним областям зручніше і краще налагоджувати зв'язки із західними сусідами, які є членами ЄС. Так, на Донбасі існували підприємства, що постачали велику кількість продукції на територію Росії, що обумовлено територіальним розташуванням. Коли Україна відкрито заявила про європейський курс розвитку, люди, що проживали на Донбасі, почали переживати, що співпраця з Росією зменшиться і вони понесуть збитки. Деякі люди також боялися втратити роботу. Все це поширило деяку невизначеність серед населення східних регіонів.

На мою думку, ЗМІ також внесли великий вклад в те, що на сході України з'явилися сепаратистські настрої. Популярна фраза, постійно повторювана у ЗМІ «Схід і Захід разом!» мала б об'єднати країну, хоча самі ж ЗМІ поділяли населення країни на східних та західних. Вихідців зі сходу часто показували людьми з різними шкідливими звичками, висміювали їх у гумористичних шоу, показуючи людьми не досить розумними, некультурними та неінтелігентними, що створювало хибні уявлення про Донбас. Про людей із заходу створили стереотип, ніби вони радикально налаштовані проти всього російського, в тому числі і мови, почувши яку, вони можуть нанести багато шкоди. Якщо людина не була в східному чи західному місті і не бачила які насправді ці люди, то вона може мислити стереотипами до кінця життя. Звідси казки про так званих «бандерівців» та «бидло з Донбасу». Ці казки добре закріпилися у думках населення і є дуже вдалим інструментом маніпуляції свідомістю.

Є багато різних причин, таких як вплив російських ЗМІ та родичів з РФ, низький рівень життя в країні. Також можна сказати, що на Донбасі доволі великий відсоток пенсіонерів, що ностальгують за радянським минулим і бачать в об'єднанні з Росією спосіб повернутись у ті часи і т.д.

Основною причиною сепаратистських настроїв на Сході, на мою думку, є необізнаність населення та політична неграмотність. Це стосується не лише східних областей, а усієї країни. Саме нестача чіткої інформації спричинили хвилювання серед населення Донбасу, чим скористалась Росія і поширила багато хибних уявлень про події на Майдані, можливе погане майбутнє у складі України і т.д.

Зараз найголовніше попередити поширення сепаратизму на підконтрольні Україні території. В умовах інформаційної війни багато ЗМІ почали втрачати довіру населення. Люди, що проживають на прифронтових територіях знають ситуацію, а тому бачать всі неточності та брехню. А саме на цих людей має бути направлена діяльність ЗМІ, тому перш за все вони мають відображати правду, якою б гіркою вона не була. Коли вони повернуть довіру населення, тоді потрібно прививати людям любов до України, показувати, що нам є

чим пишати, чітко пояснювати політичну та економічну ситуацію, не розповсюджувати паніку та стримувати хвилювання.

Важливим фактором є підвищення рівня життя. Якщо людина буде жити добре в своїй країні та матиме можливість розвиватись, то ніяких сепаратистських настроїв в неї не виникне.

Це вже є завданням влади, яка, нажаль, давно є гнилою зсередини структурою. Одні й ті самі обличчя, що прийшли до влади 20 років назад навряд чи зможуть щось змінити, потрібні кардинальні реформи. Окрім верхівки влади потрібно змінити владу на місцях, адже події навесні 2014 показали, що місцева влада та обласні силові структури одразу ж перебігли на бік сепаратистів. Це свідчить про те, що верхівка влади не може контролювати ситуацію в регіонах. Важливим також є створення боєздатної армії та професіональних силових структур, звільнення всіх некомпетентних високопосадовців, в тому числі серед військових.

Онищенко Д.В. (м. Київ)

denonishenko@gmail.com

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ

В даний час проблема взаємовідносин історії та політики стає все більш актуальною, все частіше ми чуємо про «історичну політику», «війнах історичної пам'яті» і т.д. Особливо яскраво це проявляється на теренах Східної Європи і колишнього СРСР. Ці процеси і явища вимагають осмислення, ретельного наукового і, насамперед, філософського аналізу. І якщо традиційно ці питання розглядаються в рамках соціальної філософії або історіософії, то епістемологічна сторона питання виявляється, як правило, за межами розгляду. У зв'язку з цим представляється необхідним позначити основні проблеми, з якими стикається історична епістемологія при вивченні питання про взаємини політики та історичного знання, виявити роль політичного дискурсу в їх формуванні. В рамках вирішення даного завдання в цій роботі пропонується розгляд взаємодії історичної пам'яті та політичного дискурсу, їх взаємообумовленості, ролі у формуванні історичної політики. Оскільки історична політика передбачає певне розуміння минулого, то в якості теоретико-методологічного підстави цього дослідження використовуються переважно герменевтичні підходи до вивчення історії та історичної пам'яті.

Історія і політика найтіснішим чином пов'язані один з одним не тільки в їх соціально-практичній взаємодії, але й у способі здійснення.

Широка поширеність і очевидність практик переформатування історичної пам'яті зусиллями нових еліт східноєвропейських і пострадянських країн разом з тим приховує від нашої уваги іншу проблему: якою мірою актуальний політичний дискурс обумовлений вже існуючої історичною пам'яттю народів. Політичні еліти, зрештою, формуються з цих самих народів, а не даються їм ззовні. Зрозуміло, політик керується, насамперед, своїм актуальним інтересом, але, в той же час, він жива людина зі своїми принципами, поглядами, переконаннями, знаннями, вихованням, усвідомлює він це чи ні. Горезвісна «безпринципність» політика - це теж свого роду принцип, що ставить влада понад всіх інших цінностей, які тим самим можуть варіюватися, виходячи із завдання досягнення та утримання влади. Крім того, не можна забувати, що чим демократичніше політична система держави, тим більше політики залежать від виборців, а отже, і політичний дискурс залежить від соціальної та історичної пам'яті суспільства. У будь-якому випадку суспільство, побудоване на принципах плюралізму і свободи слова, перешкоджає відвертій фальсифікації історії, робить завдання політичних еліт щодо переформатування історичної пам'яті більш складною, а історичну політику - більш тонкою і делікатною. Нарешті, є ще групові інтереси правлячої еліти. Це підтверджується тим фактом, що чим більш радикальним і глибоким був розрив еліт в епоху революцій кінця 80-х - початку 90-х рр., тим більш радикальними

виявилися трансформація історичної свідомості та оновлення історичної пам'яті народів, зміна парадигми наукових історичних досліджень. Не випадково в більшості пострадянських країн реалізація нової історичної політики почалася з впровадження нових програм шкільного та університетського історичної освіти, створення нових підручників, покликаних закріпити у свідомості молодого покоління якісь нові «реперні» точки, покликані по-новому структурувати історичну пам'ять, завершити оформлення нових національних міфів, що лежать в основі відповідних національних ідентичностей.

Таким чином, аналіз ситуації та історичної політики на пострадянському просторі за останні 25 років дозволяє нам сформулювати деякі висновки. З одного боку, нові політичні еліти прагнуть (і не безуспішно) впливати на історичну пам'ять народів з метою легітимації самих цих еліт і обраного ними політичного курсу, з іншого - політичні еліти знаходяться під пануючим впливом історичної пам'яті, що сформувалися образів минулого, історичних міфів, фактів і концептів, що, в свою чергу, обумовлює формування того чи іншого політичного дискурсу.

Конкуренція провідних політичних дискурсів відбувається на спільній історичній основі, що запобігає різкі повороти в національно-державному будівництві навіть у разі приходу до влади опозиційних політиків. Історична політика українських еліт останніх двох десятиліть була спрямована на вироблення адекватної, на їх погляд, історичної пам'яті громадян незалежної держави, але, замість пошуку «точок консенсусу», вона передбачала витіснення одного з двох конкуруючих образів історичного минулого, що призвело поки лише до поглиблення наявного розколу. Як наслідок, в товариствах з розколотою історичною пам'яттю продовжують користуватися значним впливом форми політичного дискурсу, які в умовах відносної однорідності історичної пам'яті могли б швидко маргіналізуватися. Таким чином, збереження архаїчних політичних дискурсів в ряді східноєвропейських країн має набагато глибше передумови, ніж «відсутність демократичних традицій» і «низька» політична культура населення; насамперед проблема корениться в неоднорідною, розщепленою історичною пам'яттю цих народів.

Отже, політичний дискурс, впливаючи на історичну пам'ять за допомогою історичної політики, в свою чергу формується в певній історичній ситуації, від якої не може бути повністю вільний.

Орлюк Ю.В. (м. Київ)

juliaorluk@mail.ru

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В ХХІ СТОЛІТТІ

Одним з визначень політики – є взаємодія держави і суспільства. Ключовим фактором такої взаємодії виступають політичні партії та суспільно-політичні рухи. Політична партія - це організована група громадян, що виражає інтереси тих чи інших соціальних верств і прагне до реалізації своєї мети шляхом боротьби за державну владу і її використання.

На початку ХХІ століття в діяльності партій позначилися нові тенденції. Падає вплив традиційних, насамперед комуністичних, партій. Головні причини - бюрократизація їх організаційних структур, догматизм ідеологічних програмних установок, а також крах соціалістичного ладу СРСР. Багато партій виявилися неспроможними реагувати на нові реалії розвитку, що з'явилися в політиці внаслідок подолання класових конфліктів, а також висунення на перший план проблем пов'язаних з глобалізацією. Під впливом суспільних змін одні компартії зійшли з політичної арени, інші приєдналися за своїми теоретичним поглядам до соціал-демократів. Треті й до сьогодні відстоюють ідеї революційного перевлаштування суспільства.

Також прослідковується падіння впливу інших традиційних партій. Спостерігається тенденція, що виникла ще в 50-70 рр. ХХ ст., щодо до зближення партійних ідеологій та програм соціал-демократів і консерваторів.

Зі зміною соціальної структури суспільства, розвитком середнього класу ослабла прихильність партій до конкретних соціальних груп, що призводить до нестійкості соціальної партійної бази, непередбачуваності результатів виборів. Дослідники відзначають зростання «розщепленого» голосування, коли один і той же виборець на виборах президента і парламенту голосує за представників різних партій. Іншими словами, партії стали втрачати функцію виявлення й узгодження інтересів певних соціальних груп.

У зв'язку з ускладненням суспільства, зростанням у ньому ролі ЗМІ і особливо телебачення партії стали втрачати функцію політичної соціалізації мас. Раніше основними методами їхньої боротьби за виборця були листівки, багатолюдні мітинги і агітація за принципом «від дверей до дверей». Тепер велика частина виборців дізнається про партії та їх кандидатів з передач телебачення. Відповідно і центр агітації переноситься на телеекрани. Політологи підкреслюють, що сьогодні функція політичної соціалізації розподілилася в основному між телебаченням, іншими ЗМІ і школою.

Підвищення освітнього рівня населення і, як наслідок, прагнення найбільш активних громадян до автономного політичного самовизначення нерідко стикається з традиційною для партій тенденцією «водити людей за ручку». Партії нав'язують їм за звичкою готові, багато в чому застарілі зразки мислення та поведінки. У цьому зв'язку багато громадян, особливо молодь, стали віддавати перевагу партіям масові рухи. Найбільш важливі політичні питання нерідко вирішуються сьогодні саме за рахунок активних зусиль рухів. Тим самим партії поступово втрачають функцію політичної мобілізації мас. Цьому багато в чому сприяє прагнення рухів по-новому осмислити реалії сучасного світу, висунути оригінальні альтернативні рішення глобальних і деяких інших проблем (екологічних, захисту прав людини, демократії, поліпшення якості життя та ін.). Альтернативні руху «зелених», правозахисників, антиглобалістів та ін. Охоплюють в даний час велику частину світу. Вони придбали різні організаційні форми: від неформальних рухів до партійної та парламентської діяльності. Найбільш організованим є екологічний рух. «Зелені» створили в багатьох країнах свої партії - партії рушійного типу, які вийшли за національні рамки, об'єднавшись в міжнародну організацію «Грінпіс». Сьогодні вона представлена єдиною фракцією в Європарламенті.

Розглянуті тенденції не є однолінійними. Історія партій триває. Все більшу силу набирають універсальні партії, а також партії, як зазначалося вище, рушійного типу. Вони будуються на децентралізованому механізмі прийняття рішень. Головне в цьому механізмі - більш жорсткий контроль знизу за діяльністю керівництва партії, а також її депутатів. Не випадково їх називають партіями «нової хвилі».

На закінчення слід додати, що втрата партіями деяких з монопольних функцій не є достатньою підставою для висновку про їх закриття. Найважливішою функцією партій як і раніше є відбір політичної еліти та формування політичного лідерства. Будь-який політичний режим, який претендує на легітимність і базується на представництві, не може обійтися без політичних партій.

Павлюченко А.Ю.(м. Київ)

vredyna666@gmail.com

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ: ЩО ЦЕ ТАКЕ?

Перш за все, потрібно задатися запитанням: політика пам'яті – це добре, чи погано? Звичайно, можемо відповісти на це запитання двояко: якщо вона гарно проведена, то це добре, а якщо ні – це погано. Проте якщо не бланювати, то відповідь буде негативною. Чому? Тому що політика пам'яті несе в собі тенденцію направленої перекошу історії на користь перебільшення значення деяких подій, котрим надається символічне значення. Інакше кажучи, є історичні факти та події, які ми признаємо головними в нашій свідомості. Їм надається певна інтерпретація, щоб ми не зрозуміли її невірно. Інші події взагалі

відходять на задній план, чи взагалі викидаються. Тут доречним є вислів С. Сервантеса: «Тих, хто скривджує історію, потрібно стратити, як фальшивомонетників».

Наша історія – це продовження сучасного статусу та тенденції розвитку. Ми цілеспрямовано шукаємо в ній те, що нас цікавить, і завжди знаходимо те, що шукаємо. Політики потребують від істориків логічно побудовану під певну гребінку розповідь про те, що було, а якщо не було, то повинно було бути. Ось тут і знаходиться пастка, тому що насправді такого в історії немає.

Отже, політика пам'яті побудована з використанням історії, проте історією не являється, не дивлячись на те, що багатьом хочеться представити її такою. Пристосувати минуле до реалії сьогодення – давно вже не новина. Для прикладу можна привести один епізод з історії Київської Русі. В результаті повстання в Києві в 1113 р. до влади в країні прийшов Володимир Мономах. Він переживав не легітимність свого правління: заволодів княжим престолом не по праву, неначе якийсь варяг. Саме тому він довірив монаху Нестору написати літопис, куди він мав помістити легенди, про покликання варягів на Русь. Ну, якщо можна посадити варягів на княжіння, то чому б не зробити те саме із знаменитим російським князем?

Однак, це не означає, що від політики пам'яті можна відмовитися. Будь-якому суспільству потрібна колективна пам'ять. Вона слугує найважливішим засобом самоідентифікації, визначаючи належність частинки до цілого. Заходи, які проводяться з цією метою державою та іншими політичними суб'єктами називають політикою пам'яті, чи історичною політикою.

Що ми знаємо насправді та те, в що ми віруємо, - все це існує в нашій свідомості нероздільно. Чи можемо ми із впевненістю стверджувати, що ми маємо справу з науковою історією чи з міфом, вміло сконструйованим на основі фактів? Гадаю, що ні. В будь-якому історичному тексті є міфологічний аспект. В будь-якому якісному історичному міфі є історична правда. Історія важлива лише для нас лиш можливістю інтерпретації сьогодення, як привід стверджувати, що «так завжди було», що «наші предки заповіли нам» і т.д.

Є факт, а є міф. Перехід від факту до міфу є історичною інтерпретацією. Інтерпретація породжує міф. Створюючи сучасну міфологію історію, ми не можемо бути абсолютно несвідомими в інтерпретації фактів. Чим, власне кажучи, займаються історики? Вони весь час ходять по ланцюжку фактів, перевіряючи їх надійність та достовірність з точки зору нашого уявлення про «історичну правду». Якщо ми займемося цим добросовісно, самокритично, щиро намагаючись зрозуміти минуле, то ми – історики, якщо ні, якщо ми намагаємось цілеспрямовано використати історію, то ми – міфологи (ідеологи), або, як зараз кажуть, спеціалісти по політиці пам'яті.

Пелих А.А. (м. Київ)

anpel161@gmail.com

ПОЛІТИЧНИЙ ЕКСТРЕМІЗМ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК НОВА ФОРМА ПОЛІТИЧНОГО ПРОТЕСТУ

В умовах динамічних перетворень у сучасному світі відбувається трансформація політичних систем і, як наслідок, розширення кола суб'єктів політичної діяльності, зміна практик у їх відносинах. Політичні права та свободи, що декларуються національними законами, дають можливість громадянам брати участь у політичному житті суспільства у відповідності до власних орієнтирів, однак одночасно розширюється і спектр форм політичного протесту - від інституціонального до екстремістського.

Водночас стрімкий розвиток комп'ютерних, інформаційних та медіа-технологій призвів до становлення інформаційного суспільства. У зв'язку з цим виникли нові, ще не досліджені суспільні явища, процеси і форми. Це в повній мірі стосується і такого негативного суспільного явища як екстремізм. Через можливість вільного доступу до інформаційних ресурсів та мережі Інтернет екстремісти отримали можливість інформаційного, ідейного та

емоційного впливу, таким чином залучаючи до свого руху велику кількість людей і пропагуючи свої ідеї та принципи. Такі дії мають великий вплив на аудиторію через те, що Інтернет-ресурси розцінюються багатьма людьми як першоджерело інформації. Особливе місце при цьому займають соціальні мережі. Через це проблема поширення екстремізму за допомогою соціальних мереж є нагальною.

На сьогодні екстремізмом вважають будь-яку діяльність, що відрізняється від загальноприйнятих норм крайністю поглядів та радикальними методами їх реалізації. Особливе місце займає політичний екстремізм - прихильність крайнім поглядам, діям та заходам в політиці. Серед них - провокації, терористичні акції, заперечення переговорів та компромісів, заворушення. Таким чином, екстремізм демонструє атрибути неконвенціональної форми протесту.

В соціальних мережах під екстремістською діяльністю розуміють поширення екстремістських матеріалів, публічні висловлювання та заклики екстремістського характеру, а також фінансування вищеназваних дій. Групи екстремістської діяльності спрямовують свої дії на розпалювання соціального протистояння, релігійної, політичної та расової ворожнечі. Соціальна мережа ВКонтакте, наприклад, відзначається великою кількістю співтовариств та груп, що проводять пропаганду націоналістичної та екстремістської діяльності, зокрема: «Анти-мигрант», «Скажем НЕТ мигрантам», «ПС», «Націоналіст». Товариства ісламістів-радикалів також представлені в соціальних мережах: «Кавказ-центр», «Вілайат Дагестан», «Хизб-ут-Тахрир».

Особливістю екстремістського впливу в соціальних мережах є те, що їх учасники виступають як об'єкти та суб'єкти впливу, виражаючи свою думку, та одночасно підпадаючи під вплив ідей інших. Особистість з недостатньо стійкою психікою легко може змінювати свою думку якщо не на екстремістську, то точно на радикальну. Таким чином, викликається підвищення рівня агресії та негативних емоцій, створення вказаних соціальних установок. Так екстремістський рух отримує можливість поширюватися і зростати, розширюється група людей, що підпадають під його вплив. Отже, соціальні мережі є засобом маніпуляцій ідеологією та свідомістю за допомогою анонімної комунікації. Через швидкий розвиток технологій і можливість активної екстремістської діяльності на анонімних засадах політичний екстремізм у соціальних мережах стає типовою формою радикального політичного протесту в умовах модерну.

Через вищеназвані причини важливу роль має розробка заходів, що перешкоджатимуть екстремістській діяльності в мережі Інтернет, зокрема, в соціальних мережах. Серед них - моніторинг небезпечного контенту мережі та його блокування, створення спеціальних груп з боротьби з екстремізмом. Такою діяльністю займаються Департамент захисту національної державності та Служба безпеки України. Існує також низка нормативно-правових актів, що передбачають кримінальну відповідальність за дії, що підпадають під визначення екстремізму. Особливе місце займає протидія групам, метою яких є підрив існуючого режиму або державності, пропаганда ворожнечі, ідеї захоплення державної влади.

Таким чином, для ефективного протистояння екстремізму потрібно об'єднати зусилля як державних, так і недержавних робочих груп та впроваджувати комплексні заходи запобігання даного явища, наприклад, державний моніторинг, виховання толерантності тощо задля уникнення політичного екстремізму як сучасної форми нон-конформної поведінки в умовах стрімкого розвитку політичних відносин.

Петришина А.А. (м. Київ)

meddss22@gmail.com

СЕПАРАТИЗМ ЯК СВІТОВИЙ ФЕНОМЕН

На сучасному етапі розвитку нашої країни нам, на жаль, доводиться спостерігати за сумними подіями: відділення східної території України. Чи не вже у кожному суспільстві,

коли воно досягає певного піку розвитку відбуваються повстання та обурення народу, виказування невдоволення та збройні сутички.

Сепаратизм - політика відособлення, відділення частини території держави з метою отримання статусу широкої автономії, створення нової самостійної держави або приєднання до іншої держави.[3]

У світі вже були приклади сепаратизму і, на наш жаль, Україні не вдалося оминати такої долі. У більшості випадків сепаратиське відокремлення колишніх частин, у тому числі і при розпаді країн, а також подібної сепаратизму деколонізації залежних територій, центральна влада перешкоджала появі нових незалежних країн. Зазвичай цьому передували національно-визвольні та громадянські війни та збройні конфлікти, які могли тривати від кількох днів до багатьох місяців, або навіть років. Проте у ряді інших випадків (у тому числі за великим рахунком в СРСР) відбулося «оксамитове розлучення». Найяскравішим «оксамитовим розлученням» в світі був розпад Чехословаччини. Як зазначив чеський політичний аналітик Любош Палати: *«Розподілу влади не можливо було уникнути. Насамперед йшлося про прагнення словаків до самостійності й незалежності, економічних мотивів розподілу не було»*[4].

Виявляється, навіть у такій децентралізованій країні як Сполучені Штати Америки є прояви сепаратизму. Так, починаючи з 90-х років XX століття, та відродивши його у 2014 році, прагнуть незалежності для держави «Республіка Техас». Жителі цього штату вважають, що Техас був незаконно приєднаний США у 1845 році і досі знаходиться під владою іншої країни. Досить довгий час на цей рух ніхто не звертав уваги, проте в середині 1990-х років учасниками руху було сформовано власний уряд, правоохоронні органи та судову систему, а також подали до суду на уряд США. Однак це повстання було придушене. Але рух було відроджено. Дискусії про від'єднання штату Луїзіана призвели до масштабних демонстрацій, в яких приймали участь близько 80 тисяч жителів Техасу. Вони називали приєднання Техасу до США окупацією і погіршенням благоустрою їх штату.

В багатьох країнах, за для попередження прояву сепаратизму існує кримінальна відповідальність. Наприклад, у Кримінальному кодексі Республіки Білорусь є стаття, в якій зазначено, що будь які дії вчинені на шкоду зовнішньої безпеки, територіальної недоторканності та суверенітету держави, караються строком позбавлення волі до трьох років.

В нашій країні теж існує відповідальність за сепаратизм. Рік тому Верховна Рада підтримала законопроект № 4524-1 "Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо посилення відповідальності за скоєння злочинів проти основ національної безпеки України)". За відповідне рішення проголосував 231 нардеп.

Закон вносить зміни до санкцій статей 110, 111, 113, 114 і 279 Кримінального кодексу України в частині збільшення термінів позбавлення волі.

Так, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України будуть каратися позбавленням волі на строк від 3 до 5 років. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, каратимуться позбавленням волі на строк від 5 до 10 років.

Якщо ці дії призведуть до загибелі людей або інших тяжких наслідків, вони караються позбавленням волі на строк від 10 до 15 років або довічним позбавленням волі.[1]

Але, на нашу думку, ці нововведені санкції не дають тих позитивних результатів, які від них очікувалися. І, на жаль, багато державних зрадників ще перебувають на волі. Тому, ми вважаємо, що для врегулювання ситуації в нашій країні, потрібно більш ретельно прослідкувати реалізацію усіх положень прийнятих нормативно-правових актів та застосувати правильну інформаційну політику щодо окупованих територій.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III Верховна Рада України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

2. Газета «Обозреватель», стаття «Сепаратизм в Україні: для бедных или богатых?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/politics/97015-separatizm-v-ukrainyi-dlya-bednyih-ili-bogatyih.htm>

3. Сайт Радіо Свобода, стаття «Роз'єднання Чехословаччини. Історія розлучення», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24690942.html>

Перехода А.С. (м. Київ)

jump.n.fish@gmail.com

ХВИЛЬОВА ПРИРОДА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ЗА СЕМЮЕЛОМ ГАНТІНГТОНОМ

Хвиля демократизації – група переходів від недемократичних режимів до демократичних, що відбуваються в деякий період часу, кількість яких значно перевищує кількість переходів в зворотному напрямі.

Гантінгтон виділяє три хвилі демократизації, за кожною з яких слідувала відбувався рух в недемократичному напрямі.

Періодизація : перша хвиля 1828 - 1926 рр.; перший відкат 1922 - 1942 рр.; друга хвиля 1943 - 1962 рр.; другий відкат 1958 – 1975 гг.; третя хвиля 1974 р. – по сьогодні.

В першу хвилю Гантінгтон виділив США, а також деякі європейські країни, що ввели мінімальні демократичні інститути впродовж того періоду.

Перший відкат ознаменувався становленням фашистського и нацистського режимів. В провідних демократичних суспільствах також спостерігаються антидемократичні рухи.

Друга світова війна поклала початок другій хвилі. Союзицька окупація сприяла введенню демократичних інститутів в переможених країнах, в той же час в деяких країнах демократія була зруйнована завдяки тиску Радянського Союзу.

Наприкінці 1950-х транзит режимів носив чітко авторитарний напрям. Третина із діючих демократій до 1970-х перетворилася в авторитарні режими.

Третя хвиля почалася в 1974 р. з падіння португальської диктатури. За 15 років демократична хвиля прокотилася по Південній Європі, Латинській Америці дійшла до Азії й знищила Радянський режим.

Аналізуючи відкати першої та другої хвиль С. Хантінгтон дійшов до наступних висновків:

Фактори, що сприяли відкатам: недостатнє засвоєння демократичних цінностей елітою та суспільством, економічні кризи, бажання еліти подавити ліві рухи.

Переходи до авторитаризму майже завжди здійснювалися тими, хто мав владу в демократичній системі або мав до неї пряме відношення.

Причини, що можуть сприяти третьому відкату: зниження легітимності демократичних режимів, загальна економічна криза, виникнення форм авторитаризму, що відповідають потребам суспільства: авторитарний націоналізм, фундаменталізм тощо.

Перетворення в еволюції перехідних суспільств складається з трьох етапів:

– тап лібералізації, що характеризується загостренням протиріч в авторитарних режимах. Як результат – встановлення «дозованої демократії» Е

– тап демократизації – виживлення демократичних інститутів і цінностей в політичну систему. Е

– тап перехідних перетворень – здійснюються заходи по забезпеченню необоротності демократичних перетворень в країні. Е

Найважливішими зовнішніми факторами демократичних транзитів є: масова привабливість демократичних ідей, економічна неефективність і делегітимізація

авторитаризму, практичне застосування демократичних інститутів, сприятливі міжнародне середовище.

При аналізі внутрішніх факторів демократичних транзитів виділяють два підходи:

– Структурний – пошук кореляції між деякими соціально-економічними обставинами та імовірністю становлення та збереження демократичного режиму в різних країнах. Існує три типи структурних аспектів демократії: набуття національної єдності та ідентичності, досягнення досить високого економічного рівня, а також масове визнання демократичних та загальнолюдських цінностей.

– Процедурний – основний наголос робиться на ролі тих, хто в змозі безпосередньо здійснювати процес демократизації. Основним у цьому підході є взаємодія конкуруючих еліт, їх свідомий вибір в процесі політичного торгу деяких організаційних форм і інститутів нового політичного ладу.

Півторак А.І. (м. Київ)

Andrew.2ua@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА СЕПАРАТИЗМ: УКРАЇНА І СВІТ

Перш за все, хочеться почати з того, що таке регіональна політика і навіщо вона потрібна?

«Регіональна політика — це сукупність організаційних, правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни з врахуванням поточного соціально-економічного стану регіонів та її стратегічних завдань.» (Вікіпедія)

Кожна країна складається із комплексу регіонів, які характеризуються різними ознаками, такими як: структура виробництва, інфраструктура, концентрація виробництва та населення, економічна розвиненість, соціальна нерівність, етнічна та національна різноманітність тощо. І чим більша країна, тим більше в ній таких регіонів і тим більше різняться ці чинники між ними. Для ефективного управління державою необхідне врахування усіх цих чинників. Це і є головним завданням регіональної політики.

Після набуття Україною незалежності її регіональна політика сильно змінилася. До розпаду СРСР головним напрямком розвитку була розбудова центру. Передбачалося максимальне використання ресурсів периферії, що і являла собою Україна для Москви. Така політика зумовила значну розрізненість у галузевій і територіальній структурі української економіки, неефективне використання природних ресурсів, наукового та виробничого потенціалу, значне забруднення навколишнього середовища у місцях скупчення підприємств.

З набуттям незалежності почалась робота вчених, політиків, науково-дослідницьких інститутів що до перебудови регіональної політики України. Але перші десять років незалежності потребували вирішення таких питань як: реформування практично всіх сфер життя суспільства, подолання інфляції, вирішення питання зростання безробіття, налагодження зовнішніх політичних та економічних зв'язків тощо. Тому розробка та реалізація виваженої регіональної політики відійшло на другий план. Однак наприкінці 90-х до цього питання повернулися і вже у вересні 99го було підготовлено законопроект "Про Концепцію державної регіональної економічної політики". Цей законопроект передбачав зміни регіональної політики України в економічній, соціальній та екологічній сферах, але остаточно так і не був прийнятий. Важливу роль у формуванні регіональної політики відіграла «Державна стратегія регіонального розвитку України на 2003-2011рр». В ній було визначено чотири стратегічні цілі розвитку регіональної політики:

«1. Розвиток інфраструктури, для підвищення інвестиційної привабливості регіонів і підвищення їх конкурентоспроможності на світових ринках.

2. Зміна економічної бази регіонів і розвиток сектора малого і середнього бізнесу й інноваційних галузей промисловості.

3.Покращення підготовки та підвищення кваліфікації службовців регіональних і місцевих органів влади.

4. Стимулювання міжрегіональної співпраці й міжнародного співробітництва з країнами-кандидатами на вступ до Євросоюзу.»(Витяг з постанови кабінету міністрів що до стратегії регіонального розвитку України)

Також проводилася співпраця с ЄС в рамках різного роду програм, що до проблем регіонального розвитку.

Але, на жаль, реалізація всіх цих програм була неефективною, як і регіональна політика України в цілому. Більшість проблем так і не були вирішені.

Загалом світова практика показує, що хоча держави дуже різняться між собою, і деякі потребують особливих методів управління, але в цілому регіональна політика повинна базуватись на схожих засадах. На мою думку ось основні з них

- відкритість та прозорість;
- законність;
- пріоритет загальнодержавних інтересів;
- субсидіарність або приваблення інвестицій;
- децентралізація владних повноважень;
- гнучкість влади;
- узгодженість дій та партнерство;
- унітарності держави та локальної автономії;
- всебічний розвиток місцевого самоврядування;
- узгодженість інтересів регіонів та держави;
- врахування специфіки та ресурсного потенціалу кожного з регіонів;
- урахування специфіки етнічного і національного складів регіонів.

Неефективна регіональна політика, а саме неврахування регіональних інтересів, поганий зв'язок регіони-центр, ігнорування інтересів національних меншин призвели до такого явища як сепаратистські настрої в регіонах. Звичайно, важливу роль зіграли, і прикордонні держави, і настрої еліт в цих регіонах, і лобювання мовного питання кандидатами на передвиборчих кампаніях. Але при правильній регіональній політиці всі ці чинники були б малоефективними.

Сепаратистські явища є дуже негативними для держави в цілому: порушується функціонування політичної системи, падає легітимність центральної влади, підривається територіальна цілісність держави, виникають економічні проблеми тощо. В найгіршому випадку сепаратизм може привести навіть до розколу держави.

Отже грамотна і виважена регіональна політика просто необхідна для ефективного управління державою. Її неправильна побудова може призвести не тільки до спаду загальних економічних показників регіонів і держави у цілому, але й до значно гірших наслідків, які ми можемо спостерігати в нашій державі сьогодні.

І насамкінець хочеться відмітити, що п'ятого лютого цього року Верховна Рада України ухвалила новий закон про засади державної регіональної політики. Наскільки вдалий цій законопроект і наскільки були враховані помилки минулого покаже час.

Поліник С.А. (м. Київ)

host5x5@gmail.com

ПОЛІТИЧНІ ВИМІРИ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

У Київській Політехніці ще у листопаді 2013 року відбулася Міжнародна науково-практична конференція присвячена питанням «вироблення більш адекватного розуміння фундаментальних проблем соціологічного вивчення модернізації, як-от дихотомії західноцентричного модерну та множинних модернів; зіткнення імперативів національного розвитку та обмежень з боку світ-системи; а також питання про рушійні сили та перешкоди на шляху модернізації» - висновки про що були зроблені головним організатором

конференції, доктором соціологічних наук, проф. Кутуєвим П.В. [1] Минуло майже два роки, але тема розвитку нашої країни у глобалізованому світі, тема модернізаційних хвиль, що то (ще у недавньому минулому) оголошувались приреченими на знищення такими визначними мислителями як І.Валлерстайн [2], який підкреслював, що головна мета сучасної практики полягає у отриманні прибутку, а не досягненні нових модернізаційних феноменів, наразі, знову лишаються на порядку денному.

Важко назвати моделі економічного зростання, що не супроводжувалися б пошуками оптимальних форматів для здійснення модернізаційних процесів і, найчастіше, ми пересвідчуємося, що ними керує не стільки «невидима рука» ринку, а навпроти, він сам, стає частиною механізму функціонування держави, що сприяє розвитку. Тут хочеться пригадати вислів багатой та успішної людини, що наразі у якості економічного гуру приїздить до Києва – Р.Бренсона, який казав, що йому завжди вистачало здорового глузду, аби оточувати себе фахівцями і давати їм можливість створювати великі речі. [3] Сучасний світ знаходиться у процесі постійного оновлення. Є підстави вважати, що модернізація як сутність є постійний процес, в якому перебуває країна та під впливом якого відбувається розвиток у його еволюційному форматі. Але якщо у середині минулого сторіччя переважала точка зору на поєднання позитивних рис капіталістичного та соціалістичного устрою, що дозволить усім країнам досягти економічного росту, що дістала назву теорії конвергенції (Ростоу, Лернер та інші), то вже наприкінці 20 століття очікування стали більш критичними, оскільки протидія реформаторським починанням (чи їх суто уявне сприйняття, імітація, попри реальний спротив) державно-партійних еліт пост ленінських режимів ставали на заваді реальній модернізації. Адже остання мусила базуватися не тільки на досягненнях науково-технічної революції у її мілітаристському вимірі, але і на здоровому глузді, що примушував ділитися владою. Відтак, модернізація стала асоціюватися із де радянізацією, хоча минув уже не один десяток років, ми лише зараз плануємо пройти той шлях, який торували країни Східної Європи та Балтії. Але для цього нам необхідно визначитися, які саме галузі народного господарства будуть більш ефективними у разі їх приватизації, а які краще - полишити під наглядом та контролем держави. Маємо приклад жорсткої «течеризації» вугільної промисловості, що врешті решт пішла на користь Британському суспільству (закриття всіх не рентабельних шахт, незважаючи на тривалі бунти, які присікались органами правопорядку).

Яким чином цей досвід може бути корисним для нас? Треба приймати до уваги, що східні райони України знаходяться у стані воєнних дій, відтак, контроль за ними буде потребувати особливих зусиль та управлінських алгоритмів.

Позитивними сторонами модернізації вугільної промисловості є:

- ціна вугілля (країна буде отримувати високоякісний та відносно дешевий вугілля, яким зможе себе забезпечити та відправляти на експорт);
- паливна перспектива (з кожним роком меншають запаси нафти, тож вугілля потенційно є одним з варіантів вирішення майбутньої енергетичної проблеми);
- робочі місця (шахти забезпечують велику кількість робочих місць);

Негативні моменти:

- ціна вугілля (можливо не варто вкладати гроші в цю сферу, якщо можна імпортувати вугілля по доступній ціні);
- політична нестабільність (саме на більшій частині вугільної промисловості);

Отже, підведемо підсумки. Це дуже складне питання, але на мою думку модернізація не важлива в даній ситуації, оскільки політичне питання досить довго тягнеться. Щоб вкладати зусилля в таку важливу сферу, необхідно дочекатись вирішення територіальної проблеми.

Список використаних джерел:

1. Варіації модерну та модернізації в Україні та світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/ng#sthash.KfxThMop.dpuf>

2. Модернизация: мир праху ее// Социология: теория, методы, маркетинг. –2008. – №2. – С.22-24
3. Сэр Ричард Брэнстон. Правила жизни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esquire.ru/wil/richard-branson>

Попович В.О. (м. Київ)

popovychvuyacheslav@mail.ru

ПОЛІТИЧНА СВІДОМОСТЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Політична свідомість сучасного українського суспільства та її формування знаходяться на стадії зародження. Це пов'язане із тим, що демократичні цінності тільки формуються, а вони та деякі соціальні установки, моделі дій – те, що необхідно для аналізу ситуації та прийняття важливих політичних рішень. Доки можна зробити висновок, що політична свідомість українців знаходиться на тому рівні, коли її достатньо для орієнтування у представлених на арені політичних силах, але цей рівень замалий, аби розрізнити їх ідейно. На сьогодні, підвищення політичної культури можливе лише за умови зменшення маніпулятивних дій з боку політиків, але це скоріше схожа на міф, аніж на реальність. Тож, досягнути відкинення українським електоратом так званого поділу на «наших» та «не наших».

У першу чергу, для цього необхідний високий рівень політичної волі окремих політичних суб'єктів, аби можливим стало внесення ряду смислових змін до політичної освіти, яка в свою чергу мала б виховувати зорієнтованих громадян, яким вистачало б досвіду та знань для аналізу політичної ситуації та прийняття зваженого рішення. Важливу роль у формуванні політичної свідомості відіграють ЗМІ. Тому необхідно, аби працівники засобів масової інформації дотримувалися професійних етичних норм та спрямовували свою діяльність на збільшення рівня зацікавленості громадян в посередній чи безпосередній участі в політичних процесах країни. Адже виховання нігілізму до політики призведе до нівелювання українцями свого політичного становища.

Що ж стосується методів підвищення рівня політичної свідомості населення, то це є предметом інших досліджень. Та навряд чи в рамках однієї доповіді можна окреслити необхідність розвитку політичної культури в країні. Можна підсумувати, що Україна потребує нагальних дій з підвищення рівня розуміння важливості та освоєння громадянином й суспільством політичних ідей, програм, поглядів, концепцій, форм політичної етики, поведінки та вчинків. На сучасному етапі трансформацій Україна потребує системної ідеологічної моделі політичної свідомості. Щоб вона включала в свою структуру багато ліберальних, соціал-демократичних та консервативних орієнтирів. По-перше, цей процес зумовлений їх об'єктивним наближенням в питаннях розуміння принципів, норм та цінностей демократії. По-друге, потреба в загальнонаціональній солідарності зумовлюється станом політичних орієнтацій і переваг еліт і мас. Їх дії набувають характеру помірності, виваженості, здорового глузду, що зберігає суспільство від різних політичних крайнощів.

Не зважаючи на проблеми у формуванні політичної свідомості, це не позначає відсутність процесу взагалі. Досі велика кількість чинників перешкоджають становленню громадянської свідомості українського суспільства. Але сила цих факторів не означає, що спроби генерування свідомості марні.

Навпаки, систематична направленість у всіх сферах діяльності різних суспільних структур, таких як: школи, Вузи, установи культури, бізнес структури, ЗМІ, профспілки, громадські об'єднання мають призвести до закономірного виникнення в суспільстві цінностей партнерства, співпраці та толерантності, що забезпечить подальше поширення громадянської культури й формування демократичної розвиненої політичної свідомості нації.

Адже формування політичної свідомості українців зможе забезпечити прийняття зважених політично важливих рішень серед електорату та реформування державної політики, що у свою чергу призведе до внутрішніх державних змін на краще.

Порхун І.С. (м. Київ)

Iruska.95@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

Історично в Україні склалося, що певне інформаційне видання підтримує позицію певної політичної сили. Йдеться не про офіційні ЗМІ політичних партій, а про газети та інформаційні портали, що не позиціонують себе як рупор певної політичної сили. Тим не менш, серед читачів побутують переконання, що кожна із газет чи Інтернет-порталів належать певній силі, а отже, публікує інформацію, вигідну певній стороні. Не можна сказати, що ці припущення хибні. Журналісти час від часу проводять розслідування, сповіщаючи читачів про зв'язок певних ЗМІ із політичними діячами. Читацька аудиторія помічає прихильність інформаційних порталів до якоїсь із течій, спираючись ще й на особливості опублікованих текстів. Цілком нормально сприймається те, що кожна газета чи Інтернет-портал мають свій «тон». В решті решт, цей тон стає його візитівкою. Як результат, читачі обирають той портал, тон якого найбільш близький до їх власних позицій, відмовляючись від інших поглядів на розглядуване питання.

Такий підхід до сприйняття матеріалів ЗМІ укоренився у нашій країні, але на заході від нього відійшли. В Європі доступ на шпальти газет та інформаційні портали отримують не лише спеціально підготовлені журналісти, а й будь-хто, спроможний висвітлити певне питання, найчастіше блогери. Більше того, журналіст перестає бути професією, на яку спеціально вчать. Газети та інформаційні портали відмовляються від сталого штату журналістів. Залишаються лише редактори, які займаються підбором публікацій серед постів, опублікованих в мережі Інтернет. Таким чином, не може йтися про «тон» видання, що його вважають залишками пропагандистської системи, адже авторами є довільні люди. За допомогою такого способу в одному виданні подаються різноманітні думки, позиція жодної зі сторін не є домінуючою. Тож читачам не потрібно звертатися до різних джерел, аби розглянути ситуацію з різних сторін.

Зважаючи на процеси глобалізації, можна зробити припущення, що українські журналісти використовуватимуть надбання своїх західних колег у сфері інформаційної журналістики. Тобто ЗМІ будуть не стільки самостійно продукувати інформацію, скільки збирати її, вишукувати найважливіші повідомлення, серед тих, що викладаються в мережу Інтернет звичайними користувачами. Однак, зважаючи на багаторічні традиції вітчизняної журналістики, не можна припустити, що на шпальти газет та інформаційні стрічки Інтернет-порталів будуть допущені повідомлення довільної форми. Тож, цілком можливо, що в Україні журналісти будуть не тільки упорядковувати створену іншими людьми інформацію, але перевіряти її і оформлювати згідно з формами, що визначені журналістськими стандартами. А отже, ще певний час зберігатиметься «тон» видання.

Перепоною впровадженню Західного формату взаємодії політичних сил та засобів масової інформації є економічний фактор. Вітчизняний читач не скоро буде готовий платити за інформацію, подану не професійними журналістами, а просто користувачами світової мережі. Довго побутуватиме сучасна позиція, що безкоштовно викладену в блогах інформацію, навіть зібрану за тематикою, немає сенсу купувати. Тож перехід до нового формату збору та подання інформації відбуватиметься одночасно із переходом до нового типу свідомості.

У той же час немає жодного сумніву, що офіційні ЗМІ певних організацій, у яких висвітлюватиметься лише певна позиція, не зникнуть. Матеріали для таких каналів

продукуватимуться у такому самому режимі, як це відбувається зараз. Проте ці портали, як і сьогодні, залишатимуться маловідомими і не поширеними серед великого загалу читачів.

Пронин Д.В. (г. Киев)

dreamhealer@i.ua

ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИКИ НА МАССОВУЮ КУЛЬТУРУ

Ознакомившись с разделом книги Ричарда Харриса «Психология массовых коммуникаций», «Информация о ядерной войне в масс-медиа», невозможно не провести явной аналогии с рок-музыкой и тематикой, затрагиваемой в песнях.

Например, в результате ведения Вьетнамской войны образовалось движение хиппи, сформировалась особая субкультура, последствием чего стало крайне неодобрительное отношение общественности и к войне, и к ветеранам кампании в частности. Хиппи проповедовали свободу, полную аполитичность и мир; в их понимании красота и свобода – тождественны. Не исключено, что образование этой субкультуры и подобной философии было обусловлено внутривнутриполитической политикой и носило целенаправленный характер – аполитичные люди не представляют никакой угрозы для власти.

Как писал известный философ Э.Фромм: “Современный капитализм нуждается в людях, которые кооперированы в большие массы и слаженно трудятся сообща; которые хотят потреблять все больше и больше; чьи вкусы стандартизированы, легко могут быть направляемы извне и предвосхищены. Он нуждается в людях, которые чувствуют себя свободными и независимыми, неподвластными какому-либо авторитету или принципу, или совести – и при этом готовы подчиняться приказу, делать то, что от них требуют; без конфликта прилаживаются к социальной машине; ими можно руководить без применения силы, вести без ведущих, заставлять двигаться без какой-либо определенной цели – за исключением цели делать товар, быть в движении, идти вперед”. [1, с.158]

В этот период времени особой популярностью начал пользоваться прогрессивный рок – в лирике заметен значительный уход от реальности (тексты Uriah Heep, Yes являются тому свидетельством), в других музыкальных направлениях все еще имеет место быть любовная лирика, также начинают часто встречаться тексты явно пацифистского характера. Однако, в 80-х ажиотаж спал – публика не уделяет более должного внимания проблеме ядерной угрозы.

Обратимся к Р.Харрису, который писал: “Д. М. Рабин и Каммингс (Rubin & Cummings, 1989) провели контент-анализ трех сюжетов, показанных в теленовостях в 1983 году, которые затрагивали тему ядерной угрозы. Первый представлял новую научную концепцию «ядерной зимы», которая предполагала, что после начала ядерной войны воюющие стороны обменяются ударами бомб, а пыль, дым и пепел от них на 95% блокирует солнечный свет в средних широтах северного полушария. За этим может последовать глобальная катастрофа экосистемы и неизбежная гибель всего человечества. Второе событие – это показ 20 ноября 1983 года по Эй-би-си фильма «На следующий день». Этот фильм посмотрели в 38,5 миллиона домов, он рассказывал о советском ядерном нападении на Канзас. Фильм получил самый высокий рейтинг среди телефильмов того времени. Его приветствовали сторонники антиядерного движения и атаковали консерваторы, однако его влияние было слабее, чем предсказывали и те, и другие”. [2, с. 129]

В это же время появляется огромное количество песен антимилитаристского характера (“Status Quo - Your in the Army Now, AC/DC – Heatseaker”), появляется более агрессивное музыкальное направление, трэш-металл, дэс-металл, тексты которых посвящены насилию, описанию последствий применения ядерного оружия (см. Slayer, Megadeth).

Итак, на приведенных нами примерах явно прослеживается взаимосвязь между общественным мнением, в формировании которого немаловажную роль играют СМИ, пропагандой насилия в некоторых музыкальных направлениях при явной перемене

настроений в пользу аполитичности и всецелой лояльности. Данная тема требует более детального рассмотрения.

Список используемых источников:

1. Фромм Э. Искусство любить: Исследование природы любви / Э.Фромм. – М.: Педагогика, 1990. – 159 с.
2. Харрис Р. Психология массовых коммуникаций/ Р.Харрис. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2003. – 448 с.

Райчук Д.В. (м. Київ)

rdv_@ukr.net

ФАКТОРЫ КОНСОЛИДАЦИИ СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

Главным фактором консолидации украинского общества в настоящий момент являются аннексия Автономной Республики Крым и вооруженный конфликт на Востоке Украины. Эти процессы запустили механизм «всеобщей консолидации сил» в Украине, значительно смягчив внутренние противоречия, которые раскалывали страну на протяжении 23 лет независимости. Актуализация национальной идентичности происходит во всех регионах Украины, включая юго-восточные регионы. Стремление к соборности, консолидации и единству больше не нужно искусственно культивировать и внедрять в массы. Причастность и ответственность за судьбу страны стали острее переживаться в сознании большинства украинских граждан. Сложившаяся ситуация также стала значительным фактором формирования гражданского общества. Гражданская активность, сознание и взаимопомощь консолидируются в массах, укрепляя тем самым горизонтальные связи, обеспечивающие эффективное функционирование гражданского общества. Уходит в прошлое характеристика украинской ментальности «Моя хата с краю». В сознании людей больше нет своей и чужой «хаты». Защита и сохранение общего дома – своей страны, есть первостепенная и объединяющая задача. Именно благодаря вторжению «добраго соседа» ускорилося созревание гражданского общества.

Люстрация, децентрализация власти и бюджетных ресурсов являются следствием желания населения принимать активное участие в процессе модернизации страны и контроле государственного истеблишмента. Политическая культура нынешней Украины из культуры «патриархально-клановой пассивности» постепенно переходит к культуре «прогрессирующего политического участия». Демократизация общественных процессов способствует взаимодействию государства и общества с целью достижения консолидации. Реформирование всех сфер жизнедеятельности общества с учетом всех прав и свобод граждан способствуют установлению конструктивного диалога между государством и социумом, тем самым делая возможным создание сильной, экономически независимой державы.

Несмотря на разочарование связанное с «отсрочкой» ассоциативного членства в ЕС, большая часть населения страны наконец-то осознано необходимость «модернизации личности», что является важной предпосылкой европейской интеграции Украины, формирования активной политической культуры и подотчетной власти. На повестке дня также стоит проблема достижения консенсуса в вопросах исторической памяти. Эта проблема на данный момент является одной из ключевых в формировании единства украинской нации и предотвращении предпосылок сепаратистских движений в будущем.

Репик С.І. (м. Київ)

sergripik@gmail.com

ЧИ Є АЛЬТЕРНАТИВА ЄС ТА НАТО?

Останнім часом Україна перебуває у складному економічному та політичному становищі, однак світова спільнота не поспішає нам допомагати у бажаному для нас обсязі. Чим це може бути зумовлено? На справді, єдиної та точної відповіді бути не може, проблем

надто багато, причому з обох сторін. Проте існує дві основні причини, котрі, на жаль, з великою вірогідністю можуть бути реальними. По перше, сильна Україна, завдяки своїм колосальним науковим, технологічним, природним та людським потенціалам [1] може стати серйозним конкурентом будь-якій європейській країні. З іншого боку, зручно коли існує країна-кордон між цивілізованою Європою та ворожою до всього світу Росією. Так, чи інакше, українцям від цього не легше.

На щастя, не всі країни розглядають Україну з вище наведених точок зору. Наприклад, країни Балтії, Польща надають нам досить вагому допомогу, на скільки це можливо зробити їх власними силами. Але, на жаль, це не змінює загальної концепції ЄС. Схожа ситуація і з НАТО. Хоч ми і маємо статус особливого партнера альянсу, летальної зброї для боротьби з ворогом ми не отримуємо, а війна продовжується, гинуть наші громадяни, руйнується інфраструктура. В будь-якому випадку, ми вдячні за будь-яку допомогу, але все ж постає питання – чи правильний шлях ми прокладаємо в розвинену, але не надто дружню Європу, сильний, але бездієвий Північно-Атлантичний альянс? І чи є взагалі альтернатива?

Спочатку варто розглянути зовнішні загрози існуванню дійсно незалежної України, як вже існуючі, так і перспективні. На разі, основною загрозою для нас є так званий «Русській мір». Проблеми очевидні: це і анексія Кримського півострову, і війна на Донбасі, і регулярні терористичні акти по всій території України, також загроза сепаратизму в східних та південних областях країни. Другою, але не менш актуальною проблемою є затягування України в процеси глобалізації, за якою, по суті, стоїть тенденція до явного або прихованого світового панування [2]. Вона тягне за собою наступні проблеми: економічна несправедливість, заперечення традиційних сімейних цінностей, відкидання національних культурних цінностей на другорядний план, пропаганда матеріалізму, заперечення ролі нації у формуванні держави. Все це приховується за ідеологією індивідуальних свобод – лібералізмом.

Відповідно до вище окреслених проблем і варто інших шукати партнерів, союзників. Сам Європейський Союз досить не однорідний. Так, країни «класичної Європи» - Британія, Німеччина, Франція досить серйозно ментально і політично різняться з країнами Скандинавії, Балтії та навіть Польщею. З іншого боку, з країнами Балтії, Фінляндією, Грузією, Молдовою нас об'єднує спільний ворог – Російський імперіалізм, котрий зазіхає на наш та їх суверенітет і територіальну цілісність. Також, у Європі є майже стовідсотково національно збалансовані країни – Швейцарія, скандинавські країни. Тож чи варто дивитися у напрямках осі «Захід-Схід», коли можливо розглядати «Північ-Південь»?

Ще у часи Київської Русі був так званий торгівельний шлях «із варяг у греки». Згодом теоретичною розробкою союзу між країнами Скандинавії, Балтії, Кавказу, займалися представники УНР, але, на жаль, так і не змогли втілити його у життя. Зараз же знову не аби якої актуальності набуває подібне військово-політичне об'єднання. Перші сучасні кроки для створення Альянсу Балто-Чорноморських Націй було здійснено минулого, 2014-го року, коли 5 грудня у Києві був оприлюднений Меморандум, та завізований представниками з України, Литви, Латвії, Білорусі та Грузії з широким колом підписантів [3] з різних політичних і громадських організацій, що до створення АБЧН – Альянсу Балто-Чорноморських Націй. На разі, проект лежить більш у громадській площині, проте це лише справа часу і спільних зусиль зацікавлених країн. Основними цілями АБЧН можуть стати військова та економічна співпраця, в основі якої будуть лежати національні держави (на противагу глобалізації). В перспективі, членами АБЧН можуть бути і скандинавські країни, Польща, Молдова.

В результаті, ми отримуємо нову, прогресивну модель світу, де ідеалом буде не однаковість країн, а їх унікальність. Де будуть співіснувати національні держави, у яких усі мешканці належать до однієї політичної нації та використовують єдину знакову систему, зрозумілу усім представникам цієї нації: мову, культуру, звичаї, стереотипи, систему

цінностей тощо [4]. Між країнами нарешті зможе встановитися мир і співпраця. Час імперій спливає, настає час Націй!

Список використаних джерел:

1. Молдован О. Україна: аутсайдер з колосальним потенціалом // Економічна правда— Вівторок, 23 серпня 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2011/08/23/295840/>
2. Іванишин П. Свобода і базові типи суспільних світоглядів (пропедевтичний конспект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banderivets.org.ua/svoboda-i-bazovi-typy-suspilnyh-svitoglyadiv-propedevtychnyj-konspekt.html>
3. Голова МНК взяв участь у створенні Альянсу Балто-Чорноморських Націй/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mnk.org.ua/mnk-news/novina/article/golova-mnk-vzjav-uchast-u-stvorenni-aljansu-balto-chorno/>
4. Національна держава [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_держава

Рубан В.О. (м. Київ)

vi-ruban@yandex.ru

КОНВЕРГЕНЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Громадянське суспільство та держава на сучасному етапі перебувають у тісному взаємозв'язку. Поняття та концепція громадянського суспільства існує лише при вивченні цього суспільства у стосунках з правовою державою. Одночасно з тим правова держава не може існувати поза суспільством. Вона є похідною від громадянського суспільства та покликана слугувати йому. В свою чергу, рівень демократизму в державі залежить від ступеня розвитку громадянського суспільства. На сьогодні саме ці аспекти є актуальними, мають соціальну значимість і вагу, та потребують подальшого наукового дослідження і вивчення.

Основною проблемою дослідження взаємодії громадянського суспільства та держави є питання про роль і місце влади у формуванні громадянського суспільства. Доведено, що, з одного боку, влада належить державі, а з іншого – належить і громадянському суспільству, яке разом з державою створюють спільний єдиний правовий простір. На підставі цього зауважують, що громадянське суспільство та держава мають бути рівноправними учасниками владних відносин у межах соціального організму країни [1, с. 158].

У концептуальному дослідженні громадянського суспільства особливого значення набуває його присутнє розуміння як явища. Так аналіз теоретичних досліджень сутності поняття «громадянське суспільство» дозволяє виокремити два протилежних розуміння цього поняття.

Так, відповідно до одного з них, громадянське суспільство виступає в якості певного стану суспільства та ототожнюється з державою особливого типу, у якому юридично забезпечено і політично захищено основні права і свободи особи, завдяки чому воно може вважатися цивілізованим, тобто громадянським суспільством.

Інші погляди тлумачать його як визначену сферу суспільства – сферу недержавних відносин і структур. В межах цього тлумачення громадянське суспільство розглядається як в цілому, як особлива його частина, як соціальна характеристика всіх його членів тощо [2, с. 5].

Як складові громадянського суспільства пропонується розглядати його інститути або структури, якими є сім'я, різні заклади освіти, церква, приватна власність, інститут багатопартійності, ЗМІ, наукові, професійні, культурні, політичні та інші інтереси й потреби різних соціальних верств, груп та окремих індивідів [3, с. 56].

Відстоюючи матеріальну і духовну незалежність окремої людини від держави, домагаючись правових гарантій такої незалежності, а також захисту суспільних та приватних інтересів населення, громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації держави, набуттю нею ознак правової. Але одночасно з тим держава має створити умови правової

захищеності громадян всередині держави, сформувати сприятливе правове поле для діяльності громадських інститутів [1, с. 161].

Відповідно до сучасного стану українського суспільства можна виділити наступні принципи взаємодії держави (в особі органів виконавчої влади та місцевого самоврядування) з інститутами громадянського суспільства, які виражаються в соціальному партнерстві; у встановленні балансу між державними інтересами та інтересами окремо взятих інститутів громадянського суспільства; в наданні рівних можливостей усім інститутам громадянського суспільства, у взаємовідповідальності та наявності обов'язку звітувати про свою діяльність; у неутручанні держави у діяльність інститутів громадянського суспільства за винятком випадків, встановлених законом; в участі у виробленні політики, прийнятті рішень та їх реалізації; в інформаційній відкритості; у визнанні державою багатоманітності видів діяльності інститутів громадянського суспільства. крім того цей зв'язок повинен бути ефективним та гнучким, він повинен бути заснований на повазі, довірі, толерантності, на визнанні своєї ідентичності іншою стороною.

Участь інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами на сьогодні визначено низкою нормативно-правових актів (Законами України, спеціалізованими актами Кабінету Міністрів України, відомчими актами центральних органів виконавчої влади), сутність і зміст яких дозволяють зробити висновок, що сучасна українська правозастосовна і правотворча практика відповідає вимогам, які ставляться до сучасних демократичних держав, створюючи необхідні передумови для самостійного вирішення громадськістю питання щодо участі у прийнятті та реалізації рішень органів державної влади та місцевого самоврядування [1, с. 161].

Таким чином, взаємодія держави та громадянського суспільства має бути спрямована на посилення процесу демократизації органів державної влади, на сприяння розвитку і зміцненню інститутів громадянського суспільства, та є виразом бажання органів влади і громадянського суспільства налагодити взаємовідносини та співробітництво з метою подальшого розвитку та удосконалення партнерських відносин.

Список використаних джерел:

1. Співак Д.П. *Форми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства (політико-правовий аналіз)* / Д.П. Співак // *Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 123/2011. Серія: Політологія.* — Севастополь, 2011. — С. 158-161.
2. Рудич Ф. М. *Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку* / Ф. М. Рудич, Р. В. Балабан [та ін.] ; за заг. ред. Ф. М. Рудича. — К. : Парлам. вид-во, 2006.— 412 с.
3. Крюков О.І. *Громадянське суспільство як чинник побудови демократичної політичної системи* / О.І. Крюков // *Стратегічні пріоритети.* - №2(11). — 2009. — с. 55-59.

Сацюк Д.С. (м. Київ)

SUZUKI1994@ukr.net

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ НЕОЛІБЕРАЛІЗМУ

Неолібералізм (грец. neos — новий і лат. liberals — вільний) — сучасна політична течія, яка є різновидом ліберальної політики та ідеології, якій притаманні ідеї посилення ролі державних органів у суспільному житті, створення **«держави загального добробуту»**.

Слід зазначити, що головні цінності неолібералізму, на відміну від класичного лібералізму, зосереджені на питаннях:

- які пов'язані в першу чергу, з постійним розвитком економіки, а саме виробництво не лише старих товарів і послуг, а й впровадження і розвиток нових товарів, з використанням новітніх технологій ;

- перерозподілу функцій, завдань, повноважень від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування;

- здійснення державою заходів, які спрямовані на зниження рівня монополізації ринків (тобто, зниження рівня досягнення суб'єктом господарювання монопольного становища).

Неолібералізм увібрав у себе й розвинув такі основні принципи класичного лібералізму, як:

- захист прав кожної особи, які належать їй від народження та є необмеженими ніким і нічим (тобто не залежать від держави);
- заперечення державного втручання у господарську та підприємницьку діяльність особи;
- захист принципів розвитку конкурентного середовища у сфері торгівельної діяльності;
- відстоювання ідеї індивідуальної свободи (тобто свободи, яка утверджується через незалежність індивіда від державної влади), яка проявляється у захисті прав кожної особи;
- привласнення усім суб'єктам власності засобів виробництва в будь-яких сферах суспільного відтворення (тобто обмін, споживання та розподіл різних товарів);
- розвиток самостійних установ та організацій, які б зменшили вплив державних органів влади на будь-яку діяльність особи;
- підтримка принципів вільної торгівлі.

Неолібералізм є неоднорідною масою.

Так, можна сказати що, *«праве»* крило вважає, що вирішення усіх проблем суспільства можливе лише за допомогою створення суспільства, яке б відповідало вимогам моралі та права, а також неможливість втручання держави в економіку.

«Ліве» ж крило навпаки, допускало можливість певного державного втручання. Представники даного крила вважали, що держава повинна втручатись і гарантувати рівні умови для розвитку ринкового господарства.

Отже, можна зробити висновок про те, що неолібералізм намагається обґрунтувати:

1. Право органів державної влади регулювати відносини між приватними власниками через державний вплив.
2. Зменшення розбіжностей та конфліктів між робітниками і власниками, які виникають у зв'язку з виконанням певних компетентних завдань.
3. Обов'язок держави забезпечити рівні умови для розвитку кожного члена суспільства, надання робочого місця, та мінімального прожиткового мінімуму.
4. Забезпечення рівності та соціальної справедливості в умовах ринкової економіки (тобто можливість кожного члена суспільства займатися будь-якою діяльністю, яка не заборонена законом).

Северинчик О.П. (м. Київ)

o.severinchik@kpi.ua

ДО ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Процес глобалізації, що передбачає побудову нового світового порядку, проходить в умовах цивілізаційного тиску, руйнування культурного середовища, втрати традиційних цінностей, національної ідентичності і солідарності. В результаті спостерігається зневага суверенністю держав, національними культурами, господарськими традиціями, національно-етичними імперативами, а також поступовим стиранням етнокультурних особливостей як усередині країни, так і між державами. Місцеві традиції і національна ідентичність потрапляють в залежність від ідеології і міжнародних інститутів. Роль бюрократичних структур у формуванні відчуженого світопорядку глобалізується: рішення приймаються не на рівні держави (місцевими бюрократами), а на рівні міжнародних організацій. Унаслідок виникнення наддержавних політичних і економічних суб'єктів авторитет національної держави слабшає і втрачає вирішальний статус.

Для довгострокового і кардинального вирішення різноманітних питань створюються наднаціональні органи влади, яким передаються основні законодавчі повноваження у сфері

економіки і фінансів. Проте глобалізація загрожує не стільки втратою політичної і економічної свободи, скільки втратою національної самобутності, культурної і мовної самості. Виникає реальна загроза знеособлення людства і перетворення всіх етносів в щось усереднене.

Можливо, ці побоювання дуже драматизуються, але і хід подій, і їх поверховий аналіз, дають привід для певної тривоги. Передчуттям можливого національного дискомфорту продиктоване і сучасне світове дисидентство — антиглобалізм. Адже антиглобалізм протестує не лише проти панування світових ринків, всевладдя олігархів, але і проти втрати національної ідентичності, самобутності і історичної пам'яті.

Одним з самих характерних ефектів процесу глобалізації сучасного світу є посилення багатокультурності, тобто взаємопроникнення і співіснування національних і регіональних традицій, духовних і моральних цінностей, своєрідний міжкультурний діалог, який сьогодні можливий через ЗМІ, що не визнають державних і етнічних кордонів. Створюється своєрідна інформаційна цивілізація глобального характеру

Оскільки інформатизація і глобалізація вже об'єктивно стали невідворотними хвилями сучасного світового процесу, національні держави повинні навчитися жити в режимі міжнародної конкурентоспроможності, соціально-економічної ефективності, зовнішньої і внутрішньої безпеки, але не втрачати при цьому своєї унікальності

Потрібно через діалог цивілізацій знайти елементи і важелі, перш за все, власного зростання, а потім — духовного єднання з іншими. Для того, щоб національним державам зайняти в майбутньому гідне місце в світовій спільноті, їм необхідно зробити радикальну інтелектуальну і соціальну трансформацію, важливою умовою якої є консолідація суспільства.

Політика будь-якої держави ґрунтується на врахуванні національних інтересів і правових норм, тенденцій світового розвитку і оцінці різноманітних чинників, що діють в даний історичний період. Перш за все, ми повинні пам'ятати про те, що в сучасному світі повномасштабна участь в глобальних і регіональних структурах безпеки є базовим компонентом безпеки національної.

Разом із обмеженням можливостей національної держави багато в чому ставиться під сумнів функціонування системи соціальних прав і гарантій соціальної безпеки, що історично склалися на базі національного законодавства. Держава вже не завжди може бути реальним гарантом забезпечення соціальних прав і свобод. В такій ситуації ми спостерігаємо системні порушення трудового законодавства транснаціональними корпораціями, що призводить до скорочення робочих місць, переносу виробництва та капіталу на території інших держав, другорядність соціальних прав на основі національного законодавства перед позанаціональними домовленостями. В таких обставинах державі доводиться реформувати законодавство в галузі соціального забезпечення в бік скорочення витрат, що може мати негативні наслідки для суспільства, а саме призводити до соціальних конфліктів та економічної нестабільності.

Отже, вирішення на національному рівні всіх проблем та викликів сьогодення, які постають перед суспільством унеможлиблюється в епоху глобалізації. Для розв'язання цих суперечностей необхідна активна співпраця всіх учасників міжнародних відносин, яка не завжди є можливою через різний вектор стратегій та планів їхніх дій щодо вирішення актуальних питань розвитку сучасного суспільства. Результатом взаємодії та боротьби цих різнопланових підходів і є ті кардинальні зміни сучасного світу, які пов'язуються з процесом глобалізації.

anatoliusemenjuk@gmail.com

ДОНЕЦЬКИЙ СЕПАРАТИЗМ

Що ми знаємо про Донецьк? Асоціативний ряд гранично простий: суворий край вугілля і металу. Степ, погана екологія, брудне дрібне море. А ще божевільний дисбаланс між багатими і бідними, хороший футбол, корупція і практично повна відсутність громадянського суспільства.

Тепер додалася ще одна безстороння характеристика - це край сепаратистів. І ось, в чому парадокс, характеристика ця додалася за останню декаду.

Донецьк ніколи і не був сепаратистським, за винятком купки маргіналів, що склали далеко менше 1 відсотка від усіх жителів регіону. Але несподівано ним став. І такі метаморфози не випадкові. Бо вони штучно. Тобто, привнесені ззовні і зсередини абсолютно конкретними людьми, нав'язувати області свою маніакальну ідею про необхідність руйнування України.

Систематизація всієї доступної інформації говорить про те, що сьогодні реалізується вибудована і вельми продумана комбінація (в якій беруть участь представники еліти Донбасу, діють в інтересах Росії) по розколу України і створенню на базі східних регіонів нікого анклав за образом і подобою Абхазії і Осетії.

Перед тим, як перейти до персоналій, потрібно сказати про передумови виникнення сепаратизму в Донецьку. Вони полягають у зовсім недолугій політиці, що проводиться керівництвом області в останні місяці. Слепе слідування всіх вказівок "центру", призвело до того, що народ у Донбасі реально повірив у вигаданих "правих радикалів".

Нескінченне залякування мирних громадян Майданом і якимись міфічними ешелонами, заповненими бойовиками "Правого сектора", зіграло з "донецькими" дурний жарт: народ дійсно повірив і, по-перше, почав серйозно боятися західноукраїнських бойовиків, по-друге, приступив до створення загонів самооборони, а, по-третє, вперше за всю історію України, міцно задумався, а чи потрібна така Україна?

І ось з цією благодатним ґрунтом і почали працювати ідеологи та організатори руху сепаратистів. Серед них син колишнього президента Олександр Янукович (один із спонсорів руху), народний депутат України від ПР Микола Левченко (затятий українофоб і головний "зв'язковий" з московськими керівниками проекту), його протеже, секретар Донецької міської ради Сергій Богачов (керував створенням груп "тітушек"), самопроголошений "губернатор" Павло Губарев.

Після того, як з країни втік Віктор Янукович, до "змовникам" примкнув тепер уже колишній начальник обласного управління МВС Роман Романов.

Зрозуміло, це лише верхівка айсберга. Є ще дуже значну кількість чиновників, правоохоронців, народних та місцевих депутатів, співробітників апарату ПР, бандитів середньої ланки, діючих свідомо і несвідомо в інтересах "змовників".

Мотиви у людей, що реалізують план по розколу України вельми різняться. Той же Олександр Янукович, в першу чергу, бере участь через ненависть до Майдану і всього українського, позбавив його реальної влади над країною.

Очевидно, російські аналітики порахували що стався 3 березня штурм "пірровою" перемогою. Там явно розраховували на масове тріумфування Донбасу, а натомість отримали переляк жителів і перші за всю історію Донбасу масові акції на підтримку єдності України. 4 березня близько 3 тисяч, а 5 березня до 10 тисяч донеччан, без жодного адміністративного ресурсу, стихійно вийшли на захист цілісності України.

Прокинулася і влада. У Донецьку оперативно поміняли керівників СБУ і МВС, витіснили штурмовиків з будівлі адміністрації, заарештували Павла Губарева. Тут, начебто, і казці повинен був прийти кінець.

Однак, великий і небезпечною помилкою буде думка, що росіяни визнали свою поразку на "східному напрямку". Помінялася, всього лише, тактика дій. Левченко і його покровителі

спокійно здали відпрацьованого і дискредитованого Губарева СБУ, вирішивши, що за ґратами в якості "жертви режиму" він принесе більше користі, ніж на волі, і почали формувати рух заново, використовуючи стару базу.

Вже 8 березня була зібрана нова масовка на площі Леніна. Значно скромніше попередньої - всього близько 3 тисяч, зате тепер більш радикальна, ніж колишня. Ці люди вже готові діяти, а не тільки виступати. Паралельно, в Донецьк поїхали ВПП-спікери РФ. Левченко і Богачев відійшли в тінь, розігравши зі штурмовою групою 8 березня спектакль "Донецькі сепаратисти не підтримують депутатів".

Ще більший мітинг (близько 10 тисяч) був зібраний 9 березня. Причому, мої колеги стверджують, що було дуже багато централізовано зведених людей. Дуже чітко проявилася неоднорідність "руху" в цей день. У похід на обласну адміністрацію з площі Леніна вирушило не більше тисячі чоловік. Решту туди потім привели обманним маневром. Штурма теж не вийшло. Було лише кілька дрібних бійок, коли сп'янілі власної безкарністю сепаратисти нападали на беззахисних людей з українськими прапорами.

Здавалося, 10 березня має настати апофеоз. Проте, поки не настав. На площу вийшло менше тисячі. Причому, люди були не агресивні. Невідомо куди поділися штурмовики, бойовики, заводія і росіяни провокатори.

І все ж, за логікою, наближається другий акт трагедії. Це ж дійсно трагедія, навіть якщо сепаратистський рух виявиться чистим фарсом. Адже в уми східних українців вже посіяно зерно сумнівів щодо доцільності існування України. Сепаратистів, в будь-якому випадку, стало більше. І навіть, якщо Росія програє нинішню битву, її керівництво не заспокоїться і буде далі готувати реваншистські плани, граючи на страхах південного сходу, культивуючи ненависть і агресію.

Підводячи ризику, хочу зазначити, що в цій історії, залишається кілька неясних принципових моментів. Головний з них - це близький зв'язок Левченко з найбільшим олігархом країни Рінатом Ахметовим. Його позиція щодо України добре відома - він послідовний прихильник єдиної і неподільної країни. Принаймні, всі його заяви зводяться до цього.

Сиренко А.О. (м. Київ)

anna.sirenkol@gmail.com

ПОЛІТИКА ТА ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ЄС ТА УКРАЇНА

У сучасному європейському суспільстві розвиток інтеграційних процесів є звичайним явищем. Вони вказують на перспективи країни в її теперішньому та майбутньому розвитку, а також визначають її роль у міжнародних відносинах.

У 1991р., одразу після здобуття Незалежності, Україна обрала свій шлях - а саме інтеграція до Європейського Союзу, що пізніше, 11 червня 1998 року, було офіційно закріплено Указом Президента України про затвердження Стратегії інтеграції до ЄС.

Проте на шляху інтеграції нашої країни виникли певні проблеми. Перш за все, це невідповідність України вимогам до країн, які бажають приєднатися до Союзу. До таких зокрема можна віднести Маастрихтські критерії, а саме:

1. стабільність цін: середній річний рівень інфляції в окремій країні не має перевищувати відповідний рівень трьох країн ЄС із найкращими показниками і не може бути вищий за 1,5 %;
2. «бездефіцитність бюджету»: внутрішній борг окремої країни не перевищує 60 % ВВП, а зовнішній — 3 %;
3. збалансованість процентних ставок: їхній середній річний рівень в окремій країні не має перевищувати відповідний рівень країн ЄС із кращими показниками і не може бути вищий за 20 %;

4. стабільність валютних курсів: валюта окремих країн не девальвується без згоди інших країн-учасниць і має відповідати нормам ЄС. [1]

І хоча за прогнозами економістів ці проблеми будуть поборені Україною не раніше 2020 року, наша держава не відступає від обраного напрямку. Про це свідчать зокрема такі кроки в зовнішньоекономічній політиці, як наприклад вступ України до СОТ у 2008 році. Це дає можливість привести законодавство України до належних вимог, забезпечити збільшення інвестицій з-за кордону, що в свою має призвести до нової хвилі НТП, подолати торгово-економічну ізоляцію України на світовому ринку та загалом підтримувати стабільний економічний розвиток.

Отже, що потрібно Україні зробити на шляху до євроінтеграції?

1. Забезпечити стабільний розвиток підприємницької діяльності.
2. Подолати тіньову економіку.
3. Створити рівні умови для використання усіх ресурсів ринків у сфері збуту продукції, кредитування, інформаційного та матеріального забезпечення тощо.
4. Створити ефективну законодавчу базу, за допомогою якої подолати шахрайство та корупцію в країні.
5. Реформувати судову систему таким чином, щоб головним пріоритетом для неї був захист прав власності.
6. Розроблення нової зовнішньоекономічної концепції щодо шляхів європейської інтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Європейська інтеграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_інтеграція
2. Шпек Р. Україна – ЄС: крок до членства/ Р. Шпек // Політика і час. – 2007. – №5. – С. 12.

Слушаєнко В.Є. (м. Київ)

tslushaenko@gmail.com

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

В сучасній Україні немає такої політичної сили, яка б ставила під сумнів тезу про те, що демократія не може функціонувати без політичних партій. А самі політичні партії є важливими інститутами кожної демократичної системи. За кількістю зареєстрованих Міністерством юстиції політичних партій Україна впевнено посідає одне з перших місць у світі. На квітень 2015 року їх у нашій країні було 262. Це майже (втричі ??) більше, ніж у таких цитаделях демократії як США та Велика Британія разом узятих.

Абсолютна більшість цих партій належать (як жартують політологи) до так званих «диванних» або «автобусних». Наділяючи їх такими прізвиськами, фахівці натякають на те, що всі члени тієї чи іншої партії можуть поміститися на одному дивані або в салоні одного автобуса. Зрозуміло, що ці партії існують тільки на папері, ніколи не беруть участі у виборах будь-якого рівня, не проводять жодної роботи і створені для задоволення власних амбіцій певних політиків. Хоча мета створення політичних партій-фантомів може бути і більш прагматичною.

Конституція гарантує громадянам України право на свободу об'єднання у політичні партії. І певний відсоток наших співгромадян (дуже маленький) цим правом користується. Навіть ті партії, що представлені у складі нинішньої Верховної Ради не є багаточисельними. Найбільші з них (Блок Петра Порошенка – Солідарність та Народний фронт) взагалі не є політичними партіями в класичному розумінні цього слова. Вони є передвиборчими блоками різних політичних сил і створювались для ведення виборчої кампанії з метою потрапити до парламенту. І провести туди власних лідерів та партійне керівництво, створити найчисельніші фракції, обрати свого прем'єр-міністра та створити свій (або у коаліції) уряд, отримавши найбільшу кількість міністерських портфелів.

Наскільки наші співгромадяни довіряють політичним партіям? Певну відповідь на це питання дають результати соціологічного дослідження на тему «Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ, ставлення до політиків та суспільних інститутів, електоральні рейтинги». Його провела соціологічна служба Центра Разумкова з 6 по 12 березня 2015 року. Було опитано 2009 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Теоретична похибка не перевищує 2,3 %.

Серед інших питань, респондентам було запропоновано відповісти і на таке: «Якою мірою Ви довіряєте політичним партіям?». Відповіді розподілилися наступним чином.

- Зовсім не довіряю 34,8%
- Скоріше не довіряю 40,4%
- Важко сказати 12,1 %
- Скоріше довіряю 12,1%
- Цілком довіряю 0,6 %

Отже, більше 75% українських громадян не довіряють політичним партіям. А довіряють у тій чи іншій мірі менше 13 %. Проте, як показали парламентські вибори 2014 року, це не заважає українським громадянам приходити на виборчі дільниці і віддавати свій голос за ту чи іншу партію, обираючи половину Верховної Ради за партійними списками. Більше того. Значна частина громадян вже сьогодні визначилася зі своїми партійними симпатіями і готова хоч завтра голосувати за конкретну політичну партію.

В ході вищезгаданого соціологічного дослідження Центру Разумкова респонденти відповідали і на таке питання: «Якби наступної неділі відбувалися нові вибори до Верховної Ради, то за яку партію Ви би проголосували?». Були отримані доволі цікаві результати, що свідчать: у значній частині наших співгромадян є тверді партійно-політичні симпатії, які вони збираються матеріалізувати на виборчих дільницях у будь-який момент. Збиралися голосувати за

- Радикальну партію Олега Ляшка* 4,5 %
- Партію «Опозиційний блок»** 6,8 %
- Партію «Народний фронт»* 4,6 %
- Партію «Об'єднання «Самопоміч»** 9,3 %
- ВО«Свобода»* 1,8 %
- Комуністичну партію України* 3,1%
- Партію «Блок Петра Порошенка»** 14,1 %
- Партію Сергія Тігіпка «Сильна Україна* 2,0 %
- ВО«Батьківщина»* 4,4 %
- Партію «Громадянська позиція»* 2,7 %
- Іншу* 4,6%   *Зіпсував би бюлетень* 2,3 %

Не брав би участі у виборах 22,1%   Важко відповісти 17,7 %

Як бачимо, 100% шанси потрапити до ВР у березні мали три партії (виділені жирним шрифтом). І ще три змогли б подолати прохідний бар'єр у 5%(виділені курсивом).

Тесля А.О. (м. Київ)

anyateslya@gmail.com

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УКРАЇНІ

Політичне лідерство розглядається науковцями як одна з головних питань політології, що має прямий зв'язок із якістю політичної влади, визначає її характер. Наша держава лише починає утверджувати таке поняття як демократичне лідеротворення, хоча майже всі європейські країни вже давно керуються цим принципом у внутрішній політиці. Лідеротворення має на меті стабілізувати політичну систему, підвищити процент впливу

народу на прийняття важливих рішень, підтримувати інститути та основні цінності держави. Серед функцій політичного лідерства можна зазначити такі як:

- Новаторська – політичний лідер завжди має пропонувати щось кардинально відмінне від попередника. Тільки нові, конструктивні пропозиції допоможуть лідеру зайняти відповідне місце в країні.
- Організаторська – лідер повинен робити все можливе для втілення цілей, зазначених у своїй програмі. Завдання, поставлені перед суспільством, мають відбиватись у конкретних діях.
- Інтегративна – програма лідера має комбінувати в собі плани по задоволенню потреб та інтересів всіх верств населення кожного регіону країни, в постійній підтримці соціальної стабільності в країні.
- Комунікативна – полягає у налагодженні двостороннього зв'язку між народом на політиками, а також між політичними інститутами. Політичний лідер має контролювати та узгоджувати дії усіх учасників політичного процесу.

Політичне лідерство в сучасному політичному процесі займає одне з чільних місць, адже воно все більше чинить вплив на політичні рішення всередині країни. Україна націлена на впровадження нової системи політичного лідерства, яка спирається на набутий досвід попередніх часів, що мали істотний вплив на історію держави. За 70 років існування СРСР була створена та закріплена еліта. І з набуттям незалежності в Україні з'являється нова група політиків, що називають себе демократичною елітою. Вони доволі гостро критикувати попередників, та самі, отримавши голоси на виборах на всіх рівнях, розширили штат чиновників і почали активно використовувати своє становище для власного комфорту та збагачення. Після старту процесу створення нових політичних сил, організацій та рухів, країна стала на шлях творення політичного лідерства.

Сучасна Україна зазнає серйозних проблем у зв'язку з різноманіттям партій, соціальних груп, рухів і організацій. Тому з'явилась необхідність у політичних лідерах. І завдяки європейським стандартам та прикладам, наша держава починає вимагати більше від лідерів. Народ хоче бачити свого лідера чесним, совісним, шляхетним і толерантним до політичних опонентів. Пасивність до знаходження рішень різного роду питань всередині країни не вітатимуться сучасною громадськістю. Діяльність лідера має бути сконцентрована на забезпеченні стабільності (як політичної, так і економічної), підвищенні рівня життя населення. Але процеси, які повсюдно можна спостерігати у пострадянських країнах, відверто заважають політичним лідерам завойовувати громадськість – постійна боротьба політичних партій та політиків між собою, непідвласний контролю лобізм, що наразі став однією із форм тиску на політику. Народ вимагає появи нового виду політичного лідерства – з оглядом на професіоналізм, інтелектуальні можливості, порядність лідера.

Європеїзація країни дає позитивні результати – громадськість легко пристосовується до змін політичного ладу. Політика все більше спрямовує діяльність на створення ґрунтовної законодавчої бази, інституціоналізації влади та професіоналізації. Хоча ми все ще, в силу менталітету та звичок, що вкоренились протягом довгого часу творення нації, не можемо рішуче діяти у разі неправових дій влади та політичних лідерів, проте події кінця 2014 – початку 2015 року довели, що тенденції до змін є і народ все ж таки має великий процент впливу на чинних політиків.

Федорченко С.Л. (м. Київ)

sviatoslav06@mail.ru

РЕЕСТРАЦІЯ ВЛАСНОГО МІТИНГУ

Люди завжди були недоволні. На себе, на сусідів, на ситуацію в країні. І вони шукали єдинодумців для того, щоб разом мітингувати проти цього недовольства. Актуальність моєї роботи заключається в тому, що люди частіше за все роблять це неправильно, тому їх вимоги

не виконуються, появляються все більше і більше недовольних людей і в кінці отримаємо не порядок в країні або нові «майдани».

Якщо в людини або групи людей виникають невдоволення щодо певної проблеми і вони хочуть, щоб їх почув, наприклад президент, або хтось із влади, то перш за все необхідно написати петицію, в якій в письмовому вигляді потрібно чітко пояснити свої вимоги. Також необхідно зазначити, до кого саме ми звертаємось (аби просто не кричати на будівлю), щоб до нас вийшов представник влади та вислухав всі скарги.

У заяві про проведення масового заходу, згідно 39-ї статті Конституції, має міститися наступна інформація:

- 1) кому адресована заява;
- 2) від кого надійшла - точне зазначення повної назви організації або прізвища, імені по-батькові громадянина, адреса місцезнаходження (проживання), контактний телефон;
- 3) дата та час проведення масового заходу, його місце проведення або маршрут руху учасників. Важливо правильно вказати назву місця, де буде відбуватися акція, та конкретно окреслити межі території її проведення. Наприклад, іноді площа перед будівлею адміністрації, де ви бажаєте організувати захід, в офіційних документах називається сквером і якщо у листі-повідомленні до органу влади ви зазначили, що захід буде відбуватися на «площі», то правоохоронці мають можливість запропонувати вам покинути межі «скверу» і йти собі мітингувати на «площу», навіть якщо її і не існує. Час треба зазначити з певним запасом – нічого страшного, коли захід закінчиться раніше, ніж вказано у повідомленні, але погано, коли міліція буде вимагати його припинити у самому розпалі.
- 4) форма: пікет, мітинг, демонстрація тощо, та мета заходу. Мета має відповідати нормам Конституції. Слід обов'язково наголосити на тому, що акція має мирний характер;
- 5) орієнтовна кількість осіб;
- 6) інформація про організаторів заходу: прізвище, ім'я, по-батькові, адреса проживання, контактний телефон.

Заява має бути підписана організаторами (організатором), які мають бути повнолітніми, та містити дату підписання заяви. У випадку, якщо захід організовує громадська організація або партія, заяву підписує її керівник.

Далі данню петицію необхідно занести до приймальної Адміністрації Президента на Шовковичній 12. Відповідь у письмовій формі надходить протягом тижня. Якщо нашу петицію прийняли, то необхідно організувати сам мітинг, додержуючись певних правил:

- 1) Мітинг проводить мирно, без агресії. Не потрібно виявляти негайну поведінку щодо міліції та інших людей, які не є учасниками мітингу.
- 2) Краще раніше закінчити мітинг, ніж перевищити встановлений час і зупинитися під час самого розгару.
- 3) Всі учасники повинні чітко розуміти, за що вони голосують. Без мети нема результатів

Отже, правильно організуваний мітинг матиме більше користі та кращі результати, ніж відкрита агресія до влади, тому потрібно знати правила, як правильно організувати та діяти на мітингах.

Хилевич М.В. (м. Київ)

vsevido.m@gmail.com

СУСПІЛЬСТВО ПОДОЛИНСЬКОГО

Основою розвитку людства становлять його взаємини з природою. Кожен тип суспільства за умови відсутності всезагальної освітньої системи (коли всі відомі наукові знання стають доступними для всіх) створює свою світоглядну систему, яка є образним відображенням цієї епохи. Ідеологія, як складова частина, визначає основні погляди на форму організації суспільного життя, яка б відповідала умовам певної епохи. Але «брак точних засобів вимірювання людських внутрішніх сил призводить до неточностей в суспільних науках. Ось тому політика, педагогіка, соціологія ще довго будуть лише

мистецькими вправами а не науковими операціями». [4, С. 276]. Ще Піфагор писав: «Число править світом».

В праці «Людська праця і її роль у розподілі енергії» Подолинський висловив думку, що одиниця суспільної вартості – має визначатися мірою акумульованої енергії сонця (фотосинтез) – це основа державного бюджету і відповідно до цього критерію впорядкування громадського життя. Це було протипагою марксистським та соціал-дарвіністським моделям Е.Геккеля. Марксистська ідеологія не брала до уваги, що першоприбуток створюється в сільському господарстві, хоча К.Маркс і згадує про праці Ф. Кене, а Е. Геккель в своїй моделі «конкурентної боротьби» посилається на гіпотезу Дарвіна «виживання видів» як на наукову основу нерівності і пропонує модель «виживає найсильніший». Але сам Дарвін зауважує, що його думка – це лише гіпотеза: «Наблюдая постоянное повторение одних и тех же индивидуальных различий, мы едва ли имели бы право считать только что сказанное недоказанным предположением. Но соответствует ли оно истине, об этом мы можем судить, только определив, насколько эта гипотеза согласуется с общими явлениями природы и объясняет их». [1, гл 4, С. 64]. Цей приклад показує, що не можна бездумно переносити методи однієї науки до іншої і вже настав час аби соціологія нарешті визначила одиниці вимірювання суспільних взаємин. Продовжуючи розвивати ідеї Подолинського Микола Руденко в книзі «Енергія прогресу» підкреслює: «Сонячну енергію нагромаджує лише сільське господарство. Промисловість (*переробна*) працює на ентропію: спалює газ, вугілля, нафту, бо ще Подолинський стверджував: «Строго беручи, тільки рільництво вповні оправдує нашу дефініцію праці». Отже треба, щоб не сільське господарство працювало на промисловість а промисловість, визначала свою працю тим, якою мірою це корисно для розвитку сільського господарства. [3, С. 427-428]

Подолинський в статті «Громадівство і теорія Дарвіна», висловлює думку, що «конкуренція» в капіталістичному світі носить зовсім інший характер, який відрізняється від існування живих істот в біогеоценозах. «Відціля вже нам не тяжко переконатись, що і думка о неоплаченій праці не є нарочита думка» [2, С. 16]. У конкурентній боротьбі перемагають ті, хто має найбільший запас сил і не тільки своєї особистої сили а й володіли ще працею інших людей (невільників, кріпаків або вільних наймитів).. Така боротьба за існування «конкуренція» зводиться до використання одного чоловіка другим (*визиск, експлуатація*) і призводить до неправомірного розшарування суспільства а не професійної структуризації суспільства з енергетичною оцінкою того чи іншого виду діяльності та виготовленої продукції і формою управління трудова демократія. Між «конкуренцією Геккеля» і громадівством пролягає межа не розв'язаного питання енергетичного розподілу суспільного продукту. Тому соціологи зобов'язані відкривати закони суспільного життя і їхню структуру в залежності від умов та розвитку виробничих потужностей і відповідного їм суспільного ладу [2, С. 18]. Подолинський наголошує: Закони людства можуть змінюватися і що правдивий (*істинний*) «загальний закон (*коефіцієнт цивілізації*) людства може установитись тільки тоді, коли стане відомим зв'язок між загальним запасом сили (*енергії*) на Землі і числом людей, котрі можуть жити на ній». [2, С. 16, 23; 5, С. 294]. На прикладі суспільно організованих живих істот в тваринному світі найбільших успіхів досягають ті, у котрих міжособна боротьба (конкуренція) звелася до мінімуму, і котрі живуть на основах найбільшої прихильності. У людей ця прихильність має назву - національна свідомість, національна культура - як досвід попередніх поколінь, поділ праці як основа державності, трудова демократія як форма громадського впорядкування, кооперація як форма економічної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Дарвин Ч. Происхождение видов / Чарльз Дарвин. – М.: АНССР, 1939. – 396 с.
2. Подолинський С.А. Громадівство і теорія Ч. Дарвіна / С.А. Подолинський. – К.: Громада, 1918. – С. 5-26.
3. Руденко М.Д. Енергія прогресу /М.Д. Руденко. – К.: Журналіст України, 2008. – 715 с.

4. Шаповал М.Ю. Загальна соціологія /М.Ю. Шаповал. – К.: УЦДК, 1996. – 367 с
5. Хилевич М.В. Коефіцієнт цивілізації/ М.В. Хилевич // Математика в сучасному технічному університеті. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції НТУУ "КПІ". – К.: НТУУ "КПІ", 2015. – С.294-297.

Цюпак О.М. (м. Київ)

OLenkaTS@ukr.net

ОПИТУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЯК АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ

У сучасному науковому дискурсі феномен громадської думки розглядається з точки зору багатоаспектності цього явища. Полеміка стосовно того, що власне являє собою громадська думка, має давню історію у світовій соціології. Вивчення даного феномену було започатковано у США в XIX ст. Така підвищена увага до даного питання була зумовлена попитом на інформацію, що пов'язана з конкуренцією партій, прогнозуванням перемоги на виборах певного кандидата тощо.

Німецька дослідниця Е. Ноель-Нойман у своїй праці «Суспільна думка. Відкриття спіралі мовчання» надає два варіанти трактування поняття громадська думка: по – перше, громадська думка як певна раціональність, що відіграє роль інструменту в процесі формування і прийняття рішень в умовах демократії (соціально-політичний інститут, що впливає на органи управління, детермінуючи їх дії, склад і структуру, шляхом формування визначеної громадської думки та її вираження); по – друге, громадська думка як соціальний контроль, роль якої полягає в сприянні соціальної інтеграції й забезпеченні достатнього рівня згоди, на яку можуть спиратися дії та рішення (інститут соціального контролю, де громадська думка стосується всіх членів суспільства і механізм її впливу на них полягає в тому, що люди змушені знаходитись тим чи іншим способом під впливом страху перед ізоляцією, осудом нестандартної поведінки, який несе в собі громадська думка) [1,с.352].

Оскільки громадська думка відіграє важливу роль в процесі взаємовідносин суспільства і влади, то процес управління суспільством розуміється як взаємодія двох сторін: керуючої і керованої. Керуюча підсистема виявляє пряму дію на об'єкт управління. Вплив з боку керованої сторони на об'єкт управління визначається як контроль або зворотній зв'язок. Каналом цього зворотнього зв'язку і виступає громадська думка.

Надзвичайно важливе значення для результатів виборчої кампанії має аналіз політичної ситуації. Однак цінність опитувань громадської думки залежить від того, наскільки грамотно та якісно вони проведені. Тому фахівці, які проводять дані дослідження, крім спеціалізованої підготовки, повинні добре розуміти, що цікавить кандидата та його групу підтримки: хто з кандидатів має найбільший рейтинг та причини його популярності; наскільки виборці проінформовані про своїх кандидатів; який імідж має той чи інший кандидат в очах виборців; які групи виборців підтримують конкретного кандидата – за віком, статтю, рівнем доходів, національністю, освітою, родом занять , та ін.

Орієнтація на конкретного виборця потребує конструктивної дослідницької і пропагандистської роботи, ретельної оцінки інформації, надання передвиборчій програмі найбільшої привабливості та актуальності, концентрація зусиль в тих ділянках округу, де вони зможуть отримати найбільшу віддачу, і проведення активної кампанії там, де позиція кандидата є найбільш слабкою.

Наприклад, Г. Штромайер вважає, що хід та результати передвиборчих кампаній або політичної комунікації (протягом передвиборчої боротьби) значною мірою залежать від специфіки виборців. Дослідник подає власну структуру виборців, її розвиток, та причетність до політичної ситуації. За його словами, типи виборців є результатом комбінації прояву двох змінних: прихильність до партії та раціональність. Прихильність до партії означає ототожнення виборцем себе з партією та його намір голосувати за неї. А раціональність означає політичну грамотність та політичний інтерес виборця, а також механізми прийняття ним раціонального рішення, орієнтовані на певні цілі або цінності.[2,с.303].

Оскільки українське суспільство постійно бере участь у виборчих процесах, необхідність вивчення громадської думки є важливим інструментом для вироблення ефективної та поміркованої державної політики та можливістю розробити ефективні зв'язки з громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Ноэль-Нойман Э. «Общественное мнение. Открытие спирали молчания» / Э. Ноэль-Нойман / Пер. с нем / [Общ. ред. и предисл. Мансурова Н. С.]. – М.: Прогресс-Академия, Весь Мир, 1996, – 352 с.
2. Штрамайер Г. «Політика і мас-медіа» / [Пер. з нім. А.Орган]. – К.: Вид. дім «Києво – Могилянська академія», 2008, – 303 с.

Чеботар Д.Ю. (м. Київ)

chebotar_d_y@mail.ua

НЕОЛІБЕРАЛІЗМ ЯК НАПРЯМ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ І ФІЛОСОФІЇ

На сьогоднішній день Україна не спромоглася вийти із кризи, закінчити неефективні реформування. Країна дійшла до тієї границі, за якою подальший рух до демократії не здійснить перевороту в політичній системі і суспільному житті. Тому не можна надіятись на успіх в державі без визначених ідеологічних реформ, а саме тих цінностей, які мають бути ключовими для сьогоднішніх і подальших реформаторів. Потрібно відкинути збіднілу ідеологію і практику державно-адміністративного соціалізму, ідеологію радикального націоналізму, який надіється на сильну державу, і рухатися в напрямку неолібералізму.

Неолібералізм – напрям політичної економії і філософії. Він не втручається в державне регулювання економіки, досліджує вільний ринок і необмежену конкуренцію як спосіб створення прогресу і соціальної справедливості. Застосування неолібералізму призвело б до вирішення багатьох суспільних проблем. Прикладом таких відповідальних і успішних реформ є реформи у Грузії під час президентства М. Саакашвілі. Вони є для України цікаві тим, що є запізнілими, тому реформатори мусили вирішити багато проблем, які потрібно буде вирішити українським реформаторам.

Неолібералізм допоможе подолати корупцію завдяки різкому скороченню держапарату, заміні силових структур, спрощенню процедур з якими громадян зустрічається під час отримання паспорта, візи і т.д. Реформи призведуть до успішних заходів щодо дерегуляції економіки, спростять умови заснування і введення бізнесу. Амністія податків та фінансових зобов'язань, зменшення податкового тиску, допоможуть збільшити податкові надходження до бюджету. Чому потрібно неолібералізм обрати як основу реформування країни? Тому що криза в Україні занадто глибока, а стимул економічній активності дасть тільки гарантована приватна власність та необмежена підприємницька ініціатива. Тому що Україна є вкрай корумпованою країною, а подолати корупцію можна лиш завдяки переведенню суспільного життя на рейки абсолютно повної економічної свободи – без чиновницької руки, без наглядців та збирачів ренти, з керуванням законом і невідворотністю кари – незалежно від особи. Реформи, базовані на неоліберальній ідеології, можуть забезпечити достатньо швидке впровадження в дію ринкових механізмів і допомогти зменшити корупцію. Вони можуть створити добрий бізнес-клімат і умови для залучення інвестицій. Вони також призводять до економічного зростання, бо залучають простих людей. Найголовнішою ознакою неоліберального курсу є прямування до «малої держави», а саме: скорочення державного апарату та реорганізація його під різко зменшену кількість функцій. Це стосується і правоохоронних відомств та служб безпеки. Створення умов для вільного започаткування, свобода підприємництва і ведення бізнесу – при малих процедурах його реєстрації та звітності; відкритість ринку; захист власності завдяки засобам правової держави; судова реформа, відсутність зовнішнього втручання в роботу судів; зменшення соціальних функцій держави, звуження сфери її втручання в перерозподіл доходу; створення умов для справді вільної конкуренції на ринку.

Україна намагалася завдяки неоліберальним реформам зробити переворот в економіці як на початку, так і впродовж своєї незалежності, але її це не вдалося, оскільки влада зберігалася в руках комуністичного режиму. Великих зусиль коштував тільки перехід до ринкової економіки.

Зрозуміло, що не всі питання можна розв'язати завдяки неолібералізму, можна й допустити помилки, які випливають із самої ідеології неолібералізму. До недоліків течії можна віднести високий рівень безробіття, інфляцію, збереження великої частки в економіці; занадто повільне реформування сфери сільського виробництва. Неолібералізм є граничним виявом лібералізму, тобто радикальною ідеологією, тому дії реформаторів можуть бути занадто радикальними і цим породжуватимуть сильні соціальні протести, через що вони можуть бути доведені не до кінця. Західні автори вживають навіть такі епітети, як «драконівські», «жорсткі», для характеристики неоліберальних реформ. Тому можна бути впевненим, що через такі реформи – протести неминучі, відповідно, можуть піти зміни влади і відкат.

Неолібералізм ніколи не буде ефективним, якщо не знайдеться маса людей, які готові працювати заради суспільства і достатньо розумних, щоб всі зусилля не були даремним українським «гартуванням». Лише політики можуть провести реформи, які будуть в інтересах більшості, не відклякнувши меншості. Але де взяти таких політиків і, коли вони з'являться – це залишається питанням, яке можна буде вирішити завдяки зростанню громадського суспільства, патріотизму, освіченості. Але яку займуть позицію олігархи і чи зможуть реформатори зацікавити їх на свій бік – це питання, яке залишає проблеми радикальних реформ в Україні відкритою.

Черненко І.О. (м. Київ)

Ponka3991@gmail.com

ЛІБЕРАЛІЗМ ТА НЕОЛІБЕРАЛІЗМ ЯК ІДЕОЛОГІЧНІ ПОЛІТИЧНІ ТЕЧІЇ, ЇХ ІДЕЇ ТА ПРИНЦИПИ

Одні з найважливіших політичних ідеологічних напрямів сьогодення є лібералізм та неолібералізм. Лібералізм відзначається в історії ідеології першою течією в Новому часі. В третині XIX століття починає складатися новий вид лібералізму, - неолібералізм (ще називають: соціальний лібералізм, ліберал-реформізм), який з'явилася під час важкої кризи ліберальної ідеології.

Тому теми лібералізму та неолібералізму є актуальними і досліджуються досить широко в науковій літературі та політології. На сьогоднішній день питання щодо аналізу ідеологій вивчаються як політичні течії а також з різних та окремих його сторін.

Метою роботи є висвітлення головних принципів лібералізму та неолібералізму. Для досягнення поставленої мети було визначено поняття та проаналізовані принципи двох політичних течій.

Лібералізм (лат. *liberalis* — вільний, вільнодумство) — це традиційна ідеологічна та політична течія, яка базується на вимогах забезпечення свободи особистості, громадянських і політичних прав індивіда, відстоює необмежену свободу підприємництва й торгівлі, парламентський державний устрій і обмежує сфери діяльності держави.

В основній ідеї лібералізму лежить свобода людини, де закони повинні гарантувати безпеку та захист, а також де немає вищих чи нижчих - всі між собою рівні.

Основними принципами лібералізму являються: 1) цінність людської особистості, її гідності, прагнення до свободи, самореалізацію, відповідальність за власні дії перед собою і суспільством; 2) договірний характер відносин між державою та індивідом; що передбачає їх взаємну відповідальність 3) обмеження сфери втручання держави в економічне і соціальне життя. Держава повинна підтримувати порядок, створювати необхідні умови для свободи економічної діяльності та гарантувати безпеку країни; 4) існування і гарантія невідчужуваності таких прав людини, як право на життя, свободу, власність. Свобода – є

головною цінністю лібералізму; 5) верховенство закону, його обов'язковість для всіх; 6) демократичний політичний режим, що надає всім громадянам рівні права обирати і бути обраними.

Неолібералізм (грец. *neos* — новий і лат. *liberalis* — вільний) — це сучасна політична доктрина, виступає як різновид ідеології лібералізму, зі збереженням принципу демократії, вільної конкуренції, приватного підприємництва, а також яка сформувалася як відображення розвитку буржуазного суспільства від вільного підприємництва до державно-монополістичного регулювання економіки.

«Плюралістична демократія» - це була основна ідея неолібералізму в політиці. За її мету стояло брати до відома інтереси будь-якого суспільства, задіювати їх у політичному житті, приймати рішення на основі демократичних норм у всіх існуючих органах у відкритій формі.

Неоліберальних теорія свідчить, що існують не тільки проблеми власності, але й проблеми пов'язані з національним доходом, їх розподілом.

Основними принципами неолібералізму являються: 1) важливість ринку як механізм ефективного розміщення ресурсів та забезпечення особистої свободи; 2) існування приватної власності; 3) мінімізація втручань держави. Представники неолібералізму виступають проти корпорації - всеохоплюючої держави; 4) необхідність розбудови правової держави. Держава зобов'язана підтримувати цілісність та стабільність суспільства через захист особистих свобод.

Висновок: Розуміння суспільної держави між неолібералізмом і класичним лібералізмом дещо відрізняється. Неолібералізм не суперечить цілком державному регулюванню економіки, він аналізує абсолютну конкуренцію і вільний ринок як суттєвий засіб забезпечення прогресу і здобутку соціальної справедливості, можливих перш за все на основі збільшення результатів функціонування економіки. Представники цієї течії віддавали велику роль у розв'язанні суспільних проблем у державі. Щодо ліберальної ідеології, то ліберали були проти втручання держави у соціальну чи то економічну сферу. Їх чисельними проблемами постійно були формулювання прийнятого ступеня і характеру державного втручання в особисте життя та права людини.

Чижова О.М. (м. Київ)

vovan649@ukr.net

ДИНАМІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ І ПОЛІТИЧНИЙ ПРАГМАТИЗМ

Суспільні науки, що застосовують категорію трансформація (від лат. *transformation* – зміна) для характеристики динамічних процесів впливу модерну на політичну владу українського соціуму, використовують нову термінологію з 50-60-х років ХХ ст. для визначення соціально-політичних конфігурацій під впливом політичної модернізації. У такому значенні трансформація виражає перехід до нової моделі західного суспільства, що становлять систему політичного прагматизму.

Теоретичним підґрунтям теорії модернізації є концепції, що мають різну соціально-політичну спрямованість згідно з конфігурацією модерну: концепції західних політологів та соціологів – С. Ліпсета, Г. Алмонда, С. Верби, С.Хантінгтона, Д. Лернера, У. Мура, А. Етціоні, В. Цапфа, Д. Лернера та ін.

Теорія модернізації в процесі свого розвитку пройшла кілька етапів:

- перший етап, на якому відбувалося становлення теорії модернізації, а політизація цієї теорії сприяла посиленню до неї інтересу офіційної влади;

- другий етап віддзеркалював переоцінку припущених прорахунків першого етапу розвитку теорії модернізації;

- на третьому етапі ця теорія набуває соціального, економічного, політичного та прагматичного забарвлення.

Розуміння модернізації, як комплексу наукових ідей, створило безліч модифікацій та визнання вчених.

При цьому структура влади – неоднорідна при однотипності, цілісності, спроможності до ідейних метаморфоз, а тому є підстави говорити про існування в Україні розгалуженої партії влади, спроможної обслуговувати інтереси різних груп номенклатури під впливом політичної модернізації, що являє собою практичне втілення елементів раціональності влади через органічне поєднання політичних, економічних чинників соціального розвитку та заміни традиційних еліт модернізаторськими, однак політичні сутички, які ми спостерігаємо сьогодні в Україні, відбуваються не в зв'язку з кардинальними змінами в системі влади, а в зв'язку з ротацією інтересів тих або інших підзагонів політичної еліти, пов'язаних з процесом перерозподілу влади. За джерелом формування політична влада в Україні де-юре є демократичною, а де-факто – нормативно-клановою, а в умовах сучасного суспільства домінують олігархічні, а не демократичні джерела, формування і динамічного розподілу влади.

Поняття трансформації можна застосувати для характеристики тих перетворень, що розпочалися у другій половині ХХ ст. в ряді країн світу. Такі процеси відбуваються під впливом та тиском з боку західного світу і супроводжуються політичною підтримкою тих сил у країні, що зацікавлені у здійсненні трансформації. Трансформація за своїм змістом – явище складне, а тому в процесах трансформації простежуються як елементи непрогнозованості, так і елементи прагматизму.

Таким чином, вступ людства в епоху глобалізації, коли визначається спільна лінія розвитку людства, призводить до поглиблення трансформації в системі політичного прагматизму, а здатність соціальних систем самостійно вийти на вищий рівень розвитку слід визначати поняттям модернізації.

Теорія модернізації не обмежується тільки політичною сферою, а охоплює, під впливом модерну, економічну, соціальну та ідеологічну сфери, а також дає змогу визначити її загальні характеристики. Це раціоналізація та ефективність влади, як вирішальний чинник довіри до неї й підтримка її громадянами, оскільки з цими поняттями пов'язанні її результативність, ступінь реалізації нею тих функцій і сподівань, що їх покладає на владу населення.

Шановалова А.И. (г. Киев)

alexandra.shapovalova@gmail.com

НОРМАТИВНЫЙ КРИЗИС ПОСТБИПОЛЯРНОЙ СИСТЕМЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ПЕРСПЕКТИВЫ ГЛОБАЛЬНОГО НЕОЛИБЕРАЛЬНОГО ПРОЕКТА

Драматические события 2014 года ознаменовали собой не только геополитический кризис на европейском континенте, но и полноценный нормативный кризис постбиполярной системы международных отношений – кризис тех нормативных основ, на которых строились межгосударственные отношения и международное право после 1945 года.

С одной стороны, движение в этом направлении развивалось уже давно. И главной его движущей силой выступало формирование в рамках западного сообщества собственного нормативного комплекса и его проекция на внешний мир с прицелом на превращение в базовую нормативную платформу международной системы. И хотя содержательные различия между западным нормативным комплексом и действующими универсальными международными нормами невелики, в вопросе контроля за соблюдением этих норм сохранялось принципиальное противоречие. Западное сообщество стремилось присвоить себе единоличное право осуществлять такой контроль и применять силу против нарушителей в обход действующих глобальных институтов. Начиная с операции НАТО в Косово в 1999 г., это противоречие приобрело центральное значение для оформления новой глобальной геополитической конфигурации. Незападные державы пытались использовать это противоречие и апеллировали к понятию государственного суверенитета и другим

основоположным принципам международного права для того, чтобы ограничить нормативные и политические притязания Запада.

С другой стороны, нынешний нормативный кризис был спровоцирован действиями незападной державы, являющейся при этом постоянным членом Совета Безопасности ООН. Что означает невозможность урегулировать этот кризис сугубо нормативными методами в рамках действующей системы международного права.

Перед Западом встал выбор между тремя возможными сценариями – силовым принуждением РФ и восстановлением нормативного *status quo ante*, согласованием компромиссного варианта решения проблемы Крыма, что равноценно пересмотру базовых норм межгосударственного взаимодействия, или же открытым признанием окончательного демонтажа международного права в том виде, в каком оно функционировало последние 70 лет.

На практике был выбран промежуточный вариант – не идя ни на восстановление системы универсальных международных норм, ни на её демонтаж, Запад, по сути, пользуется её подвешенным состоянием для продолжения ранее обозначенной тенденции к преодолению налагаемых ею ограничений, усугубляя тем самым эрозию этой системы и подрывая её авторитет. Действия РФ лишили западные страны возможности апеллировать к государственному суверенитету и серьёзно расширили поле для манёвра самому Западу, применение силы которым без обращения к глобальным институтам уже не вызывает даже риторического сопротивления. Так, нанесение Соединёнными Штатами и их союзниками воздушных ударов по территориям, контролируемым объединением ИГИЛ, не сопровождалось никаким актом международной легитимизации.

Однако, не только Запад может воспользоваться таким расширением политического поля. Вслед за ударами по территориям ИГИЛ без обращения в Совет Безопасности ООН, на основании решения Лиги арабских государств была начата военная операция коалиции стран под предводительством Саудовской Аравии в Йемене. Создаются предпосылки для эскалации и других существующих или латентных конфликтов. Доступность силовых средств в условиях снижения нормативного давления стимулирует их применение и, как следствие, возрастание международной напряжённости вплоть до неконтролируемого уровня.

Это может иметь непосредственные негативные эффекты для глобального нелиберального проекта, который США и их союзники стремятся реализовать в постбиполярных условиях вот уже два с половиной десятилетия, и суть которого состоит в максимальной либерализации функциональных обменов между обществами в глобальном масштабе. Ключевым условием подобной либерализации до недавних пор выступало снижение роли военно-силового баланса в международной системе, которое обеспечивалось существованием единого универсального нормативного контекста. Его эрозия в сочетании с нарастанием конфликтности системы ставит под сомнение возможность утверждения единых правил регулирования функциональных обменов даже в макрорегиональном, не говоря уже о глобальном масштабе. Механистическая проекция западных норм вовне, и раньше вызывавшая трения, в такой ситуации ещё больше затрудняется, и поэтому не может служить оптимальным решением накопившихся проблем.

Нынешний нормативный кризис постбиполярной системы представляет собой серьёзный вызов нелиберальному проекту Запада, и без его разрешения система имеет все шансы вернуться к военно-силовому балансированию государств.

Шеремет Я.М. (м. Київ)

jaroslava_sheremet@ukr.net

ВПЛИВ РЕСУРСІВ ВЛАДИ НА УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВОЮ

Всі явища мають свої джерела і ресурси. Має їх і так звана нерівномірна і асиметрична модель влади. Модель, тому що точно не можна сказати, як виглядає влада сама по собі. А

нерівномірність та асиметричність обумовлюється поглядом відносно об'єкта та суб'єкта цієї влади, адже одні повинні керувати іншими і останні повинні підкорятися. Все це утворює велику систему джерел та засобів які реалізують політичну владу.

Існує безліч класифікацій ресурсів влади. Так, за Аматаєм Етціоні, ресурси поділяються на утилітарні (лат. *Utilitas* – користь, вигода) або матеріальні, примусові (силові) і нормативні (ресурси переконання). Гарольд Дуайт Лассуел виділяє такі основні ресурси, як любов і повага, моральний обов'язок, багатство, уміння, освіченість та інше[1].

Взагалі, найважливіші і найрозповсюдженіші в наш час є саме економічні, політичні, соціальні, суб'єктивні, силові, інформаційні, демографічні, культурні, правові ресурси.

Але найкраще вдалося класифікувати джерела політичної влади за послідовністю вченому з Америки Елвіну Тоффлеру, який провів детальний аналіз основних ресурсів влади – економічного, силового та інформаційного. Всі результати своїх досліджень Тоффлер виклав в популярній праці «Метаморфози влади. Знання, багатство й насильство на порозі XXI століття» (1990).

Тоффлер притримується думки стосовно того, що у переліку безкінечних можливостей влади основними джерелами, які несуть найбільші значення є саме насильство, знання та багатство. До того ж «кожне з них може приймати безліч різних форм у грі за назвою «влада». Більше того – всі вони можуть використовувати майже на всіх «поверхах» суспільства – від рідної домівки до політичної арени»[2].

Найважливішу роль з усіх вище перерахованих відіграють саме економічні ресурси. Всі політичні влади для вирішення тих чи інших проблем держави використовують велику кількість економічних ресурсів. Тому особливе місце в діяльності будь-якого керівника держави займає соціальна та економічна політика. Наприклад кандидати в президенти обирають різні девізи для своїх програм: «Свобода! Справедливість! Благополуччя!» (Д. А. Ярош) «Сильні регіони, міцна країна, багаті люди» (Партія регіонів), «Час жити по-новому» (П. О. Порошенко). Різна інтерпретація лозунгів, несе одну мету – програму фінансового розвитку України. Ефективність політичної влади оцінюється передусім підвищенням економічного розвитку в країні та роботою, яка була виконана задля цієї мети. Ствердження, що стабільність та благополуччя народу на пряму залежить від легітимності, могутності та сили влади буде сміливим і безсумнівно точним.

При втіленні в життя економічних та соціальних програм, забезпеченні та створенні політичної влади, розв'язанні питань, що виникли на міжнародному рівні та іншого зазвичай виділяються державні кошти, суми за сплачені податки, відсотки від банківських вкладів тощо.

Не дарма Тоффлер стверджує, що сила – один з основних ресурсів влади. Великий відсоток від усієї історії життя людства займає насильство. Протягом всієї історії люди боролися за територію проживання, житло і навіть їжу. В теперішньому світі проблеми насильства або погроз до насильства мають влади, яким властиві обмеження у функціонуванні. Керівники держав застосовують такі методи як стосовно власного народу з метою збільшення страху, адже беззахисним народом набагато простіше управляти, так і до жителів інших держав. Безперечно, за допомогою застосування сили можна досягти не мало, але у такому випадку варто пам'ятати, що на будь-яку силу знайдеться свій опір.

Найбільш прогресивнішими і найрозвиненішими є інформаційні ресурси: розвиток та розповсюдження засобів масової інформації та електронних технологій, володіння інформацією будь-якої місцевості знаходяться майже в кожному куточку планети та ін. Знання лежить в основі найефективнішої влади, адже він може бути використаний для будь-якої дії (переконання, винагорода, покарання, перетворення ворога в союзника). Як відомо за гроші неможливо купити все, сила – така дія, яку далеко не завжди можна застосувати, а от знання можна використовувати за будь-яких умов. Найбільш вражаючим є те, що знання завжди тільки збільшуються разом з роками та отриманим досвідом.

Можна як довести передову важливість кожного з вищезгаданих і не тільки ресурсів влади, так і спростувати порівнявши з іншою, але точним і безсумнівним є той факт, що в сукупності всі джерела влади, за умови правильного розподілу зусиль, складають цілісну систему майже утопічного керування країною.

Список використаних джерел:

1. Погорілий Д.Є. Політологія: кредитно-модульний курс/ Д. Є. Погорілий. – К., 2008.
2. Тоффлер Е. Метаморфози влади/ Е. Тоффлер.– М.: АСТ, 2003. – С. 34

Юсин М.С. (м. Київ)

yusinmarinka1111992@gmail.com

**ПОЛІТИКА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В ЄВРОПІ: НОВІ ВИКЛИКИ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Мультикультуралізм як явище (як «політика примирення» в тлумаченні філософа Чарльза Тейлора), як політика толерантності, взаєморозуміння та політкоректності між національною більшістю та етнічними меншинами був запроваджений для вирішення комплексу соціокультурних, расових, етнічних, релігійних, національних проблем з метою узгодження співіснування багатокультурного суспільства в межах сучасної глобалізованої держави. Він був розроблений в 70-х роках ХХ ст. на протигагу двом попереднім моделям співжиття етносів: асиміляції (впроваджувалася у Франції) та інтеграції (прикладом може слугувати Німеччина) та найповніше відбувся в США і Канаді з причин цілої низки факторів. Історично для США та Канади запровадження політики мультикультуралізму для закріплення культурного різноманіття було природним; високі імміграційні потоки для цих країн – історична форма існування. Але, не зважаючи на поєднання з домінуючою культурною парадигмою, історично-культурні традиції всередині етнічних спільнот зберігаються, «прибулі» культури не розчиняються повністю, стаючи потужними осередками культурного спадку народів.

Збереження культурного різноманіття, безумовно, необхідне, але мультикультуралізм абсолютизує роль культури, приділяючи дещо меншу увагу соціальним, економічним та політичним факторам. В умовах глобалізації, культури неодмінно піддаються процесам взаємодії, тому чистих культур фактично не зберігається і прагнення до них є утопічним. Підхід мультикультуралізму віддає перевагу різноманітності, але зневажає та ігнорує спільне, отримане від поєднання, ті над якості культур, які з'являються у них після взаємодії; такий підхід відкидає інтеграцію (а тим паче асиміляцію як свою протилежність), а тому призводить до фрагментарності. Модель посилює лінію культурного релятивізму, накладаючи його на кожен окрему національну культуру, пропагуючи збереження принципу рівності всіх культур та принципу плюралізму.

Тема взаємодії культур не тільки актуальна, але й делікатна; останнім часом спостерігається сильна ідеологізація та політизація даної проблематики. Наслідки мультикультуралізму неоднозначні та часто суперечливі. Від політичних лідерів країн старої Європи дедалі частіше звучать сентенції про «крах політики мультикультуралізму», про соціальну та політичну загрозу національним державам, про «велику імміграційну катастрофу».

Міграційна проблема в Європі нині виходить на передній план. Стагнуюча економіка не потребує великої кількості робочих рук. Частина населення деяких європейських країн вважає, що новоприбулі часто не вирізняються високим рівнем освіти, знанням мов чи бажанням працювати, що в спільнотах етнічних меншин спостерігається ріст криміногенності. З'являються упередження, а тому серйозне підґрунтя для виникнення як націоналістичних, так і релігійних протестних рухів. Подібні зауваження зараз є широко вживаними, проте застосування каузального підходу дозволяє простежити історичну «природність» даної ситуації; причинами притоку етнічних меншин до Європи став розпад колоніальної системи та втручання в політику інших держав. Розширення та спрощення

імміграції, без вимоги адекватної інтеграції в соціум призвели до розмивання соціальної згуртованості, нівелювали взаємодовіру та зруйнували національну ідентичність.

Тому, доцільно говорити не про негативні наслідки мультикультуралізму, а про його недостатнє впровадження на теренах Західної Європи, чи реалізацію конкретними країнами по-різному і не в повній мірі, що не вирішувало проблеми соціальної нерівності та не давало етнічним меншинам дійсного рівноправ'я. Варто зазначити, що історичні дані свідчать про наявність ідентичної ситуації і в ХІХ ст., тобто докорінно сучасний стан справ не відрізняється від минулого. Зазначені вище проблеми є наслідками руйнування соціальних зв'язків та інститутів. Соціальне відчуження характерне не лише для імміграційних спільнот, але й для суспільства в цілому. Задля відродження прогресивного універсалізму варто вибудовувати громадянське суспільство, а не змінювати державну політику.

Зважаючи на обраний європейський вектор розвитку, дана проблематика є актуальною і для України. Контекст в ситуацію вносить і мультикультурне минуле нашої держави.

В сучасному світі, при величезному різноманітті культурних форм, глобальне світове співтовариство повинне діяти на засадах об'єднання для створення стійкого суспільства, фундаментальними цілями якого були б: повага до природи, до прав і свобод людей, економічної справедливості та збереження культурної спадщини світу.